

**TEXT PROBLEM
WITHIN THE
BOOK ONLY
DRENCHED BOOK**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_162824

UNIVERSAL
LIBRARY

WORKS BY THE SAME AUTHOR.

The Divine Songs of Zarathushtra.

With an Introduction by Rabindranath Tagore. London 1927.

The Poems of Poure-Davoud.

English Translation. Bombay 1927. ⁴

The Poems of Aref (Selections).

English Translation. Bombay 1933.

Akhlaq-e Iran-e Bastan (In Persian).

First Edition. Bombay 1930.

Second „ Teheran 1932.

Falsafe-e Iran-e Bastan (In Persian.)

Bombay 1938.

In Collaboration with Mr. K. B. Irani, B.A.

Hafez Radife Alif-ta.

Text and Translation.

Hafez Radife dal

„ „

„ „ *Min*

„ „

„ „ *Ye*

„ „

Sa'adi Tayabat Odes 1-75

„ „

„ „ „ 75-150

„ „

„ „ „ 150-225

„ „

„ **Badayeh** „ 1-75

„ „

„ „ „ 75-150

„ „

„ **Qasayed-e Farsi**

„ „

Nezam-ol-molk's Siyatsatnameh

„ „

etc. etc.

POETS
OF
THE PAHLAVI REGIME

DINSHAH J. IRANI.

[All Rights Reserved.]

BOMBAY

1933

The Pestonji D. Patel Memorial Iranian Series
Vol. IV

*This Volume is one
of a Series
published to Perpetuate the Memory of*
The Late Mr. Pestonji Dhunjibhoy Patel
*and to promote studies in the History,
Literature and Philosophy of Ancient
and Modern Iran.*

Some of the members of the Literary Society, Teheran, with Dr. Tagore and the author * . May 1932.

DEDICATED
TO
THE IMMORTAL SOUL
OF
THE SINGERS OF IRAN.

PREFACE.

Persian Poetry has always had a hold on European readers. Some research worker in the field of intellectual sympathies may one day find out the common chord that responds in the heart of one when the other hums its tunes. Is it the Aryan chord ?

The late Professor Browne's book on "The Modern Poetry of Persia" had whetted the appetite of the lovers of Iran and its literature for more and more works of the type. In 1924 I published the text and translation of the Persian operetta "Rastakhiz." In 1928 I published the English translation of the poems of Prof. Pour-e Davoud with his Persian Divan. The warm welcome accorded to these humble efforts of mine made me decide to gather the poems of the Poets of the Pahlavi Regime and bring out if possible, a volume which might supplement the work of Browne; and three years ago I began making my collection.

To my request to send me their poems, there was such a lively response that in the course of two years, I made a most surprising collection of poems of over a thousand persons. From a few poems to whole *divans* I received, from cultured Persians in all the strata of society. Of course the Persian language is easy of versification; yet that is not the only explanation. My collection proves beyond doubt that the genius of the Persian race is very much alive. Very fine poems have

been received from princes and peasants, generals and soldiers, from profound scholars and from men in ordinary walks of life. Though they may not claim comparison with the production of a Firdausi or a Hafez, yet many of them are very fine and can rank equally with the modern poetry of many a cultured nation of the world.

In this selection made for the first volume, most of the poets who have made a reputation in their own land, are included and such others whose poems struck me particularly during my perusal of the same. In my next volume, I propose to treat similarly, if leisure permits, of reputed poets whose poems were not received by me in time, and of those whose selections are yet to be made from the voluminous material at hand.

I owe my debt of gratitude to the various journals and newspapers, specially the valuable literary journal, the *Armaghan*, which makes it a point to publish the poems of all well-known modern authors. The fourteen volumes of the *Armaghan* are by themselves a treasury of the poets and poetry of modern Iran, which treasure, however, is not available to non-Persians.

This volume is meant specially for the English-reading public and University students who are sadly in need of the texts and translations of the works of modern Persian writers. The translation is in some places almost literally faithful and at others free. A glossary of modern phrases and important words has also been appended. And the introduction is meant to give to the readers a general idea of

Persian poetic literature right from ancient times till to-day. I am conscious of many defects in my work for I could only devote to it my holidays and vacations grudgingly spared by the activities of an exacting profession. My only excuse is that it was not possible for me to devote more time to the work to bring it to perfection unless I postponed its publication indefinitely.

For pronunciation I have adopted the honest method which would make an ordinary English reader pronounce the names as he reads them. Being neither a professor nor a scholar myself, nor having written this book for big savants, I have not used the pedantic method of transcribing Nezami as Nidhámí, nor have I spelt my dear and beloved Hafez as Háfidh, which action I am sure the scholars will excuse, and the general readers appreciate.

Last but not the least, I know not how to express my thanks adequately to my dear friend, Mr. Khodabax B. Irani, B.A., a profound student of Persian, and my worthy colleague in many a work, for his going over the major portion of the Persian and English manuscripts and proofs with punctilious care; and to my young Persian friend Aga-e-Spenta, himself a poet of no mean calibre, for helping me during all these three years in making this collection and selection, and pointing out the pitfalls in which every Persian student must fall, unless he is brought up or has studied the language in Persia, and lastly for rendering into modern Persian my Introduction to this book. Without the invaluable assistance of these two

friends of mine, I could not possibly have completed the book in its present form and in two years' time.

I also have to render thanks to Prince Afsar of Teheran and Aga-e-Shaida of Isfahan, for having collected and sent to me the poems of the members of their literary societies.

My labours are over, at least for the present. I have sought to place before the English-reading public, the soul of Modern Persia as expressed in its poetry, throbbing in its renaissance with love and life and action. I am an Iranian and a scion of the old stock. I love my Iran. The point of view in the book, therefore, is necessarily Persian. My readers however, can use their own angle of vision and form their own judgment, should it differ from mine. The law of Relativity rules here too.

NAO-BAHAR,
CARTER ROAD, BANRDA,
BOMBAY 20,
21ST SEPTEMBER 1933.

DINSHAH IRANI.

AN INTRODUCTION TO THE STUDY

OF

PERSIAN POETRY.

I. POETRY AND ITS PURPOSE.

A lovely rose we hold between the fingers with tender care; lovingly we look at it and admire its ineffable beauty. Caressing its petals, we breathe its divine fragrance, and then replace it in a vase, often like a fond mother restoring her beloved child to its cradle of comfort.

People treat a fine piece of poetry much in the same fashion. Admiring they read it; they thrill with the joy it brings; sadden with the sorrow it portrays. Lovingly it is read and re-read; and then the volume is restored to its place on the book-shelf.

When we handle the subject of poetry, however, we must make a deeper study of the elements of pleasure which are the real source of the enjoyment we receive, whilst reading a fine poem. We shall rather be like the perfumer who is not satisfied with merely smelling the flower. He does not allow the flower to live to-day and die to-morrow. He studies the perfume, distils the essence and preserves the beautiful fragrance for all times. And so we do with poetry too, a thing of beauty everlasting. It has its divine fragrance, the cause of its permanence; and like the perfumer, distilling its essence

out, we find that it consists of three elements which all great poems possess :—

FIRSTLY, a poem should be *Aesthetic*, a thing of beauty everlasting, pleasing to the mind and appealing to the heart. Like *Venus de Milo* and hundreds of other poems in marble, its æsthetic appeal should be immediate, for then it would be everlasting.

SECONDLY, it must *serve a purpose* and be practical in its utility. One may feel surprised to hear about poetry as practical, or serving a purpose. Any ordinary material gain or some such ulterior motive is not sought to be attributed to poetry, when we say that it should serve a purpose. We mean that for poetry to be everlasting it should not end by the mere expression of a beautiful thought or emotion. The temporary object or the passing action is not its aim or end. Dante did not write his "*Vita Nuova*" merely to express his love for Beatrice. Firdausi did not write his great Epic merely to record the exploits of his heroes ; nor did Hafiz sing his love-songs to perpetuate his love for his nameless beloved. Their poems have served and are serving a special purpose. All such poems alone, like the fragrant flowers, live for ever. The rest, like flowers with no perfume, are not taken to the distillery ; the blossoms fade and wither on the wayside.

THIRDLY, it should *elevate and spiritualise*. We do not use the word spiritualise in the sense of what we get, or are accustomed to, at a religious service in a church, or a mosque or a temple. We say it more in

the sense of something opposite to the mere material. We shall see hereafter that every great poet is half a prophet ; and, as we shall also see, that prophets have been poets too ; for, nature bestows on them a charm of speech as well, to enable them to give their message with all the strength and force and power of persuasion at their disposal. Unless a poem, therefore, lifts one up, unless it helps the world in its evolution or, what the first prophet and poet of civilisation calls the "progress towards perfection", it would fall flat and could never endure. Again, it is a flower without any fragrance.

It has been very well said that to appeal to the higher side of human nature, to strengthen it, to come to its rescue when it is overborne by worldliness and material interests, to support it by great truths set out in the most effective fashion, is the only worthy and adequate end of all great poetry. When the best thoughts and noblest feelings are expressed in beautiful form and sweet, melodious language, the reader looks up from the slough either of despond or selfishness into a vista of higher life. His sympathies are quickened ; the elements of his higher self are awakened, and he rises up with a delight among the purest and noblest mankind can know.

To sum up, therefore, the true aim and end of poetry is—
 to awaken in man the divine side of things ;
 to bear witness to the beauty that clothes the world,
 the good that often lies hidden and obscure in the
 human soul ;

to revive the memory of forgotten truths ;
 to awaken sympathy for the oppressed and the down-
 trodden ;
 to create love for freedom, goodness and nobility ;
 to make man realise that he can be a superman, that
 there is something divine within him and that
 he is not merely an animal.

II. THE GENIUS OF THE PERSIAN NATION.

The genius of the Persian Nation has always expressed itself in forms beautiful, in poetry, art and architecture. And as far as history goes back to the dim past, we have evidence of the Persian genius expressed in Persian poetry. For, as a matter of fact, the earliest record of the civilised world begins with the message given by Zoroaster to mankind, in the poetical Gathas. And although the language of those sturdy people was not so mellow as our Persian of today, as to allow of an easy flow of a torrent of harmonious language, yet the all important requirements of poetry have been complied with, as we shall see hereafter, namely, the clothing of the noblest ideas and teachings in as appealing a language as possible.

In order well to understand how Persia during the various stages of its existence, through the ebbs and tides of life, through cataclysmic catastrophes that have overpowered it, has yet survived and expressed its genius from time to time in forms beautiful, it is necessary to cast at least a passing glance over those very ebbs and tides of its history.

The spirit of the Persian nation has ever lived. Its chequered history is the very proof of it. No other nation in the world has undergone such experiences as the Persian nation has done. Yet its glorious soul has never died. There is some divine element in the spirit of that nation, which time after time makes it revive itself after centuries of oblivion, which outsiders might have considered as its final extinction. As with the law of ebb and tide, in the days of its dominance, the Persian nation shows its glory and eminence, then when the luxury of inherited greatness degenerates it, it succumbs to catastrophes, but its spirit is never extinguished. Centuries may pass thus, but again the glorious spirit of Iran comes out of the crucible of woe, purified and radiant, sometimes assimilating the good elements of the crucible through which it has passed, but the spirit ever remains the same. Its glory knows no death.

Cyrus the Great with his great love of freedom and independence overthrew the foreign yoke and founded the great Persian Empire. All dispassionate historians have recorded the fact that the spirit of Persia with its love for the good, the beautiful and the true, made Cyrus the head, not merely of a great and mighty Empire, but made him the representative of justice and righteousness. The Jews recorded his name in the Old Testament as the Messiah and the Anointed of the Lord. His successor Darius the Great founded Persipolis with the Hall of the hundred columns, the sight of which eventually became the cynosure of all eyes, not only for its pomp, majesty and grandeur, but also for the architectural triumph, not only of that age, but of all times. The ruins which lie there to-day, the palace

which has just been laid bare by Professor Herzfeld, the head of the column of one single pillar occupying the entire space from the ground-floor to the ceiling at the Louvre Museum in Paris, the Persipolis room newly founded in the British Museum in London, attest to my statements. But not only in this grand architecture, but also in the character of the rule of Darius himself, the spirit of Iran manifests itself. Hence it was that the Egyptians, a conquered nation, entered his name in their sacred role of the immortals. No other foreign kings or emperors, except these two Persians, have had their names thus recorded in the ancient and sacred records of the Jews and the Egyptians.

And to-day we can ourselves read the finest record a king can ever leave in the rock inscription which Darius has left at Behistan, and which shows the true spirit of the Iranian nation. Darius was broad-minded enough to imply that whatever religion one might follow it did not matter, but one must follow the Path of Truth. He says in his inscription that God Almighty Himself has made him the King of Kings, that he reigned with the grace and help of the Wise Creator. He then gives a message to his own nation, and for the matter of that to all nations, that if they desired always to be happy and to protect their beloved country from woes and calamities, they should follow the Path of Truth and shun Falsehood.

But humankind is frail. Excess of prosperity and luxury always degenerates a nation. After the time of Xerxes, slowly but surely, luxurious habits of living sapped the strength and heroism of the great Iranian race, till

it collapsed before the onslaught of Alexander. In a mad moment he set fire to Persipolis and destroyed our great library, after some of its important volumes had been taken away. Persia for sometime was superficially Hellenised, but the Persian spirit was so persistent that, centuries after, it was found that the Greeks had become more Persians than the Persians, Greeks. In the meanwhile, through the Parthians, the crushed Persian spirit was again gathering force, when all of a sudden it found a great leader in Ardeshir the Sassanian and about 600 years after the conquest of Alexander, the ancient and glorious spirit of Persia was again raised to the pitch of its pristine eminence.

Then fell the blow of the Arab conquest. On pain of death only could the Persian use his own tongue. Yet with the Saffarids, the spirit of Persia again came into being, and the voices of the Persian bards were heard in their own language till Firdausi boldly sang of its ancient greatness in his immortal poem.

A few centuries later, came the crushing blow of the Mongol invaders, Changiz, Halagu, Taimur, and every city which fell to the conquerors, had its towers of severed heads, when even women and children were massacred to satisfy the thirst for blood of these savage Huns. Hardly any other nation in the world has suffered as the Persians have done, and yet the spirit,—the undying spirit of Persia survived. The Persians civilised the savage Mongols who settled amongst them, and eventually Persia again rose with Shah Abbas the Great.

The great monuments of Shah Abbas give evidence to-day in Isfahan of the renaissance of the undying spirit of Persia manifesting itself not only in literature and ethics, but in the most beautiful form of art itself. I have travelled in many countries far and wide, have seen many monuments and many ruins, but I have yet to find a place to equal in majesty, the magnificent ruins of Persipolis, or the astounding works of art in tiles of Shah Abbas as I see in Isfahan.

Then again centuries of ignorance or misrule followed the Safavi dynasty. After ups and downs Persia seemed to have fallen into an endless sleep of oblivion, until once again the soul of Iran found its exponent in the person of its great, valiant and beloved sovereign, His Imperial Majesty Rezashah Pehlavi. The dawn of a new day has broken and Iran is rejuvenated in the short period of ten years in a way which has astounded the whole world.

This short historical picture will help us in appreciating now the expression of this very same genius of the Iranians in poetry from times immemorial till to-day.

III. THE FIRST PERSIAN POET.

Startling though the proposition may seem, the first poet as well as the first prophet of civilisation was a Persian, as history proves, and this great Persian was Zoroaster. We shall, therefore, turn to his writings and will there find that with prophetic fervour, a very high and noble form of poetic genius was combined in this great

personality. The noblest of ethical thoughts have been recorded for the first time in the world's history in a language terse, yet poetic. As we shall very soon see, to usher in his own coming, a poetic form has been adopted which looks almost modern. And yet, all along, the sublimity of thought has never been allowed to come down from the highest pitch.

As we know, Zoroaster has given his message in the Holy Gathas in which piece of Avestan literature all his teachings have been concentrated. They are all in poetry. Although we may not find the rhythm and musical cadence to which we are accustomed in our poetry today, yet the metre adopted and the language used is in perfect keeping with the grand subject handled. I do not know how it may strike a foreign and unaccustomed ear, yet as far as I am concerned the very first passage of the Gathas, quite apart from its noble meaning, sounds to me like a solemn song with its numerous *ās* interspersed through the stanza. I give it here with its meaning:—

Ahyā yāsā nemanghahā
 Ustānazastō rafedrahayā
 Manyêush mazdā pourvim
 Speñtahyā ashā vispēñg shyaothana
 Vanghêush khratūm mananghō
 Yā khshnevishā gêushchā urvānem

In humble obeisance, with hands outstretched,

I pray to Thee, my Lord,

Oh Invisible Benevolent Spirit!

*Vouchsafe to me in this hour of joy,
 All Righteousness of action, all wisdom of
 the Good Mind,
 That I may thereby bring joy to the Soul of
 Creation.*

Not only I, but many who have heard this stanza from a good reciter, have been struck with the solemn impression which the mere sound of the stanza creates.

From the Gathas we have selected three passages to enable us to appreciate the poetry of Zoroaster, its poetical imagery and the sublime nobility of its thoughts. It is very necessary, specially for my Persian readers, to have a clear though succinct idea of how the genius for poetry has been in the race from as distant a time as history dates. Everything is known of Persian poetry from and after Rudaki. Our vision therefore needs be expanded to bring within its purview the treasures the race has possessed right from the dawn of history.

GATHIC POEM I.

The Advent of the Poet-Prophet.

The first of the passages that has been selected is contained in the 29th chapter of the Yasnas, which is the second chapter of the Gathas, which can be very well headed "The advent of Zoroaster." In the poetic conception of the situation, in the realization of a mighty cause and acceptance of a great responsibility, and then in the personal humility shown about the world being unwilling to accept his leadership, our poet Zoroaster can hardly

be surpassed, especially when we remember that all these things are expressed in the most weighty of languages, in as few as eleven stanzas of about thirty words each.

The poet sees the world as we see it to-day ; the poor are left in their distress without a helping hand ; the rule is of might and all right is forgotten. Violence is rampant, and although no useless disarmament conferences are held, the situation exercises the minds of those who have a conscience, as much then as it does to-day. What could the world do then, as it does now more than three thousand years after Zoroaster, but wail and moan ? With his poetic imagination, coupled with his prophetic vision, Zoroaster imagines the whole of creation, through its typified soul, going in a complaining mood, as peasants would to a king, to the Lord of Creation Himself. And as in the court of a king surrounded by his ministers and advisers, when the king hears the complaint, our prophet-poet imagines the Soul of Creation taking this complaint to the Great Lord above, sitting in converse with the holy immortals Asha and Vohu-Maneh, the Spirits of Truth and the Good Mind, His own divine attributes, abstract conceptions poetically personified. Wailing and moaning, the Soul of Creation goes to the Lord, and we shall quote the words of Zoroaster himself :—

*Unto Thee, O Lord, the Soul of Creation
cried :—*

*“ For whom didst Thou create me, and who
so fashioned me ?*

*“ Feuds and fury, violence and the insolence of
might have oppressed me ;*

“ None have I to protect me save Thyself,

*“ Command for me, then, the blessings of a
settled, peaceful life.”*

(Y. 29-1.)

How fervently would we in the twentieth century, if we were allowed such an audience, pray to the Lord in the self-same words as Zoroaster puts into the mouth of the world thousands of years before ! How true is the world to its own wickedness ! How easily can we be pessimistic about human nature when, after Zoroaster and Buddha, Christ and Mahomed, we are yet in the same plight ! The world bathed in blood a few years ago, and yet **Might** rules, and **Right** is going a-begging ! Will Geneva prove its salvation, or the ancient wisdom of the East,—if the West would care to read it ?

Then the poet imagines the Lord Ahura turning towards His divine counsellor Asha, (His own Spirit of Truth,) and enquiring as a king would, whether there is no one to stop this feud, smite back this fury, remove all violence, and establish Peace and Goodwill on earth. So in the second stanza Zoroaster fills in this picture and says :—

Thereupon, the Lord Ahura said to Truth :—

*“ Whom wilt thou have as a chief for the
world, to be its protector and its ruler,*

“Who with his zealous energy, may bring prosperity to the world?”

“Whom wilt Thou have as its Lord, who may drive off violence and smite back the forces of Evil?”

(Y. 29-2.)

And indeed in these questions how well it is presaged that prosperity could only be restored through peace and zealous energy; that indolence is woe, and energy and zealous action are the only precursors of everything good!

As to a king, the minister conveys the news required and then leaves it to the sovereign to decide, so doth Zoroaster make the Spirit of Truth act as a humble counsellor before the Great Lord, for in Y. 29-3 and 4 Zoroaster says :

And thus to the Lord, doth Truth reply :—

“I know no chief who can give the world shelter from woes ;

“I know none who knows what moves and works Thy lofty plans.”

* * *

“Mazda knows best what works have been wrought by the followers of evil and by mortal men ;

“And He knows what shall be wrought by them for ever hereafter,

“The Lord Ahura is the discerning Judge;

“To us let it be, as He shall will.”

(Y. 29-3, 4.)

For a moment, let us halt and imagine the beauty of the above passages. Apart from the Lord Himself, who can discern and judge the situation so well? With His all-pervading knowledge, the Lord knows what evil has been wrought already, and what has yet to be wrought. Though Zoroaster is on the threshold of announcing his mission for the peace and contentment of the world, he knows human nature too well to believe that for all times people are going to listen to his words, so as to establish eternal peace and harmony in the world. Beautifully indeed the passage therefore ends, namely, in perfect resignation, with words that are a forerunner of the well-known Biblical expression, *viz.*, “*Thy will be done.*”

Indeed the world-situation depicted by the poet seems rather deplorable. If the wisest counsellor in the court of the King was not able to find a remedy for a wrong, what was to be done? Was the appeal of the Soul of Creation pleading for protection to go all in vain? The Soul is perplexed and prays to the Almighty, urging Him and entreating Him that destruction may not overtake the righteous, that the good may not suffer at the hands of the wicked. The beautiful passage runs as follows:—

*And thus, we two, my soul and the soul of
creation, prayed with hands outstretched
to the Lord Ahura,*

*And thus, we two, urged Mazda with entreaties:
“Let not destruction overtake the right-living,
“Let not the diligent good suffer at the hands
of the evil.”*

(Y. 29-5.)

The poetic imagination of Zoroaster seems to see the Lord conferring with his other Spirit, the Good Mind; for, the divine Good Mind knows of the one person who did hearken to the dictates of his conscience and listen to the Holy Word of the Lord. He is Zoroaster. The Divine Mind realises that the latter is ready to accept the great responsibility and convey the Holy Message to mankind. He announces, therefore, these facts to the Lord Ahura; but as a message from apparently a mere man would run the risk of falling flat on the ears of his hearers, the Divine Mind contemplates a provision for this contingency as well, and ends the passage with a beautiful assurance. To enable Zoroaster to fulfil his great mission, the Divine Mind assures us that the prophet is endowed with the charm of speech. Once again the poetic expression is charming. Zoroaster says :—

*And thus spake Vohu Manah, the Good
Mind :*

*“ The one who alone has hearkened to our
command is Zarathushtra Spitama ;*

*“ For his Creator and for Truth, he wishes
to announce the Holy Message ;*

*“ Wherefore, shall I bestow on him, the
charm of speech.”*

(Y. 29-8.)

And now the poet depicts the situation culminating in a point which, in its naturalness on the one hand and the humility of the poet on the other, fascinates us. Behold in the Soul of Creation, thereby typifying all

worldly-mindedness, all the mentality that would believe in only Might as its protector, the mentality evidenced in the race for armaments seen even to-day, the mentality which believes in the power of the sword more than in the effect of the pen, in force and violence more than in kindness and love. Imagine such a personified mentality asking for a fighting chief from the Great King rather than a leader whose only weapons were a righteous hand, a truthful tongue and a loving heart. No wonder this soul bemoans that it only got for its helper the faint voice of a humble man. So in Y. 29-9 the poet beautifully sings, perhaps wondering himself whether his faint voice could prove the ultimate cure:—

Thereupon the Soul of Creation cried:—

*“ In my woes I have obtained for help
the faint voice of an humble man,*

“ When I had wished for a mighty overlord !

*“ Whenever shall I get one to give me help
with power and with force ? ”*

(Y. 29-9.)

An ordinary man would indeed be disappointed at such a reception given to his selection by the Lord for the great work. But the prophet-poet is not. He knows that this pessimistic outlook is due to weakness of thought and to ignorance. He knows that truth alone can give the true strength to resist all evil, that the good mind alone can give that dominion and power which establishes peace and prosperity in the world. And from where does truth and the good mind proceed, but from the Lord

Himself, the First Possessor of all divine attributes? Our first poetic piece therefore most aptly concludes with the following stanza :—

O Ahura Mazda !

*Do Thou grant patience and strength to
the Soul of Creation ;*

*With the help of Truth and Good Mind, give
mankind power to bring rest and
happiness to the world,*

*Of which Thou, my Lord, art indeed the first
Possessor.*

(Y. 92-10.)

GATHIC POEM II.

A Poet's Questionnaire to the Lord.

We shall now conclude our references to our first poet by giving the poem from Yasna 44. Here our poet adopts the fine poetical method, for drawing the attention of his hearers and readers, of putting questions to Ahura Mazda in certain matters. Both the subject of the questions and the form of putting them are poetic and touching. In most of these questions, the answer is presumed ; in some it has been indirectly suggested. This whole series makes this Yasna a fine passage of poetry for such an old age and such a high theme. In stanzas 3, 4, and 5, the various phenomena of nature are referred to. The appointed paths of the sun and the stars, the waxing and waning of the moon, natural phenomena seen from night to night,

the law of gravitation through which the heavenly bodies are suspended in space, the cause of the swiftly-moving winds and the clouds, the phenomena of night and day, of rest and sleep and active life,—of all these the poet asks the Lord and the Master to apprise him aright. The reference to the dawn and the noon and the night as monitors who call enlightened men to their duties, is very lovely. We shall give these stanzas below :—

This I ask Thee, tell me truly, O Ahura !

*In the beginning, who was the Father and
Creator of Truth ?*

*Who determined the paths of the sun and the
stars ?*

*Who but Thee so arranged, that the moon
should wax and wane again ?*

*This, O Mazda, and much more would I fain
know.*

* * *

This I ask Thee, tell me truly, O Mazda !

*Who so balanced the earth and the heavens
and keeps them from falling away ?*

Who created the waters and the plants ?

*Who yoked swiftmess to the wind and motion
to the clouds ?*

*Who save Thee is the Creator of the Good
Mind, O Mazda ?*

* * *

This I ask Thee, tell me truly, Ahura !

What great artist created light and darkness?

*Which artisan produced the phenomena of
restful sleep and the zeal of active life ?*

Who made the dawn, the noon and the night,

*Which like monitors, call enlightened men to
their duties ?*

(Y. 44.3-5.)

After putting questions from nature, the poet turns from the physical world, to the metaphysical and the spiritual. In the next three stanzas, he questions his Lord about the truth and perfection of the message he is giving to mankind, about the divine attributes of the Lord Himself which he is urging in his message, about their effect and their interrelations. This makes him put one of the loveliest questions which a man to-day may as well put to himself, as to how comes the feeling of parental love for a child in the heart of its parents ; and finally he winds up with a prayer to recognise the Lord as the Creator of all things with the help of the Good Mind.

This I ask Thee, tell me truly, O Ahura !

*Whether what I am about to announce is
verily the Truth ?*

*Will Truth and Armaiti, the Spirit of Love,
come with their help to us mankind ?*

*Will the Good Mind announce Thy Eternal
Dominion as belonging to us ?*

*For whom hast Thou created happiness and
this richly endowed world ?*

* * *

This I ask Thee, tell me truly, O Ahura !

*Who created Holy Power and Blessed Ar-
maiti, the Spirit of Love ?*

*Who with foresight put the love for the son
in the father's heart ?*

Through Divine Wisdom I exert, O Mazda,

To recognise Thee as the Creator of all things.

(Y. 44.6-7.)

Now we shall omit some of the intervening passages and end with three later stanzas of Yasna 44. There has been a violent opposition from the followers of the old faith—the followers of violence, against whom the Soul of Creation itself had at first wailed and moaned to the Lord as we have seen above. It is natural that they cannot accept the leadership of our poet-prophet, nor his message of Truth and Love. Their very nomadic life depended on depredations and raids, to which they would go after making bloody sacrifices to the goddess of arson, plunder and murder. Necessarily they resisted, and resisted with the force of arms. A bloody contest is in sight. Then Zoroaster appeals to His Lord and Master and questions Him with the fervour of a poet and a prophet as to what is going to happen when these two hosts, the righteous and the wicked, full of hate shall clash and meet in battle. The poet knows that truth must have its reward in victory, and in the very act of resignation

he indicates that the victory should only be for the cause of Truth and Right. Welfare and Immortality shall then be the reward of the followers of Truth and Right.

This I ask Thee, tell me truly, O Ahura !

*If Thou hast power to ward off Evil from
me with the help of Truth, then,*

*When the two hosts full of hate, shall,
clashing meet in battle,*

*As from the beginning Thou hast inevitably
decreed,*

To which of the two wilt Thou give victory ?

* * *

This I ask Thee, tell me truly, O Ahura !

*Which victorious leader shall protect people
according to Thy wish ?*

*Designate clearly to me, whom dost Thou
wish to see the leader that heals the world ?*

* * *

This I ask Thee, tell me truly, O Ahura !

*Whether through Truth I shall attain my
goal, O Mazda,—*

*To attain to Thee and to make my voice
effectual ?*

*According to Thy promise, shall Perfection
and Immortality be always the lot of
him who follows Truth and Right ?*

(Y. 44.15-17.)

We have now done with the poetry of the Gathas.

In conclusion we might mention that Zoroaster himself is conscious of the fact that he is both a poet and a prophet. In Y. 28-10 he assures us that with the help of the charm of speech bestowed on him by Ahura Mazda, through the Good Mind, he would weave such songs of Truth and praise of the Lord, as have never been woven before. In another stanza he calls himself the poet of His praise. And the careful and repeated study of the Gathas leads us but to one conclusion that Persia in such dim and distant past, had produced a son who was indeed not only a great message-bringer to humanity but a worthy poet too. And the stanza which to me appears the finest, of which Saadi's famous line seems a later echo, is the following :—

*The good deeds we do and those we shall
hereafter,*

*The good things that shine bright and look
precious to the eyes,*

*The sun, the stars, the beautiful dawn—
the herald of the day,*

*They all in truth sing Thy praise, O Ahura
Mazda !*

(Y. 50-10.)

IV. THE BASIS OF PERSIAN ERFAN.

The Ancient Persians' Philosophy of Life.

In this book on poetry, we are not concerned directly with philosophy. From very ancient times till to-day, however, Persian Poetry has been mixed up with the

philosophy of life, with Erfan, or knowledge spiritual.

In order to realise what heritage the later Persians had from the ancient, and to investigate how far indigenous Persian thought supplied the background to the mystic poetry of Hafez, Omar Khayyam and similar Persian poets of latitudinarian views, it is necessary to cast at least a cursory glance at how the ancient Persians looked at life and what they thought about the life hereafter. I labour on this point, as in my opinion, of the various sources of Sufism, as well as of later Persian Erfan, the Persian source has not been sufficiently investigated.

Zoroaster, our first poet and sage, teaches us that life is a divine spirit eternal, and that this world itself is an earnest of the Kingdom of Heaven. The aim and end of this life is to make the world happy, make others happy and thereby be happy ourselves and prepare the way for Eternal Bliss in the Abode of Songs. It is to reach the state of perfection ourselves and help the world in its progress towards perfection, and thus secure our salvation.

For this purpose, the ancient Persians were convinced that we must live a full and useful life in this world, we must appreciate and enjoy in the right sense all things that are good and beautiful in creation; we must fight on the side of good and ever be willing soldiers ready to sacrifice even life in the cause of Truth against Untruth, of Good against Evil; that thereby we should try to establish a veritable Kingdom of Heaven on this earth, a kingdom of love and liberty, of universal peace. Our salvation lies not in discarding the world and fleeing from its evil; our salvation lies in action, in good action, but always in action.

Here the Supreme Being is conceived of, as the Primal Cause, as the embodiment in the abstract of all that is highest and noblest in life, the personification of the thought of Perfection, and the Ultimate End of everything. Conceive of Him as we may, His thought is taught to be our sheet anchor. And the ship of life is less liable to be tossed about in a stormy existence, much less lost, if our anchor is firm in this haven of rest.

Then the next fundamental teaching is that in everyone of us there is a divine essence within,—call it the soul, the conscience, the intelligence or whatever we like. This divine essence within us is the cause of all progress, the cause of all uplift, the motive force which makes a man rise from the state of a beast to that of an angel. The ancient Persian philosophy further teaches us that this divine essence is capable even in this life on earth, to make one so progress whilst living in this world, that this earthly life itself becomes full of bliss.

Therefore the duty of us, men and women, is to recognise this divine essence within us, to recognise its capabilities and potentialities and to so conduct ourselves in this life, that eventually we reach the state of perfection in this world, and have a life full of joy in a paradise here and now.

And then when the final call comes from the Unknown Beyond, we are prepared with a smiling face to depart with the consolation that we have done our best here. As for the believer—as the ancient Persians were,—he enters the region of eternal bliss in the Kingdom of Heaven. As for the agnostic, he thinks that he passes into spheres unknown. The unbeliever of the modern civilisation

considers that he mingles in the vast ocean of annihilation. The great Persian sage and poet of course teaches the first belief, but he so moulds his philosophy that even an unbeliever of to-day may accept and use it until the last moment of his passing away.

The details of the teachings of Zoroaster and the philosophy of the ancient Persians, I have given in my books "Akhlāq-e-Iran-e-Bastan" and "Partovi az Falsaf-e-Iran-e-Bastan", to which I refer my Persian-knowing readers, for it would be out of place to deal with this subject in greater detail, beyond a cursory reference given hereafter. Let it be sufficient to record that such spiritual thoughts (what we now call Erfān) have ever been present in the Persian mind and are *inter alia* one of the sources of the mysticism of subsequent Persian poets.

THE PATH.

The path, all throughout, to reach perfection, is the Path of Truth. An Avestan passage says :

"Aevō pathāo yō Ashahē," i.e.

"There is only one Path and that is the Path of Truth."

And Pythagoras, the Greek philosopher, after his return from travels in Persia, was perfectly correct when he said that according to the Persians, God was Light and His Soul was Truth and the way to meet Him was through the Path of Truth. Man must purify his essence and become God-like on this Path of Truth (Asha), through assimilating the other divine attributes of God Almighty, *viz.*, the Good Mind (Vohu Manah) and selfless use of Power (Khshathra), and Love and Service (Armaiti).

Now, after the Gathas, through the well-known Yasnas of the Haptang Haiti, this thread of mystic spiritualism clearly runs. We shall quote below some of the beautiful thoughts selected and freely rendered therefrom and conclude this subject.

In the first instance the unknown poets of the Yasnas wish us to come to the realization of Truth as the very essence of God.

*O Ahura Mazda! And O fair Spirit of
Truth!*

*Thus do we elect to contemplate on, to
utter and to perform*

All that is Best,

For both existences, material and spiritual.

* * *

*Thus do we dedicate our actions, thus do
we praise and celebrate in song*

*Sovereignty for the Best Sovereign who
is verily Ahura Mazda;*

*And Sovereignty for the Spirit of
Truth and Best Righteousness.*

They teach us further that those who come to know the Truth, must put their principles into practice.

*And let all men and women who know
the Truth,*

*Thus put their principles into practice,
by leading a good life,*

*And impart their knowledge to those
who fain would put the same into
practice.*

* * *

*Thus, O Ahura Mazda, do we proclaim
The words of Truth, the words of the
Better Mind ;*

*Thus do we dedicate to Thee, this Supreme
Revelation.*

Then we are told how to attain to the Divine
Beloved.

*To Thee do we attain, O Ahura Mazda,
By means of the Good Mind,
By means of the Spirit of Truth,
By means of the deeds and words of the
Good Divine Wisdom.*

* * *

*The chanters of Thy praise, the reciters
of Thy Divine Word,*

*We declare ourselves to be, we wish to
be, we agree to be, O Ahura Mazda !*

*The reward which Thou givest to one like
me for his righteous deeds, O Wise
Lord,*

*Do Thou give unto us in Thine own
Person, O Ahura Mazda ;*

Reward for this life and the life spiritual,

*The reward whereby we attain to Thy
Eternal Friendship (Union), and the
friendship of the Spirit of Truth.*

And what prayer therefore could have been better for the ancient Persians than this ?

O Best Truth ! O Excellent Truth !

May we see Thee !

May we approach Thee !

*May we be in Thy constant friendship
(Union).*

And the Greek historians and the rock-inscriptions of Darius testify that these teachings made a whole nation from the king downwards famous for their adherence to Truth.

V. POETIC PASSAGES IN THE LATER AVESTA.

We have already seen above how everything good and beautiful, appealed to our first poet Zoroaster and appeared to sing to him the praises of the Creator. Being taught to love all things good and beautiful, as coming from the great source of Goodness, the later Avestan poets wrote panegyrics, selecting one after another, good and beautiful things and objects, as well as good attributes and concepts, which affected them in their sturdy and noble life. One weaves his song of praise for the shining sun spreading its welcome warmth on earth, dispersing by light the nightmares of darkness, and by its

radiance and emanation giving strength and vigour to all living things, to all life on earth, animal or vegetable. Another looks at the flowing streams of water, and in a land where water is scarce, appreciates the gift of this life-giving element and praises the Creator through the thing created, in another song.

But the waters would dry up, if by the divine arrangement of nature, heavy clouds laden with vapour did not come with their gift of the rains. Another poet therefore imagines a fight between the evil spirit of famine, and the beneficent spirit bringing rain. The latter is linked with the star Sirius, the heliacal rising of which coincided with the opening season of rain in the Iran of old. So a poet gives us the beautiful Tir Yasht with all its poetical imagery, praising the Creator in reality through His bountiful gift of the rains. We can thus go through the whole gamut of the Avestan Yashts and read therein how the ancient Iranians tried to satisfy their cravings for poetical creation by singing the praise, not of a mighty potentate or a temporary wielder of power, not in songs of base flattery and hypocritical praise of unworthy personages, but in singing of the beauties of nature and bringing man nearer to his great Creator, through the praise of things and attributes, good and beautiful, useful in everyday life, which all came from and reminded us of Him.

The text of these various songs of the later Avesta has been much interpolated, but we are not concerned now with the metre and scansion of the verses, or with the

accuracy or otherwise of the text etc. ; we are concerned only with the poetical thoughts therein expressed and hence we need not enter into any academical discussions about the state in which we find these poems today. I will therefore select a few passages from the various Yashts of the ancient Persians and place the poetical concepts in them before my readers.

VA. AN ODE TO THE FLOWING WATERS.

(*From the Aban Yasht.*)

Ardvisura-Anahita is the angel of undefiled and flowing waters, the poetically conceived heavenly spring from which all waters on the earth flow down. Her fountains, the dark clouds heavily laden with rain, are poetically represented as being on the top of the mythical mountain Hukairyā in the starry firmament. All over the world the waters run down and they are poetically described in the following manner :

Says Ahura Mazda :

*The large stream, as large as all the
waters running down the earth,*

Runs powerfully, coursing with full force,

*From the height Hukairyā down to the
sea Vourukasha ;*

From this river of Mine alone

*Flow all the waters that spread over
the seven continents ;*

This river of Mine alone

*Goes on bringing waters, both in summer and in winter.**

Then the thousand different streams and channels from which the waters flow, are beautifully described as each having a palace of the Angel Anahita at its source, from which the streams flow, a fine example of poetic fancy.

*Anahita has a thousand cells,
Anahita has a thousand channels ;
Through the vast expanse of each of them,
so wide that a man can ride in forty
days, riding a good horse,
In each channel, stands a palace,
Well-founded, shining, with a hundred
windows,
A palace with a thousand columns, and
ten-thousand balconies ;
Well-built and mighty are the palaces.
In each of these palaces,
Lies there a well-laid, well-scented bed
Covered with pillows for Anahita,
And thence she runs down in volumes a
thousand times the height of a man.*

So precious and valuable are the flowing waters to the Iranians that they conceived of them as something fine. Their love for stateliness and dignity, made their poet

* These are selections summarised from the text.

who sings this song of the flowing waters, give a description of this female angel standing in her fancied palace at the source of all the streams, in the following manner :

*Anahita stands forth in the shape of a maid
Fair of body, strong and tall,
High-girded, pure and nobly born,
Wearing a mantle, fully embroidered with
gold.*

* * *

*Ever holding a twig in her hand,
Square golden ear-rings adorn her ears bored,
A golden necklace decks her dainty neck,
Anahita the nobly-born tightly girds her
waist,
And setting out her well-shaped bust, displays
the form of her body.*

* * *

*Anahita wears a golden crown
Set with a hundred stars.
And eight rays strike out
From this well-made crown,
The dome-shaped crown with fillets streaming
down.*

* * *

*Anahita wears a robe, made of the fur of
beavers,
The beavers that bear four youngsters,
The finest of the beaver kind,*

*The finest coloured furs
 Worked at the right time,
 Ever-shining to the eyes with the sheen of
 silver and gold,*

VB. AN ODE TO THE GUARDIAN ANGEL OF THE RAINS.

(From the Tir Yasht.)

It is natural that the phenomena of the rainy season with its beneficial downpour should attract the attention of the Iranians. As already observed, in their barren country, rain was a blessing from the heavens. Acute observers as they were, they had noted the waters of the oceans and the seas evaporate during the summer, which made the clouds that brought the rain. With anxious eyes they looked for the coming of the seasonal clouds bearing the gift of rain. They had already noted that the heliacal rising of the star Sirius was almost contemporaneous with the setting in of the rainy season. They considered the star, therefore, as an auspicious heavenly body of good omen, bringing in with its rising the blessing of rain. From the Tir Yasht, the poem dedicated to the star Tishtrya, the Avestan name for Sirius, we shall quote two passages. In the first, the thinning waters of lakes and pools and dwindling streams are poetically described as longingly waiting for the rising of the star. In the second, this angel of rain is described as fighting the devil of famine whom, in poetic justice, he overpowers. And then the rising up of the vapours, the bringing down of the rain and the distribution thereof on the earth is

described in a way worth noting. We shall give these two passages below :

Our praise for the star Tishtrya,

The bright and glorious star,

*For whom the standing waters do longing
wait ;*

*For whom the running springs and
streams do longing wait ;*

Longingly do they say :

*“ When will the bright and glorious Tish-
trya rise up for us,*

*When will the springs overflow with
waters,*

Waters as thick as a horse’s shoulder,

Running to the beautiful plains and fields,

*To the pastures, even to the roots of the
plants,*

*And make them grow with a powerful
growth ?”*

In the next passage, on the invocation of the pious and the good, the Angel Tishtrya first prepares for a fight with the Demon of Famine, and overcoming it, brings to an expectant world its heavenly gift and blessing :

*The bright and glorious Tishtrya goes down
to the ocean Vouru-kasha*

In the shape of a white, beautiful horse

With gilded ears and golden caparison.

*To meet him there rushes down the Demon
of Famine like a dark horse,
Black, with black ears, black in back and
tail,
Bearing on its body the brands of terror.
Hoof against hoof they meet in conflict,
The bright and glorious Tishtrya and the
Demon of Famine.
They fight and fight till the time of noon;
But then the bright and glorious Tishtrya
proves stronger,
And the Demon of Famine is at last over-
come.*

* * *

*Then cries the bright and glorious Tishtrya
"Hail unto me, O Wise Lord !
Hail unto ye, O Waters and Plants !
Hail to Thee, O Law of Mazda worship-
pers !
Hail will it be unto ye, O Lands !
For the life of the waters will flow down
Unrestrained to the big-seeded cornfields,
To the small-seeded pasture fields,
And to the whole of the material world."*

* * *

*Then the bright and glorious Tishtrya
Goes back to the ocean Vouru-kasha
In the shape of a white beautiful horse*

With gilded ears and golden caparison.
He makes the ocean boil up and down,
He makes the sea, foaming, stream here and
there,
He makes the sea flow this way and that,
He makes the sea flow one way and another,
All the shores of the ocean are in foam and
ferment,
The very middle of it is boiling over.

* * *

The bright and glorious Tishtrya
Rises from the ocean Vouru-kasha,
The vapours rise and gather above the
Mount Us-Hindu,
The Mount that stands in the midst of
Vouru-kasha.
Then the vapours gather and push for-
ward,
Gather in the regular shape of clouds ;
They follow the wind,
They follow the way which Hoama tra-
verses,
And behind comes the mighty winds,
The winds made by Mazda.
And the cloud and the rain and the sleet
Come down at various places,
Down to the plains and fields,

*Down to the seven continents of the earth.
And the Angel of Fair Distribution,
In company with the mighty winds,
Divides the waters amongst the countries
of the world.*

* * *

VC. AN ODE TO MITHRA, THE ANGEL OF LOVE AND THE
GUARDIAN OF TRUTH.

(From the Mahor Yasht.)

Another poet of the Avestan age sings about the glory of Mithra, the Angel of Love, the Guardian of Truth and the Smiter of the Promise-breaker. We will content ourselves by quoting a poetic description of the march of Mithra to smite evil-doers and promise-breakers.

*Mithra, the Lord of wide pastures,
With his arms uplifted towards Immortality,
Issues forth from the shining Abode of
Songs.
In a beautiful chariot he drives on,
Ever swift, decked in adorning gold.
Four stallions draw the chariot,
All virgin white in colour,
Living on heavenly food,
All deathless and undying.*

* * *

*With gold are the hoofs of their forefeet
shod,*

With silver the hoofs of the hind feet,

Yoked to the same pole,

And the cross-beams of the yoke

Fastened with the hooks of holy power

To a beautiful clasp.

* * *

At his right hand drives Rashnu

The genius of Justice and Right,

The most beneficent, the most well-shapen.

At his left hand drives the most upright

* *Chista,*

The Angel of Knowledge and Wisdom.

*

Behind him drives Atar

All in a blaze with the awful kingly glory.

* * *

On a side of the chariot of Mithra,

*Stand a thousand bows well made, with
strings of cowgut.*

*On another side stand a thousand feathered
arrows*

With golden points and shafts of horn,

With brass tails well and truly made.

*And so do stand a thousand spears true
and sharp,*

A thousand steel hammers, two-edged fine,

A thousand swords, a thousand maces.

* * *

All these go through the Heavenly Space,

All these fall through the Heavenly Space,

Upon the skulls of evil doers.

After he has smitten the evil-doers,

After he has avenged the man who had lied,

Mithra, the Lord of Wide Pastures,

Drives forward through space.

*And the evil mind which is all death flees
away in fear,*

*The evil-doing devil of wrath flees away
in fear,*

*The long-handed demon of idleness flees
away in fear,*

*All the evil-thinking and the evil-doing
fiends flee away in fear.*

*And the white stallions yoked to his chariot,
to draw it on,*

*On one golden wheel, with a full shining
axle.*

* * *

VD. AN ODE TO KNOWLEDGE AND WISDOM.

(From the Din Yasht.)

It is not surprising that the ancient Persians, who loved and adored everything good and beautiful, should not only sing of things affecting them in material life, but should also sing of Knowledge and Wisdom, the great practical guides to the leading of happy lives in this world

So in the *Din Yasht*, taking its name from *Daena*, conscience, *Chista*, the Angel of Divine Knowledge and Wisdom, is praised and invoked. We give below a summarised version of paras 6, 7 and 13 thereof:—

Thus said Zarathushtra to Chista :

*“ O thou, most right and accurate Wisdom,
Wisdom made by Mazda !*

*If thou art before me, stay until I overtake
thee,*

*If thou art behind, come quick and overtake
me.”*

* * *

*Zoroaster offered his homage to Chista
For righteousness of thought and speech,
For righteousness of deed, and for this
boon*

*That the most right Chista,
The holy Chista made by Mazda,
Would give him the swiftness of the feet,
The quick hearing of the ears,
The strength of the arms,
The health of the whole body,
Sturdiness of the physical frame ;
And the eyesight of the Kara fish that lives
beneath the waters and can measure
A ripple of the waters, not thicker than a
hair
In the Rangha river whose ends lie afar,*

*Whose depth measures a thousand times
 the height of a man ;
 Or the eyesight of a vulture with a golden
 collar,
 That from afar, nine districts away,
 Can perceive a piece of flesh not thicker
 than a fist,
 Giving a light as a needle gives,
 Or even as the point of a needle does.*

* * *

For the beginning of the Persian epic, we might refer the readers to the Zamyād Yasht. It is an epical composition based on what then must have been considered as historical data, and even a casual reader will be able to find there the germs of Firdausi's great Shah Nama. We shall however conclude our reference to the poetic passages in the Avestan literature, by giving a selection from the Hadokht Nask, which contains some beautiful thoughts about the conception of the ancient Iranians as to life immediately after death.

VE. AN ANCIENT PERSIAN POET'S VIEW
 OF
 LIFE AFTER DEATH.

(Selections from the Hadokht Nask.)

*Thus asked Zarathushtra to the Lord
 Ahura :*

" O Creator of the world, tell me,

*What happens to the soul of the righteous
 man*

On the night of his departure?"

* * *

Then said Ahura Mazda:

*'The freed soul takes his place near the
head of the bed;*

*He sings the divine hymns of the Ushtavad
Gatha ;*

*He sayeth: 'Blessed is the person who
receives the bountiful favours of the
Lord.'*

(For three nights this continues).

* * *

*On the dawn of the fourth day, the soul of
the righteous,*

*Feels himself in a verdant, fragrant gar-
den;*

*He feels a breeze, full of perfume, blowing
from the South,*

*Sweeter than any breeze he had experi-
enced,*

*Pleasanter than any breeze he had ever
breathed and felt.*

* * *

While this refreshing breeze blows,

*His conscience becomes personified in the
shape of a lovely radiant girl,*

White-armed and strongly built,

*Of beautiful complexion and a fine straight
stature,*

*Beautiful-bodied with a shapely bust,
 Free-born and of noble descent,
 She seems more lovely than the loveliest
 thing in creation.*

* * *

The righteous soul addresses her thus:—

‘O young lady, who art thou ?

*Thou art the most beautiful of all girls I
 have seen.’*

*Then his own conscience replies to the
 soul:—*

‘O worthy man,

*Thy good thoughts, thy good words, thy
 good deeds, I am.*

Thy very conscience I am;

*I was lovable, but thou didst make me more
 lovable;*

*I was beautiful, but thou didst make me
 more beautiful;*

*I was one usually-sought-for, but thou
 didst make me the more-sought-for;*

*Thou hadst exalted my original rank and
 status.’*

* * *

*Then the soul of the righteous places his
 first step in the Heaven of Good
 Thoughts;*

*With his second step, he enters the Heaven
of Good Words ;*

*With his third step, he enters the Heaven
of Good Deeds;*

*And with his fourth step he enters the
Realm of Endless Light."*

* * *

VI. POETIC THOUGHTS IN THE ACHAEMENIAN AND SASSANIAN TIMES.

After the Avestan age, we have no historical material to say what time must have elapsed upto the date of the coming into power of the Achaemenians. Further, of the Achaemenian times, we have no record of the poetic production of that age. For reasons stated hereafter there could hardly be a doubt that the Persian genius expressed itself then too in poetry as before. In view of the wonderful architectural monuments which the Achaemenians have left, and the high stage to which art and artistic conception were carried in Achaemenian times, the Persian race could not but have produced poets and poetical literature in this glorious period of its history.

If Xenophon is to be believed, and there is no reason not to believe him on the point, when Cyrus the Great was yet a young man, the court of the Median monarch Astyages was enlivened by national songs and poems.*

Similarly Chares of Mytilene, in the fourth century before Christ, says that the Greeks in Alexander's train

* Xenophon's Cyropædia, 1, 3 10.

had heard the Persians singing the tale of the romantic love of Zariadres and Odatis, a story in which the lover is first seen by the heroine in a dream and later is able to win her hand in marriage. So well-known and prized, among all the people of Asia, was this romance that as Chares adds "they have represented the story in paintings in their temples and palaces and even in their own private houses."*

The very fact that in the library of the Achaemenian kings, volumes upon volumes of Persian literature, sacred and otherwise, written on cow hides in golden ink, existed, points to the probability of the existence of poetic literature too, during the times. And this probability is turned into a certainty, when we combine with the above, the testimony of Herodotus, Ctesias and the Book of Esther. The latter says:—"On that night the King could not sleep and he commanded to bring the books of records of the chronicles and they were read before the King." (Esther VI, 1.) Also it is written: "And all the acts of his power and his might and the declaration of the greatness of Mordecai, are they not written in the books of the chronicles of the Kings of Media and Persia?" (Esther X. 2.) However, the ravages of drunken Alexander and after him his Greek successors, have left us no trace of any literature of that age. Nor have we any indication of the poetic output in the Parthian times, too. And this brings us to the age of the Sassanians.

* Chares of Mytilene in the tenth book of his "History of Alexander" as cited by Athenaeus *Deipnosophistae*, 13 ch. 32; trans. Yonge 3, 919-920 London 1854.

There is ample historical evidence that considerable Pahlavi literature existed during the Sassanian times. There is further evidence that poetry and music too, flourished side by side with other arts in that age. The romances of Wamnek and Ozra and Wis and Ramin are admitted to be of Pahlavi origin. The tradition that Emperors Behrangur and Khosrav with their queens, knew and wrote poetry is very probably a true one. Prof. Jackson has rightly come to the conclusion that we may be certain that the poet's art was a cherished one in Sassanian times.

As observed by Prof. Jackson, in the story of Wamnek and Ozra, in the songs of Barbad, the honoured minstrel of Khosrav, echoes faintly the gentle thrum of the strings of the Sassanian lute. That echo makes us wish that we might have been fortunate enough to catch even a few strains of those poets and bards who sang in Pahlavi before the cataclysm of the Arab conquest. The tuneful verses, alas, have passed away, but the names at least of some of these minstrels lived long after the Arab invasion to prove to the world that the Persian Muse had lived, and would soon awake to sing with the old-time spirit of Iran.*

Fortunately enough, some portion of the Pahlavi literature was saved from destruction and is extant till to-day. Some poetic conceptions therefrom we give below and we can share the regrets of Prof. Jackson that more is not available.

* Jackson's Early Persian Poetry, p. 72.

VIA. A PAHLAVI POETICAL FRAGMENT.

Aogemaide.

In one Pahlavi fragment known as the Aogemaide is preserved one of the most poetic conceptions we can find in the Pahlavi literature of the early and middle Sassanian times, and I give below a freely rendered selection from the same :—

*O Spitama Zarathustra ! I created the
stars, the moon and the sun, the radiant
fire of all life on earth,*

*But better and greater than all I created
man and gave him the gift and the word
of truth and righteousness,**

*But men wanting in reason adhere to that
evil guide, passion, and think not of the
ultimate end.*

*By the bent of their nature they forget
death, forget the fleeting time and the
transient body;*

*On the sea of desire they are tossed about by
evil passion.*

*Clothing themselves with spite they are in
constant strife for vanishing things.*

*Intoxicated with pride they are in youth,
but full of regrets they shall be at the
end of their time.*

* Reference to the small but fundamental prayer *Ashem Vohu*, the Affirmation of Truth, the prayer constantly enjoined to be repeated by the Ancient Persians.

*Their sense they use not even to see that the
unseen hand of death eventually grasps
all created things.*

* * *

*When a man sets out on a journey he takes
some provisions with him.*

*For a ten days' march he would take pro-
visions for fifteen,*

*And when he starts he thinks he will return
in health to his well-beloved parents, his
friends and brethren.*

*Wonderful it is if he makes no provision
for that unavoidable journey where one
goes alone for all eternity.*

* * *

*There comes a day or a night when the
master leaves the cattle, the cattle leave
the master, and the soul leaves that body
full of desire.*

*And then his virtue, of all his possessions
the greatest, the best and the finest, alone
does not part from him.*

It is ignorance that ruins the ill-informed.

*For death has been ordained for the des-
truction of all mortals and not one can
escape him.*

*None has escaped to this day, and none
will escape hereafter.*

* *

*To everyone cometh the unforeseen, the
deceiving Death.*

*Death accepts neither compliments nor
bribes,*

*Death respects no person, but ruthlessly
takes them away.*

*And all must go the way they never went
and see what they never saw.*

*The wicked acquire wealth, but they acquire
not a store of good deeds.*

*Seek thou, therefore, a store of good deeds
for a store of good deeds is thy salva-
tion.*

* * *

Silver and gold will turn into dust,

*Wealth and possessions will turn into
dust,*

*The valiant strong man will turn into
dust,*

*But what will not mingle with the dust are
the acts of truth and righteousness of a
man.*

*May righteousness and goodness prevail,
may the good prevail over the evil.*

*Let us all seize upon and transmit all good
thoughts, all good words, all good
deeds,*

Done or to be done, here or elsewhere,

*And let us all be within the fold of the
righteous.*

VI. B. POETIC PASSAGES IN PAZEND.

In the later Sassanian times there are many prayers, which though not in a poetic form and setting, yet are full of poetic concepts and read like poetry. They were written and used as hymnal songs after a recital of Avestan prayers. One is known as the *Afrine Ardafravash*, i.e., a song in praise of the blessed spirit of Truth and Righteousness. In this beautiful piece, an appeal is made for the co-operation of the good and the righteous, and the way to salvation is shown as being achieved by bringing one's self in tune with Truth itself, through co-operation with the good and the righteous all over the world. It is written in prose, but the prose is poetic, and the thoughts can very well form the subject of a fine poetical effort. Both these passages are in later Sassanian language, easy of understanding to a modern Persian. We shall give a free rendering of them in English:—

*Let us all co-operate; let us co-operate
with all who are good and righteous.*

*Let us be in tune with everything good,
with glory itself and everything
glorious.*

*Let us be in tune with all good actions,
and co-operate with the doers of
good actions—those who are untainted
and unspoiled.*

*Let us be in tune with the Zoroastrian
religion; through Truth may we all
reach our salvation.*

Let us be in tune with the Brilliant, the Resplendent Ahura Mazda; let us be in tune with the Holy Ameshaspands, who are His Divine attributes.

Let us be in tune with the glorious principles of the good and the pure religion of Mazdayasnan.

* * *

May the good men of all societies co-operate together, Zoroastrians as well as the followers of the good religion of the world,

Who stand firm in the good principles of ancient religions or in the beautiful principles of the Mazdayasnan religion.

May they co-operate with us, may we co-operate with them, in all good works, in all righteous deeds.

Let us join together in these prayers, in these offerings; hand in hand let us co-operate.

May the Spirit of Truth, the ever-victorious Truth, co-operate with us, and may we come into tune with it for we have said these prayers at the right time and truthfully and righteously.

*May all our good actions, our prayers, our
all be received in the Divine Treasury
of the Radiant and Resplendent
Ahura Mazda and His Divine Attri-
butes personified in His Ameshas-
pands.*

*

*

*

The second Pazend prayer, with which I am ending reference to the later Sassanian times, is known as Afrin Ba-Nam-e-borzorgan, *i.e.* the blessing in the names of the great, which I give below:—

*Like God our Lord, in the realm of His
creation with wishes fulfilled mayst
thou be.*

*Like Kaikhosrav, (the auspicious king),
fortunate and excellent mayst thou be.*

*Like Meher, (the Angel of Love and
Light), truthful and righteous mayst
thou be.*

*Like Zarir, (the valiant warrior), the
smiter of enemies mayst thou be.*

*Like Shiavax, (the good and the innocent),
of good faith and glory mayst thou be.*

*Like Bizun, (the hero), famed and re-
nowned mayst thou be.*

*Like Vistasp, (the good king), holy and
righteous mayst thou be.*

*Like Sam, the son of Nariman, strong
and powerful mayst thou be.*

Like Rustom the Great, a valiant hero mayst thou be.

Like Asfandiar, (the Defender of Faith), a good lance-thrower mayst thou be.

Like Jamas the Wise, an eloquent, wise speaker mayst thou be.

Like the Angel of Truth, through sincerity exalted mayst thou be.

Like Tishtrya (bearing rain), naturally generous mayst thou be.

Like the beautiful rains, the giver of sweetness, mayst thou be.

Like the radiant Sun, far-seeing mayst thou be.

Like Zoroaster the Prophet, of meritorious deeds mayst thou be.

Like Zarvan, the King of Time, blessed with long life mayst thou be.

Like the earth of Spenta Armviti, fruitful mayst thou be.

Like a river (full and navigable), of strong connections mayst thou be.

As in the season of Winter, of many full stores mayst thou be.

Like the season of Spring, joyous and cheerful mayst thou be.

Like the fragrant musk, full of fragrance mayst thou be.

*Like gold which is pure, true and famous
mayst thou be.*

*Like Durem, the coin of the Realm, current
and accepted mayst thou be.*

*Like God, our Lord in the realm of His
creation, the doer of good actions mayst
thou be.*

* * *

*May these blessings of mine be Amen to Thee,
Like the Moon and the Sun, the Fire and
Water,*

Like the syrup of Grapes,

*Like the Rose and the Jasmine, the flowers
of the garden*

*May these blessings of mine be welcome and
Amen to Thee.*

* * *

*May the whole society live a long, long life,
Bringing happiness and joy to the depen-
dants and the subordinates.*

May ye all attaining high position

*Be famed like the sweet basil and the pure
marjoram ;*

Be attractive like amber beads;

May good and righteous sons be born to you

May they ever guard and protect Iran,

May they be famous and smite its enemies ,

*May they be the increasers of their family
and the usherers of peace.*

■ * * * *

Thus ends our brief survey of the poetry and poetic conceptions of the Ancient Persians. And what has been their object? We can summarise them as below:—

TO MAKE MAN BRAVE AND ENTERPRISING;

TO MAKE MAN LOVE HIS OWN COUNTRY;

TO MAKE MAN LOVE THIS LIFE AND ENJOY THE
GOOD AND THE BEAUTIFUL IN IT;

TO MAKE MAN TRUTHFUL AND RIGHTEOUS.

TO MAKE MAN A FIGHTER IN CAUSE OF TRUTH
AGAINST UNTRUTH, ON THE SIDE OF GOOD
AGAINST EVIL.

TO REALISE THE GOOD AND THE BEAUTIFUL IN
NATURE AND TO MAKE THIS WORLD A HEAVEN
OF HAPPINESS FOR ALL HUMANITY HERE AND
NOW;

TO MAKE MAN THE MASTER OF HIS OWN DESTINY;
AND TO LEAD HIM, AT LAST, TO THE REALM OF
ENDLESS LIGHT.

Nobler objects could hardly be conceived. A noble way of living one's life in this world could hardly be designed. A more beautiful end could hardly be assured.

This is, of course, my humble opinion. But the texts are all available now; let my readers read and study for themselves and come to their own conclusions dispassionately.

VII. POETIC LITERATURE AFTER THE ARAB CONQUEST.

Like the simoon of their native sandy deserts the Arabs came down on Persia, fired and united with the enthusiasm of a new faith; they found little resistance at the hands of the Persians, and the world was given an example of how a great nation, famous throughout the world for its valour and patriotism, could yet succumb and collapse when luxury degenerated it and selfishness disunited it.

The conquerors imposed not only their own faith, but their own language too on the vanquished. The official language was the court language, *i.e.* only Arabic. At certain times it was a penal offence for a Persian to be heard speaking his own mother-tongue. It is said that in the year 199 A.H. Caliph Mamun was holding a Court at Merv on the day of the Id Festival. When the court was full of nobles, leaders, and chiefs of the various Arab tribes, Mamun asked: "Is there anyone here who can speak Persian language well and write it and sing verses in that language?" One young man by the name of Abbas, 25 years old, arose and after rendering his obeisance replied: "I can speak the Persian language and can compose in it too." The Caliph after praising him asked from whom he had learnt it? The young man replied: "I learnt it from my father who was a learned man. He used to take me everyday into the basement and teach me there the Persian tongue." The Caliph replied: "If this be true, compose a verse just now in my praise." The young man took a piece of paper in hand

and wrote a fine Qasideh. Thereafter Mamun ordered his head to be cut off. No one dared to utter a word. Mamun then stated: politics is a secret art of which people are not aware. One of the secrets of politics is that if at any time amongst the vanquished nation a poet is produced, it is possible for him to rouse the people by his poems and make them rebel against their conquerors, in revenge for the bloodshed of their fathers and leaders. This would upset the domineering nation, hence the execution of this young man was quite proper.

Whether such an incident occurred during the Caliphate of the wise and tolerant Mamun or not, the story is symptomatic of the mentality of the Arab rulers.

The Persian literature, sacred and otherwise, was assiduously sought to be destroyed. Without making any comments, we shall quote three well-known authorities and be done with this heart-rending subject:—

Abdul Rahman ibne Khaldun (732-808 A.H.) says:

It may be known that of all people, the facts of whose history have reached us, two nations were more well-known for their learning, and they were the two great pre-Islamic nations of the Persians and the Greeks But the Persians gave very great importance to learning and intellectual pursuits, and in proportion to the greatness and extent of their Empire and the long ages through which their sovereignty lasted, their learning too had proportionately obtained a vast scope. They say that the Greeks borrowed their sciences and learning from the Persians; for, when Alexander

defeated Darius II, and the Empire of the Achaemenians came to an end, countless volumes of science and learning of the Persians came into the hands of the Greeks. When Persia was conquered by the Arabs, heaps of books came into their hands in this land. Sa'ad-bin-Waqqas wrote a letter specially in respect of these books to Caliph Omar and asked permission to get these books translated for the Moslems. Omar replied: "All those books should be thrown into the river for, if there was anything in them which guided people aright, God has given us a better guide to guide us. If there is anything to make us go astray, then God protects us from the evil thereof." Consequently, all those volumes were thrown into the waters or destroyed by fire, and the science and learning of the Persians, which were contained in all those books, were gone and never came to our hands.

Abu-Rihan-al-Biruni (362-440 A.H.), referring to Kharezam, a province of ancient Persia, says in his "Asar-al-baqieh":

When Qatibeh-bin-Muslem II conquered Kharezam, he appointed Askjamuk as his Governor. Everyone of the inhabitants who knew the Kharezami writing, or was aware of their history and customs, or knew anything of their sciences and learning, was put to death and destroyed, and the people were divided and sent out to various provinces of the land. Consequently, all news of their thoughts and customs, is unobtainable, and no means are available to ascertain the state of affairs about this province after Islam.

Again, al-Biruni says at page 48 of the same book:

When Qatibeh-bin-Muslem killed all the writers and authors of Kharezam and put to death the leaders of their

religion and burnt and destroyed all their books and writings, the people of Kharezam all remained illiterate and in their affairs whenever they were in need of their spiritual writings, they contented themselves with what they had committed to their memory. When a long time passed, they had forgotten a good many details, and certain general things only happened to be remembered by them.

Daulatshah Samarkandi in his "Tazkerat-us-Sho'ara" says:

'They say that Amir-Abdulla-bin-Taher who, in the days of the Abbasid Caliphs, was the Amir of Khorasan, happened to be at Nishapur. A person brought a book as a present and offered it to him. He inquired what the book was about. The man replied, it was a romance of Wameq and Ozra and was a fine poem which the sages had written in the name of Noshirvan the Just. The Amir replied that they were the readers of the Koran and that they would not read anything but the Koran and the traditions. They had therefore no use for such a book. The book being written by the Magi was unlawful and that the same should therefore be destroyed. He then further ordered that in his province wherever books and poetic writings of ancient Persia and the Magians were found, they should all be collected and burnt.

Under the circumstances it is not a matter of surprise if during the first century or century and a half of the rule of the Caliphs at Baghdad the vanquished and down-trodden nation's voice could not be heard at all.

But as soon as the centralised hold began to be loosened, as soon as Persians in the outlying provinces of

the empire of the Caliph began to learn independence, the true Persian spirit burst its fetters, and with the new-found freedom of its rejuvenated national existence, Persian poetry found its renaissance too.

It is here necessary to note a very significant fact about the nature and genius of the Persian people. The Persians are a race quickly capable of adopting themselves to surrounding circumstances. They are very quick in assimilating for themselves whatever good they may find in those with whom they come in contact. This happened with the Persian language. They adopted the Arabic script and some elements of the language too, and so assimilated the same with their own that a beautiful product was the result, namely, the modern Persian language, more pleasant than the old Pahlavi, and having a more easy flow than the hard Arabic.

So they did the same with religion and philosophy too. They blended their own thoughts with whatever beautiful and agreeable they got from their conquerors and laid the foundations of Shiaism which they insist on styling as Persian. The same they did with philosophy, and produced the beautiful system of Islamic Sufism, as well as a general atmosphere of mysticism, which often forms the subject matter of beautiful songs of Sufi and non-Sufi poets.

THE FIRST PERSIAN POET AFTER ISLAM.

Until recently there was a dispute as to who was the first person to write a verse in the Persian language after

the conquest of the Arabs. The controversy has at last been set at rest by a very learned article by my revered friend Mirza Mahomed Khan Qazvini.*

Mirza Mahomedkhan says that the claim of the poem, attributed in several historical works to Abbas-e-Marwezi, as being the oldest Persian poem after Islam, is not worthy of credence. It is stated that Abbas wrote a Qasidah at Merv in 1093 A.H. in praise of Mamun. Aga-e-Qazvini's opinion is that first of all the poem is written in such a highly-developed and finished Arabic metre that though it may be in common use now, it could not possibly have been adopted in Khorasan at such an early date. Secondly, Awfi, the author of "*Lobab-ul-Albab*", who first referred to the poem, prospered four hundred years after Mamun. Thirdly, during all this interval of nearly four centuries, not a single writer or a biographer or a historian has any reference to such an incident or quoted a line from such a poem. All these facts lead Aga-e-Qazvini to reject the poem as having been written at such an early date at all.

Similarly, Mirza Mahomedkhan Qazvini disputes the claim of others that the oldest Persian poem was from the pen of Abu-Hafase-Hakim Sogdi-Samarquandi, as Hanzalah Badgis was certainly his predecessor with some versifiers of the Tahirid and Saffarid periods. In Mirza Mahomedkhan's opinion, the oldest Persian poem mentioned in historical works appears to have been written in 60 A.H. (679 A.D.) and is attributed to an Arab poet named Ibne-Mufarregh. The second, which is

* *Bist-Maqalah-e Qazvini*, pp. 26-36.

like a song, is said to be dated 103 A.H. (726 A.D.) and is said to have been sung by the children of Khorasan at the time when Abu-Manzar-Asad bin-Abdullah-al-Qasri was defeated by the Khaqan in the battle of Khottalan, and fled to Balkh.

In course of time the authority of the Central Government of the Caliphs was slowly but surely losing its strangle-hold over the Persians. In the first instance the Tahirids had founded a dynasty in Khorasan. It is on record, however, that being of Arab origin they were in no way going to look with any favour on the literature of the Persians. We have already quoted Daulatshah's story about the Persian who brought to the prince a treasured copy of the poem Wamek and Ozra, a romance in ancient Pahlavi. The prince following the tradition of the Arabs ordered it to be destroyed and thrown into the river.

It was only when a young Persian copper-smith raised the banner of revolt and established the Saffarid or the Copper-smith's dynasty that the Persians began to be independent and commenced to sing in the forbidden tongue.

It is worth while fixing up the dates of these events in our mind. The Arab invasion began in 651 A.D. In about ten years' time Persia was subjugated. Then the first dynasty of the Caliphs, the Ummayyids, ruled over Persia from Baghdad for about 90 years, to be exact from 661 to 749 A.D. Then followed the Abbasid Caliphs

and for nearly a century, 749 to 847 A.D., they were in the very height of their power. Well-nigh during these two centuries the Persians were in complete subjugation and the Arabic language and culture held sway.

From 848 A.D. the power of the Abbasid Caliphs began to decline. The dynasty of the Tahirids (820-872 A.D.) established their principedom in Khorasan. They were followed by the first Persian dynasty of the Saffarids (868-903 A.D.) which in its turn was soon superseded by the national Persian dynasty of the Samanids (874-999 A.D.) in Khorasan and Transoxiana.

In the reign of the princes of the Saffarid and Samanid dynasties Persian poetry, after the Arab conquest, took its re-birth. We have seen the reference to the oldest poem that has come down to us in Persian and its writer. He was followed by Hanzala of Badgis about 850 A.D., Firuz al-Mashreqi who lived about 890 A.D., Abusalek of Gurgan about 900 A.D., Abu-Shukur and Shahid of Balkh and other smaller poets until the birth of Rudaqi (about 880 A.D.) the first renowned poet of the rejuvenated Persian race, rightly called the Father of Persian poetry.

From Rudaqi down to the modern times, a most beautiful survey of the history of Persia, political and poetical, has been given by one renowned Englishman, the famous Professor Edward Browne, famous as much for the monumental work he has accomplished in the four volumes of his *Literary History of Persia*, as for his genuine and sincere friendship for the Persians and their

national aspirations. And it is very gratifying to observe that the love he bore for Persia and the Persians was fully responded to by the educated Persians, as illustrated by Aref's poem given in this volume at page 388. This is one of the many poems that were written in his honour on the occasion of his completing his 60th birthday. My only regret is that ancient Persian literature did not happen to have as great a claim on his time and sympathy. I hope we shall soon find a scholar of repute like Browne, to treat this portion of the literature of Persia with as great sympathy and detail as have been bestowed on the portion of its literature from Rudaqi to the present day.

I can do nothing better under the circumstances, than refer my English readers to this great repository of learning, should they wish to make a detailed study of this subject, or to Mr. Reuben Levy's small but very useful book on Persian literature,* a book which to my mind ought to be in the hands of every student of Persian Literature at our Universities.

The Persian sources for this great work of Browne have been :

- (1) The Chahar-Maqala, or The four discourses of Nézami-e-Aruzi-e-Samarqandi, written about 1155 A.D.

* Persian Literature by Reuben Levy, Language and Literature Series 1923, London.

- (2) Lubab-ul Albab of Mohammed Awfy written in the first half of the thirteenth century.
- (3) Daulatshah's Tazkarat-us-Shaura written in 1487.
- (4) Reza Quli Khan's Majma'a-ol-Fosaha written in the 19th century, about 1878 A.D.

It is not necessary for me, therefore, either for my English readers, and much less for the Persian readers of this book, to give an account in any detail of the poets that flourished for the thousand years from Rudaqi to the end of the nineteenth century. For ready reference however, I am giving an analytical list, making mention practically of all important Persian poets grouped under their respective epochs, and stating, as far as possible, the names of the various dynasties under whose sway or patronage they flourished, with a mention of their important works. For every poet after the Arab conquest I have given reference to the pages of one of the four volumes of Browne, where each individual poet has been treated in detail. Thereafter we shall take a cursory survey of the various phases of poetry developed during the Golden Age of Persian Poetry, *viz.*, from Rudaqi to the death of Jami, a period practically covering five centuries. After Jami, no doubt there have been some poets of repute, but the four centuries *viz.* between 1500 A.D. and 1900 A.D., may well be called an age of decline, leading up to the age which the twentieth century has opened and which I propose to call the beginning of the patriotic age.

ANALYSIS.

PERIODS	SUB-PERIODS	DATES	POETS	WORKS	REFERENCES.
I EARLY AVESTAN		Over 1000 B. C.	Zoroaster.	The Gathas—Divine Hymns and Ethical songs.	cf. Poure-Davoud's Persian Version. Mills, Guthrie, etc., English Version. Bartholomæ, German Version.
II LATER AVESTAN		Over 700 B. C.	Unknown Poets of the Yashts.	Poetical passages in the Yasht, in praise of God and God's Creation,	Poure-Davoud's Vols. I & II Yashts. Darmsteter. French and English Ver- sions.
III ACHAEMENIAN		600-331 B. C.	Poets and Minstrels existed as referred to by Greek writers.	But all records lost. Royal library with the palaces looted and burnt by Alexander.	
IV SELEUCIDÆ AND PARTHIAN		330 B.C.— 226 A.D.		No record.	

V SASSANIAN	226-651 A.D.	Poets and minstrels existed as referred to by historians. Unknown poets of Pазend poetic prayers.	All records lost <i>except remnants</i> of sacred literature saved by moubeds. Destruction of books by the Arabs.	Pahlavi and Pазend Literature. cf. Sacred Books of the East, Vols. XXXVII and XLVII.
VI UMMAYYID CALIPHATE	661-749	No record.	Persian language and literature rigorously suppressed.	cf. Ibn Khaldun (732-808 A.H.) quoted at p. 57. Al-Biruni (362-440 A.H.) quoted at p. 58. Daulat-Shah quoted at p. 59.
VII ABBASID IN POWER	750-847	"	"	"
VIII ABBASID IN DECLINE	847-1258	Hanzala of Badgis 850.	} Fragments only existing. DATES APPROXIMATE	cf. Browne. Vol. I, p. 452-460 Jackson's Early Persian Poetry, pp. 17-31 Qazvini's article in <i>Bist-Maqaleh</i> , p. 26. Awfi's <i>Lobab-ul-albab</i>
	820-872	<i>Tahirid</i> in Khorasan.		
	868-903	Firuz al-Mashreqi 890.		
	874-999	Abu Salek of Gorgan 900.		
	10th Century	Abu Shukur of Balkh 941.		

PERIODS	SUB-PERIODS	DATES	POETS	WORKS	REFERENCES.
VIII ABBASID IN DECLINE (CONTD)	<i>House of Ziyar</i> Caspian Littoral Tabaristan.	928-1042	Shahid of Balkh 950.	} Fragments only exist- ing.	}
			Khabbaz of Nishapur 935. etc.		
			RUDAQI 880-954	Father of Persian Poetry.	Browne, Vol. I, pp. 455-458.
			DAQIQI of Tus d. about 975	First person to com- mence the Shah nama. Fragments.	Dr. Ethe and Noldéke pronounce him a Zoroastrian. Browne, Vol. I, pp. 459-463.
	<i>Ghaznavid</i>			<i>Panegyric age.</i>	
	Sultan Mahmud	998-1030	Onsori of Balkh d. about 1040		
			Manuchehri of Dam- ghan d. about 1041	} Panegyrists, singing the praise of worthy and unworthy patrons.	cf. Browne, Vol. I, pp. 116-164.
			Farrokhi of Seistan d. 1037.		
			Asjadi of Herat or Mery d. about 1030.		

	Asadi, the elder.		<i>The Great Epic.</i>	Browne, Vol. II, pp. 149-152
	Firdausi of Tus 935-1025		The immortal Shah-nama, a repository of epic, lyric and didactic poetry.	cf. Browne, Vol. II, pp. 129-147.
			<i>Beginning of Mystic age.</i>	
	Baba-Taher-e Uryan d. about 1035	1035-1092	Divan recently published at Tehran.	cf. Browne, Vol. II, pp. 259-261.
	Abu Said b. Abul Khayr 967-1049.	1037-1063	First Sufi poet.	" " 261-269.
	Ansari of Herat 1006-1088	1063-1072	Monajat and Quatrains ethical and theosophical.	" " 269-270.
	Naser-e Khosrav. 1004-1088	1072-1092	Divan—Roshanai nama, Sa'adatnama, etc.	" " 218-245.
	Asadi, the junior.		Gershaspnama. 1066 A.D.	" " 272-274.
	Amir Qatran of Tabriz			" " 271-272.
	Fakhruddin Asad		Wais-o-Ramin. 1048.	" " 274-275.

*Seljuki.*The Early
Seljuks

Tughrol

Alp arsalan

Malek Shah

PERIODS	SUB-PERIODS	DATES	POETS	WORKS	REFERENCES.
VIII ABBASID IN DECLINE (CONTD.)			Fasihi Gorgani	Wamek-o-Ozra. 1049 A.D.	Browne, Vol. II, p. 275.
			Omar-e Khayyam d. 1123	Famous Rubayat	" " 246-258.
	The Seljuks.		Sanai d. 1148-51	Mystic-poet. Hadiqat-ul- Haqiqat—Divan. First to use Masnavi for mystic thoughts.	" " 317-322.
	Sanjar		Amir Muizzi d. 1148.	Poet Laureate of Sanjar. Qasidas.	" " 327-330.
	1092-1157	1118-1152	Rashid-ud-din Watwat d. 1183	Court Poet of Atsiz Kharezmshah Qasidas.— Hadayeq-us-Sehr.	" " 330-332.
	Gaznavid		Nezami Aruzi Samarqandi.	Author of Chahar-Maqala 1155-60	" " 336-342.
	Behramshah		Anwari d. 1189	Court Poet of Sanjar. King of Qasidas and Panegyrics.	" " 364-390.
	<i>Kharezamshahi</i> Atsiz	1127-1156	Khaqani 1106-1185	Qasidas.—Divan.—Toh- fat-ul-Iraqain.	" " 391-399.
			Azraqi	Habsiya—Poem written while imprisoned	" " 323.

Masude Saade Salman d. 1131	Qasidas—panegyrist.	Browne, Vol. II, pp. 324-325.
Adibe Saber d. 1143	Habsiyyat—Prison Poem	" " 333.
Amir Am'aq Bokhari 1148 A.D.	"	" " 335.
Abdul Wase' Jabali	"	" " 341.
Suzani d. 1173	Satirist.	" " 342-343.
Nezami 1140-1203.	Famous Lyric and Romantic Poet. Khamsah including Laila-o-Majnun and Khosrav Shirin 1176.	" " 400-411.
Zabire 1156-1201	Panegyrist.	" " 412-425.
Farrid-ud-din Attar 1120-1229	Great Mystic Poet—Man-teq-ut-tair; Pandnameh; Tazkerat-ul-aulia.	" " 506-514.
Kamal ud-din Ismail of Ispahan d. 1237 A.D.	"	" " 340-542.
Mehsati.	Poetess.	" " 344.

Il Arslan }
Mahmud }

Takash 1172-1199
Alauddin 1199-1220

Atabegs of Fars:
(Saad-bin Zangi) 1148-1241

PERIODS	SUB-PERIODS	DATES	POETS	WORKS	REFERENCES.
IX THE MONGOL PERIOD	<i>Il Khanis</i>	1258-1337	Maulana Rumi 1207-1273	The famous mystic. Masnavi, Divan-e Shamse Tabrizi.	Browne, Vol. II, pp. 515-526.
	Halaku	1258-1265	Shaikh Saadi of Shiraz 1184-1291	The great poet and and moralist. Gulestan, 1258 Bostan, Ghazals, Badayeh, Tayyebat, Kha- watim and Qasidas.	" " 527-540.
	Abaqa	1265-1282			
	and other Khans		Eraqi of Hamadan died 1289	Oshshaq-nama, Lama'at	Browne, Vol. III, pp. 125-138.
			Mahmud Shabestari died a. 1320	Gulshan-e-Raz, Haqq-ol- yaqin etc.	" " 146-150.
			Pur-e-Bahae Jami		
			Emami of Herat d. 1268		
			Majd-ud-din Ham- ger.		
			Awhad-uddin of Kerman	Minor poets noted by Browne at pp. 104-156, Vol. III.	
			Awhadi of Maragha d. 1337.		

	Rabi' of Bushanj. d. 1299				
	Mumam of Tabriz d. 1314				
	Farid-e Ahwal				
	Nezari of Kuhistan				
	Sultan Walad				
	Ebn-e Yamin d. 1368	1335-1405	<i>Taimurid</i>	Qatte'at.	Browne, Vol. III, pp. 211-222.
	Khaju of Kerman d. 1352			Five masnavis, Nowruz- o-Gol, Homai-o-Homayun, Kamal nameh, Rouzat-ol- anwar; Divan	" " 222-229.
	Obeid-e-Zakani d. 1371.			Parodist and satirical poet. Mush-o-gorbeh and other poems.	" " 230-237.
	Salman-e-Saweji d. 1378			Two Masnavis; Qasidas Panegyrist	" " 260-271.
	Hafez of Shiraz. d. 1389.			Divan. The Great Lyric Poet of Persia	" " 271-319.
MONGOL DOMINATION					

PERIODS	SUB-PERIODS	DATES	POETS	WORKS	REFERENCES	
MONGOL DOMINATION (CONTD.)	<i>Later Tatmurid</i>	1406-1500	Kamale Khojand d. 1391.	Divan. Lyrics and Masna- vis Divan Mystic; Halhameh The last of the great classic poets. Three divans, seven romantic and didactic Masnavis	Browne, Vol. III, pp. 320-330.	
			Maghrebi d. 1407.		" "	
			Bu Eshaq-e-Atameh d. 1416.		" "	
			Nematullah of Kerman 1330-1431		14000 verses.	" "
			Qasem-ul-Anwar 1356-1433		Divan. Lyrics and Masna- vis	" "
			Katebi-e-Nishapuri d. 1434		Divan	" "
			Areh of Herat 1389-1449		Mystic; Halhameh	" "
			Jami 1414-1492.		The last of the great classic poets. Three divans, seven romantic and didactic Masnavis	" "
			Mir Ali Sher Nawai. d. 1492.			" "

X
THE PERIOD OF
DECLINE.

*From the
Safavian to the
Qajarid*

1500-1900	Hatefi d. 1520	Jami's nephew. Masnavis	Browne, Vol. IV, pp. 227-229
1502-1796	Baba Foghani of Shiraz d. 1519		" " 229-230
	Omidî of Tehran d. c. 1523	Qasidas	" " 230-233
	Helali d. 1528	Masnavi, Divan	" " 234-335
	Lesani d. 1533		" " 235-236
	Vahshi of Baiq d. 1583	Masnavi Divan—Farhad- o-Shirin	" " 238-240
	Urfi of Shiraz d. 1590		" " 241-249
	Shahabi of Astarabad d. 1601		" " 251
	Naziri of Nishapur d. 1612		" " 252
	Sayeb of Tabriz d. 1677	Minor Poets	" " 265-276
	Ali Hazin of Gilan 1692-1766		" " 277-281
	Luft Ali Beg Azar 1711-1781		" " 282-284

PERIOD	SUB-PERIOD	DATES	POETS	WORKS	REFERENCES
XI THE RENAISSANCE	<i>From the Safaician to the Qajarid (contd.)</i>	1797-1905	Hafez of Isfahan		Browne, Vol. IV, pp. 284-297
			Sahab of Isfahan d. 1807	Panegyrics, Divan	" " 305-306
	<i>The Qajarid</i>	1797-1905	Majmar of Ardistan d. 1810		" " 307-308
			Saba d. 1822	Divan, Shensha Nama	" " 309-310
			Neshat of Isfahan d. 1828	Ganjineh	" " 311
			Wesal d. 1846		" " 316-319
			Qa'ani d. 1853		" " 326-335
			Forughi d. 1858		" " 336
			Yaghma of Jandaq		" " 337
			Dehqan	Divan.	
<i>The Pahlavi Period</i>	1905	Poets treated in this volume.			

Now for our purposes, we shall group all these poets of the last thousand years, in the following seven ages :—

- (1) The Epic Age,—from Rudaqi to Firdausi (850 to 1025 A.D.)
- (2) The Panegyric and Romantic Age,—from Onsory to Nezami-e-Ganjavi (1025 to about 1200 A.D.)
- (3) The Mystic and the Didactic Age,—covering about 100 years including the great Sa'adi, upto about 1300 A.D.
- (4) The Lyric Age,—practically covering the next hundred years including the great Hafez, upto 1400 A.D.
- (5) The Lyric-Mystic Age including Jami, the last of the great classic poets, upto 1500 A.D.
- (6) The Age of stagnation and decline, from 1500 to 1900 A.D.
- (7) The Patriotic Age, and the Renaissance of Persian Poetry, from 1905 up to-date.

THE EPIC AGE :
850-1025 A.D.

Rudaqi was with reason called the Father of Persian Poetry, and enjoyed a great reputation in his own time as well. He was undoubtedly the first classical poet of Persia, and with him, too, began the Court poetry of Iran. Writing in a style simple and sincere,

expressing his Persian feelings and sentiments for the first time without any restraint, including the charms of a beloved and the joys of good wine, he gives evidence to the fact that the Persian genius had at last burst its shackles and that it was free to express itself as it liked. He has been reputed to be the author of voluminous works, but only small portions have come down to us, sufficient however to establish his claim as our first classic poet, since the Persian language took its modern form.

The next poet of note in this age was Daqiqi of Tus. The few facts that we possess of his life and his very writings confirm the opinion that Ethe, Noldeke and Horn have formed that in spite of his Moslem name, Daqiqi was a Zoroastrian. For, the verses with which he concludes one of his poems, which I give in the words of Professor Browne :—

Of all that is good or evil in the world
 Four things suffice to meet Daqiqi's need :
 A ruby-coloured lip, the harp's lament,
 The blood-red wine and Zoroaster's creed,

can hardly leave one any reason to doubt that Daqiqi was a Zoroastrian.

Daqiqi had at hand the ancient historical materials, and he had undertaken the versification of the great Persian Epic. He had however completed only a portion including a thousand verses dealing with the advent of Prophet Zoroaster, when he was stabbed to death by a Turkish slave. The merit of his composition is as high

as his great successor Firdausi's, for the latter acknowledges this portion as Daqiqi's and incorporates the same in his own Shah Nama. As has been well said, but for Firdausi's acknowledgment, very few persons could have noticed this, as the style and diction of the two poets are almost indistinguishable.

But the king of epic poets is the great Firdausi of Tus. His Shah Nama has for a thousand years been considered the one national poem of the country,—a work that has made the deepest impression not only on the literature of his country, but on the character of his readers as well. Its vast volume may tire out the patience of a foreign reader, but to a Persian it is his Book of Books, and its popularity is as fresh and alive to-day as when it was written a thousand years before. Nay, a thousand years before, he died a disappointed man for want of appreciation from his patron and his people, whilst to-day not only every cultured Persian home has, amongst his prized possessions, a volume of the Shah Nama, but the whole nation repeatedly looks up to him whenever it is necessary to revive the dying embers of patriotism. And now the present great Ruler of a once great nation, is erecting a great monument over the grave of this great poet, not only to do justice for all times to Firdausi, but to remove the slur that was placed on the name of royalty by the short-sightedness and parsimony of Sultan Mahmud.

If Firdausi is studied carefully, it will be found that he is not merely a great epic poet, narrating heroic legends and facts, historical and mythical. His greatness lies in

the fact that apart from his beauty of diction and style, apart from the virile strength to be found in his language, he was a master of the poet's art in many other respects. The poems of Zal and Rudabeh, Rustom and Tehemineh, Bizhun and Manizeh are first rate poems of love. Whereas the stories of Zakhak and Jamshid, Shiavush and Farangis, Rostam and Sohrab, show the power of his pen in dealing with tragedies. Just as the material at his disposal was immense, he did justice to the various poetical aspects in which the materials presented themselves. Rightly indeed he is called the King of all Persian Poets.

THE PANEGRIC AND ROMANTIC AGE :

Sultan Mahmud, at the height of his power, sought to give lustre to his reign by gathering together poets of repute in his Court. He was mainly responsible for setting the fashion of getting panegyric poems written in praise of patrons, worthy or unworthy, which consequently has been both an adornment and a blemish to Persian Poetry.

Onsory of Balkh was the Poet Laureate of Mahmud's Court and he had for his compeers and competitors, poets of the fame of Farrokhi, Asjadi, Asadi and others. They were followed by Manuchehri of Damghan who was the Court poet of Mahmud's successors too, and by Khaqani and Zahir-e-Faryabi, the singers at the Courts of various princelings. The existence of these poets depended on the generosity of their patrons. It is no wonder therefore that the composition of many of the panegyrics savour of flattery.

During this period fall several other famous poets who have made their names in fields other than writing in praise of their patrons. Naser-e-Khosrav wrote his Divan and the Roshanai-Nama and Saadat-Nama. Baba-Taher-e-Urian wrote his beautiful songs in a way which remind us of Robert Burns of Scotland. The younger Asadi wrote the Gershasp-Nama. Ansari of Herat became famous for his Rubaiyat and Monajat, and Omar-e-Khayyam wrote his famous Quatrains which have now become known to the whole world through Fitzgerald. Last but not the least comes Nezami-e-Ganjavi. He is the acknowledged master of romantic Masnavi whose influence and popularity, as stated by Browne, remain even to the present day unsurpassed in his own line in Persia. His five great poems called Khamsa or "quintette" are known to all who love the Persian language. An estimate of his works and character has been most aptly given by Browne in the following words :

"Nezami's high rank as a poet alike original and truthful and of rare and noble genius is admitted by all critics Persian and non-Persian.....And, if his genius has few rivals among the poets of Persia his character has even fewer. He was genuinely pious, yet singularly devoid of fanaticism and intolerance ; self-respecting and independent yet gentle and unostentatious ; a loving father and husband.....In a word he may justly be described as combining lofty genius and blameless character, in a degree unequalled by any other Persian poet whose life has been the subject of careful and critical study."

THE MYSTIC AND DIDACTIC AGE :

1200-1300 A.D.

Now we come to the Mystic and Didactic Age. Although the first mystic poet of renown, namely Sanai, died about 1148-51 A.D., it would be better to link him with his own great successors Farid-ud-din Attar, who died in 1230 A.D., and Maulana Jalal-ud-din Rumi (1207-1273) as the three together make the great mystic trio in Persian poetry. These are the illustrious masters of mystic verse and the most eminent exponents of the Sufi doctrine among the Persian poets. Sanai's *Hadiqat-ul-Haqiqat*, Attar's *Manteq-ut-Tair* and Rumi's *Masnavi* are names to conjure with in Persia. To a European reader, however, the *Divan-e Shams-e-Tabriz* of Rumi would be more appealing than any of the above three works; for here Rumi gives expression to the same mystic sentiments in the shape of ghazals which have a touch of the sweetness of Hafiz, though full of his own deep philosophy.

It is very important to note here that these three poets are the proper exponents of the Sufi doctrine. Dozens of other poets have the mystic element in them, for, *Erfan* or mysticism is as old as history, and, as we have stated before, has ever been present in the Persian race too. However under no circumstances could all the latter poets be put in the same category as these three Sufi poets of Persia. Often are the great Sa'adi and the immortal Hafiz described as Sufi poets. It is an inaccurate nomenclature. They did

hold views in common with the Sufis but they were not Sufis *as such*. In Attar's description of the quest of the birds for the mythical *simorgh* we do see the progress of the Sufi pilgrims to the *simorgh* of "Truth". In Masnavi too Sufi doctrines were expounded. But the poems of Hafiz do not do so, and they cannot be forced into the rigid mould of Sufism. As a matter of fact he has denounced Sufis and Sufism as officially practised, as stringently as he has chastised the Sheikh with his fanaticism and bigotry. But the mystic element is there,—the mystic element made up of the inborn genius in the Persian race and those general principles of Sufism as appealed to such poets and thinkers who made them their own. They however preferred to be unfettered by the rules of any recognised system or society. For me the philosophy of a mystic poet like Hafiz lies in the text itself and not outside in the classified tenets of an organised system of philosophy. In my opinion the interpretation of poets like Hafiz should be made without the slightest reference to any recognised system of thought. I will give an instance of such an interpretation when we shall refer to Hafiz in our treatment of the lyric age.

It has been well said that Sufi mysticism is the culminating result of many forces that have worked into each other at various times and in ways various.* Some think that Sufism is purely the esoteric doctrine of Islam. Others think that Sufism was

* Cf. Prof. Nicholson's excellent book "The Mystics of Islam," a book every serious student of Persian literature must study and possess.

the reaction of the Aryan mind against the Semitic religion, and that either the ancient Persian or ancient Indian philosophy was at the root of Sufism. Still others consider that the source of Sufism came from Greeks and that the Neo-Platonic philosophy was responsible for its existence. Both Professors Browne and Nicholson very rightly see a close relationship existing between Islamic Sufism and Neo-Platonism of Alexandria. But should we also not inquire whether the philosophy of the ancient Persians themselves had or had not affected any one or more of the systems of thought above referred to?

There is not the slightest doubt that since the time of Pythagoras, till the time of Noshirvan the Just, Greek thinkers had been in very close touch with Persian thought. We know that Persian books were translated into Greek and existed in the library at Alexandria. We know that the ancient Persians themselves had a philosophy which taught man that God was Truth and that in the *quest* of God the only *path* to be followed was the path of Truth. Pythagoras has attested to these facts when he says that according to the Persian Magi, men can be God-like and reach Him through Truth. A triple study therefore of the philosophy and writings of the ancient Persians as are extant to-day, of the philosophy of the ancient Greeks and their writings, compared finally with the beautiful Sufi philosophy of Islamic Persia is bound to yield good fruit. The Persian nation in its present renaissance has to-day produced a team of fine young men who follow their researches in the critical and scholarly methods of a Qazvini or a Taqi-zadeh. I have therefore no doubt

we shall soon see these difficult subjects handled satisfactorily by Persian scholars themselves.

Just two more poets and I have finished with this epoch. The next mystic poet is Mahmud Shabestari. His *Gulshan-e Raz* or the *Mystic Rose Garden* is a short but fine poem containing an exposition of Sufistic doctrines in the form of questions and answers. This period now ends with the great Sa'adi one of the finest versatile writers and poets of the world. Once again Browne sums up his character beautifully. He says that "Sa'adi represents on the whole the astute, half-pious and half-worldly side of the Persian character as Attar and Rumi represent the passionately devout and mystical. ... It may be said without hesitation that worldly wisdom rather than mysticism is his chief characteristic, and that his famous *Gulistan* is one of the most Machiavellian works in the Persian language. Pious sentiments and aspirations indeed abound; but they are as a rule eminently practical and almost devoid of that visionary quality which is so characteristic of the essentially mystical writers."

Apart from his prose works which have earned for him the above opinion, Sa'adi was one of the great and gifted poets of the world; and indeed, in Lyric poetry, with the solitary exception of Hafiz, the nightingale of Persia, there is not a poet to beat him. His beautiful *Badayeh* and *Tayyebat* contain poems after poems entrancing in their beauty of thought and expression, and amongst his *Qasayeds*, his *Qasayēd-e Farsiyeḥ* containing the poem on the death of the last Caliph during the terrific Mongol invasion is unsurpassable in its pathos and beauty.

THE LYRIC AGE:

1300-1400 A.D.

We now come to the lyric age, and amongst poets of repute like Ebn-e-Yamin and Khaju of Kerman, Obaid-e-Zakani, the famous satirist and writer of obscene poems, and Salman-e-Saweji, Hafiz of Shiraz, the nightingale of Persia, claims and occupies our sole attention. And without wonder. Well-nigh six centuries have passed but all through this time till to-day every Persian, young and old, is so charmed and fascinated and continues so to be, that as Firdausi in the Epic, Hafiz remains the King of the lyric poets of Persia. His ghazals may be read and re-read a hundred times, yet they never become stale, but ever leave a fresh flavour behind. As observed before, Hafiz has often been called a Sufi poet. It would be more accurate to call him a mystic poet, and the philosophy which he preached, rather as Erfan in its general sense than Sufism proper. Often has he told us that the path he treads is unknown to the Sufis. But then the question is naturally asked, What is the philosophy of Hafiz? The answer is to be found in the poems of Hafiz himself, and nowhere else. We must study the poet and interpret ourselves this philosophy. I consider Hafiz as such a typical Persian poet and representative of the Persian genius, embodied not only in his poetry but in his philosophy too, that I crave the indulgence of the readers to deal at length in attempting to interpret the message of love, as given by him to the world. In this interpretation the verses of course are taken from odes far flung from each other. But the ghazals, as the odes

are called are themselves constituted of separate verses which are rarely connected with each other. They are thoughts which like pearls are strung together and each string of pearls is a separate ghazal. I do not think therefore one is not justified in taking out these pearls from the various strings and making a particular rope of graduated pearls of thoughts. Of course, in such an attempt at interpretation the personal factor is always there, but this defect can be remedied by citing chapter and verse for every important statement made, so that the verses quoted might themselves help the reader to give his own interpretation to the same, should it differ from the writer's. With this explanation I venture to interpret below the message of love as given by Hafiz to the world.*

THE LESSON OF LOVE FROM HAFIZ.

The ancient Persians never divorced the material from the spiritual and taught and tried to reach the Infinite through means finite, paradoxical as it may seem.

A similar thought runs through the philosophy of Hafiz, especially in his conception of love human and divine. Human love is not only considered not undesirable but is regarded as a necessary condition for the recognition and development of love divine. The gifts of nature to humanity are not considered as things of evil, especially a loving heart, a gift capable of transfiguring the transitory and ephemeral into the permanent and the

* I had the honour of delivering lectures on this subject in Persia, including Shiraz, the home of Hafiz himself, and the reception my ideas met with there has tempted me to give them here too.

eternal. For the former is merely the mode for the expression and the manifestation of the latter.

As is very well said by a thinker, the seed must needs be planted in the lowly earth, and fed by the humble manure to enable it to enfold its true nature, and transfigure itself into a blossoming plant which spreads its perfume all around. But from the mud, a flower cannot grow, though its petals bear no stain of the soil from which it springs, and its divine fragrance has no semblance of connection with the source from which it comes.

Such a necessary condition is human love for the blossoming of love divine in the human soul, which eventually bridges the gulf that separates us from the Divine Beloved.

Hence in the poems of Hafiz, the raptures of love human and divine are sung side by side; and the poet makes it explicitly clear that this divine gift should be so entertained and developed by us in our human life, that its material form itself becomes eventually the agency for realizing the goal for which the spirit is always yearning.

For Hafiz believes that God and Love are one; that the whole world has been set ablaze by this divine torch from the very day of its creation; that love-making is not a fashion of to-day but it existed from the day the earth vibrated with warmth, the world throbbed with life; that in each one of us this gift is implanted in our heart on our birth and ends with the end of our life, and that it is the compact which binds us in close friendship with the Divine Creator.

در ازل پرتو حسنت ز تجلی دم زد
عشق پیدا شد و آتش همه عالم زد

*On the day of creation, the lustre of Thy
Beauty, thought of manifesting its
splendour,*

*Consequently, Love came into being and set
the whole world ablaze.*

سلطان ازل گنج غم عشق بما داد
ناروی درین منزل ویرانه نهادیم

*The Monarch of Eternity conferred upon us
the treasure of the pain of Love,*

*Since we set our faces in the direction of
this desolate abode (the world).*

نبود رنگ دو عالم که نقش الفت بود
زمانه طرح محبت نه این زمان انداخت

*The faintest colour of the two worlds had not
come into being, when the picture of Love
was there ;*

*The foundation of love has not been laid by
Time in the present age.*

مهر تو در دروّم و عشق تو در سرم
باشیر اندرون شد و یا جان بدر شود

*Your love is in my heart and your affection
fills my head,*

*With my mother's milk they came in, and
will only pass out with my life.*

از دم صبح ازل تا آخر شام ابد
دوستی و مهر بربك عهد و يك ميثاق بود

*From the breaking of the morn of Creation,
to the close of the evening of the Day of
Judgment,*

*My friendship and love have rested and will
rest on the one sincere pledge and compact.*

The complete surrender of a lover to the object of his or her love is the culmination of human love. It teaches the deathless lesson of utter abandonment of one's self to the Beloved,—a lover's offering and dedication of all at the altar of selfless love. Personal feelings are sublimated and are on the way to become impersonal. The pleasures of the senses with which human love begins, ends in a newly found feeling of utter selflessness when the lover is prepared to offer even his life and soul for the joy of the object of love. As the poet will tell us later on, this is the fruition and victory of human love. The vision of a life of devotion and dedication to humanity and to God opens out. The seed planted in mud and manure sprouts into a plant, ready to blossom into flowers giving their fragrance to one and all. Therefore the poet asks you in the first instance to be a lover. To cross the various stages to human perfection, the path of love is the shortest and the most beautiful. He asks you to make haste lest you should be late and your day may pass by ; lest when the king comes as sung by Tagore, the nightingale of India, you may not be ready with your offerings. Hafiz therefore makes up his mind at once and determines to find the Beloved or die in the quest.

بعزم مرحله عشق پیش نه قدمی
که سودها بری از این سفر توانی کرد

*With the object of traversing the stage of love,
put forward thy step,
For many benefits wilt thou reap if thou
canst accomplish this journey.*

عاشق شوارنه روزی کار جهان سر آید
ناخوانده نقش مقصود از کار گاه هستی

*Be a lover or else one day the world's
affairs will end for thee,
Without thy scanning the writing of thy
desire from the workshop of existence.*

دست از طلب ندارم تا کار من بر آید
یا جان رسد بجایان یا جان ز تن بر آید

*I shall not desist from my quest until my
wishes are realised;
Either my soul will reach the Beloved, or my
life will depart from my body.*

The poet now decides to proceed along this highway of happiness and considers that everyone who is blessed with the right vision will follow in his footsteps. He learnt his first lessons of love at the foot of the Magian in the village ale-house. He resolves to plunge into the ocean of love, and standing ready wonders, like a diver in a pearl fishery, a gem of what brilliance he is about to bring out.

هر آن خجسته نظر کز بی سعادت رفت
بکنج میکند و خانه ارادت رفت

*Every person of blessed sight who sought
happiness,*

*Went to the corner of the tavern and the
house of love.*

عشق در دانه است و من غواص و دریا میکند
سرفرو بردم در آنجا تا کجا سر بر کنم

*Love is a pearl, I am the diver and the
tavern the ocean;*

*I have dived therein, let me see where I come
out.*

And what pearl of price does the diver in the ocean of love bring forth? The poet has made the find. He has found a gem more miraculous than Aladin's lamp. He has found the very elixir of life, for he proclaims that the name of the person whose heart is enlivened by love gets the writ of perpetual existence written against his name in the volume of life. He realises that this draught was offered to him from the day of creation and he would remain inebriated thereby till the very end of time. He asks the heart ever to burn with love, burn with sympathy for others, for the prayers of every such heart always produce their good effect.

هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد بعشق
نبت است بر جریده عالم دوام ما

*He whose heart is enlivened by love, will
never die ;*

*On the volume of the world our perpetual
existence has for ever been inscribed.*

سر زمستی بر نگیرد تا بصبح روز حشر
هر که چون من در ازل یک جرعه خورد از جام لست

*He will never raise his head sober from
intoxication till the morning of the Day
of Judgment ;*

*Who like me drank a draught from the cup
of the Beloved on the Day of Creation.*

دلا بسوز که سوز تو کارها کند
دعای نیمشبى دفع صد بلا کند

*Burn O heart, for your burning will do
many wonderful things ;*

*The midnight prayers will surely avert a
hundred calamities.*

The poet declares that as soon as he received the message of love, the expanse of his heart began to ring with its echo. The music of love suffuses his whole being not only for the time he hears it, but for all times. The vibration of the sweet music of love has so touched the strings of his heart that they hum continually. The music becomes undying and the heart ever resounds with the constant echo of the sweet song of love.

ندای عشق تو دوشم در اندرون دادند
فضای سینه حافظ هنوز پر ز صد است

*Last night my heart within was given the
message of Thy love,*

*The expanse of the bosom of Hafiz still rings
with its echo.*

چه ساز بود که بنواخت مطرب عشاق
که رفت عمر و هنوزم دماغ پر ز صداست

*What tune was it which the musician of the
lovers played?*

*For though a lifetime is past, yet my brain
is full of its echo.*

As must have been already anticipated by the reader, for the very reason that the material is a bridge to the spiritual, Hafiz sings of human love with the fervour of a loving youth in the season of spring. We have no indication as to who exactly was the beloved about whom he sings in his odes describing human love, but she must have been a daughter of nature beautiful and unadorned, for Hafiz gives the advice in the same strain to his reader :

ز من بنیوش و دل در شاهدی بند
که حسنش بستۀ زیور نباشد

*Listen to me and attach thy heart to a
fair one,*

*Whose beauty is not dependent on adorn-
ments.*

But let it be clearly understood that invariably the joyous pleasures of the senses lead Hafiz up and above, for in everything of beauty he sees the hand of the Creator. What human heart is there that would not excuse Hafiz for giving his love as he has described, and for singing it in his songs as he has done, when we read him saying as follows in a beautiful passage :

طبلة عطر گل و درج عبیر افشادش
فیض یک شمه زبوی خوش عطار منست

*The tray of rose-perfume and its ambergris
sprinkling casket,
Are the bounty of merely an atom from the
pleasant fragrance of the Perfumer.*

In the complete surrender of one's self to the object of one's love referred to above, lies the hidden germ of that devotion to duties and dedication to the service of humanity, which brings out all that is fine and noble in man, which makes him so Godlike, which brings him so near to the Divine Essence of which his soul is a part. Consequently, the love that Hafiz eventually sings of, is selfless love ; for the love that is self-seeking, is utterly valueless. Hafiz therefore looks with utter contempt on those who make great professions of love and yet are selfish and petty enough to complain of things which go not to their satisfaction. According to him, therefore such sorry love-mongers deserve nothing. No happiness is or can be their lot. He who is not prepared to make the very highest of sacrifices at the altar of love, deserves not to be called a lover. To the poet, he alone is a lover who is prepared to go to the gallows like Mansur, for he alone can reap the real harvest. Baulked by the difficulties of the path, if one turns back to secure a remedy for one's ills, one is lost. Hafiz therefore informs the man who hesitates that not only should he be patient, but have patience and resignation enough to be prepared to give up his life to reach the goal of his desire.

لاف عشق و گله از یار زهی لاف خلاف
عشقبازان چنین مستحق هجرانند

*The boast of love and (with it) complaint at
the hands of the beloved! Bravo for this
false boast!*

Such love-mongers deserve separation indeed.

چو منصور از مراد آنانکه بردارند بردارند
که با این درد اگر در بند در مانند در مانند

*Those who Mansur-like are on the gallows,
reap the fruit of their desire;
For they will fail, if with this pain of love,
they think of a remedy.*

حافظ صبور باش که در راهِ عاشقی
هر کس که جان نداد بجانان نمی رسد

*Hafiz, be patient, for in the path of Love
Whosoever gives not his life away, does not
reach the Beloved,*

To teach a lesson, the poet quotes his own experiences. It happened that his wish was one which was not shared by the object of his love. Without the slightest demur, he says, he gave up his own desire in order that the wish of his beloved might be fulfilled, though this wish was nothing else but separation from her. Such selflessness alone is the test of real love and its reward as well; because as soon as there is complete self-surrender, the victory is for the person making such a surrender. In the very act of a selfless offering, love

makes its conquest. Instantaneously the gift is repaid, for thereby the very wish of the object of one's love becomes the welfare of the lover. Hafiz assures us that no lover was ever left uncared for by his beloved, and in the case of the poet, as soon as the object of his love became aware of the condition of Hafiz's heart, she prescribed for him a nectar from her ruby lips.

میل من سوی وصال و قصد اوسوی فراق
ترك كام خود گرفتیم تا بر آید کام دوست

*My inclination is towards union, and her
intention is towards separation ;
I gave up my own desire that her wish
might be fulfilled.*

عاشق که شد که یار بحالش نظر نکرد
ای خواجه درد نیست وگر نه طیب هست

*Who ever became a lover whose condition
was not looked after by the Beloved ?
O Master, the pain is non-existent, otherwise
the Physician is there.*

شربت قند و گلاب از لب یارم فرمود
نرکس او که طیب دل بیار منست

*A drink made up of refined sugar and
rose-water, from the lips of my Beloved
has been prescribed for me,
By her narcissus (eyes), which is the doctor
of my diseased heart.*

When a person is moved with the right feeling, it can never leave him or her content with the mere gaining

of the object, namely, the union with the Beloved. All the finer feelings are lost, the gem is turned into a stone and gold into base metal, if this be the end of the great feeling which stirs the heart. The very fact of the object gained and the desire fulfilled, the throbbing in tune of the two souls, should produce, together with the sense of satisfaction, that divine discontent in the heart, a craving in the abstract, which leads one to the Source of all Beauty and Love. In a very fine poem Hafiz makes the nightingale lament at the very time of the fulfilment of its desire, and the reader can read the hidden meaning therein.

بلبلي برگ گلي خوشرنگ در منقار داشت
 و ندران برگ و نواخوش ناله‌های زار داشت
 گفتمش در عین وصل این ناله و فریاد چیست
 گفت ما را جلوهٔ معشوق درین کار داشت

*A nightingale had a rose-leaf of glorious hue
 in its beak,*

*And in this happy state it was warbling
 sweet and piteous laments.*

*I said to it: "Why these complaints and
 wailings in the very midst of union?"*

*It answered: "The beauty of the Beloved
 impels me to do this."*

And this lament is not lost, for that is the cause of the uplift of humanity being due to this great and wonderful impetus of Love. For this lamentation representing of course the yearning of the soul for higher things, is

undoubtedly welcome to the Great Friend, for they are the outpourings of the soul that is vigilant enough to see the great source of beauty behind all things beautiful.

مرغ شبخوان را بشارت باد که اندر راه عشق
دوست را با ناله شبهای بیداران خوش است

*May this be good news to the night-singing
bird, that along the path of love,
The night-long lamentations of the vigilant
are welcome to the Friend.*

Now this brings us to the verge and border, where human love bridges the gulf that separates it from Love Divine. For in the very ecstasy of fulfilment, comes that feeling of devotion and dedication which like the stone of the alchemists, changes the material into the spiritual. In a most beautiful ode, the original Persian of which echoes in the ear for years after it is once read and studied, the poet says :

شی دل را بتاریکی زلفت باز می جستم
رخت میدیدم و جامی زلعلت باز میخوردم
کشیدم در برت ناگاه و شد در تاب کیسویت
نهادم بر لب لب را و جان و دل فدا کردم

*One night whilst searching for my heart in the
darkness of thy ringlets,
I saw thy face and again drank a cup from
thy ruby lips.
I drew thee into my embrace all of a
sudden and thy tresses all curled them-
selves up,
I pressed my lips upon thine and gave up
my life and soul as an offering.*

To the poet, this very falling in love brings its own redemption. He is prepared to give up his very life because he is utterly unconscious of it and assures himself and all the world that he would go straight to the divine abode, should his Beloved be the light at his pillow at the time of the final departure. Here we are nearing the end of the song of human love, for reaching its fulfilment, it has taught the lesson of devotion, selflessness and self-sacrifice. We stand by the gateway when the great vista opens of Love divine, when the Finite is first coming into tune with the Infinite.

عاشق آن دم که بدام سر زلف تو افتاد
گفت کز بند غم و غصه نجاتم دادند

*The lover when he fell into the meshes of thy
ringlets, said :*

*"They have now released me from the bonds
of grief and sorrow."*

بروای طبیبم ز سر که خبر ز سر ندارم
بخدا! رها کنم جان که ز جان خبر ندارم

*O physician, begone from my head, for I am
not aware of its condition,*

*I am releasing my life to the Almighty for
I am not conscious of possessing it.*

شب رحلت هم از بستر روم تا قصر حورالعین
اگر در وقت جان دادن تو باشی شمع بالینم

*On the night of departure, I shall go straight
from my bed to the palace of black-eyed
Houries,*

*If at the time of giving up my soul, Thou be
the light at my pillow.*

Many a person is moved by the thought of possession when he or she enters the field of love. But as soon as right progress is made on the path, the self is so utterly subjugated, that instead of wishing to be the master, the lover prefers infinitely to be the slave, and death itself in the lane of love means nothing but deathlessness.

Paradoxical as it may seem, there is no higher truth than this that human love is the stepping-stone to Love Divine, and thereafter death is the gateway to deathlessness.

چنان پر شد فضای سینه از دوست
که فکر خویش گم شد از ضمیرم

*So fully is the expanse of my bosom filled
by the Friend,
That the thought of self has vanished from
my mind.*

امید خواجگیم بود بندگی تو کردم
هوای سلطنتم بود خدمت تو گزیدم

*I had hopes of becoming a Master, but now
have become thy slave ;
I cherished the desire of obtaining sovereignty
but I have elected now to serve thee.*

هر کو بدست عشق تو شد کشته بردرت
اورا دران جناب سوال و جواب نیست

*Whoever is slain at Thy Door,
Will not have to undergo the ordeal of ques-
tions and answers in the heavenly Court.*

But after all this what is love? Hafiz tells us that Love is not to be found in physical beauty alone. Love is neither the ruby lips, nor the dreamy eyes; neither the rosy cheeks nor the curly tresses generate love in the heart. The source is far deeper and the goal is not merely the meeting of the Beloved. After telling us what love is not, he gives us a broad hint in a few further lines that happiness is to be sought in the feeling of love itself, although the quest may end in annihilation, and that the goal of love should be complete devotion and dedication where the thought of self disappears. This is the end of love; this alone is the lesson of love; this is the victory.

سخن عشق نه آنست که آید بزبان
ساقیامی ده و کوتاه کن این گفت و شنفت

*The language of love is not what comes to
the tongue;*

*O cup-bearer, give me wine and cut short this
talk.*

لطیفه ایست نهانی که عشق از او خیزد
که نام او نه لب لعل و خط زنگار است
جمال شخص نه چشمست و زلف و عارض و خال
هزار نکته در این کار و بار دلداریست

*That which generates Love is a hidden
subtlety.*

*Which is neither the ruby lips, nor the golden
down.*

*The beauty of a person lies not in the eyes,
ringlets, cheeks and mole.*

*A thousand subtleties are involved in this
affair of Love.*

درره عشق که از سیل فنا نیست گذار
 میکنم خاطر خود را بتمنای تو خوش
 در بیابان فنا گرچه زهر سو خطر است
 میرود حافظ بیدل بتولای تو خوش

*In the path of Love, where there is no escape
 from the flood of annihilation,*

*I keep my heart happy with the desire of
 Thee.*

*In the wilderness of destruction, though
 danger there is from every side,*

*The love-lorn Hafiz proceeds happy because
 of his love of Thee.*

باغ بهشت و سایه طوبی و قصر حور
 با خاک کوی دوست برابر نمیکنم
 تلقین درس اهل نظر يك اشارت
 کردم اشارتی و مکرر نمیکنم

*The garden of paradise, the shade of the
 Tuba tree, and the palace of Houris,—*

*I do not hold them equal in worth to the dust
 of the lane of the Beloved.*

*The imparting of the lesson (of love) to the
 people of insight, consists of but one hint;*

*I have dropped that hint and I will not
 repeat it.*

The poet now sums up the morals of this lesson. According to him the real lover cannot possibly care for separation or union, for the will of the Friend is his only desire. He seeks the Beloved and her wishes; all

else is not worth wishing for. All elements of disturbance disappear when the utmost desire of the lover is to become the dust of the door of the Beloved. The fetters of love become the crown of sovereignty. And all this selflessness and devotion indicate the purity of motives of the votaries of Love, which eventually polishes the gem of the heart and brings it to its pristine purity. The lover is overwhelmed with joy as soon as he forgets the transitory joy of his worldly possessions and selfish acquirements. His soul reaches that pitch, when he feels certain of receiving divine blessedness of immortality, should the Beloved place her lips on his and his breath should then forthwith cease. This complete dedication brings its own reward. The gulf is bridged, the human feeling has transfigured itself into a divine reality.

فراق وصل چه باشد رضای دوست طلب
که حیف باشد از او غیر او تمنائی

*Why care for separation and union? Wish
for the will of the Friend only.*

*It would be a pity to entertain a desire for
anything else from her except herself.*

شور شراب و سوز عشق آن نفسم رود زیاد
کآن سر پر هوس شود خاک در سرای تو

*The tumult of the wine and the commotion of
love will disappear from my mind that
instant,*

*When this head full of desire becomes the dust
of the door of Thy abode.*

مهر رخت سرشت من خاکِ درت بهشت من
عشق تو سر نوشت من راحت من رضای تو

*The love of Thy face has become my nature,
the dust of Thy floor my paradise.*

*Thy love is my written destiny, Thy goodwill
my rest and ease.*

اسیر عشق شدن چارهٔ خلاص منست
ضمیر عاقبت اندیش پیش بینان بین
غبار خاطر حافظ ببرد صیقل عشق
صفای نیت باکان و پاکدنیان بین

*To be the captive of love is the means of my
salvation.*

*Look at the far-seeing mind of the people of
foresight!*

*The dust from the heart of Hafiz has been
removed by the polish of Love.*

*Look at the purity of motive of the virtuous
people of pure religion.*

حافظ آنروز طرب نامهٔ عشق تو نوشت
که قلم بر سر اسباب و دل خرم زد

*Hafiz wrote the joy-book of Thy love on that
day,*

*When he drew his pen across all worldly
belongings and the heart happy therewith.*

گر بر لبم نهی لب یابم حیات باقی
آدم که جان شیرین باشد بلب رسیده

*If thou wert to place thy lips upon mine I
would obtain life immortal,*

*At the moment when my sweet soul comes to
the lips (ready to depart).*

With Kamal of Khojand and Maghrebi of Tabriz and several other lesser poets, this period may be taken to have now ended.

So we proceed to the last of the classic periods which we may call the Lyric-Mystic age which takes us up to about 1500 A.D.

THE LYRIC-MYSTIC AGE :

1400-1500 A.D.

Beginning with Shah Nemat-ullah of Kerman and Qasem-ul-Anwar of Tabriz there are several lesser poets until we come to Jami, who is the greatest poet of the period so outshining the rest that this period may well be called the age of Jami. With him indeed ends the line of the great classic kings of Persian poetry beginning with Firdausi.

Jami was a voluminous writer, and besides his three Divans of lyrics and seven romantic and didactic Masnavis, he is the author of many prose works. As observed by Browne, even by his most illustrious contemporaries Jami was regarded as so eminent as to be beyond praise, and so well-known as to need no detailed biography.

The most remarkable characteristic of Jami was his refusal to flatter or humble himself before the rich and the powerful, in charming contrast to the sickening panegyrists of the centuries previously described. It is no wonder, therefore, that on the death of a poet and writer of such exceptional genius and erudition and

exemplary independence, his funeral should have been celebrated with extraordinary pomp and attended by many members of the Royal family. With him ends, as we have said, the great classic age of Persian poetry.

THE AGE OF STAGNATION AND DECLINE :

1500-1900 A.D.

For these four hundred years the poetry of Persia had become stereotyped, so much so that, as well observed by Browne, we could hardly make out, if special references were avoided, whether a qasida or a ghazal or a rubai was written in the year 1300 or 1900. The Persian language is easy of versification, the Persian people have a real genius for writing and appreciating good poetry; but the desire to keep within the boundary set down by classical poets made their followers imitate and copy them only, for four hundred years. Hence, in spite of some good poets existing during this age, one cannot but style the period as that of stagnation and decline. The happy indifference of the austere Safavi kings to panegyrics made the poets turn their talents to singing the virtues and sufferings of the holy Imams of the Shias. And following the lead of Mohtashem of Kashan, a fair amount of religious and devotional verses was produced, which led to the passion-plays performed at the Mohar-rums in Persia. The eighteenth century, however, was the poorest in literary achievement. Browne with the immense patience he possessed has sorted out poets for each century in his fourth volume. In the sixteenth century that is from 1500 to 1600 A.D. the best known are Hatifi, Jami's

nephew, and Urfi of Shiraz. In the seventeenth and eighteenth centuries, namely between 1600 and 1800 A.D., among the selection made by the biographers and by Browne in Vol. IV at pages 250-297 hardly any names of outstanding merit appear. The nineteenth century continues the same story and the only respect in which the poets differed from their immediate predecessors, as noted by Browne, was in their reversion to earlier and classical models. At any rate, though the period can include in it the names of poets like Qa'ani, Yaghma and others, there is a complete absence of originality in thought, however well their poems may conform to the recognised standards of poetry and prosody. Thus we come to the Patriotic Age which, with a clear cut line, begins with the Persian revolution of 1906, and lays the foundation of the Renaissance of Persian Poetry.

THE BEGINNING OF THE PATRIOTIC AGE:

(FROM 1905 UP-TO-DATE.)

As I have stated in another place, in order to understand and appreciate modern Persian Poetry it is absolutely necessary that we should have a comprehensive idea of the currents and cross-currents which agitated the political surface of Persia during the last twenty-five years, from the beginning of the Persian Revolution to its present renaissance under the great leader Iran has found to-day, H. I. M. Reza Shah Pahlavi, when the Qajjar Dynasty was overthrown and Reza Shah was declared the King of all Persia as best embodying the spirit of modern Iran. Surprising as it may seem to outsiders, the revolt of the

Persian Intellectuals brought into being the Patriotic Age and thereby the Renaissance of Persian Poetry.

A true Persian is very much patriotic, but the unfortunate history of our Iran for well-nigh thirteen hundred years has made the western nations entertain the wrong belief that the modern ideas of patriotism and nationality were the result of the imported western education. But how could we accuse our critics with partiality for the education of the West, when we remember that a nation famous for the love of its country in Achaemenian and Sassanian times had been so crushed by the Arabs, that even the spirit of patriotism seemed apparently to have been frozen out of their life? A western reader would naturally be surprised to read a Persian extolling in his writings the bravery of his Arab conquerors, and the discomfiture of his own countrymen, noting with satisfaction the fact that the women and children of his kith and kin were sold as slaves in the towns of Arabia! Would not a western reader be equally staggered to read a Persian applauding the victories of Chenghizkhan, and stating in all seriousness that angels were always walking in front of his army,—the savage hordes who slaughtered in cold blood inoffensive men, old and young, ripped open the abdomens of pregnant women, and butchered innocent children in their lust for blood and murder! In the recent War the Allies entered German soil on the Armistice and dictated the victors' terms to the vanquished. We are not concerned with the equity or otherwise of the Treaty of Versailles; but can

we ever imagine a German singing the praises of Marshal Foch and his armies, or of Mons. Clemenceau and his colleagues dictating the terms? Yet Persian poets have existed who were so bereft of all love for their country, or sense of self-respect and propriety as to write the so-called epic poems in praise of Chenghizkhan and Taimur, whose greatest achievement was the massacre of defenceless men, women and children, and whose greatest monuments were the towers of severed heads which they raised,—heads built up in brick and mortar, to commemorate their unspeakable savagery!

At the time of the onslaught of the Arabs and the Mongols, the silent and suffering Persians died for their religion and their country, but could leave no trace of their love behind; nor could they command a court poet to sing of their sacrifice! They suffered and died mute and voiceless. But the unseemly products of flattering court poets singing the praise of the savage Mongols remain, and quite justifiably make people assume that the Persians have learned patriotism only now from the West. Thanks be to Providence the Shah Nama of Firdausi exists, the rock inscriptions of Darius and the record of Sassanian and Achaemenian times exist, to show that though patriotism might have long slumbered in apathy in Persia, it was never dead. The Persians have now again found their own soul. They are obliged to the West for scientific knowledge; but in patriotism and other morals and ethics of life their own genius should not fail to supply them with their wants.

PERSIA'S STRUGGLE FOR FREEDOM.

At the end of the nineteenth century, coming in closer contact with the West, the Eastern nations were soon realising what they had lost and what they should have, and regain; and everywhere there were signs of an awakening when the Russo-Japanese war broke out. With a thrill the East realised, when Japan had its victory in 1905, that Kipling's "East is East and West is West" was not correct in every sense.

In 1905 there began openly a movement in Persia for a constitutional assembly, and in January 1906, the Shah promised the establishment of a House of Justice. On 12th January 1906, this Magna Charta of the Persians was given. However months and months passed, and people began to realise that they were cheated out of the promised reforms, till in July 1906 students and merchants, headed by the spiritual leaders, left Teheran for the holy city of Qum, where they took sanctuary, and another large group took refuge in the grounds of the British Legation at Teheran.

On 5th August 1906 Muzaffaruddin Shah at last gave way, and a constitutional Parliament was granted to the nation. This event was celebrated as a national victory and the constitutional epoch began with the opening of the Parliament on the 19th August 1906. The fundamental laws of the Persian Constitution were fixed, defined and ratified by the Shah on 30th December 1906. In 1907 Muzaffaruddin Shah died and he was succeeded by Mahomedali Shah, a thorough reactionary, and tension

between the Shah and the national assembly continually increased.

In the middle of 1908, the Shah proclaimed martial law and the Parliament was actually bombarded on June 23rd; the popular leaders were arrested and patriots and editors like Mirza Jahangir Khan were executed; the houses of the nationalists were destroyed and looted; the constitution was suspended and the notorious Russian, Colonel Liakhoff, was appointed the Military Governor of Teheran.

Whilst reaction was thus dominant in Teheran, the city of Tabriz rallied gallantly to the constitutional cause; it expelled the reactionaries and sustained a siege for nine months. Getting some breathing time thereby, the nationalists rallied together; two armies were formed, one at Rasht and another of the Bakhtiariis under their famous chief Sardar-e-Asad. They came to Teheran and after four days' fight, Col. Liakhoff of the Cossack Brigade surrendered, and the Shah took refuge in the Russian Legation. He was dethroned and his son Sultan Ahmed, a boy of twelve, was proclaimed king and the Constitution was re-established.

Then followed a period of Russian intervention in Persian affairs which, unfortunately because of the Anglo-Russian Agreement of 1907, Britain had to overlook and acquiesce in, doing irreparable damage to her previous reputation and prestige in Persia.

The nationalist leaders, including Sardar-e-Asad, tendered their resignation in 1910 on account of the continued presence of the Russian troops on Persian soil. The Nowruz festival was not observed that year, as a sign of mourning, for the same reason. Every effort of the Persian nationalists to put their house in order was balked by the Russians. American financial experts under Mr. Morgan Schuster, who came to Teheran on May 11th, 1911, were hampered at every stage of their work.

In July 1911, Russia demanded that the customs receipts of Persia should not be paid to its finance-expert, Mr. Schuster, but to a man whom they recommended. The French and Italian Legations supported Russia. The exiled Shah was aided by the Russians to attempt to regain the throne; but the nationalists proved victorious and he was put to flight. Russia then presented an ultimatum to Parliament to dismiss Mr. Schuster, which being rejected, more Russian troops were despatched to Persia. On 11th December 1911, the *Times* openly wrote that Russia regarded the existence of the Majles, *i.e.* the Persian Parliament, as incompatible with her interest!

Because of the Entente, Britain could not say 'no' to anything Russia did, and the helpless Majles had to submit to the Russian ultimatum and Mr. Schuster was notified of his dismissal on December 23rd, 1911. Yet the Russian troops poured in. Tabriz was bombarded and the northern cities were controlled by the Russians and the "Novoe Vremya" demanded "merciless retribution" and the extermination of the patriots. Our readers with all

grades of patriotic feelings in their hearts can imagine what galling experiences the Persian patriots had at the hands of foreigners in their fight for freedom! Prof. Browne has described the horrors which followed the Russian invasion of Azarbaijan, specially at Tabriz, in his pamphlet entitled, "The Reign of Terror in Tabriz: England's Responsibility". But the voice of this great Englishman was a voice in the wilderness. The leading citizens and patriots were publicly hanged on the gallows, gaily decorated with the Russian flag. The houses of the victims were blown up with dynamite for the crime of loving their country and the Russian horrors culminated in the unprovoked bombardment of the sacred shrine of Imam Reza at Meshed.

Things were going on in this horrible fashion when the Great War broke out in 1914; and therein too Persia suffered severely, although for all intents and purposes she was a neutral nation. As stated by Sir Percy Sykes, Turkey and Russia fenced for advantage of position at the expense of Persia, totally regardless, not only of her rights but also of her very existence. The northern provinces were devastated by the armies of Russia and Turkey in turn. The propaganda of German agents for a while gulled the intellectual Persians who, exasperated by the conduct of the Russians, did for a time consider the Germans as their saviours. The British, afraid of the result of the German propaganda and apprehensive about the safety of their oil-wells and pipe lines, which were the very life of their navy, occupied Ahwaz and practically controlled

the South up to Shiraz. Those intellectuals who had gone to Constantinople in the hope of finding sympathetic and disinterested support from the Central Powers returned very much disillusioned, when they saw that each side was merely going to use Persia as a pawn in its own game. At the end of the war, even Turkey coolly wanted to pocket the province of Azarbaijan till the nation found its voice to assert before the League of Nations its right to preserve what was its own. The collapse of Russia in 1917 at first gave hopes to the Persians that the Tsarist Imperialism was dead ; but they were astounded to find that Bolshevist Russia was only an heir to the old regime for it invaded the northern provinces once again in 1918.

To sum up, whilst engaged in an agonising fight for freedom in its own country with its apathetic and foreign-minded rulers, during the Great War, Persia found that, like Belgium, it was a pawn in the hands of the Great Powers for the terrible game at which they played. Germany wanted to incite the Persians to fight the Allies as they did the Turks. The Turks wanted to collar the province of Azarbaijan on the ground that it was supposed to be more Turkish in language and descent than Persian. The Russians had quietly entered the northern provinces, and England, afraid lest the Central Powers should find Persia so weak as to be unable to resist them if they wanted to push their way to India, grafted a small army on the Persian soil to supplement its means of resistance. With the greatest desire to be neutral, Persia was almost as good as embroiled in the war. The nationalist Persians resent-

ed the impotence of their then ruler and his advisers, and many of them left the country, some for Europe and some for Constantinople. The pilgrimages of her sons soon proved to Persia that to save the situation she had only to rely upon herself, and that those who wanted to befriend her were only trying to grind their own axe, and that she was nothing more than a pawn in their big game.

In 1922 the situation was so gloomy that Sir Percy Sykes concluded his brief history of Persia with the following paragraph:—

“The situation is gloomy. Persia will not fight to defend herself and her treasury is empty..... The friends of Persia watch her present plight with sorrow, and hope that before it is too late the country will realise that it is marching down the broad road that leads to destruction.”
(p. 179.)

As for the prospects of literature under these dire circumstances, Mr. Reuben Levi only ten years ago, *i.e.*, in 1923, in his small but very useful booklet on Persian Literature sums up at the end as follows:—“The movement (the Persian revolution) which has found a sympathetic historian in Prof. E. G. Browne certainly indicates a possibility of renewed spiritual life. Meantime, while Persia is politically engaged in a struggle to find some congenial form of Government and some method of reconciling her aims with those of her neighbours,—with unfortunate results for her,—intellectually she shows some few signs of vigour.

The ideas of patriotism and nationality, which are the result of modern Western education, have led to the glorification of any works like the Shah-Nama which contain elements of national interest. On the other hand, the Sufis and mystics who supply what was, judging by ordinary canons, the best and most universally appreciated in Persian poetry, are falling into disrepute. They are condemned for having discouraged the exercise of human will and for causing national degeneracy by their teaching of quietism and submission. For the most part the work of twentieth century Persian litterateurs is published in newspapers and other journals whose aims are mainly political... Amongst the best known of them is Bahar of Meshad,... Aref of Qazvin...and Ashraf of Gilan...These are amongst the few inhabitants of Persia for whom intellectual life has any meaning. What promise of spiritual vitality exists in the great mass of the people must remain unfulfilled until the country frees itself from the shackles of mediaevalism in which it is now fettered." (Levi's Persian Literature, p. 103.)

We shall soon see how Mr. Levi's hope has so quickly been fulfilled in the course of ten years.

Another sympathetic writer, Elizabeth A. Reed, in her beautiful résumé of "Persian Literature Ancient and Modern" thus expresses herself in the concluding chapter of her book:—"We have now passed in review the principal features of a great literature, from its early mythology to the time when the rule of priestcraft, combined with

political tyranny, seems to have quenched the fire of Persian genius...(p. 403.)

“ Nations, as well as individuals, have their periods of growth, prosperity and decay. It is seldom that they arise from an age of great prostration and regain their former strength and brilliancy.

“ History, however, furnishes bright exceptions to this general rule, and Persia has repeatedly recovered herself from the ravages of foreign conquest. Three times her territory has been invaded, when the design of the conqueror has apparently been the extermination of the science of letters, and three times she has rallied bravely from the shock and rebuilt her institutions of learning, founding a new national literature upon the ruins of the old.

“ Her literature to-day is profuse in quantity, consisting largely of the various forms of romance, but the best works of Persian authors belong to the centuries past. Perhaps she might rally even the fourth time, and resume her old position in the world of letters, but she is held in a state of lethargy by the benumbing influence of a Mohammedan priesthood.”

* * *

“ There is little hope of intellectual growth under this baneful influence... Not only is the nation firmly held in the chains of priestly rule, but her political position too is far from enviable. Upon her northern border stands

the most unscrupulous power among the nations of the East. The black eagles of the Czar are ever watching for an opportunity to invade her dominions, ever looking for some unusual sign of internal weakness which may throw her completely into their power.*

*

*

*

“There is no longer therefore a hope that Persian literature may be revived and the intellectual resources of the Empire again developed, unless the civilized nations of Europe come to her rescue. The yoke must be broken, and the tyranny of the northern barbarian removed, before the Persian mind and heart can be stimulated to intellectual and moral activity.” (pp. 408-412.)

It was destined that the pious hope of Elizabeth Reed should be fulfilled. But it was fulfilled in a way which the writer could not have dreamt of. As we shall soon see Persia revived, but by the unaided efforts of the Persians themselves. A great son of hers came to her rescue. The yoke of foreign and priestly rule was removed by the Persians themselves, whilst the nation continued to remain true to itself and its traditions. And in this book we shall read ourselves how the Persian mind and heart has been stimulated to intellectual and moral activity by her own efforts and exertions. In the words of Miss Reed herself Persia has rallied for the fourth time, and is on the way to resume her old position in the world of letters, as in matters mundane.

* This was written in 1893 A.D.

THE ADVENT OF H. I. M. REZA SHAH AND THE TRANSFORMATION
OF PERSIA.

This was Persia before the advent of Reza Shah. In 1919, the ex-king wanted to make an agreement with the British, which, the nation thought, was the virtual handing over of all power into their hands. Either dreading this or thinking of forcing their communistic principles on Persia, the Russians invaded the Northern Provinces in 1920. At Qazvin, midway between the Russian frontier and Teheran, was the then Colonel Reza Khan, with his small force, who saw with an aching heart that his country was going to rack and ruin. To save it if he could from final disruption, he marched on Teheran with his force of a few hundred men and occupied it on 23rd February 1921. The nation realized that a leader had come. It made him first the Commander-in-Chief, then the War Minister, the Prime Minister, then the Regent and finally crowned him King on 16th December 1925. From 1925 to 1932, within the short spell of 7 years, H. I. M. Reza Shah has transformed the destiny of Persia. From a nation fallen and dismembered and practically looked at with contempt, he has made it to-day into a nation self-respecting and respected by all. So much so, that one of the King's great lieutenants was recently elected as the President of the League of Nations.

Now I shall tell you shortly what I have seen with my own eyes of the achievement of Persia in the last seven years, and how the country has freed itself, to use

the words of Mr. Levi, from the shackles of mediaevalism in which it was fettered.

In the place of mule-tracks and antiquated caravan-roads nearly seven thousand miles of motor roads have been built. In the place of slow-going camel transport, fast motors join the various cities of Persia, as is done anywhere in Europe. A trans-Persian Railway is almost half-constructed and in five years more, we shall travel from the port to Teheran in a first class train, thereby transforming the means of communication in Persia at one stroke and making them completely modern. With a nucleus of four thousand which Reza Shah commanded in 1921, Persia has now a well-trained and well-equipped army of nearly one hundred thousand, including reserves, promptly available. Under the Law of Conscription the ancient military ardour of the nation is revived and the fine trained Officers of the Persian army can compare most favourably with any Officers in any European country.

As a result the authority of the Central Government is well established over the whole country. The insurgent Chiefs of turbulent tribes have all been subdued, and as a necessary consequence, perfect safety prevails in the land, and travelling has become as secure as in any place in Europe. The administration of Law and Justice too has been so thoroughly reformed that every nation has agreed to surrender its rights of capitulations. Persia, a land of culture both of the Zoroastrian and the Islamic times, had in or about 1920 only about six hundred schools with thirty thousand students. To-day the number of the schools of

all levels number so many thousands and students hundreds of thousands, all studying from a modern and upto-date curriculum with mathematics, physics, chemistry, hygiene and physical culture, all taking their due share in the education of Persia's youth. For the last several years, over one hundred boys, the cream of these modern schools, are sent every year to various Universities in Europe for specialised studies. Every town has a municipality, and road-building and town-planning have become the themes of the day. Post and telegraph offices are made upto-date, and a fine telephone system connects every town and village of the whole of Persia with the centre. Persia has indeed burst its shackles of mediaevalism and that too by her own unaided efforts, under the guidance and leadership of its great King, Reza Shah Pahlavi.

THE RENAISSANCE OF PERSIAN POETRY.

The beginning of the intellectual movement during this period was again noted by Prof. Browne. His "Modern Press and Poetry of Persia" gave an indication to the world of the renaissance of Persian poetry too in the present age. And this book, which was begun only to supplement the above work, in its present enlarged form, tells its own tale.

The modern poetry of Persia shows real originality, merit and humour, as attested by Browne, who mentions as the most notable among the poets Aref, Dakhaw (now known as Dehkhuda), Ashraf and Bahar, who all grace the pages of the present volume with many others. Many of the modern poets possessed a classical training, and it is

remarkable to note the employment by them of the classical mode and style in giving expression to original themes, the products of the modern age. The patriotic poems of the Adib-e-Pishawari, Aref's freshest poem which I received on the day of my departure from Hamadan,—*Use and Abuse of the Pen*, Bahar's *Damawand*, Badi-uz-Zaman's *The Passing Show*, Adib-us-Saltaneh's *The Message of the Mountain*, Pour-e Davoud's *Amshaspandan*, Falsafi's *The Helpless Poor*, Akhgar's *The Coming War*, Nezam-e-Vafa's *Robabieh*, Vossugh-ud-Dowleh's *Some Truths*, Vahid's *Bahar*, are all instances on the point.

In the same way, whilst Adib-e-Nishapuri and others, like Golshan, can use the old matter and method in quite a classical way, on the other hand Eshqi and those of his way of thinking claim to be fettered by no such tradition. They give expression to their realistic thought in poetic forms of their own making, which according to them best express their thoughts. And after reading Eshqi's *Rastakhiz* and *The Ideal*, no European reader, I am sure, would ever find fault with him for making the choice. Apart from the above, there is still one poet of exceptional merit, Irach Mirza, the realism in whose poems, reminds us of Zola and makes us regret indeed that death stopped him from completing his marvellous poem of *Zohreh and Manucheher*.

Besides the above, hundreds of other poems, specially patriotic, provide a treat to the reader, hardly met with formerly except in Firdausi. And with them the poems

on *Nature, Kindness, Humanity, Love and Service*, subjects most deftly used by modern poets, separate them by a clear-out line from the preceding periods. The ornate and artificial style, which has for centuries prevailed in Persia, has been replaced during this wave of patriotism and freedom, by a sweet, simple and natural style. The prose too has likewise become natural and strong. All these considerations, combined with the trend of events, embolden one to predict that Persia is fast entering upon an age of outstanding literary activity and merit. With these words I place this volume before my readers. How many of the poets herein mentioned, have attained or will attain to the degree of excellence that would preserve their names for ever from oblivion, posterity will decide.

INDEX TO POETS

AND

TABLE OF CONTENTS.

[Note:—In the text the dates are variously given according to the Hijri or the Shamsi method of calculation. The corresponding dates according to the Christian era have therefore also been given in the table.

The poets in the text are arranged according to the Persian alphabetical order. In the Index, therefore, they are given according to the English alphabet.]

POETS OF THE PAHLAVI REGIME

No.	Poets	Place	Dates	Poems and Translations, with names of Important Poems translated	Pages
1	ADIB-E-FAREHMAND, Mirza Abdul Husein Farehmand (Adib-ul Mamalek)	Isfahan	B. 1317 A.H. 1899 A.D.	Twelve poems of which four translated	41-49
2	ADIB-UL-MAMALIK-E-FARAHANI, Mirza Sadeq Hakim	Farahan	1280-1336 A.H. 1863-1918 A.D.	Nature and Training, p. 35 and one more	30-40
3	ADIB-E-NISHAPURI, Mirza Abdul-Jawad	Nishapur	1284-1343 A.H. 1867-1925 A.D.	A Mystic Fancy, p. 54; and four more of which one translated	50-55
4	ADIB-E-PISHAVARI, Syed Ahmed	Ghazni	1260-1349 A.H. 1844-1930 A.D.	Iran's Address To Her Children, p. 7; In Reprehension Of The World, p. 16; and ten more of which five translated	5-19
5	ADIB-US-SALTANEH			The Message of The Mountain, p. 23; The Wine and The Jar, p. 28.	19-30
6	ADIBET-OZ-ZAMAN, Shahin, Poetess	Farahan	1281-1338 A.H. 1863-1920 A.D.	To My Daughter, p. 2; and one more	1-4
7	AFSAR, Prince Mahomed Hussein Mirza	Khorasan	B. 1297 A.H. 1879 A.D.	Thirty poems of which seven translated	91-96

8	AFSHAR	Tehran	B. 1313 A.H. 1895 A.D.	A Moonlight Night in The Mountain Range of Alborz, p.98; and four others	97-102
9	AHMED	Shiraz	B. 1315 A.H. 1897 A.D.	One poem	56
10	AHMEDI			One poem	56-59
11	AKHGAR, Mirza Hussein Khan	Isfahan		One poem	79
12	AKHGAR, Ahmed Khan, General	Tehran	B. 1307 A.H. 1889 A.D.	The Coming War, p. 66; and fifteen others of which fourteen are translated	59-78
13	ANSARI	Isfahan	B. 1265 A.H. 1847 A.D.	One poem	105-106
14	ARAF, Mirza Abul-Qasem Qazvini	Qazvin	B. 1300 A.H. 1882 A.D.	Use and Abuse of The Pen, p. 391; three poems on Azarbaizan, p.409 to 414; and five others translated, four songs translated	388-430
15	ASHRAF, Syed Ashraf-ud-din	Rasht	B. 1286 A.H. 1871 A.D.	Five poems	90A-90F
16	ASHTARI	Isfahan	B. 1326 A.H. 1908 A.D.	Four poems	86-90
17	AURANG, Abdul Hussein Khan	Tehran	B. 1305 A.H. 1887 A.D.	Love, p. 109; and twelve others of which seven translated	107-122

No.	Poets	Place	Dates	Poems and Translations, with names of Important Poems translated	Pages
18	AZAD-E-HAMADANI , Shaiikh Ali Mohomed Ghammam of Hamadan	Hamadan	B. 1302 A.H. 1884 A.D.	One poem	84-86
19	AZAD-E-ISFAHAN , Mirza Syed Ali Khan Nur Bukhsh	Isfahan	B. 1306 A.H. 1888 A.D.	Three poems of which one translated	79-81
20	AZAD-E-SHIRAZI	Shiraz	B. 1313 A.H. 1895 A.D.	One poem	82-84
21	BADI-OZ-ZAMAN	Khorasan	B. 1318 A.H. 1900 A.D.	The Iran of Yesterday and The Iran of To-morrow, p. 180; The Passing Show, p. 190; and three more	175-194
22	BAHAR , Mirza Taqi Khan Malek-us-Shoala	Meshed	B. 1304 A.H. 1886 A.D.	Damavand, p. 199; The Secret of Nature, p. 208; The Beauty of Nature, p. 215; and eleven others of which four translated	196-226
23	BERJIS , Mirza Abutaleb Khan	Bakhtiari		One translated	195
24	DANISH , Mirza Teki Khan	Tehran		Four poems	274-276
25	DEHKHUDA	Tehran	B. 1297 A.H. 1879 A.D.	A Mystic Poem, p. 278; and one more	277-280
26	EBRAT , Mirza Mahomedali Masabehi	Isfahan	B. 1274 A.H. 1857 A.D.	Six poems of which four translated	430-436

27	ESHQI, Syed Mirzadeh	Hamadan	1312-1343 A.H. 1894-1925 A.D.	The Ideal, p. 439; Resurrection, p. 465; and two poems of which one translated	437-485
28	FALSAFI, Mirza Nasrullah Khan	Tehran	B. 1319 A.H. 1901 A.D.	The Helpless Poor, p. 517	515-541
29	FARROKH, Mirza Mahmood	Meshed	B. 1314 A.H. 1896 A.D.	Two poems	513-514
30	FARZAM, Mirza Rabikhan Ansari	Isfahan	B. 1281 Shamsi 1902 A.D.	Two poems	514-515
31	FORAT, Mirza Abbaskhan	Yezd	B. 1311 A.H. 1893 A.D.	Ten poems of which three translated	504-513
32	FORUGHI, Abol-Hassankhan	Tehran	B. 1301 A.H. 1883 A.D.	Two poems	541A-541D
33	GHAIRAT, Syed Abdul Karim Ker- manshahi	Kermanshah	B. 1295 A.H. 1878 A.D.	Eight poems of which two trans- lated	494-503
34	GHAMAM, Yusuf-Zadeh	Hamadan (Najaf)	B. 1292 A.H. 1875 A.D.	Seven poems of which two trans- lated	486-491
35	GHAMGIN, Mohamed Kazem	Isfahan	B. 1288 A.H. 1871 A.D.	Two poems	492-493
36	GOLSHAN, Mirza Abdul Wahab Khan Golshan-e-Iranpur	Ardakan	B. 1296 A.H. 1878 A.D.	Eighteen poems of which twelve translated	549-565
37	GOLZAR, Mirza Rajab Ali Isfahani	Isfahan	B. 1305 A.H. 1887 A.D.	One poem	547-548

No.	Poets	Place	Dates	Poems and Translations, with names of Important Poems translated	Pages
38	HABIB-E-YAGHMAI	Jandaq	B. 1320 A.H. 1902 A.D.	Two poems	271
39	HESAM	Tehran	B. 1280 Shamsi 1901 A.D.	Nine poems of which one translated	272-274
40	IRAJ, Mirza Jalal-ul-Mamalek	Tabriz	1291-1343 A.H. 1874-1925 A.D.	A Mother's Heart, p. 126; The Heartless Beloved, p. 131; The Employer and The Unemployed, p. 137; Zohreh and Manucheher, p. 141; and six others of which four translated	123-177
41	IZADI, Mirza Salim Khan	Kashan	B. 1265 Shamsi 1886 A.D.	Six poems of which three translated	177-178d
42	JENNAT, Poetess	Tehran		One poem	270
43	KAWGAR, Mirza Mahomed Khan	Fasa	B. 1286 Shamsi 1907 A.D.	Two poems	546-547
44	LEBAN, Shaikh Ali Baba		1280-1340 A.H. 1863-1922 A.D.	Two poems of which one translated	567-569
45	MAJNUN, Mirza Abbas	Sichan	B. 1312 A.H. 1894 A.D.	One poem	569
46	MASROOR	Tehran		One poem	570-571

47	MOHANDS-E-DASTGARD , Mohsein Mohandes	M i r z a	Isfahan	B. 1266 Shamsi 1887 A.D.	Fourteen poems of which seven translated	577-594
48	MOWAHEM , Mirza Shokrollah		Isfahan	B. 1283 A.H. 1866 A.D.	Two poems of which one translated	572-574
49	MOVAAHEB , Husein		Hamadan	B. 1288 A.H. 1871 A.D.	Two poems	575-576
50	MOVZUN , Mirza Abbas Ali		Isfahan	B. 1313 A.H. 1895 A.D.	One poem	576
51	MUNAVVAR , Rahim		Isfahan	B. 1298 A.H. 1880 A.D.	One poem	574
52	NAHD-E-HAMADANI , Mirza Y a q u b Khan Nahid		Hamadan	B. 1266 A.H. 1849 A.D.	One poem	602
53	NAISAN , Syed Abdul Hussein Khan		Isfahan	B. 1269 A.H. 1852 A.D.	Five poems of which four translated	626-638
54	NASEH , Esmail Khan		Burujerd	1248 Shamsi 1868 A.D. died in Tehran 1310S. 1931 A.D.	Eight poems of which four translated	595-598
55	NASEH TEHRANI , Mirza Mahomedali Khan Naseh		Isfahan	B. 1316 A.H. 1898 A.D.	One poem translated	598-599
56	NASER , Mirza Naser Khan Muzaffari		Tehran		One poem	600-601

No.	Poets	Place	Dates	Poems and Translations, with names of Important Poems translated	Pages
57	NAZEM, Mirza Yadullah Khan	Harijan	B. 1294 A.H. 1877 A.D.	One poem	601
58	NEZAM-E-VAFA	Tehran		Love and Purity, p. 609; and six others of which four translated	606-619
59	NIMTAJ KHANUM, Poetess			One poem translated	638-639
60	NOV-BAKHT	Shiraz	B. 1284 Shamsi 1905 A.D.	Three poems	619-625
61	NOSRAT, Mirza Nosratullah Khan Kasemi	Mazendran		Four poems of which three translated	603-605
62	NOZHAT, Mirza Taher	Isfahan	B. 1295 A.H. 1878 A.D.	One poem	602-603
63	PASARGADH, Mirza Baha-ud-din Khan Hesamzadeh	Shiraz	B. 1317 A.H. 1899 A.D.	Eight songs of which one translated and one poem	227-234
64	PAZHMAN, Mirza Hussein Khan	Bakhtiari		Eight poems of which two translated	234A-234D
65	POUR-E-DAVOUD	Resht	B. 1303 A.H. 1887 A.D.	Amahaspanjan, p. 240; The Worst of Sins, p. 248; Spring and The Good Religion, p. 255; Our Girls, p. 259; Farewell of The Zoroastrians From The Island of Hurmuz, p. 265	235-269

66	COLZOMI, Mirza Syed Mehdi Khan	Yezd	B. 1280 Shamsi 1901 A.D.	Six poems of which one translated	542-545
67	RA'AYATI TABRIZI	Tabriz	B. 1328 A.H. 1910 A.D.	One poem	307-310
68	RASHID-E-YASEMI	Kerman-shahān	B. 1314 A.H. 1896 A.D.	Spring, p. 286; The Poet's Breakfast, p. 290; A Night in the Forest, p. 294; The Love for The Home, p. 301; and four others of which three translated	284-307
69	RAZI, Abdulla			One poem	281-283
70	RUHANI	Teheran	B. 1314 A.H. 1896 A.D.	One poem	310-311
71	SABURI, Mirza Nasrullah Khan	Isfahan	B. 1279 A.H. 1862 A.D.	Two poems	369-373
72	SAFA, Mirza Alikhan; Zahirud-dauleh	Shemran	D. 1340 A.H. 1922 A.D.	Two poems	385-387
73	SAGHIR, Mahomed Hussein; Asadullah	Isfahan	B. 1312 A.H. 1894 A.D.	The Sign of Greatness, p. 376; The Message of Jesus, p. 379; and six others of which five translated	375-385
74	SAID-E-NAFISI	Tehran	B. 1274 Shamsi 1895 A.D.	One poem	344i-344xviii
75	SAKET	Isfahan	B. 1285 A.H. 1868 A.D.	One poem	311

No.	Poets	Place	Dates	Poems and Translations, with names of Important Poems translated	Pages
76	SALAR, Naser-ud-din Khan Shirazi	Shiraz	B. 1305 A.H. 1887 A.D.	Twelve poems of which four translated	312-313F
77	SANA, Mirza Jalal Humai	Isfahan	B. 1317 A.H. 1899 A.D.	Three poems	336-339
78	SARKHUSH, Mirza Abdul Mahmood	Isfahan	B. 1288 A.H. 1871 A.D.	One poem	325
79	SARMAD, Sayyed Sadeek Khan	Tehran	B. 1289 Shamsi 1910 A.D.	The Training for Your Sons, p. 331; and seven others of which two translated	326-336
80	SAUDAI, Mulla Abdul Karim	Isfahan	B. 1270 A.H. 1853 A.D.	Three poems	339-340
81	SHAFIQ, Dr. Reza Zadeh, Ph.D.			In Memoriam, p. 347 and one more	345-348B
82	SHAIQA, Mirza Abbaskhan	Isfahan		One translated	368-368B
83	SHAMS, Mirza Asadullah Izad-Gushasp	Gulpaigan	B. 1303 A.H. 1885 A.D.	Three poems	349-350
84	SHAMSHIR, Ali Reza Khan Shamshire Vaziri			Three poems	350-351
85	SHIVA, Syed Abul Qasem Khan Shiva-e-Tabrizi	Tabriz	B. 1278 Shamsi 1869 A.D.	One poem	368B-369

86	SHEHRIAR, Mahomed Hussein Khan	Tabriz	B. 1283 Shamsi 1904 A.D.	Four poems	366-368
87	SHO'A, Mirza Hussein Khan Sho'a-ul- molk of Shiraz	Shiraz		Two poems	344A-344B
88	SHURIDEH, Haji Mahomed Taqi Shurideh Fasih-ul-Mulk	Shiraz	1280-1345 A.H. 1863-1927 A.D.	The Mirror, p. 359; The Tomb- stone of Shurideh, p. 364; and seven others of which four translated	352-365
89	SEDO, Mirza Baqer	Samiroon	B. 1283 A.H. 1866 A.D.	Two poems	374
90	SINA, Mustafa Kuli Khan	Isfahan		One poem	340-344
91	SPENTA, Abdul Hussein Khan	Tehran	B. 1325 A.H. 1907 A.D.	The Tower of Fame, p. 318; and fourteen others of which seven translated	314-325
92	ULFAT, Haji Shaikh M. Baqir	Isfahan		Five poems	102-104
93	VAHID, Vahid-e-Dastgardî	Tehran		Expect It Not, p. 659; Constancy, p. 665; and twenty-two others of which five translated	645-666
94	VOSSOUGH-UD-DOWLEH			Some Truths, p. 642; and two others	640-645

No.	Poets	Place	Dates	Poems and Translations, with names of Important Poems translated	Pages
95	YAHYA, Haji Daulatabadi	Daulatabad	B. 1241 Shamsi 1862 A.D.	The Morn and The Night, p. 678-680; and twenty-nine poems of which seventeen translated	666A-689
96	YAHYA VA'EZ, Kaivani	Qazvin	Died at Tehran 1304 Shamsi 1925 A.D.	Three poems	690-693
97	ZARREH	Kerman	B. 1296 A.H. 1878 A.D.	One poem	280
98	ZAIIF, Ismail-e-Reza Quli	Isfahan	B. 1325 A.H. 1907 A.D.	One poem	387

INDEX

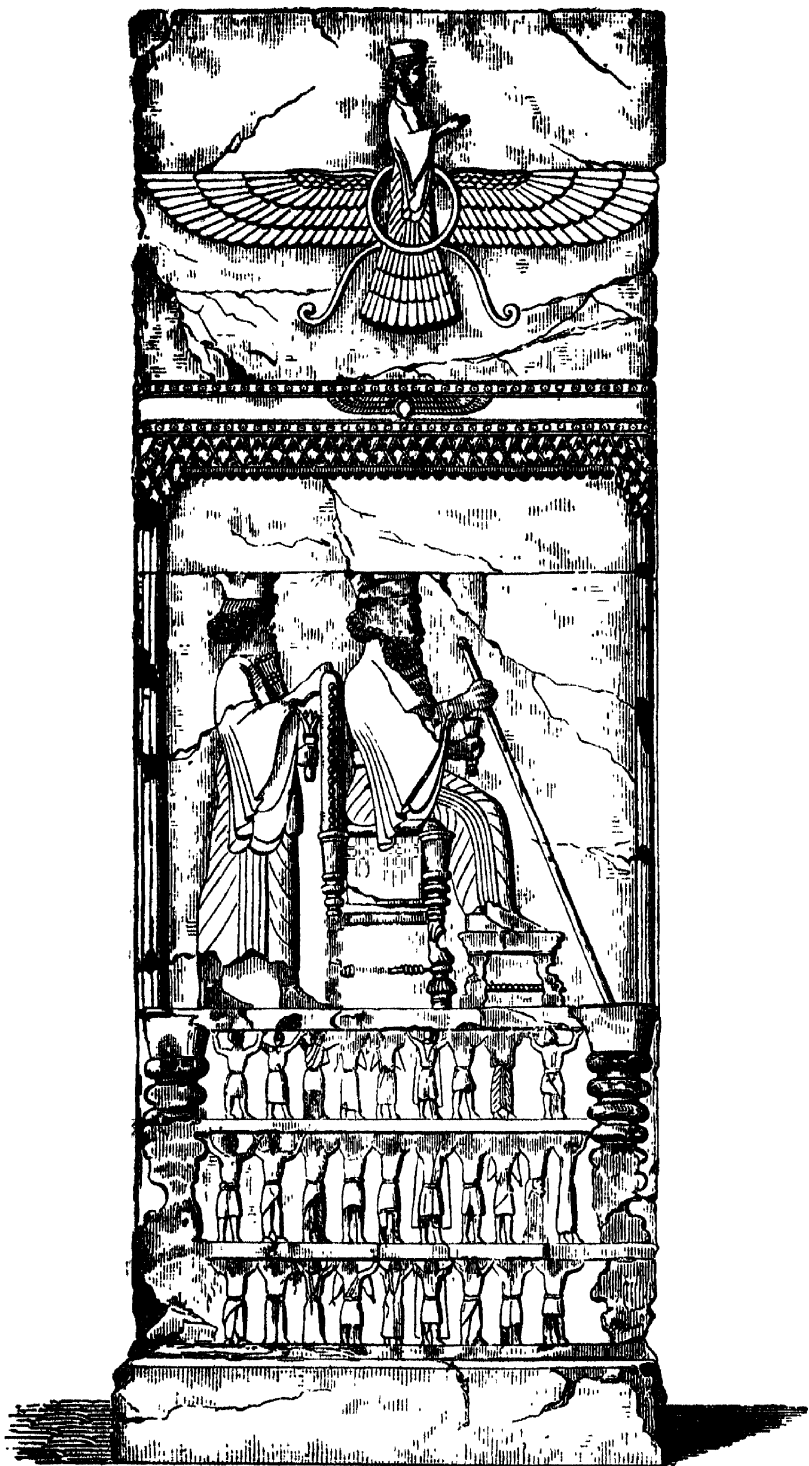
TO

TRANSLATED POEMS.

	Pages		Pages
ADVICE (Ethical and Social subjects)—		FAMILY—Home	
To My Daughter ...	2-4	Love for the Home ...	301-303
Freedom ...	96	In Memoriam ...	347-348
Good Action ...	96	On the Birth of a Son ...	353-354
Thy Destiny is in Thy Hands ...	178B-178C	Two Persons with One Soul ...	655-656
A Man of Good Repute ...	178D	FORGIVENESS—	
An Ode ...	221-222	Forgivance ...	595
An Ode ...	224-225	FIDELITY—Constancy	
The Worst of Sins (Plurality of Wives) ...	248-251	Fidelity ...	123-129
Our Girls ...	259-261	Constancy ...	665
The Advice of a Pistachio...	272-273	FUTURE—	
A Poem ...	335	The Coming War ...	66-67
An Advice ...	356	HUMANITY—	
The Sign of Greatness ...	376-378	Serve Mankind ...	70
A Quatrain ...	381	Contest or Co-operation? ...	92D
An Ode ...	382-383	The Candle—A Quatrain ...	321
Use and Abuse of the Pen...	391-407	Service of Humanity ...	433-434
Forget Self ...	491	Humanity ...	554
Advice to Youngsters ...	499-500	Service ...	589
Enlightened Mind ...	596	KINDNESS—	
Wisdom and Ignorance ...	596	A Quatrain ...	48
Happiness ...	597	Be Kind ...	117
Sting and Honey ...	605	Kindness and Justice ...	489-490
Useless Efforts ...	627	LIFE—	
The Safe Way ...	629-630	The Life of Men ...	72-73
Zamestan ...	634-637	A Life worse than Death ...	78
Wailing, Till When? ...	656-657	Mine and Thine ...	94-95
Be Pure ...	663	The Eternal Question ...	133-134
The Nightingale and the Narcissus ...	664	Life ...	348
The Seed and the Fruit ...	666	Earthly Paradise ...	594
The Single Grey Hair ...	673	The Rose and the Thorn ...	672
Advice to Youths ...	675-676	Lessening Vision ...	675
The Brick-bat Thrower ...	684	The Full Moon ...	686-687
EFFORT AND EXERTION—		The New Life ...	687
Preparation			
The Scythe and the Plough.	77		
Exert and Act ...	603		

	Pages		Page
LOVE—		MYSTICISM—(contd.)	
An Ode	... 19	A Mystic Poem	... 278—279
Love	... 43	A Quatrain	... 298
Beauty's Defence	... 65	The Goal is One	... 313C—313D
The Wine and the Jar	... 28—30	If Thou Seekest Truth	... 313F
A Poem	... 69	Unity in Diversity	... 320
Love	... 109—110	The Truth	... 320
The Garden of Love	... 111—112	A Quatrain	... 322
Love and Reason	... 112—113	A Quatrain	... 381
An Ode	... 113—114	A Quatrain	... 384
Love and Wisdom	... 115	The Last Night's Dream	... 512—513
A Poem	... 118—119	With All My Heart	... 555—556
The Heartless Beloved	... 131—132	One Round of the Cup	... 557—558
Zohreh and Manucheher	... 141—175	All Journeys End in One Goal	... 562
The Candle with no Moth	... 234B	Thanks be to Providence	... 568—569
The Pain of Love	... 234D	The Way to the Friend	... 572—573
The Conquest of Love	... 313B—313C	The Repose of Mankind	... 631—632
A Quatrain	... 322	Some Truths	... 642—644
A Kiss	... 322	The Picture of Truth	... 670
Do and Do Not Do	... 357	The Kaaba and the Temple.	687
The Sword of Wrath	... 368A—368B		
Friendship of Friends	... 435	NATURE—	
An Ode	... 506	Nature and Training	... 35—38
The Unkind Moon	... 509—510	Reverting to the Original Source	... 68
The Gift of a Rose	... 550—551	A Moonlit Night in the Moun- tain Range of Alburz	... 98—99
Within Thy Ringlets	... 551—552	Daravand	... 199—201
The Arrows of My Sighs	... 552—553	The Secret of Nature	... 208—210
A Rose	... 553—554	The Beauty of Nature	... 215—220
The Bud	... 558—559	Spring	... 286—287
Let Us Wait	... 559—560	Youth	... 288
The Link	... 564—565	A Night in the Forest	... 294—296
Ceaseless Separation	... 578	A Shooting Star	... 304—305
O Heart	... 606	Spring and Youth	... 611
My Heart	... 607	The Morn	... 679
Pure Love	... 608	The Night	... 680
Love and Purity	... 609—610		
Golden Locks	... 674	PATRIOTISM—	
A Friendly Message	... 677	An Address to Iran's Chil- dren	... 6
What dost thou mean by it ?	681	Iran's Address to her Chil- dren	... 7—8
Love and Beauty	... 685—686	The Soil of Iran	... 10
		A Poem	... 12—13
MOTHER—		The Message of the Moun- tain	... 23—27
A Mother's Heart	... 126—127		
O My Mother!	... 135		
MYSTICISM—			
A Mystic's Fancy	... 54—55		
Who Am I?	... 178—178A		

	Pages		Pages
PATRIOTISM—(contd.)		WORLD—	
Love of One's Country— an Ode ...	60—61	In Reprehension of the World ...	16—17
Be the Owner of the House.	62	Rely Not on the World ...	119—120
The King and the Country.	63—64	The Passing Show ...	190—194
Love for Iran ...	71	The Crooked Sky ...	561
Traitor to One's Country ...	75	Expect It Not ...	659—661
An Ode ...	80—81	Without A Murmur ...	678
The Lord of the House of Iran ...	92C	The Camel-bird (Ostrich) ...	682
A Poem ...	93—94	The Beauty of Action ...	683
The Iran of Yesterday and the Iran of To-morrow ...	180—184	MISCELLANEOUS—	
A Song for Boy Scouts ...	230—231	An Ode ...	42
A Quatrain ...	321	A Poem ...	47—48
The Training for Your Sons.	331—332	The Fiery Sigh ...	76
Azərbayjan ...	409—410	Khayyam ...	96
Speak Persian ...	412—413	The Employer and the Em- ployed ...	137
Love Azərbaycan ...	414	A Poem ...	195
The Crooked Sky ...	419—420	Openly Going Stray ...	220—221
O Ignorant Heart ...	421—423	A Poem ...	226
Piety Vendors ...	423—424	Amashaspandan ...	240—246
The Sovereignty of Beauty ...	424—425	Spring and the Good Religion ...	255—258
Two Songs ...	428—430	Farewell of the Zoroas- trians from the Island of Hormuz ...	265—269
The Resurrection of the Sovereigns of Iran in the Ruins of Madayen ...	465—485	The Poet's Breakfast ...	290—292
To the Youths of Iran ...	544	The Candle of Thought ...	297—298
The Reign of Peace and Security ...	581—582	Parsi Ladies ...	313E
An Ode in the Luri Dialect ...	587	The Tower of Fame ...	318—320
A Poem ...	639	Will It? No, It Won't! ...	355—356
THE POOR—		The Mirror ...	359—361
The Heart of the Poor ...	52	The Tombstone of Shurideh.	364—365
The Helpless Poor ...	517—541	The Message of Jesus ...	379—380
The Poor ...	604	An Ode ...	380
POETRY—		To Edward Browne ...	389
The Assaying of Verses ...	14	In Memory of the Late Amir Tehmasbi ...	415—416
POET'S TESTAMENTS—		A Ghazal ...	417
The Last Testament ...	179	On Civilization which Im- parts no Education to Women ...	426
A Shaikh's Testament ...	330	The Rake of the Tavern ...	436
SELF-RELIANCE—		The Ideal ...	439—463
Self-reliance ...	92E	Fear and Hope ...	503
Self-reliance ...	431—432	The Miser ...	588
		Heaven and Hell ...	589
		What a Mistake! ...	599
		Whether it be Ugly or Fine.	676

POEMS

AND

TRANSLATIONS

اهلیة الزمان

فاطمه سلطان خانم شاهین ملقبه بادیه الزمان قائم مقامی همشیره دانشمند

مشهور مرحوم ادیب الممالک فراہانی در سال ۱۲۸۱ ہجری تولد و شعبان ۱۳۳۸ وفات یافته از شاعرہ ہای بزرگ عصر کنونی و بہترین معرف احساسات و ادبیات نسوان ایران نو محسوب میگردد.

یکانہ دختر نیک اختر من
 مہ برج جمال و نیک روئی
 شدہ پروردہ در دامان عفت
 ہمی رفتار خود را طرز من کن
 پشیمان گشتہ ام از عمر رفتہ
 بامید توام ای سرو قامت
 ز یزدان بخشش جرمم بخوای
 بہار عمر و هنگام جوانی است
 مبادا گرددت روزی فراموش
 کہ اخلاقت شود از نیکوئی طاق
 بدان حق را بکارت آگہی هست
 کہ نمائی بجز دستور یزدان
 دہی زینت جمال فرخت را
 ز عفت بر تو آرایش نماید
 بکش وسمہ بابرو از حقایق
 بنہ بر عارضت گلگونہ از شرم
 مکن بیخود بخندہ باز لب را
 نخندی ہیچگہ در نزد مردم
 بزب آب کمال و عقل بر رو
 ہوس را از کنارت بر طرف کن

من دہ گوش را ای دختر من
 در درج کمال و نیک خوئی
 شکفتہ غنچہ بستان عصمت
 زمانی گوش بر اندرز من کن
 مرا بگذشتہ سال و ماہ و ہفتہ
 چورقتم زین جہان با صد ندامت
 کہ از روی محبت گاہ گاہی
 تورا ایام عیش و کامرانی است
 بکن بند مرا آویزہ در گوش
 ہمیشہ گوش در تہذیب اخلاق
 بہر کاری کہ میخوای زنی دست
 بکار خود نامل ساز چندان
 اگر خوای بیارائی رخت را
 بگو مشاطہ عصمت بیاید
 بکیسو بیج و خم دہ از دقایق
 بکش بردیدہ ات سرمہ ز آزر
 بکنج لب بنہ خال ادب را
 اگر خوای بخندی کن تبسم
 بصابون حیا دست و رخت شو
 برنج مس سفید آب شرف کن

- اگر خواهی شوی با دختری دوست
قبول صحبت او را بجان کن
عزیز جان من زنهار زنهار
که این شغل زنان خامکار است
مرو بی وقت و بی موقع بردوست
برون از حد نباید رفت و آمد
چه خوش گفت این سخن آن زن بآن مرد
برای میهمانان خرج بنمای
بی یک مرحبا و آفرینت
ز یاران تملق گوی بگریز
حقوق هر کسی منظور میدار
- اگر خویش خوش و اخلاق نیکوست
و گر نه زود رفع این زیان کن
مشو با مردم بی تربیت یار
زن دانا از اینش ننگ و عار است
مکن آزرده از خود خاطر دوست
که دارد کار هم اندازه وحد
برو شیرین و شیرین باز برگرد
ولیکن دست در تذبذیر مکشای
منه از قرض داغی بر جبینت
بکن از نا سپاسان سخت پرهیز
تلافی نیکوئی نیکی بجا آر

ADIBET-OZ-ZAMAN,—SHAHIN.

- [A poetess, sister of Adib-ul-Mamalek, resident of Farahan.]

TO MY DAUGHTER.

- Lend thy ear to me, daughter of mine, my matchless child
of auspicious fortune ;
Pearl of the casket of perfection and good-nature, the moon
in the constellation of beauty and comeliness ;
Blossoming bud of the garden of purity, nourished and
brought up on the lap of chastity ;
Lend thy ear for a moment to my advice, make the mode
of thy conduct to follow mine.
- 5 Years and months and weeks have passed over me ; with
regret I look at the life that is gone.
- Departing from this world with a thousand regrets, my
only hope is in thee, my cypress-statured darling,
That, out of love, off and on, thou wilt pray to the Almighty
to overlook my faults.
- Thine is the time for joy and delight ; the spring of life
and the season of youth are thine,

Wear my advice like an ear-ring in thy ear, it will never be forgotten by thee any day.

Ever be on the alert and exert to purify thy character, that thy character may become unique by goodness. 10

In every work which thou wishest to perform, remember, Providence is aware of thy deeds.

Give considerable thought to all that thou mayest do, that thou mayest not follow anything but the Divine Law.

Shouldst thou wish to adorn thy face and give finishing touches to thy lustrous beauty,

Ask the tire-women of purity to come, and adorn thee with the priceless charm of chastity.

Give the twist of punctilious care to thy ringlets, apply the tincture of truth to thy eyebrow. 15

Anoint thy eyes with the collyrium of modesty, apply the rouge of decorum to thy cheeks.

At the corner of thy lips put the mole of good manners, open not thy lips for a nonsensical laugh.

Shouldst thou wish to laugh, smile gently, never laugh heedlessly before people.

Wash thy hands and face with the soap of modesty, and splash the water of perfection and wisdom on thy face.

Rub thy face with the powder of nobility, drive away all passions from thy side. 20

Shouldst thou wish to be friends with a girl, and if she be a relation, good-tempered and of fine character,

Then with all thy heart accept her as a friend, otherwise quickly get rid of this harmful bother.

Oh darling of my life, never, never associate with uncultured people,

For this is the work of raw and inexperienced women; a wise girl will think it a shame and disgrace to do so.

Give not on a friend, an untimely call, without occasion; let not a friend's heart be hurt on thy account. 25

Visits should never be too frequent for all things have their proper bounds.

How well the woman said to the man, "Depart in sweetness and return in sweetness too."

Thou needs must spend adequately for thy guests, but for them too, open not thy hand of extravagance.

To secure one word of compliment, place not the brand of a debt on thy forehead.

30 From flattering companions thou wilt do well to flee, and strictly avoid all ungrateful persons too.

Keep well in eye the dues of every deserving person, return good for every good thou mayest receive.

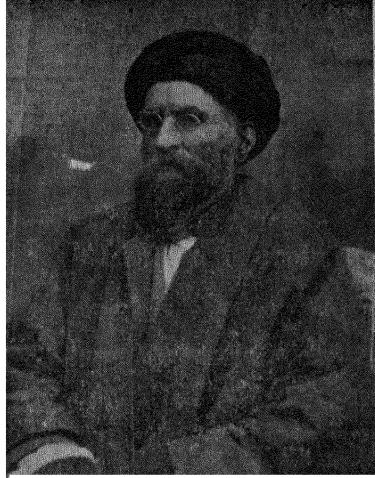
عزت زن

نهفته بود هنر در زنان دانشمند
همی بیاید کز زن بزاید این فرزند
سر سپهر بر آرند بر بنجم کنند
زجان روشن باشد همیشه تن خورسند
بها دل دیده که جهات بسر افکنند
یکی است لعل بدخشان بناج و گردن بند
فکنند بالمش رفعت فراز چرخ بانند
سپس مر او را با روح قدس شد پیوند
مگر نه رابعه شد در خضوع بی مانند
خدا بشمس نمیخورد در نبی سوگند
که امهات کالند و مستحق پسند
پیش شوهر خود همچو شیر نر بکمند
خدا از ایشان خشنود و بندگان خرسند
نه هر چه شیرین باشد شود چو شکر و قند
از این صحیفه که شد خوشتر از صحیفه زنند

چو آفتاب پدیدار شد، اگر یک چند
هنر خلیفه فرزند باشد انسان را
بنات حوا کر با کمال و معرفتند
زنان مشابه روحند و نوع مردان جسم
ای آنکه طعنه زنی بر کمال و فضل، زنان
یکی است ناخن و چنگال شیر ماده و نر
مگر نه حضرت صدیقه دخت بیغمبر
مگر نه مریم با نفس خود مجاهده کرد
مگر نه آسیه شد از خشوع بی همتا
اگر بتانیث از قدر مردمان میکاست
زنان فراخور مدحند و در خور تمجید
بویژه شوی پرستان باخرد که شوند
خدا پرست و نصیحت پذیر و شوی پرست
نه هر که مقلعه بر سر نهاد شد بانو
زنان با هنر الحق سزد که فخر کنند

ادیب پیشاوری

ادیب دانشمند آقای آقا سید احمد معروف بادیب پیشاوری از بزرگترین دانشمندان عصر حاضر ایران تولد آن مرحوم در حدود سنه ۱۲۶۰ هجری در اراضی سرحدی بین پیشاور و افغانستان بوده اوایل عمر در غزنین مشغول تحصیل و در سن سی سالگی بسبزوار آمده در مدرسه مرحوم حاجی ملا هادی سبزواری طی مراتب عالی فلسفه را نموده و سی سال اخیر را در طهران ساکن بوده است.

دانشمند مزبور در سن نود و پنج سالگی در حالتیکه بهیچ يك از علائق این عالم از زن و خانه و غیره مقید نگشته بود روز ۹ تیر ماه ۱۳۰۸ مطابق سوم صفر ۱۳۴۹ در طهران وفات یافت.

معلومات ادیب عبارت بود از ادبیات عربی و فارسی، منطق و معانی، کلام و حکمت الهی و تاریخ لغت. دیوان اشعار آن مرحوم تقریباً از بیست سال قبل بتوجه ارادتمندان ایشان و بجدیت آقای شیخ المملک اورنگ جمع آوری شده و بالغ بر بیست هزار بیت است ولی هنوز بطبع نرسیده است اشعار ایشان غالباً متضمن قضایا و موضوعهای سیاسی و اخلاقی میباشد

ADIB-E-PISHAVARI.

[Syed Ahmed, well-known as Adib-e-Pishavari, was born in or about 1260 A.H. (1844 A.D.), on the frontier between Peshavar and Afghanistan. He spent his early life in study at Ghazni. At the age of thirty he came to Sabzavar and studied higher philosophy

in the Madresseh of the late Haji Mulla Hadi Sabzavari. For thirty years he was in Teheran and died there at the ripe age of 95 on 30th June 1930.

His poetical works consist of over 20,000 verses. His pupil and friend Agae Shaikh-ol-molk, well-known by his poetical name, Aurang, is editing Adib's works and we hope to see them soon in print.]

خطاب بفرزند این ایران

گرت دیده بخت روشن بدی	بکف تیغ و در برت جوشن بدی
ز کشور سردی همه تنگ را	نبودی زبون رومی و زنگ را
بر آن بوم و کشور ببايد گریست	که بر کام بدخواه بایست زیست
همین خاکت ناف اینجا زدند	نن و جانت را توشه زینجا چدند
تورا مهروی بهره دین بود	ییمبر چنین گفت و چوین بود
سزد چون تو این بهره کم داریا	که خود را مسلمان پنداریا

AN ADDRESS TO IRAN'S CHILDREN.

If the eyes of thy fortune were enlightened, in thy hands there would have been a sword, on thy body a coat-of-mail.

Thou wouldst have cleansed the country of all causes of disgrace, thou wouldst not have fallen low before the whites and blacks.

We must needs weep over that land and soil, which has to exist according to the wishes of its evil-wisher.

The soil whereon thy navel cord was cut on thy birth, the soil which gave nourishment to thy body and soul,

5 Thou shouldst love it for the sake of thy religion; thy Prophet said so, and it ought to be so.

Shouldst thou possess very little of this love, then thou needst not consider thyself a good Moslem.

خطاب ایران بفرزندانش

تو ای پروریده بخون دلم	چگونه ز مهر تو دل بکسلم؟
در آغوش نازت پیورده ام	چو شمع طرازت بر آورده ام
نداری ز بن هیچ پاس مرا	فراموش کردی سپاس مرا
بهنگام . یوزش بگاه سجود	بیمبر مرا قبله تو نمود
که چون پیش یزدان نیایش کنی	سوی من به باید گرایش کنی
روان را بدوزخ از آن سوختی	که این رمزها را نیاموختی
سخن بشنو و برمیآور غریبو	که نبود گنه کار تر از تو دیو
کجا دیو آن مام کش پرورید	ز یستان او شهد شیرین مکید
چو یک مرد بیگانه بازید دست	بر آن پیر سر سام بنشسته یست
کجا دیو آن زشت کاری کند	که بر مرد بیگانه یاری کند؟
منم یور ایران و برمام خویش	مرا غیرت آید ز اندازه بیش
شما ای بغفلت درون خفتگان	ز دل حکم آئین و دین رفتگان
پراکنده دل ها فراهم کنید	دم و کوره چون کلاه برهم زیند
تو نام نکو را یکی شمع گیر	فروزان بهر بزم و هر جمع گیر
تو برگرد آن همچو پروانه باش	که جان باز و سرباز مردانه باش
نژادت ز آزاده مردم بود	سر با شرف چون بی دم بود
تو آزاده ای چون کنی بندگی	بزدان درون چون کنی زندگی؟

IRAN'S ADDRESS TO HER CHILDREN.

O thou, nurtured on the very blood of my heart, how can
I divorce my heart from my love for thee ?

I have nourished thee in my fond embrace, I have brought
thee up like the candle (*i.e.*, beauty) of Taraz.

In thy very nature thou hast absolutely no regard for me,
thou hast forgotten all the gratitude thou owest me !

At the time of prayer, whilst offering thy devotion, the
prophet has made me thy altar,

5 That whilst thou renderest homage to the Lord, thou
shouldst turn towards me and make the bow.

Thy soul is burnt and tormented in hell, because thou didst
not learn these secrets.

Listen to these words, and create not an uproar, for the
devil himself is not a worse sinner than thou.

Where is the devil, nourished by his mother, and suckled by
the sweet honey from her breast,

Who, when a stranger dares to lay his hands on his old,
decrepit and wretched mother,—

10 O where is the devil, guilty of such an ugly act, as to go
to the help of that wretched stranger ?

I am Iran's son, and for my mother I have a zealous sense
of honour beyond limit.

O ye, sleeping in the embrace of negligence, O ye, who
have discarded from the heart all the commandments
of religion,

Gather together all the hearts that lie dispersed ; like
Kaveh, smash the bellows and the smithy together,

Realise that a good name is like a candle, which illumines
all assemblies and gatherings.

15 Around it, be thou like a hovering moth, and be thou a
valiant man, playing with his life and head.

Thy descent is from a free and noble race ; a noble head can
never go after the tail.*

Thou art free, how canst thou go in for servitude ; how
canst thou live within a prison ?

* A man of noble descent should not have a low ideal.

در نیک نامی

به تیغ زبانه خطیب جهان
شکفته کلان بهار آورم
خورخون چو قبطی بنوش آب صاف
یکی گفت منگیز این گرد را
بدو گفتم ای کردن افراخته
بدین داروی گرم سردی نشان
بیاوز خوی بلند آفتاب
زبانم مبادا گرم آرزوی
مباشید چون سرخ گل خیره خند
ز نفرین باب و ز دشنام یور
ز خاک نیاکان بیاد آورید

خطیبی کنم مر تورا رایگان
فسرده خزان را گملو بفشرم
بی من بگیر و تو دریا شکاف
مکن جفت دوشیزه نامرد را
بهر دل اندرز پرداخته
فزایم مگر خون و صفرایشان
بهر جا که ویرانه بینی بقاب
بجز مهرتان هست زین گفتگوی
مدارید نوزادگان را به بند
بترسید ای خفتگان غرور
بزیر بی دشمنش مسپرید

خاک ایران

تو ای خاک ایران از این بیشتر
تو گهواره روشن اختر بدی
فرانکس^۱ تو زادی و رودابه هم
نشد آبتین فلک تو ز پیر
از این بر شده زال دستان نمای
به البرز گو تا قباد آورد
برون آی ای مرد پولاد کوب
تو ای نیم و بازار شیر از و جی
چرا می نیائی چو من در خروش
چو دیک دل من بجوش اندر آی

چو این سبز طارم بدی پر هنر
تو بهرام و برجیس پرور بدی
فریدون تو پروردی و رستم
دیگر باره بار فریدون پذیر
چو رودابه ای خاک رستم برای
یکی سهمگین برف و باد آورد
بدان پتک شو فرق بیداد کوب
تو ای کانخ و دیوار تبریز وری
چرا نیستی چون دل من بجوش
چونای گلویم خروش اندر آی

THE SOIL OF IRAN.

O thou, soil of Iran, long long ere this, like the majestic dome of this blue sky, thou wert full of accomplishments.

Thou wert an auspicious cradle, thou hadst nourished Bahram (or Mars) and Barjis (or Jupiter).

Thou hadst given birth to Franak, and to Rudabeh too; thou hadst nurtured Faridun and Rustam.

The Abtin of the sky did not become rejuvenated to bear, once again, the load of begetting a Faridun.

5 From this lofty stratagem-displaying old (sphere), O soil (of Iran) bear a Rustam, Rudabeh-wise.*

Tell Alburz to bring forth a Kobad, to send forth an awesome avalanche of snow and wind.

Come out, O you steel-forging man (Kaveh), come and with thy hammer smash the head of injustice.

O ye Seistan, and the market-places of Shiraz and Isfahan, O ye palace and walls of Tabriz and Rai,

Why are you not crying and shouting like me? Why are you not in ferment like my heart?

10 O do effervesce like the cauldron of my heart, do come to lament like the pipe of my throat.

جهان فریبنده

بر افراز بر مه به نیکی کلاه	ز گیتی بجز نیکنامی نخواه
ندیدیم يك دانه دلپسند	بجز نيك نامی در این کشتمند
نیرزد جهان هیچ با نام زشت	بمسجد درون باش یا در کشت
شکافیده اش از جهیدن گرفت	جهان را چو فرزانه دیدن گرفت
مبطن در این دژ که ارمنده ای	تو با این جهان نیز بجهنده ای
چو بگذشته شد باز پس ننکرد	جهان چون عرض واری بگذرد
که بودت بدلتخواه ییوست زیست	گرفتم که بگذشت سالی دو یوست

*Note the pun upon Zal-e-dastan-nama.

چنان دان که امروز زادی زهام
 سوی خرمن مه شب نیمه ماه
 گذرگاه برق است هر خرمنی
 بمعنی چو رود شکسته یل است
 فزون تر ز بالای میر و گداست

چو بگذشت آن جله ناز و خرام
 همی خواندت از برای نگاه
 شب سلخ مه گفت با هر ننی
 جهان گر بصورت شکفته گل است
 بزیر پلش کاب ژرف بلاست

اندرز

که خوشبو کنم عالم از دود دل
 سرشکی ز مژگان فرو باردت
 خورد لاجرم انده گاه و جو
 نه اشتر که تا خار و خو بایدم
 نه در خورد فرزانه دانش است
 چنانها شنیدی چنین ها شنو
 نه افسانه خوان و نه افسون گرم
 مگر خوابت از دبدبه آرام برون
 برود اندرون زن گشون این سرود
 معخور خون دل چون من و باده نوش
 بدین شعر کن دور از سر خمار
 چمانیت چون باده بیمایدی
 سر پر خمارت بهوش آورد
 ز تن کرد سستی بیفشاندت
 غبار از ره تو نشاندم فرو
 فسرده ایخت را کنم جویبار
 که آتش در این گفته بنهفته ام
 جهایده برقی سخن اندرون

باتش برافکنده ام عود دل
 مگر دود من دیده بفشاردت
 کسی کش بود استر تیز دو
 نه استر که تا گاه و جو بایدم
 غزل بهز خنیاگرو رامش است
 ز کوینده چون من اینها شنو
 من افسانه بهر فسون آورم
 بکنجنام اندر فسانه فسون
 اگر زانکه هستی نوازنده رود
 چو مطرب برآور بدین دم خروش
 اگر درد نوشی و گر صاف خوار
 یکت باد ییما چو من بایدی
 که تادر رکت خون بجوش آورد
 مگر دل بغیرت بجنباندت
 بدین آب کز دیده راندم چو جو
 بتام چو خورشید اندر نثار
 شکفت ار نه سوزی ازین گفته ام
 زبانی چو نندر دهان اندرون

۲۰	سیاوخش را رخ بشرم آوری اگر بوده ای خویش بشناخته بجز مهر تان هست زین گفتگوی ندارم گلی تا که آرم صفیر چو مرغان از آن می برآرم خروش	بدین برق گر باره گرم آوری تنت بودی از شرم بگداخته زبانم مبادا گرم آرزوی نیارم بی خویشتن این نفیر قفس اندرونم بی تو بجوش
----	--	---

A POEM.

I have cast the aloe-wood of my heart upon the fire, that
from the smoke proceeding from my heart, I may make
the world fragrant.

Possibly my smoke may affect thine eyes, and make thee
pour tears through thy eyelashes.

Whoever possesses a fast-running mule, has after all to
think of its fodder and oats ;

I have neither a mule to think of its hay and barley ;
nor have I a camel to think of its fodder.

5 Songs are for the musician and for merry-making, they
are not meant for the wise and the learned.

To words like mine, as I give here, pay attention ; thou
hast heard many, so hear these too.

I am telling things so that they may be effective, though
I am not a story-teller, nor am I a magic-monger.

I am embodying magic in my words, on the chance that I
may take away the sleep of neglect from thy eyes.

Although thou art a player on the harp, thou canst play
the following song therein at present.

10 Like the musician, strike up a tune now, do not, like me,
drink thy heart's blood, but drink wine.

Shouldst thou be a drainer of dregs or a drinker of pure
wine, remove the intoxication (of neglect) from thy
head with these verses.

Thou oughtst to have a fellow-toper like me, and a cup-bearer
of graceful gait, whilst thou art drinking the wine.

That thereby the blood within thy veins might be stirred
up, and thy tipsy head might be brought to its senses.

Possibly it may stir up thy heart with zeal and patriotism,
it may remove the dust of languor from thy body.

With this water which I let flow from my eyes like a 15
stream, I laid the dust of thy pathway.

I will shine like the sun, even on the side impervious to
rays and shall melt thy frozen ice and make it run
into a stream.

It would be surprising if my words did not make thee burn,
for I have hidden a fire within what I say.

Within my mouth, I have a tongue like thunder ; and the
lightning of words shoots out therefrom.

If thou art able to warm up thy horse through the fire of this
lightning, thou wilt make Shiavax blush with shame.

Thy body would melt in shame, wert thou able to know 20
thy own (worthless) self.

Mute be my tongue, if it entertained a wish, other than
love for thee in this discourse.

I am not giving out this call for myself, I have no rose to
make me sing about it (like a nightingale).

My cage (breast) within is in ferment because of thee ; like
a bird therefore I bring out this cry.

نقل سخن

بی حشر این مردگان وطن

زنی چون چراغی شود مشتعل

بجنبد چو از نفخ غیسی جسد

کسی گویدل بشنود این بلاغ

چو گاو گلیم است اشعار من

تو هر یاره زین چو برمرده دل

روان باید از نور در کالبد

فروزنده گردد چو روشن چراغ

- بدست اندرم شست الماس کون
 بدین بیشتر رك كشامت من
 چو رگزن مگر اندك اندك برون
 مگر پرکنم این پر آماس چرم
 به بیشت چو روح الامین بر دم
 بدین نطق چون دایه اطفال را
- فسان بر زده بهر افسرده خون
 رك سست بی غیرتی از بدف
 بریزم ز رکھات این سردخون
 بدین تند گفتار با خون گرم
 به تن اندرت باد غیرت دم
 دهم شیر کا فرازمت بال را ۱۰

THE ASSAYING OF VERSES.

My verses are like the calf of Moses, meant for the resuscitation of the dead ones of my country.

When thou striketh any part of it on a dead heart, like a lamp it kindles into a flame.

The soul must stir up in the body with light, just as the corpse did at the breath of Jesus.

Whoever sincerely listens to this message of mine, will receive brilliance like a resplendent lamp.

- 5 In my hand is a lancet with a diamond edge duly sharpened, to bleed all those who have coagulated blood.

With this lancet, I shall open thy vein;—the sluggish vein of apathy, from thy body,

That perchance like a phlebotomist, little by little, I may take out the cold and clotted blood from thy veins ;

(And) possibly I may replenish up thy bloated body with warm blood through these stirring words of mine.

I shall, like Gabriel, blow my breath before thee, I shall blow into thy body, the breath of zealous sympathy.

- 10 With these words of mine, like a nurse to the child, I shall give thee milk which shall raise high thy stature.

همسه اندگی نیز بر جان بشن
 ز گنجی پسندہ مکن بر طلسم

مرو بر مراد تن خویشتن
 بجان زندہ شو گو عیراد جسم

بر آتش نشین روز تنک ایقباد بی آبرو خاک تن ده بیساده
 خطر کم بنه بهر این نیره تن وگر نه بکاخ خطر برمتن

مرک و پیری

هشتمی بدی کیتی از رنک و بوی
 ز ما تا دم مرک یکدم ره است
 تن ما یکی خانه دان شوره ناک
 چو دیوار فرسوده شد سر بسر
 مبنسیدید دل بر سر ای سپنج
 ز دانش به اندر جهان هیچ نیست
 بود مرده آتکس که نادان بود
 اگر مرک و پیری نبودی دروی
 اگر ره دراز است اگر کوتاه است
 که ریزان شود اندک اندک بخاک
 بناگاه روزی در آید بسر
 که انجام مرک است و آغاز رنج
 تن مرده و جان نادان یکیست
 که بی دانشی مردن جان بود

ز مرک و ز پیری بانصاف تر
 که این هر دو مرشاه را تاگدا
 اجل آفتاب است و ما شبنم
 ز ما تا بدو یکدمی بیش نیست
 بدین دم وگر چند باشد دراز
 چه برد این گدیور در این دشت سود
 ندیدیم در دهر یک داد گر
 نکردند از راه آئین جدا
 چو او بر دم ما گسته دمیم
 رک جان کس رسته زین نیش نیست
 چه شادی توان توخت ای دلنواز
 یک دست کشت و بدیگر درود

نگوهش روزگار

یکی کهل در این نغز گلزار نیست
 منه دل بر آوای نرم جهان
 مشو غره بر عهد و زنهاری
 ز پیکان این بسته زه بر کلاف
 که چیننده رازان دو صد خار نیست
 جهان را چو گقتار کردار نیست
 که نزدیک وی عهد و زنهاری نیست
 ندیدیم یکی دل که افکار نیست

- ۵ سر انجام بر دلش زنگار نیست
 که این بدکنش راز کس عار نیست
 هم از بد گهر کم بمقدار نیست
 جز این دو جهانرا ذکر کار نیست
 چرا دلت رنجبه ز تکرار نیست
 ۱۰ نگارش بجز درد و تیمار نیست
 طرازش بجز جنگ و پیکار نیست
 مگر بر سرش میر و سالار نیست
 چو شبدیز کش بر سر افسار نیست
 مرا و تو را اندر آن بار نیست
 ۱۰ که راهش درشت است و هموار نیست
 کسی کش دل از علم بیدار نیست
 متاع مرا کس خریدار نیست
 کدامین زدوده دل از غم، کز او
 فروبند جنبنده لب از کله
 کسی کو کله آرد از بد گهر
 گهی قیر کون که چو روشن چراغ
 ستوهی فزاید مکرر همی
 دراز است طومار گردون و لیک
 قلم زن نزد خامه در آشتی
 چو دیوانه آشفته نازد همی
 چو رخسار همتن گسسته مهار
 از این پرده بیرون سرا پرده ایست
 رونده برفت و من ایدر بجای
 چه بیدار چشم و چه خوابیده چشم
 در این شهره بازار پر مشتری

IN REPREHENSION OF THE WORLD.

There is not a rose in this fine garden, which, to the man plucking it, gives not the prick of a couple of hundred thorns.

Set not thy heart on the seductive call of the world, for its actions do not conform with its speech.

Do not be deceived by its promise of protection, for it recognises no promise and gives no protection.

Through the pointed head of the arrow resting on the stretched bow-string of this one (*i.e.* world) not a heart there is but is wounded.

- 5 Where is the heart polished (devoid) of grief, which in the end gets not the rust (of sorrow)?

Close up thy lips moving in complaint, for this evil-doer (world) is not ashamed of anybody.

Whoever complains of one of evil origin, is himself not less unworthy than that one of bad stock.

At times dark and dismal, at times shining like a lamp,
—save these two things, the world has no other work.

Things repeated tire one out; why hast thy heart not got
annoyed at these repetitions?

The scroll of the sphere is a long one, but its contents 10
are nothing but grief and sorrow.

This wielder of the pen did not move the pen for recording
reconciliation; its record is nothing but war and strife.

Like a mad thing, distracted it gallops along, as if there
is no master of the horse to control it.

Like the Rakhsh (steed of Rustam) it has snapped its
mouth-bit; like the Shabdiz (the steed of Khosrav
Parviz) no reins are thrown over its head.

Beyond this pavilion (of the world) there is another
pavilion; but you and I have no access there.

The traveller has departed and I remain here; the road 15
to that place is a rough one and is not smooth and
level.

He whose heart is not made wide awake through knowledge,
—it is all the same whether his eyes are open, or are
closed in sleep.

In this busy market full of customers, there is no purchaser
(unfortunately) for my wares.

یگی از غزلهای مرحوم ادیب

اگر امان دهد امشب فراق تا سحر	سحر ببوی نسیمت. عترده جان سپرم
قیاس کن که منت در شمار خاک درم	چو بگذری قدمی بر دو چشم من بگذار
هر کجا که روم آن جمال می تکریم	گرفته عرصه عالم جمال طلعت دوست
که غایبی تو و مرکز ترفتی از نظرم	برغم فلسفیان بشنو این دقیقه ز من

اگر تو دعوی معجز عیان نخواهی کرد
 یکی ز تربت من برگذر چو در گذرم
 که سر ز خاک برآدم چو شمع دیگر بار
 به پیش روی تو پروانه وار جان سپرم
 اگر مرا بهمین شور بسپرنند بخاک
 درون خاک ز شور درون کفن بدرم
 بدان صفت که موج اندرون رود کشتی
 همی رود نن زارم در آب چشم نرم
 چنان نهفتم در سینه داغ لاله رخت
 که شد چو غنچه لبالب ز خون دل جگرم

غزل

هرچند زار و بیدلم گر یار دلداری کند
 هم بیدلی را دل دهد هم چاره زاری کند
 چون تو مسیحا دم اگر تیماز رنجوری کند
 رنجور از حق آرزو هر روز بیماری کند
 ابری که خندان برق از و بجهد فرو بارد سرشک
 چشمی که خندان لعل تو بیند گهر باری کند
 بر خوابگاهت نیمه شب بگذشت با شوخی صبا
 تا بر سر هر شاخ گل در باغ عطاری کند
 باز شکاری دیده ای وقتی که در نیهو زند
 چون زیر چنگل گیرش چووش جگر خواری کند؟
 با عشوه طبع شوخ تو ز انسان بدام اندر کشد
 با غمزه چشم مست تو زینسان جفا کاری کند
 دو شینه اندر میکده پرسیدم از دُردی کشتی
 کو روز روشن از رختش اندر شب تاری کند
 گفتم: بگو کاندز جهان از بند غم آزاد کیست؟
 گفت: آنکه با هر نیک و بد هر دم نگو کاری کند

AN ODE.

However distressed and heart-lost I may be, if the beloved be loving and sympathetic, she would restore the heart to (*i.e.* encourage) the heart-lost and remedy his distress.

If thou with the breath of Jesus wert to tend this ailing one, the latter in his desire of thee, would get ill every day.

The cloud, through which lightning flashes with a laugh, pours its tears; the eyes which see thy laughing lips, also pour glistening pearls (tears) at the sight.

Coquettishly the eastern breeze passed over thy bed-chamber, in the middle of the night, that it might scatter perfume in the garden over every rose-branch.

Have you observed how a hunting hawk, when it falls upon a quail and fixes its claws upon it, tears its heart out? 5

Thy saucy nature lures me thus with its deceitful coquetry into the net; with their amorous glances thy tipsy eyes treat me cruelly in the same fashion.

Last night, in the tavern, of a drinker of dregs, who changes the dark night into a bright day by his beaming face,

I asked, "Say, who in this world is free from the fetters of grief?" He replied, "He who is always good both to the good and the bad."

— —
ادیب السلطنه —

حسنخان سمعی رئیس سابق انجمن ادبی ایران (طهران)

پیام کوه

کوهکنی چابک و چست جوان تیشه زدی بر دل کوهی کران
تیشه فرو برده در اعماق سنگ کارد از آت لقمه نانی بچنگ

- آری هر کوه بود آزاده کیش
 توشه ز تیشه طلبیدن خوش است
 نان چو ز بازوی توانا بود
 مرد چو با سعی و عمل خو گرفت
 نازه جوان نازه نفس بود و گرم
 تیشه بهر گوشه که بنواختی
 کانی از انگشت در آن کوه بود
 لختی از آن کوه چو بر آند سنگ
 بود در آن تیشه جوان نازه کار
 واقف از اسرار طبیعت نبود
 کاین سیاهی در شکم کوه چیست
 یا سفر زنگ و حبش کرده است
 دود دل عاشق دلخسته است
 یا دل خوبان که سیاه است سخت
 الغرض آن کوه کن بی قرار
 هر چه در انگشت شدی بیشتر
 نا که در آن گرمی و حریت که بود
 گشت عیان نوری از آن تیرگی
 یعنی از انگشت که آن تیشه کند
 نور گرفت از همه سو کوه را
 کوه کن از دهشت آن نور پاک
 کاین چه طلسم است و چه جادوگریست
 طرفه معمای عجیبی است این
 یکطرف آن تیرگی جان گزا
 سنگ بیه زهره زهرا شده
 راست تو کوئی ظلمات است این
- نان خورد از زحمت بازوی خویش
 منت مردم نکشیدن خوش است
 گر همه سنگ است گوارا بود
 سلطنت از پنجه و بازو گرفت
 سنگ برش نرم نمودی چو چرم
 قسمتی از کوه به پرداختی
 سخت بهم بسته و انبوه بود
 تیشه در انگشت فرو برد چنگ ۱۰
 خود بچنین کوه نکرده گذار
 سنگ سیه دید و تعجب نمود
 کوه مگر زنگی آبستی است
 کاینهمه زنگی بچه آورده است
 کز خلل کوه هم بسته است ۱۰
 در جگر کوه فراهشته لخت
 گرم همی بود بانجام کار
 حیرتش از پیش شدی بیشتر
 چیز دگر آمد و عقلش ربود
 یافت از آن دیده او خیرگی ۲۰
 ریخت برون دانه الهاس چند
 زد بهم آن ظلمت انبوه را
 تیشه بیفکند و شد اندیشناک
 کوه نه بل منزل دیو و پریست
 وای بمن جای غربی است این ۲۰
 یکطرف این روشنی جان فرا
 ما در زنگی ختنی زا شده
 ره بسوی آب حیات است این

- یا افق تیره کز آن در سحر
 ۳۰ خود بخود این زمزمه ها مینمود
 دل شده و دست فتاده ز کار
 نا که از آن کوه صدائی مهیب
 کئی پسر پر هنر زور منند
 یاد مبارک هنر و پیشه ات
 ۳۵ رنجبه مباد این بر و بازوی تو
 وه چه خوش افتادی در دام من
 سال گذشته است هزاران هزار
 تا که یکی چون تو بمن رو کند
 قوت سر پنجه تو تازه باد
 ۴۰ خاطر از این خانه مشوش مدار
 این نه طلسم است و نه جادو گری
 هیچ در اینجا غم و آزار نیست
 گر تو سخنهایی من اصغرا کنی
 بهر تو من حل معما کنم
 ۴۵ کوه کن ما که چو مستغرقی
 زین سخنان اندکی آمد بهوش
 دید سخن های فریبنده است
 لیک ندانست که گوینده کیست
 پس بی تحقیق برآمد بسی
 ۵۰ بسکه بدینسو و بدانسو دروید
 باز سخن گوی سخن ساز کرد
 گفت که چندین چه تفحص کنی
 من که چنین با تو سخن میکنم
 گوش فرادار به گفتار من
 چشمه خورشید بر آورده سر
 حیرت و سر گشتگیش می فزود
 مانده بجای بی رمق و اختیار
 بر شد و بگرفت فراز و نشیب
 ای تو بهمت چو قد من بلسند
 باد برنده تر از این تیشه ات
 خسته مباد این تن و نیروی تو
 کز تو بر آید همه کام من
 بر من و مردم من از این انتظار
 درد دلم بیند و دارو کند
 وز تو مرا گوش پر آوازه باد
 جز به چنین جای تو دل خوش مدار
 اینجا نه دیو بود نی پری
 خیره مشو شعبده درکار نیست
 گوش بگفتار خوشم وا کنی
 بز تو نهان ها همه پیدا کنم
 دست فرا داشت بهر زورقی
 نیک بدان صیحه فرا داشت گوش
 وز لب گوینده زبندده است
 گفته بگوش آید و گوینده نیست
 بو که بدست آورد آنجا کسی
 خسته شد و هیچکس آنجا ندید
 عقده بر بسته وی باز کرد
 پیش منی پرسه چرا میزنی
 کوهم و اینها همه من میکنم
 تا شوی آگاه ز اسرار من

- این سیاهی را که مردمک چشم امید من است و آن قطعاتی که از آن شد جدا خود قطراتی بود از اشک من آنچه خورد خون دل غمدیده ام باز جوان آن سخنان چون شنود سر بگریبان تفکر گرفت باز بر آورد از آن حال سر خنده زنان کرد سئوالی ز کوه سخت عجب آیدم از کار تو دست به ابر آخته سر به ماه صبح در اول که دمدم آفتاب باز چو در حجله شود شب عروس هرچه که رحمت ز خدا نازل است مشرق و مغرب همه در دست تو ست حیف نباشد که تو خود این مقام گریه خود از عجز بود یاز بیم از چو تو ای گوی که پیشی گرفت؟ تا تو بترسی و پریشان شوی گفت تو چون نیستی آگه ز راز با تو بگویم که نترسم ز کس ترس نجسته است در این خانه راه کسی نکند جرئت آزار من گریه من نیست ز عجز و ز بیم گریه ام از غفلت این مردم است کاین همه آثار طبیعی خدای
- ۵۰ بر بدش همیشه مکرر زدی مرکز نور آلت دید من است با همه تابش و نور و ضیا کاب زند بر شرر رشک من اشک شود ریزد از این دیده ام حیرتش افزون تر از آن شد که بود دست بدنجان نحیر گرفت تا که کند کشف رموزی دگر کی بفلک رفته ز فر و شکوه واله ام از حکمت گفتار تو بر فلک زهره رسانده کلاه تو شوی از بوسه او کامیاب با تو پس از جمله کنند روی بوس دوش تو اش پیدشترین منزل است دره و هامون همه یا بست تست داری و از گریه بری باز نام گریه قبیح است ز کوهی عظیم زور که بر زور تو بیشی گرفت اشک فرو ریزی و گریبان شوی فکر تو پوید ره دور و دراز بر همه چیز است مرا دسترس دور بود عجز از این دستگاه نیست کسی در خور پیکار من وین دلم از ترس نباشد دو نیم عقل در این غفلت مردم کم است در شکم همچو منی داده جای
- ۶۰
- ۷۰
- ۸۰

ز آهن و سیم و زر و لعل مذاب	ز مرد و یاقوت و عقیق پر آب
گنج طبیعت بود این سینه ام	یر بود از خواسته گنجینه ام
دختر کی بکرم و نوخاسته	وز زر و زیور بدن آراسته
لیک از این مردم بی فضل وجود	هیچ نیاید اثری در وجود
کس نبود در پی کابین من	کس نخورد میوه شیرین من
کس نکشاید در گنجینه ام	تا ببرد ثروت دیرینه ام
من که بهر فایده آماده ام	بین که چه بی فایده افتاده ام
مردم این مملکت از مرد و زن	غمزده در گوشه بیت الحزن
دست نهاده همه بر روی دست	بی خبر از هر چه که در دست هست
با همه سرمایه اندوخته	چشم بدست دگران دوخته
نک تو خود انصاف ده ای نیک مرد	کاین نبود مایه افسوس و درد؟
حال چنین در خور تیمار نیست	گریه بر این قوم سزاوار نیست؟
وای بر این مردم بی نام و فنک	کز غمشان گریه کند چشم سنگ!

ADIB-US-SALTĀNEH.

THE MESSAGE OF THE MOUNTAIN.

[The translation is of selected verses in the poem.]

- A stone-digger active, alert and young was striking his 1
spade in the heart of a big mountain.
- He was driving his spade deep into the stones, that he 2
might thereby earn a bit of bread for himself.
- Indeed whoever holds the faith of freedom, strives to get 3
his livelihood by the labour of his arms.
- The youth was young with fresh full breath and warm for 7
work ; to him the stone appeared as soft as leather.
- On every side that he struck the spade, a portion of the 8
hill he made to fly.
- A coal mine was within that mountain, a large heap hard- 9
knit well-compacted,

- 10 When a layer of stone was removed from that hill, the
spade pierced its point in the coal.
- 11 The youth was a novice in this line of work, he had
not had any experience of a hill like this.
- 12 He was not conversant with the secrets of nature; he saw
the black mass and wondered at it,
- 13 Saying: "What is this black thing in the stomach
of the mountain; is the hill pregnant with a
black child?"
- 14 "Or has it travelled to Ethiopia and Abyssinia that it has
brought this negro baby?"
- 15 "Or is it the black smoke of a wretched lover's heart,
which has got congested in the crevice of the rock?"
- 16 "Or is it the heart of the fair-ones, always hard and dark,
which has left a part of it in the heart of the mountain?"
- 18 The deeper he dug in that bed of coal, his surprise in-
creased at every stage.
- 20 From all that blackness, a shining light manifested
itself, which dazzled and blinded his eyes.
- 21 From the coal which that spade dug out, a few pieces
of diamond flashed out.
- 22 It spread its brilliant rays all around on the hill-side and
dissipated the darkness of that black heap.
- 23 The mountain-digger, startled by that pure light, threw
aside his spade and became full of fearsome thoughts.
- 24 Saying: "What talisman and magic are these? It is not
a mountain, but the abode of demons and fairies:
- 27 "The dark stone has turned into a shining Venus, the
negro-mother had given birth to a fair child of Cathay.
- 29 "Or is it the dark horizon wherefrom at dawn the first
rays of the sun are coming out?"
- 32 All of a sudden an awe-inspiring sound came from that
mountain and filled up the space high and low.
- 33 It said: O thou strong and accomplished lad, O thou in
courage big as myself,

May thy work and profession be auspicious, may thy 34
 axe be still more sharp than it is.
 Thousands and thousands of years have passed over me 35
 and I have almost died of expectation
 Of one like thee, that he may turn to me, may look at the 38
 affliction of my heart and remedy it.
 Do not allow thy mind to be upset by this abode, do not be 40
 happy at heart except in a place like this.
 This is neither a talisman nor a magic display, there is 41
 no giant here nor a fairy.
 There is no reason to apprehend harm or woe here; do 42
 not be astounded, there is no magic here.
 I shall solve the problem for thee, I shall disclose all 44
 the secrets to thee".
 The mountain-digger, like a drowning man, casting out 45
 his hands for a life-boat,
 Came to his senses a little by these words, and lent his ears 46
 attentively to the voice.
 But he did not know who the speaker was, he heard the 48
 speech but the speaker was nowhere.
 The voice said, "Why art thou searching so much? Thou 52
 art before me, why art thou running round about?
 This black mass which thou art scattering about, on the 55
 body of which thou art repeatedly striking thy axe,
 Is the pupil of the eye of my hope, is the centre of light 56
 and the source of my vision.
 And those pieces which have separated from it, with all 57
 their brilliance and sparkle and radiance,
 They were the drops of my tears which used to quench 58
 the fire of envy."
 Again the youth, hearing those words became more 60
 surprised than he ever was before.
 From that mental condition he brought himself back so 62
 that he might solve the mystery.

- 63 Laughing he asked this question to the mountain :
 " Oh thou whose glory reaches the sky !
- 64 I am very much surprised at thy work, and am set
 thinking at the meaning of thy words.
- 65 Thy hands reach the clouds, thy head the moon, thy
 head-gear reaches the plane of Venus.
- 70 Is it not a pity, that thou with this elevated position, yet
 speakest of wail and tears ?
- 71 Tears proceed from helplessness or from fear ; they appear
 ugly proceeding from a majestic mountain."
- 74 It replied: " As thou art not aware of the secret, thy
 thoughts travel far and wide.
- 77 None can dare to harm me ; none is there strong enough
 to meet me in battle.
- 78 My tears proceed not from helplessness or dread ; my heart
 need never get split through fear.
- 79 My tears I owe to the ignorance of these people ; wisdom
 is in flight because of this nation's ignorance.
- 80 For, all these gifts of nature God has deposited in the
 interior of one like me,
- 81 Iron and silver, gold and valuable rubies, emeralds and
 cornelians and sparkling agates.
- 83 I am a virgin girl, fresh and young, I am adorned with
 gold and jewels.
- 84 Yet from this unaccomplished and ungenerous people,
 nothing comes into existence.
- 85 Nobody comes to wed me, nobody cares to partake of
 my sweet fruits.
- 86 Nobody opens the door of my treasury, that they may
 carry away my time-old capital.
- 87 I who am endowed with all advantages,—behold how I am
 lying useless.
- 88 The people of this land, men and women,—grief-stricken
 they stay in a house of mourning.

With one hand placed over the other they stay, unaware of 89
 all that they really possess.
 In spite of all the stored up wealth, they have their eyes 90
 fixed on the hands of other people.
 Now, thou thyself judge, O good man, and tell me whether 91
 this is not sufficient cause for my grief and pain?
 A condition like this, is it not worthy of grief? Is it 92
 improper to weep for a people like this?"
 Alas for this nation without name and fame, through 93
 grief for whom the eyes of stone do weep!

شراب و سبو

زمانی دیر ماند اندر سبویی	شراب خوشگوار مشکبوئی
کنار و بوس از هرسو گرفته	به یکدیگر دو همدم خو گرفته
می از نا محرم او را کرده روپوش	سبو می را کشیده خوش در آغوش
که گفتی می نه بل روح مجسم	چنان می با سبو آمیخت درم
ز غیرت لرزه برمی افتادی	کسی گر بر سبو دستی نهادی
سبویش دست بگرفتی بگردن	و گرمی خواستی سرزیر کردن
سبو بیرون کشیدی از دل وی	نشستی گر غباری بر دل می
می از يك بوسه شستی گرد او را	و کر کردی بدی بر رخ سبو را
همی بگذشت در یکجا بدین حال	بدان می وان سبو چندین مه و سال
برد پیوند یاران را همیشه	ولی چون این جهان جور پیشه
فرد افتاد و پهلوی سبو خست	بناگه سنگی از دست قضا جست
ز دو یار کهن پیوند بگسیخت	سبو بشکست و می از هر طرف ریخت
یکی هر یاره اش افتاده جانی	یکی هر قطره اش در زیر پائی
یکی از غصه سر افکنده در پیش	یکی بگرفته از هرسو سر خویش
همی نالید و گفت ای یار دیرین	سبو چون دست شست از جان شیرین

- ترا سنگ جفا از پا در آورد
 نه آخر سالها پروردمت من
 نه کس را بر تو جز من دبترس بود
 ترا در سایه دادم کامیابی
 چرا خود را بهر سوئی کشاندی
 جوابش داد می کی دل شکسته
 تو پنداری که بعد از یار جانی
 نمیدانی که از من خود وجودی
 اگر بریای در یکجای بودم
 ولیکن چون تو از هم در شکستی
 دلم را چون تنت سنگ جفا خست
 چو شد بشکسته دل یار عزیزم
 نخواهم ماند هم بر روی این خاک
 چنین باشند یاران وفادار
 ۲۰ ترا برکو که از خلوت برآورد
 درون سینه پنهان کردم من
 نه غیر از من تو را کس هم نفس بود
 چه شد کامروز گشتی آفتابی؟
 پس از من لحظه ای برجاناندی؟
 چه پرسی از من رنجور خسته
 سزاوار است بر من زندگانی
 نبودى گر تو هرگز می نبودى
 هم از لطف تو من بریای بودم
 ۲۰ برید از هم مرا پیوند هستی
 تو افتادی ز پا من رفته از دست
 همان به کابرو برخاک ریزم
 که جای پاک نبود خاک ناپاک
 که یار بی وفا ما است نی یار

THE WINE AND THE JAR.

Some agreeable wine of musky fragrance, was once lying for a long time in a jar.

To each other the two bosom-friends were deeply attached; from every side they used to kiss and embrace each other.

The jar had drawn the wine close in its embrace; the wine had made it a veil to hide her face from strangers.

So well did the wine get merged in the jar, that thou mightst say it was not wine, but the soul rendered corporeal.

5 If any one used to lay his hands on the jar, out of jealousy the wine used to tremble and shake.

And if the wine desired itself to be poured out, the jar used to hold it by the neck.

If any dust used to settle on the wine, the jar used to draw it out of its heart.

And if some dust happened to be on the face of the jar, the wine used to flick it off with a kiss.

Over that wine and jar, many months and years passed, remaining in the same place and position.

But as this tyrannical world invariably dissolves the 10 binding knot of lovers,

So, accidentally, a stone from the hand of Fate upsprang and fell and broke the side of the jar.

The jar was shattered, and the wine poured out from every side; the union between the two old lovers was dissolved.

Of the one, all its drops were running under the feet; of the other, all its pieces were scattered everywhere.

The one was taking its course in every direction, the other in grief had cast down its head in front.

The jar, when it washed its hand of sweet life, moaned 15 and said, "O my old beloved,

The stone of woe has been my ruin, say who has brought thee out of thy privacy.

Did I not cherish thee all these years, and did I not conceal thee safe within my bosom?

Nobody could approach thee except myself, thou hast no other boon companion except me.

Under my protection thou hadst all thy wishes fulfilled, what has happened that to-day thou hast openly come out?

Why hast thou stretched thyself in every direction? After 20 me, couldst thou not remain for one moment in thy place?"

The wine answered it, saying: "O thou broken-hearted one, what dost thou ask my grieved and distressed self?"

Dost thou think that after my dear lover, it is worth while for me to live?

Didst thou not know that my very existence would not
have been if thou wert not there?

If I existed at one place, I existed simply because of thy
love.

25 But now as thou art broken and shattered, the bond of
my existence too has been severed.

My heart, like thy body, has been broken by the stone of
woe, thou fellest from thy feet and I was all lost.

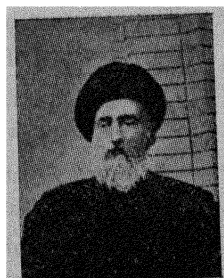
As my dear lover's heart is broken it is better that I too
should pour my all on the ground.

I shall not remain on this ground also, for dirty ground
is not a place for pure things."

Such are all faithful lovers, for a faithless lover is not
a lover but a serpent.

ادیب الممالک فراهانی

میرزا صادق حکیم فراهانی در سال ۱۲۸۰ هجری
در قریه کازران از محال فراهان و توابع سلطان آباد عراق
متولد شده پدرش میر معصوم بن میرزا عیسی قائم مقام
و از اولاد مرحوم میرزا ابوالقاسم قائم مقام معروف وزیر
محمد شاه بوده در سنه ۱۳۱۵ بد تبریز آمده باحسن علی
خان گروسی امیر نظام ارتباط داشت و در قضاید و مذاخ اولیه
«امیری» تخلص مینمود در سنه ۱۳۱۶ روزنامه «ادب» را در تبریز در ۱۷ شماره
منتشر گردانید در سنه ۱۳۱۷ نایب رئیس مدرسه لقیانیه شد و برای دومین بار
بانشار روزنامه ادب پرداخت و بعد در سال ۱۳۱۷ روزنامه مذکور را
در مشهد منتشر ساخت پس از چندی سفری به قفقاز نمود و در سال ۱۳۲۳
در اداره روزنامه «ارشاد» که بزبان ترکی منتشر میگردد داخل درکار شده
صفحات فارسی ای به آن روزنامه ضمیمه ساخت در اوایل مشروطه بایران آمد

و در سنه ۱۳۲۴ سر دبیر روز نامه مجلس شد در سنه ۱۳۲۵ جزو انجمن «عراق عجم» که آنوقت از مجامع ملی آزاد بخواه مرکز بود شده روزنامه «عراق عجم» را منتشر گردانید. دوره روز نامه های مرحوم ادیب يك مجموعه ادبی و سیاسی آن زمان بشمار میرود ادیب الممالک از شعرائی بزرگ و ادباء عالی مقام عصر حاضر ایران بوده و اشعار او که اغلب در جراید خودش و غیره منتشر گردیده است از نقطه نظر اجتماعی و اخلاقی دارای اهمیت فوق العاده است مرحوم ادیب جزو فراموشخانه هم بوده و یکرشته اشعار در این موضوع دارد دوره زندگانی خود را در کمال افتخار و نیک نامی گذرانید و همینطور هم تمام عمر او با سختی و جهالت مردم قرین بود تا بالاخره در یزد مبتلا به سکتی شد و بعد از سه ماه مراجعت بطهران در ۲۹ جمادی الاول سال ۱۳۳۶ در طهران فوت کرد.^۱

ADIB-UL-MAMALIK-E FARAHANI.

Mirza Sadeq Hakime Farahani was born in 1280 A.H. in the suburbs of Farahan, in the province of Sultanabad, in Persia. In 1921 Adib started a newspaper called "Adab" in Teheran, well-known in literary and political circles. He died in 1336 A.H. in Teheran.

فطرت و تربیت

شنیده ام که شهی با وزیر خود میگفت
 که علم و فضل کلید خزانه هنر است
 درخت تلخ ز پیوند تربیت در باغ
 میوه شکرین جاودانه بارور است

۱ مرحوم ادیب اگرچه از شعرای قبل از دوره کنونی محسوب میگردد و نمیتوان ایشان را جزو سخنوران دوران پهلوی شمرده ولی برای حفظ نام آن مرحوم بجا دانستم در این تذکره نامی از ایشان بیاورد.
 (مؤلف)

وزیر گفت: - سرشت ستوده باید از آنک

بکور دادن آئینه جهد بی نمر است

مسلم است که هیچ اوستا نیارد ساخت

برنده جوهری از آهنی که بد کهر است

چو این شنید ملك در خفا بحاجب گفت

مرا بدست تو کاری شگرف در نظر است

بی تدارك این کار گربه ای باید

که بسته بر قدم همت تو نامور است

برفت حاجب و فی الفور گربه ای آورد

که هر که دیدش گفتی نه گربه شیرتر است

ملك بکار کنان گفت گش بیاموزند

صنایعی که نهان در طبایع بشر است

بیکدو هفته چنان شد که حاضران گفتند

یکی ز آدمیان در لباس جانور است

سپس بخواست شهنشه وزیر را و بگفت:-

به بین بجانوری کز بشر بلند تر است

بین بگربه که در پیش تخت من برپای

ستاده شمع بکف از غروب تا سحر است

رها نموده عنان طبیعت از تعلیم

کسسته بند شباهت ز مادر و پدر است

وزیر گفت:- کلام شه است شاه کلام
 دل ملوک بفرمان حی دادگر است
 ولی بتربیت گربه غره نتوان بود
 که چون سرشت مساعد نه، تربیت هدر است
 سرشت تلخ چو دارد درخت اگر آبش
 ز جوی خلد دهی تیره برگ و تلخ بر است
 ملک بیاسخ وی گفت:- طرح معقولات
 قبیح داف چو مخالف بحس و بانظر است
 دلیل عقل اگر بر هوا کنند پرواز
 چو شد مخالف حس و نظر شکسته پر است
 بین بگربه و حجت بنه که انکار است
 در این قضیه چو انکار ضوء درقمر است
 در این میانه ز سوراخ خانه موشی جست
 که گربه موش چو بیند ز هوش بیخبر است
 فکند گربه ز کف شمع را و در پی موش
 دوید هر سو چو نانکه خوی جانور است
 فتاد شعله آتش ز شمع در ایوان
 چنانکه گفتم ایوان تنور پر شرر است
 برهنه پای شه اندر کریز و خاصانش
 یکی فتاده ز ایوان یکی دوان ز در است

۱۰

۲۰

وزیر داهنش اندر گرفت گفت شها

بین که تربیت بد سرشت بی اثر است!

تربیت نشود گریه آدمی؛ زیرا

سرشت گریه دگر، طبع آدمی دگر است

۲۰

نه زر توان برد از سنك آهن و یولاد

نه آهن آید از آن سرزمین که کان زر است

کسی شکر ز فی بوریا طمع نکند

بصورت ار چه فی بوریا چو فی شکر است

حکایت پسر پاره دوز در صف "روم"

طراز صفحه تاریخ و دفتر سیر است

در این قضیه "بیوزر جهر از شر و انب"

بخشم رانده حدیثی که در جهان سمر است

به گفت؟ گفت: بنا پاکزاده تکیه مکن

که اصل فتنه و بیخ فساد و کان شر است

۳۰

وذ بالله اگر سفله ای بجاه رسد

عدوی شهری و دهقان؛ بلای خشک و تر است

سل تیره بود تربیت چو نقش بر آب

ولی بلوح مصفا چو نقش بر حجر است

اه "مرو" چه خوش گفت کاروانسالار

که استمرار چه چو اسب است؛ از تاج خراسان

نوای بچاه طبیعت قتاده "یوسف" وار
 بیا که تاج ملوکت در انتظار سر است

بر آ ز بچاه طبیعت که با چنین مالک
 بمصر ء-الم فوق الطبیعت سفر است

درون مهد طبیعت غنوده ای شب و روز ۳۰
 دلالت همه ذوق است و سمع یا بصر است

طبیعت این در و بیکر چنان بهم پیوست
 که خود تو کوئی استاد هر در و دگر است

ز ماوراء طبیعت خبر نداری هیچ
 درون خانه چه دانه کسی که پشت در است

NATURE AND TRAINING.

I have heard that a Shah said to his Vazir that knowledge and education were the key to all accomplishments.

A bitter tree through the treatment of grafting can be so trained in the garden as to bear sweet fruit for all times.

The Vazir replied that the basic nature of things should be good, for, to give a mirror to a blind person was to take useless trouble;

It is an admitted fact that no master-artisan can make a sharp instrument from a piece of bad iron.

When the king heard this he privately told his chamberlain, 5
 "I wish to have an important work done by you.

“For the execution of this work a cat is necessary, and this can be accomplished by your effort and enterprise.”

The chamberlain retired and very soon brought a cat such that whoever saw it said that it was not a cat but a male lion.

The king ordered his assistants to teach it certain arts which were usually to be found natural in men.

After a couple of weeks the attendants informed him that it was like a human being in the shape of an animal.

10 Then the king sent for the minister and said : “ Now look at an animal which is surpassing even a man (in attainments).

“ Behold this cat which, near my bed stands erect, and holds a candle in its fore-paw from evening till morn.

“ Through training, it has let go the reins of its nature, it has severed the knot of resemblance from its parents.”

The Vazir replied: “ The words of the sovereign are sovereign-words, the hearts of kings beat to the commands of Almighty Providence.

“ Yet one must not be deluded at the training of a cat, for when nature does not help, training is all wasted.

15 “A tree of bitter nature will, even if watered by the stream of paradise, bear black leaves and bitter fruit.”

The king stated in reply: “ Wise arguments should be considered ugly when they go contrary to the evidence of sense and sight.

“ The effect of the proofs of wisdom may soar up in air but collapses when contradicted by sense and sight.

" Now look at this cat and leave aside thy obstinate arguments, for thy denial, in this matter, is like the denial of the light in the moon."

At this stage from a hole in the building a mouse jumped out, and a cat when it sees a mouse loses all other consciousness.

The cat flung the candle away from her paw and ran after the 20 mouse on every side, as its animal nature dictated.

By the candle the hall was set afire; thou mightst say the hall was like a burning oven.

With his bare feet the king fled, and of his courtiers, some dropped out of the hall, some ran out of the door.

The minister seized the skirt of the king, and said to him : Behold, sire, it is useless to educate the evil-natured.

No amount of training would make a cat human; its animal nature is one, the nature of man is another.

From stones bearing the ore of iron and steel, no gold can be 25 brought out, nor from a golden mine, can iron similarly be had.

None can hope to get sugar out of the reed of a mat though in appearance the sugar-cane and ordinary cane are similar.

The story of the darter's son in Roum adorns the pages of history and the volumes of biographies.

On this point, to Buzorjamher sternly told Naushirvan these words which are well-known in the world:

That a person of wicked origin should never be relied upon,
for he is the source of mischief, the root cause of sedition,
and a mine of evil.

- 30 God forbid that a low and mean fellow should attain to rank
and position, for he is the enemy of the city-dweller and
the village-peasant, he is a woe to all things, wet
and dry (on land and sea).

Education and training of one whose nature is dark and wicked
is a vain effort (like drawing pictures on water), but of
the pure-hearted is like a picture permanently engraved
on stone.

On the way to Merv how well the leader of the caravan said:
Though a mule may look like a horse, it is the progeny
of a donkey.

O thou who hast fallen into a well of natural habits like
Joseph, come out for a royal crown is awaiting thy head.

Come out of this well of nature, for with such a Malek,* the
journey lies to the Egypt of a supernatural world.

- 35 Night and day thou art slumbering in the cradle of natural
instincts; thy arguments are all thy desires, and what
thou hearest and seest.

Nature has joined these doors and frame-work of thine so
closely, that thou mayest say that it was the master of
all craftsmen.

Of things beyond the limits of this nature of thine, thou
knowest nothing; within a house how can one know who
stands behind the door ?

* Malek was the leader of the caravan who brought Joseph out from the Pit of
Canaan and took him to Egypt.

وطن

چند کشتی جور این سپهر کهن را
 دامن خوابت کشد بپیر هن مرگ
 مرد چورخت شرف ندوخت براندام
 سلسله اش چون بنات نعش گسستی
 ای شده سیراب ز اشک دیده مادر
 باغ پدر چون برهن داده ای ای پور
 گر زن و فرزند را بخصم سپردی
 چون زن و فرزند رفت فاتحه بر خوان
 (امت موسی نه ای که باز فروشی
 زور نداری بچاره کوش و بتدبیر
 غره ببازوی خود مباش که باید
 خسرو چین گر به خویش غره نکشتی
 در طرف راست یار عربده جو بین
 مست فتادی ازین شراب و سحرگاه
 بساد بروقت برفت یکسره ایشیخ
 همچو مضارع شدی که نصب و سکوتش
 مام از آن دیده بنگریم که بیند
 چند بکاهی روان و خواهی تن را
 گرتزدائی ز دیده کحل و سن را
 باید پوشد بدوش خویش کفن را
 گر نبدی اتحاد عقد پرن را
 وی تو بخون پدر خریده وطن را
 جان تو مرهون شده است بیت حزن را
 برتن خود پوش رخت دختر وزن را
 یکسره خویش و تبار و شهر و ختن را
 بر عدس و سیر و تره سلوی و من رام
 گرتوشنیدی حدیث مورولکن را
 شانه ز پولاد آهنینه مجن را
 کس نکشودی جبین عروس ختن را
 در طرف چپ حریف عهد شکن را
 زهر هلاهل زدی خمار شکن را
 ریش تو جاررب کرد دردی دن را
 منتظر يك نظر بود لم ولن را
 مار کزیده سیه سپید ر سن را

نیزه کیو دلبر و جنگ یشن را
 قصه شاپور شاه و والرین را
 آلت بیداد خویش شرع و سنن را
 می بترا شیدا بجدو کلن را
 لیموی پستان یار و سبب ذقن را
 دانه تسبیح و دام حيله و فن را
 بادم خنجر دل حسین و حسن را
 کرد ز خارا عیان عقیق یمن را
 نیک بسنج ای پسر مبیع و ثمن را
 جیحون سازی ز دیده طل و دمن را
 با دل و با جان که شیر خواره لب را
 فاش و هویدا که بت پرست و ثن را
 بسته بزنجیر تنگ کردن تن را
 بشنوی از دور بوی پیر قرن را
 پیر علیلی که مبتلاست غنن را
 طفل نخواهد تکار سیم بدن را

ما نا فرموش کرده اند حریفان
 یا بنخوانند در ستون تواریخ
 ای علماء تا بکی کنید پی حرص
 ای ادبا تا بکی معانی بی اصل
 ای شعرا چند هشته در طبق فکر
 ای عرفا چند گستریده در این راه
 ای خطبا تا بکی در بدن و خستن
 خون شهیدان در این دو ساله بایران
 ساغر می نیست خون بهای شهیدان
 گرک ایرانیت بتن بود ایسدر
 مرد وطن را چنان عزیز شهارد
 مرد وطن را چنان ز صدق پرستد
 هر که ز حب الوطن نیافت سعادت
 شامه بیغمبری چون نیست محالست
 عشق بتانرا درون دل ندهد جای
 کور به بینند عروس ماه جبین را

ادیب الممالک — فرهمند

آقای میرزا عبدالحسین خان فرهمند (ادیب الممالک) متخلص به "ادیب" فرزند مرحوم "حاجی میرزا خلیل خان" (بنان السلطنه فرهمند) در سال ۱۳۱۷ هجری در قصبه "اروجن" چهارمحال بختیاری^۱ متولد گردیده از معارف و محترمین اصفهان میباشد مدتی به نیابت حکومت و ریاست کابینه حکومتی منسوب بوده . در سال ۱۳۳۵ هجری در اصفهان

مجله ای بنام «تحفة الادبا» منتشر نمود و بعد روزنامه «مداین» و «گیتی نما» بمدیریت ایشان منتشر گردید. در سال ۱۳۰۵ شمسی انجمن ادبی اصفهان را تشکیل داد و جمعی از ادبا و شعرا در آن مجمع شرکت جسته تا کنون در تحت توجه و مساعدتهای مادی و معنوی ایشان انجمن مذکور باقیست.

ADIB-E-FAREHMAND.

[Aga Mirza Abdul Husein Farehmand (Adib-ul-Mamalek) is the son of Haji Mirza Khalil Khan (Banau-us-Saltanch Farehmand). His poetical nom-de-plume is also Adib. He was born in 1317 A.H. (1899 A.D.) in the district of Orujen in Baktiari territory. He is a well-known and respected citizen of Isfahan and was for a time the vice-governor and the head of the Secretariat there. In 1335 A.H. he published a journal in Isfahan under the name of Tohfath-ul-odaba and thereafter started two newspapers known as Madayen and Gity Nama. He is now the president of the Literary Society of Isfahan which he founded six years ago.]

غزل

دلم بکنج قفس پای بند صیاد است بناله حسرت مرغی خورم که آزاد است
 رقیب شاد بمرگ من است و من شادم که وقت مردن من هم دلی ز من شاد است
 از آن دلی نشکستم که خوب دانستم اساس زندگیم هر چه هست بر باد است
 بر آر حاجت بیچارگان و سخت مگیر که این بنای کهن سخت است بنیاد است
 بی خرابی ایوان خانه کسری روان زد جله دل خون چوشط بغداد است
 به بین بیار که داد چون گذشت ایوای بران بنا که بنایش بروی بیداد است
 بساز مهر خرابی برای از نی مرگ بهوش باش تو را هم بی همین زاد است
 اثر نماند ز شیرین و خسرو اتس اما هنوز بر سر ما شور عشق فرهاد است
 بتم که طفل دبستان ابجد است "ادیب" برای بردن دل بین چگونه استاد است

AN ODE.

In the corner of the cage, my heart lies in the fetters of my
 hunter, I wail in envious grief for the bird that is free.
 The rival is glad at my death, and I am glad that at the time
 of my death too there is a heart which I gladden.

I have not injured a single heart, for I well know that the
 foundation of life of all things in existence is unstable.
 Relieve the wants of the poor and be not too hard, for the
 basis of this old edifice is very weak.

5 For the ruins of the palace of the king Khosrav, from the
 Tigris of my heart, blood flows like the river of Bagdad.
 Behold how the Court of justice is no more. Oh alas! for
 that edifice which is based on injustice.

Construct things for their ultimate ruin, give birth for ulti-
 mate death; be conscious that thou too are born to the
 same end.

No trace remains of Shirin and her Khosrav, yet our heads
 still feel the tumult of the love of Farhad.

My beloved, who is a child yet in the elementary school,
 Oh Adib, how well she is a master in the art of ravishing
 the heart.

محبت

ایخوشا در خدمت یار و نوای چنگ و عود در کنار چارباغ و جلگه زاینده رود
 گر روی پیش از تولد زانطرف دیر است دیر در بیانی بعد مردن زانطرف زود است زود
 ای که در دریای ناپایان عقلم غوطه ور رو بشهر عشق آکن سیر اسرار وجود
 گرنیاری تار زلف یار دلداری بچنگ مرگ به زین زندگی زین زندگی آخر چه سود
 کاش کاندلر میم و کاف و تاء و باء روزگار غیر حرف میم و حاء و باء و تا حرفی نبود

LOVE

How happy it is to be in the service of the beloved, with the sounds of the harp and the guitar, on the skirts of the avenue of Charbag, or on the fields by the sides of Zayandehrood.

If thou comest to one side of it even before birth thou art too late, and shouldst thou go to the other side after death, it is soon too soon.*

Oh thou who divest in the bottomless sea of Wisdom, come to the town of Love and there travel and behold the secrets of existence.

If thou wert not to grasp (like a harp) the strings of the ringlets of the beloved, death would be better than this life, for what is the use of such a life.

Would to God that in the school of the world no letters 5
 be taught except the letters L-O-V-E.

غزل

من آن نیم که بیک توبه ترک باده کنم بسادگی نخورم باده ترک ساده کنم
 مقدسم؛ ولی از بهر اینکه هر سحری نماز نافله باده را اعاده کنم

* On one side of Charbag are the wine houses of Julfa, whilst on the opposite side is a burial ground.

نهاده دست طبیعت ودیعی در من که استفاده از این دولت نهاده کنم
 اساس عالم خلقت که روی باد فناست دوروز عمر چرا ترك یار و باده کنم
 "ادیب" دولت و اقبال و بخت گو کز آن سپهر رام من افتد اگر اراده کنم

دست راست و دست چپ

روزی بدست راست بصد سر فکندگی
 چون شد شدی کلید همه مشکلات مرد
 گر آشتی و گر همه پیکار می کند
 آهن بدست قدرت تو نرم می شود
 یکجو تو راز همسر خود هیچ فرق نیست
 او يك کلام می نتواند نوشت هیچ
 از بند جان گره نتواند گشود هیچ
 گفتا ادیب قصه ما هم شنید نیست
 بشنو چو بند تلخ که شیرن حکایتیست
 بیکاری است علت بیکار گسی او
 من روز شب سعی و عمل کار میکنم
 آموختند کار من ابتدای حال
 از ابتدا بوی چو نیا مو ختند کار
 او هم چومن بزحمت اگر داده بود تن
 ورنه میان دست چپ و راست فرق نیست
 آنان شدند از اثر کار دست راست

گفتم کای از تو بارور این شاخ زندگی
 وز تست هر گشایش گنج حیات مرد
 با دست همت تو بشر کار میکند
 دیک بشر بهمت تو گرم می شود
 اینقدر فرق دست چپ و دست راست چیست؟
 کاری نکشت ساخته زو خوب وزشت هیچ
 راهی بر هروی نتواند نمود هیچ
 مانند حال مردم مشرق که دید نیست
 عبرت بگیر از آنکه عجب درس عبرتیست
 بیکار گیسست علت بیچار گسی او
 اینست بار نوع بشر بار میکنم
 این شد مرا ز سعی و عمل اتمهای حال
 این شد که عضو فاسد و زائده شدت و خوار
 در راه علم و راه عمل بود به ز من
 آسان که بین آدم غربی و شرق نیست
 ما دست چپ شدیم زیبکار کی چراست

این شرق خفته تانه بی کار کردن است
 دست شکسته ایست که سر بار کردن است

آتش سوزانم کرد

دلبرا دست غمت سر بگریبانم کرد	شور عشقت چو جنون سر به بیانم کرد
شدم آشفته چو دیوانه آشفته خیال	تا پریشانی زلف تو پریشانم کرد
شمع بس بر سر خاکستر پروانه گریست	آتشی زد بدل از گریه که گریانم کرد
بیخبر بودم از اسرار محبت عمری	اشک شمع آگه از این آتش سوزانم کرد
من که چون جغد بویرانه دلم ساخته بود	گل رویت بچمن مرغ غزلخوانم کرد
عشق گل بردل بلبل شرری زد که سحر	نالۀ اش آگه از این آتش پنهانم کرد
سرو سامان مرا آتش غم داد بیاد	سیر از این زندگی بی سرو سامانم کرد
دست بردم ببردیده پی گوهر اشک	آنقدر ریخت که شرمنده احسانم کرد
صحبت حب وطن در بر هر کس کردم	کارها کرد که از کرده پشیمانم کرد

غزل

یار اگر سوی ما گذر میکرد	از تملطف بمل نظر میکرد
بدگر آگه ز حال ما، بر ما	نظر لطف بیشتر میکرد
کاش باد صبا که قاصد ما ست	دلش از حال من خیر میکرد
نالۀ را بود اگر بدل تاثیر	نالۀ ام در دلش اثر میکرد
رسم یاری اگر که میدانست	از رقیبان چو من حذر میکرد
منزل وصل بودی از نزدیک	کی مرا هجر در بدر میکرد
نرگش گر نبود مست چرا	هر زمان فتنه دگر میکرد
کاش کین دل لباس حق میکنند	جل سالوس را ببر میکرد
تا بکام دلش چو حضرت شیخ	خر سواری بقوم خر میکرد

رحم بر شکار

دادم بدست دیده و دل اختیار خویش کردم سیه چو زلف بتان روزگار خویش
 هشتم ز برد باری خود بارها بدوش با آن تویی که می توان برد بار خویش
 از شیوه جهالت خود در بهار عمر کردم خزان به نکبت غفلت بهار خویش
 عمرم بسر رسید برنج و غم و ملال از جور روزگار و زآزار بار خویش
 افسوس روزگار بمن سخت کرد کار ماندم فروز گمراهی دل بکار خویش
 ای ترک تند خوی عنان ستم بگیر کم تاز و کم بناز بعشاق زار خویش
 سیادرا نه گشتن صید است افتخار مرد آن بود که رحم کند بر شکار خویش

شکوه

بد بمن کاندر صفاهان عمر باطل می کنم
 عمر صرف صحبت مشتی ار اذل میکنم
 بخت بد یاری زیاران روز سختی جستن است
 آرزوی پسادزهر از سم قاتل میکنم
 بار محنت های این دنیا و جسم من «ادیب»
 بوالعجب کوهی است با موئی مقابل میکنم
 هر کجارو مینهم غرقاب دریای بلاست
 دست و پا بیهوده است از بهر ساحل میکنم
 راه ناپید او شب تاریک و من با پای لنگ
 در طریق زندگی طی مراحل میکنم
 طی راه زندگی صعب است و ناچارم «ادیب»
 از پی سر بر دنتش قطع منازل میکنم
 وقت و وقت وقف شیخ و زاهد اطرافم گرفت
 بهر مشتی استخوان جنگ مقاتل میکنم

مدعی آمد بی قلم چه حام دید گفت
 پنجه می آزارم و تحصیل حاصل میکنم
 قهر من هر وقت می بینی برای آشتی است
 از بی ماهی گرفتن آب را گل میکنم

مرد کار

در این دیار کیست که دلسرد کار نیست
 کز درد کار رنگ رخس زرد کار نیست
 نالند جمله خلق ز بیکاری و کسی
 ز نهای این دیار نگردند گرد کار
 وز این گروه کی بدش درد کار نیست
 کز درد کار رنگ رخس زرد کار نیست
 با اینکه هیچ غازه به از گرد کار نیست
 کس مرد کار زینهمه دلسرد کار نیست
 اما دریغ و درد کسی مرد کار نیست
 درملک جم "ادیب" به یزدان که کار هست

اصل بهشت

بله آنکس که ز خوبان بتمنای بهشت
 عیش دنیات منقض مکن ایدل بخیال
 چشم پوشید و ننوشید می و رفت و بهشت
 هیچکس نامه ز عقبی سوی دنیا نوشت
 با نگاری، ببهاری، لب جوی و دم کشت
 مده از دست که اینست همان اصل بهشت
 که به بتخانه گهی صومعه گاهی بکنشت
 دوسه روز دگر از دست اجل خای و خشت
 چیرنج و مصیبت بدل عاشق زار
 چشم پوشید و ننوشید می و رفت و بهشت
 هیچکس نامه ز عقبی سوی دنیا نوشت
 با نگاری، ببهاری، لب جوی و دم کشت
 مده از دست که اینست همان اصل بهشت
 که به بتخانه گهی صومعه گاهی بکنشت
 دوسه روز دگر از دست اجل خای و خشت
 چیرنج و مصیبت بدل عاشق زار

A POEM.

A fool is he, who, in the hope and yearning of Paradise,
 closes his eyes against the fair ones, drinks not wine
 and goes and abandons everything.

Forego not the pleasures of the world, oh heart, for the sake
of a thought, for no one has written and forwarded a letter
from the other world to this one.

If thou wert to listen to my advice, O Adib, be happy with a
damsel, in the season of spring, by the side of a
streamlet on the edge of a field.

If freedom and comfort were available to thee, abandon
them not for they are the original paradise.

5 As I found that the Master of the House is One, so I am
going at times to the idol temple, at times to the monas-
tery and sometimes to the synagogue.

Exert thyself and be happy, O Adib, for else a few days more
and at the hands of death thou wilt be so much dust
and brick material.

Except trouble and hardship for the heart of the sick lover,
what else is the fruit of thy handsome features and
evil nature ?

شادی دل

هردم که مرغی از قفس آزاد میکنم با خاطر شکسته دلی شاد میکنیم
مرغ دلم ز بند غم آزاد میشود از بس ز شاد کردن دل شاد میشود

A QUATRAIN

Every time that I set free a bird from a cage, or bring joy
to the mind of a broken hearted,

The bird of my heart is liberated from the fetters of the grief,
I am supremely happy by making happy another heart.

رباعیات

در دهر فلزیست که نامندش پول وین جنس بشر خدائیش کرده قبول
 دو بنده پست اوست آداب و علوم دو عبد ذلیل اوست افکار و عقول

تا محور این عالم امکان پول است ارکان وجود چار ارکان پول است
 در دیده تنگ بشر پول پرست دین پول و عقیده پول و ایمان پول است

اوضاع جهان هرچه مکرر دیدم یکدسته شکار قوم دیگر دیدم
 بودند دو دسته خلق صید و صیاد دنیا پر خرسوار یا خر دیدم

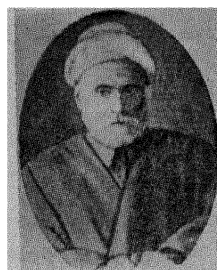
دنیا نه چنان عرصه بها تنگ گرفت کاز وی بتوان عنان به نیرنگ گرفت
 زرد است رخم بسرخ روئیم مبین از خون دو دیده گونه ام رنگ گرفت

آن شیخ که ترك سیم و زر رغبت اوست من آگهم از حکمتش این حکمت اوست
 دین نیست متاعی که بشر نفروشد انکار فروش بر سر قیمت اوست

ما باده کشیم و خود پرستی نکنیم ره تنگ برهروان هستی نکنیم
 شادیم ز دست کوتاه خود که «ادیب» بر دامن کس دراز دستی نکنیم

ادیب نیشاپوری

مرحوم میرزا عبدالجواد ادیب نیشاپوری پسر
مرحوم ملا حسن (که شغلش دهقانی بوده)
در سال ۱۲۸۴ هجری در خانوادهٔ محترم
ولی متوسطی در "نیشاپور" تولد گردید در چهار
سالگی گرفتار آبله شده یکچشم بکلی کور
و چشم دیگر کمتر از نیمی باقیماند تا ۱۶

سالگی در نیشاپور ماند و به تحصیل علوم فارسی و عربی کوشید
در سال ۱۲۹۷ به مشهد آمد و در مدرسه "فاضل خان" و "خیرات خان"
مدرسهٔ "نواب" منزل کرد از آثار و تالیفات او قسمتی از شرح معلمات سیم،
جزواتی در تلخیص شرح خطیب تبریزی بر حماسه ابی نهم و رساله در جمع
مایین عروض فارسی و عربی. اشعارش اغلب فلسفی و عرفانی و اخلاقی
و اجتماعی است. ادیب در اردیبهشت ۱۳۰۵ شمسی مطابق با ۱۳۴۳ قمری
عالم را بدرود گفت.

ادیب بمسلك عرفان و تصوف مایل بود همیشه غمگین بنظر میرسید
زیرا در سن ۳۵ سالگی بمعشوقه‌ای دل بسته بود، آن معشوقه که از اهالی "تبریز"
بوده در جوانی فوت شده بود، دیوان ادیب بالغ بر شش هزار بیت است و در
خراسان بین ترکه او باقی است، ادیب همواره به انزوا مایل بود و کمتر در
اجتماعات داخل میشد در اواخر عمر در خراسان روابط بسیار صمیمی با "ابرج
میرزا" داشت و همواره از معاشرت با دیگران خود داری مینمود.

ADIB-E-NISHAPURI.

[Mirza Abdul-Jawad, Adib-e-Nishapuri, was born in 1284 A.H. at Nishapur. He was a Sufi and had written several scholarly and philosophical books. He died in 1343 A.H. He had a great love for Iran and its glorious past. He was a great friend of the poet Irach Mirza, but otherwise he was of a very retiring disposition.]

غزل

چکند خسته بود و راه دراز
هر دمی با غمی بود دمساز
طی کندروز و شب نشیب و فراز
رو کنم زی "عراق" یا "بحجاز"
مرغ پر بسته چون کند پرواز
و این لطافت در او نماند باز
می نباید نباید این همه ناز
گفت کر عاشقی بسوز و بساز

دل بزلف تو شد نیامد باز
چه دل است این دلی که من دارم
گاه در زلف و گاه بچاه ذقن
بارها گفته ام ز خطه "طوس"
چکنم در کند زلف تو ام
گل رویت به پژمرد آخر
با چنین گل که هفته ای دوسه بیش
گفتمش سوختم در آتش عشق

خود چاره چیست خوی سرشتمی را
بیچاره خود نخواسته زشتمی را
توقیر قبله زرتشتمی را
یاد جهان حور بهشتمی را
بشکن بهای ترکس دشتی را

سخره مکن بخیره کنشتمی را
نبود نکو نکوهش زشت آری
ای آتش رخ تو بزرگ آیت
پرده بهل ز روی و بیر از دل
زان چشم نیم مست خمار آگین

دل درویش

بیندیش ز آه دل درویش خدا را
به بی برگ و نوایان نه پسندند جفارا
مجو جای بجز درد دل درویش خدا را
کنم شرق شهود از نظری غیب خفا را
بشوئید ز آئینه دل زنگ هوا را
غنیمت شمرد آئینه غیب نما را
جز از خوردن و خنن خبری نیست شمارا

میازار از این بیش خدا را دل ما را
جفا بردل ما این همه میسند که شاهان
خدا در همه جاهست به بیهوده چه بوئی
من از شرق شهود آمده ام بان که روزی
شما مسجدیان چند گرفتار هوئید
دل مرد خدا آینه غیب نمایست
شما بیخردان بیخبر از راز جهانید

THE HEART OF THE POOR.

For God's sake, hurt not our hearts more than this, and be careful about the sighs of a dervish's heart.

Give not thy approbation to all this oppression of our heart, for kings do not like oppressing the poor and the helpless.

God is everywhere, why art thou uselessly running about? seek not God anywhere except within the heart of the dervishes.

I have come from the East of Manifestation (the Invisible World), wait till one day at a glance I manifest the Invisible World.

5 Ye mosque-goers, how long will you be in the fetters of passion? Remove the rust of sensuality from the mirror of the heart.

The heart of a servant of God is the mirror revealing the Invisible; realise the value of the mirror manifesting the Unknown.

You unwise people, you are ignorant of the secret of the world; you know hardly anything more than eating and sleeping.

سبب چیست؟

کنه مسق و آب عنب چیست؟	نمیدانم که انده یا طرب چیست
فراز گنبد نه توقنب چیست؟	فرود تو ده غربا چه دارد
مزاج اعتزالیرا سبب چیست؟	اگر برهان پیدا اشعری راست
وصول و خلسه و جذب و طلب چیست؟	اگر صوفی خدا را يك شناسد
نهادن کعبه را فرض ادب چیست؟	اگر هر سوکنی رو روسوی اوست
شمارا دوراز او این تاب و تب چیست؟	اگر بیمار خود را خود طبیب است
دلش بر ما نمیسوزد سبب چیست؟	اگر داند که جز کویش ندانی

گر از حسن ازل این جلوه ها خاست گناه اعبتات نوش لب چیست؟
 دگرها نیز گفتند این سخن ها نه تنها من همیگویم، غضب چیست؟
 چه خوش فرمود هر کس بود و فرمود ازین به برتن برهان سلب چیست؟
 شمال از جانب بغداد خیزد گناه مردم شطالعرب چیست؟
 ادیبا با چنین خوئی که ا، راست عجب نبود که خون ریزد عجب چیست؟

عرفان

نیست امید برون آمدن دست خدای ز آستینی که بدو دست فقیری نرسد

از بیشه میکشد دل شیر نر این آهوی حصاری مشکوئی
 دیری ز دوری رخ او بود چشم مرا تراوش آهویی
 و اینک مراست انجمن از رویش آزرم بارگاه هلاکوئی

کیتی زنی فسونی و فرتوتست با او میار سر بزنا شوئی
 بل کار ز نهم از اوی می ناید فرتوت را نشاید با نوئی
 چون سرش گفت بگوش من وین پیر را کم است خطا کوئی
 این پرده از چفا نه آروبی است فی از گلوی خواجه و خواجوئی

افکار عرفانی

منکه پا بست دام بلایم دست فرسود رنج و عنایم
 پادشاه زمین فنایم خسرو آسمان بقایم
 من همان شاهبازم که نبود جز بر اوج حقیقت مجازم
 گر چه در چشم خود بین زاهد، چون حقیقت بسی بی بهایم
 گاه در صورت وحدت آیم گاه در کسوت کثرت آیم
 چون نیارم بهر کسوت آیم؟ منکه مرآت گیتی نمایم

گاه در کعبه گه در کلیسا گاه مومن دگر باره ترسا
 من بهر مذهبی زشت و زیبا گرچه بیگانه ام آشنایم
 گاه در وادی نفی شیدا گاه در صنع اثبات دروا
 گاه جوّاب صجرای الاّ گاه غواص دربای لایم
 هرچه کرد آن دوزلف فره کرد کرد و کارم گره در گره کرد
 گاه زنجیر و گاهی زره کرد آهنین رسته‌های قوایم
 عیسیم بر سپهر بلندم داروی درد هر درد ه ندم
 زرده‌شتم خداوند زندم موسیم پیر دست و عصایم
 لیس فی طیلسان سوی هو فاخته وار چندی بگو گو
 یاوه هر سو میوی ای خدا جو من خدا من خدا من خدایم
 این همه بیپده ژاژ خانی نیست جز محض طبع آزمایی
 ورنه اندر شعار گدائی من همان باستانی گدایم
 ۱۰ مردی از مردم «شاد یا خم»^۱ بینوایی از آن مرز و کاخم
 تنگدل زین جهان فراخم رفتنی زین سپنجی سرایم
 از ازل پیشه ام بندگی بود بندگی بود و پابندگی بود
 خویم از دوست شرمندگی بود بر همانست ستوار رایم

A MYSTIC'S FANCY.

I whose feet are enmeshed in the net of woe, I who am
oppressed at the hands of trouble and hardship,

I am the king of the land of annihilation, and sovereign
of the heavens of Eternity.

I am that royal hawk whose material existence is no-
where except in the highest sphere of Reality,

'Though in the self-seeing eyes of the (hypocritical) pietist,
I am not worth much like Reality itself.

At times I appear in the garb of unity, at times in the
vestment of diversity.

How can I not help appearing as Diversity itself, for I am
the world-revealing mirror.

At times I am in the holy sanctuary of Ka'aba, at times
in a Christian church, at times I am a Moslem, at
others a Christian.

With all religions, good or bad, I am acquainted, though
I am foreign to them.

Sometimes distracted I remain in the desert of negation,
at others I stand convinced by the proofs of creation.

Sometimes a seeker I am on the plains of Ella (except),* at 5
others I am a diver in the ocean of La (nothingness).†

Whatever has been done, has been so done by those two lovely
curls, which have twisted and interlocked all my affairs,

At times making into fetters, at times into an armour, the
iron fibres of my strength and forces.

I am Jesus in the high heavens, I am the cure for the
ills of every stricken person.

I am Zoroaster, the master of the Zend (Avesta), I am
Moses, the master of the white hand and the staff.

There is not in my mantle anybody save Him, how long
like the ringdove will you cry "Where, O where"?

O seeker of God, ramble not uselessly all about, "I am
God, I am God, I am God".

All this nonsensical and useless talk, is only for testing
my poetical skill.

Otherwise in the path of poverty, I am the same old beggar.

I am one of the populace of Shadyakh (Nishapur), and am a
helpless poor fellow of that locality.

I am distressed with this wide world, I am about to depart
from this transitory abode.

From Eternity without beginning my work was to serve, 10
it was service and constancy in service.

My nature was always to be ashamed of the Friend, and
my creed yet stands firm on these beliefs.

* The third word of the Holy Kalma "Lá Iláha Illá'lláhu".

† The first word of the same.

احمد

میرزا احمد خان فرزند میرزا عبد الرحیم حشمت در سنه ۱۳۱۵ در شیراز
متولد گردیده

بل دختر شرق

ای غنچه نیم رخ کشاده	ای هایه رونق گلستان
ای همدم باد نو بهاری	ای هم نفس هزار دستار
خواهی که نقاب را بگیری	زان عارض نازنین به بستان
بی پرده نشستنت در این باغ	نیکوست بشرط آنکه ایجان؛
با هر خس و خار دل نه بندی	در ساحت گلشن و خیابان
نسرین نکشد تو را در آغوش	سنبیل نمایدت پریشان
بلبل ندهد روی تو بوس	دستش نرسد تو را بدامان
شوخی نکنی بباد زنهار	با او نشوی دمی خرامان
کز بوالهوسی وزد بهر گل	تا چاک نمایدش گریبان
از ساغر ابر می ننوشی	می هست بلای جان و ایمان
تو دختری و روا نباشد	دو شیزه کند به غیر پیمان
از شرم و حیاست رنگ و بویت	از شرم و حیا گریز نتوان
باید که بحفظ نام و ناموس	کوشی بچمن بقدر امکان

احمدی

آقای عبدالحسین خان احمدی بختیاری از شعرای جوان و متجدد معاصر

عزم استقامت

مرد نشد چون ز حادثات هراسان مشکل خود را کند به آسان آسان
تکیه مکن بر قضا که کار جهانرا همت مردان کنند نه گنبد گردان!

کیست قدر؟ زاده ای ز فکرت انسان
 کشته بشر اندر این مباحثه حیران
 طالع چبود؟ که خواهش تو ز کیوان
 چند گنی نوحه از مخالفت آن؟
 دستخوش تهمتند و خسته بهتان
 کوششی، آنکه طمع مراحم دوران
 افق و جوئی معاضدت تو ز کیهان
 هیچ نکوید قدر، بیای بخذلان!
 نجم سعادت بود همیشه در خشان
 با همه کائنات عالم امکان،
 نا نگداری اساس عمر بحرمان،
 درد چو آمد بکوش از بی درمان
 در جلو حادثات سخت چه سندان؟
 می توان کرد طی مراتب رجحان
 گیتی همواره حکم میکند اینسان
 کرده خداوند راز کرده پشیمان!
 کرده قوی چنک و تیز ساخته دندان
 جز که بشر با بشر معامله توان
 رو مردانه حق خود را بستان
 همچو مهار شتر بدست شتران
 عمر چسودار که بسپری تو بدینسان
 در خور آن نیست غیر قادر سبحان
 نیست سزاوار مهر و رافت یزدان
 در ره مقصود خویش اگر بدهی جان
 فرق چه باشد میان آدم و حیوان؟

چیست قضا؟ حاصلی ز کاهلی نفس
 اینهمه سطری است از صحیفه اوهام
 چیست ستاره؟ بغیر جرمی علوی
 چند شوی غره از موافقت این؟
 اختر و انجم ز فرط کاهلی ما
 جنبشی، آنکه طلب مساعدت چرخ
 خفتی و خواهی مساعدت ز طبیعت
 هیچ نکوید قضا، بمیر بخواری
 بر اثر رنج بازوان توانا،
 گهت حکیمی «حیات یکسره چنک است
 نا نه کرائی مگر بجانب امید،
 سست مشو بر توسخت گشت چوایام
 در دهن روزگار تا نشوی مشت
 نیست ترا راه در حریم سعادت،
 صاحب حق کیست؟ آنکه صاحب زور است
 نوع بشر زین فساد و پستی اخلاق
 نا که بریزند خون یکدگر از قهر
 وره از ایدر تکر بدیده تحقیق
 حق تو کر زانکه هست در دهن شیر
 چند عنان حیات ما بکف غیر؟
 چبود زین زندگی نتیجه به جز ننگ
 سجده کز اینسان بری ز عجز بهر کس
 آن که نه خود را بزرگ خواست به گیتی
 مرگ طبیعی است، پس سزد بشرافت
 زندگی ارزانکه هست خوردن و خفتن

مشرق از این روشده است کلبه احزان
 سیل خرافات کرد یکسره و یران
 بر کندش روز کار ریشه و بنیان
 فلسفه ای گفته با دلایل و برهان
 کیتی بدشان مطیع و پیرو فرمان
 سیر تکامل نهاد روی بنقصان
 طایر دولت نهفت سر بگریبان
 تا که از او خواست کارهان نمایان
 ذات تهور، خدای عزم "رضا خان"
 روشن از او شد اجاق دوده ساسان
 کشور جم را بود پناه و نگهبان
 در که ایوان چنانکه در که میدان
 کر دهنرها که شرح گفتن نتوان
 مرد نشد چون ز حادثات هراسان
 آنکه چو شعرش ندیده نازی و دهقان
 آسان آرد بچنگ مملکت آسان
 آری اورا سزاست، گفتن سلطان
 برد بیاید مر اینقصیده بیایان
 مقصد من نیست جز سعادت ایران
 بی بری آری بشرح نامه ز عنوان
 قلب من اینک گواه و شاهد وجدان
 نیست بجز اندرین معامله خسران
 دادم این یک ز کودکان دبستان
 نیستم آری فرسوده خاطر و پژمان
 تا چه قضاوت کنند دانشمندان

روح ضعیف است سد سر تعالی
 گر نگری شوق را زروی بصیرت
 رخت شهامت ز هر قبیله که بر بست
 "روسو" آنکوست از فلاسفه غرب
 گفت: "که اقوام باشهامت و باعزم
 روح شهامت چه شد ضعیف در آنقوم
 بوم نحوست فکند سایه بر آن بوم
 مر دی باید بزرگ عزم و توانا
 نابغه شرق افتخار سلاطین،
 شاه هنرمند، "پهلوی" که در اینقرن
 یافت چو در اولین قدم، که وجودش
 لحظه ای اندر زمان کار نیاسود
 تکیه بعزم قوی نمود و بشمشیر
 گفته ام اینسان شود بزرگ به کیتی
 یعنی بشنو ز بوحنیفه بر این بحر
 "شاه چودل بر کند ز باغ و گلستان
 لایق تاج کیان بود سرش الحق
 ماند سخنها بسی ن گفته و ناچار
 آنچه از این پیش گفته یا که بگویم
 هست بیانم بصدق دعوی حجت
 جز بحقیقت سخن نرادم در عمر
 عمری بسپر دم "احمدی" بره فضل
 خواندم آن یک ز رشک طفل نو آموز
 قدرم از این گفته های یاوه نکاهد
 تا چه بگوید میان ما و تو تاریخ

دانش من نیست گرچه دانش سقراط
 نیست فروزم ز بیست سال و بدانش
 قدرم داند سخن شناس و نداند
 مهد من ایخاک "بختیاری" کز مهر
 بردهن من در این محیط چو بنهاد
 گفت ستایش کنم ترا و از این روی
 ایدون آوردم از برای ثنایت
 حکمت من نیست گرچه حکمت لقمان
 بر تنم امروز از امائل و اقران
 قدر سخن را کسی بغیر سخندان
 زاده و پرورده ای مرا تو بدامان
 مام طبیعت نخست مرتبه پستان
 هست زبانم ترا هه شه ثنا خوان
 طبعی چونانکه بحر ژرف و درافشان

اخگر

آقای سرهنك احمد خان متخلص
 به "اخگر" پسر مرحوم آقای "حاج
 میرزا ابراهیم آملی" در شوال
 ۱۳۰۷ هجری در طهران متولد
 گردیده از ۱۳۱۳ تا ۱۳۲۴ در
 مدارس "ادب" و "سپهسالار قدیم" و
 "دارالفنون" و "نظامی" مشغول تحصیل
 و از ۱۳۲۶ هجری تا فروردین
 ۱۳۰۲ مشغول خدمات نظام در سنه
 ۱۳۰۳ بحکومت دشتی و دشتستان

و اصطهبانات منسوب گردیده و از اول ۱۳۰۳ تا آخر ۱۳۰۴ از دشتی و
 دشتستان بوکالت دارالشورای ملی منتخب و از ۱۵ اسفند ۱۳۰۴ مجدداً داخل
 نظام و فعلاً ریاست نظام وظیفه غرب بمهد ایشان محول است.

آقای سرهنك اخگر همانطور که در نظام ایران داری مقامی بلند بوده
 در اثر حسن خدمات و وطن پرستی همواره طرف توجه مقامات عالی

و محبوب القلوب عامه بوده اند در عالم ادبیات نیز مرتبه عالی ای را دارا بوده
از فضلا و ادبای مهم ایران کنونی بشمار میروند.

AKHGAR.

[Ahmed Khan, with his poetical nom-de-plume Akhgar, son of Haji Mirza Ebrahim Amuli, was born at Tehran in 1307 A.H. At the age of six he began his studies and entered the army at the age of eighteen. He now holds a high rank in the Persian Army, and his patriotism and high ideals have made him loved by all. In the field of literature too he has earned a fine position for himself, at his beautiful poems given below testify.]

مهر وطن

خون دلم از دیده برخ ریخته دارم	تا مهر وطن در دلم انگیخته دارم
دلرا به قشون وطن آویخته دارم	موحافظ سر هست و قشون حافظ کشور
بر روی عدو تیغ بر آهیخته دارم	در راه دفاع وطن پاک شب و روز
خون دل خود با کلش آمیخته دارم	بن آب و کلم ارث زاجداد رسیده است
آب رخ دشمن بزمین ریخته دارم	تاریخته تاریخ وطن کلك مورخ
بس فخر باین رشته بکسیخته دارم	هر چند که بکسیخته شیرازه اول
تا طفل دل از مدرسه بگریخته دارم	هرگز نرسد دست طلب دامن مطلوب

«اخگر» نکند شکوه زیبگانه و از خویش

با دست خود این خاک بسر ریخته دارم

AN ODE.

As long as I continue to have the love for my country
in my heart, my heart's blood will continue to flow
from the eyes over my face.

The hair protects the head as the army doth the country,
I keep my heart clinging to the army of the country.

In the protection of our holy country, night and day,
I keep my sword drawn against the face of the enemy.

This holy land I have received in heritage from my forefathers, I shall mix with its earth the blood of my heart (whilst protecting it).

In order that the historian may write the history of my country, I shall put to disgrace its enemy. 5

However tattered the original binding may be, great pride do I entertain for this tattered volume.

At no time will the hand of desire reach the skirt of the goal, as long as the boy of the heart runs away from his school, (is uneducated).

Akhgar complains not of strangers or of kinsmen, for with my own hands I have this dust thrown on my head.

صاحب خانه باش

یا برزم خصم در راه وطن مردانه باش یا چو مرغ بسته بر محبوس قید لانه باش
یا مکن دعوی مردی چادر ذلت بیوش یا حجاب وهم را کن پاره و مردانه باش
دل بیر از بلبل و کگل کن رها زلف نگار بس کن این دیوانگی را عاقل و فرزانه باش
آبروی مملکت بر باد رفته است از دروغ چون نیاکان راست شو فخر خود و بیگانه باش
بگذر از افسانه های پیش و شو مرد عمل از حقیقت نر فسانه رستم افسانه باش
در ره علم و هنر شمع جهان افروز شو در پی کسب شرف در سعی چون پروانه باش
گر نخواهی دنده ات سنگ حوادث بشکنند متحد بادوستان چون دنده های شانه باش
تا نیفتد پای اندر دام مکر دشمنان دیندکان را باز بنما بر حذر از دانه باش
خانه ما چون وطن باشد بود حفظش ضرور روز و شب در فکر حفظ خانه و کاشانه باش
گشته محروب از ستمهای زمانه خائمان "پهلوی" وش در پی تعمیر این ویرانه باش
شوز غیرت زین سپس بر کشتی همت سوار بس کن این فقر و فنا چون بیشتر شاهانه باش

چند "اخگر" بیم داری چون غریبان از سکان

نکیه بر شمشیر کن در خانه صاحب خانه باش

BE THE OWNER OF THE HOUSE.

Either be a man, to fight the enemy, for the sake of the country, or like a bird with tied-up wings, remain confined in the prison of thy nest.

Either claim not to be a man and wear the veil of disgrace, or tear the curtain of fear and superstition and be a man.

Detach the heart from the rose and the nightingale, let go the ringlets of the beloved; enough of this nonsense, be wise and sensible.

Through falsehood, the name and fame of the country has been given up to the winds; be truthful like our forefathers, and be the pride of strangers and of ourselves.

5 Leave off the fables of the past, and be a practical man; in fact and not in fancy, be a Rustam of the traditions.

In the path of knowledge and science, be like a world-illuminating candle, in the acquisition of honour exert thyself like the moth.

If thou wantest not that accidents of life should break thy ribs, then be united with friends like the teeth of a comb.

In order that thy foot may not fall in the net of deceit of the enemies, keep thy eyes open and avoid the bait.

Our house is like our country; it is necessary to protect it; night and day be in the thought of guarding thy house and home.

10 Through the tyranny of times, our homestead has been devastated; like Pahlavi, exert thyself in rebuilding this desolated homestead.

With zeal henceforth, board the ship of valour; enough of this helplessness and annihilation, be regal as of yore.

O Akhgar, how long wilt thou be afraid of the dogs, like strangers? Rely upon thy sword and be the master in thine own house.

وطن و شاه

نیست گردد بجهان آنکه نباشد وطنش چون یهودی که خورد مشت جهان بردهنش،
 جان بی تن ندهد سو دو تن بیجان نیز جان بود ملت ایران و وطن چون بدنش
 هست هجران وطن سخت بر غیر تمند سهل بردوش بود بار بلا و محنتش
 یوسف مصر وطن روشنی چشم من است من چه یعقوب و بوی وطنم پیرهنش
 گر چه محنت کده گردیده وطن در همه حال کار یعقوب بود انس به بیت الحزنش
 وقت تنگ است بزن دامن همت بکمر ده نجات از سر همت ز کف راهزنش
 در ره حب وطن مانع و رادع چه بود ساغر حب وی ارزهر بود، ده به منش
 عاشق صادقش آن رند بلا کش باشد که کشد از دل و جان بار بلا را به تنش
 آب ایران بود از "زمزم" و "کوثر" بهتر خاک آن مشک فشان، عطر فشان یا سمنش
 ۱۰ دو جهان گر بتو دادند وطن را مفروش که بود باعث تنگ دو جهانت نمش
 دور از انصاف بود هشت بهشت از ببری بعوض ذره ای از خاک وطن باختنش
 غم مخور "اخگر" اگر درد ز کوه افزون گشت همچو خاری کند از ریشه شه کوه کنش

ساز یارب بجهان پایه جاهش محکم

دار یارب بسلامت ز بالای زمینش

THE KING AND THE COUNTRY.

Those who have no country of their own will be annihilated in the world; like the Jews they will receive a box on the ears from the world.

Life without a body is of no use and so is a body without life; the people of Iran are the soul, and the country, the body.

Separation from one's country is hard for the patriotic; the load of its woe and trouble on the shoulders is easy to bear.

The Joseph of Egypt—my Country is the light of my eyes; I am like Jacob and the fragrance of my country is like Joseph's shirt to me.

- 5 Although the country has become a house of worries, yet after all it was Jacob's business to be attached to his house of woes.
- The time is short, gird the loins of courage, and through such valour free the country from robbers.
- In the path of love for one's country what can ever intervene? If the cup of its love contains even poison give it to me.
- A true lover of the country is that trouble-undergoing libertine, who, with all his heart, shoulders the burden of worries himself.
- The springs of Iran are better than the springs of Zamzam and Kausar (of paradise); its earth spreads the fragrance of musk, and perfume-diffusing are its jessamines.
- 10 Sell not thy country even if the two worlds are offered to thee, for its price will be the cause of thy disgrace in both the worlds.
- It would not be just and fair, wert thou to win the eight heavens in exchange for the loss of a single atom of the dust of thy country.
- Grieve not, O Akhgar, if thy agony were to be like a mountain, for the mountain-shattering king will uproot it like a thorn.
- Oh God! make the foundation of his dignity secure in the world; preserve him safe and sound, Oh Lord, from the woes of time.

حمله دل و دفاع حسن

کردل من شد هدف به تیر نکاهت	بود ز چشم گمنه نبود گناهت
دل زره دیده حمله کرد به حسنت	حسن تو آراست در دفاع سیاهت
یک نظر انداخت بر فروت مقدم	کرد تعرض بدل دو چشم سیاهت
بست چپ و راست را کمان دو ابرو	کرد دلم را هدف به تیر نکاهت

روی بهر سو نمود بود ظفر پیش در همه جا بود حسن پشت و پناهِت
 غالب کردید لشکر تو و مغلوب شد دل «اخگر» قتاد بر سر راهت
 چون تواند دهد غرامت این جنگ
 میکشیش از نگاه گاه بکاهت

BEAUTY'S DEFENCE.

If my heart became the butt for the arrow of thy glance,
 the fault lay with my eyes and not with thee.

The heart through the passage of the eyes brought an attack
 on thy beauty; thy beauty arrayed thy soldiers in
 defence.

It cast a glance on the front line and thy two black eyes
 opposed the heart.

On right and left, the bows of the two eyebrows were
 made ready, and my heart was made the butt for
 the arrows of thy glance.

On every side it turned its face, victory was there; in 5
 every position beauty was thy guard and protector.

Thy army was victorious, and over-powered was the heart
 of Akhgar, and it fell in thy path.

As the heart is not able to pay the war indemnity, thou
 dost kill it with an occasional glance.

جنگ آینده

از آن ترسم که از نیرنگ از نو جنگ در گیرد
 بلرزد پایه این سنگ ما را هم بسر گیرد
 چنین جنگی اگر آید، بد نیا کس نمی پاید
 که جان و تن نفرساید فراوان بار بر گیرد
 هوا ییمای بی پایاب، جهازات قوی بنیان
 سروجان است کز انسان فزون از حد و مرگیرد

چه آتش اوفتد ناگاه اندر خرمی از گاه
بسوزد خواه یا نا خواه و اندر خشک وتر گیرد

در این دنیای پر وحشت، در این غوغای پر خشیت

۱۰ چه کس بتواند از همت، بکف دست بشر گیرد

بود چون اشتها غالب، شود بر خوردنی طالب

چه ضعف ما بود غالب، محیط ملک شر گیرد

حدیث صلح و آرامش، بود بر مکر آرایش

امان از روز پیرایش، اگر طیاره بر گیرد

۱۵ در این دنیای پر نیران که میخواهد شدن ویران

مخواب ای ملت ایران که گر خسبی شرر گیرد

بگوش ای جان به بیداری گریز از مردم آزاری

مکن «اخگر» ستمکاری تو را آه سحر گیرد

THE COMING WAR.

I am afraid that due to deceit and fraud, war will overwhelm us again.

The foundations of this earth will shake, we too will be completely involved.

If such a war doth come about, no one will remain in the world.

It will not only bring agony to the body and soul; an all-sweeping toll it will take.

5 Innumerable aeroplanes, and powerful battleships will claim for its victims,

Beyond limit and count, the heads and lives of men.

Like fire which suddenly spreads in a harvest of hay,

And burns whether one wills it or not, all that is dry and green therein.

In this barbarous world, in this commotion fraught with fear,

What man will have the courage to take the hand of man, 10
(and come to his help)?

When hunger (for conquest) overpowers a nation, it seeks
to devour what it can;

Our weakness then attracts it to us, and the expanse of
the country is overwhelmed with evil.

The talk of peace and tranquillity is an outward decoration
on the body of deceit;

God protect us on the day of its display, if the aeroplanes
take to their wings.

In this world full of flames, which wishes to devastate itself, 15
Sleep not, O nation of Iran, for if thou sleepest, thou
wilt be consumed.

O dear, exert thyself in wakefulness, and avoid harming
and oppressing people.

O Akhtar, never be tyrannical, or the morning sighs (of
the oppressed) will seize thee.

باز گشت باصل

جسم با جنس قرین خواهد شد	جنس با جنس قرین خواهد شد
روح و تن مختلف التکبب اند	روح و تن مختلف التکبب اند
روح با روح قرین میگردد	روح با روح قرین میگردد
روح بر چرخ برین خواهد رفت	روح بر چرخ برین خواهد رفت
مرک این است گرش کین شمری	مرک این است گرش کین شمری
با دم داس عدم هر موجود	با دم داس عدم هر موجود
از ازل امر چنین صادر گشت	از ازل امر چنین صادر گشت
تا دمی هست غنیمت بشمر	تا دمی هست غنیمت بشمر

«اخگرا» پیشه خود نیکی کن

که تورا توشه همین خواهد شد

REVERTING TO THE ORIGINAL SOURCE.

Everything will revert to its original type, everybody will find its abode in its original source.

The body and the soul are dissimilar things blended together; when they separate, the state will be better than the present.

The soul will approximate to a soul, and (the remains of) the body will be blended with another body.

The soul will depart for the high heavens, and the body will be consigned to the earth.

5 This is death and if thou regardest it as enmity, it is going to be hostile to everything under the heavens.

With the edge of the scythe of annihilation, every existing thing, in its own turn, will be cut down.

From eternity without beginning such an order has been issued, and it will be so till eternity without end.

The moment you have—count it as opportune, for the opportunity will surely pass away from the hand.

O Akhgar, make goodness thy vocation, for this alone will be the provision for thy journey.

غزل

از شکر بر دهن شعر من آب افتاده است	بلبم ناز لب تو می ناب افتاده است
از چه رومی ز کف من نستانی گویا	بین جام و لب لعلت شکراب افتاده است
حاصل جمع غم و عیش که کردم تفریق	چند صفری است که دریای حساب افتاده است
نافتاده است بدل نقش نوای خانه خراب	قلم از دستم و از چشم کتاب افتاده است
به گناه نگهی دیده بخون کشت غریق	دل هم از محنت دیده بعد از افتاده است
بسکه از چشمه چشم اشک فشاندم اکنون	همچو کشتی دل من بر سر آب افتاده است

«اخگر» آنکس که مرا منع ز میخوردن کرد

دیدمش دوش بمیخانه خراب افتاده است

A POEM.

My verses (lit. the mouth of my verses) have been sweetened
ever since thy lips have sprinkled pure wine on mine.

Why dost thou not take the wine from my hand? Is it
because some differences have arisen between the
cup and thy ruby lip?

When I deducted from each other the sum totals of grief
and joy, several cyphers I found at the foot of the
account.

Since thy image has fallen in my heart, O rascally beloved,
my pen has fallen from my hand, and my books from
my esteem.

For the crime of a glance, the eyes have been drowned 5
in blood, and because of the troubles of the eye, the
heart is also in agony.

From the spring of my eyes, such torrents of tears I have
shed, that my heart is floating on water like a ship.

Akhgar, the man who restrained me from drinking wine,
I saw yesterday lying dead drunk in a tavern.

 خدمت خلق

به است زانکه رسد از تو بر کسی ستمی
بترس زاه کسان گر بر آوری بدمی
بجز خدای تو اضع بهیچ محتشمی
که نیست در خور فکر تو فکر بیش و کمی
نکرده نقش دیگر نیک تر از این رقمی
چه قطره ایست که گردد جدا از سطح یمی
اگر بخدمت خلق خدا نهی قدمی
که تا بیاری بیچاره ای زنی قلمی

ز آب مهر نشانی اگر که نار غمی
زاه و دم کند آدم حیات خود محفوظ
تواضعت به فقیران روا و نیست روا
به بیش و کم که تورا میرسد قناعت کن
خدای خلق نموده بشر بصورت خویش
تو آدمی و بنزد بشر تمام جهان
به بحر رحمت حق میتوان شوی واصل
تورا قلم بکف ایزد برای آن داده است

بگیر پند ز قول خدای خود «اخگر»

که به زطاعت هفتاد ساله فکر دمی

SERVE MANKIND.

If with the water of affection thou quenchest the fire of grief of a person, it is better than thou shouldst tyrannise over somebody.

With breath and blood, a man preserves his existence, be afraid of the sighs of people, if thou makest them heave it with a breath.

Thy humility towards the poor is allowable, but it is not permissible for the great, except for God.

With what reaches thee, more or less, be content; for the philosophy of "more or less" can hardly be entertained by thy mind.

5 God has made man in His own image, He has not made an image more pleasant than this.

Thou art a man, and to men the whole world is like a mere drop which has separated itself from the surface of the sea.

Thou canst unite thyself with the ocean of mercy of God, if thou placest thy foot in the service of people created by God.

God has given a pen in thy hands for this reason that thou mayst use it for helping the poor and the needy.

Take this advice from the words of thy master (Saadi), O Akhgar, that a kindly thought is better than the devotion of seventy-two years.

غم ایران - غصه جانان

جان میدم ار رو بمن آری بخطابنی	هرچند خطابت نبود غیر عتابنی
یکدم بنما رو بستان روی نما جان	جان چیست که آریم سئوالی و جوانی
هرگز نرود خواب بچشمم که هجران	جز در طمع دیدن وصل تو بخوانی
از دیده چنان خون بفشاندم که دل من	مانند جزیره است بدریای شرابی

چشم شده از خون دلم جام شرابم بریان دل من وه چه شرابی چه کبابی
 در دفتر عشق تو مرا این می و بریان حرفی بود از فصلی و سطری ز کتابی
 گاهی غم ایران و گاهی غصه هجران که داد ز شیخی و گه امداد ز شابی
 چون مردم 'بوشهر' بهر جا که گمان بود رفتم به پی آب و نبد غیر سرابی

خاکستر بی قیدی اگر خفته بروم

اخگر بدلم هست بهر فصلی و بانی

LOVE FOR IRAN.

I shall give thee my very life if thou wert to turn thy face towards me to speak, though thy speech may be nothing but a haughty rebuke.

Show thy face for once and take my life as a present for it; what is life that we should at all talk about it.

During separation, my eyes never go to sleep, except in the hope of dreaming of thy union in sleep.

So much blood did I pour from my eyes, that my heart is like an island in a sea of red wine.

Through the blood of my heart my eyes have become like cups of wine, my heart is like roasted meat; indeed what a wine and what a meat!

In the volume of my love for thee, this wine and meat (tears and the burning heart) is a letter from a chapter and a line from a book.

At times I burn with love for Iran, at times I yearn for separation; at times I complain of the shaikh, at times I wish for the help of the youths.

Like the people of Bushire I went for water where I thought I would find it, and found there nothing but a mirage.

If the dust of neglect is resting on my face, the fire (Akhgar) is within my heart at every stage.

عمر انسان

عمر انسان در زمانه چند سالی بیش نیست
 سالهای عمرها هم جز خیالی بیش نیست
 رفت ماضی از کف و آینده و ناپیدا بود
 پس برای مرد عاقل غیر حالی بیش نیست
 خال هندو چشم جادو مار گیسو ماه رو
 چون نمی باید بدینسان خط و خالی بیش نیست
 هر جمیله چند گاهی ناز دارد بر جمال
 بعد چندی پیر زال بی جمالی بیش نیست
 جز ملال از درس و بحث و قیل و قال بهره چیست؟
 بیم و امیدی که باشد احتمالی بیش نیست
 حاصل این جمع و این تفریق و این تقسیم و ضرب
 جزر و مد رفت و آمدها زوالی بیش نیست
 چون کال زندگی مردن بود ای هوشمند
 سر بسر در دایره نقص و کمالی بیش نیست
 طایر جان در طریق معرفت گر پر نزد
 جسم را جائی بجائی انتقالی بیش نیست
 هرچه اندوزی ز آزاندر خزیند سیم و زر
 راستی گر بنگری وزر و وبالی بیش نیست
 قافله در قافله در آمد و شد «اخکرا»
 ذات دور از آمد و شد لایزالی بیش نیست

۱۰

THE LIFE OF MEN.

The life of men in the world is not more than a number of years, and the years of life are not more than a passing thought.

The past has passed from the hand, the future is not visible yet ; then, for a wise men nothing exists but the present.

The black mole, the magic eyes, the curling tresses, and the moon-like face, when they do not endure in this state, are nothing more than a passing picture.

Every fair damsel flirts with beauty for a short time ; a few years more and she becomes an old woman without any charm.

From lessons and arguments, from noise and clamour ⁵ what do we gain except worry ? All hopes and fears of life are nothing more than mere fancy.

The result of all this addition and subtraction, this division and multiplication, this ebb and tide and going and coming is no more than a final disappearance.

When the perfection of life is death, O wise man, throughout this circle there is nothing more than some defects and perfection.

If the bird of life does not take to its wing in the path of divine knowledge, the body does nothing but change its place from one site to another through greed.

Whatever thou gatherest of gold and silver in thy treasury, if thou lookest well it's nothing more than worry and woe.

Caravans after caravans passed away, O Akhgar, the ¹⁰ Divine Essence, which is independent of this coming and going, is alone everlasting.

زن

ایزن که خوش نمونه ز لطف مهیمنی	در صنع کردگار چو خورشید روشنی
بیرون بیا و نور هنر در جهان بتاب	تا کی نقاب جهل بر خساره افکنی
نی چادر جهالت بیرون خرام اگر	خواهی نفاق مردوزن از ریشه بر کنی

بیرون بیا ز پرده بکوش از پی هنر
از کیسه سیاه برون شو که بایدت
پاکی دامن است زن و مرد را ضرور
عقلت خدا بداد که کوشی براه علم
تا کی ز چشم اشک نمائی نثار راه
مگری که گریه کار سفیه است خنده کن
خندان و شاد باش که در دور «پهلوی»
نوع بشر ز جنس زنان است بانم
ای شهری از چه ای عقب از رو ستائیان؟
گر عاقلی به اصل طبیعت نظر نهی
تا چند عقل خویش دهی دست مفرضان

اندر سعادت زن و مرد اخکرا بکوش
از شر اهل روی و ربا تا که ایمنی

وطن فروشی

بجای شهد چه سقراط زهر نوشیدن
سر مغار در آغوش ازدها خفتن
دهان مار جرس دار بوسه ها کردن
بروی خار مغیلات برهنه غلطیدن
بیاده تشنه گرسنه جهان نوردیدن
بروی مخزن باروت مشتعل بودن
درون دریا شیر از نهنک دوشیدن
بجای آب بدوزخ حمیم نوشیدن
میان دیگ پر از آب جوش جوشیدن
بشیر شرزه برای مصاف کوشیدن
ز زخم نیزه و خنجر لباس پوشیدن
بسوک هرچه عزیز است برخروشیدن

درون چاه پر از مار و کژدم افتادن
هزار مرتبه به از وطن فروشیدن

TRAITOR TO ONE'S COUNTRY.

- To drink poison like Socrates instead of honey, in the
ocean to try to drink the milk of the whale,
In a cave to sleep by the side of a dragon, instead of
water to drink the filthy liquid of hell,
To kiss the mouth of a poisonous snake, to boil in a vessel
full of boiling water,
To roll naked on a bed of bristling thorns, to try one's
strength with a savage lion,
Thirsty and hungry to go round the world on foot, to 5
clad oneself with the wounds of a lance and a sword,
To be a torch on a gunpowder magazine, to cry out in
mourning for whatever that is dear,
To fall in a well full of snakes and scorpions, is better
a thousand times than to be a traitor to one's country.

اخگر آه یا آه اخگر

دل دگر از دل و از دلبر دل بر گیرم	وقت آن است که دیوانگی از سر گیرم
تا مگر خاک کف پای تو بر سر گیرم	نی غلط رفت خوش آنروز که چون خاک شوم
جز ستم می نتوان گفت کزان بر گیرم	چون نخورد آب وفا سرو خرامان نگار
تا ز انبیب دو چشم آب مقطر گیرم	اشک چندان بفشانم که برد رشک کلاب
آستین را اگر از دیده تر بر گیرم	بیم آن است که طوفان ببرد خانه دل
که خطا هست اگر این دو برابر گیرم	کیسوی یار مگو مشک خطا را ماند
سر ره از سزاهمت به سمندر گیرم	گر رضای تو بآتش زدن دل باشد
بوسه در خواب از آن قند مکرر گیرم	گر میسر نشود وصل تو در بیداری
دامن داور کل در صف محشر گیرم	داد دل را ندهد کر ز وفا داور شهر
ای خوش آنروز که زین دام بلا پر گیرم	مرع جان در قفس تن شده عمری محبوس ۱۰

اخگر آه بد انسان بکشم از بن دل
که جهان را ز تف آه در آذر گیرد

THE FIERY SIGH.

It is now time to adopt madness once again, to take back my heart from my heart and from my heart-ravishing beloved.

No, I made a mistake ; happy the day that I become one with dust that perchance I may have the dust of thy feet on my head.

As the walking cypress of the beloved was not watered by faithfulness, I could not expect to receive anything but tyranny from her.

Tears I sprinkle to such an extent that rose water got envious, for I was getting the distilled water from the distillery of my eyes.

5 The fear is that a flood may carry away the house of my heart, should I remove my sleeves from my wet eyes. Say not that the locks of the beloved resemble the musk of Cathay, for it would be a mistake to compare these two as equal.

If it be thy pleasure to set fire to my heart, out of gallantry I shall outdo the work of a salamander.

If thy union becomes unavailable in the wakeful state, in my dream I shall repeat kisses to that sweet sugar.

If the judge of the city does not give due justice to the heart, I shall take hold of the skirt (seek redress) from the Great Judge on the Day of Judgment.

10 The bird of soul has been imprisoned in the cage of the body for a life time, O happy the day when I will fly away from this snare of woe.

O Akhgar, I so heave sighs from the bottom of my heart, that the world will be set afire by the heat of the sighs.

داس و خیش

بداس و خیش اگر دست سعی باز کنی ز غیر و خویش گف خویش بی نیاز کنی
سرت بخاک مذلت فتد اگر ز طمع بسوی دست دگر دست خود دواز کنی

حقیقت ار طلبی رنج و مزد توام هست بحق نمیرسی ار تکیه بر مجاز کنی
 عدو سزد که سپس از تو احترامز کند اگر ز تمبلی خویش احترامز کنی
 اگر به صلح تورا حاجت است میباشد برای دفع عدر ساز جنگ ساز کنی
 ز انقلاب جهان پند گیر و خواب مباحش که میبرند وطن تا که چشم باز کنی
 هوا نورد "اروپا" گرفت قطب شمال ولی هنوز تو در خانه خواب ناز کنی
 اگر بزخم کسی مرهمی نهی به از آن که همچو گر به عابد همه نماز کنی
 ز فرقدان گذرد قدر قدرت "اخگر"
 کنی قناعت اگر پیشه، ترك آز کنی.

THE SCYTHE AND THE PLOUGH.

With the scythe and the plough, if thou dost put forth the hand of effort, thou wilt make thyself independent of strangers and relatives.

Thy head will be cast in the dust of humiliation if through sordid expectation, thou stretches forth thy hand towards the hand of others.

It thou seekest for truth, work and wage go together; thou wilt not reach the truth if thou restand on fancy.

If thou wert to avoid all thy sloth, thy enemy will henceforth avoid thee.

If thou wantest peace, it is necessary that to defend thyself against the enemy, thou shouldst be ready with the arms of war. 5

Take caution from the revolutionary happenings in the world, that thy country will be snatched away in the twinkling of an eye.

The aviators of Europe have secured the North Pole, yet thou art having in thy house the sleep of ease.

If thou canst not be a soothing ointment to the wounds of others, it is yet better than to be constantly at prayers like the pious cat.

Thy power will go beyond the highest heaven, O Akhgar, if thou canst acquire contentment, if thou canst leave off greed.

زندگی بدتر از هلاک

اینسان که روی آتش هجرت نشانیم چندی نمی رود که نماید نشانیم
 معنی زندگانی اگر ذلت است و زجر ای مرگ ده رهائی از این زندگانیم
 با بلبلان باغ شود کرگلم قرین سودی بجز زیان ندهد باغبانیم
 موی سفید سر دهد از بیریم خبر گوید بسر رسید زمان جوانیم
 آزرده ام ز زندگی بدتر از هلاک ای مرگ کی ز عمر چنین میرهانیم
 ای فادری که عزت و ذلت بدست تو است رحمی بکن ز لطف باین ناتوانیم

کی میشود که اخگر جانم کنی خوش

از بحر غم بساحل قربت رسانیم

A LIFE WORSE THAN DEATH.

The way thou hast put me on the fire of separation, it will not be long before no trace would be left of me.

If life means all this humiliation and helplessness, O death give me relief from such a life.

If the rose I nurtured were to be the companion of thy nightingale, except harm no benefit I would reap from my garden.

The grey hair on the head bring the news of old age saying that my time of youth had reached its end.

5 I am disgusted with this life worse than death; O death, release me from a life like this.

O Omnipotent Lord, prosperity and adversity are in Thy hand, through Thy kindness have mercy on this helpless one.

When will it be that the fire of my life will be quenched and from the sea of sorrow I be brought to the shore of Thy proximity?

اخگر

آقای میرزا حسین خان متخلص باخگر اصفهانی

آن سرو خوش خرام گر از چشم ما رود	گریم چنانکه از عقبش چشمه ها رود
تا ممکن است خشت سر خم می شود	حیف است خاک قالب ما بر هوا رود
ای مشت خاک کن طلب آدمیتی	زان پیش تر که عمر بباد فنا رود
احوال دل میرس گر اهل فراستی	زین خون قیاس کن که زمترگان ما رود
گر خضر آرد این لب جانبخش در نظر	شرم آیدش که برب آب بقا رود
شاید بجای مژه نشام بچشم خویش	آن خار را که در ره عشقت بیا رود

آزاد اصفهانی

آقای میرزا سید علی خان نور بخش متخلص
به "آزاد" فرزند "حاجی میرزا محمد تقی نور بخش"
(مستوفی) در سال ۱۳۰۶ هجری در "اصفهان"
متولد گردیده در معارف مشغول خدمات ادبی است

وطن

ما هموطنان گر بهم آمیخته بودیم	خون همه اعدای وطن ریخته بودیم
افسوس که شمشیر نفاق از همه پی کرد	در معرکه اسبی که برانگیخته بودیم
مائیم که در دوره کیخسرو و شاپور	در چشم عدو خاک سیه بیخته بودیم
اوخ که دوروئیش بیکمرتبه بشکست	تیغی که بحفظ وطن آه بیخته بودیم

یامال اجانب وطن اینگونه نمی گشت
 با شاهد آزادی بودیم هم آغوش
 گر تیغ هنر برکمر آویخته بودیم
 از جهل و غرض گر همه بگریخته بودیم
 تا سلسله علم نه بگسیخته بودیم
 محکم همه را بد بجهان کاخ سیادت
 می گشت کجا ملک جم «آزاد» پریشان
 گرما همه با یکدیگر آمیخته بودیم

عزم راسخ

زملتی کان شده است خون سرد
 شجاعت و جود، شهامت و عزم،
 توقع کار چنان توان کرد
 ز نوجوان جوی نه نا جوان مرد
 بعزم راسخ قدی برافراز
 موانع کار ز سعی کن طرد
 بچنگ دشمن شود مهیا
 تنی ستمکش؛ نه ناز پرورد
 بهار را قدر کسی بداند
 که با خبر هست ز سختی برد
 خرابی کار زستی ماست
 چه شکوه داریم ز چرخ کج گرد؟
 نفاق و کینه بیادمان داد
 خیانت و جهل خرابان کرد
 ز ناتوان فزودمان درد
 ز نادوستی شکستمان پشت
 ز نا امید بستیم
 بهر درختی امید بستیم
 بهر که بینی ز جور دارد
 دلی ز خون سرخ رخی زغم زرد
 به دست احباب بکام اغیار
 به پیچ و تابیم چو مهره بر نرد
 که شوره هرگز نیارورد
 هنوز یکدور نرفته با تو
 که از نهادت برآورد گرد
 همیشه «آزاد» سپهر بوده است
 بکجروی جفت، ز مردمی فرد

AN ODE.

From a nation whose blood has got cold, what expectations
 of achievement could be had !

Courage and generosity, valour and greatness seek from
 the fresh youths and not from slothful cowards.

With a firm determination raise thyself and remove with thy efforts all that prevents thy achievement.
 For fighting the enemy he becomes ready whose body has known hardship, not he who is brought up in luxury.
 He appreciates the value of spring who knows the hardships of a cold winter. 5
 The ruin of our work is due to our own sloth, why should we complain of the crooked revolutions of the sky?
 Disunion and idleness gave us up to the winds, treachery and ignorance ruined us.
 Unrighteousness broke our back and incapacity increased our agony.
 On every tree we built our hope but we only gathered the fruit of disappointment.
 Whomsoever thou seest, has through oppression a heart 10
 red with blood, a face yellow with sorrow.
 At the hands of friends, to the wish of the enemy we are in agonised movement like a pawn in the game of Nard.
 Do not pride thyself on the kindness of the sky, for a salt-desert will not nourish a rose.
 Before a revolution is finished with thee, it finishes thee altogether.
 Always free has been this sky, mated with crooked ways and devoid of humanity.

غزل

خاطر که برای تو کشد خسته دژم به و آن دل که نه پابند تو شد بسته غم به
 از خواستن از مردم دون مرتبه در مان ماندن همه در بستر اندوه و الم به
 گر در عوض طاعت صد ساله یکی بار کوه کنی از خلق جهان دست ستم به
 ز خوردن شهد و شکر از دست ترشروی اندر کف خوشخو همه نوشیدن سم به
 دستی که بگردد قلمش بر ضرر خلق گردیدن آندست به شمشیر قلم به

اهل کرم «آزاد» بدهر ار چه عزیزند،

لیک آنکه ندارد طمع از اهل کرم به

آزاد شیرازی

آقای میرزا حسن خان معدلی شیرازی متخلص به آزاد فرزند مرحوم
میرزا عباس خان آصف‌الملک معدلی در سال ۱۳۱۳ هجری در شیراز متولد
گردیده

۱

صبح است و هوا لطیف و خورشید از قله کوه سر بدر کرد
طومار سیاه شب به پیچید گیتی را سر بسر خبر کرد
هر کس هر جا ز خواب جنبید بر صفحه آسمان نظر کرد
دید اول صبح و وقت کار است

دیگر اثری ز ظلمت شام نبود بجهان بقدر یک مو
دنیای پر از سکوت و آرام یکمرتبه گشت پریها و
افراد بشر ز خاص تا عام بستند کمر بن تکا یو
گیتی از نو بجنبش آمد

هر موجودی ز کوف بنگر سر گرم تنازع بقا هست
ذیروح نهانده است دیگر جز بهر بقا بدست و پا هست
القصه رسیده صبح و از سر بس فتنه و شور و شر بپا هست
بشنو اینجا ز رو ستائی

* * *

۲

با روح نشیط و خاطری شاد داش بکف و برون شد از ده
رو جانب کشت زار بنهاد شد حاضر کار خرده خرده
از سبزه و آب و کاج و شمشاد این حاصل خشک زرد کرده
خوش منظره تر برای او بود

از پشت سرش به بین که باهم مرد و زن ده همه روانند
 اطفال صغیر شاد و خرم از پیشا پیششان دوانند
 این دسته میان نسل آدم ز آرایش پاک و پاک جانند
 با عصمت محض و بی حجابند

اینک همگی زره رسیدند مردان و زنان ز پیر و برنا
 چون حاصل دست رنج دیدند نشناخته هیچ دست از پا
 مردان همه داسها کشیدند زن نیز بکار شد مهیا
 یکباره درو شروع گردید

مردان عمل عرق ز رخسار میریزد شان چو آب جاری
 زنها همه نیز حاضر کار با مردانشان نموده یاری
 خورشید هم از سپهر دوار انگونه کند شراره باری
 کز لطف هوای صبح اثر نیست

* * *

۳

عصر است و هوا نه گرم و نه سرد صحرا زده طعنه ها بگلشن
 کردند ککک بهم زن و مرد شد حاصلشان تمام خرمن
 نه دیده ز کار رنج و نه درد با پاکي روح و قوت تن
 سرگرم بکار خویش هستند

زود است که مهر عالم افروز در جیب افق فرو برد سر
 وقت است که شام گردد این روز انگونه که دیده ای مکرر
 گاه است که شاد کام و فیروز از کار کشیده دست یکسر
 آیند بسوی ده ز صحرا

القصة بمرد روستائی زب هست شريك زندگانی
در ذلت و فقر و بینوائی با عیش و سرور و کامرانی
بود بمیان شاف جدائی دارد سببی که تو ندانی
من هم که نمیتوان بگویم.

آزاد همدانی

آقا شیخ علی محمد غماهی همدانی درسنه ۱۳۰۲ هجری در همدان متولد
گر دیده و سالهاست عضو انجمن ادبی همدان میباشد.

ز بس در رنجم از دست دل خویش نیارم گفت با کس مشکل خویش
چه سازم چون نیارم گفتن از شرم برآب سنگدل درد دل خویش
بسوز ای عشق یکسر خرمن من که من جز غم ندیدم حاصل خویش
چو دور از خانمان دارد فغانها دل خوین ز هجر قاتل خویش
چه کوششها نمودم اندر این راه که بینم یکزمانت مایل خویش
ولی افسوس کاخر جز ندامت نمی بینم ز سعی باطل خویش
چه طرف از حسن خودی بندد آن گل که بلبل را براند از منزل خویش
به بحری اندرم گز فرط حیرت ندارد خود خبر از ساحل خویش
از آن ساعت که گشتم آشنایش شدم ممنون بخت مقبل خویش
بر آن عزمم که زین بس باز گویم بحلال مشاگل مشکل خویش

چو شمع این آرزویم سوخت "آزاد"

که بینم يك شبس در محفل خویش

اگر بشاخ گلی بلبل آشیانه کند
ز حادثات جهان خاطری شود ایمن
عجب نباشد اگر ترك آب و دانه کند
هنوز کشتن مارا دو صد بهانه کند
هزار مرتبه گفتم بهانه لازم نیست

بدور حسن تو بیگانه ای نخواهد ماند که عشق روی تو بیگانه را یگانه کند
 بهر کجا که کشادی ز غمزه تیر نگاه بحسرتم که مگر سوی من کانه کند
 ز شوق روی تو جان میدهم در آن مجلس که مطرئی بهوای رخت ترانه کند
 از آن زمان که بلی گفته ام؛ خدنگ بلا همیشه سینه بی کینه ام نشانه کند
 به پیچ و تاب فند خاطر م در آن ساعت که موی خویش دهد تاب و زلف شانه کند

صفای خاطر دردی کشی که چون «آزاد»
 درون لجه غم رقص عاشقانه کند

مرد نا پخته شود زیر و زبرها دارد سنك تا لعل شود خون جگرها دارد
 خوف غرق و خطر کام نهنگ از بی اوست گر چه دریا بدرون در و کهرها دارد
 ما بسر منزل مقصود رسیدیم و هنوز مدعی بر سر این راه گذرها دارد
 این نه عقل است که از آن نتوان خورد ببری نخل عشق است و بهر شاخه ثمرها دارد
 چو تو او از هر جیب در همه ادواش نیست فلک حسن که خورشید و قمرها دارد
 من بر آنم که نظیر تو نیارد آراست کلک نقاش قدر گر چه هنرها دارد
 همه گویند که اورفت و نظراز تو گرفت کس نداند که در این کار نظرها دارد
 آید و سر نشناسد ز قدم باد صبا کوئی از حضرت معشوق خبرها دارد
 زنده میدارم امید و صالت ورنه روز هجران تو هر لحظه خطرها دارد
 ناله ها کردم و در آن دل سنگین نگرفت کی کجا ناله جانسوز اثرها دارد

بسفر پخته شود مرد هنر مند «آزاد»
 تا هلالی بشود بدر، سفرها دارد.

مطرب امشب هر نوائی میزند راه هوش بینوائی میزند
 می بهر جوشش که در خم میکند میکساران را صلاحی میزند
 جز من اند زیر تیغ آن نگاو هر قتیلی دست و پائی میزند
 آنکه جام من شکست و بارقیب جامهای جان فزائی میزند
 گروفا داریش کس نسبت دهد نهمتی و افترائی میزند

از بی اصلاح این ملک خراب هر کسی بیهوده رائی میزند
 گر همه یکتا پرستیم از چه روی هر کسی دم از خدائی میزند
 هر دو روزی نوبت خود نوبتی بر در دولت سرائی میزند
 هر که سر بر آستانت می نهد ما سوی را پشت پائی میزند
 هر کجا "آزاد" خرگاهی زند بیتو؛ در دشت بلائی میزند

اشتری

آقای اسد الله خان اشتری فرزند آقا میرزا محمد علی اصفهانی در سال ۱۳۲۶ هجری
 در اصفهان تولد کرده از شعرائی جوان اصفهان میباشد

سرلوحهٔ مرام

گل زیب بخش طلعت گلزار است از سبزه باغ توده ز نکار است
 یکسوی خرمن آمده آذریون سوی دگر بنفشه بخروار است
 چون کوه طور سطح گلستان بین سر تا بسر منور از ازهار است
 خود آیتی ز فی الشجر الاخضر ناراً؛ عیان ز شاخهٔ گلنار است
 پرندکان نفز چو موسیقار صد لحنشان پدید ز منقار است
 کوئی که نیکبخت شده عالم زان سبز جامه در بر اشجار است
 تنها میان جمع یکی خیری است رنجور و زرد چهره و بیبار است
 او را مگر نسیم سحر گاهی از راه مهر و لطف پرستار است
 برپا رهای ابر مگر ایدون کاندر هوای رهرو و سیار است
 وز استین جود و دهش حالی بردشت و باغ و راغ کهر بار است
 شبنم چو قطره قطره بکل ریزد درهای ابدار نمودار است

قوس و قزح چو پرده رنگارنگ
 باشد بهار ناجر و باذرگان
 گردش همه پیاله گشای جمعند
 کلای او بهر دو جهان ارزند
 لیکن چگونه شاد زینه نانک
 گویند چرخ پیر ستمگار است
 این یک عدوی مرد خرد منداست
 این خصم مردمان هنر پیشه است
 این یک بکام جاهل نادان است
 این خادم ارذل و او باش است
 این یک معین شخص دغل آئین
 این یک بجان با خردان درد است
 در روزگار سعی و عمل، بالله
 اینها همه خرافت و موهوم است
 گوینده اش بنزد کمان پست است
 سر لوحه مرام همه مارا
 یا مرک یا رسدند برامال

جز اینطریق "اشتریا" دیگر

هر ره رویم مایه ادبار است

کار و کوشش

کس را شرف بجامه و زر نیست
 زین هر دو افتخار بشر نیست
 زینت چه میکنی سر و بر را
 بجدت بزینت سر و بر نیست
 جان را فروغ دهر تو رخشان
 از مال و کنج و در و کهر نیست

ما کر که قدر خود نشناسیم
 امروز در سراسر گیتی
 دانا بکام دل شد و نادان
 درکار کوش و حرف رها کن
 تصمیم گیر در همه کاری
 انرا که بسختی دوران
 روزش چو شام و شام سیاهش
 در راستی بکوش و درستی
 آنرا که هست نفس بد اندیش
 هر مرد سست رای و دودل را
 از شوق در سری که نه شور است
 در تزد عارف اینسر و ایندل
 اسرار کون یکسره گفتن
 باشد بسان آینه داری
 هر چند راز های نهانی
 لیکن بی مشاهده آن
 یکتن نکشت کرد معافی
 زهد و عفاف و پاکی دامن
 گر زهد متقی نفرودد
 مالش مباح نیست مردم
 محروم از دخول جنان نه
 مارا چو جایگاه اقامت
 باید بافتخار گذشتن
 هر مرد را ز عیش بذلت
 در کام جان، اداء وظیفه
 تصویر از قضا و قدر نیست
 جز روز عرض علم و هنر نیست
 را، بهره غیر خون جگر نیست
 کیخ را در اینزمانه اثر نیست
 سودی توراز بوک دیگر نیست
 ستوار و سخت همچو حجر نیست
 آنگونه کش امید سحر نیست
 کین هر دور از زبان و ضرر نیست
 الا بنام زشت سمر نیست
 بر مشکلات دهر ظفر نیست
 از عشق در دلی که شرر نیست
 غیر از جواد چیز دگر نیست
 با آنکش از رموز خبر نیست
 در کشوری که اهل بصر نیست
 محدود در حدود شمر نیست
 مارا بهیج سوی نظر نیست
 کس را نظر بجز بصور نیست
 در چهر زرد و دیده تر نیست
 ز ایمان و در عقیده بدر نیست
 خوش بنزد خلق حدر نیست
 محکوم بزورود سقر نیست
 این کاروانسرای دو در نیست،
 ورنه ز مرگ جای حذر نیست
 سکی بروزگار بتر نیست
 کمتر حلاوتش ز شکر نیست

بینی میان بادیه حیران
 آنرا که نیست نور امید
 خود چیست غیر تیره سپهری
 بردفع تیر حادثه هر چند
 جز اعتماد کردن برخویش
 گوید کسی که جز کنف تیغ
 من گویمت بجز کنف کار
 در این زمان که هیچ پدر را
 در غایت دنائت فطرت
 حالی تو نیز فکر خودت باش
 اکنونت «اشتری» چو بگیهان
 یاری انیس خلوت و جلوت
 از گوشه های وحدت و عزت
 آنرا که زاد راه و سفر نیست
 اندر جبین، جلالت و فقر نیست
 کورا فروغ شمس و قمر نیست
 کمتر شماره اش ز مطر نیست
 هر سوی بنگرید سپر نیست
 شایسته مقام و مقر نیست
 ما من برای نوع بشر نیست
 در دل غمی برای پسر نیست
 یکدم پسر بیاد پدر نیست
 در احتیاط و حزم خطر نیست
 یکتن رفیق نیک سیر نیست
 زین جمع کور باطن و گر نیست
 بهتر تو را مقام مقر نیست

مرا بخاطر آور

— ۱ —

هر سال چو نو بهار خرم، بیدار شود ز خواب نوشین،
 تا باز کند بروی عالم، دفترچه خاطرات شیرین،
 از لاله دهد بسبزه زیور،
 ایدوست مرا بخاطر آور.

— ۲ —

هر مه شب چارده چوریزد مه اشک ز دیدگان نمناک،
 از روزنه گرد نقره بیزد بر چهر و جبین مردم خاک
 آفاق جهان شود منور
 ایدوست مرا بخاطر آور.

- ۳ -

هر هفته شوی بیاغ اندر بینی گلک سرخ نو شکفته،
 انگاه بس از دو روز دیگر پڑ مرده شده بیاد رفته،
 در دامن خاک گشته پرپر،
 ایدوست مرا بخاطر آور.

- ۴ -

هر روز بشاخه گل زرد پروانه چو بال و پر فشانده
 یا بلبل از درون پر درد فریاد کند ترانه رانده
 خواند غزلی چو آب از بر
 ایدوست مرا بخاطر آور.

- ۵ -

هر ساعت خوش که کشت معدوم شب؛ جلوه نمود صبح صادق
 شد صاف افق چو آه مظلوم وز لطف هوا؛ چو اشک عاشق
 هر سویی پرشته بال گستر
 ایدوست مرا بخاطر آور.

- ۶ -

هر لحظه نسیم عنبر آمیز آورد پیام آشنائی
 یا نی بنوای رقت انگیز نالید ز رسم بی وفائی
 وز مویه بدل فکند آذر
 ایدوست مرا بخاطر آور.

فلسفه ادیان

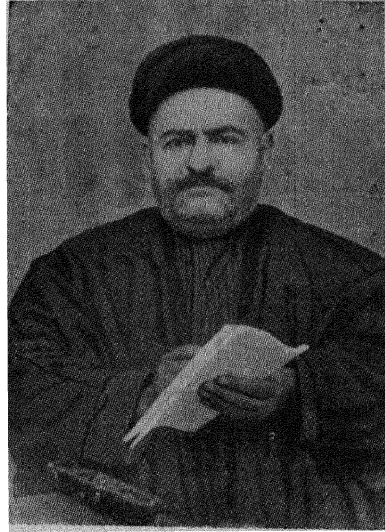
هر که را دیدی از نژاد بشر گر چه باشد تو را مخالف کیش
 ای برادر تو مهر بانی کن باوی و بشمرش برادر خویش
 تا به پاداش آن بهر دوسرای مر تو را نیز نیکی آید پیش

اشرف

سید اشرف الدین الحسینی مدیر
روزنامه نسیم شمال شاعر فکاهی سرای
معروف طهران.

ASHRAF.

Syed Ashraf-ud-din Al Huseini,
editor of the paper Nasim-e-
Shamal.

قیمه باغین نیست

زمانیکه میخفت در بسترش	شبی دختری گفت با مادرش
نویسنده نکته دان نجیب	که ای مادر مهربان ادیب
بگو قیمه باغین بود یا که قاف	بوقت نوشتن بدون خلاف
خوش آمد از حرف و اطوار او	بخندید مادر ز گفتار او
بدان قیمه نه قاف باشد نه غین	پس از خنده فرمود ای نورعین
فقط روغن و گوشت بایست و بس	ز قاف وزغین قیمه ناخورده کس
نه نه قیمه از گوشت گردد درست	همان غین وقاف از خیالات تست

فال نخود

شیخنا فال نخود می بیسند
هر چه می خواهد خود می بیسند

از نخود میشود احوال عیان	میکند مطلب سر بسته بیان
نخود خوب نهاده به میان	آمده نازه به شهر طهران
شیخنا فال نخود می بیسند	

گشته منسوخ همان طالع بین
نخود امروز شده فتح مبین
طالع امروز نهفته به زمین
دوش میگفت ظریفی مسکین

شیخنا فال نخود می بینند

گرچه درآش عیان است نخود
نشده پیر جوان است نخود
سوی مردم نگران است نخود
مصلحت بین جهان است نخود

شیخنا فال نخود می بینند

دوش گفتا پسری با دختر
چادر تازه بپنداز بسر
کی مراروح روان نور بر
این نخود بین دهد از غیب خبر

شیخنا فال نخود می بینند

گرچه هر شب به میان دیزی
از نخود هیچ ندیدی چیزی
همره گوشت نخود میریزی
دوش میگفت یکی تبریزی

شیخنا فال نخود می بینند

"رمل" گردیده به کلی منسوخ
سر جن کبر شکسته ز نسوخ
به سر "جفر" همی خورده کاوخ
غیب گو را نبود هیچ رسوخ

شیخنا فال نخود می بینند

از نخود کار همه فاش شده
همه جا داخل هرآش شده
چون نخود صورت فراش شده
بهمتر از ترك قزلباش شده

شیخنا فال نخود می بینند

بی نخود کس ندهد جایزه هیچ
بی نخود گوشت نکیرد مزه هیچ
میشود بیش نخود خربزه هیچ
دیزی مانشود خوش مزه هیچ

شیخنا فال نخود می بینند

چون پلو کشته ز مطبخ نایاب
هست آب نخود آم چو شراب
میخورم جای پلومن نخود آب
میدهد بوی نخود طعم کباب

شیخنا فال نخود می بینند

نیست معلوم چه اسرار نخود
لویسا رفته به بازار نخود
خلق حیران شده درکار نخود
خلق مبهوت ز گفتار نخود

شیخنا فال نخود می بینند

شکایت عروس

که چه آورده بلا بر سر من؟
 خدمت خانه نمودم چو کنیز
 من یکی دختر زیبا بودم
 یاز خانه ننهادم بیرون
 اسم شوهر نشنیدم هرگز
 رخت های بچه را می شستم
 زبرک عاقل و دانا و قشنگ
 بلکه همزاد و پریزاد ندید
 پدرم بود یکی بقالی
 کرد شاه پریان را تسخیر
 بود با فال نخود طالع بین
 بود در خانه ما مبل اطاق
 از زلف و مرد نمیشد پیدا
 بود خالی ز کتاب و دفتر
 چشم ما کاغذ و سرمشق ندید
 دوری از مادر و خواهر کردم
 اهل عیش است و بک است و خان است
 میزند هر شب و هر روز شراب
 بدتر از غول بیابان است این
 نیست شوهر همگی درد و بلا است
 نیست شوهر که شکم درد بود
 همچو شاعر بود این خانه خراب
 نه نه جان زود سیا بخت شدم

خانباچی غافل از شوهر من
 کاش در خانه خالوی عزیز
 با قد و قامت و رعنا بودم
 چهره ام بود ز عصمت گلگون
 روی بیگانه ندیدم هرگز
 شپش مادر خود می جستم
 دختری بودم مقبول و زرتک
 چهره ام را نه که داماد ندید
 مادرم بود یکی نقالی
 عمه من بهزاران تدبیر
 دایمی من بداهات «قزوین»
 روغن و لورو پنیرو قیاق
 در همه خانه ما یک ملا
 خانه مان طاقچه ها سر تا سر
 گوش ما نام معلم نشنید
 وای از آن روز که شوهر کردم
 گفتم این شوهر من انسان است
 میخورد مرغ و فسنخان و کباب
 حال دیدم که چه حیوان است این؟
 نیست شوهر پسری یا بهواست
 رنگش از مشق جنون زرد بود
 روز و شب هست سرش گرم کتاب
 همسر شاعر سر سخت شدم

روز و شب شوهر من چون ظلمه
 گاه فکر کتب تفسیر است
 گاه بیهوش شود روی کتاب
 همه خوابیده و او بیدار است
 ناگهان می جهد از خواب چو تیر
 می نهد صورت خود روی چراغ
 بلکه خطش چو خط میر شود
 هیچ در فکر زن و دختر نیست
 صبح تا شام بدستش قلم است
 میکند هر شب و هر روز سیاه
 گر کندی بر در و دیوار نظر
 کاغذ مشق و بیاض است و کتاب
 دفتر تازه کتاب تازه
 کتب حکمت و عرفان بافی
 بهر شوهر دل من می سوزد
 رحم کن. رحم بیا در بر من
 جان من خسته شدی راحت کن
 میرود جان تو بر باد آخر

تزند حرف بمن يك كلمه
 گاه در فکر خطوط میر است
 گاه از فکر شود محو و خراب
 سر شب تا بسحر در کار است
 گر کند خواب بچشمش تاثیر
 میرود با عجله سوی چراغ
 باز مشغول به تحریر شود
 خاباجی شوهر من شوهر نیست
 همه در فکر کتاب و رقم است
 ده ورق کاغذ الوان چو کلاه
 خانه ما چو نمائی تو گذر
 عوض لاله و لامپا و حباب
 هست در طاقچه بی اندازه
 رقم هندسه و جغرافی
 آتش شوق چومی افروزد
 گاه میگویمش ای شوهر من
 بنشین شام بخور صحبت کن
 هستی امروز تو داماد آخر

یاد آوری

از زمان خان و بك یاد آورید
 ریزه ریزه نم نمك یاد آورید

از تقاضای فلك یاد آورید
 كد خدا میزد كتك یاد آورید

از یریزاد و ملك یاد آورید

حاکمان ظالم جلاد را
 قدری از شلاق و چک یاد آورید
 یاد آن میر آخور ناشی بخیر
 از جهنم از درک یاد آورید
 تابگی دارید با هم دشمنی
 از نفاق گرك و سك آورید
 جوجه و مرغ دهاتی هرچه بود
 ز آتش و فلفل نمک یاد آورید
 میزدش شلاق نایب چلیچله
 بادف و چنک و لبک یاد آورید
 پاهای رفتی ز زانو بر فلک
 قدری از چوب و فلک یاد آورید
 يك كلاه ده منی با يك قمه
 گاهی از دوز و کلک یاد آورید
 پیشخدمت های مقبول قشمنک
 قدری از شاوروزک یاد آورید
 آس و طاس و مهره بازی چه شد
 از سمند تیز تک یاد آورید
 اندرین هنگامه دل خوش کن بهیچ
 گاهی از تحت الحنک یاد آورید

یاد آرید عهد استبداد را
 پیش مادر کشتن اولاد را
 یاد دهباشی و یوز باشی بخیر
 یاد آن شلاق فراشی بخیر
 ای مسلمان و یهود و ارمنی
 قول رندون سن منی یامن سنی
 چونکه فراشی بده کردی ورود
 میزدی بر سیخ و میافروخت دود
 تا که می افتاد زارع در تله
 از در فتن و داغ چوب و اشکله
 یاد آن روزی که با اردنک و چک
 خوب این مشروطه شد سنک محک
 داشت هر فراس با صد و اومه
 اندرین ماه صفر با زمزمه
 گو غذا های لذیذ و رنک رنک
 میزدی در پیش رو شاطر شلنک
 ایفلک جفت و کلک سازی چه شد
 اسب بندی طولی و تازی چه شد
 شیخنا بر این وان بیخود مپیچ
 گاه از عمامه های پیچ پیچ

از کلاچ^۱ و کشکرک^۲ یاد آورید

از تقاضای فلک یاد آورید

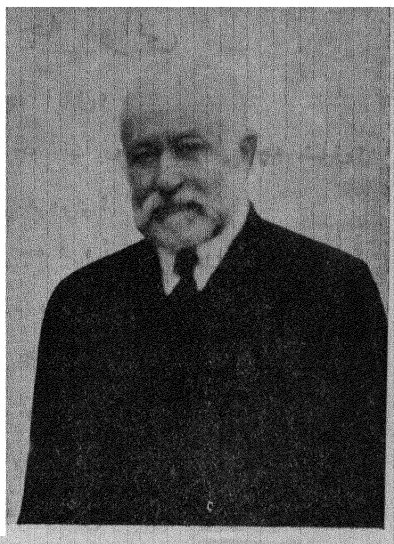
معما

که بود شوخ و شنك و را مشكر
 خويشتن را نهفته در معجر
 میکند اقتضای يك شوهر
 نتوان پیش او نمود گذر
 میکنند گوشت را صدایش کر
 باز شش شوهر آورد در بر
 بر سر كودكان زند نشتر
 باز بگر است همچنان دختر
 در زمان تولد از مادر
 از شكم با هزار توپ و تشر
 از وی اندر جهان نماند اثر
 در جهنم نماند جای دگر
 همه خوردند با هزار خطر
 سحر هاگرد همچو جادو گر
 نعش پیر و جوان بکوه و کمر
 رفت از یاد تیر و تیغ و سپر
 خود و خفتان و جوشن و مفر
 یکمدهد گرز و یکمدهد خنجر
 خواند در قهوه خانه داش اصغر
 شد روان در حضور شیخ اکبر
 که بيك زن رواست شش شوهر؟
 ورنه زینحرف میشود کافر
 که بود شش فشنگش اندر بر
 شد حواله به نمره دیگر

چيست آن لعبت پری پيكر؟
 تا نه بيند کسی جالش را
 شش رحم دارد و بهر رحمی
 چون شود حامله ز وحشت آن
 عجب اين است وقت زائيدن
 شكمش ناز بچه خالی شد
 موقع وضع حمل با سختی
 گر بزاید هزار بار افزون
 كودكانش به قتر و قتر آيند
 كودكان را برون بر اندازد
 كودكانش بهر که بر خوردند
 بخانه های بهشت را پر کرد
 بيد هزاران نفوس در ايران
 جنك بين الملل چو پيدا شد
 كشت و بر خاك ريخت مليونها
 شد زوی حربه ها همه منسوخ
 كس بخاطر نيساورد زين بعد
 هست در موزه خانه "لندن"
 دوش اين شعر را بوجد و شعف
 شدی صفدر بسوی مسجدشاه
 كرد از وی سؤال مسئله را
 گفت ساكت شوای سك ملعون
 اين كه بشنیده ای تو ششول است
 قصه جوجه و فسنجان هم

افسر

شاهزاده محمد هاشم میرزا رئیس
انجمن ادبی طهران فرزند
نورالله میرزا در ۱۲۹۷ هجری
در سبزوار خراسان متولد گردیده
تحصیلات عالیہ خود را در آن
محل و مشهد خانہ داده در سال
۱۳۲۷ بنیاندگی مجلس شورای
ملی منتخب و در سنہ ۱۳۳۰
ریاست معارف و اوقاف خراسان
بایشان محول گردید و از سال
۱۳۳۳ تا کنون بنیاندگی از طرف خراسان در مجلس شورای ملی

منسوب میباشند.

AFSAR.

Prince Mahomed Hasham Mirza son of Nurullah Mirza born at Sabzavar Khorasan in 1297 A.H. He was first elected to the Parliament in 1327 and since 1333 regularly represents Khorasan in the National Assembly. He is the President of the Literary Society of Teheran.

وصف یار

چون او نبود در نظر من؛ جهان نبود
سوری نبود لاله نبود ارغوان نبود
چون قد سر فراز تو سروران نبود
رخشنده اختری چو تو در آسمان نبود
جز من کسی بکلبن او باغبان نبود
روزی که گلشن و قفس و آشیان نبود
دور از برمن آن مه نا مهربان نبود

رفتم بیوستان ز نگارم نشانی نبود
در بوستان بکشتم هم رنگ روی او
ای سرو ناز و حسن خدا را برآستی
در آسمان بدیدم ای ماه مهربان
روزی که در زمانه بهار و خزان نبود
مرغ دلم بدام دو زلفش اسیر بود
امروز اگر ز کجروی آسمان نبود

مجنون آفتاب نمیبود اگر زمین کوهی ز سوز سینه اش آتشفشان نبود
ای شمع اگر بزم رقیبان نسوختی پروانه وار افسرت آتش بجان نبود

چه گناهی چه ثوابی

ای فلک نقش بر آبی چه ذهابی چه ایابی؟
 ره بمقصد چو نیایی چه درنگی چه شتابی؟
 تو که سوزانی و سوزی ز چه ای مهر فروزی؟
 چه طلوعی چه غروبی چه حضوری چه غیابی؟
 آخر ای آدم اول بچه کار آمده بودی؟
 چه هبوطی چه صعودی چه ایابی چه ذهابی؟
 جان و میل و غضب و شهوت و قدرت چو تو دادی؟
 کیست مسئولی خدایا چه سؤالی چه جوابی؟
 گر طبیعت همه را داده تو از بنده چه خواهی
 می کنم هر چه بخواهم چه عتابی چه عذابی؟
 اختیار است همی کآنچه بخواهم نتوانم
 با چنین قوت و قدرت چه گناهی چه ثوابی؟
 بنده مختارم اگر هر چه دلم خواسته کردم
 ندمم گوش بفرمان چه عتابی چه خطایی؟
 کوه بخرشند بکاهی من و بخشایش یزدان
 بروای واعظ نادان چه حسابی چه کتابی؟
 «افسر» از فلسفه بافی نرسد درد بدرمان
 عشق بازی کن و می خور چه خطائی چه صوابی؟

راز عشق

اگر چه بلبل با کل هزار دستان گفت
 بیاغ از آن گل خندان بیژمرد که هزار
 کسی که گفت قیامت کنایتی است ز هجر
 هزار مرتبه مشکل تر است آسان گفت
 چکونه نام زلیخا شمارم از عشاق
 که هر چه خواست بیوسف دروغ و بهتان گفت
 ز راز عشق یکی از هزار نتوان گفت
 بروز وصل غم روزگار هجران گفت

عجب که من به تب عشق او گرفتارم کسی که منع ز عشقم نمود هذیان گفت
 بکفر زلف تو دل داد شیخ شهر مگر که شد بسوی خرابات و ترک ایمان گفت
 زدست جور تو با هر که شکوه سر کردم به آه و ناله و افغان هزار چندان گفت
 زدست هجرتو "افسر" نداشت خاطر جمع بیاد زلف تو افتاد اگر پریشان گفت

اندیشهٔ خیام

قیام اگر درد آشام نبود از باده نشان زمیکشاش نام نبود
 هر فکر دمید از افق کهنه و نو روشنتر از اندیشهٔ خیام نبود

توبه

گفتم که روی خوب نماشا نمیکنم دل را اسیر زلف چلیپا نمی کنم
 در کوچه های عشق قدم هم نمی زنم خود را همیشه واله و شیدا نمی کنم
 پیرم دگر بیزم جوانان نمیروم اسباب عیش و نوش مهیا نمی کنم
 رسوا شدن بعشق بود گرچه آبرو خود را بچشم جامعه رسوا نمی کنم
 بی شور عقل دست بکاری نمی زنم از شور عشق معرکه بریا نمی کنم
 دیدم بعقل میشود اجرای این مرام آنهم زدست رفته و پیدا نمی کنم
 عقلمی که منع من کند از عشق دشمن است با دشمنان خویش مدارا نمی کند
 مشغول توبه بود دلم چهرهٔ تو دیدم گفتم ز عشق توبه خدا یا نمی کنم
 نا جای داشت سینه بشیرش هدف نمود دیگر از او توقع بیجا نمی کنم
 زخمی که از تو باشد مرهم نمی نهم دردی که از تو بود مداوا نمی کنم
 جان بلب رسیده اگر هم بشب رسد امشب همان شبی است که فردا نمی کنم
 ای مدعی ز یار خبر آور و به بین جان میکنم نثار رخت یا نمی کنم
 ای دل نیاز جز بپر دوست خوب نیست زانرو شکیب از تو تقاضا نمی کنم
 "افسر" دگر ز نالهٔ خود نا امید باش میگفت رخنه در دل خارا نمی کنم

تعدد زوجات

زنان گویند اگر مردی دو زن گیرد ستم باشد
 شب و روز از برای خود بلای جان و تن باشد

چرا زن شوهری گیرد که جز او همسری دارد
 خدا را این بلا را زن برای خویشتن دارد
 اگر خواهد که این روز سیه آید بسر باید
 زن دانا نه گردد همسر مردی که زن دارد

وقت عزیز است

اندیشه هر بوده و نا بوده مکن
 اوقات گرانبهای خود را هرگز
 تن را بی آرزوش فرسوده مکن
 آلوده بفکرهای بیهوده مکن

خود کشی

ایکه بیهوده میکشی خود را
 یا چو کودک دل تو نشکبید
 که نکشتی ز عیش بر خوردار
 باری این خوی زشت دشمن تست
 از غم روزگار کج رفتار
 حوی بد مرد را قرین بد است؛
 بچنین خوی زشت جان مسپار
 خری از بهر خویش آتش را
 زینهار از قرین بد زنهار
 گراز آن هم نداری اندیشه
 «وقتا ربنا عذاب النار»
 که از آن دشمنان کنی خرسند
 زشت تر هم این نباشد کار؛
 دوستان را کنی برنج دو چار

غزل

چون کرم پیله ناچند برگرد خود تنیدن
 با بال علم و کوشش پرواز کن بعالم
 در مهد عهد اول نا چند آرمیدن
 برکن کهن درختی کز میوه اوقاده است
 بنشان نهال شاداب از بهر میوه چیدن
 موهوم اگر فکندی معلوم را گرفتی
 آنکاه سوی مقصود باید بسر دویدن
 معلوم چیست؟ چیزی کارا خرد پذیرد؛
 یا آنچه میتوانی با چشم خویش دیدن
 موهوم چیست؟ چیزی کارا خرد کندرد؛
 اما تو می پذیری از کثرت شنیدن
 اوهام را مگردان بر عقل خویش چیره
 باید بقوت علم این پرده ها دریدن
 عادات وهم آنکیز ای عقل دشمن تست
 این گونه دشمنان را باید بخون کشیدن
 چون تیر راست رو باش بنشین بچشم دشمن
 در چنگ خصم ناکی همچون کلان خمیدن
 تا هست این خرافات بر عقل حکم فرما
 «افسر» بساحت حق کی میتوان رسیدن

خانه خدای ایران

روزی که زهر مرد صدائی برخاست از هر طرف ملک بلائی برخاست
 ضحاک ستم چو ازدهائی برخاست در خانه ما خانه خدائی برخاست
 در آنشب تیره رهنمائی برخاست چون «کاو» یکی «شاه رضائی» برخاست
 سر ناسر ملک شد از او امن و امان نه نام ز فتنه ماند بر جا نه نشان

THE LORD OF THE HOUSE OF IRAN.

On the day when the cry went forth from every man, when
 from every side of the realm a calamity arose,
 When the Zahhak of tyranny arose like a dragon in our
 house, the Lord of the House appeared.
 In that dark and dismal night a guide appeared and like
 Kaveh a Reza Shah appeared.
 Throughout the length and breadth of the land peace and
 security was established, and of mischief and anarchy
 not a name, not a trace remained.

دسترنج

آنکس که بزور مال کس برد در چشم جهانیان چو درد است
 آن هم که بعجز و لابه گیرد بر چهره اجتماع کرد است
 مرد آنکه ز خاک روزی آرد یا آنکه ز دسترنج برد است

صحت

تا توانی بحفظ صحت کوش کاندرا این کار جای سستی نیست
 تا توانی بود طلایه مرگ زندگی جز بتن دوستی نیست

خونبهای گل

هنوز باد بریزد بدشت خاک بسر که ریخت برک کبی از ستم بیای کلی
 بیا و دست ز غارت بدارای کلچین به بین چگونه ستانند خونبهای کلی

سعی و عمل

مید شگوفه ایست؛ کوشش بر آن کوشش مرغی؛ امید بال و پر آن
کوشش ز امید زاد و از آن همه چیز نومید مشو که جان نهی بر سر آن

ایران مال ایرانی است

آنرا که هوای سرفرازی هوس است در گلشن او نه جای هر خار و خس است
ایران باشد همیشه از ایرانی «در خانه اگر کسی است یک حرف بس است»

تعاون بقا

مردم ز تنازع بقا شد نا بود این راه خطا هیچ نباید پیمود
در فکر تعاون بقا باید بود با یاری یکدیگر توایم آسود

CONTEST OR CO-OPERATION?

In the strife and contest for survival and existence mankind has been decimated, this wrong path should not be traversed at all.

We ought to think about co-operation for our permanence; with mutual aid we can surely rest in peace.

اعتماد بنفس

همچو فانوس پرده ای تا چند؟ بود باید بدست غیر بیای
چون که دست از سر تو بردارند راست دیگر نباید آن بالای
قد یکتا که می نمایانی شکن و چین و خم کند صد تایی
شمع بر پای خویش چون بستاد روشنی بخش گشت و بزم آرای
سرفراز است اگر چه بگدازد هر که چون شمع بود پا بر جای
تیره بختی است تکیه بر دگران نپذیرفت مرد روشن رای

S ELF-RELIANCE.

Like the covering shade of a Chinese lantern how long wilt thou rear thyself up with somebody's helping hand?

When the hand of support is removed from thy head, thy figure no more stands straight and erect;

The erect stature that thou showest collapses with a hundred breaks and folds and bends.

But when the candle stands on its legs it sheds its radiance and adorns the assembly.

Whoever stands on his legs like a candle is exalted, though he may be melting and consuming himself. 5

It is a misfortune to put reliance on others; a man of enlightened judgment will not approve of this conduct.

تربیت فرزند

آن درختی که دانه کشت بود میوه اش را نمیکنند پسند
مگرش باغبان ببرد شاخ شاخ دیگر بدان کند پیوند
ای پدر تربیت چو پیوندیست که برخوب از آن دهد فرزند

دورویی

بود مرد مانند آئینه یکرو سزاوار مردان نباشد دورویی
دو روئی اگر زبید از بهر مردان چرا بهر يك زن تربید دوروئی؟

رازداری

باش چون پرده رازدار کسان تا نکردند از تو افسرده
پرده راز کسی نگفته بکس هیچ کس راز خود نیازرده
پرده پوشی نموده عیب کسان دیده اما برو نیاورده
حفظ اسرار و پرده پوشی را یسار باید گرفت از پرده

از لاله بیار است بهاران تن کوه از دشت نکوتر است پیرامن کوه
باید بکشیم پای از دامن دشت باید بزیم دست در دامن کوه

بایه مردمی چنین بنهاد
نه کسی را فریب باید داد

آن شنیدم که راد مرد بزرگ
که نه از کس فریب باید خورد

تن سالم

تن درست و پر دل و جان سخت و باعزم و متین
کی توان از ناتوانی خواست اوصافی چنین
هست آری تن درستی با توانائی قرین
آفرین بر این چنین مادر هزاران آفرین
بچه نازدن به از شش ماهه افکندن چنین

مادر دانا توانا پرورد فرزند را
در تن سالم بود عقل متین و فکر خوب
تا توانی خیزد از نا تن درستی در جهان
مادر دانا توانا پرورد فرزند را
ای زن نادان مپرور بچه رانا تن درست

پدر و مادر

چیست آخر ز عمر حاصل ما؟
حاصل ما و میوه دل ما؟
جان سپارند در مقابل ما؟
تا گشاید گره ز مشکل ما

آن شنیدم زنی بشوهر گفت
گر همین دختر و پسر باشد
پس چرا زنده ایم و می بینیم
گفت از این درس خوانده کودک پرس

آنچه گفت اوستاد کامل ما
بر کند ریشه قبایل ما
حکم فرماست در سواحل ما
که برد تا عدم قوافل ما
که پدید آید از محافل ما
جای دارند در اناهل ما
نیست یا کیزه جا و منزل ما
نیست ما کول هست آکل ما
مردم بی تمیز جاهل ما
شود آن درد نیز شامل ما
که بجا مانده در سلاسل ما
در رگ و ریشه و مفاصل ما
داد از سر پرست غافل ما
پدر و مادرند قاتل ما

گفت فرزند با تو گویم باز
کاین همه دردها که می میشنوی
این تب و توبه ها که می بینی
این مرض های مسری مزمن
همه از نا پدید جانور است
صد هزاران هزار این حیوان
هست آلوده آب و خورد و خوراک
هرچه را میخوریم و می نوشیم
همه از یکدیگر فرا گیرند
چونکه مادر پدر نپرهیزند
ای بسا دردهای موروثی
در تن و جان و خون و سینه و سر
همه تقصیر مادر و پدر است
در حقیقت اگر چنین باشد

ترجمه از فرانسه «رسو»

هر طرز نومی که در جهان روی نمود نه از همه دیرتر فراگیر و نه زود
 نه پیشرو طرز نوین باید شد نه بی سپر رسم کهن باید بود

دو راز تو چو مرغ دل من در قفس افتاد فریاد زد آنقدر که تا از نفس افتاد
 دارد خبر از حال دل تنگ من ای گل آن غنچه که در دسترس خار و خس افتاد
 تا شمع ز رفتار تو عاشق کشتی آموخت پروانه ز جان دادن من در هوس افتاد
 افتاد ز پرواز و سخن رفت ز یادش تا طوطی آزادی ما در قفس افتاد
 جز مردم ایران بجهانی نفروشد این گوهر مشروط اگر دست کس افتاد
 برجسته شو ای شاخ که با مال نکردی شد دستخوش آن میوه که در دسترس افتاد
 ایران که شد آنسوی تراز "دجله و جیحون" افسوس که اینسوی "فرات و ارس" افتاد
 آن شرق که آبادی کیتی همه زان بود پیش که توان گفت که از غرب پس افتاد
 آن رفت بطیاره و از ابر گذر کرد این باز بدنبال صدای جرس افتاد
 چون محتسب شهر بود مست عجب نیست گر "افسر" هشیار بدست عسس افتاد

A POEM.

Far from thee, as the bird of my heart was in a cage, it
 cried in lament to such an extent that it was out of
 breath and tired.

O rose! the state of my constrained heart is known to that
 bud which has fallen in the hands of thorns.

When the candle learnt the mode of killing its lovers
 from thee, the moth seeing me sacrifice my life
 got the yearning (to burn itself).

Since the parrot of our freedom has been caged, it ceased
 to fly and words forsook its memory.

Except the people of Iran none else would have sold, 5
 even for the world, the gem of a democratic constitution
 if it had fallen in his hand.

O branch go high up that thou mayst not be destroyed,
the fruit which is within reach of the hand is easily
plucked.

Iran which once extended its boundary beyond the Tigris
and the Oxus, alas, that it now falls within the Eu-
phrates, and the Araxes.

That East on which the welfare of the whole world depen-
ded, to whom shall I say it has fallen behind the West.
The latter took an aeroplane and passed beyond the clouds,
whilst the former still followed the bell of the caravan.

10 When the chief of the city police is intoxicated, no wonder
that sober Afsar is arrested by the custodian.

خواه از تو و خواه از من

این کانه که میباشد گاه از تو و گاه از من جاوید نخواهد ماند خواه از تو خواه از من
کردون چو نمی گردد بر گام کسی هرگز گیرم که تواند بود مهر از تو و ماه از من
گر هیچ نبازی باز چون هیچ نخواهی برد رنجی ز چه زمین شطرنج فرزین ز توشاه از من
کبکی بهزاری گفت پیوسته بهاری نیست این خنده و افغان چیست گل از تو گیاه از من
با خویش در افتادیم تا ملک ز کف دادیم از جنگ کسان شادیم داد از تو و آه از من
نه تاج کیانی ماند نه افسر ساسانی "افسر" ز چه نالانی تاج از تو کلاه از من

MINE AND THINE.

This palace which belongs at times to thee and at times
to me, will not endure for ever either for thee or for me.
As the skies do not revolve according to the wish of any
one, take it for granted that the sun belongs to thee
and the moon to me.

If thou wert not to loose anything, yet as thou canst take
nothing away why shouldst thou worry about this
game of chess, let thine be the checkmating queen and
mine the King.

The partridge said to the nightingale : the spring is not per-
manent, why this laugh and why lament, let the rose be
thine and the blade of grass be mine.

We fell out amongst ourselves till we lost the country 5
 from our hands, we are glad to see others fighting,
 O alas for thee and woe for me!

Neither the Kiyanian crown remains nor the Sassanian
 diadem, O Afsar, why wailest thou? Let the crown be
 thine and the hat mine.

نامه سود مند

همی بهر خواندند مهیا کنی	اگر خواستی نامه سود مند
جز این گر بود به که پروا کنی	بجو آنچه بر دانش افزا بدت
که سودا چو مردان دانا کنی	چو از عمر گاهی بدانش فزای
که افسانه با عمر سودا کنی	فسانه مخوان زانکه نابخردی است

زن خواب

بیش ازین هستم دگر نمیشاید	يك زن خوب مرد را کافی است
هیچ بر عیش هم نیفزاید	گرفزون شد ز عمر خواهد کاست
بجز اندوه و غم نمیزاید	از یکی بیش اگر بخواهی زن
” که بقرآن خدای فرماید “	ایکه زن بیش خواهی و گوئی
وان ز داست تو بر نمی آید	گر خدا گفت، با عدالت گفت
هیچیک زان دو می نیاساید	بر سر زن اگر بخواهی زن
چشم بر روی غیر بگشاید	گاه با شد زن از تو گیرد یاد
خویش را بهر کس نیاراید	ور زن پار سا چنین نکند
راه صدق و صفا بیما یسد،	هر چه از شوی کجروی بیند
جان درین ره نثار بنماید،	پروراند بجان و دل فرزند
مرد راهم خجالتی باید.	دل بدیگر زنی نباید داد

خیام

جهانی ستایند خیام را که اندیشه ها بی کم و کاست گفت
پسندید هر چیز را در جهان نرسید از هیچکس راست گفت
دل عالمی را بگفتار برد چرا؟ چون دلش هر چه میخواست گفت.

KHAYYAM.

The world is praising Omar Khayyam because he gave out his thoughts as they were.

Whatever he approved of in this world he said it truly without being afraid of any one.

He carried away the heart of the world by what he said ; why ? because he spoke whatever his heart desired.

آزادی

ای مرغ چو آزاد برائی ز قفس آزادی مطلق نکنی هیچ هوس
آزادی سودمند آن باشد و بس کزوی نرسد زبان بازادی کس

FREEDOM.

O bird, when thou dost come out free from the cage crave not for limitless freedom !

That beneficial freedom is enough for us, through which no harm is received by the liberty of others.

نیکی

برای آنکه بیا سایم از حوادث دهر جهان و هر چه در او هست مختصر گیرم
سزای نیکی من کر هزار بد بدهند بدین خوشم که نکو کرده ام ز سر گیرم

GOOD ACTION.

In order that we may rest peacefully from the happenings of Time, let us make little of the world and all it offers.

In return for my goodness if a thousand evil things are offered, I am happy with this that I did good and will repeat the goodness.

افشار

دکتر افشار مدیر مجله «آینده» طهران

مهتاب شب در کوهسار البرز

شبی از نورمه چون روز روشن؛
 تو گفתי آسمان طاقی بلند است،
 و یا مانند اقیانوس آرام
 همه سیارگان برگردان ماه
 نژد و لاغر و پژمان و بی رنگ،
 ثوابت چون هزاران شمع کم نور
 نیارم و صف آن شب گردزین بیش
 چنان فرخنده شب را گر به بینی
 بیاید دیدن آن شب را که گویند
 ۱۰ مرا بیرون زری در پای «البرز»
 گزیدم برستیغ کوهساری
 ندانم کوهرا امشب چه حالت؟
 خروشان است و گریان است و خندان
 برقش آمد در انجا کلک بی جان
 در آن مهتاب شب بریاد ایران ۱۰
 تکه افکندم از بالا بیاین
 شدم نومید و در نومیدی خویش
 گذشته درس امیدی بمن داد
 شدم گوئی بخواب اندر که دیدم
 فروزنده مهی گسترده خرمن
 چراغ مه بران طاق است آن
 مه تابان بسان «پر تو افکن»
 درخشنده ولی چون نوک سوزن
 چراغی را مثل کش نیست روغن
 که عمداً بر فروزی روز روشن
 فصاحت را بود حدی معین
 همانا میشوی دیوانه چون من
 (شنیدن که بود مانند دیدن)
 کنار چشمه ساری بود مسکن
 چو کبکی بر سر سنگی نشیمن
 که اشک از چشمها ریزد بدامن!
 گهی شادی نباید گاه شیون
 مرا زاینده شد طبع سترون
 شدم بر صفحه کاغذ قلمزن
 وطن را دیدم اندر چه چو «بیژن»
 مرا آمد بدل یاد «تهمن»
 بدیدم در کراف آینده روشن
 کشیده سر بسر خطهای آهن

۲۰. ز دریای "خزر" تا "بحر عمان" ز مرز "هند" تا سرحد "ارمن"
 زیک سو بسته دیدم سد "کارون" ز دیگر سوی بس کاویده معدن
 چو از اندیشه لختی باز گشتم نکاهی دیگر افکندم به میهن
 «بطهران» اندرون بردم نکاهی بدیدم کلخنی برجای گلشن

A MOONLIT NIGHT IN THE MOUNTAIN RANGE OF ALBORZ.

The night was lit up like a day by the light of the moon,
 the resplendent luminary had spread its harvest of
 radiance.

Thou mightst say the sky was a sublime porch, from which
 the lamp of the moon was hanging like a pendant ;

Or that it was like an ocean at rest, in which the moon was
 flashing its searchlight.

The planets round about the moon, were shining, but only
 like the point of a needle—

5 Weak and infirm, lustreless and bedimmed, they looked like
 lamps fading for want of oil.

The fixed stars looked like thousands of trivial candles, lit
 up deliberately on a brilliant day.

No more can I describe the beauty of that night, for even
 eloquence has its allotted limit.

If thou happen to view such a beautiful night, thou wilt
 surely go mad like myself.

The splendour of such a night ought to be seen, for they
 say : How can what is heard, be like what is seen ?

10 On the outskirts of Rai, at the foot of the Alborz, by the
 side of a running rivulet, I had my abode.

I had selected the summit of a hillock, like a partridge
 perching on the top of a rock.

I do not know what is the matter with the mountain to-night,
 for I see tears (rivulets) running down its eyes, along
 its skirt.

It seems to me at times laughing, at times weeping ; it is in
 joy at times and in lamentation at others.

My lifeless pen danced into life there, and my well-nigh
 barren nature was seized with the pains of child-birth.

In that moonlit night, in the memory of Iran, I began scribb- 15
 ling things on paper.

From the top, I cast a glance below, and I saw my country
 fallen in a pit like Bizhan.

I was in despair, but in my despair came to my heart, the
 thought of Tahamtan Rustam.

The past gave me a lesson of hope, and I saw a brilliant
 future over the horizon.

Thou mightst say I went into a dream, for I saw railroads
 laid out all over the country,

From the Caspian to the Gulf of Amman—from the 20
 frontiers of India to the boundaries of Armenia.

On the one hand I saw a big barrage built over the river
 Karun ; on the other I saw all mines opened up and
 utilised.

When for a moment I withdrew myself from these thoughts,
 I cast a glance once again on my native soil.

I looked at Teheran and saw that instead of a rose-garden,
 it was yet a dustbin.

در راه اصفهان

میآدم از "شیراز" راهم "بسیاهان" بود
 هنگام گل و سبزه ایام بهارات بود
 ره بود بسی بر پیچ چون پیچ و خم زلفت
 در هر خم و در هر پیچ يك منظره پنهان بود

که مرتع و که مزرع، که جلگه و که هامون،
 که کوه و گهی دره، که دشت و بیابان بود
 بس چشمه که گریان بود چون چشم من اندر هجر
 هر جا چنی دیدم چون روی تو خندان بود
 در دشت بسا گلها، در مرغ چه سنبلها،
 بر شاخ چه بلبلها خندان و غزلخوان بود
 جز آنکه طبیعت بود خندان و خوش و سر شار
 دیگر همه ویرانه، دیگر همه گریان بود!
 سرتاسر این کشور آثار خرابی داشت.
 يك دهكده گر آباد صد مزرعه ویران بود!
 «آباد» خرابه بود چون «سورمق» و چون «قشه»
 در حالت ویرانی «سیوند» چو «زرقان» بود^۱
 خشتی دوسه در اینجا، مшти گل در اینجا:
 آن خانه اربابی، این کلبه دهقان بود!
 از ظلم و تطاولها و ز جور و چپاولها
 چون هوی پریشان مخلوق پریشان بود!
 که برق بها خندید، که ابر بها گرید،
 که رعد بما غرید، کین وضع و نه سامان بود!
 هر جا که سرائی بود يك چند ستون باقیست
 هر جا که دلیری داشت يك مشت ستخوان بود!
 ان خانه مخروبه در دامنه ان کوه
 این «کعبه زردشت» است کش قبله ایران بود^۲

۱ اسامی دهات بین راه شیراز و اصفهان.

۲ بنائیت در مقابل «قش رستم فارس»

بر مقبره «سیروس» نه خادم و درباری
 بر کنگره قصرش يك جغد نگهبان بود!
 این قصر همان قصر است، يك روز همین «سیروس»
 بر در گش از میران صد خادم و دربان بود!
 عالتر از این ویران قصر دگری دیدم
 دارا ز فراز آن شاهنشاه ایران بود
 از صنعت معماری و صنعت حجاری
 هر رهگذری بگذشت انگشت بدندان بود
 ملکی که در آن اینان بودند شاهان
 آن دولت آبادان از «هند» «بیونان» بود
 بر بودن آبادی ویرانه دلالت داشت
 از سنگ و ستون و نقش آثار نمایان بود
 از بعد هزاران سال گر نقش و ستون باقیست،
 یعنی عمل نیکو کی در خور نسیان بود
 «استخر» و «پازرگاد» دو شهر شهیر «پارس»
 آنروز چه آبادان، امروز چه ویران بود
 کلهها که در این صحرا روئیده و میروید
 زانست که این ویران يك روز گلستان بود
 گر زنده شود دارا ترسم نشناسد باز
 کین مملکت ایرانست کین مملکت ایران بود
 خاموش اگر گردید آتشکدههای «پارس»
 در سینه ما از غم آتشکده سوزان بود

هر روزه خرابی بیش! برحالت خود رحمی'
 ای ملت با انصاف: اینگونه نتوان بود!
 از روز تمدن تا سه دوره به پس رفتیم
 گوئی که زمین از ما یکباره پشیمان بود!
 يك دوره بناها را از سنگ پیا کردیم،
 آن عهد ز "کیخسرو" تا دوره "ساسان" بود،
 آثار دوم دوره از آجر و از کاشی است،
 این دوره ز "شه عباس" تا عصر "کریمخان" بود،
 امروز بناها را از چینه و گل سازیم
 وین دوره ویرانی مبنایش ز "طهران" بود!

الف

آقای حاجی شیخ محمد باقر نجفی اصفهانی متخلص به الف

از غم عشق حکایت بصبا نتوان کرد	در خریداری يك حرف از آن تنگ دهان
گر بدالجوئی عشاق ز جا بر خیزی	من از آن ترکس بیمار نکو دانستم
بسکه اطوار تو هر يك زد دیگر خوبتر است	سوختم خرقة تزویر چو استادم گفت
خیز "بلقیس" که در دور "سلیمان" زمان	طرف از موعظه بی عملان نتوان بست
راه جز بر اثر نور یقین نتوان رفت	گفت ناصح که دواى غم، الف، صبر است
کله از دوست بهر بی سرو پا نتوان کرد	جان توان دادولی چون و چرا نتوان کرد
چه قیامت که زهر سوی پیا نتوان کرد	که دیگر درد نگاه تو دوا نتوان کرد
التفائی ز جفایت بوقا نتوان کرد	عشق را بندگی از رنگ و ریا نتوان کرد
دعوی سلطنت ملک "سبا" نتوان کرد	گوش بر گفته هر یا وه سرا نتوان کرد
کار در کشمکش خوف و رجا نتوان کرد	راست فرمود ولیکن بخدا نتوان کرد

نقطه نظر

بدم عشق من آنظایر شکسته یرم
 در آن محیط که آب از سرم گذشته هنوز
 چه خارها که بیایم خلید در ره عشق
 کجاست منزل مقصود ابر فریق که من
 ز بختگی چه زخم لاف منکه از تف شوق
 سید شد بر هم چشم انتظار که باز
 گمان مبر که اگر غم در آردم از پای
 روادار که دور از توجان دهم بفراق
 زهر چه خامه قدرت کشد بلوح جمال
 که باد هم نبرد سوی آشیان خبرم
 گواه خشک لبیهاست این دو چشم ترم
 باین امید که باشد گلی بر هگذرم
 هزار مرحله طی گشت و باز نو سفرم
 هر آنچه بیشترم جان بسوخت خامترم
 در آئی ایمه نامهربان شبی ز درم
 هوای دیدن رویت برون برد ز سرم
 بکبر جان مرا ایکه میروی ز برم
 بجز خیال لب نیست نقطه نظرم

ز طول غصه «الف» مرا حکایتهاست
 که شرح آن ندهد این بیان مختصرم

جلوه ساقی

تا مرا با سر زلف تو سروکار افتاد
 مرکز دائره حسن تو بودی کز شوق
 بکلافی تخریدند دیگر «یوسف» را
 باسراین راه توان رفت، چه غم دارم از این
 عقل مات است که از جلوه ساقی در جام
 کار من بادل سودا زده دشوار افتاد
 دل سرگشته من در خط پرکار افتاد
 ناگذار چو توئی بر سر بازار افتاد
 که مرا در طلبت پای ز رفتار افتاد
 مست نوشید از این باده وهشیار افتاد

دل «الف» زغم هر دو جهان شد آزاد
 ناغم عشق تو اش مونس و غمخوار افتاد

بیم و امید

هزار مرتبه عقلم ز عشق منع نمود
 و بوده عقل من از سر پریوس عیار
 ز جلوۀ رخ دلدار آنچنان ماتم
 مرا مصور اول برای عشق تو ساخت
 هزار مرتبه مردم میان بیم و امید
 تو رهنمای دل ماشدی بجانب خویش
 چو دل بدوست سپردی مکن دریغ از جان
 تو را چه حاصل از این علم بی عمل ای شیخ
 ولی من آن کنم آخر که عشق میفرمود
 که دل ربود ز خلق جهان و رخ ننمود
 که نیستم بحضورش مجال گفت و شنود
 از آنکه نیست کنون آنچه در نخست نبود
 که زخم تیر توام دیر میکشد با زود
 و گر نه راه تو را کس بخود نمی پیمود
 تو را که خرقة بسوزد بگوچه ناروچه بود
 چه راه می نروی از دلیل راه چه سود

از آن بکنج خرابات آر امید «الف»
 که بند و اعظا دین عقده از دلش نکشود

مقصود

اگر تو رخ بنمائی بشیوه معهود
 بلطف خنده لعلت ندیده چشم جهان
 ز جلوۀ قد دلجوی و لعل جان بخشش
 بر آن زمین که تو رفتی نبود عرش بلند
 نبود وادی عشق تو را نشیب و فراز
 رسید سالک راه تو بی سفر بوطن
 کنون ز صومعه و خانقاه از آدم
 دیگر ز مسجد و میخانه ام توئی مقصد
 بمجلس از بر من رفت و با رقیب نشست
 فلک بخاک درت خم شود بعزم سجود
 ز هر چه از عدم آمد بکار گاه وجود
 بچشم خلق عیان شد قیامت موعود
 در آن زمان که بودی تو گشت بت مسجود
 نداشت قافله عاشق آن نزول و صعود
 نبود رفتن راهی باین نهج معهود
 ربود چشم تو از من خیال غیب و شهود
 دگر بکعبه و بتخانه ام توئی مقصود
 چو رای داد بقتل من از قیام و قعود

تو را ز هر دو جهان دوست بس بود «الف»
 برون کن از دل خود آرزوی بخشش وجود

انصاری

آقا میرزا موسی اصفهانی معروف به شیخ الانصار پسر حاجی میرزا سلیمان
انصاری در سال ۱۲۶۵ هجری در اصفهان تولد گردیده جز و دانشکده
اصفهان میباشد

ANSARI.

Mirza Musa Ansari born at Isfahan in 1265 A.H.

آثاری نیست

اندر این شهر مرا یار وفاداری نیست
یا مگر با منش از مهر سروکاری نیست؟
افکند از مژه تیری ز کمان ابرو
همچو چشم سپیش ترک کمانداری نیست
هر که بار غم عشق تو کشیده است بدوش
بر دل غمزده اش کوه گران باری نیست
شوخ کنعانی و من بنده چو «شیخ صنعان»
لیک بر گردنم از زلف تو زناری نیست
باغبان رنجه مکن خاطر گلچین امروز
که بفردا اثری از گل و گلزاری نیست
خواجه مشکن دل مظلوم که ظالم اسمش
مانده در صفحه تاریخ و ستمکاری نیست
کس ز اسرار حقیقت نشد آکه هیئات
که دل آکهی و دیده بیداری نیست
هریک از خلوتیان را که گرفتم خبری
گفت در حلقه عشاق خبرداری نیست

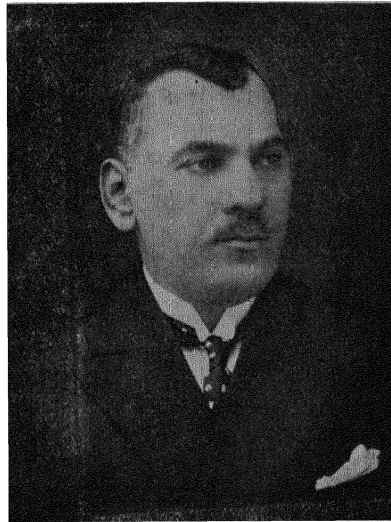
کاروان رفت و حریفان همه زمین کهنه رباط.
 بار بستند و از این قافله آثاری نیست
 بکن از راه وفا پرش "انصاری" را
 که چو او در همه آفاق وفاداری نیست

مرغ دل

مرغ دل بر سر کوی تو هوایی دارد
 بهوای تو بسر فره‌مائی دارد
 می‌رود بر اثر ناقه "لیلی بجنون"
 تا که این قافله آهنگ درائی دارد
 قرنها بگذرد از قصه "فرهاد" و هنوز
 کوه اندر غمش از ناله صدائی دارد
 همه عمر نبردم بکسی رشک و حسد
 جز بر آنکس که سری بر کف پائی دارد
 تا بکی سعی نمائی بخراب دل ما
 آخر این خانه ویرانه خدائی دارد
 عاقبت راه بسر منزل مقصود برد
 آنکه چون خضر بره راه‌نمائی دارد
 بدلم جور جفایش همه مهراست و وفا
 ذکر الله که بما جور و جفائی دارد
 سر بسر ملک جهان در نظر در ویشان
 همچو سر بسته قفس تنگ فضائی دارد
 بنده عاطفت شاه "نجف" "انصاریست"
 که بخاک در او چشم رجائی کند

اورنگ

آقای عبدالحسین خان ملقب به
 "شیخ الملك" متخلص به "اورنگ"
 فرزند مرحوم "آقا شیخ عبد الرسول"
 از علمای مازندران در سال ۱۳۰۵
 هجری در طهران تولد گردیده از
 شاگردان "حاجی میرزا عبدالله
 معروف بکاتب" و "مرحوم سید
 احمد ادیب پیشاوری" بوده مدتها
 در بلدیة و عدلیه و مالیه خدمت
 نموده چهار سال اخیر را بنیایندگی

از طرف رشت و همدان در دارلشورای ملی منتخب میباشد

روشنان فلکی

گرچو اختر همه پاکند ولی بدگم‌رند
 از رخ شرم و حیا از چه همی پرده درند
 ورنه از چیست که لرزنده بشب تا سحرند؟
 در همه عمر پاداش عمل در بدرند
 جمله بی برک و نوا چون شجر بی ثمرند
 بخطا گفت کس از این بچه‌گان داد و رند
 کرگان کرده ایشان در مژه چون نیشکرند
 روز شب در پی خون خوردن مستی پسرند؟
 بمنش اهرمنند از که بتن سیم برند
 گول و نادان همه چون مردم بی پاورند
 گشت معلوم که چون ما و شما بی خبرند

لعبتانی که بر این بام ترا در نظرند
 پرده دارند بر این خیمه آگرد و شب تار
 سخت در بیم ز کردار بد خویشتنند
 فتنه جویند و ازین خوی پلید است که خود
 کرشکوفه فلک، از نغز گل این چمنند
 جز ره ظلم و ستم هیچ نیویند به عمر
 تلخی از تلغیشان وام کنند حنظل و زهر
 جانور را پدرند از نه بر این چرخ چرا؟
 همه دژخیم صفت دشنه بکف از بی کین
 در عمل نیست خرد راه نمای دلشان
 واقف راز جهانشان تو گمان کردی اگر

همگی کوی صفت درخم چوگان قضا
 حق چو منشور قضا کرد رقم از سر لطف
 ویژه کاریست ز حق بهره هر يك که بجان
 ویژه ما و تو کاریست که هم شمس و قمر
 هر شبی بر زبر چرخ بی خدمت ما
 بامن و تو همه گویند که در خدمت خلق
 غیر خدمت هنری نیست پسند از من و تو
 اندرین عرصه زره بی خبر و ره سپرند
 بسرو جان همه فرمان بر آن دادگرند
 از بی امر روان جمله چو شمس و قمر
 شرح آنرا سوی ما باز چو پیغامبرند
 روشنان فلکی از بی هم در گذرند
 کم نباشید از آن دسته که خود باربرند
 خرم آنان که بدین خوی همی مشتبرند

لنگر عشق

هستی است همچو کشتی قائم بلنگر عشق
 هر ذره دارد از عشق سرمایه بقا ز آن
 این تیره خاک را عشق چو گان زنی است دائم
 از آتش دل عشق برجست يك شراره
 شد این سپهر چون دود پیدای چو سوخت عاشق
 سیم رخ قاف را کی باشد مجال پرواز
 عشق ار برام دارد تفتیده آذر، ایدل
 محشر خطر ندارد بر عاشقان که دیدند
 بر تر ز نه فلک بین پرواز گاه عشاق
 بر جمله قوی عقل فرمان خسروی داشت
 رستم بجای مغفر معجر بسر گذارد
 از بهر عشق زادت ما را چو مام زان روی
 هر دفتر و کتابی شوید بیایک آبی
 دیرو حرم مساویست در چشم عاشقان چون
 هستی چو بحر و عاشق غواص اندر او، تا
 آزرده گردد از وهم، بگذر دلا ز فکرش
 عشق است نوح و راند کشتی بمعبر عشق
 ذرات جمله یویان بر کرد محور عشق
 سر کشته ز آن چو گوئیست اندر برابر عشق
 خورشید آسمان شد افسرده اخگر عشق
 دل را سپند آسا باری بمعجر عشق
 آنجا که صعوه بندد بر خویش شهر عشق
 عاشق بسر شتابد بر تفته آذر عشق
 اندر قیام معشوق غوغا و محشر عشق
 زیرا که کرد عاشق پرواز با پر عشق
 لیک از میانه بگریخت نا دید لشکر عشق ۱۰
 زالی اگر بمیدان آید بمغفر عشق
 عشق است درخور ما مائیم در خور عشق
 تا خواند فصل و با بی عاشق ز دفتر عشق
 این گونه مذهب آورد یکتا پیمبر عشق
 با جان مگر بیابد زین بحر گوهر عشق ۱۰
 از بس لطیف طبع است پاکیزه دلبر عشق

مصرازشکرفروشان کودکه بندو دکان قند مگرر ما تا شد ز شکر عشق
 برباد چون دهم زود این کاخ خاک آلوده سیال آتشم ده آبی ز ساغر عشق
 بر تخت و تاج قیصر دیگر نظر ندارد ۱۰
 آراست تا که «اورنگ» برفرق افسر عشق

LOVE

Like a ship, existence stands firm with the anchor of love,
 love is the Noah and he leads the ship on the sea-way
 of love.

Every particle has its element of permanence through love,
 and hence all the atoms are flitting about, around the
 centre of love.

Love is the constant wielder of the bat to this earthly globe,
 it is therefore moving distracted like a ball in the
 presence of love.

From the fire of the heart of love sprang a flame, and the
 Sun in the sky is a withered portion of that fire of love.
 The sky got created like smoke, when the lover burnt his 5
 heart like incense in the urn of love.

How can the Caucasian Phoenix dare to fly, where a spar-
 row puts on the royal wings of love !

O heart ! if love spreads red hot fire in its path, the lover
 will willingly hasten over the glowing fire of love.

The day of reckoning has no horror for lovers, who have
 experienced the tumult of the resurrection of love in
 the rising of the Beloved.

Higher than the nine heavens, behold the flying ground of
 lovers, for the lovers fly with the wings of love.

Over all people of power, Reason holds its royal sway, but 10
 it fled away from the midst as soon as it saw the army
 of love.

The hero Rustam wears a woman's veil instead of a helmet,
 when an old woman comes in the arena with the head-
 dress of love.

For the sake of love our mother has given us birth, hence
 love is worthy of us and we are worthy of love.

Every volume and book is washed clean of its contents by
the lover who reads a chapter in the volume of love.

A temple and the holy sanctuary of Kaaba are equal in the
eyes of lovers, for this was the religion which was
brought by the unique Prophet of love.

15 Existence is the sea, the lover is the diver therein who
wishes to find from this sea the gem of love at the risk
of his own life.

Leave off thinking about her, oh heart! for the pure damsel
of love is so delicate in nature that she is hurt even
by fancy.

Tell the sugar-vendors of Egypt to close their shops and
business, as our candy is constantly made from the
sugar of love.

As I am giving up to the winds this earthly existence
(lit. edifice), O bringer of the flood of fire give me a
draught from the cup of love.

On the royal crown and throne, Aurang casts not a look,
since he has adorned his head with the crown of love.

گلزار عشق

از چه رو این کنبد کرده را آرام نیست؟

وین عجائب نقشها را آخر انجام نیست؟

گلشنی یابی فلک را گر شب بینی درست

لیک ازین رخشنده گلشن هیچکسرا کام نیست

ساقیان بزم گردون هر شبی ساغر بدست

لیک جز زهر هلاهل اندرون جام نیست

بره گردون اگر اندر فلک بی دست و پا ست

خود حریف صولتش سر پنجه زرغام نیست

چون بید نامی کشد انجام خواهش های نفس

عشق را نازم که باوی هیچکس بدنام نیست

چون بخون عاشقان رنگین بود دیبای عشق،
 این قبا زبنده هر قامت و اندام نیست
 باغبان این جهان عشقت و عاشق آب یار
 میوه این باغ اما پسته و بادام نیست،
 خدمت خلق است و خادم آنکه اندر را خلق،
 گر خلد خارش بیا، دلخسته از آلام نیست
 کیش عاشق در جهان خود عاشقی بر عالمست
 هر که این مذهب ندارد اونکو فرجام نیست
 همچو "اورنگ" ازدل و جان دوست باید داشت خلق
 که جز این محصول عمر آدمی ز ایام نیست

۱۰

THE GARDEN OF LOVE.

- Why is this revolving sky not at rest ? And why has all
 this wonderful scheme of pictures no ultimate end ?
 If thou lookest well of a night, thou wilt find the heavens
 like a garden, yet no one gets his wishes realised
 through this radiant garden.
 Of the Sakis of the banquet of the sky, each holds a cup at
 night time, yet nothing except the most deadly poison
 is in the cup.
 Though the Lamb (constellation) in the sky is without hand
 and foot (helpless), yet the claws of a lion dare not
 stand in opposition to it.
 As the desires of the senses eventually lead one to ill-
 repute, I sing the praise of love, for no one is reviled
 because of it. 5
 As the robe of love is coloured with the blood of lovers, every
 statue and figure is not worthy of being adorned by
 this cloak.
 The gardener of this world is love, and the lover is its
 waterman, but the fruits of this garden are not pista-
 chios and almonds.

Service of Mankind is (the fruit), and the servant is he who in the path of humanity, if a thorn scratches his foot, feels not aggrieved.

The religion of a lover in this world, is to love the whole world ; whoever does not have this faith, his future is not happy.

- 10 Like Aurang, one should love the world with all one's heart and soul, for there is no outcome of a man's life in this world, except this.

عشق و عقل

آنان که بعشق تو ز خود بیخبرانند در دیده عشاق ز صاحب نظرانند
خواندند ترا اگر بمثل مهر و مه ایدوست این نیز خطائست که این خلق بر آند
پاس سروجان در طلبت شرط ادب نیست عاقل غم جان دارد و عاشق دگر آند
من شیفته اندر رخ تو محو نماشا خلقی بتماشا ز بی من نکرانند
آفاق پر از جلوه آن طلعت ز بیاست آنان که نه بینند تو را بی بصرائند
بنمای زبام ای مه نو گوشه ابروی خلقی بی دیدار تو از منتظرانند
قومی که نه آشفته آن زلف دو تایند اندر دو جهان بیهده از رنجبرانند
برگیری اگر برده ز رخ یک نفس ایدوست عشاق تو "اورنگ" صفت جامعه درانند

LOVE AND REASON.

Those who, in thy love, are unconscious of their own existence, are men of insight in the eyes of lovers.

If they liken thee, O Friend, with the sun and the moon, it is also a mistake which this world usually commits.

The safeguarding of one's head and life in thy search fulfils not the condition of propriety ; the wise one is anxious for his life, but the lover is different.

Devoted to thy face, I stand absorbed in thy sight, and the world is looking at me beholding the sight.

- 5 The heavens are all resplendent at the full display of that radiance, and those who do not see Thee are without sight.

O new moon, show the corner of thy eyebrow above the terrace, a whole world is anxiously awaiting to see thee. The community which is not distracted by thy two parting locks, are a lot of foolish labourers in these two worlds. If thou wert to raise the veil over thy face for a moment, thy lovers, like Aurang, will tear their robes.

آرزوی سوختن

هر که بمصر وجود صاحب روی نکوست از سرو جان هر کسی در سر سودای اوست
 دیده درون خواب را نیست گذربس که دل با غم او تا سحر در سخن و گفتگوست
 نیست عجب گر بدل عشق وی آتش فروخت این عجبی تر که دل سوختنش آرزوست
 در شکن طره اش باد صبا بر گذشت مشک فشان گشت خاک مغز جهان پربوست
 خانه ودل هر دو سوخت تا که خیالش گذشت یار گر آید ز در جان بدر آید ز پوست
 حامه ز گل کس نکرد بر تن سنگی مگر یار گل اندام من کش دلی از سنگ و پوست
 دست ز شوخی مزین بر سر زلفش که دل با همه بشکستگی بسته بدان تارم پوست
 گر چه زمانه بکین از سر قهرم براند شادم از آن که غمش گشته مرا یار و دوست
 آب و گلم عشق اگر داد بیاد فنا
 سینۀ "اورنگ" باز در دو جهان عشق جوست

AN ODE.

Whoever, in the Egypt of existence, possesses a fair face, all people think of loving him (or her) with all their hearts. Within my eyes sleep gets no entrance, as, for the pain of her separation, the heart continues to talk till dawn. It is not surprising if the love for her has created a fire in the heart; the more surprising thing is, that the heart wishes to consume itself. Through the twist of her curly locks, the morning breeze passed, the dust began spreading musky perfume and the world got full of fragrance.

- 5 Since her picture has passed away, the house and the hear
have all been consumed, but were the Friend to come
in by the door, life would come out of the body.
No one makes a robe of rose for a figure of stone, except
perhaps my rose-bodied beloved possessing a stony and
impudent heart.
Strike not thy hand on her ringlets in fun, for the heart with
all its broken condition, is bound to that filament of hair.
Though the world out of revenge, has driven me out wrath-
fully, I am glad that love for her has become my friend
and companion.
If love were to cast my existence to the wind of annihilation,
the heart of Aurang will again seek for love, in both the
worlds.

بسوزد

که ترسم ز آتشم دنیا بسوزد	چنانم عشق سر تا پا بسوزد
که بر حال دل مینا بسوزد	چنان آتش بجانم زد ز جامی
که در وی جمله اشیا بسوزد	توری اندرون سینه دارم
مرا سوزیست کو سودا بسوزد	ز سودایت اگر سوزند خلقی
تن کوه و دل صحرا بسوزد	ازین سوزنده دل ترسم که آتش
که اندر قاف هم عنقا بسوزد	چنان عشقت بعالم آتش افروخت
دلش بر حال زار ما بسوزد	اگر پیوسته آتش در گداز است
خدا را دامنی زب تا بسوزد	سمندر وش خوشم با آتش ایدوست
که اندر روی تو حربا بسوزد	میوشان چهره ای خورشید و بگذار
۱۰ براهت یا دهد سر یا بسوزد	کواه عاشق آن باشد که از شوق
دم عاشق دل دریا بسوزد	اگر آتش باهی سرد گردد
مرا سوزیست کو صهبا بسوزد	می ار آتش بجان زد میکشانرا

گر امروزت غم دلدار "اورنگ"

بسوزد؛ بیگمات فردا بسوزد

بیخ خرد - تیشہ عشق

بیخ خرد را ز دل عشق بیک تیشہ کند
 من نشنیدم ستم هیچ چنین دل پسند
 غم کہ بگیتی نداشت خانہ زره در رسید
 در دل بی صاحب رحل اقامت فکند
 خار جهانم بچشم چون گل سوری برنگ
 گشت چو گشتم ز عشق خستہ دل و دردمند
 ہمت اگر کوتہ است دست طلب شد دراز
 تا کہ بچنگ آورد دامن سرو بلند
 دست ز آزادہ گی باز فشاندم چو سرو
 تا بکنم بلا گشت دلم پای بند
 دفتر دانش بی کر کہ بشویم رواست
 چند ازین قیل و قال نابکی این چون و چند

خاک صفت تا فشانند بر رهش "اورنگ" سر

شد همه جاسر فراز در دو جهان سر بلند

LOVE AND WISDOM.

Love, with one stroke, dug out the root of wisdom from the heart ; I have not heard of a tyrannical act which was so agreeable to the heart.

Grief, which had no abode in the world, came along on her way, and made its stay in my ownerless heart.

Worldly thorn became like a red flower to my eyes, when I got afflicted and distracted by love.

Though the spirit of achievement was less, the hand of yearning got extended the more to secure within its grasp the skirt of the tall cypress.

When did I ever extend the hand of freedom like a cypress that my heart got its feet fettered by the lasso of woe? 5

It were meet if I should wash the volume of wisdom with wine ; how long shall we have this talk ? How long this why and how ?

When Aurang cast down his head in her path like so much dust, he got exalted everywhere, his head was lifted in both the worlds.

بلای عشق

عشق تو مه یاره چو در دل نشست، عقل سراسیمه شد و رخت بست
 گفتم اگر بی تو سری هست نیست، گویم اگر باتو دلی نیست هست
 بر سرم ار تیغ رود چون دهم، دامنت ایدوست دمی من ز دست؟
 فتنه این شهر که خونها بریخت، نیست جز آن ترکس قتان مست
 عشق ز کف برد مرا اختیار، ماهیم افتاده ام اکنون بشست
 گر ز همه مهر ز من دل برید، ور همه را عهد مرا سر شکست
 از شکن طره چو گسترده دام، کیست کز آن دام توانست رست؟
 نیست در این کوی تنی کو نسوخت، نیست در این شهر دلی کو نخست
 با همه تندى و جفا مرغ دل، از همه سو بر سر بام تو جست

خیره، ملامت مکن "اورنگ" را

با چو تو بت گشته اگر بت پرست

مهر جوی

برتری از علم جوی تا که شوی ارچند، مرد بدانش بود در دو جهان سربلند
 کر عملت در جهان گشت بدانش قرین، گلشن جانرا چو تو نیست گلی دلپسند
 از سراحسان و لطف چاره بی چاره شو، مرهم هر زخم باش داروی هر دردمند
 چونکه ضعیفی ز درد بر سر راهت گریست، از سرمستی و عجب مکذر و بروی مخند
 مرغ دل ار خواستی تا که بدام آوری، دانه احسان بیاش تا که فند در کنند
 از بی آزار کس دست میاور فراز، گر تو نخواهی ز چرخ در همه عمرت گزند
 داروی تلخ ار بود دافع درد از مزاج، از بی طبع سقیم داروی تلخ است یند

با کم و بیش جهان ساز چو "اورنگ" نا

حسرت پیش و کت خود نباید نژند

BE KIND.

Seek advancement through learning, for that will make thee respected, a man is exalted in both the worlds, through wisdom.

If thy actions are linked with wisdom in this world, the rose-garden of life will not have a rose more agreeable than thee.

Through kindness and love, be the help of the helpless, be a soothing balm to every wound, be the cure of every afflicted person.

If thou findest a weak person in thy path wailing with pain, haughty and intoxicated with power, pass by him not, laugh not to his face.

The bird of the heart, if thou wishest to bring within thy net, sprinkle the grains of kindness and make it fall in the noose.

Extend not thy hand to harm and injure anyone; if, in thy life, thou wishest that no harm should reach thee from the sky.

Just as a bitter drug is necessary to protect the body from disease, for the disease of the spirit, the bitter medicine is a good advice.

With the more or less the world offers thee put up like Aurang, that the greed for more or less, may not adversely affect thee.

5

راز بدلنواز

تا بدو گوید دمی بی برده راز خویشرا	هر دلی جوید بعالم دلنواز خویشرا
عقلرا زبید که بندد پای باز خویشرا	چون عقاب اندر هوا جولان زند شاهین عشق
مقبلست انکوشناسد چاره ساز خویشرا	عشق باشد چاره ساز ارکارها بیچاره گشت
مطرب ار این سان نواز باز ساز خویشرا	بر فلك گوید زشادی پای صوفی در سماع
یار ما کوتاه زلفین دراز خویشرا	آشیانه مرغ دلها شد بریشان تا نمود
خواهمش کز سر بگیرد ترک ناز خویشرا	خرمن صبرم چو ترکان کرد یغما؛ بازهن

تا بدامانش زدم دست نیاز از روی کبر بیشتر دامن کشان بفرود ناز خویشرا
از لب لعلش چو خضر آب بقا جو بان نیاز چون سکنند رگم مکن عجز و نیاز خویشرا
باد فرمات بگردن مینهد فراش وار گر چو جم زندان نشانی حرص و آرزویشرا
10 گرنه روی دل بسوی دوست داری در نماز رنج بی حاصل شمر ای دل نماز خویشرا
دامن وصلش چسان "اورنگ" وار آری بچنگ
با حقیقت گر نه بگذاری مجاز خویشرا

A POEM.

Every heart seeks in this world a heart-cherisher for himself,
that for a moment he might tell her openly the secrets
of his heart.

When the royal hawk of love displays its splendour in the
air like an eagle, it behoves reason to bind the feet of
its own hawk.

Love contrives a plan when our affairs are involved ; he is
fortunate who recognises the solver of his difficulties.

The Sufi will stamp his feet in ecstasy and joy, on the dome
of the sky, if the musician were again to play his harp
in this fashion.

5 The nest of the bird of hearts became all disarranged, when
our beloved displayed just a little of her long ringlets.

The harvest of my patience was plundered away as if by the
Turks, yet again I wish that she may bring afresh
her assault.

Since I extended my hand of supplication to her skirt, out
of pride, she withdrew further her skirt, adding to her
coquettish charms.

Like Khezar, in all humility, seek the water of life from her
ruby lips, like Alexander, abandon not the qualities of
humility and gentleness.

Thy orders even the breeze will carry out like a peon, if
like Jamshed thou wert to imprison your cravings
of greed and avarice.

If during prayers thou wert not to turn the face of thy heart towards the Friend, then reckon as useless the trouble of all these prayers of thine.

How canst thou get hold of the skirt of her union like Aurang, if in truth thou dost not let go thy vicious nature.

جهان ناپایدار

خواهی اگر اعمی دل بجهان برمبند	گوش بمن دار تا گویمت این نغز پند
می دهدت نقل و می تا کندت ریشخند	طفل بنقل و نبات می بفریبند و چرخ
بر سر رودی ز فی پل نزند هوشمند	در گذر آب سیل خانه ز گل کس نساخت
کیست که در شوره خاک دانه برغبنت فکند	عرصه کیتی بطبع نیست بجز شوره زار
کس نشنیدم ز بید میوه شاداب کند	میوه باغ وجود نیست بجز درد و داغ
در تک و پو هر طرف هشته بچنگش کند	چرخ بی صید جان چشم بره روز و شب
چون تو که عجز خرد هیچ ندانی که چند	راز جهانرا خرد هیچ نداند که چون؛
هیچ بخاطر درت راه نیابد گزند	مهر جهان گر ز دل برکنی از داس عشق
همت کوتاه بهل رو پی سروی بلند	خاطر آزرده را بابت آزاده ده
پس چو گل اندر چمن بر گل رویش بخند	در غم یار از مژه سیل سرشکی بیار
عشق خلاصت کند یکسره از قید و بند	عقل بیای طلب گر همه بند است و قید
کز دو جهان غیر عشق نیست مرا دلپسند	فاش چو "اورنگ" باز گویمت ای دلنواز

RELY NOT ON THE WORLD.

Lend thy ear to me, for I shall give thee a precious advice: if thou wishest to be in peace, attach not thy heart to the world.

A child is usually deceived by sweets and candy, and the sky gives thee candy and wine to play a joke on thee.

No one builds a mud-house in the path of a flood, no sober man would build a bridge of weeds over a river.

The expanse of the earth, in its nature, is nothing more than a salt-plain; who ever sowed the grain of hope in a salty soil?

- 5 The fruit of the garden of existence is nothing else but pain and woe; I have never heard of anybody plucking fresh fruit from a willow tree.
- Day and night, the sky has its eye along the way in expectation of preying upon life, with a lasso in its hand it is on the look-out for a prey on every side.
- The secrets of the world wisdom knows not, just as thou knowest not to what extent wisdom is helpless and impotent.
- If with the scythe of love all worldly attachments are rooted out from the heart, no worry will find its way to thy mind.
- Give the afflicted mind to a free damsel, leave off all limited ambitions and go after a tall cypress.
- 10 In the love of the beloved, pour a flood of tears from thy eye-lashes, and then, like a rose in the garden, laugh at the rose of her face.
- If the feet of yearning are in the fetters of wisdom, love will release thee from all bonds and fetters.
- O heart-cherisher, I tell thee again openly like Aurang, that in the two worlds nothing is more agreeable to me than love.

سوگواری

در گذشتن مرحوم سید احمد ادیب پیشاوری

مهر سراسیمه وار معجز شب را درید	از افق شرق بین صبح قیامت دمید
دولت شادی گذشت نوبت ماتم رسید	گشت قیامت عیان کز اثرش درجهان
خامه چراسر شکافت وز چه زیانرا برید؟	از چه سخن در کتاب کرده سیه جامه را؟
وز چه شباهنگ لب بست زگفت و شنید؟	از چه سیه طوق را قمری کردن گرفت
جوش زمان خون دل همچو بر آتش لوید	جان بلب آمد ز تاب جست زهر دیده خواب
کز اثرش خارغم درد دل و درجان خلید	چیست ندانم خبر کین همه وحشت فزاست؟
میر «پشاوور» دوش از غم هستی رهید	نالاه ای: آمد بگوش، گفت زغیم سروش
ساز سفر را چو باز کرد و ز کیتی پرید	میر «پشاوور» باز کرد بر این ملک ناز

"احمد پیشاوری" جست ز زندان تن
 قامت حکمت ز غم تاك صفت کشت خم
 فضل و ادب شد یتیم تا که پدرشان ز سر
 "قنیه" ادرون گر شوی آه و فغان بشنوی
 "گنجه" ادرون "گنججوی" کرده قیامت بیا
 ناله "خاقانی" از باره "شروان" بماه
 تربت "فردوسی" از خون دلش لعل فام
 دره "یمکان" ادرون جمله شده لعل گون
 راد "سنائی" بخاک کرده کفن چاک چاک
 "سعدی" اگر از مغاک نعره ز نان شد ز خاک
 "خواجہ نصیر" از زره خون شده دل بسکه ریخت
 "بوعلی" از خاک زد ناله و اغریتا
 تا که "ادیب" از سخن لعل سخن گوی دوخت
 گلبن دانش بسوخت کشت پریشان هزار
 گنج هنر در طلسم ماند چو گنجه رورفت
 داس مه نو فلک از بن آن برگرفت
 چونکه بگیتی درون دیده این چرخ دون
 بادم آن داس تیز از چن روزگار
 ریخت بصحن چن از گل سوری ورق
 سرو بباغ اندرون یکسره برپا نشست
 میوه باغ وجود گر تبدی ذات وی
 آه و دریغ از ادیب کز تف مسموم مرگ
 چون منش خلق را دید چو دد لاجرم
 کيفر ضحاک را تا چه بزاید سحر
 نفع جهانرا چو دید بی نمک از کودکی

نادره علم و فضل جان بفلک برکشید
 علم و هنر را علم شد ز جهان ناپدید
 رفت و ادب جامعه را در خم نیلی رزید
 کز جگرش "مولوی" در غم او پرورید
 خاک مصیبت بسر یکسره بیرا کنید
 بر شد و از شیویش سقف فلک بترکید
 "رودکی" از غم ز دست رود طرب بفکند
 "ناصر" را بسکه خون از بن مژگان چکد
 "عنصری" اریخت پاک زد دست جام نیب
 "حافظ" غم دیده پاک دخمه درون پژمر
 دخمه ز سیلاب خون یکسره بر آگند
 که بجهان علم گشت باز غریب و وح
 بلبل لب از غزل بست و همیش سز
 فاخته از شاخ سرو در بن چاهی خز
 باز نگردد که گم گشت ز گیتی کلا
 تا که هنر پیشه را بدرود او چون خوب
 خود هنری مرد چون سرو را کس ند
 نوکل بشگفته را از سر کین بدرو
 باد اجل چون بیباغ از سر سردی وز
 سرو صفت قامتش چون ز اجل برخ
 از چه ورا باغبان تا نظر افکنند
 لاله رخس شد بر تک یکسره چون شنب
 چون ختمی آهوان زین رمه تنها چر
 چشم وی از انتظار تا بسحر لغز
 کرد بدانش بسیج شیوه عیسی گز

از همه روی زمین خوی بدانش گرفت
 بود بساط سخن یکسره برچیده باز
 طفل سخن بد یتیم در بدر و دل دو نیم
 نوک زبان چاک زده هشت دهن طفل را
 هشت بگهواره در روز بی آرام و خواب
 از بی هر ژاژ کوی آهن تفتیده داشت
 بی هنر از صولتش کنج خموشی گرفت
 همچو سکندر ز علم از بی یا جوج جهل
 سله پیر مار بود گیتی از ژاژ کوی
 چونکه بمصر سخن با کف و جیب کلیم
 اسب سخن را چنو هیچ نبودی سوار
 چشم فلک بر زمین هیچ ندیدش نظیر
 بار دیگر از مفاک کن گذری سوی خاک
 گشته متاع سخن کاسد و بی مشتری
 لیک هر آنکو که کرد خوی بدانش چومن
 ز اهل ادب چند تن ساخته اند انجمن
 دیده "اورنگ" را دید چو دریای خون
 از بی تاریخ سال کرد هزاران رقم
 هاتفش از غیب گفت عاقبت این بیت نقر

وز کم و بیش جهان رشته خود بگسلید
 منطق شیرین او از سر نو گسترید
 در کنف این کلیم باز یتیم آرמיד
 گرسنه کودک از آن شیر بلاغت مکید
 خواند فسائش بگوش تا که ورا خوا بنمید
 خود گذر آسان نبود بر سر تفتان حدید
 حق بود از راه شیر روبه اگر برر مید
 منطق مستحکمش بود چو سدای سدید
 آری کفتار خام خاطر دانا کزید
 آمد هر ساحری، تا بعدم خود دوید
 فرد سواری که بود در همه عالم فرید
 دید بسی چرخ اگر دور قدیم و جدید
 بین که دد سهمناک کرده قیامت پدید
 مفلق و گوینده شده یکسره دیو پلید
 بر سخن نقر تو از دل و جان بگروید
 ماهی جانشان بتن درغم تو بر طپید
 گشت دلش پرز درد هر که و را بنگرید
 چون نشدش دل پسند بار دگر بسترید
 غنچه دلش بر شکفت از پس آن کوشمید

احمد پیشاوری دیده بهم زد ز جان

از سر دنیا چو باز بال زد و او پرید

ایرج

ایرج میرزا جلال الممالک فرزند
غلامحسین میرزا بن ملک ایرج
بن فتحعلی شاه قاجار تولدش در سنه
۱۲۹۱ هجری در تبریز بوده
در نزد دو استاد بزرگ "آقا
محمد تقی عارف اصفهانی" و "میرزا
نصرالله بهار شیروانی" به تحصیل
ادبیات و فرانسه اشتغال میورزید
در تبریز مدتی مدیریت مدرسه
مظفری منسوب بود (۱۳۰۹)

در سن ۱۶ سالگی متاهل شد و مرگ زن و پدر او پس از سه سال
از عروسی در رو حیات او بسیار مؤثر واقع شد در سال ۱۳۰۹ که ۱۹ سال
داشت از طرف مظفرالدین شاه بلبق ، صدر الشعرائی " خوانده شد مدتی
منشی مخصوص "امین الدوله" بود و در سال ۱۳۱۴ باروفا مسافرت نمود.

بعدها در كرك خدمت كرد در زمان مرحوم "صنيع الدوله" داخل
خدمت معارف شده كابينه آوزارت خانه را تأسيس نمود (۱۳۲۴-۱۳۲۵)
پس از مسافرتها به تبریز و قفقاز بمعاونت حكومت اصفهان
منصوب گردید و بعد حكومت "آباده" باو محول شد در سال ۱۳۳۳
در مالیه بود و ریاست دفتر محاکات را داشت در سال ۱۳۳۴ پسر بزرگش
"جعفر قلی میرزا" خود کشی کرد ایرج از این اتفاق بسیار رنجیده خاطر و
متأثر شده از طهران بخراسان سفر نمود در زمان مستشاران آمریکائی مالیه
در آن اداره خدمت میکرد این اواخر را بیکار بود و به مطالعه ادبیات وقت

میگذرانید تا در دو شنبه ۲۸ شعبان ۱۳۴۳ مطابق ۲۲ اسفند ماه ۱۳۰۴
 یکساعت بغروب در اثر سکتۀ قلبی غفلتاً دارفانی را بدرود گفت
 ایرج میرزا زبان فرانسه و عربی و روسی و ترکی را خوب میدانست
 خطش بسیار خوب بود اشعارش فوق العاده ساده و طبیعی است

IRAJ MIRZA JALAL-UL-MAMALEK.

Iraj Mirza Jalal-ul-Mamalek, a scion of the Kajjar family, was born in Tabriz in 1291 A.H. He had studied under two well-known masters and was for a time the Principal of the Muzaffari School in Tabriz.

The death of his father, wife and son, very early in life, affected the poet and his career very considerably. He held various positions under the Government and died at an early age in 1343 A.H.

Iraj Mirza, besides being a master of Persian, knew the Arabic, Turkish, French and Russian languages very well. He was well-known for his beautiful calligraphy. His poems are extremely simple and have a natural flow in them. His works are being printed in stages by his son Khosrov Iraj, and a short sketch of his life is to be found in the first section of the poems that have been so far published.

قلب مادر

داد معشوقه بعاشق بیغام
 که کند مادر تو با من جنگ
 هر کجا بیندم از دور کند
 چهره پر چین و جبین پر آژنگ
 بسا نگاه غضب آلوده زند
 بر دل نازک من تیر خدنگ
 از در خانه مرا طرد کند
 همچو سنگ از دهن قلبا سنگ
 مادر سنگ دلت تا زده است
 شهید در کام من و نوست شرنک

نشوم بکدل و یکرنگ تو را
 تا نسازی دل او از خون رنگ
 گر تو خواهی بوصالم برسی
 بایده اینساعت بی خوف و درنگ
 روی و سینه تنگش بدری
 دل برون آری از آن سینه تنگ
 گرم و خوئین بمنش باز آری
 تا برد ز آینه قلبم رنگ
 عاشق بی خرد ناهنجار
 نه، بل آن فاسق بی عصمت و رنگ
 حرمت مادری از یاد ببرد
 خیره از باد و دیوانه ز رنگ
 رفت و مادرش بیفکند بخاک
 سینه بدرید و دل آورد بچنگ
 قصد سر منزل معشوقه نمود
 دل مادر بکفش چون نارنگ
 از قضا خورد دم در بزمین
 و اندکی رنج شد او را آرنک
 آن دل گرم که جان داشت هنوز
 اوفتاد از گف آن بی فرهنگ
 از زمین باز چو برخاست؛ نمود
 بی برداشتن دل آهنک
 دید گر آن دل آغشته بخون
 آید آهسته برون این آهنک

۱۰

۱۰

”آه دست پسرم یافت خراش
 وای پای پسرم خورد بسنگ“

A MOTHER'S HEART.

A beloved conveyed this message to her lover, “Thy mother is always quarrelling with me.

“Whenever she sees me from afar, her face becomes a frown, and her forehead full of wrinkles.

“By her angry and wrathful gaze, she darts arrows at my delicate heart.

“She drives me away from the door, like a stone discharged from a sling.

5 “So long as thy stony-hearted mother is alive, honey itself is like poison to me and thee.

“I will never be sincere and devoted to thee, until thou makest her heart to bleed.

“Shouldst thou wish to be united with me, this very minute, without fear and delay,

“Thou shouldst tear open her straitened bosom, and bring out her heart from its narrow confines.

“Warm and bleeding, bring that to me, that it may remove the rust from the mirror of my heart.”

10 The foolish and unworthy lover, nay rather that wicked and shameless sinner,

Forgot the honour and respect that was due to his mother, addled and mad as he was with wine and hemp.

He went and threw his mother down on the ground, and ripped open her bosom, and tore out her heart.

He then set out for his beloved's place, with his mother's heart, like an orange, in his hand.

Accidentally he fell, at the threshold, on the ground, and his elbow got hurt a little.

15 That warm heart, which was yet alive, fell out from the hand of that stupid wretch.

As he got up once again from the ground, intending to pick up that heart,

He observed that, from that blood-drenched heart, there arose a gentle melody, whispering:—

“ Oh, my son’s hand has been scratched ; alas, his foot has got hurt by a stone ! ”

وفا

وفادار گلرخان عطر است در گل
 من این را خوانده ام وقتی بدقت
 وفای گلرخان و عطر گلها
 بلطف و خاصیت هستند هم بر
 گل سرخ اندر این بستان زیاد است
 یکی بی عطر و آن دیگر معطر
 گل سرخی که تنها رنگ دارد
 نگردد با گل خوشبو برابر
 نظر بازی کنی با او تو از دور
 که در او نیست چیزی غیر منظر
 اگر آن منظر زیبا از او رفت
 از او رفته است هر پیرایه دفتر
 شود یا طعمه جاروب دهقان
 و یا باز یحیه باد ستمگر
 بهر صورت چو شد پز مرده امروز
 فراموش کنی تا روز دیگر

ولی آن گل که رنگ و بوی دارد
 چو رنگش رفت از بویش خوری بر
 کلابی ماند از او راحت افزا
 "اسانسی" زاید از او روح پرور
 پس از رفتن هم او را میکنی یاد
 چو عطرش را زنی بر سینه و سر
 بیاد آری که او وقتی گلی بود
 وز او روی چمن پر زیب و زیور
 کل روی نگار با وفا هم
 اگر پژ مرده شد از دور اختر
 وفای او که باشد جای عطرش
 شود در صفحه قلبت مصور
 چو یاد مهر بانیهاش افتمی
 زند مهر نخستین از دلت سر
 هر چشمی کز اول دیده بودی
 بآفت چشمش به بینی تا به آخر

FIDELITY.

Fidelity amongst the rose-faced is like fragrance in a flower ; I read this once so stated in a book.

The fidelity of damsels and the fragrance of flowers are very much equal in their charm and nature.

Red flowers are many in this garden, one has no scent, another is full of fragrance.

A red flower which can only boast of its colour, can never be equal to a sweet-scented rose.

5 Thou lookest at it from afar, for there is nothing in it but its attractive appearance.

If that picturesque sight once disappears from it, then gone is every attraction and adornment from it.

Either it is claimed by the farmer's broom, or it becomes the sport of a tyrannical blast.

At any rate when it withers to-day, you forget it ere the morrow comes.

However, that flower which possesses both colour and perfume, when its colour departs, its fragrance is still there for your enjoyment.

It leaves behind rose-water to ease you ; essences are born 10
of it to cherish your soul.

You remember it even after it is withered and gone, when you sprinkle its perfume on your chest and head.

You recall to mind that once it was a flower, and that it had adorned and decorated the face of the garden.

The rose of the face of the faithful beloved, if withered by the revolutions of stars,—

Her fidelity, which is in the position of the perfume, becomes ever enshrined on the tablet of your heart.

When you remember her acts of grace and kindness, your 15
first love for her wells up in your heart.

With whatever eye you had seen her at first,—with that eye you will continue to see her till the end.

گل معشوقه

عاشقی محنت بسیار کشید

تا لب دجله بمعشوقه رسید

نشده از گل رویش سیراب

که فلک دسته کلبی داد بآب

نارین چشم بشط درخته بود

فارغ از عاشق دلسوخته بود

دید در روی شط آید بشتاب
 نو کلی چون گل رویش سیراب
 گفت و و چه گل رعنائیست
 لایق دست چو من زیبائیست،
 حیف از این گل که برد آب او را
 کند از منظره نایاب او را
 زین سخن عاشق معشوقه پرست
 جست در آب چو ماهی از شست
 خوانده بود این مثل آن مایه ناز
 (که نکوئی کن و در آب انداز)
 خواست کاژاد کند از بندش
 اسم گل برد و در آب افکندش
 گفت رو تا که ز هجرم برهی
 تنگ بی مهری بر من تنهی
 مورد نیکی خاصت کردم
 از غم خویش خلاصت کردم
 باری آن عاشق بیچاره چو بط
 دل بدریا زد و افتاد بشط
 دید آبیست فراوان و درشت
 بنشاط آمد و دست از جان شست
 دست و پائی زد و گل را بر بود
 سوی دلدارش پرتاب نمود
 گفت کی آفت جان سنبلی تو
 ما که رفتیم بگیر این گل تو

بکنش زیب سر ای دلبر من
 یاد آبی که گذشت از سر من
 جز بیاد دل من بوش مکن
 عاشق خویش فراموش مکن
 خود ندانست مگر عاشق ما
 که ز خوبان نتوان جست وفا
 عاشقان را همه کر آب برد
 خوبرویان همه را خواب برد

THE HEARTLESS BELOVED.

A lover, after a lot of trouble, was able to reach his beloved on the bank of the Tigris.

Before he was satiated looking at the flower of her face, the heavens played him a trick.

The eyes of the damsel were fixed on the river, altogether unmindful of the heart-consumed lover.

On the river-surface she saw coming up to her, a newly-blossomed flower, fresh like the flower of her face.

She said : O Lord, what a beautiful flower it is ! It would surely adorn the dainty hand of a fair one like me. 5

What a pity that the water should carry it away, and make it pass out of my sight !

Hearing these words, the beloved-worshipping lover jumped into the water like a fish from a net.

It seems that repository of coquetry had heard of the saying : do good and throw it into the waters.

She wished that he might be released from the fetters of her love, so she mentioned the flower, and precipitated him into the running waters.

She said : " Begone that you may be delivered from the pangs of my separation, and may not lay the stigma of cruelty on me. 10

"I have made you the object of a special good turn, I have released you from the pangs of your love."

Forthwith that poor lover, like a duck, breasted the waters and fell into the running stream.

He saw that the waters were deep and rough, he was in raptures, and washed his hands of life.

He struck out his hands and feet and caught the flower, and flung the same towards his beloved.

15 He said : "O thou, whose hyacinth ringlets were the woe of my life, I am departing this life, but take thou this flower of thine ;

"Adorn thy hair with it, O beloved of mine, in memory of the waters that have passed over my head.

"Smell not its fragrance except to remind thee of my heart, forget not the lover who had loved thee."

Perhaps this poor lover of ours did not know, that it was hard to seek fidelity from fair ones.

Should all lovers be carried away by a flood of water, the fair-faced ones would all be carried away by (sweet) sleep.

پرسش خلقت

گفت آن چاه کن اندر بن چاه

کی خدا تا بکی این چاه سیاه

نه از این دلو شود یاره رسن

نه مرا جان بدر آید ز بدب

کاش چرخ از حرکت خسته شود

در "فابریک" خدا بسته شود

"موتور" نامیه از کار افتد

"ترف" رشد ز رفتار افتد

زمین زلازل که در این فرش افتد
 کاش يك زلزله در عرش افتد
 ما که بر دارد دست از سر ناس
 شتر این خلقت بد اصل و اساس
 گر بود زندگی این مردن چیست؟
 اینهمه بردن و آوردن چیست؟
 تو چو آن کوزه کر بوالهوسی
 که کند کوزه بهر روزه بسی
 خوب چون سازد و آماده کند
 بزمین ریزد و درهم شکنند
 باز مرغ هوش بر گیرد
 عمل لغو خود از سر گیرد
 آخدا خوب که سنجیدم من
 از تو هم هیچ نفهمیدم من
 کاش مرغی شده پر باز کنم
 تالب بام تو پرواز کنم

THE ETERNAL QUESTION.

Thus spoke the pit-digger from the bottom of the pit : O
 Lord, how long shall I work in this dark and dismal
 well ?

Neither the rope of this bucket will break, nor shall life
 be torn asunder from my body !

I wish the heavens may get tired of their revolutions, and
 the doors of God's big factories be closed !

I wish the motor-car of the world's growth may get sick,
 and the train of its evolution derail itself !

5 Of the cataclysmic earthquakes which overwhelm this earth, I wish one may shake the foundation of Heaven itself,

That the evil of this senseless and baseless creation may raise its hand from the heads of people.

Ha! if there be Life, then what means this dying? What means all this bearing off from and bringing into (the world)?

Thou art like that greedy potter, who makes pots after pots every day;

When he shapes them well, and almost gets them ready, they slip (from between his fingers) to the earth and break to pieces.

10 The bird of his greedy desire takes wing again, and he begins afresh his funny and futile work.

O Lord God, however well I tried to think about Thee, I could not have the least understanding of Thee!

Would that becoming a bird, I may spread my wings, and fly up to the edge of Thy terrace!

مادر

گویند مرا چو زاد مادر
یستان بدهن گرفتن آموخت

شب ها برگاهواره من
بیدار نشست و خفتن آموخت

دستم بکرفت و پا بپا برد
تا شیوه راه رفتن آموخت

لب خنده نهاد بر لب من
بر غنچه گل شکفتن آموخت

يك حرف و دو حرف بر زبانت
 الفاظ نهاد و گفتن آموخت
 پس هستی من ز هستی او ست
 تا هستم و هست دارمش دوست

O MY MOTHER!

They tell me that when my mother gave birth to me, she taught me to suckle her with my lips.

For nights and nights beside my cradle, she sat wakeful and taught me to sleep.

She held my hand and took me step-by-step, so that she taught me how to walk about.

She placed her smiling lips on mine, and taught the rose-bud to blossom (*i.e.* smile).

One letter and two letters, she placed on my tongue, in the 5
 shape of words, and taught me to speak.

Thus my very existence is all due to her ; till my life endures, therefore, I shall always love her.

کارگر و کار فرما

شنیدم کار فرمائی نظر کرد
 ز روی کبر و نخوت کارگر را
 بگفت ای کنجور این نخوت از چیست؟
 چو مزد رنج بخشی رنجبر را
 من از آن رنجبر گشتم که دیگر
 نه بینم روی کبر کنجور را

تو از من زور خواهی من ز تو زر
 چه منت داشت باید یکدیگر را؟
 تو صرف من نهائی بدرهٔ سیم
 منت تاب روان نور بصر را
 منم فرزند آن خورشید پر نور
 چو کل بالای سر دارم پدر را
 مدامش چشم روشن باز باشد
 که بیند زور بازوی پسر را
 زنی يك بیل اگر چون من در این خاک
 بگیری با دو دست خود کمر را
 نهال سعی بنشام در این خاک
 که بی منت از آن چینم نمر را
 ۱۰ ز من زور و ز تو زر، این بآت در
 کهر دادی و پس دادم کهر را
 نخواهم چو شراب کس بخواری
 خورم با کام دل خوف جگر را
 فشام از جبین گوهر در این خاک
 ستام از تو پاداش هنر را
 بکس چون رایگان چیزی نه بخشند
 چه کبر است این خداوندان زر را
 چرا بر یکدیگر منت گذارند
 چو محتاجند مردم یکدیگر را

THE EMPLOYER AND THE EMPLOYED.

I have heard that an employer of labour looked with pride and arrogance towards a labourer.

The labourer said : “ O rich man, why all this pride, when you pay the labourer the wages of his labour ?

I became a labourer for this reason that I might no more see the proud face of a rich man.

You ask work from me, and I, money from you, what other obligation ought we to owe each other ?

You expend your bag of silver on me ; in exchange, I offer the exertions prompted by my soul and the lustre of my eyes. 5

I am the child of that resplendent sun ; like a rose, I have the father over my head.

His shining eyes are ever open, that he may see the power and strength of the arm of his son.

If you were to drive your shovel like me into the earth, you would catch hold of your back by your two hands.

The tree of exertion I plant in this garden, that I may reap the fruit without undergoing anybody's obligation.

My work and your money we exchange ; you give me a gem, and I give you another in return. 10

I do not wish abjectly to drink anybody else's wine, so I drink my own heart's blood to my satisfaction.

From my forehead I drop gems on the earth, and I take from you the reward of my skill.

When they do not give a single thing to anybody for nothing, why should the possessors of gold affect all this pride ?

Why should they try to put obligation on each other's shoulders, when all men stand in mutual want of one another ?”

وصیت ایرج

ای نکویان که در این دنیا آید
یا از این بعد دنیا آید
این که خفتست در این خاک منم
"ایرجم ایرج" شیرین سختم
مدفن عشق جهان است اینجا
یک جهان عشق نهانست اینجا
عاشقی بوده بدنیا فن من
مدفن عشق بود مدفن من
آنچه از مال جهان هستی بود
صرف عیش و طرب و مستی بود
هر کراروی خوش و خوی نکوست
مرده و زنده من عاشق اوست
من همانم که در ایام حیات
بی شما صرف نگردم اوقات
بعد چون رخت ز دنیا بستم
باز در راه شما بنشستم
گر چه امروز بخاکم مأواست
چشم من باز بدنبال شماست
بنشینید بر این خاک دی
بسگذارید بخاکم قدمی
گاهی از من بسخن یاد کنید
در دل خاک دلم شاد کنید^۱

۱۰

۱ اشعار فوق بر سنگ مدفن مرحوم ایرج که در جوار مقبره مرحوم ظهیرالدوله صفا در شران طهران واقع است منقور میباشد.

THE LAST TESTAMENT.*

O good people, who inhabit this earth, or may hereafter
come into this world,

This one, who is sleeping in the grave, is I, is I, is Iraj, the
Iraj of sweet songs.

This is the burial place of the love of the world ; a world
full of love is hidden inside here.

In this world my work was to love ; the grave of love, is
this grave of mine.

Whatever I possessed in this world, I spent, after comfort 5
and joy and intoxication.

Whoever possesses a happy face and a good nature,—my
dead and living self is his or her lover.

I am that very person who, whilst alive, never passed his
time without your company.

Afterwards when I packed up my kit and departed from the
world, I sat again in your expectation.

Although to-day my abode is in the earth, my eyes are
yet in your wake.

Sit down on this dust of mine for a moment, lay your 10
steps on my grave for awhile.

Bring me to your mind, in conversation, and gladden my
heart within this grave.

* This poem of Iraj is inscribed on his tombstone.

زهره و منوچهر

(منتخبات)

- صبح نتابیده هنوز آفتاب
 نازه گل آتشی مشکبوی
 منتظر حوله باد سحر
 ماخرخی چشم و چراغ سپاه
 صاحب شمشیر و نشان در جمال
 نجم فلک عاشق سر دوشیش
 تیره و رخشان چه شبه چکمه اش
 دوخته بر طرف کلاهش لبه
 بافته بر گردن جانها کند
 کرده "منوچهر" پدر نام او
 چشم بیالید و بر آمد ز خواب
 روز چو روز خوش آدینه بود
 خواست بمیل دل و وفق مرام
 چون زهوسهای فزون از شمار
 اسب طلب کرد و تفنگ و فدنک
 رفت کند هرچه غزالست و میش
 از طرفی نیز در آن صبحگاه
- ۱۰
 ۱۰
- وا نشده دیده ز گس ز خواب
 شسته ز شبنم بچمن دست و روی
 تا که کند خشک بدان روی تر
 "نایب اول" بوجاهت چو ماه
 بنده مهمیز ظریفش هلال
 "زهره" طلبگار هم آغوشیش
 خفته یکی شیر بهر تکمه اش
 و آن لبه بر شکل مه یکشنبه
 نام کندش شده "واکسیل بند"
 نازه تر از شاخ گل اندام او
 با رخ نابنده تر از آفتاب
 در گرو خدمت عادی نبود
 صبح خوش خویش رساند بشام
 هیچ نبودش هوسی جز شکار
 ناخت بصحرا بی نخجیر رنگ
 برخی بازوی توانای خویش
 زهره بهین دختر خالوی ماه

ZOHREH AND MANUCHEHER

[To preserve the exquisite charm of this poem, I have deleted some lines, which, though true to nature, grate on one's tastes.]

It was dawn : the sun had not yet risen, and the narcissus-eyes had not yet awakened from sleep.

The fresh and fragrant red rose had, with dew, washed its hands and face in the garden ;

It was waiting for the kerchief of the morning breeze, to wipe its wet face dry.

A handsome youth, the apple of the eye of the army, a captain, like the full-moon in beauty ;

The lord of the sword, decorated for beauty, to whose delicate riding-spurs, the crescent moon was a slave. 5

The stars in the heavens had fallen in love with his shoulder-strap, and Venus yearned to be in his embrace.

His riding boots, dark and shining, were jet black ; a lion was resting on each of his buttons.*

A shade was stitched on the front side of his hat, a shade in the shape of a one-day-old moon.

He wore the plaited band to ensnare the souls (of lovers), the band which is known by the name of lanyard.

His father had named him Manucheher ; his body was more fresh than that of a sprig of rose. 10

He rubbed his eyes, and woke from his sleep, with a face more resplendent than the sun.

The day, as it was the happy Friday, was not mortgaged to the ordinary routine of service.

He wished his happy morn to terminate in a fine evening, according to his heart's wish and desire.

As of countless passions, he had none except a passion for shooting games,

He called for his horse and his rifle and bullets, and galloped on to the plains in search of gazelles. 15

He went to make any deer or buck he may find, fall a victim to the strength of his arms.

Again in that morn, from another side, Venus, the most charming cousin of the moon,

* The buttons of a Persian Military Officer's coat bear the picture of a lion, as on the Persian ensign.

- آلهه عشق و خداوند ناز
پیشه وی عاشقی آموختن
خسته و عاجز شده در کار خود
خواست که بر خستگی آرد شکست
سیر گل و گردش باغی کند
کنند ز بر کسوت افلاکیان
خویشترن آراست بشکل بشر
آمد از آرامگه خود فرود
زیر درختی بلب چشمه سار
نیر نظر گشت در او کارگر؛
لرزه بیفتاد در اعصاب او
گشت بیک دل نه بصد دل اسیر
رفت که یکباره دهد دل بیاد
گفت بخود خلقت عشق از منست
منکه یکی عنصر افلاکیم
آلهه عشق منم در جهان
من اگر آشفته و شیدا شوم
خوابگه عشق بود مشت من
- آدمیان را به محبت گداز
خرمن ابناء بشر سوختن
واله و آشفته چو افکار خود
یکدوسه ساعت کند از کار دست
نازه ز کلکشت دماغی کند
کرد بسر مقنعه خاکیان
سوی زمین کرد ز گردون گذر
رفت بدان سو که "منوچهر" بود
چشم وی افتاد بچشم سوار
کارگر است آری تیر نظر
رنگ پرید از رخ شاداب او
در خم فتراک جوان دلیر
یساد الوهیت خود اوقتاد
این چه ضعیفی وزبون گشتمست؟
از چه زبون پسری خاکیم؟
از چه بمن چیره شود این جوان؟
بیش خدایان همه رسوا شوم
زاده من چون گرد انگشت من؟

The goddess of love and the mistress of coquetry, one who
 melts mankind with love,
 One whose profession is to teach love-making, and to con-
 sume the harvest of mankind,
 Tired and worried by the routine of work, distracted and 20
 upset like her very thoughts (of love),
 She wished to break away from her worry and keep away
 from her work for a few hours.
 She thought of strolling in the garden amidst the roses,
 and refresh her mind by a walk in the rose bushes.
 She disrobed herself of her heavenly attire, and put on the
 garment of mortal mankind.
 She bedecked herself in the style of worldly folks, and passed
 down to the earth from the heavenly dome.
 She came down from her resting place, and went to the 25
 spot where Manucheber was.
 At the foot of a tree by the side of a stream, her eyes fell
 on the eyes of the rider.
 The arrow of the glance went home to her heart; indeed
 the arrow of the eye is always effective.
 A quickening sensation she felt in her nerves and the
 colour faded from her fresh face.
 Not with one but a hundred hearts, she fell a captive in
 the loop of the valiant rider's saddle strap.
 She was going to give her heart up to the winds once and 30
 and for all, when she happened to remember her own
 godly state.
 She said to herself, "Love is my own creation, then
 what is this weakness and this fall ?
 " I who am one of the members of the heavenly pantheon,
 how can I fall to the son of an earthly man ?
 " The goddess of love I am in the world, how can this youth
 conquer me ?
 " Should I be distracted and crazy in love, I will stand dis-
 graced before the other gods.
 " The bed-chamber of love is within my fist, how can one 35
 born of me bite my own fingers ?

تاری از آن دام که دایم تنم
 عشق دمم در وی وزارش کنم
 دست کشم بر گل و برگوش او
 جنبش يك گوشهٔ ابروی من
 منکه بشر را بهم انداختم
 خوب توانم که کنم کار خویش
 گر چه نظامیست غلامش کنم
 این همه را گفت و قوی کرد دل
 کرد نهان عجز و عیان ناز خویش
 گفت سلام ای پسر ماه وهور
 ای ز بشر بهتر و بگزیده تر
 ای که بس از خلق تو خلاق تو
 ای تو بهین میوهٔ باغ بهی
 چین سر زلف عروس حیات
 در چین حسن گل و فاخته
 بسکه تو خلقت شدهٔ شوخ و شنگ
 کز پس تو باز چه نقش آورد
 بی تو جهان هیچ صفائی نداشت

در ره این نازه جوان افکنم
 طرفه غزالیست شکارش کنم
 تا ببرد از سر او هوش او
 میکشش سابه صفت سوی من
 ۴۰ عاشق و دلدادۀ هم ساختم
 سازش از عشق گرفتار خویش
 منصرف از شغل نظامش کنم
 داد بخود جرئت و شد مستقل
 همهٔ ای داد به آواز خویش
 ۴۰ چشم بد از روی نکوی تو دور
 بلکه ز من نیز پسندیده تر
 همچو خلائق شده مشتاق تو
 غنچهٔ سرخ چین فرهی
 خال دل آرای رخ کاینات
 ۵۰ سرخ و سفیدی برخت باخته
 گشته بخلفت کن تو عرصه تنگ
 حسن جهان را بچه قالب برد
 باغ امید آب و هوایی نداشت

" A thread from the net which I daily entwine, I shall throw
in the path of this fresh youth,

" I shall breathe love into him and will make him distracted,
a handsome gazelle I shall make a prey of him.

" I will gently pass my hand over his face and ears, so that
all sense may fly away from his head.

" A slight movement of the corner of my eyebrow will draw
him like a shadow towards me.

" I who throw mankind into the tumult, I who make them 40
heart-lost lovers of one another,

" I am well able to accomplish my own work, I shall hold
him my captive with love.

" Although he is a soldier I shall make him my slave, I shall
make him give up his military profession."

She said all this and heartened herself, and she made herself
resolute.

She hid her weakness and manifested her charms and made
her voice to vibrate boldly.

She said, " Greetings, O son of the moon and the sun, may 45
the evil-eye ever be far from thy fair face.

" O thou, the fairest and choicest, more charming even than
myself,

" O thou, after whose creation, thy very Creator, like the
other created, has fallen in love with thee,

" O thou, the finest fruit of the garden of excellence, the red
blossoming bud of the meadow of splendour,

" O thou, the curl of the ringlets of the bride of life, the
heart-ravishing mole on the cheek of creation,

" In the garden of beauty the rose and the dove gambled 50
there all (red and white) for the sake of thy face.

" So well hast thou been created, gay and sprightly, that
thy very Creator is feeling perplexed,

" That after thy creation what other picture He could create,
in what other mould He should put the beauty of the
world.

" Without thee the world possessed no charm, the garden of
hope had no congenial atmosphere.

- قصد کجا داری و نام تو چیست
کاش فرود آئی از آفتاب تیز گام
در سر این سبزه من و تو بهم
مفتنم است این چمن دلفریب
شاخ گلی یا بسر سبزه نه
بند کن آن رشته بقر پوس زین
خواهی اگر پنجه بهم افکنم
تا تو نهی بر کف من پای خود
یا بنه آن یا بسر دوش من
نرم و سبک روح بیا در برم
بوسه شیرین دهمت بیشمار
کوه و بیابان پی آهو مبر
گرم بود روز دل کوهسار
حیف بود کز اثر آفتاب
یا ز دم باد جنایت شعار
خواهی اگر بادل خود شور کن
این همه بشنید "منوچهر" از او
لوح جوان همچو رخسار ساده بود
گرچه بقدر اندکی افزون نمود
- در دل این کوه مرام تو چیست؟
۵۵ کز لب این چشمه ستانیم کام
خوش بهم آئیم در این صبحدم
ای شه من پای در آرزو رکیب
شاخ گل اندر وسط سبزه به
جفت بز از سر زین بر زمین
۶۰ وز دو کبف دست رکابی کنم
در دل من گرم کنی جای خود
سر بخور از دوش در آغوش من
نات چو سبزه بزمین گسترم
قصه شیرین کنمت صد هزار
۶۵ غصه همچو آهو خور
آهوکا دست بدار از شکار
کاهد از آن روی چو گل آب و تاب
بر سر زلفت بنشیند غبار
هر چه دلت گفت همانطور کن
هیچ نیامد بدلت مهر از او
۸۰ منصرف از میل بت و باده بود
سن وی از شانزده افزون نبود

- “What is thy destination and what be thy name? In this hilly country what is thy aim?”
- “I wish thee to come down from thy fleet horse, that we 55 may revel in joy by the side of the stream.
- “On this greensward thou and I may come and meet together, this fine morning.
- “This fascinating garden is very opportune, O King of mine, remove thy foot from thy stirrup.
- “O sprig of rose, place thy foot on the lawn, a rose always looks better in the midst of a lawn.
- “Fasten the reins to the front portion of the saddle, and dismount with both feet together, on the ground.
- “If thou so wishest, locking the fingers of my two hands, I 60 shall make my two palms serve as a stirrup to descend,
- “Thou mayst place thy foot on my palms and find a comfortable place for thyself in my heart.
- “Or if thou chooseth, place thy foot on my shoulder, and then from thence slip down into my embrace.
- “Gently and merrily come into my arms, that I may softly put thee down like verdure on the ground.
- “I shall give thee countless sweet kisses; I shall tell thee thousands of sweet tales.
- “Roam not over the hills and forests after the deer, grieve 65 not for the gazelles with thy gazelle-like eyes.
- “In the mountains the day will be warm, O little gazelle of mine! give up the idea of shooting game.
- “It will be a pity if by reason of the sun, the lustre of thy rose-like face gets affected,
- “Or if by the breath of the wicked and vicious wind, dust settles on thy curly locks.
- “If thou so wishest, consult thy own heart, and do what thy mind asks then to do.”
- Manucheher heard all this from her, but no affection stirred 70 his heart on her account.
- The slate of his young heart was as clean, as simple as his face; he was free from the desire of women and wine. Although from his figure he appeared to be a little older, yet his age was not more than about sixteen.

شمالش عشق ندیده هنوز لذت مستی نچشیده هنوز
 با همه نوش لبی ای عجب گرمی نوشش نرسیده بلب
 بود در او روح سپاهیگری مانع دلباختن و دلبری ۷۰
 لاجرم از حجب جوابی ندارد ایافت خطابی و خطابی ندارد
 گوئی چسبیده ز شهد زیاد لب بلب آن پسر حور زاد

زهره دگر باره سخن ساز کرد زمزمه دلبری آغاز کرد
 کی پسر خوب تدلل مکن در عمل خیر تامل مکن
 مهر مرا (ای بتو از من درود) بینی و از اسب نیدائی فرود؟ ۸۰
 صبح باین خرمی و این چن با چن آرا صنمی همچو من
 حیف نباشد که گرانی کنی صابری و سخت کمانی کنی؟
 لب مفشار این همه بریکدگر رنگ طبیعی ز لب خود مبر
 بر لب لعلت چو بیاری فشار رنگ طبیعی کند از وی فرار
 یا برسد سرخی او را شکست یا کندش سرختر از آنچه هست ۸۵
 آنکه تو را این دهن تنگ داد و آن لب جانپرور گلرنگ داد
 داد که تا بوسه فشانی همی که بدهی که بستانی همی
 گاه بده نایه بی بیش و کم گیری سی بوسه ز من پشت هم
 گاه یکی بوسه ببخشی ز خویش مدتش از مدت سی بوسه بیش

He had not yet experienced the stress and strife of love,
 he had not yet tasted the delights of intoxication.

With all the sweet lips he possessed, it was surprising that
 sweet wine had not yet touched his lips.

In him the soul of a soldier was there, which prevented 75
 him from losing his own heart or winning some
 one else's.

Hence, out of modesty, he made no answer ; he listened but
 replied not.

One might say, that through excessive sweetness, the two
 lips had got stuck of that fairy-born youth.

Venus once again began to speak, and commenced the
 whisperings of love.

“ O handsome lad ! do not entertain doubtful thoughts ; do
 not think deep in a good cause.

“ The love of mine, who offer thee my greetings, thou seest, 80
 and yet thou dost not dismount from thy steed !

“ A morn like this so full of joy, and this meadow, and with
 a meadow-adorning idol like me —

“ Is it not a pity that thou shouldst value thyself so much,
 remain patient, and think so hard-heartedly !

“ Do not be biting thy lips so much, do not deprive them
 of their natural tint.

“ When thou bringest such a pressure on thy ruby lips,
 their natural colour flies away from them.

“ Either their redness receives a break, or else thou makest 85
 them more red than they are.

“ He who blessed thee with this tiny mouth, and gave thee
 those rose-red and life-nourishing lips,

“ Gave them that thou mayest sprinkle kisses round about,
 giving some at times, receiving some at others.

“ At times, in ten seconds, not more not less, thou mayest
 take from me thirty kisses, one quickly following the
 other ;

“ At times, thou mayest give one kiss outlasting in time
 those thirty kisses.”

- باز چو این گفت و جوابی ندید
 دست ز دو بند رکابش گرفت
 خواه نخواست از سر زینش کشید
 هر دو کشیده سر سبزه دراز
 قد متوازی و محازی دو خد
 عشق به آزرم مقابل شده
 زهره طناز به انواع ناز
 تکمه بزیر گلویش هر چه بود
 یافت چو بابی کلهی خوشترش
 دست بدو قسمت فرقت کشید
 موی که نرم افتد و تیار گرم
 رفت که بوسد ز رخ فرخش
 دید که آن بوسه تمامش کند
 دید کز آن بوسه فنا میشود
 برد کمی صورت خود را عقب
 زهره از این واقعه بی تاب شد
 هر رطبی را که نچینی بوقت
 گفت ز من رخ زچه برآفتی
- ۹۰ زور خدائی به تن اندر دهید
 ریشه جان ورك خوابش گرفت
 در بغل خود بزمینش کشید
 هر دو زده تکیه بر آرنج ناز
 گوئی کاندازه بگیرند قد
 بر دو طرف مسئله مشکل شده
 کرد بر او دست تمتع دراز
 با سر انگشت عطوفت گشود
 کج شد و برداشت کلاه از سرش
 برقی از آن فرق بقلبش رسید
 برق جهد اغلب از آنموی نرم
 رنگ "منوچهر" پرید از رخش
 منصرف از شغل نظامش کند
 بلهوس و سر بهوا میشود
 طرفه دلی داشته یا للعجب
 بوسه میان دو لبش آب شد
 آب شود بعد بشاخ درخت
 بلکه ز من خوبتری یافتی
- ۹۵
 ۱۰۰
 ۱۰۵

When she said this and again she received no reply, the heavenly strength of a goddess palpitated within her. 90

She struck out her hand and got hold of the leather-band of the stirrup ; she made him helpless and deprived him of his consciousness.

Willing or unwilling she drew him out of the saddle, and in her arms took him down to the ground.

Both of them stretched themselves on the lawn, both resting coquettishly on their elbows.

With their equal statures, parallel and facing each other, it looked as if they wished to measure their length.

Love and shyness were facing each other, and on both sides 95 the problem had become rather difficult.

The graceful Venus with all her charms, extended the hand of her desire towards him ;

Under his throat, the buttons of the collar that were there, with the fingers of gentle love, she opened.

And as she found him more charming without the hat, she curled up and took off the hat from his head.

Her hand gently caressed the two sides of his head, and an electric shock reached from his head to her heart.

The hair that is soft and combed clean and warm, sparks of 100 electricity mostly spring therefrom.

She approached nearer to kiss his auspicious face, when colour faded from the cheeks of Manucheher.

Manucheher saw that this kiss will be his ruin, that it will make him a slave of passion with a flighty head.

He realised that that would be the end of him, that it will make him forget his military career.

He drew back his head just a little, a wonderful heart he had, O wonder of wonders !

Venus became restless at this happening, and the intended 105 kiss melted away between her lips.

Every date which is not plucked at the right time, melts itself away on the branch of the tree.

She said : " Why didst thou draw away thy face from me ?
Indeed, hast thou found any one better than me ?

- دل بهوای دگری داشتی
 منکه باین خوبی و رعنائیم
 در سر این سبزه برقصم چنان
 چون ز طرب برسر کل پانهم
 گر بجهم از سر این کل بر آن
 رقص من اندر سر گلهای باغ
 بسکه بود نیر و رخشان تنم
 زانچه تورا خوب بود در نظر
 هرچه ز جنس عسل و شکر است
 تا دو سه بوسی نستانی همی
 تو بستان بوسه از من فره
 گر تو ندانی چه کنی یادگیر
 خیز تو صیاد شو و من شکار
 من نه شکارم که ز تو رم کنم
 تیر بینداز که من از هوا
 من ز پی تیر تو هرسو دوم
 چشم بهم نه که نبینی مرا
 گر تو مرا آئی و پیدا کنی
 ریگ بیاور که زنی طاق و جفت
- یا لب من بی نمک انگاشتی
 دختر کی عشقی و شیدائیم
 ۱۱۰ کز اثر پام نماند نشانی
 در سبکی نالی پروانه ام
 هیچ بگلها نرسانم زیان
 رقص شعاست بروی چراغ
 نور دهد از پس پیراهنم
 ۱۱۰ بوسه من هست از آن خوبتر
 بوسه من از همه شیرین تر است
 لذت اینکار ندانی همی
 بد شد اگر باز سر جاش نه
 یاد از این زهره استاد گیر
 ۱۲۰ من بدوم سر بیی من گذار
 زحمت پای تو فراهم کنم
 گیرم و در سینه کنم جابجا
 تیر تو هرسو رود آنسو روم
 من ز تو پنهان شوم این گوشه ها
 ۱۲۰ میدهمت هر چه تمنا کنی
 با گرو بوسه؛ نه با حرف مفت

- “ Has thine heart been linked to the love of another ? Or
didst thou believe my lips to be tasteless ?
- “ I, with all this charm and beauty of mine, am a girl in
love gone mad over thee.
- “ On this green lawn so lightly could I dance, that not a 110
trace of my feet would be left thereon.
- “ Should I with delight tread over the rose, in lightness I
would be like a second butterfly.
- “ And were I to flit from this flower to that, not a single one
of them would be injured thereby.
- “ My dance among the flowers of the garden is like the
dance of the rays of light about the lamp.
- “ So sparkling and radiant is my body, that it shines out
even from behind my dress.
- “ Whatever has been the best and pleasantest to thee, my 115
kiss is better and sweeter than that.
- “ Whatever things made from honey and sugar may be, my
kiss is sweeter than all of them.
- “ Until thou dost snatch a couple of kisses, thou canst not
know the pleasure of kissing.
- “ Take a kiss from me on approval ; if not to thy liking,
then return it to its place.
- “ If thou knowest not what to do, learn it, learn from this
teacher, Venus.
- “ Rise and be the hunter, and I will be the game ; I shall 120
run, and thou follow in my wake.
- “ I am not that game to bolt away from thee, and be the
cause of worry to thy feet.
- “ Rather let go thy arrow, and I shall catch it in the air,
and make its place right in my breast.
- “ I shall run all about for thy arrow, wherever thou dartest
it, I will go thither.
- “ Close thy eyes that thou mayst not see me ; I shall hide
myself in one of the hiding places here.
- “ Wert thou to come and find me, I shall give thee whatever 125
thou mayst desire.
- “ Get me some shells and we shall play at odds and evens ;
not for nothing, the stake will be a kiss.

- جر بزنی یا زنی برده ای
 گاه یکی نیز از آب ریکها
 بی خبر از من پیران سوی من
 کج شووزین جوی روان پشت هم
 مشت خود از چشمه پر از آب کن
 غصه نخورگر تن من خیس شد
 نازك و تنگ است مرا پیرهن
 پست و بلندی همه پیدا شود
 راز پس پرده عیانت کند
 گاه بکش دست بر ابروی من
 گاه بیا پیش که بوسی مرا
 گه بلب کوه بر آرم های
 باش تو چون گربه و من موش تو
 گربه صفت و رجه و گازم بگیر
 از سر زلفم طلب مشک کن
 و رجه و شادی کن و بشکن بز
 غنچه صفت خنده کن و باز شو
 قلقلکم میده و نشکان بگیر
 گفت و دگر باره طلب کرد بوس
- خوب رخی هرچه کنی کرده ای
 بین دو انگشت بنه در خفا
 نرم بزب بر هدف روی من
 آب پباش از سر من تا قدم
 سر بیی من نه و پرآب کن
 رخت اطو کرده من کیس شد
 تر که شود نیک بچسبد بتن
 آنچه نهفتست هویدا شود
 کشف بسی سر نهانت کند
 گاه بهمزن سر گیسوی من
 رخ چه برم پیش تو واپس گرا
 تا بدل کوه به پیچد صدای
 موش گرفتار در آغوش تو
 ول ده و پرتم کن و بازم بگیر
 با نفس من عرق خشک کن
 کل بکن از شاخه و بر من بز
 عشوه شو و غمزه شو و ناز شو
 من چه بگویم چه بکن جان بگیر
 باز شد آن چهره خندان عبوس

- “ Wert thou to protest against defeat or not, fair-faced as thou art, whatever thou dost is done (accepted).
- “ At times take one of the shells and hold it between the fingers on the sly ;
- “ And unawares let it fly towards me, striking gently on the target of my face.
- “ Bend down, and from this flowing stream throw water over my body from head to foot. 130
- “ Fill thy palm full from the stream, run after me and splash the water.
- “ Grieve not, if my body all gets wet, and my ironed garment all gets soaked and crumpled.
- “ Fine and close-fitting is my costume, and when it gets wet, it will stick well to the body.
- “ The rise and fall of curves will be all brought out, whatever is hidden will be made manifest.
- “ The secret behind the veil will be disclosed, and many a hidden mystery will be revealed to thee. 135
- “ Pass thy hand, at times, over my eyebrow, at others, dishevel all my tresses.
- “ At times, come near to kiss me, and when I bring my face near, then draw back thy head.
- “ At the edge of the mountain let us cry ‘ Halo,’ so that an echo may reverberate in the heart of the mountain.
- “ Be thou a cat and I a mouse to thee, a mouse caught in the paws of the cat.
- “ Cat-like jump and hold me by thy teeth, then let me go, chuck me off and catch hold of me again. 140
- “ Seek for musk from my ringlets, and let my breath blow thy perspiration dry.
- “ Jump about in joy and snap thy fingers, pluck the rose from the branch and throw it at me.
- “ Like a bud blossom with a laugh, be coquettish, give the glad eye and be all charm to me.
- “ Tickle me and pinch me; what shall I say what thou mayst do? Take my very life away.”
- She said this and again sought a kiss, and again that laughing face became worried and thoughtful. 145

از غضب افکند برابرو گره
 خواست چو با زهره کند گفتگو
 خفتن مژگانش نه از ناز بود
 امر طبیعیت که در بین راه
 خواهد از اینسو چو به آنسو جهد
 نازه جوان عاقبت اندیش بود
 دید رسیده بلب پرتگاه
 آه چه غرقاب مهیبست عشق
 باری از آن بوسه جوان دلیر
 گفت که ای نسخه بدل از پری
 عطف بیان از کل و سرو و سمن
 دانمت از جنس بشر برتری
 عشوه از این یش بکارم مکن
 بر لبم این قدر تلنکر مزین
 شوخ مشو شعبده بازی مکن
 دست مزین تا نشود زینهار
 گر اثری ماند از انگشت تو
 شهد لب من نمکیده است کس
 در پی پیکار کلاف کرد زه
 روی هم افتاد دو مژگان او
 بلکه در آن خفتگی يك راز بود؛
 چو ت برسد مرد لب پرتگاه
 چشم خود از واهمه برهم نهد. ۱۵۰
 با خبر از عاقبت خویش بود
 واهمه را چشم بیست از نگاه
 مهلاکۀ پر ز نهیبست عشق
 واهمه بگرفت و سر افکند زیر
 جلد سوم از قمر و مشتری ۱۵۵
 جمله تا کید ز باغ و چمن
 لیک ندانم بشری یا بری.
 صرف مساعی بشکارم مکن
 جانش بماند بلبم پر مزین
 یش میا دست دراز مکن ۱۶۰
 عارض من لاله صفت داغدار
 باز شود مشت من و مشت تو
 در قرق من نچریده است کس

His eyebrows were knitted through wrath, and to fight he
strung his bow.

When he desired to speak to Venus, his two sets of eye-
lashes came near together.

This closing of the eyelashes was not done coquettishly,
there was another hidden meaning in it.

It is a natural act when in the midst of the path, a man
reaches the edge of a deep crevice,

And if he wants to jump from one of its sides to the other, 150
through fear he closes his eyes.

The fresh youth was a far-sighted person, he knew what his
end was to be.

He saw he had reached the edge of a precipice, and it was
dread that made him close his eyes.

Alas! what a terrible whirlpool is love, a death-trap full of
horror is love.

In short, that valiant youth dreaded that kiss, and hung his
head low.

He said: "O thou, duplicate copy of a fairy, the third volume 155
(of beauty) after the moon and Jupiter.

" Apart from thy description of the rose, and the cypress and
the jessamine, with all thy insistence on the garden and
the lawn,

" I know thou art something more than human; yet I know
not whether thou art human or art a fairy.

" For me, use not thy flirting charms more than this; exert
not further in making me thy prey.

" Tap not my lips to this extent; some signs may be left on
the lips, strike not so much.

" Be not playful; show not your magic charms; come not 160
near to me, extend not thy hands too far.

" Strike not my cheeks with thy hands, lest, God forbid, they
may, like the tulip, have a brand on them.

" If an impression remains of a finger of thine, my secret
and thine will be out.

" The honey of my lips, none has sucked yet; none has grazed
in my reserves as yet.

- هیچ خیالی نزده راه من
 زانچه کس ننشستم پیام
 سیر ندیده نظری در رخ
 هیچ پریشان نشده خواب من
 آینه من نپذیرفته زنگ
 خورده ام از خوب رخان مشتها
 خوبرخان خوشروشان خیل خیل
 عصر گذر کن طرف "لاله زار"
 هر زن و مردی که بمن بنگرد
 عشوه کنان بگذرد از سوی من
 چشم همه دوخته بر روی من
 گرچه جوانم من و صاحب جمال
 زن نکنند در دل جنگی مقام
 بدرفه کس نشده آه من
 باد بگوشم نرسانده پیام
 شاد نگشته دلی از پاسخم
 ابر ندیده شب مهتاب من
 پای نباتم نرسیده بسنگ
 سوزن و نشکان زسر انگشتها
 سوی من آیند همه همچو سیل
 سروقدان بین همه لاله عذار
 يك قدم از پهلوئی من نگذرد
 تا زند آرنج به پهلوئی من
 يك منم و چشم همه سوی من
 مهر بتان را نکنم احتمال
 عشق زنانست بجنگی حرام

☆☆☆

- عاشقی و مرد سپاهی کجا
 جایگه من شده قلب سپاه
 مردم بی اسلحه چون گوسفند
 گرگ شناسیم و شبانیم ما
 تا که بر این گله بزرگی کنم
 دادن دل دست ملاحی کجا
 قلب زمان را نکنم جایگاه
 در قرق غیرت ما میچرند
 حافظ ناموس کسانییم ما
 نیست سزاوار که گرگی کنم

- “ No fancy has yet waylaid my path ; my sighs have not yet followed a departing person.
- “ No crow has sat on my terrace bringing news from any one ; the breeze has not yet wafted a message to my ears. 165
- “ None has yet gazed into my face to the heart's satisfaction ; no heart has been rejoiced by a response from me.
- “ My dreams have never yet been disturbed ; my moon-lit night has never known a cloud.
- “ The mirror of my mind has not yet got rusty, my firm step has not yet encountered a stone.
- “ I have been buffeted by the fair-faced ones, I have been pinched and pricked by their fingers.
- “ Crowds of the fair-faced walking with a comely charm, have all come towards me like a flood. 170
- “ Pass one evening on the way to the Lalezar, see the cypress-statured damsels there with tulip-like cheeks.
- “ Every woman and man who looks at me, stands aghast whilst passing by my side.
- “ And when they do so pass coquettishly, they fail not to nudge me in my ribs.
- “ All eyes are fixed on my face, I am one, and am the cynosure of all eyes.
- “ Although I am young and handsome, yet I am unable to tolerate the love of the fair ones. 175
- “ A woman does not find a place in the heart of a warrior, love of woman is unlawful to soldiers.
- * * *
- “ Love-making is unsuitable to a fighting man, the giving of his heart to sensual pleasures is impossible.
- “ In the heart of the army is my abode, the heart of any woman will not be my resting-place.
- “ Unarmed people are like sheep who graze in the reserves of our honour.
- “ Shepherds we are and we know the wolves, we are the protectors of the family honour of people. 180
- “ Till I am the protector of the flock in this fashion, it is improper that I should play the part of a wolf.

- قلب فلان زن نشود جای من
 مکر زنان خوانده ام اندر رمان
 عشق زنان دیده ام از این و آن
 دیده و دانسته نیستم بچاه
 کج نکنم پای خود از شاهراه
 شاه پرستیت همه دین من
 حب وطن پیشه و آئین من
 آیند و بیرون کنند از صف مرا
 بی ادبانی را شه ادب میکند
 بهر خود اندوخته کن ناز را
 ناز نیاموز تو سرباز را
 * * *
- بود فنا در لب گلنار او
 "زهره" که در موقع گفتار او
 در قلم صورت بهت آوری
 مانده در او خیره چو صورتگری
 دید نذروی بسر شاخ سرو
 یا چو کسی هیچ ندیده ترزو
 کرد فزون در طلبش مهر را
 دید چو انکار "منوچهر" را
 ناز دل خون شده خون تر کنند
 منع بتان عشق فزونتر کند
 بیش شود طالب آن را هوس
 هر چه بان دیر بود دسترس
 قدر کم و قیمتش ارزان بود
 هر چه که تحصیل وی آسان بود
 هست بسا سنگ چو او نیک سرخ
 لعل همان سنگ بود لیک سرخ
 لاجرم از سنگ گران سنگ تر
 لعل ز معدن چو کم آید بدر
 قیمت احجار بیابان بدی
 کبر "رادیم" نیز فراوان بدی

- “ As the heart of the army is my abode, I cannot repose in the heart of a particular woman.
- “ I have read in romance about the intrigues of women, I have seen their love in particular instances.
- “ Seeing and knowing things I will not fall in a pit, I will not go astray from the royal path.
- “ The worship of the King is all my religion, the love of my own country is my profession and my creed. 185
- “ If His Highness (the War Minister) were to see me, he would come and remove me from the ranks.
- “ If the King were to hear of this, he would be in wrath, for the King teaches manners to (punishes) the unmanly (miscreants).
- “ Teach not the art of flirting to a soldier, reserve all these charming ways for thyself.”

* * *

All the time that he was speaking, Venus had lost herself between his red lips.

She stood staring at him, like a painter standing before a fascinating picture, 190

Or like a man who had never seen a pheasant, sees one on the branch of a cypress and stares at it.

When she met with the refusal from Manucheher, her longing love increased in her yearning for him.

A refusal by the loved-one sharpens the edge of love—coquetry makes a bleeding heart bleed the more ;

The thing which is late in being acquired produces more craving in the heart of its seeker.

Whatever is easy of acquisition, is appreciated the less and is of little value ; 195

Ruby though red is still a stone, and many an other stone is red like it,

But as ruby comes scantily out of the mine, it is more valuable than many a stone ;

If radium too was available in heaps, its value would have been that of stones in the desert ;

پس بجهان هرچه ز زشت و نکوست قیمت آن اجرت تحصیل اوست

☆ ☆ ☆

- ۲۰۰ الغرض آن انجمن آرای عشق ماهی مستغرق دریای عشق
- آتش مهر ابد اندوخته در شرر آتش خود سوخته
- هرچه از او آیت حرمان شنید بیش شدش حرص و فزون شد امید
- گفت جوان هرچه بود ساده تر هست بدل باختن آماده تر
- مرغ رمیده نشود زود رام دام ندید است که افتد بدام
- ۲۰۰ جست ز جا بافته چون سلسله طعنه و تشویق و عتاب و گله
- گفت چه ترسو ست جوانرا بین صاحب شمشیر و نشان را بین!
- آنکه ز يك زن بود اندر گریز در صف مردان چکنند جست و خیز؟
- مرد سپاهی و باین کم دلی بچه باین کاهلی و جاهلی؟
- گرچه بخوبی رخ تو ورد نیست بین جوانان چو تو خون سرد نیست!
- ۲۱۰ جزم و تو هیچکس اینجا که نیست پاس که داری و هر است ز چیست؟
- سبزه که جاسوس نباشد بیاغ؟ دادن راپرت نداند کلاغ
- قلعه بگی نیست که جلبت کند حاکم شرعی نه که حدت زند
- نیست در اینجا مائوری محسبی منصب تو از تو نگیرد کسی
- در تو نیابد غضب شاه راه هیچ مقرر از غضب پادشاه
- ۲۱۰ عشق فکن در سر مردم منم عشق تو را در سر شاه افکنم

Then in the world, of good and of evil the value depends on
the wages of acquisition.

* * *

In short that adorning of the assembly of love, that fish 200
drowned in the sea of love,

The one who had conserved the fire of love ever-lasting,
now burnt in the flame of her own fire.

The more she heard the words of refusal, the more became
her longing, and greater her hopes.

She said: the more simple a youth is, the more liable he
is to lose his heart.

A frightened bird will not easily be tamed; the one who has
not seen the snare, is easily netted.

She jumped up from her place, and gave out a string of 205
taunts and rebukes, complaints and words of encourage-
ment.

She said: "What a coward! Look at this young man, look
at this bearer of the sword and a medal!

"Just because of one woman he is ready to flee! How will
he be able to rise and confront men?

"A soldier and yet this backwardness! A youth with such
sloth and ignorance!

"Although the rose cannot compete with the beauty of thy
face, amongst the youths, no one can be more apathetic
than thee.

"Except me and thee nobody is present here; whom dost 210
thou dreadest? What art thou afraid of?

"The green plants in the garden are not spies! The crow
does not know to make a report!

"No military police is here to arrest thee! The chief of the
ecclesiastical law is not here to punish thee!

"The major in charge of the jail is not here; there is none
here to deprive thee of thy rank!

"The King's wrath will not overtake thee; thou needst not
at all be afraid of it.

"The creator of love in the heads of mankind is I; I shall 215
infuse a love for thee in the head of the King.

- اینهمه محبوب شدن بیخود است
مرد که در کار نباشد جسور
هر که نهد پای جلادت پیش
آنکه بود شرم و حیا رهبرش
هر که کند پیشه خود را ادب
کام طلب نام طلب میشود
زندگی ساده در این روزگار!
گر تو هم اینقدر شوی گول و خام
آتش سرخی تو خودت چرا
گر نه بی عشق و هوا داده اند
کاف ز بی بذل زر آمد پدید
نور فشانست غرض از چراغ
در نمین از بی تزیین بود
غنچه که در طرف چمن وا شود
مه که ز نورش همه را قسمتست
حسن تو بر حد نصاب آمده
حیف نباشد تو بدین خط و خال
عشق که نبود بتو تنها گلی
حسن بلا عشق ندارد صفا
- حجب ز اندازه فروتر بد است
دور بود از همه لذات دور
عاقبت از پیش برد کار خویش
خلق ربایند کلاه از سرش
در همه کار از همه ماند عقب!
شاخ گل خشک حطب میشود
ساده مشو هیچ نیاید بکار
هیچ ترقی نکنی در نظام
آب روانی تو جمودت چرا
این همه حسن از چه ترا داده اند؟
شاخه برای نمر آمد پدید
بهر تفرج بود آئین باغ
دختر بکر از بی کابین بود
می توان گفت که رسوا شود
میتوان گفت که بی عصمتست
بیشتر از حد و حساب آمده
بر نخوری، بر ندهی از جمال؟
عشق که شد هم گل و هم بلبلی
لازم و ملزوم همنند این دوتا

- “ All thy shyness is senseless ; modesty beyond limit is quite bad.
- “ A man who is not bold in action, will always remain far from all the pleasures of life.
- “ Whoever places the foot of valour in front, eventually progresses in his own work.
- “ Whoever has shame and shyness as his guide, the world will make a fool of him.
- “ Whoever makes politeness his profession, will find himself 220 out-stripped by everyone in everything.
- “ The seeker of his desire becomes the seeker of fame ; a dry twig of a rose is only used as firewood.
- “ A simple life in times like this ! Do not be so simple, it is of no use to thee.
- “ And if thou continuest to be so raw and such a fool, thou wilt never rise in the army.
- “ A blazing fire art thou, why art thou smouldering ? A flowing stream art thou, why so frozen now ?
- “ If all this beauty of thine has not been given for love and 225 passion, then why has it been given at all ?
- “ A mine comes into existence to give out its gold ; the branches of a tree are made to bear their fruit ;
- “ A lamp is meant to shed its light ; the beauty of a garden is meant for enjoyment and delight.
- “ The precious pearl is made for adornment, a virgin is meant to be given in wedlock.
- “ A bud that does blossom in the garden, cannot be said to have disgraced its name.
- “ The moon, the radiant light of which is meant for all, canst 230 thou say that it is therefore unchaste ?
- “ Beauty has been conferred on thee to its utmost limit, perhaps it has been given even beyond limit ;
- “ Is it not a shame that thou with this beauty dost not enjoy it thyself, nor givest of it to anybody else ?
- “ Love does not belong to thee, to the rose alone ; love belongs both to the rose as well as to the nightingale.
- “ Beauty without love has no charm ; both of them are necessary requisites of each other.

- قدر جوانی که ندانی بدان
 بعد که ریش تو رسد بر کمر
 گری تو نداری صفت دلبری؟
 پرده نقاشی ایوانیا
 از نو همان چشم شود بهره ور
 اینکه تو گفتی که ز مهری بری
 آن لب لعل تو هم اندر نهفت
 گفت نگفتست یقینا دروغ
 وصل تو بر شیفگان نو بر است
 ار تو توان لذت بسیار برد
 چون سخن "زهره" بدینجا رسید
 دید بگل رفته فرو پای او
 شرم برو راه نفس میگرفت
 زانهمه الوان که از آن رخ برید
 خواست نیفتاده بدام بلا
 گفت دریغا که نکرده شکار
 کور و گوزنی نزده بر زمین
 سایه برفت و بر رسید آفتاب
- چند صباحی که جوانی بدان
 با تو کسی عشق نورزد دگر
 مرد نه‌ای صفحه از مر مر
 ساخته از زر بت بی جانیا
 عضو دگر بهره نبیند دگر
 فارغی از رسم و ره دلبری؟
 وصف ترا با من از اینگونه گفت:
 نازه رسیدی تو بعد بلوغ
 نوبر هر میوه گرامی تر است
 با تو توان تخته زد و باده خورد
 کار "منوچهر" بسختی کشید
 لرزشی افتاده در اعضای او
 رنگ بر رخ داده و پس میگرفت
 قوس و قزح میشدی آنجا پدید
 خیزد و زان ورطه زند و رجلا
 هیچ نیفتاده تفنگم بکار
 بک باویخته از قاج زین
 چون سرما گرم شد این جوی آب

۲۳۵

۲۴۰

۲۴۵

۲۵۰

- “ Thou who knowest not the value of youth, know that a cer- 235
tain number of mornings are attached to youth.
- “ When your beard comes up to your waist, no one will
thereafter make love to thee.
- “ If thou hast not the quality of love-making, thou art not
a man but a marble statue.
- “ Thou art a picture on a canvas adorning the hall ; thou art
a golden but a lifeless idol.
- “ Only the eyes can feast on thy beauty, and nothing else can
have a share in it.
- “ What thou stated that thou art above love, and that thou 240
art free from the mode of love-making,
- “ That ruby lip of thine, secretly informed me about thy
attribute in this way :
- “ It said: Really he is not speaking an untruth, only recent-
ly he has attained the age of majority.
- “ For the distracted ones thy companionship is like the first
fruit, for the first fruit of every tree is more precious.
- “ A lot of pleasure can be had in thy company, I can play
draughts with thee and drink wine.”
- When the speech of Venus reached this stage, the affairs 245
of Manucheher became very difficult.
- He felt his feet as if they had stuck fast in mud; every limb
of his he found in a tremor.
- His shyness seemed to be suffocating him, it coloured his
face, then again blanched it.
- From the various shades of colour that left his face, thou
mightst say a rainbow was formed there.
- He wished that untrapped in the snare of woe, he should rise
and fly from that danger.
- He said, “ Without shooting a game (I am here), without firing 250
a shot from my gun,
- “ Without bringing down a single wild-ass or a stag, with-
out having a partridge hanging from the front portion of
my saddle,
- “ The shadows have gone, the sun is rising higher, and even
this streamlet is becoming warm like our heads,

- سوخت ز خورشید رخ روشم
خانگیانم نگران منند
صحبت عشق و هوس امروز بس
جمعه دیگر لب این سنگ و جو
غرق عرق شد ز حرارت تم
چشم بره منتظران منند
(منتظران را بلب آمد نفس) ۲۵۵
باد میان من تو رانده وو
طاقش از غصه و غم گشت طاق
در قفس سینه زند بال و پر
بال زنان سر به بیابان نهد
هشته یکی زیریکی پشت اوی ۲۶۰
باز سوی سینه خود برد کف
تا نکند مرغ دن ازوی فرار
ژاله بیرامن نرگس نشست
ای ز دل سنگ تو خارا خجل
هیچ نبودى تو کنون در وجود ۲۶۵
چون ز زن اینگونه تواند برید
اینهمه خود خواهی و امساک تو
سخت تر از سنگ؛ سیه تر ز قیر
وای که يك بوسه و اینقدر ناز!
از تو ز يك بوسه چه کم میشود؟ ۲۷۰
دید که مرغ دلش آسیمه سر
خواهد از آن تنگ مکان بر جهد
روبهم افکنند دو کف پشت و روی
روبهم افکنند دو کف از اسف
داد بر آرامگه دل فشار
اشك بدور مزه اش حلقه بست
گفت که آه ای پسر سنگدل
مادر تو اگر چو تو مناعه بود
ای عجا آنکه ز زنب آفرید
حیف بود از گهر پاك تو
این چه دلست ای پسر بی نظیر
تا بکی آرم بتو عجز و نیاز؟
اینهمه هم جور و ستم میشود

- “ My bright face is becoming sun-burnt, and through the heat my body is all perspiring.
- “ My people at home are waiting for me, with their eyes fixed on the way in expectation.
- “ This talk of love and passion is enough for today; for, those 255 who expect me are breathlessly impatient.
- “ Next Friday by the side of this stream, and near this stone let the rendezvous be between thee and me.”
- When Venus heard this talk of separation, through grief and sorrow her patience was exhausted.
- She felt that the bird of her heart, all distracted, was flapping its wings in the cage of her breast.
- It seemed to desire to jump out of its narrow confines, to take to its wings and fly to the desert.
- She placed the palm of one hand on the back of the other, the 260 one below and the palm of the other on its back.
- She brought the two hands together in grief and then took them both towards her breast.
- She pressed them where the poor heart was resting, that the bird of the heart might not fly away therefrom.
- Tears described a circle round about her eyelashes, dew settled down all around her narcissus.
- She said, “ Alas, alas, thou hard-hearted lad, the hardest rock is ashamed at the hardness of thy heart.
- “ If thy mother were as resisting as thou art, thou wouldst not 265 have come into existence at all.
- “ Isn't it a wonder that one born of a woman keeps himself away from a woman in this fashion ?
- “ It is a pity that with such good descent thou shouldst be so selfish and miserly.
- “ What is this heart of thine, my matchless boy, that it is harder than stone and darker than pitch ?
- “ How long should I supplicate and plead before thee ? Alas, for the matter of a single kiss, all this coquettish refusal!
- “ How canst thou be so cruel and tyrannical ? What dost 270 thou lose by giving a solitary kiss ?

- جمعه و تعطیل شتاب ز چیست
گر تو نخواهی که زند آفتاب
گر برخت مهر رساند زیان
جادهمت همچو روان در تنم
در شکن زلف نهانت کنم
دسته ای از طره خود برچشم
اشک بیارم برخت آنقدر
سازمت از چشمه چشم زلال
آن دو کبوتر که بشاخ اندرند
چون سفر و سیر کنم در هوا
گویمشان کلامه پر وا کنند
- ۲۷۰ با همه تعجیل ایابت ز چیست؟
باز کن آن لعل لب و گو متاب
دامن پاچین گنمت سایبان
گیرمت اندر دل پیراهنم
مغنی و محفوظ چو جات کنم
باد زنی سازم و بادت زنم
تا نکند در تو حرارت اثر
چاله لب چاه زنج مالمال
حامل نخت من نام آورند
نخت مرا حل دهند آن دوتا
برسر تو سایه مهیا کنند

* * *

- هیچ ندانی تو که من کیستم
من که تو بینی بتو دل باختم
حجله نشین فلک سومم
شور بذرات جهان میدهم
چاشنی خوان طبیعت منم
آنکه خداوند خدایان بود
عشق چو در قالب من آفرید
- ۲۸۰ آمده این جا ز بی چیستم؟
روی ترا قبله خود ساختم
عاشق و معشوق کن مردم
حسن باین، عشق بان میدهم
زین سبب از بین خدایان زنم
خالق ما و همه کیهان بود
قالب من قالب زن آفرید

"To-day is Friday and a holiday, why all this hurry?
Why dost thou wish to depart in such great haste?

"If thou dost not wish that the sun should rise, open
thy ruby lips and simply say so.

"If sunshine affects injuriously thy face, I will make my
skirt give thee the shade.

"Like the very soul I will accommodate thee in my body, I
shall envelope thee in the very heart of my dress.

"Or else I shall hide thee in the coils of my locks, and guard 275
and protect thee like my very life.

"And a few of my locks I shall also cut off, and make
into a fan to keep thee cool.

"And I shall so pour my tears on thy face, that no heat will
ever affect thee.

"And from the clear flowing stream of my eyes, I shall fill
to the brim the well below thy lips and the chin-pit.

"And those two white doves that are on the tree, they bear
the couch for me—the illustrious.

"When I journey and travel though the air, my sofa is 280
always carried by these two.

"I can tell them to come and spread their wings, and thus
make ready a sun-shade for thy head.

* * *

"Thou knowest not who I am, thou knowest not why I have
come to this place.

"I, whom thou seest have lost my heart to thee, I, who have
made thy face the altar of my prayers,

"Rest in the abode of the high heavens, the maker of lovers
and beloveds amongst mankind I am.

"I fire with emotion all the atoms in the world; I give 285
beauty to the one and love to the other.

"I am the giver of flavour in the banquet of Nature, conse-
quently among the gods I am a goddess.

"He who is the Lord of us godlings, Who is the creator
of us and the whole universe,

"As He created love in my heart, He gave my body the
form of a woman.

- گر نبدی مرتع من در فلك
 سفره هستی نشدی با نمك
- سر بسر عشق نهادن خطا ست
 عشق جهان، داور کیهان خداست ۲۹۰
- آلهه عشق بسی زیرکست
 بیر خرد در بر او کودکست
- حسن شما آدمیان کم بقا ست
 عشق بود باقی؛ باقی فنا ست
- جمله عشاق مطیع منند
 مظهر افکار بدیع منند
- هرچه نظیفست درین روزگار
 وانچه بود زینت و نقش و نگار؛
- آنچه بود عشرت روی زمی
 وانچه از و کیف کند ادمی، ۲۹۵
- شعرخوش و صوت خوش و روی خوش
 ساز خوش و ناز خوش و بوی خوش؛
- فکر بدیع همه دانشوران
 نغمه جان پرور را مشکران؛
- جمله برون آید از این کارگاه
 کز اثر سعی من افتد براه
- جمله ز آثار شریف منند
 یکسره مصنوع ظریف منند
- بذر محبت را من داشتم
 ۳۰۰ روی زمینست چو کاناوی من
- روی زمین هرچه مرا بنده اند
 شاعر و نقاش و نویسنده اند
- گه "رفائیل" گه "میکلائز" آورم
 گاه "هرودت" پرورم
- گاه "کال الملک" آرم پدید
 روی صنایع کنم از وی سفید
- گاه قلم در کف "دستی" دهم
 ۳۰۵ بر قلمش روی بهشتی دهم
- گاه بخیل شعرا لاج کنم
 خلقت فرزانه "ایرج" کنم
- نار دهم در کف "درویش خان"
 تا بدمد بر بدن مرده جان

- " Were there no place for me in the heavens, the banquet of existence would not have been so tasty.
- " It is wrong to laugh and deride at love, for the world is love and the Judge of the world, is God. 290
- " The goddess of love is very clever, and aged Wisdom, is like a child before her.
- " The beauty of mankind is transitory : love is the only thing that lasts and the rest is perishable.
- " All lovers are obedient to me, they are the personification of my unique and fresh thoughts.
- " Whatever is delicate and beautiful in this life, whatever decorates and beautifies,
- " Whatever gives joy and pleasure on the face of the earth, from whatever man derives exhilarating delight, 295
- " A fine poem, a fine voice and a fair face, a good harp, lovely charms, pleasant fragrance,
- " The fresh thoughts of all the wise ones and the soul - refreshing strains of minstrels,
- " They all come forth from this factory of mine, which is set to work as a result of my efforts.
- " All these are the outcome of my noble efforts, altogether they are the result of my delicate workmanship.
- " The seeds of affection all I possess, I come to the face of the earth and sow them myself. 300
- " The surface of the earth is like a big canvas of mine, all sorts of things I design on the face of it.
- " On earth those who are my votaries are the poets, the painters and the writers.
- " I produce at times a Raphael, at others a Michael Angelo ; at times I nourish a Homer, at others a Herodotus.
- " At times I bring forth a Kamal-ol-Molk, and through him bring honour to the cause of art.
- " At times I give a pen in the palm of Dashti, and give the beauties of heaven to his pen. 305
- " At times, to spite the crowd of poets, I create a wise person like Iraq.
- " I give the harp in the hand of Dervishkhan, that he may breathe life into the body of the lifeless.

- گاه زنی همچو "قر" پرورم در دهنش تنگ شکر پرورم
 من "کنل را" "کنل" کرده ام در وسط معرکه ول کرده ام
 ۳۱۰ دقت کامل شده در ساز او بیخبرم لیک از آواز او
 پیش خود آموخته آواز را لیک من آموختمش ساز را
 من شده ام ماشطه خط و خال تا تو شدی همچو بدیع الجمال
 من برخت بردم از آغاز دست تا شدم امروز بتو پای بست
 من چو بحسن تو نبردم حسد نوبر حسن تو بمن میرسد
 ۳۱۵ من گل روی تو نمودم پدید خار تو برپای خود من خلید
 کاش شود با تو دو روزی ندیم نایب هم قد تو "عبدالرحیم"
 یک دو شبی باش به پهلوی او نا که کند در تو اثر خوی او
 نا که بیاموزی از آن خوش خصال طرز نظر بازی و غنچ و دلال
 بین که خداوند چه خوبش نمود پادشه ملک قلوبش نمود
 ۳۲۰ مکتب عشقت سپرده باو اوست که از جمله بتان برده گو
 آنچه ندانی تو از او یاد گیر مشق نکو کاری از استاد گیر
 خوب بین خوب رخان چون کنند صید خواطر بچه افسون کنند
 اهل نظر جمله دعایش کنند شیفتگان جان بدایش کنند
 خلق بسوزند بر اهرس سپند تا ترسد خوی خوشش را گزند

- “ At times I cherish a woman like Kamar, and rear in her mouth a satchel of sugar.
- “ I made the colonel (Vaziri) what he is, and have let him loose in the middle of the arena.
- “ I have taken great pains in making him a musician, though 310
I am not quite sure about his voice.
- “ He cultivated his voice by himself, but I taught him how to play music.
- “ I am the adorer of thy beauty, hence thou hast become so unique in charm.
- “ From the beginning my hands moulded thy face, till to-day I myself have been captivated by thee.
- “ As I did not envy thee thy beauty, the fresh fruit thereof rightly belongs to me.
- “ The rose of thy face I brought into being, and lo! thy 315
thorn has pricked my own feet.
- “ I wish Captain Abdur-Rahim of thine own age, became thy companion for a couple of days.
- “ For a night or two be with him, so that his nature may produce some effect in thee.
- “ Thou mightst learn from that good-natured man the mode of giving a glad-eye and amorous ways and flirtations.
- “ See how well God has made him, a king of the realm of hearts.
- “ The school of love has been entrusted to him, he is the 320
person who is the champion amongst all the fair ones.
- “ What thou knowest not learn from him; learn from the master the lesson of doing all things well.
- “ Observe well how the fair-faced behave; with what charms they prey upon the hearts of others.
- “ Beauty-gazers have all praise for him, the distracted ones are ready to sacrifice their lives to him.
- “ In his path people burn the rue-seed, so that no evil may ever reach his happy nature.”*

* The poem was left unfinished by the untimely death of the poet.

طرب افسرده کند دل

آب حیوان بکشد نیز؛ چو از سر گذرد
 قند اگر هست نخواهم که مکرر گذرد
 کاش کاین عمر گرانایه سبکتر گذرد
 این لباسی است که بر بیکر هر خر گذرد
 آه از آن شام که بی شاهد و ساغر گذرد
 و آنچه باقی است بیک لحظه دیگر گذرد
 چند سطری است که بر صفحه دفتر گذرد
 آنچه بیک عمر به «دارا» و «سکندر» گذرد
 وای از آن طرز مظالم که بمحشر گذرد
 سینه را چاک زند «ایرج» و از سر گذرد

طرب افسرده کند، دل چو زحد در گذرد
 من از این زندگی بیک نهج آزرده شدم
 گر همه دیدن بیک سلسله مکروهات است؟
 تو از این خلقت هستی چه نفاخر داری
 حیف از آن روز که بی کسب هنر شام شود
 لحظه ای بیش نبود آنچه ز عمر تو گذشت
 این همه شوکت و ناموس شهان آخر کار
 عاقبت درد و سه خط جمع شود از بد و نیک
 گر بمحشر هم از این جنس دو پا در کارند؟
 عنقریب است که در عشق تو چون پیراهن

بیچاره مادر

کشد رنج پسر، بیچاره مادر
 تو را بیش از پدر، بیچاره مادر
 ز جان محبوب تر، بیچاره مادر
 تو را چون جان به بر، بیچاره مادر
 شب از بیم خطر، بیچاره مادر
 بگردد در نظر، بیچاره مادر
 نماید خشک و تر، بیچاره مادر
 برد هوش ز سر، بیچاره مادر
 خورد خون جگر، بیچاره مادر
 خوابد نا سحر، بیچاره مادر
 نداند خواب و خور، بیچاره مادر
 کشد رنج دگر، بیچاره مادر
 خورد غم بیشتر، بیچاره مادر
 کند جان مختصر، بیچاره مادر

پسر رو قدر مادر دان که دایم
 برو بیش از پدر خواهش؛ که خواهد
 ز جان محبوب تر داری که داردت
 نگهداری کند نه ماه و نه روز
 از این پهلو به آن پهلو نفلطد
 بوقت زادن تو مرگ خود را
 پس از زادن تو را ساعت بساعت
 اگر بیک عطسه آید از دماغت
 اگر بیک صرفه بیجا نمائی
 برای آنکه شب راحت بخوان
 دو سال از گریه روز و شب تو
 چو دندان آوری رنجور کردی
 سپس چو پا گرفتی، تا نیفتی
 تو تا بیک مختصر جانی بگیری

بمکتب چون روی تا باز گردی بود چشمش بدر، بیچاره مادر
 اگر يك ربع ساعت دیر آئی شود از خود بدر، بیچاره مادر
 نه بیند هیچ کس زحمت بدنیا ز مادر بیشتر، بیچاره مادر
 تمام حاصلش از زحمت این است که دارد يك پسر، بیچاره مادر

ایزدی

میرزا سلیم خان ایزدی در سال
 ۱۲۶۵ شمسی در کاشان متولد
 گردیده در سن ۱۷ سالگی بطهران
 و رشت مسافرتی نموده در نهضت
 مشروطیت داخل بوده و در سال
 ۱۳۳۵ هجری اسیر روسها گردیده
 بروسیه تبعید شد و پس از مدتی
 اسارت تحت الحفظ بکیلان مراجعت
 کرده با شش نفر از محبوسین بجرم
 آزادی خواهی محکوم باعدام گشته

اراده غیبی او را از پای دار نجات داده بطهران تبعید گردید پس از کودتای
 ۱۲۹۹ شمسی بوکالت مجلس شورای ملی منتخب و تاکنون بسمت فوق منسوب میباشند.

IZADI.

Mirza Salim Khan Izadi born at Kashan in 1265 Shamsi, a nationalist, who miraculously escaped being hanged by the reactionaries. He is now a member of Parliament.

ظلم تاکی

پشتم از بار ستم خم گشت و بکست از آلم بی
 ای فلک بیداد تا چند ای طبیعت ظلم تاکی
 تا بدست آرم برنج دست خود نان جوین
 دیده ام از ناخنه رنجور گشت و ناخن از نی

دست جور از دست رنج ما اگر کوتاه بودی
 نه نشان از "معن شیبان" بد نه نام از "حاتم طی"
 کی شود شاداب کشت فاسد از بر بهاری
 بد کنش را ذکر احکام نبی نرھاند از غی
 قدرتی فوق طبیعت خواهم و دستی توانا
 کین بنا را بر سراهش فرو خوابانم از بی
 غرش شیر زیان آموز و هرای پلنگان
 سرمنه بر زانوی بیچارگی محروش چون نی
 مرد را تنگ از تھی دستی و بی برگی نباشد
 نفسرد شمشیر عریسان را هوای بهمن و دی

من کیم؟

- من کیم؟ عنقای قدسی آشیانم من کیم؟
 گاه منفک از اختلاط این و آنم من کیم؟
 در همه اشباح پیدا و نهانم من کیم؟
 پاک از آلائش هر دو جهانم من کیم؟
 خلق را از من نشان خودی نشانم من کیم؟
 در نهاد آدمی فکر و توانم من کیم؟
 هر چه پندارند مردم من نه آنم من کیم؟
 گاه جز حق نیست اندر طیلسانم من کیم؟
 نار نمرودم گهی که گلستانم من کیم؟
 اندر آن آئینه نقش جاودانم من کیم؟
 در حقیقت نه چنین و نه چنانم من کیم؟
- من کیم؟ عنقای قدسی آشیانم من کیم؟
 که بنفس خویشتن قائم گهی قائم بغیر
 خارج از اشیاء و ساری در همه اشیانم
 گرچه باشد هر دو عالم منطوی در ذات من
 ممکنم در عرض اشیا و اجبم در ذات خویش
 هر چه بینی از بشر ناشی ز افعال من است
 شرك و وحدت کفر و ایبان در مقام مایکی است
 گاه اندر جبهه خلقم مطیع امر حق
 دعوی فرعون گاه و که عصای موسیم
 عرصه کیتی همانا صفحه آئینه ایست
 مادی پنداردم جسم و الهی جوهرم

WHO AM I?

Who am I? I am the Phoenix with its nest in Heaven. Who am I? I am the One outside the spatial universe. Who am I?

I am at times within My own Essence, at times I am without, at times I am aloof from the admixture of this or that; who am I?

I am outside all things, and yet I am moving within them ; I am apparent in all bodies and objects and yet I am hidden ; who am I ?

Though the two worlds are a portion of My essence, I am pure, untainted by any contact with the two worlds ; who am I ?

I am contingent in the accidental qualities of things, I am necessary in My own Essence, all creation bears My impress, but I am without any clue ; who am I ? 5

Whatever thou seest springing up from mankind is My work, in the nature of man, thought and power I am ; who am I ?

Duality and Unity, Faith and Heresy are one at My place, I am not what the people think and conceive of ; who am I ?

At times I am within the cloak of man, obedient to the laws of Truth, at times there is nothing but Truth within My robe ; who am I ?

I am the pretension of Pharaoh at times, at times the rod of Moses, I am the fire of Nimrod at times, at times the garden ; who am I ?

The expanse of the world is, indeed, the surface of a mirror, in which I am the Eternal Picture ; who am I ? 10

The materialists think Me to be a body, the theists conceive Me to be the Essence, in truth I am neither this or that ; who am I ?

آسمان و انجم

بر این نطع نیلوفری بعبرت نگر بر	که چون دکه گوهری شده غرق گوهر
بحره جو زرین کمر مرصع بانجم	قر چون بستی سیمبر بسر تاجش از زر
عطارد گرفته بکف قلم چون دیران	ز انجم بسیمین صحف زده نقطه ها بر
سها سپو افسونگری بچشم آب دادن	چنان کنز پس معجری نگاری فسونگر
سر آراسته مشتري بدستار زرین	ز حل از زرشش سری کله هشته بر سر

ثبات عشق

روی تو از خر می رونق بستان برد
 بالب جان بخش تو که قوت جانها از اوست
 نسیم اگر بگذرد بزلف مشکین تو
 آن لب و دندان تو بخوبی و آب و رنگ
 کس نشنیده بجز طره هندوی تو
 دل من و زلف تو دان ماند بچه
 چاک گریبان تو مطلع شمس است از آنک
 از آن برام غمت بی سرو سامان شدم
 عمر پیمان رسید هجر نیامد بسر
 وصل تو بی درد هجر کجا میسر شود
 مهالك غوص را نا نشارد بهیچ

گونه ات از آب و رنگ آب گلستان برد
 خجل شود آنکه نام ز آب حیوان برد
 بهر طرف بارها ز عنبر و بان برد
 قیمت در بشکنند رونق مرجان برد
 غراب هرگز پناه مهر تابان برد
 شیفته ای گر پناه سوی یریشان برد
 هر که از او دور ماند سر بگریبان برد
 که ره بکوی مراد بی سرو سامان برد
 آری هجر بتدب عمر پیمان برد
 هر که بیایدش گنج ریح فراوان برد
 کسی نیارد ز بحر گهر بدامان برد

پشت همت خم مکن

تا یکی افغان ز قهر و جور چرخ چنبری
 نیک و بد آثار اعمال بد و نیک تواند
 سعد و نحسی در مدارانجم و افلاک نیست
 سروری محصول حسن شمیمه و آداب تست
 این جهان مرآت اعمال نواست و اندر آن
 روی نا مطبوع را آئینه نماید صبیح
 زور بازو و شجاعت بایدت ورنه چه سود
 خاتم از انگشت مرد با هنر گیرد شرف
 خنک دولت بی سبب ندهد بدست کس زمام
 دست برزائوی خود بگذار و قامت راست کن

تا یکی زاری ز قصد ماه و کبد مشتری
 نه ز مهر اختر و بیداد چرخ چنبری
 خود تو هستی مایه بد بختی و نیک اختری
 آسمان کس را نمی بخشد کلاه سروری
 مظهر زشتی و زیبایی توئی فی دیگری
 گر بیا رانی تو خود را با برند شستری
 داشتن در روز هیجا "ذوالفقار حیدری"
 ورنه بر خوان قصه اهریمن و انگشتری
 هر گدائی را نشاید کوفت کوس "قیصری"
 پشت همت خم مکن از اعتضاد دیگری ۱۰

THY DESTINY IS IN THY HANDS.

How long shalt thou wail of the wrath and oppression of
 the heavenly sphere? How long wilt thou moan about
 the evil intent of the moon and the tricks of Jupiter?

Good and Evil are the result of thy own good and evil actions, they are not due to the beneficent influence of the sun, or the unjust treatment of the heavens.

Luck and ill-luck have no connection with the stars and the heavens, thou thyself art the source of thy good or evil fortune.

Leadership is the result of the beauty of thy ways and manners, the sky never bestows on any one the crown of leadership.

This world is a mirror of thy actions and therein the ugly or handsome picture reflected is thine own, not of anybody else. 5

An unpleasant face a mirror will not reflect as beautiful, though thou mightst deck thyself in the finest Shushtari silk.

Strength of arm and courage thou shouldst have, for otherwise what is the use of possessing the famous sword of Ali on the day of battle?

The ring receives respect through the finger of the man of merit who wears it, otherwise thou shouldst read the story of the Devil and (Solomon's) ring.

The steed of wealth and power does not give its reins to some one without reason; not every beggar should beat the drum of (lay claims to) sovereignty.

Lay thy hands on thy own knees and raise thy stature straight, bend not thy back of lofty spirit by accepting the supporting arm of someone else. 10

مرد

عالم و با همت و نامی و نیکوکار باشد	مرد میباید قوی در عزم و در کردار باشد
در مقام دشمنی شمشیر بی زنگار باشد	در مقام دوستی مانند آئینه مصفا
دشمنی در پرده کار زشت و ناهنجار باشد	دوستی در پرده کردن از جوانمردیست اما
به که مرد با مروت شاهد بازار باشد	لایق مردی نباشد شاهد بازاری اما
تا که در وقت عمل چون تیغ جوهر دار باشد	مرد را باید جوانمردی و رادی و شجاعت
شاخسار صبر را قند مکرر بار باشد	در جمیع کارها صبر و تحمل کار بندد

از برای سود خود هرگز زیان کس نخواهد زحمت مردم کشیدن سود مرد کار باشد
 حاجت امروز مردم را بفردا وعده ندهد ای بسا فردا که انسان عاجز از کردار باشد
 تا نباشد مرد را کیفیتی فوق طبیعت کی توان گفتن که انسان فاعل مختار باشد
 پای با زنجیر مهر خلق عالم بسته بهتر کت دل اندر دام زلف و طره طرار باشد

A MAN OF GOOD REPUTE.

A man ought to be strong in his resolve and his conduct, he ought to be learned, courageous, righteous and of good repute.

In the mode of friendship he should be like a pure mirror, in the case of enmity, his sword should be a clean one (he should fight with clean weapons).

Kindly acts of friendship done unobserved (behind a veil) is a sign of generosity, but bearing hostility in secret is an ugly and an improper action.

A public woman is not worthy of a good man, but she is better than a generous man making a public exhibition of himself.

5 A man should be manly, generous and valiant that at the time of action he may be like a well-tempered glittering scimitar.

In all works he should exercise patience and endurance ; the branch of the tree of patience repeatedly bears sweet fruits.

Such a man wishes not harm to others for the sake of his own gain ; to undergo trouble for (serve) other people is the gain (reward) of a man of action.

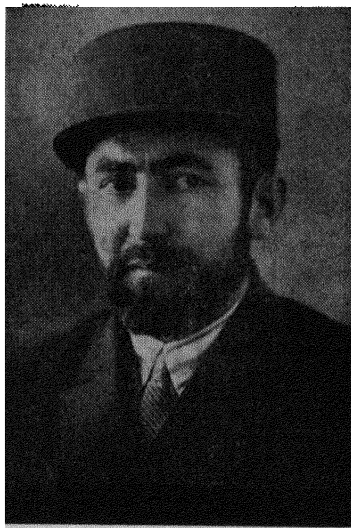
He promises not to supply tomorrow people's wants of to-day, for on many a morrow men find themselves unable to do anything.

Unless a man is supernaturally placed how can he say that a man is the absolute master of his own actions ?

0 It is far better to have one's feet fettered by the love of humanity, than to have one's heart trapped in the net of the ringlets and thieving locks (of a beauty).

بدیع الزمان

آقای بدیع الزمان خراسانی از اهل
 «بشرویه» از نواب «طبس» از جانب
 پدر نسبشان به احمد بن محمد تونی
 برادر ملا عبدالله تونی (از علمای
 عهد صفویه) منتهی میگردد تحصیلات
 خود را در شهر مشهد نزد مرحوم
 میرزا عبد الجواد ادیب نیشاپوری
 شروع نموده و در سال ۱۳۴۲
 بطهران مسافرت کرده در نزد میرزا
 محمد طاهر تنکابنی بتحصیل منطق

ر سلفه طبیعی ممارست داشتند و فقه و اصول را در نزد آقا حسین نجم آبادی
 (متوفی ۱۳۴۷) و شیخ محمد حسین یزدی (متوفی ۱۳۵۱) تعلیم گرفت تا آنکه
 از طرف وزارت معارف بتدریس ادبیات در مدرسه دارالفنون و بعد بتدریس
 ادبیات عربی و منطق و تاریخ ادبیات فارسی در دارالمعلمین مأمور گردیدند
 کتاب تذکره سخن و سخنوران که جلد اول آن شامل احوال شعرای
 ماوراءالنهر و خراسانست و اخیراً بطبع رسیده از تالیفات ایشان میباشد.

BADI-OZ-ZAMAN.

Badi-oz-Zaman of Khorasan is well-known among the men of letters of Modern Iran. He is the author of a fine anthological work "Sokhan va Sokhanvaran."

فتنه مغول

بس شگفتیها که دیدم از تجارب و ز مبر
 دوش کاندر صفحه تاریخ میگردم نظر

کردم آغاز سخن از «عمرو» و از «یعقوب لیث»
 ان دلیر کاردان؛ کشور گشای پر هنر
 آفرینها گفتمش بر خون پاک از جان و دل
 کو بایران کرد از نو پادشاهی مستقر
 دولت «سامانیان» هنگام «اسمعیل» و «نصر»
 شعر های «رودکی» و ان قصه های مشتهر
 همت «محمود» و راندن لشکر اندر قلب «هند»
 و ان مصاف پر مهیب شاه در دشت کبیر
 در «عراق» و «پارس» «ال بویه» باچندان شکوه
 برده عالی رایت «ایران» بهفتم چرخ بر
 شوکت «سلجوقیان» و ان ملک نا پیدا کران
 هیبت «الب ارسلان» بر «قیصر» پرخاش خر
 رفعت قدر «معزالدین» جهان سالار «غور»
 ناخن بر «هند» و آوردن غنیمت بیشمر
 سالیان زی چار صد «ایران» چو فردوس برین
 بلکه از فردوس بالاتر بزیبائی و فر
 بیشه ور آسوده بازرکان و دهقان گرم کار
 ریشه ملکت قوی شاخ عدالت بارور
 با سر مقصود خویش آم که هست این آشکار
 نکته بیحد تراجم قصه سازم مختصر
 چونکه در تاریخ قرن هفتم افکندم نگاه
 دیده ام ناری شد از دود دل و سوز جگر

نه نشان از «غوریان» دیدم نه از «سلجوقیان»
 نر «معزالدین» ملکشه نر «غیاثالدین» اثر
 ملك «ایلکخانیاں» برباد و نخت «کور خان»
 خسروان ملك «غزنین» خاکسار و در بدر
 ملك همچون حلقه بر «سلطان سکندر» کرده مام
 خویشتن میدید اگر فرمانروای بحر و بر
 آن «سکندر» بر ره یاجوج اگر بر بست سدد
 این «سکندر» از خطا بشکست سدی معتبر
 کشت ورزو پیشه ور از یادش آزرده دل
 شاه بی تدبیر و سالاران بکین یکدگر
 وان خلیفه تا جوان مرد از ره حیلت وری
 فتنه را دامن زنان تا خود برآساید مگر
 برسم خو کرده خویشان ملك ریزان بخاک
 خون باذرکلاف و دهقان در هوای سیم و زر
 در همه کشوریکی «دارای» روشن رای فی
 تابه پیش دشمن آرد لشکر و جوید ظفر
 بند برپا رو ستائی مردم شهری و کوه
 شاه بد دل در گریز از خصم اهریمن سیر
 شام محنت از زمین تا چرخ بر کرده رواق
 ایعجب شاهی بدو پیوند نا کرده سحر
 نیرگی بگرفته گیتی روشنی بر بسته رخت
 آفتاب از دیده ها پنهان و بگرفته قمر

دود آفت چشم شاهان کرده بالا بنده. خون
 دود نشنیدم که همچون ابراز و زاید مطر
 آتشی دیدم ز سوی خاوران بنیاد سوز
 خاوران سوزیده براهنگ مرز باختر
 سهمکین دیوی میان دود و دم آذر فروز
 آتشی بر کرده برق آسا جهاننده شرر
 آذر افروز محن «چنگیز» دوزخ طبع و فعل
 آتش سوزنده؛ آنکه خیل خونخوار بشر
 آن سبک مغزان بسان تیرو بی باکان چو تیغ
 تنک چشمان همچو سوزن کرد رویان چون سپر
 پیروش نادیده از دینی و یا از دانشی
 برکنار از خیر قومی زاده از زهدان بشر
 هر که دید آن زرد چهران شیاطین گونه را
 گفت اینک قهر یزدان؛ سودگی دارد حذر؟
 ناله «ایران» و هژای «مغل» کیرنده اوج
 زان دل کیتی بدرد؛ از این، دو گوش چرخ کرا!
 بسته ره بر ییرو برنا چار سو شیب و فراز
 رفته بر کردون ز هر سو نعره این المفر
 مرد و زن دیدم پناهیده بکوهستان «غور»
 وان سواران «مغل» نازیده بر کوه و کمر
 غرقه در خون شیر نوشان گشته از پستان مرک
 خرد سالان در کنار مادر و چشم پدر

مرغ جانرا پای فکرت بسته از بیم و هراس
واژدهافتن مرگ جان او بار بکشاده ز فر

اندران موقف که نکستی ز هم پرواز تیر
مرد اگر مرغی شدی؛ جستن نیارستی پیر!

سرفراشمشیر بردی زت، چو دیدی پیش پای
شوی را کافیده بهلو از خدنگ تیز پیر!

کی توانستی سراز چنبر بدر بردن هگرز
پور چون با باش را دیدی ز تن بکسته سر

یا کجا دادی دلش تا برکشد پیکر ز موج
آن بدر گر پور دیدی غرق خون برخاک بر

یا کجا پای گریزش بود آئیندار که داشت،
لاله گون موی سپید از خون دختر یا پسر

بارۀ شهر "نشابور" و هری چوٹ خاک پست
شهر خالی مانده از مردم؛ نه بل از جانور

سالیانی هشت نا کرده گذر آونخ که گشت
کشته یا آواره مردم شهرها زیر و زبر

وان مدارس کز فزونی اهل دانش در جهان
بد سمر از فرط عمران شد بویرانی سمر

سینه مردان دانا کاشیانه دانش است
لانه زنبور مانستی ز تیر خاره در

شد بشرق اندر چراغ فضل و دانش منطقی
روز ارباب هنر چوٹ شد ز شب تاریکتر

ماتم فضل و هنر دارم کزین تاریخ کرد

سر فرو در چاهسار غرب خورشید هنر

خون گری ای پورایران زان کزین محنت رواست

کز تراهر کز نه بیند کس مگر با چشم تر

ایران دیروز - ایران فردا

این قصیده در ۱۴ سال قبل سروده شده است

از چیست که این ابرتیره خاست؟	وین تیر گی مهر از کجاست؟
این ابر فشاننده دود و دم	آوخ بندانم که از چه خاست؟
بارد همه بر خاک نفظ و قیر	این بارش آن ابر دیوساست!
بهنای جهان داشت روشنی	آن بهنه روشن سیه چراست؟
میثافت از او فرّ ایزدی	آن فرّه یزدان چرا بکاست؟
افتاده شبانان شکسته دل	در گله سیه گرگ در چراست
بیبایه به صد خرمی قرین	آزاده به صد رنج مبتلاست
گویی که به یزدان شده است چیر	وین تیرگی از دیو تیره زاست
ایرا که بدو یافته ظفر	شاداست و بازی درین فضاست
خواهد که ز گیتی برد فروغ!	کز دیو همه تیرگی سزاست
بازیده چرا دیو زشت دست	یزدان اگر امروز پادشاست؟
یذرفته چرا پیش دیو نیست	فرمایش اگر بر جهان رواست؟
یزدان اگرش نیستی امیر	اهریمن اگر بر جهان کیاست؟
تا بنده "اروپا" ز روی چیست	تاریک چرا قطر "آسیا" ست؟
گویند: - نهاند به جای ملک	وین گفته بنزدیک من خطاست؟

بشکيب که گیتی نه دیرپاست
 ناپای تر از نقش سینه‌است
 ایران که نشستنگه بلاست
 بگرفته ز هر شاه باژ و ساست^۱
 درویده بشمشیر چون گیاست
 این ملک برآمدگه «ستا» ست^۲
 این مرز پرستنده خداست
 زانکس که بدو فخر انبیاست
 آئینه رخسار کبریاست
 زی دین خداوند رهنماست.
 بی‌دسته مر این‌ملک را بقاست
 نادیده ز رفتار خویش کاست
 یکشب نرود کاسمان گراست
 در کشتی این‌ملک ناخداست
 در نیم جهان برشده لواست
 کر پیش تو بی‌مایه کم بها ست
 مرزی که نه دروی نشان ماست
 آثار بزرگیش پا بجاست
 در بارکه «تیسفون» بیاست
 برمردی و کند آوری گواست
 بالای فلک پیش او دو تاست
 این‌هایه اثر در جهان کراست؟
 کوشید که هان نوبت شهاست
 رانده آن نغز آسیاست
 کوشش ز شها و از ملک دعاست

گر چرخ بر آورد بازی‌ای
 هر نقش که کرد این نگارگر
 فرماست که سر تا پیا خوش است
 پاشیده بهر ملک خاک و خون
 و آنرا که ز فرمان بنافت سر
 شوید ز جهان باز نقش کفر
 زانگه که فرو تافت نور مهر
 ویژه که پذیرفت کیش حق
 آن پاک پیمبر که روی او
 آن بر تو گفتار «احمدی»
 ماند بجهان تا فروغ دین
 مانند یکی ماه بود کیش
 آن‌ماه بخاک ار بود فرو
 زودا که همان تیغ آتشن
 دیری نه که آن کاویان درفش
 نوباوه ایران بود بزرگ؛
 در کهنه جهان ای شکفت نیست
 این ملت آزاده را هنوز
 آن طاق بگردون کشیده سر
 و آن کارگه نغز «بیستون»
 ویرانه «استخر» بین که نوز
 بر نیمه کیتی شده است چیر
 ای تازه جوانان پاک دل
 شاهیت یکی آسیا که خون
 کوشید و نو آئین کنبد ملک

- مرغی که نکوشد، بسال سر
 دارید زبان راست همچو دل
 یاسای نیاگان کنید نو
 مدهید بگفتار دیو هوش؛
 کردارش همانند گفت نیست
 این دیو بد آموز چربگو
 ما ساده دل و دیو بد گهر
 کانهاست بخاک ادرون فرو
 با آهمه برك و نوا که هست
 بنشسته بزندان چرا غمین؟
 هاراست یکی روز خوش ولیکست
 خیزید که با آن کشیده تیغ،
 همواره بود خصم زندگی
 برنده رنج است و رنج ده
 آریم بر آن باهداد خوش
 باید که بآینده ما و نو
- دریوزه کر مور در شتاست
 کاین رسم و ره مرد پارساست
 زشت آنکه نه بر سیرت نیاست
 کز عزت ایراتان هواست
 ۴۰ ایراست که گفتار او هباست
 آکنده سر از ریو و کیمیاست
 بگریختن از دیوتان رواست
 در ملك چرا یکجهان گداست؟
 بس مرد فقیرا که بینواست
 ۵۰ آنرا که چنان باغ دلکشااست
 در کام یکی نره ازدهاست
 کز تابش او نافته هواست
 پیوسته ابا مرک آشناست
 کاهنده جانست و جانفزااست
 ۵۵ کز خاطر ما تیرگی زداست
 این کژی کشور کنیم راست

THE IRAN OF YESTERDAY AND THE IRAN OF TO-MORROW.

Why is it that the clouds have risen so black? To what is due the over-shadowing of the sun?

This cloud, spreading smoke and steam, alas, I know not why it has arisen!

It pours on earth the rain of mineral oil and coal-tar, and this rain comes from that devil-like cloud.

The surface of the earth had once possessed light; why has that lit-up surface been darkened now?

The glory of the Lord used to shine from it; why has that heavenly glory been diminished? 5

The shepherd has fallen broken-hearted, and amongst his flock, the black wolf is having its feed.

The worthless are enjoying a hundred delights, the free are overwhelmed with a hundred troubles.

Thou mightst say that God has been overpowered, and this darkness proceeds from the darkness-producing devil.

Because he has been so victorious, he is happy and plays about in the expanse of the heavens.

It seems as if he wishes to remove all light from the world, for from the devil all darkness fitly proceeds. 10

Why has the ugly devil stretched forth his hand, if God to-day is the ruling King?

If His order is current for the whole world, why has it not been accepted by the devil?

But if God is not the Ruler over the world, if Ahriman is its chief,

For what reason is Europe shining and brilliant, and why is the continent of Asia in darkness?

They say: The country will not endure; but the same appears to me to be a mistake. 15

If the heavens play some trick, be patient, for the world itself is not enduring.

Every picture that this painter paints, is more fitting than the picture in the cinema.

To-morrow happy from end to end will be Iran, which has been an abode of calamities.

In every country it had fought and shed its blood; it had exacted tribute from every king.

And whoever turned his head from its orders, like hay he was mowed down by the sword. 20

The picture of infidelity will again be cleansed from the world, by this country which brought to light the Avesta.

From the time the sun has been shedding its radiance on the earth, this land has been the worshipper of One God.

Specially when it accepted the religion of truth from that personage who is the pride of the Prophets,

That Holy Prophet whose face is the mirror of the face of the Lord.

25 The light of the sayings of Muhammad, leads men to the religion of God.

Till the light of religion remains in the world, this land will always endure and last.

This land was like a moon, which before its beauty could be appreciated began to wane.

That moon (Iran), should it fall on earth, a night will not pass, when it will (again rise and) mount the sky.

Very soon, the same old fiery sword (spirit) will captain the ship of this state.

30 It will not be long before the Kaviani banner will once again fly over half the world.

The present generation of Iran will grow up, though to thee at present it is without worth and value.

In the old world, it is not surprising if there is no country without our traces left therein.

This free country still possesses intact the elements of its greatness.

That arch, raising its head to the sky, is still standing firm in the court of Ctesiphon.

35 And those beautiful works at Beistun witness the valour and heroism (of our country).

Look at the desolation of Istakhr (Persipolis), before which
the sky still bends its back in homage.

Over half the world it (Persipolis) had ruled ; such power
what nation in the world had wielded ?

O fresh young men of clean hearts, exert yourselves for now
is your turn.

Sovereignty is a mill, and fresh blood is required to drive
that beautiful mill.

Exert and give the country a fresh organisation, efforts are 40
(required) from you, and the angels will bless you.

The bird which exerts not in the course of the year, is a
beggar at the door of the ant in winter time.

Let your tongue be truthful as your heart, for this is the
mode of life of a righteous man.

Revive the principles of your forefathers, for the man who
possesses not the virtues of his ancestors stands
dishonoured.

Give not your attention to the words of the devil, when he
says the honour of your Iran is high.

His actions do not accord with his speech, hence what he 45
says is all valueless.

This false teacher of a devil has an oily tongue, his head is
full of hypocrisy and deceit.

We are simple-hearted but the devil is ill-natured, it is
therefore meet to fly from such a person.

Mines are there below the earth, then why is our country
a world of beggars ?

With all the means and provisions we possess, there are
many poor who are in a helpless state.

Why should you sit sorrowful in a prison, you, who 50
possess such a heart-refreshing garden ?

We do possess (the wherewithals of) a happy day, but the
same is in the mouth of a male dragon.

Arise and drawing that sword, the glistening blade of which
gives radiance to the air,

The sword which is the enemy of life, the sword which is
the constant friend of death,

The sword which saves one from and puts another in trouble,
which destroys one life and increases the life of another,

55 (With this sword) we shall bring forth that happy day,
which shall remove all darkness from our minds.

In future we and you together should set right and
straighten all that is crooked in this land of ours.

راه آهن

از قصیده‌ای در توصیف راه آهن باین مطلع:

چو برزد مهر تابان سر ز خاور بیامد آن نگار ماه منظر

که در چندین سال قبل سروده شده انتخاب گردیده است.

بدیدم دو خط از آهن کشیده	ز دو سو راست چون خطهای مسطر
کشیده بر زمین خطی ز آهن	چو خط ککهکشان بر چرخ اخضر
و یا چو نان که دو خط موازی	ز سبزه خیزد از دو سوی فرغ ^۱
و ز آنسو باد بانی ایستاده	بسان کشتی افکننده لنگر
برش چون پر بوقلمون ملّون	تنش چون بال طاوسان مصور
توگفتی تنش خود «ارتنگ مانی» است	که هر فرشیمش را رنگی است دیگر
به پیشاپیش آن توسن بدیدم	بر آورده تنسوری بس تناور
که هر دم بر شدی زو تیره دودی	بروشن جایگاه مهر انور

چنان چون خیزد از آذر فشان کوه
بزر آلوده کرده آهنین روی
شنیدم که نیرو گیرد از آب
به نشنیدم بجز او باد پائی
توانائیش افزونی پذیرد
تو پنداری چو گردد جنب جنبان
همی خیزدش آوا از مفاصل
بود مانند جزهٔ باز پزان
ز آهن پایها دیدمش بر تن
نه در جنبش بود گیتیش همتا
بود بر جای چون روز نخستین
بزیر او شود سائیده ستخوان
دهانها دیدمش بگشاده چون غار
بدانسان جستم اندر کام او من
بفرید و فرو و جنید از جای
چو لختی در نوشتی از بیابان
خروشی کوه سنب و باره انداز
بر آوردی دی ماننده قیر
دمان آن باد پای کوه کردار
بسان آذرخش اندر گذر بود
مسخر شد "سلیمان" را اگر باد
ز هنگام سواری نیم ساعت

بخار تیره چو بفشاند آذر
ز اخگر آکنیده سینه و سر
رونده جانور در بحر و در بر
که او را زندگی خیزد ز اخگر
چو اخگر اندر و ریزی فزونت
که دز جنبش بود سد "سکندر"
چو در ناورد چاکاچاک خنجر
پیرد باز اگر بی بال و بی پر
بسان بر شده چرخ مدور
نه در گردش بود گردوش همسر
نه فربی گردد و نه نیز لاغر
اگر بیلش آید در برابر
و یا چو برگشاده کام ازدر
که "یونس" شد بکام ماهی اندر
چنان چون صید دیده ضیفم نر
بر آوردی خروش از دل چو تندر
غریوی شارسان کوب و زمین در
وزاندم ساختی هامون مقیر
بسان صرصر اندر کوه و کردر^۲
به پیش چشم من؛ الله اکبر
مرا آتروز آذر شد مسخر
نرفته در نوشت آن راه بی مر

گران کرده شکم نا که سبک ساخت چون اندر زادت فرزند مادر
 کجا مادر بیک نوبت بزاید پسر از صد بسی افزون و دختر
 کنون در مغرب آهن کار فرماست نه اسب "ادم" و فی اسب "اشقر"
 بهم پیوسته دارد آهنین راه زمین باختر تا مرز خاور
 سفر گیرند بر افراز آهن نه چو ما بر فراز اسب و استر

کوشش

که خواهد بگیتی شود سرفراز
 به بیم اندر از بهنه جنک نیست
 بچشم اندرون مرک خوار آیدش
 اگر آیدتن سنک خارا به پیش
 بدرد دل آهنین سنک را
 جهانرا بشادی نگوید سپاس
 به پیش بلا کس چنو سخت نه
 بود مرد داننده بخت آفرین؛
 بکوشش گرنامه را برتریست
 چو لختی بکوشید هنگام کار
 همان کش ز گیتی برآورده گرد
 چو کوشش کند مرد سنجیده رای
 ز گیتی بر آید بساده سپهر
 بخورشید نشکفت اگر یافت دست
 سوی بر شده چرخ نارد نماز
 چو پیش آیدش کار دلنگ نیست
 بجان و بدل خواستار آیدش
 که بر تابش رخ ز ارمان خویش
 نسازد دگر گونه آهنک را
 ز بخت بدش نیست در دل هراس
 ز خود یآوری خواهد، از بخت نه
 نه با کس جهان مهر دارد نه کین
 جهانرا بنزدیک او چاکریست
 بسا خوار مردا که شد شهریار
 نیاز آورد پیش کوشنده مرد
 بروزی دو بینش گردون گرای
 فروزان شود نامش مانند مهر
 بکوشش توان یافتن هر چه هست

گذارش گذران

صبح آمد و نور بر هوا افکند
یک‌رشته نور از افق بنمود
شب را ز شعاع خور طراز زر
بر دوش فلک که جامه نیلی داشت
بستند گهران خُرد و در دامنش
قیفال افق گشود و بر زد نور
بکسست زه کمان، که هرگز تیر
پونند کسبخت مر ثریا را
چون زد بسفینه موج نور آسیب
جستند برادران؛ چو گشت چرخ
ز افریشته بار داشت شب و رنه
تا گوهر پاک خویش بنماید
پس بی سببی چو مادر موسیش،
نه سحر بجای ماند و نه ساحر
و آن لعینکان که سحر شب آنگیخت
شب دعوی آسمان خدائی داشت
سر نافه سر. مهر را بگشاد
جنبید نسیم و مرغ سر بر کرد
و آن لاله خفته را بنازک تن
چون دید که عاشقی چنین دارد
و آنحشره که بر گیان اندر خواب

خور یرتو مهر بر سما افکند
زان رشته برون هزار تا افکند
بر جیب پلاسگون قبا افکند
زیبنده يك آبگون ردا افکند
يك در شگرف پر بها افکند
خون در دل صرفه و عوا افکند
نمکنند جز آنکه بر خطا افکند
وز اوج سماش بر نری افکند
کشتیش بورطسه فنا افکند
یوسف زچه کران فرا افکند
این کودک روشن از کجا افکند؟
آن بچه که زاد بر ملا افکند
در نیل سپهر باشنا افکند
موسی چو در آمد و عوا افکند
یکباره بکام اژدها افکند
روزش آتش در ادعا افکند
و آن نافه بدامن صبا افکند
پس نغمه بنای خوش ادا افکند
جنبش ز نوای جانفزا افکند
گل پرده ز روی خویش وا افکند
چون گاه بروی کهریا افکند.

- نرمك نرمك سر از گيا برداشت
 زمين طاسك و ازگون صداها خاست
 خنياگر چرخ زخمه زد برتار
 بيدار يكي سروش صور آوا
 ارمنده بدند جانوران يكسر
 آرامی شب سبك فنا پذرفت
 در گوی هوا غريبو بيداران
 برخاسته زندخوان ز نوشين خواب
 آهنگ بديع بس پديد آورد
 ازيشه بتاخت شير و در كردون
 زى مرغ پلنگ دشتی آمد تفت
 پرواز گرفت كركس از لانه
 و از اين همه سهمگين تر آن آواست
 برجست و ز بهر روزی اندر تك
 تا پايد و از بلا امام يابد
 يابد تا كام دل؛ رواداند،
 روی خوشی از جهانيان بنهفت
 گيتي بچنين صفا كه ايزد كرد
 بس شير يله كه در تله تزوير
 در خون كشد آدمی درنده شير
 بشناخته ارج بس كسا كز جور
 بر دارد و بفكند نداند كس
- ۲۰ ز آن جنبش خوش كه در گيا افكند
 چون گوی زر اندر آن صدا افكند
 هر ذره ز دل يكي نوا افكند
 در خفته دل جهان صلا افكند
 آواشان كرد و در غنا افكند
 ز آنشور و شغب كه در فضا افكند
 موج ار چه نداشت؛ موجها افكند
 شوری ز سرودن ستا افكند
 آن زخمه چو بر بهين "ستا" افكند
 تن لرزه ز هيت هرا افكند
 بس غرم كه در كه چرا افكند
 بس مرغ ضعيف كز جفا افكند
 كاین زاده آدم و حوا افكند
 استاد و غريبو در هوا افكند
 هست آنچه بيای در بلا افكند
 گر جمله جهان بنا روا افكند
 ز اين طرح عجب كه از ریا افكند
 با ديودلش از صفا افكند
 با گفت خوش آمدی درا افكند
 بی آنكه بداند او كرا افكند
 اين مردم روی ديو سا افكند
 تا چون برداشت يا چرا افكند؟
- ۳۰
- ۴۰

راز دل تیره در خفا افکند
 کودک از مام خود جدا افکند
 و آنچه نه نکوست با قضا افکند
 آن بنده که کار با خدا افکند
 پس جرم بیاب و برنیا افکند
 در آینه جهان نما افکند
 بر عشق نهاد و بر وفا افکند
 خو کرد و بحیلت آشنا افکند
 بیمارش کرد و بیدوا افکند
 اینخوی بسد فروگرا افکند
 بنیاد ستم بروستا افکند
 یکشهر ز جور در عزا افکند
 یزدان که بی این چنین بنا افکند
 کش رخت بقادر این سرا افکند
 دیوار سراچه بقا افکند
 خون در دل نبسه "هما" افکند
 پنداشت که سایه هما افکند
 دستور بکشت و پادشا افکند
 وز آن شرری بجان ما افکند
 بسیار سران که او ز پا افکند
 مرك آمد و آب از آسیا افکند

از کفر و ز دین بهانه پیش آورد
 ۴۰ پور از پدر و زن از گرامی جفت
 داست ز خود هر آنچه نیک آمد؛
 الا همه سود خویش کی بیند؟
 خود ماند ز کار از گرانی تن
 راز است ازو بدیش زیرا سنک
 ۵۰ با آنکه خدای پایه هستی
 بیگانه دلی و آشنا روئی
 وانرا که ز جان خویش به میداشت
 بر خاک ز چرخ گوهر علویش
 تا شهر بنام او شود سرسبز
 تا سامه سور خویش کرد آرد
 ۶۰ ایدون داند که ویرنه او خواست
 بنیاد بکند و ظنش ایدون بود
 خرم دل از این؛ که ناگهانش مرك
 چونانکه "سکندر" از ره بیداد
 چون سایه افکند چتر روی بر ملك
 ۷۰ کشور بگرفت و شهر ویران کرد
 در کاع "صطخر" آتشی بفروخت
 تا "یونان" را سری بجا ماند
 می خواست که آسیا بگرداند

THE PASSING SHOW.*

The morning dawned and shed its light in the airy expanse,
the sun bathed the sky with its brilliant radiance.

A sheaf of light shot out of the horizon, and spread out
therefrom a thousand rays.

The rays of the sun decorated with gold the collar of the
black (sackcloth) cloak of night.

On the shoulders of the sky hitherto clad in black, it placed
a worthy robe of blue colour.

5 It removed the smaller gems, and the hem of the garment
it adorned with a precious and magnificent gem.

It opened the cephalic vein of the horizon, and threw up
light, and made the heart of the stars in Virgo and Leo
to bleed.

It snapped the bow-string of Sagittarius, which never shot
an arrow except in the wrong way.

It dissolved the knot of the stars in Pleiades, and threw
them down from the heavens to the ground.

As it found them obstructing the bark of the waves of light,
it threw the ship (of Pleiades) in the whirlpool of des-
truction.

10 The brothers (the stars in Pleiades) found (the missing
brother) when the sky turned and threw up Joseph
(the sun) from the deep well.

* In May 1932 when I was in Teheran I had delivered a lecture on "The Undying Soul of Iran". I had there referred to the apparent collapse of Iranian Civilisation under the rule of foreign conquerors, through which the Soul of Iran invariably emerged unimpaired in its essential traits. I had then referred to the onslaught of the Greeks under Alexander. At the next meeting of the Literary Society of Teheran, Prince Afsar, its President, commented that in our Persian poetry, very few references are found about the havoc done by Alexander in Persia. At the very next meeting, when I was again present, Badi-oz-Zaman recited the above fine poem.

The night got pregnant through some angel, or else how could it have given birth to such a luminous infant.

In order to make manifest its pure essence (origin), it raised to the gaze of all the child that it gave birth to.

Then, like the mother of Moses, though without reason, it left the child floating in the blue Nile of the sky.

No magic survived, nor any magician, when Moses came and threw his staff on the ground.

And those dolls (stars) which the magic of night had brought into being, were thrown all altogether in the mouth of the dragon. 15

Night had claimed to be the Lord of the sky; day came and set fire to its claims.

It (the morn) opened the sealed navel of perfume, and cast it into the skirt of the morning breeze.

The breeze shook itself up, and the bird raised up its head, and began to send forth its beautifully vibrating song.

And that tulip, sleeping with its delicate body, was stirred up by that soul-cherishing song.

When the rose saw that it possessed such a lover, it removed the veil from before its face. 20

And those insects resting on herbage, with their tiny bodies clinging like straw to amber beads,

Slowly raised their heads from the grass, by reason of the gentle waving motion the breeze had caused.

From this inverted basin sounds reverberated when the golden ball (the sun) gave its echoing call therein.

When the musician of the sky struck the plectrum on the harp, every atom began to trill a song from its heart.

25 A wakeful Sraosh, with a trumpet-like voice, gave a call to the sleeping hearts of the world.

The living-world was all resting when it gave the call, and stirred them up for labour.

The peace and quiet of the night soon disappeared, through the noise which filled the expanse of the world.

In the atmospheric dome, the clamour of the wakeful ones sent out waves of vibration, though no waves were apparent.

The reciters of Zend (moubeds) woke up from sweet sleep, and sent out reverberations through the singing of the Avesta,

30 And beautiful melodies were brought forth, when that plectrum was struck on that finest three-stringed harp.*

The lion sallied forth from the woods, and with his awful roar sent a thrill in the body of the sky.

From the plains the angry tiger comes towards the field, venting its rage in its field of pasture.

The vulture from its nest took to its wings, and many a weak bird it killed with cruelty.

But the more awful sound amongst all the noise, was given out by the progeny of Adam and Eve.

35 He jumped up in search for his livelihood; he stood and made the air resound with his cries.

That he may survive and obtain release from woe, he threw all existing things in the vortex of woe.

That he may obtain the wish of his desire, he thinks it lawful if all the world be treated unlawfully.

*Of good thoughts, good words, good deeds.

The face of happiness was hidden from the world, by these surprising ways his deceit conjured up.

The world which was created so well by the Creator was thoroughly upset by the devilish ways of his heart.

Many a valiant lion as was trapped in the net of hypocrisy 40
by sweet speech was thus overthrown.

A ferocious lion is put to death by man, without caring to know whom he had stricken down.

Many a person of worth and value, this human-faced but devil-natured man has overthrown.

One is taken up and one is thrown down, and nobody knows why one was so taken up or thrown down.

Of heresy and religion he only brings an excuse ; the secret of a dark heart he keeps concealed.

The son from the father, a wife from her dear husband, the 45
child from its mother, he separates.

All that is good he claims as his own, and all that does not seem so to him, he attributes to Destiny.

Except his own personal gain how can the man care for anything, who resigns everything to God ?

He is left behind through his own sloth and sluggishness, and then he lays the blame on his father and ancestors.

His own evil is hidden from him, for he has cast a stone on his world-reflecting mirror.

Inspite of the fact that God placed the foundation of existence 50
on Love and Fidelity,

He got accustomed to have an unfriendly heart with a friendly exterior, and overthrew friends with deceit.

And the one whom he prized more than life, he made sick and left without a remedy.

This evil and degenerating nature cast down from the heavens to the earth the high and noble essence (within).

That a city may remain fresh and green in his name he oppresses and tyrannises over the villages.

55 That he may build up and have a place of safety and pleasure for himself, he casts a city in gloom by his cruel exactions.

He really thinks that specially for him, God wished that the foundation of such an edifice should be laid.

He laid the foundation and thought as much that he had the wherewithals of eternity in this house.

He was happy with this thought, when all of a sudden, death pulled down the walls of his eternal edifice.

Just as Alexander, by his unjust and unrighteous ways, was making the hearts of the descendants of Homai (the Queen) to bleed.

60 When his royal canopy was casting its shadow on his kingdom, he thought the Phoenix was giving its protecting shelter.

He seized the country and made desolate the city, he killed the Dastur and overthrew the Emperor.

The palaces at Istakhr (Persipolis) he set on fire, and scorched our lives by a flame therefrom.

In order that Greece may endure and remain in its place, many a leader he overthrew and killed.

He wished that whole Asia he might rule, when death came and emptied the waters from the mill* (put an end to him).

* A fine pun on Asia and āsia.

برجیس

میرزا ابوطالب خان برجیس قهفرخی^۱

بخت اگر بار شود باز بچنگ آورمش با نوای نی و تار و دف و چنگ آورمش
آنکه دوش از برمن رفت صد قهرو عتاب ناید امروز گر از صلح بچنگ آورمش
او در این رنگ که نیرنگ کند ز آمدنش من در این فکر که در بر بچه رنگ آورمش
اگر آن تنگ دهان از درم آید، چندان از دل تنگ کنم شکوه که تنگ آورمش
رفت اگر نام ز کفت باد سلامت سر تنگ نام را باز بدست از ره تنگ آورمش
آخ این عمر گران شد ز کف ارزان «برجیس» نیست ممکن که دگر باز بچنگ آورمش
و آنچه باقی است گذر میکند اینک بشتاب باچه نیرنگ رفیقان بدرنگ آورمش

BERJIS.

Mirza Abutaleb Khan Berjis.

If fortune were to be my friend I shall bring her back to
hand, with the strains of the flute and the harp and the
cymbal and the drum I shall bring her back to hand.

The one who left my side last night with a hundred frowns
in wrath, if she comes not to-day peacefully I shall
fight and bring her back to hand.

She is thinking to devise plans for not returning; I am in
this thought as to what to do to bring her back in
my embrace.

If that dainty-mouthed person were to enter through my
door, I shall so complain about my worried heart as
to make her quite uncomfortable.

If name and fame are lost may disgrace for ever endure, I 5
shall bring back to hand my name and fame exactly
through ill-fame.

O Berjis, this precious life has passed cheaply out of
the hand, and it is not possible to bring the same back
to my hand.

And the remainder of it also is passing all too quickly,
O friends, by what trick shall I make it go slowly?

۱ قهفرخ مررب «که فرخ = کوه فرخ» از دیده های چهار محال بختباری و سرحد آنجا محسوب میشود.

بهار

آقای میرزا تقی خان ملک الشعرا
متخلص به (بهار)

از شعرای معروف طهران
و از اعضاء مهم انجمن ادبی
ایران آثار ایشان در روزنامه های
نو بهار و ایران و طوفان و مجله
دانشکده بطبع رسیده است

BAHAR.

Mirza Taqi Khan Malek-us-Shoara, the well-known poet of Teheran and one of the leading members of the Literary Society of Persia. His poems have appeared in the journals, Nao-Bahar, Iran, Tufan and Danesh-Kadeh; the last named, edited by him, is itself a collection of fine specimens of Modern Persian Literature.

فردوسی

سخن بزرگ شود چون درست باشد و راست	کس از بزرگ شد از گفته بزرگ، رواست
چه جد چه هزل، در آید باز مایش کثر	هر آن سخن که نه پیوست با معانی راست
شنیده ای که بیک بیت فتنه ای بنشست؟	شنیده ای که ز بیک شعر کینه ای برخاست؟
سخن گر از دل دانا نخواست زیبا نیست؛	گرش قوافی مطبوع و لفظها زیباست
کمال هر شعر، اندر کمال شاعر اوست؛	صنیع دانا از انکاره دل دانا است
چو مرد گشت دنی، قولهای اوست دنی	چه مرد والا شد، گفته های او والا است
سخاوت آرد گفتار شاعری که سخیست؛	کدائی آرد اشعار شاعری که گداست

درست شعری، فرع درستی طبع است نشان خوی "دقیقی" و خوی "فردوسی" بلی تفاوت شهنامه ها. معنی و لفظ جلال و رفعت گفتارهای شاهانه عتابهای غیورانه و شجاعتها محاورات حکیمانه و درایتهاش صریح گوید گفتارهای او، کین مرد کجا تواند یکتن دو گونه کردن فکر درون صحنه بازی یکی نمایشگر یکی بصحنه "شهنامه" بین که "فردوسی" امیر کشور گیر است و گرد لشکر کش مکالمات ملوک و محاورات رجال برون پرده جهانی زحمت است و هنر بتخت ملک "فریدون" به پیش صف "رستم" بگاہ پوزش خاک و بگاہ کوشش آب عتابهاش چو سیل دمان نهنگ آسا؛ بگاہ رقت چون کودک نکرده گناه؛ بوقت رای زدن به ز صد هزار وزیر بگاہ خوف مراقب؛ بگاہ کین بیدار؛ بزرگوارا "فردوسیا" بجای تو من ترا ثنا کنم و بس کز این دغل مردم ترا کنیم ثنا تا که زنده ایم بدر

بلند رختی، فرع بلندی بالاست تفاوتی که به شهنامه ها به بینی راست درست و راست بهنچار خوی آند و گواست نشان همت "فردوسی" است بی کم و کاست دلیل مردی گوینده است و فخر اوراست گواه شاعر در عقل و رای حکمتراست بغیرت از امرا و بحکمت از حکماست جز آنکه گوئی دو روح در تنی تنهاست اگر دو گونه نمایش دهد بسی والاست بصد لباس مخالف بیازی آمد راست وزیر روشن رایست و شاعری شیدا است همه قریحه "فردوسی" است بی کم و کاست درون پرده یکی شاعر ستوده لفاست باحتشام "سکندر" بمکرمت "دارا" ست بوقت هیبت آتش؛ بوقت لطف هواست خطابه‌هاش چو باد و زان جهان پیماست بوقت خشیت چون نره دیو خورده قفاست که هر وزیر دارای صد هزار دهاست که نبات چو کوه؛ و که عطا دریاست یک از هزار نیارست گفت از آنچه رواست همی ندانم یکتن که مستحق ثناست که شاهنامه ات ای شهره مرد محیی ماست

دماوند

قصیده معروف دماوند و از آثار سابق ملك الشعرا که قریب ده سال قبل سروده شده

ای دیو سپید پای در بند
 از سیم بسر یکی کله خود
 تا چشم بشر نه بیندت روی
 تا واره‌ی از دم ستوران
 با شیر سپهر بسته بیاب
 با اختر سعد کرده پیوند

✱ ✱ ✱

چون کشت زمین ز جور گردون
 بناخت ز خشم برفلك مشت
 تو مشت درشت روزگاری
 ای مشت زمین بر آسمان شو
 فی‌فی تو نه مشت روزگاری
 تو قلب فسرده زمینی
 تا درد و ورم فرو نشیند
 شو منفجر ای دل زمانه
 خامش منشین سخن همی گوی
 پنهان مکن آتش درون را
 گر آتش جان نهفته داری

سرد و خفه و خموش و آوند
 آن مشت توئی، تو ای "دماوند"
 از گردش قرنها پس افگند
 بر "ری" بنواز ضربتی چند
 ای کوه نیم ز گفته خورسند
 از درد ورم نموده يك چند
 کافور بر آن ضهاد کردند
 و آن آتش خود نهفته میسند
 افسرده مباش خوش همی خند
 زین سوخته جان شنو یکی بند
 سوزد جانت؛ بجانت سوگند

✱ ✱ ✱

بر زرف دهانت سخت بندی
 من بند دهانت برکشایم؛
 بر بسته سپهر نیو پرفندی
 و بر بکشایند بندم از بندی
 از سوز درون بروم فرستم
 برقی که بسوزد آن دهان بندی

۲۰ من این کنم و بود که آید
 آزاد شوی و برخروشی
 تزدیک تو این عمل خوش آیند
 هرای تو افکنند زلازل
 مانند دیو جسته از بند
 از «نور» و «کجور» تا «نهایند»
 وز برق تنورهات بتسابد
 ز «البرز» اشعه تا به «الوند»

✱ ✱ ✱

ایمادر سر سپید بشنو
 برکش ز سر آن سپید معجر
 این پند سیاه بخت فرزند
 بنشین به بکی کبود اورند^۱
 بخروش چو ازدهای گرز
 بخروش چو نره شیر ارغند^۲
 ترکیبی ساز بی مماثل
 معجونی ساز بی همانند
 از نار سعیر و گازو گوگرد
 وزدود و حمیم و صخره و کند
 از آتش آه حلق مظلوم
 وز شعله کيفر خداوند
 ابری بفرست بر سرری
 بارانش ز هول و بیم و ترغند^۳
 بشکن دردوزخ و برون ریز
 باد آفره کفر کاری چند
 ز انگونه که بر مدینه «عاد»
 صرصر شرر عدم پراکند
 چونانکه به شاورسان «پمپی»
 ولکان اجل معلق افکند
 بکن ز بی این اساس تزویر
 بکسل ز هم این نژاد و پیوند
 برکن ز بن این بنا که باید
 از ریشه بنای ظلم بر کند
 زان بیخردان سقله بستان
 داد دل مردم خردمند^۴

DAMĀVAND.*

O white Damavand with thy feet in fetters ! O dome of the earth, Damavand !

A warrior's helmet of silver is on thy head, a waist-band of iron thou hast on thy waist.

۲ خشکین

۱ اورنگ

۳ تهدید

* The towering mountain on the North of Teheran.

In order that the eyes of man may not see thy face, thou
 hast hidden it behind a cloud.

In order to be free from the breath of horses and of ill-for-
 tuned devilish man,

5 Thou hast pledged thy friendship with the Lion (constella-
 tion) in the heavens, with the stars of felicity thou hast
 linked thyself.

* * *

Through the force of revolution when the earth became cold
 and contracted, mute and distressed,

In anger she hurled its fist towards the sky and thou art it,
 O Damavand !

Thou art the heavy fist of Time, which during the centuries
 of revolution was thus thrown up,

O fist of the earth go up to the sky and give some smash-
 ing blows to Rai !¹

10 No, no, thou art not the fist of Time, O mountain ! I am not
 happy at what I have said.

Thou art the withered heart of the earth, which disease has
 inflated up a little.

In order that the malady and swelling might subside, a
 plaster of camphor (snow) has been applied thereon.

O heart of Time burst thyself, and prefer not to keep hidden
 that fire within.

Lie not mute, express thyself; do not wither up but burst
 out into laughter.

15 Keep not concealed that fire within and listen to this one
 advice of a heart-consumed person :

If the fire within is kept suppressed, thy life will be consum-
 ed, I swear by thy life and say so.

* * *

In the depth of thy mouth, a strong dam has been built by
 the sky full of deceit.

I shall open up this dam on the mouth, even if they were
 to break me at every joint.

From the burning within myself, I shall send up a flash
 which will consume the dam on thy mouth.

¹ Rai refers to modern Teheran,

I shall do this and I hope this action of mine will be agree- 20
able to thee.

Be free with a roar, like a demon who jumps up breaking
its shackles.

Let thy thundering voice pass an earthquake through Nur
and Kajur² to Nehavand,

And let the whirling flames of thy fire flash its radiance
from Alborz to Alvand.

* * *

Listen, O white-headed mother, listen to the advice of an
unfortunate son.

Remove from thy head that white head-wear and sit on a 25
dark throne.

Writhe and turn like a valiant dragon, roar and foam like
an angry male lion.

Plan out a scheme unexampled, prepare a recipe without
equal.

From the fire of hell and noxious gas and sulphur, from
smoke and lava and rocks and horrid stench,

From the fire of the sighs of oppressed people, from the
flames of vengeance of Providence Himself,

Send a cloud over the head of Rai, and pour the rain of 30
horror and fear and dread.

Shatter the doors of hell and pour out the punishment for
all vicious (heretical) deeds.

Just in the same fashion as on the city of Ad, the whirl-
wind of fire did spread annihilation,

Just as on the city of Pompeii, Vulcan threw up the over-
hanging (cloud of) death,

Overthrow this edifice of deceit, and dissolve and put
an end to this race and progeny.

Uproot this monument from its very foundation, for this 35
edifice of oppression must be completely rooted out.

Then on behalf of the wise and the good, wrest justice from
the base and the ignorant.

2 Small villages in the north of Persia.

فتح دهلی

در صفت اردیبهشت

رفیق جوان و رحیق کهن
 رحیق کهن روح بخشد به تن
 شرای نه در صافیش درد دن
 کشیده یکی مرغ بر بازن
 بز چنک و لاف سیاست مزن
 بیالیده در باغ سرو و سمن
 بهشتی شد امروز طرف چن
 عیغی تنک در کشیده است تن
 نماید تن خویش معشوق من
 از آن بهمنی تند برف کشن
 یکی نیمه تن برکشید از کفن
 بیاغ و براغ و بدشت و دمن
 بدشت و دمن عقد های پرن
 بدریدش آن ایزدی پیرهن
 رخس سرخ شد بر سر انجمن
 بیاویخت شاخ گل نسترن
 به بیچیده برعاشق خویشتن
 ز پیروزه شمع و زمرجان لگن
 لگن تافته چون سهیل عن
 بابر سیه شامگاهان بدن
 خروشان شود ابر ژاله فکن
 بغرد همی تندر بانک زن

دو چیز است شایسته نزدیک من
 رفیق جوان غم زداید ز دل
 جوانی نه بردامنش کرد ننگ
 نهاده بطلی باده در پیش روی
 بخوان شعر و اخبار کشور مخوان
 نگه کن کز انفاس اردیبهشت
 از آن تند باران دو شینه بار
 بوژه که رخشنده مهر سپهر
 چنان کز پس شعری آبکوب
 بتن کوه خارا کفن کرده بود
 کمنوف زنده شد ز آسمان فروغ
 فرو ریزد اردیبهشتی نسیم
 بیاغ و براغ آستین های گل
 بشاخ گل نو در آویخت باد
 برهنه شد و شرمش اندر گرفت
 بشوخی در آغوش سرو بلند
 چو دوشیزه ای سرخ کرده رخان
 بر آن شمعدانی نگر کش بود
 میان لگن شمع مانده خموش
 پیوشد همی کوهسار کبود
 بر او برو زد شهریاری هبوس
 بسجنبد همی کهربائی درخش

ز جنبیدن تیغ شاه زمن
 خدیو عدو بند لشکر شکن
 به بیکارهای گران مقتن
 نه چشمان او سیر دیده و سن
 نهاده تبر زین به زیر ذقن
 برد حمله با نا چنچ پنج من؟
 دمد جو ز ناسودن و ناختن؟
 بفترت رود پیشباز قتن
 جهان جوی عزمی درو مختزن
 در ایران فغان خاست از مرد و زن
 سپاه "اروس" چون یکی راهنن
 کشن لشگری کرد او انجمن
 ز "آمویه" تا رود بار "تجن"
 شه نو بدرد و بلا مقترن
 بر آمد یکی نعره کوه کن
 گرفته عنان یکی بیلتن
 همه آهنین چنگ و روئینه تن
 بنام ایزد ای نادر ممتحن
 بچم کت میناد هرگز حزن
 سپس بر سپاه "سپاهان" بزن
 بخونخواهی رزمگاه "پدشن"
 ز "شام" و "حلب" تا "ختا" و "ختن"
 ز پیمان افرشته مؤتمن
 ز بیگانگان کرد صفای وطن
 شد و کرد بنگاهشان مرغین
 از "افغان" حمایت بسر و علن

تو کوئی خروش زمانه است این
 جهاندار "نادرشاه" تاج بخش
 بکردارهای گزین مشتهر
 نه پهلوی او سیر دیده دواج
 چو لشکر بخشند خسب ملک
 ز گردان جز او کیست کاندرو غا
 ز شاهان جز او کیست کز موزه اش
 به رکضت بود پیش تاز سپاه
 چو دریا دلی در برش مخفی
 در آن تیره عهدی کر "افغان" و "روم"
 ببرد از "ارس" تا به "مازندران"
 "خراسان" ز "محمود" شد تارومار
 ز یکسو بکف کرده "توران" سپاه
 شده پادشه کشته در "اصفهان"
 در اینساعت از کوهسار "کلات"
 فرشته فرود آمد از آسمان
 پس پشت او لشگری شیر دل
 فرشته عنانش رها کرد و گفت
 بروکت نه بینیم هرگز حزین
 بیک رکضت اینک "خراسان" بگیر
 بشکان یکی حمله آور گران
 ترا گفت یزدان که بستان خراج
 نه پیچید صاحبقران بزرگ
 بکوشید و بیکارها کرد صعب
 ز دنبال "افغان" سوی "قندهار"
 شنید آنکه دارای "دهلی" کند

به «غزنین» و «کابل» سپاهی گشن
 سخن زانگروه گسسته رسن
 ستم کرده بر خاندانی کهن
 ندارند چندان بها و نعمن
 پناه و نگهدار از خشم من
 نداد و بر افزود بر سوء ظن
 «بدهلی» به بستند هم چند تن
 آشان چشم بر بسته بود اهرمن
 که «خیبر» بود نامش اندر زمن
 کند تنگ «خیبر» تلال و دمن
 براهی کزان دیو جستی بفن
 میان رود و راه از لب آبکن
 نشیب و فرازش شکن در شکن
 کمین کرده با لشکری تیغ زن
 تنیده بهر گوشه چون کارتن
 همه ناوک انداز و ژوبین فکن
 چو در رزم هاماوران «تهمتن»
 که از آتش تیز تل کون
 ز «دهلی» عزاخانه شد تا «دکن»
 در «خیبر» از بازوی «بوالحسن»
 از او گشته «پنجاب» بیت الحزن
 به بر گشتگی طالعی مرتین
 سر ره بر آب سیل بنیا دکن
 بچست و امان خواست چون بیوه زن
 مدد خواسته ز ایزد ذوالمنن
 که دشمن بود جفت رنج و محن

از اینرو بی دفع آنان کشید
 «بدهلی» بریدی فرستاد و راند
 که اینان گروهی خیانت گرد
 همه خونی و دزد و بی دولتند
 که دارای «دهلی» دهد شان بمهر
 بدان نامه ها پاسخی شاه «هند»
 بره بر بکشتمند ده تن رسول
 ندیدند فرجام آنکار زشت
 توگفتی بنازید از آن تنگ سخت
 ندانست کان چنگ «خیبر» کشای
 شهنشه سوی تنگ «خیبر» کشید
 دو کوه از دو سو سر کشید بمیغ
 رهی چون ره مورچه بر درخت
 به تنگ اندرون صوبه داران «هند»
 ز «افغان» و «هندي» و «پیشاوري»
 همه نیزه دارو گلوله گذار
 شهنشه بغرید و افکند رخش
 چنان سوختند از تف قهر شاه
 چو شاهنشاه از تنگ «خیبر» گذشت
 به «خیبر» غزاخواست چون گنده شد
 سپه را ز «پیشاور» اندر گذاشت
 به «لاهور» در صوبه داری که بود
 دمان بر لب آب «راوي» گرفت
 ز يك حمله لشکر شهریار
 ز «پنجاب» خسرو «بدهلی» شتافت
 به خسرو ز «دهلي» رسید آگهی

به «کرنال» چون اشتر اندر عطن
 ز «ترکان» و از مردم «برهمن»
 رده بسته چو باره‌ای از چدن
 که نازد سوی حجله زیباختن
 نماز دیگر بر سر انجمن
 پیولاد آکنده دشت و دهن
 تناور درختی ز آهن غصن
 چو دیو سیه باز کرده دهن
 بچنگ اندرش گرز خارا شکن
 برآورد آوا چو زاغ و زغن
 تو کفتی چراغی است بر بادخن
 زمین لعل شد چون عقیق یمن
 «محمد شه» از خسرو ممتحن
 پذیره شدش در برخویشتن
 «بدهلی» شهنشاه والا سنن
 ز «ترکان» و از پیروان وثن
 که اندر سراها گزیده وطن
 بسا سر که دور اوقتاد از بدن
 ز مردی برآف شاه دور از فطن
 بایران گرائید بی لا و لن
 فری آن دل پاک و خوی حسن
 ندید و نبیند جهان کهن
 ز تخت و ز تاج و ز تیغ و مجن
 ز لؤلؤی «عمان» و در «عدن»
 بتخت و بتنگ و به رطل و به من

ز «دهلی» سپه برکشید و نشست
 به کرد اندرش مرد سیصد هزار
 به گرد سپه توپهای بزرگ
 ازین مژده خسرو چنان راند تفت
 سپیده سپه بر گرفت و رسید
 ز لشکر جهان دید یکسر سیاه
 ز یکسو صف پیل جنگی چنانک
 ز یکسو صف توپ کهسار کوب
 نیاسوده از ره برانگیخت اسب
 بجوشید «هندی» چو مور و ملخ
 ولی شه فرو خورد و کردش خموش
 بیدک ساعت از خون «هندی» سپاه
 پس از ساعتی جنگ زهار خواست
 شهش داد زهار و بنواختش
 پس از جنگ «کرنال» شد با سیاه
 «بدهلی» شبانگه عیان گشت غدر
 بکشتند برخی از «ایران» سپاه
 دگر روز از هیبت قهر شاه
 نکه کن گزین پس شهمنه چه کرد
 بدو کشور و تاج بخشید و خویش
 فری آن تن سخت و عزم درست
 شها چون تو شاهی جوان بخت و راد
 گوارنده بادت هدایای «هند»
 ز یاقوت رخشان و الماس پاک
 همان دبه و گوهر و زر و سیم

بایران زمین رحمت آور که هست
همان کس که در وقت «اصفهان»
کنون در رکاب تو از فر تو
ستودمت نادیده بعد از دو قرن
ز بیداد گردون و جور جهان
نگفت و نکوید کس از شاعران
الا تا به نیسان نشید هزار
قدت بادبازان چو سرو سهی
بکوش و بتاز و بگیر و ببخش
ز تو زنده چون شیرخوار از لبن
شمیعی به پیش عدو چون شمن
درد چرم برپیل و برگرگدن
چو مر «مصطفی» را «اویس قرن»
دلگشته چون چشمه پروزن
بهنجار این پهلوانی سخن
بگوش آید از شاخه نارون
رخت باد خرم چو برگ سمن
بپای و بیال و بنوش و بدن

راز طبیعت

دوش در تیرگی عزت جان فرسائی
گشت روشن دلم از صحبت روشن رائی
هرچه پرسیدم از آن دوست مراداد جواب:
چه به از لذت هم صحبتی دانائی؟
آسمان بود بدان گونه که از سیم سپید،
میخ ها کوفته باشد بسیه دیبائی
یا یکی خیمه صد وصله که از طول زمان
پاره جائی شده و سوخته باشد جائی
گفتم: از راز طبیعت خبرت هست بگو،
منتهائی بودش یا بودش مبدائی؟
گفت: از اندازه ذرات محیطش چه خبر؟
حیوانی که بچسبند بتک در بانی؟

گفتم: آن مهر منور چه بود؟ گفت: بود
در بر دهر دل سوخته شیدائی.

گفتم: این گوی مدور که زمین خوانی چیست؟
گفت: سنگی است کهن خورده بر او نیبائی!

گفتم: این انجم رخشنده چه باشد به سپهر؟
گفت: بر ریش طبیعت تف سر بالائی!

گفتمش: هزل فرو نه سخن جد فرمای؟
گفت: والا تر از این دینی دوت دنیائی.

گفتم: این قاعده حرکت و این جاذبه چیست؟
گفت: از اسرار شك الود ازل ایمائی،

گفتم: اسرار ازل چیست بگو؟ گفت: که گشت،
عاشق جلوه خود شاهد بزم آرائی،

گشت مجذوب خود و دور زد و جلوه نمود
شد از آن جلوه بیا شوری و استیلائی،

سربسرهستی از این عشق و از این جاذبه خاست،
باشد این قصه ز اسرار ازل افشائی.

گفتمش: چیست جدال وطن و دین؟ گفتا:
هر یکی خوان بی نان همه و غوغائی!

گفتم: امید سعادت چه بود در عالم؟
گفت: با بی بصری عشق سمن سیبائی.

گفتم: این فلسفه و شعرچه باشد؟ گفتا:
دست و پائی شل و آنکه نظر بینائی.

۱ این مضمون بدو شکل ساخته شده که بجای نسخه بدل ضبط میکنیم:

گفتم: این گوی مدورچه بود؟ گفت: بود پاره سنگی که ز دندش باهانت پائی

گفتمش: مرد ریاست که بود؟ گفت: کسی،

کز پی رنج و تعب طارح کند دعوائی.

گفتم: از علم نظر علم یقین خیزد؟ گفت:

نظر و علم و یقین نیست جز استهزائی.

۲۰

گفتم: آئین وفا چیست در این عالم؟ گفت:

گفته مبتدلی یا سخن بی جائی.

گفتم: این چاشنی عمر چه باشد؟ گفتا:

از لب مرگ شکر خنده پر معنائی.

گفتم: آن خواب گران چیست پایان حیات؟

گفت: سیریست بسر منزل ناپیدائی.

گفتمش: صحبت فردای قیامت چه بود؟

گفت: کاش از بی امروز بود فردائی؟

گفتمش: چیست بدین قاعده تکلیف «بهار»

گفت: اگر دست دهد، عشق رخ زیبائی.

THE SECRET OF NATURE.

Last night in the darkness of soul-lacerating distress, my heart was refreshed by the conversation of a man of clear judgment.

Whatever I asked that friend he answered me; what can be more pleasant than intercourse with a wise man!

The sky looked as if spangles of silver-thread were woven on black silk,

Or like a tent with a hundred patches, which by the length of time was torn at one place and burnt at another.

5

I said to him: "If thou knowest anything of the secret of nature, tell me about the aim and end of existence or of existence itself if thou knowest it".

He replied : " About the enormous quantity of the particles of the universe, how little do the creatures know which exist at the bottom of the sea ? "

I asked : " What can be that shining sun ? " He replied : " In the embrace of the world it is the consumed heart of a distracted man."

I asked : " What is this revolving ball which you call the earth ? " He replied : " It is an old stone which has received a kick."

I asked : " What are these radiant stars in the sky ? " He replied : " It is the spittle thrown up by nature resting on its own beard."

I said : " Leave off this joking and please be serious." He replied : " It is a world higher (and better) than this low and mean earth." 10

I asked : " What is this law of motion and what about this law of attraction ? " He replied : " It is a slight indication of the doubtful secrets of Eternity without beginning."

I asked : " What are the secrets of eternity without beginning ? " He replied : " The Beloved who graces our banquet became a lover of His own manifested splendour."

" He was attracted by himself and revolved and brought himself into manifestation and through this the laws of motion and force have come into being."

" All existence is due to this love and to this attraction, and this story discloses one of the secrets of eternity without beginning."

I asked : " What is this strife about one's country and religion ? " He replied : " Consider all this noise as being for a piece of bread." 15

I asked : " What is the hope of happiness in this world ? " He replied : " Without eyes it is to be in love with a lily-faced person."

I asked : " What about philosophy and poetry ? " He replied : " It is to possess a keen insight whilst the hands and feet are paralysed."

I asked: "Who is a leader?" He replied: "He who designs the worries and troubles of others."

I asked: "Does the knowledge of reality spring from visible knowledge?" He replied: "Experience and science and reality are nothing but a mere farce."

20 I asked: "How about the creed of fidelity in this world?"
He replied: "It is a mere common-place and nonsensical talk."

I asked: "What is the real element of pleasure in life?"
He replied: "What you get from the laughing but significant lips of death."

I asked: "What is this heavy sleep at the end of life?" He replied: "It is an (ignoble) journey to an unknown stage."

I asked: "What have you to say about the to-morrow of resurrection?" He replied: "I wish there was a to-morrow in the wake of to-day."

I asked: "According to these rules what is Bahar to do?"
He replied: "If available, the love of a fair-faced damsel."

آمال شاعر

وین رنج دل از میانه بر گیرم	برخیزم و زندگی ز سر گیرم
اخگر شوم و بخشک و تر گیرم	باران شوم و بکوه در بارم
کلکی ز ستاک نیشکر گیرم	یکره سوی کشت نیشکر بوم
کیتی را جمله در شرر گیرم	زاف نی شرری بیا کنم وزوی
آویز و جدال شیر تر گیرم	در عرصه کیرودار بهروزی
زین اختر زشت خیره سر گیرم	داد دل فیلسوف نالان را
تلخی ز مذاق دهر بر گیرم	باقوت طعم کلک شکر زای
چون من سر خامه نیز تر گیرم	"ناهید" بزخمه نیز تر گردد

چون من زخدنک خامه سرگیرم
 پیرایه گونه کون صور گیرم
 بر عادت خویش بی خطر گیرم
 این عیش تباش را سپر گیرم
 از خاور تا بیباختر گیرم
 از روی زمین بزور و فر گیرم
 بر سفره کام در شکر گیرم
 بر چشم امید نیشتر گیرم
 پیرایه سرو غانفر گیرم
 بنشاند و گونه کون نمر گیرم
 از خنده به پیش چشم تر گیرم
 از مهر بگوشه جگر گیرم
 در بند و کمند سیم وزر گیرم
 وین تنگ ز دوده بشر گیرم
 از نان جوینش ما حضر گیرم
 نزل دو جهانش مختصر گیرم
 از کار جهان کینه ور گیرم
 اندر دم کوره سقر گیرم
 زانصاف، دو رویه آستر گیرم
 جای از برقبه قمر گیرم
 و انداشنه سرخش از کمر گیرم
 بال و پر و پویه و اثر گیرم
 دیوار کشد به خام در گیرم
 بیچیده بر خنه قدر گیرم
 در پیش دریچه سحر گیرم

کلك از کف "تیر" سر نکون گردد
 از مایه خون دل بلوح اندر
 هنجار خطیر تلخ کامی را
 پیش غم دهر و تیر بارانش
 در عین برهنگی چو عین الشمس
 وین سر پوش سیاه بختی را
 وان میوه که آرزو بود نامش
 چون خار بنان بکنج غم تا کی
 آن به که بجویبار آزادی
 باغی زابادی اندرین کیتی
 آن کودك اشگریز را نقشی
 و آنادر داغ دیده را مرهم
 شیطان نیاز و آرز را گردن
 از جنگ و کشش بجانم نام
 آن عیش که تن از ان شود فر به
 وان کام که جان از او شود خرم
 یکباره بدست عاطفت پرده
 و این نظم پلید اجتماعی را
 و این ابره ازرق مکوکب را
 و انگاه بفسر شهپر همت
 شبگیر کنم بصفحه بهرام
 زان نحس که بر تراود از کیوان
 و اندست که پیش آرزوی دل
 نومیدی و اشک و آه را درهم
 و اندر شب وصل پرده غیرت

و آنگاه بسطح طارم اطلس
 با بال و پر فرشتگان ز آنجای
 با دلبر دست در گم گیرم
 زی حضرت لایموت پر گیرم

جمال طبیعت (۱)

جهان جز که نقش جهاندار نیست
 سراسر جمالست و فرو شکوه
 جهان را جهاندار بنگاشته است
 چو بیفاره رانی همی بر جهان،
 جهان راست مانند زیبا بتی است
 تو مفریب از او گرت هوشست یار
 متاب از بتی کان فربنده است
 چندده گل ارخارش انگشت خست
 چنان عدل آمد بنای جهان
 درین نقش پرگار کثری مجوی؛
 سراسر فروغ است و رخشنده کی
 نکه کن برین چتر افراشته
 ز زر الهی بران تارهاست
 بیکره دو صورت پذیرد چنانک
 گهش قیر کون گاه پیروزه کون
 گهش برجین خط گلنار هست
 چو دیبای کجلی کزان خوبتر
 بود دیبه خسروانی شگرف

جهان را نکوهش سزاوار نیست
 بران هیچ آهو پدیدار نیست
 بشکلی کزان خوبتر کار نیست
 چناندان که جز بر جهاندار نیست
 که چون نان بمشکوی فرخار نیست
 فریب از در مرد هشیار نیست
 که بت را فریبند گی عار نیست
 گمنه بر چمنده است بر خار نیست
 کزان عدلتر نقش پرگار نیست
 اگر بادل دیو را کار نیست
 سیاهی در آن جز بمقدار نیست
 که زرنار وارست و زر دار نیست
 ز زر هریوه بران تار نیست
 نگونسار هست و نگونسار نیست
 گهی تار گونه است و گه تار نیست
 کهش برجین خط گلنار نیست
 یکی دیبه در هیچ بازار نیست
 ولی چون سپهر ایزدی وار نیست

(۱) این قصیده در جواب قطعهٔ ادیب پیشاوری (در نکوهش روزگار) سروده شده

است و چندین نفر از شعرا در ستایش و نکوهش روزگار آنرا استقبال نموده اند رجوع
 شود به اشعار ادیب

کش از ابر يك نيمه دیدار نیست
 ز دیدن کرت دیده بیزار نیست
 که از برف لختی سبکبار نیست
 در اندیشه هیچ معمار نیست
 گرت جان رمنده ز گلزار نیست
 که صد گونه کل هست و یکتار نیست
 که کوئی بجز اشک کهسار نیست
 دلش لیک در بند دلدار نیست
 ازیرا بجز رفتنش کار نیست
 چنان کش بره جاي رفتار نیست
 دلش ایمن از دزد و طرار نیست
 که عیار وارست و عیار نیست
 ز کاشانه لیکن خیر دار نیست
 که خرم چنو گونه یار نیست
 که رخشان چنو در شهوار نیست
 که جز بر گلش ناله زار نیست
 که نوزش بدل عشق را بار نیست
 که در بند محنت گرفتار نیست
 کشان جز محبت پرستار نیست
 که در سینه شان کینه انبار نیست
 جهان آتیه روی غدار نیست
 اگر دلت رنجه ز دادار نیست
 تو را تن بجز نقش دیوار نیست
 مرا بر حدیث تو اقرار نیست
 کس از خرده گیرد مهنجار نیست

نگه کن بران کوهسار کبود
 یکی موسم کل بر آن برگذر ۳۰۰
 گذر کن بر ان بام افراشته
 بر آورده قصریست کاندازه اش
 بران سبزه و کل بچم شادمان
 بیتی کرت نیستی خارخار
 نگه کن بر آن جوویار روان ۲۵
 بود دخت دریا و دلبند کوه
 نیاساید الا در آغوش مام
 درختان بر او در تنیده بهم
 ازینسو بداتسو گریزد از آنک
 نگه کن بر این آفتاب بلند ۳۰
 نماید گذر بر در و بام خلق
 نگه کن بدان تازه گل در بهار
 نگه کن بدان میوه اندر درخت
 نگه کن بدان مرغک بنده گوی
 نگه کن بدان دختر خرد سال ۳۵
 نگه کن بدان پور پاکیزه چهر
 نگه کن بدان بیگنه کودکاف
 نگه کن بدان مادر و آن پدر
 جهان این کسانند؛ و اینست دهر
 نو زین نقشها می چه رنجه شوی ۴۰
 ور از نقش دادار گشتی درم
 اگر کوئی این نقشها ابرست
 بنقش نگارنده چیره دست

و گر گوئی این نقشها خود شده است
 پس آن بد که بینی هم از چشم تست
 گرت بد رسد؛ جله از خود رسد؛
 تو گوئی، فسانه است کار جهان؛
 کدامین فسانه است کان پیش تو
 ز تکرار هایش چه رنجی همی
 ترا گر مکرر؛ مرا تازه است
 دو بایست عمر از پی نجربت؛
 گرین خود در ستست؛ صدساله عمر
 و ر اندرز گیرد کس از کار دهر
 بنالی همی از بلای جهان
 بلای جهان آینه مهر اوست
 حکیمان پیشین چنین گفته اند
 گر آزاد مردی بلا جوی از انک
 کی آسایش و راهش جان برد
 کجا هرگز از گونه گونه خورش
 ز گیتی بواقع دل آن کس کند
 اگر بر کنی دل ز نا خواسته

کجا ز آفریننده آثار نیست؟
 کت آئینه نا دیده زنگار نیست ۴۰
 درین بد زمانه گنه کار نیست
 همیدون مرا با تو بیگار نیست؛
 بیکبار خواندن سزاوار نیست؛
 که عیب فسانه ز تکرار نیست؛
 جهانرا بنزد تو زهار نیست. ۵۰
 تکر کاین سخن محض پندار نیست
 بر مرد فرزانه بسیار نیست
 ز تکرار اندرزش آزار نیست
 بلای جهان صعب و دشخوار نیست
 که بیرنج راهش نمودار نیست؛ ۵۵
 که لذت جز از دفع قیام نیست
 بلا جز که در خورد احرار نیست
 کسی کاز بلا جانش افکار نیست
 برد لذت، آنکس که ناهار نیست؛
 که این کیتی اندر برش خوار نیست ۶۰
 تو را سوی من جاه و مقدار نیست

* * *

یکی شارسائی است دیگر سرای
 همه نعمتی هستش الا در او
 ازیدر بسازند و آنجا برود
 همه کشته و داشته خود خوردند
 در آنشارسائ مدبر افتد کسی
 جهان را نبایست کردن یله

کجا جای گشت و ده و دار نیست
 کشاورز و درزی و نجار نیست
 که انجای مزدور و بیگار نیست
 فرختار نی و خریدار نیست ۶۵
 کش اینجا جز اعراض و ادبار نیست
 که مرزوی گل جای مردار نیست

بایست ورزید و بر داشت بهر
 من اکنون بر آنم که گفت آنحکیم:
 همه هر چه هست آنچهان بایدی
 ۷۰ زمانه یکی نیز تک بارکیست
 کسی کویله سازد این بار کی
 بنان کسان دوختن چشم آز
 گنه کاره است انکش از دسترنج
 ۷۵ نه از دسترنج است نان کسان
 که از حلق این نا کسان فاصله
 همانا گنه کار تر در جهان
 چنان گفتم این را که گفت آنحکیم:

بسوزند نخلی که بر بار نیست
 که ناشاستی اندرین دار نیست
 بگیتی نبایسته نا چار نیست
 سوارش جز از مرد هموار نیست
 چنانندان که چیزش دربار نیست
 گناهی است کانرا ستغفار نیست
 بلب نان و در کیسه دینار نیست
 کسان پیشه جز جور و کشتار نیست
 فزون ترزیک حلقه نادار نیست
 کس از مردم مردم آزار نیست
 «یکی کل در این نغز گلزار نیست»

THE BEAUTY OF NATURE.

The world is nothing but a picture painted by the Creator,
 it deserves no reprehension by any one.

From end to end it is full of grandeur and glory, no defect
 is apparent on the same.

The world has been designed by the World-Creator in a
 mode better than which it could not be fashioned.

When recklessly thou makest an assault on the world,
 please know it is nothing but an attack on the Creator.

The world is exactly like a handsome damsel, the like of
 which is not to be found in the pleasure-palace of
 Farkhar. 5

Allow not thyself to be deceived by her, if commonsense
 be thy friend, for, deceit has no entrance in the house
 of a sensible person.

Turn not away from a damsel because she is tricky, for to a
 fair one it is no shame to deceive.

If a thorn pricks the finger of one who plucks the rose, the
 fault is not the thorn's, but of the gatherer.

So just and even has been the formation of the world, that even the circle drawn by a compass is not fairer in its proportions.

10 Seek not crookedness in the design made by the compass, if the devil has no concern with thy heart.

There is all light and radiance (in the world), and there is no darkness except in right proportion.

Look at this exalted canopy ; though its spokes are of gold it is in no sense wealthy.

Of some divine gold its threads are made, not of the gold of the worldly coins.

At the same time it is capable of taking two shapes, it appears inverted, but it is not so.

15 At times it is black, at times sky-blue, at times it is dark and dismal, at others the contrary.

At times on its forehead the red lines of twilight are drawn, at others they are not to be found there.

It looks like a fine and delicate bespangled garment, better than which no brocade is found in the market.

A royal dress may indeed be wonderful, but it possesses not the heavenly magnificence of the sky.

Look at those purple mountain, a half of which is rendered invisible by the clouds.

20 In a season of the rose pass by it, if the beautiful sight will not be a worry to thy eyes.

Go up to its elevated summit, the burden of snow on which is never lightened.

It is indeed an exalted palace, the dimensions of which are beyond the conception of any architect.

By the side of the verdure and the roses walk slowly with joy, if thy soul does not shy at the sight of a rose-bush.

If thou art not harassed by doubt thou wilt see that a hundred flowers are there but not one thorn.

25 Behold that flowing stream which thou mightst say was composed of the tears shed by the mountain.

It is the daughter of the sea and the beloved of the mountain, but its heart seems not to be fettered by its lover.

It wishes not to rest except in the embrace of its mother, consequently its business is not but to flow on and on.

The trees have interwoven themselves over and above it, almost to choke its path of progress.

It runs along, however, from this side to that, for its heart is not at peace through robbers and thieves.

Look at this majestic sun, seemingly shameless (in its naked beauty shining everywhere) yet not immodest. 30

It passes along the door and the terrace of people, yet is not aware of what passes inside the house.

Look at this fresh rose in the season of spring, pleasanter than which you will find not the glowing cheek of the beloved.

Look at the fruits hanging on the trees, like which even the royal pearl shineth not.

Behold that sprightly singing bird, which sings and wails not except over the rose.

And look at that young girl in whose heart love has not yet found an entrance. 35

Look at that pure-faced boy who is not yet involved in the coil of worry and woe.

Behold those innocent lot of children who have none but kindness for their nurse.

And see their fathers and mothers too whose hearts do not store any rancour or vengeful feelings.

These people form the world and such is the world, the world is not such black-faced and deceitful thing.

Why art thou aggrieved at these sights, if thy heart is not aggrieved with the Creator Himself? 40

And if with the designs of Providence thou art saddened, thy existence (lit. body) is nothing more than a picture on the wall (without feelings).

And if thou says't these designs are defective, then with thy statements I cannot agree.

With the plans and pictures of that expert Designer if any one finds fault it is an unworthy act.

If thou say'st these designs are all self-created—O, where is a thing in which the trace of the Creator is not there ?

45 Then, what things awry thou seest, is due to thine own eyes, for thy mirror is not free from rust,

Whatever evil befalls thee, it is all self-wrought ; for this misfortune the world is not responsible.

Thou say'st the world is all fiction, and here I have no reason to fight thee.

Where is that fiction which is not worthy of recital for once before thee ?

Why art thou annoyed at its repetition, for repetition of a story is not its blemish.

50 What is repetition to thee is something fresh to me ; the world can find no refuge before thee.

Two lives are required to supply experience to thee ; lo, these words are not mere fanciful thoughts.

If this be true, a hundred years of life is not sufficient for a wise person.

And if one were to take a lesson from the ways of the world, there is no harm in taking repeatedly advice from it.

And thou wailest about the woes of the world ; but the woes of the world are not too hard to bear.

55 Worldly sorrows form the mirror of His Love, wherein pleasure is not discernible without pain.

Ancient sages have thus said that joy exists not except in the removal of grief.

If thou art a free man seek for trouble, for none but the brave are worthy to tackle it.

He receives the peace and joy of life, whose soul is never aggrieved by trouble and calamity.

How can one who is not hungry partake with taste and pleasure of the various dishes before him ?

Verily, he alone can worthily withdraw his heart from the world who does not consider the world as an abject thing. 60

If thou dost abandon a thing thou wantest not, thou dost not carry much weight and merit in my eyes.

* * *

The other abode (the next world) is a city where thou wilt not have fields and villages and woods.

All bounties are there, but there are no farmers and tailors and carpenters.

They make all things here (our actions) and carry them there, for no labourers and slaves are there.

They reap and enjoy what they sow and gather here ; there are no vendors and purchasers there. 65

In that city, rejected will be the person, whose work here was nothing but finding fault with and renouncing things.

The world ought not to be renounced, for a rose-garden is not the place for corpses.

One should exert oneself and receive one's share, for the palm that gives no fruit will be cut down and burnt.

My faith now is, what was stated by the sage, that nothing unworthy is within this house.

Whatever there is, is as it ought to have been, necessarily therefore nothing undesirable is in the world. 70

The world is a fast-running steed and none but a balanced man can be its rider.

Whoever lets go this horse, know that he is not a man of substance.

To cast the eye of greed on the bread of others is an unredeemable sin.

He is a sinner who for want of effort and work has no bread for his mouth and no money in his pocket,

75 And the bread of those whose profession is naught but plundering and killing, is not earned by the labour of their arms.

From the throat of these unworthy people the distance of the gallows is no longer than the (hangman's) noose.

For verily, nobody is a greater sinner in this world than the man who harms mankind.

I have said all this, for that sage has said: "In this beautiful garden there is not a rose to be had."

ضلال مبین

- دیدم به «بصره» دختر کی اعجمی نسب روشن نموده شهر ز نور جمال خویش
 میخواند درس قران در پیش شیخ شهر وز شیخ دل ربوده بغنج و دلال خویش
 میداد شیخ درس «ضلال مبین» بدو و آهنگ ضاد رفته باوج کمال خویش
 دختر نداشت طاقت گفتار حرف ضاد با آن دهان کوچک غنچه مثال خویش
 میداد شیخ را به «دلال مبین» جواب و آن شیخ مینمود مکرر مقال خویش
 کفتم بشیخ راه ضلال اینقدر مپوی کاین شوخ منصرف نشود از خیال خویش
 بهتر بود همی که بمانید هر دو نان او در دلال خویش و تو اندر ضلال خویش

OPENLY GOING ASTRAY.

In Basra I saw a girl of Persian descent, who had lit up the whole city with the brilliance of her beauty.

She was learning to read the Koran before the Shaikh of the city, and she had robbed the heart of the Shaikh too by her amorous charms and glances.

The Shaikh was making her read the chapter on "Openly going astray", and he pronounced the letter (Dh) to the pitch of its perfection.

The girl had not the capacity to pronounce that letter correctly, with that dainty little mouth like a bud of hers.

She replied to the Shaikh, with a (D), which meant openly flirting, and that Shaikh continued to repeat his own word. 5

I said to the Shaikh, "Don't insist upon going along the path (lesson) of 'going astray', for this pert child will not let go her own idea.

"It would be better if both of you remain where you were, she in her flirtations and you in your lesson on 'going astray'."

عزم قوی

شاخی که خم آورد دگر راست نیاید	نخلی که قد افراشت به پستی نگراید
و آنمرد که شد پیر دگر تازه نیاید	ملکی که کهن گشت دگر تازه نگردد
کاین مادر اقبال همه ساله نزاید	فرصت مده از دست چو وقتی بکف افتاد
کز دغدغه و سستی کاری نگشاید	با همت و با عزم قوی ملک نگهدار
کز نرم دلی قیمت مردم نفزاید	گر منزلتی خواهی با قلب قوی خواه
اینجاست که دیوانگی ای نیز ببايد	با عقل مردم نتوان رست ز غوغا
یا کام دل از شاهد مقصود بر آید	یا هرک رسد ناگه و آسوده شود مرد
تا جز سوی این ره سوی دیگر نگراید	راه عمل این است بگوئید "ملک" را
خصایف منافق را چیره ننماید	یاران موافق را آزرده نسازد

AN ODE.

The date tree which raised high its stature will not stoop low, the branch that has grown crooked will not be straight any more.

The country which has become antiquated will not be rejuvenated, and the man that has become old will not be young again.

Let not the opportunity be lost when it once comes to your hand, for this mother will not give birth to good fortune every year.

With courage and grim determination guard the country, for nothing can be accomplished by hesitation and sloth.

5 If you seek a great position, seek it with a strong heart, for soft-heartedness will not add to the value of man.

With doubting wisdom you cannot rise above the noisy crowd, on some occasions madness too is required.

Either death overtakes the man and relieves him, or the wish of his heart is obtained from the desired beloved.

This is the path of action, say to Malek, with the exception of this path stray not on another one.

He ought not to make aggrieved his agreeable companions, he ought not to make victorious his disagreeable enemies.

زیر بار زور رفتن

دو رویه زیر نیش مار خفتن،	سه پشته روی شاخ مور رفتن،
تن روغن زده با زحمت و زور،	میان لانه زبور رفتن،
میان لرزوتب؛ با جسم مجروح	زمستان زیر آب شور رفتن،
بکوه "بیستون" بی رهنمائی،	شبهانه با دو چشم کور رفتن،
برهنه زخمهای سخت خوردن؛	پیاده راه هائی دور رفتن،
بنزد من هزاران بار خوشتر	که یکجو زیر بار زور رفتن.

کوه-سرآب

چون سرابند سفلکان از دور که نمایند بحرهای علوم
 هرچه نزدیکتر شوی سوبشان لاجرم بیشتر شوی محروم
 راد مردان ز دور همچون کوه نا پدیدند و قدرشان مکتوم
 سوبشان بیشتر شوی نزدیک قدرشان بیشتر شود معلوم
 گر نجومت بچشم خرد آیند گنه از چشم تست فی زنجوم^۱

می

این قطعه در جواب حکیم استاد رودکی است که گوید:

می آرد شرف مرد می پدید و آزاده برون از درم خرید

خرد را عجب آید از این نبید و آنکو به نبیدش دل آرمد
 می از تن بزداید توان و هوش فراوان ضرر است اندرین نبید
 در آغاز، عروسی بود نکو بفرجام، عجوزی شود پلید
 خدائی که بخیر افرید خلق، شر انگیز تر از می نیافرید
 بسا سرو بلندا که کرد پست بسا جان گرامی که بشکرید
 بسا مرد شریفا که می بخورد پلیدی بجهان در پراگشید

۱ این قطعه تقریباً ترجمه و مفهوم کلمات «روسو» است.

عفت زن

- شب است و آنچه دلم کرده آرزو اینجاست ز چشم شوخ رقیب ایصنم چه پوشی روی؟
نگاهدار دل از آرزوی نا محرم که فروجاء و جمال زن نکو اینجاست
حذر چه میکنی از چشم غیر و صحبت خلق؟ ز قلب خویش حذر کن که گفتگو اینجاست
خیال غیر مکن هیچ کان حجاب لطیف که چون درد نبود قابل رفو اینجاست
شنیده ام بزنی گفت مرد بد عملی: که نیست شوهر و محبوب کام جو اینجاست
قدم گذار بمشکوی من: که خواهد گفت؟ بشوهر تو که آن سرو مشک مو اینجاست
چو آن کلام زن از مرد نابکار شنید بقلب خویش بزد دست و گفت: او اینجاست
خدا و عشق و عفافند همزه زن خوب بهشت شادی و فردوس آرزو اینجاست
"بهار" پرده موئین حجاب عفت نیست "هزار نکته باریک تر ز مو اینجاست" ۱۰

AN ODE.

It is night-time and what my heart desired is here, of life
I count not the hour when she is here.

O darling, why dost thou hide thy face from the impudent
eyes of the rival? Conceal thy heart from him, for
there lies honour.

Protect thy heart from the desires for strangers, for the glory
and honour and grace of a good woman lies in this.

Why dost thou avoid the eyes of strangers and conversation
with people? Avoid the inclinations of thy own heart,
for here lies the rub.

5 Think not of others, because that delicate veil, which if
torn cannot be repaired, is this one.

I have heard that to a woman a man of bad character stated :
your husband is not here, whilst your longing lover is.

Step into my parlour, for who shall tell your husband that
that cypress with her musky hair was here?

When the woman heard these words from that wicked man, she struck her heart with her hand saying that he (the tell-tale person) is here.

God and love and purity accompany a good woman, the heaven of delight and coveted paradise itself are here.

O, Bahar! the veil made of hair is not the veil of chastity, 10
a thousand subtleties thinner than hair are involved in this point.

قطعه

ماده تاریخ افتتاح راه شوسه خوزستان که بالای درب تونل خرم آباد نقر شده است

به امر "پهلوی" شاه معظم

که بادش دولت و اقبال همراه

بیامد لشکری تا قوم "لر" را

به آداب تمدن سازد آگاه

هم از خاک "لرستان" شاه راهی

کند تا خاک "خوزستان" بدخواه

بره در، یافشاری کرد این کوه

گرفت از فرط نادانی سر راه

به امر خسروش درهم شکستند

وزان پیدا شد اینعالی گذرگاه

بتاریخش "بهار" از حق مددخواست

بگفتندش ز نام شه مددخواه

چو شد ز امر رضاشه کننده این کوه،

بجو تاریخش از لفظ "رضاشاه"

A POEM.

[This poem has been engraved on the tunnel going through a mountain on the way from Khorramabad to Salehabad, the new and beautiful road recently built by the order of H. I. M. Rezashah Pahlavi. It records the date of making the tunnel according to the *abjad* system.]

By the order of Pahlavi the great Shah, whose companions
may fortune and good luck ever be,

Came an army to the tribe of the Lurs, to teach them the
ways of civilization.

He also wished to make a royal road from the province of
Luristan to that of Khuzistan.

On the way, this mountain had the impudence to block the
road through height of ignorance.

5 By the order of the Sovereign the mountain was bored
through and this fine passage came into being therefrom.

To record its date Bahar sought the aid of Providence, and
he was told to seek help from the name of the King.

By the order of Rezashah this mountain was tunnelled
through, so seek its date from the word " Rezashah".

پا فشاری

پا فشاری و استقامت میخ سزدار عبرت بشر گردد

بر سرش هرچه بیشتر کوبند پا فشاریش بیشتر گردد^۲

۳ شاهزاده افسر رئیس انجمن ادبی قطعاً فوق را اینطور جواب گفته است:—

بس شکفت آید از بهار مرا که ستوده است پافشاری میخ

چون زدنش بسریخاک نشست پس کجا بود پایداری میخ

پست گردد ستم پذیر شود نا ستوده است برد باری میخ

بازار گاد

آقای میرزا بهاء الدین خان حسام زاده بازار گاد فرزند دکتر حسام الاطباء
شیرازی مدیر مدرسه متوسطه سلطانیه شیراز

PASARGADH.

Mirza Baha-ud-din Khan Hesamzadeh, Principal of the Madresseh-e-Sultanich, Shiraz, and one of the leaders of the Boy-Scout movement there.*

سرودهای مدرسه

سرود کودکان

بند اول

ما کودکان - بهر ایران - باید کوشیم از دل و جان. علم و هنر - موجب فخر ما
گردد در دوجهان. سعی و عمل رهبر ما باشد ای فرزند کیان. فخر و شرف -
مشعل ما - در این راه تیره عیان. ما نو باوگان دبستان از بهر ایران -
باید کوشیم از دل و از جان.

بند دوم.

ای جوانان همتی هان خیزید اینک وقت شماست. بهر وطن - رنج و محن بهر
جوان نیک سزااست. فخر سلف - عز و شرف - گر در کف آرید بجااست.
نام شما - عزت ما در سایه علم بیاست. ما نو - با - و - گان دبستان -
از بهر ایران. باید کوشیم از دل و از جان.

سرود ایران

ای ایران - ای بیسه شیران - ای وطن - ای که مارا تو - جسم و تن
و جان هستی. درد همه مارا درمان هستی - از جان و دل خواهیم عزت و قدرت

* When I visited Shiraz in April, 1932 I saw a thousand boy-scouts singing the stirring songs Pasargadh and others had written for them. The effect this produced on me has made me include some of them here.

نو. چیزی نخواهیم جز سعادت تو - باید با دانش کرد آبادی و عمران
 در حفظت باید جان را قربان سازیم - در سایه ات باید پس شاد باشیم؛ در پرتو
 دانش آزاد باشیم - کار دانش - و از بینش - بیرق عزت بریاست، جهل و غفلت
 موجب ممت است - (در حفظ ایران تا ما هانکوشیم - جامه عزو اقتدار هرگز
 نبوشیم - علم و اخلاق و کوشش راه نجات است - کار و کوشش - علم و دانش
 سعی و ورزش - پاینده باد)

سرود کار

خیزید از این خواب ای نسل ساسان - ترك گوئید این خواب گران - دوست
 دارید وطن را از دل و جان - نپسندیدش نزد جهان اینسان .
 کر در جهان عزت خود جوئید - ترك اینسان غفلت خود گوئید - تا از نیروی
 سعی و کوشش هموطنان - در چنگ آرید عزت و قدر و فخرتان - و از پرتو
 علم و دانش ای نسل جوان - روشن سازید این زمان صحنه قلبتان - ایرانیان
 (هان - جنبشی کنید - ز این سپس، کوششی کنید - که این زمان - جز دانش
 و فضل و صرف وقت و کار - عزت و فخرتان ناید در اختیار - از سستی و غفلت
 میباید فرار تا که ز بند محنت و ذلت - و ار هانید - زنده کنید - (این وطن و
 بوم و بر اجداد و اسلافتان
 این وطن و بوم و بریاکان - ای پسران ای نسل جوان

سرود ورزش (پیش آهنگان)

(مطابق آهنگ سوپوتا Subotta است)

ای پیش آهنگان - خیزید از جا - کوشش بنمائیم - جنبش بنمائیم
 جنبیم ز جا - خیزید بیا - ورزش بنمائیم قدرت بفزائیم

تا از نیروی کار و کوشش سعی و ورزش علم و دانش ز این پس تورا عزت فزائیم
 ایران ما - یورساسانیم - احفاد - کیانیم - از دودمان آن والا شاهانیم ،اشانیم
 چون شیران - غرانیم - پس باید عزت و شوکت و قدرت و عظمت ایران پیش
 آهنگان با قیمت جان - در چنگ آریم - ایران

سرود وطن

(آهنگ مطابق والنسیای فرانسوی (Valencia)

وطن توئی - جسم ما و جان ما و روح ما و مرز ما و بوم ما و خاک ما
 وطن توئی آنکه زاده تو ما و پرورش بداده - پس فدای تو است جسم ما و روح
 و جان پاک ما
 وطن تورا ما پرستش آوریم و راه چاره نیست جز تعالی تو و یا هلاک ما
 پسر ایران - همتی کن و کوشی - پسر ایران نهضتی و جنبشی
 تا به نیروی ورزش و به پرتو علم و فضل - ز بیخ و بن برکنیم درخت شوم جهل.

سرود هیجان

(مطابق آهنگ والس روزا است (Waltz Rosa)

ای - پور ایران - ایندم برخیز از جا که دیر است - که دنیا به سرعت رونده است -
 گروا پس مانی ضرر نو جبران ناپذیر است .
 با سعی و کوشش آربکف - عز و اقتدار سلف - آبروی رفته ز کف - با علم و
 دانش باز آر .
 همتی همت ای جوان - گر تو هم نخیزی ز جا کار مملکت زار است - تنها چشمان
 امید بتو است پسر ایران
 خیز و بشتاب پسر بدبستان - که عزت تو و وطنت آنجاست بیرق فتح در آنجا
 بین بریا ست - مرد از دانش سربلند و والا است .

(با علم و کار و اخلاق و ورزش - با علم و کار و اخلاق و ورزش قدر و فخر و
 آبرویت برجا است - عزت نصیب دانا است - بیا پسر پس شتاب بدبستان -
 ای جوان خیز از جا - وطن را از جان خواه - میزی با عز و جاه - ره خواهی
 اینک راه - ویران کن این بنا - از نوساز بردلخواه پسر ایران

سرود پسران

(مطابق آهنگ تاسکو یارودینا (Tanko Parodina)

ای - پسران - هله هنگام کار است - که زنک جهل از دل زدائیم - با دانش وطن
 را آرائیم .

هنر واصل خود نمائیم - اختر اقبال چون مهر رخشان تابان گردد
 تا وطن را آباد سازیم - مام وطن را شاد سازیم و ز برق تابان علم و معرفت روشن
 کنیم صحن وطن - رشک ارم و گلشن کنیم - وقتان تنک است زود خیزید زاده
 شیران - برفراز عزت کوبید پرچم ایران و این مرز باستانی را نپسندیدش ویران
 هله خیزید از جا - که از این پس - ای جوانان - وقت شما است
 همت ایرانی برجاست - عزت ایران دست شما است - شوکت اسلاف خود را در -
 چنگ خود آرید - نوبت عز و فخر و پس شوکت شما است - وقت کار است همت
 همت ای زاده دلیران .

A SONG FOR BOY-SCOUTS.

O sons, lo, the time for action has come; let us remove the
 rust of ignorance from our hearts, and adorn the country
 with learning; let us show our attainments and original
 worth, that the star of good fortune may shine like the
 sun.

We shall thus make prosperous our home-land, gladden the
 heart of our mother-country; the expanse of Iran we
 shall lit up with radiant light of science and learning,
 and make it the envy of the garden of Iram.

Your time is short, rise quickly, O sons of lions! Hoist the flag of Iran on the heights of honour and let not this ancient soil be any more desolate.

Halo, arise, for henceforth, O youths, the time and turn are yours!

The old spirit of Iran is still there, and its honour is now in your hands; grasp within your hands the glory of ancestors, then in your turn honour and pride and glory are yours.

This is the time for action, have courage and ambition, O sons of the brave!

سرود حرکت

جواب و سؤال فلوت و شیپور

(فلوت) - ما جمع پیش آهنگان - از نسل جمیم - ملک ایران - مهد شیران خانه ماست - پس باید . عننت جانرا نثارش کنیم .

(شیپور) - شیران - شیران - به پیش - آبی در کار اندیش - گامی نهیم در پیش (فلوت) - هنگام عمل چون آهن سخت و محکمیم .

(شیپور) شیران - شیرانیم - وطن تن ما جانیم - گاه نبرد غرانیم .

(فلوت) ما شیران این مرزوبوم نه از کس کمیم .

(شیپور) ایران - ایران ما است - قدر و فخرش برجاست بیرق فتحش برپاست .

(فلوت) در پر تو فضل و علم با قدر و معظمیم .

علم و دانش - کاروورزش - مارا در جهان معظم کنند .

صدق و راستی - پس مارا فارغ از غم کند چون کوه محکم کند - و از گمنامی کم کند - مارا فخر جم کند .

ماشیرانیم - و از کیانیم - نسل مردانیم - ماروزی فخر دنیا بدیم - ما صاحب ایرانیم .

چند کلمه به پسر امروز

ای نو گل زیب بوستانی
 وای همدم روح آسمانی
 و از عطر صفای دل معطر.
 روی سخنم بتواست امروز؛
 بس پند ز گفته ام بیاموز؛
 ارمان دل از کسی نجویم.
 لب بسته بکنج غم خموشم
 بگسسته ز کف عنان هوشم
 از طعنه نا کسان بفرسود.
 در ناله دل بسی اثر هاست
 در گفته من بسی خبر هاست
 از سینه ریش درد مندم.
 تا خدمت خلق پیشه کردم
 بر ریشه جان چو تیشه کردم
 از حسرت خلق گول نادان.
 داد سخن و مقال دادم
 بگداخت و سوخت پس نهادم
 عقل از سرو تن زجان بدر شد.
 ز این خلق دگر برده سودی
 اما کس از آن ندیده دودی
 در محنت و رنج گاه و ناگاه.
 ادوار جوانیم فدا گشت
 نیروی نهانیم هبا گشت
 احوال من اینچنین شب و روز.

ای غنچه ناشکفته در باغ
 ای جلوه باغ و رونق راغ
 وای قلب تو پاکتر ز گوهر
 امروز مراست شکوه ای چند
 خواهیم که کشایم از دهان بند
 راز دل خویش با تو گویم
 دیری است که در زمانه دون
 دل غرقه بخون و دیده پر خون
 جان و تن من دمی نیا سود
 بنیوش که این سخن ز دل خاست
 برخاست ز جان و پس ز تن گاست
 بشنو که بر آمده است پندم
 يك چند بدوره جوانی
 گر بود مرا تن و توانی
 بگداخته در تنور دل جان
 در راهبری قوم گمراه
 از شعله ناله های جانتگاه
 فریاد من از سپهر بر شد
 جز سخره و طعنه و بکوهش
 احساس بسوختیم در آتش
 ز این مردم کینه ورز بدخواه
 در خدمت مردمان این خاک
 دل غرقه بخون و سینه شد چاک
 پرواهه و کرد شمع در سوز

مگذشت از این گذر زمانی
 بگذشت چنانکه تو ندانی
 لب بستم و چون چراغ خاموش
 نابرده ز عمر حاصل اما
 ناچیده ز گلستان گل اما
 همدار خسان رهی نجویند
 چندی بگذشت زان خموشی
 یکبار دیگر ز پرده پرشی
 این مرتبه هر چه بود بگذشت
 اکنون به بر تو پاسدار است
 بر گرد تو همچنان هزار است
 شب تا بسحر نخفته بیدار
 شبها همه شب برنج اندر
 روزان همه روز شور درس
 در راه تو دزد در کمین است
 همدارو گسل ز یکدگر دام
 در دفتر روزگار و ایام
 همدار که دیو ره نبندد
 این کشور و مرز باستانی
 شد مظهر عجز و ناتوانی
 آن قدرت و عزتش کجا شد؟
 چشم همه خیره خیره بر تو است
 آن گوهر شاهوار در تو است
 در پوست چه ای چنین برون آی!
 ای چشم بدان ز روی تو دور
 ای دیده دشمنان تو کور
 بس گرک که در لباس میش است
 تو راه امید مائی و بس

کار خدمت خلق خسته گشتم
 و از قید امید رسته گشتم
 با حسرت و درد و غم هم آغوش.
 در راه تو جان فدا نمودم
 بر روی تو باغ را کشودم
 زان نو گل بوستان نبویند.
 کاین تو سن عشق سرکشی کرد
 بگذشته و ترک خامشی کرد
 همت به ترقی تو بکماشت.
 در خدمت تو کمر بیسته
 دست از دل و دل ز جان بسته
 در خدمت تو بیجان وفا دار.
 تا خانه تو نگاهدارد
 تا عزت تو بدست آرد
 چشمت بگشای راه این است.
 در رهگذر تو دامها هست
 از نیک و بد تو نامها هست
 بدخواه بروی تو نخندد.
 میبود تو گوئیا سیه بخت
 تا بست ز راه معرفت رخت
 و آن سطوت و شوکتش کجا شد؟
 برخیز کنون نه وقت خواب است
 دیگر که نه طاقت و نه تاب است
 و آن گوهر و اصل خویش بنمای.
 ز نهار ز نا کسان به پرهیز
 با خیل خسان دمی نیاہیز
 لبخند زمانه بر ز نیش است.
 در کسب کمال و علم میکوش

در این پند ز من همواره بنیوش
 در یاب و بچنک خویش آور.
 با حسرت و غم برون روم من
 جان برده برون ز جامه تن؛
 محفوظ بدارش از بد اندیش.
 کاین مرز بنزد من عزیز است
 کاین مرز کیان و مرد خیز است
 تا نام تو بر شود ز افلاک.
 در رهگذر توام چراغی
 از باده دل تورا ایاضی
 کشتی و به عشق ملک یابست
 این ششقه آخرین کلامی است
 کاز من نه نشانی و نه نامی است
 و این درو گهر چگونه سقیم!
 و آنگاه که مهر شد پدیدار
 زد نغمه و گشت حق نمودار
 یاد آر ز باغبان دلریش.

نبود بسرای ما دگر کس
 وقت تو بود چو در و گوهر
 قرداست که زین سرای بیدر
 با سینه ریش و دیده تر
 در دست تو داده مایه خویش
 زهار بجان نگاهدارش
 از جان و ز قلب پاسدارش
 دل پاک نگاهداروی پاک
 امروز در این سرای تاریک
 بس رنج کشیده تا که دادم
 تا از می علم و عقل سرمست
 اینک زمن است گفته ای بیش
 آنروز نگر بدفتر خویش
 بین با تو بکودکی چه گفتم
 آنکه که شکفت غنچه گل
 خندید چمن بابر و بلبل
 یاد آر مرا بخاطر خویش

پژمان بختیاری

آن عقده ای که حل نشود مشکل من است
 جایی که پاره تن من قاتل من است
 آن غنچه ای که خنده نه بیند دل من است
 گوئی که غم سرشته در آب و گل من است.
 از خرمن حیات همین حاصل من است
 دستم اگر بمرگ رسد ساحل من است
 گفتا که این خرابه کجا منزل من است
 بد تر ز مرگ زندگی هایل من است

آندشمنی که دوست نگردد دل من است
 از دشمنان چگونه شکایت توان نمود
 آمد بهار و غنچه گل خنده زد بشاخ
 بی غم نبوده ام نفسی در تمام عمر
 قلبی بخون نشسته و روحی ز غم فیکار
 غرقم به بحر حیرت و راه نجات نیست
 گفتم مرو بجز دل من در دل کسی
 "پژمان" ز هول مرگ سخنها شنیده ای

پژمان

آقای میرزا حسین خان متخلص
به "پژمان" از اهل بختیاری دارای
تالیفات مختلف میباشند که اغلب
آنها بطبع رسیده است.

PAZHMAN.

Mirza Husein Khan Pazhman.

ما کیستیم؟

از چشم آسمان و زمین اوقتاده‌ای
دست کرم برابر عالم گشاده‌ای
در راه باد شمع سلامت نهاده‌ای
و اما نده‌ای زاسب سعادت پیاده‌ای
بریا چو شمع تا دم مرگ ایستاده‌ای
بد بخت مرده‌ای و سیه بخت زاده‌ای

ما کیستیم؟: دین و دل از دست داده‌ای
بای طمع بدامن همت کشیده‌ای
بر دست برق خرم من هسقی فککنده‌ای
در شارع بقا ز گر انباری امید
با آب چشم و آتش دل در طریق عشق
باران بگور من بنویسید بعد مرگ

زود مرو

بنگر اشکم و از چشم نرم زود مرو
بنگر کز دو طرف در خطرم زود مرو
نظرت سیر ندید از نظرم زود مرو
ترسم ایمه که نبینی دکرم زود مرو
زود باشد که ببینی اثرم زود مرو

می تپد دل بفراقت ز برم زود مرو
آب چشم از طرفی آتش دل از طرفی
میرود جان ز تنم جان من آخر بنشین
اگر اکنون نشینی بکنارم نفسی
نفس از سینه متمکم بصعوبت خیزد

قطعه

مهر و وفا کلی است که او بو نمیکند	در غبت بمهر آن بت بد خو نمیکند
آئینه گر شوم سوی من رو نمیکند	آئینه روی من که رخس قبله دلست
ور ماه نو شوم نظر انسو نمیکند	گر خاک ره شوم قدم اینجانمی نهد
گر جمله کاینات کنند او نمیکند	بر حال ما ترحم و بر روی ما نظر

شمع بی پروانه

کس جای درین کلبه ویرانه ندارد	در کنج دلم عشق کسی خانه ندارد
کس ناب تکهداری دیوانه ندارد	دل را بکف هر که نهم باز پس آرد
انشمع که میسوزد و پروانه ندارد	در بزم جهان جز دل حسرت کش مانیست
راهی بحریم دل جانا نه ندارد	ای آه مکش زحمت بیهوده که تا نیر
• ده روزه عمر اینهمه افسانه ندارد	تا چند کنی قصه ز "اسکندر" و "دارا"

THE CANDLE WITH NO MOTH.

In the corner of my heart nobody's love has made an abode ;
nobody makes a lodging in this desolate hut.

In the palm of whatever person I place my heart, she brings
it back to me ; no one has the patience to look after
and protect this mad thing.

In the banquet of the world, that candle which consumes
itself and has not a moth (circling round it), is none
else but our grief-stricken and yearning heart.

O sigh, take not the useless trouble of being heaved out,
for thou wilt not find an effective way to the sanctuary
of the beloved's heart.

5 How long wilt thou recite the glory of Alexander and
Darius, the ten days of life are too short for all this
fiction.

آسودگی از خسته گریزد

راحت زد دل سوخته پیوسته گریزد	آسایش و خواب از من دلخسته گریزد
جان از تن نالان من آهسته گریزد	یکباره مرا از غم هستی نرهد

بسته است ز هر سودر رحمت برنخ دل
خوشبختی ازین خانه در بسته گریزد
بگریخت نشاط از دل بشکسته بیکبار
چون آب که از کوزه بشکسته گریزد
جان و تن من خسته شد از بار حوادث
شک نیست که آسودگی از خسته گریزد
بگریخت اجابت ز دعاهای سحرگاه
چون دانه که از سبجه بگسسته گریزد

بود من

انچه تأثیری ندارد در جهان؛ بود منست
انچه نگرفته است اشک از چشم کس؛ دود منست
گفتم از مرگم غمین خواهد شدن لیک از دلش
انچه بیرونست فکر بود و نابود منست
همچو آن جوئی که یا بد در دل دریا وجود
انچه پیدای نیست از بیسایگی جود منست
بس ضرر در دوستی از دوستاران دیده ام
روزی از کس گرمی بینم زبان سود منست
ایکل ار افسرده باشد خاطرت حیرت مدار
جای آرام تو جان محنت آلود منست
غصه گوئی خاص جان رنج پرورد منست
رنج گوئی خاص جسم غصه فرسود منست
از وجود شوم من شادی ز گیتی شد چنانک
روز مرگ شادمانی روز مولود منست

غم عشق

بسوخت جان من آن لعبتی که جان منست
زد آتشم بدل آنکس که دلستان منست
حکایتی عجب است؛ این بکس نشاید گفت
که خصم جان منست آنکسی که جان منست
اگر زبان من از عرض عشق در ماند
بیان اشک فکر کانهم از زبان منست

چگونه خوانمت ایگل باشیانه خویش
 که برق حادثه مهمان آشیان منست
 ز سنک فتنه گردون مترس و آکه باش
 که این معامله با مشت استخوان منست
 مدار باک و جفا کن؛ که هر شکوه ز دوست
 ز سینه سر نزند، گر فغان فغان منست
 بداد خواهی ازو وا کنم دهان؟ هیات!
 ز چشم طالع من بسته تر دهان منست
 چگونه دل هوس عمر جاودانه کند
 که آیندو روز بقا خود بلای جان منست

THE PAIN OF LOVE.

My heart has been consumed by that doll which is my beloved; my heart was set fire to by that person who is my heart-ravisher.

This is a wonderful tale and ought not to be divulged to any body that the enemy of my life is the one who is life itself to me.

If my tongue is powerless to represent my love, look at the description my tears give, for they too are a tongue to me.

O rose, how can I invite thee to my nest, for the lightning of unforeseen events is a guest in my abode.

5 Fear not the mischief of this revolving dome, and know that this affair will be settled by my bony fist.

Fear not and oppress me as thou canst, for to complain of the friend no wail shall escape my bosom though that wail be mine.

Shall I open my mouth in complaint against her? Impossible; my mouth is closed even tighter than the eyes of my good fortune.

How can the heart have a desire for eternal life when these two days of existence are a calamity to my soul?

پور داود

پرفسور ابراهیم خان پور داود
در ۲۸ جمادی الاول ۱۳۰۳ هجری
مطابق ۵ مارچ ۱۸۸۶ میلادی
در رشت متولد گردیده اوایل عمر
را به تحصیل طب و بعد حقوق پرداخته
در سال ۱۳۲۶ مسافرتی به بیروت
نموده تا سال ۱۹۲۵ را در اروپا
به تحصیل و تحقیق تاریخ و ادبیات
قدیم و جدید شرقی بخصوصه ایران
گذرانیده در سال ۱۹۲۵ نیز

مسافرتی به بندر نموده و شروع به ترجمه و تفسیر مفصل اوستا کردند.

اخیراً از طرف دولت شاهنشاهی ایران برای عضویت در ینیورسته
"شانتی نیکتان" موسسه فیلسوف و شاعر مشهور هند "رابیندرانات ناگور"
نامزد گردیده و اکنون در محل مذکور میباشند.

پور داود در قرن اخیر اولین کسی است که در زنده ساختن آثار ادبی کهن
در ایران کوشیده و تنها بتحریر احساسات ملی و روح وطن پرستی بزرگترین
آثار پر از افتخار ایران باستان یعنی کتب اوستا و یشتها (ادبیات مزدیسنا) را
بفارسی ترجمه و تفسیر نموده با یاد داشتهای مفید در دسترس فرزندان
امروزه آن مملکت قرار دادند آثار ایشان که تاکنون بطبع رسیده عبارتست از
کاتها (سرودهای زرتشت) یشتها (ادبیات مزدیسنا) خرده اوستا و یسنا
(در تحت طبع است) دیوان ایشان بانضمام ترجمه انگلیسی آن بنام پوراندخت نامه
در بمبئی بطبع رسیده است

POURE-DAVOUD.

Poure-Davoud was born at Resht on 5th March 1886 (1303 A.H.). At a young age he went to Teheran to study medicine and thence proceeded to Beirut and Paris to study International Law. Thereafter he went in for Oriental Studies in France and Germany and studied the ancient literature of Persia for well over 20 years. His masterly translations of and commentaries on, the Gathas, Yeshts, the Khordeh Avesta and the Yasna (such as have hitherto been published) have been received with a concourse of approval by all scholars in the world. Practically he was the first of the modern Persian poets and writers to look to the literature and culture of Ancient Persia from a patriotic standpoint. He was appointed by H. I. M. the Shah's Government to the Chair of Iranian Culture founded at Dr. Rabindranath Tagore's Viswa-Bharati University at Shantiniketan (India), in May 1932.

امشاسپندان

<p>به زرمشت اسپنتیان زد خرویش
 ترا اختر جاودانی دمید
 شوی نزد هر مزد دادار پاک
 ستاره فزون دید و بس بارگاه
 • فروزنده و روشن و شیدور
 پدیدار گسنبد هزاران هزار
 روان و دوان از بی همدیگر
 ز کیوان و بهرام و جیسی و مهر
 شکفت اندرا ز رنگ چون پریان
 ۱۰ یکی بهرمان وش دگر سیم رنگ
 دگر زان کبود و بنفش است و زرد
 همی از چپ و راست شهر زنان
 در اندیشه از گردش اختران
 گواهی دهد بر خدای بزرگ</p> | <p>یکی بامدادان فرو شد سرون
 که هنگامه ره سپردن رسید
 ترا باید اکنون کزین توده خاک
 زراتشت شد بر مهین پیشگاه
 دگرگون جهانی پر از زیب و فر
 نمودار اختر برون از شمار
 بگردش ز خاور سوی باختر
 ز ماه وز ناهید و تیر سپهر
 سرا سیمه از چرخ و از کهکشان
 یکی سبز و سرخ و یکی زان خلنگ
 یکی زان سپید و دگر لاجورد
 فرشته ز هر سوی هورا کشان
 زراتشت در بیکران آسمان
 بنمود گفت آنکه که چرخ سترگ</p> |
|--|--|

درود و سپاس و ستایش نمود
 نیارست خود داری و ناب بیش
 نمودندش در گرزمان دیده باز
 نه خرگاه و نه کاخ و نه باره دید
 جز از شید چیزی نمودار نیست
 بفرزند اسپنمان راز داد
 خداوند یکتا و روزی رسان
 یگانه فروزنده و بنی نیساز
 برم آشکار است هر زشت و زیب
 چه در کاخ بالا چه در خاک پست
 توانا و دانا و نیک و رسا
 همایون و فرخنده آراست تر
 بلند سر افراز و آزاد ترا
 مرا مرگ و انجام و آغاز نیست
 خدیو و سر و افسر و کندور
 هنر پیشه و رهبر و هوشیار
 هم اندیشه زشت و فرخنده را
 همی جنبش کرم و رفتار مور
 فروغ درخشان و پاینده ام
 شکبیا و ینا و زیبا و نفز
 که در کیش مزدا کنی رهبری
 نما مردمان را ره استوار
 هماره خوش و خرم و زنده باش
 در این پست و بالا اهورا یکیست

۱۰ همی لابه کرد و نیایش نمود
 در افتاد از پا برون شد ز خویش
 ببردندش آنگاه سوی فراز
 در آنجا نه چرخ و نه ستاره دید
 کسی را در این جایکه بار نیست
 ۲۰ اهورا بنا گاه آواز داد
 منم آفریننده مهربان
 منم پاک و بخشنده و چاره ساز
 منم پاسبان فراز و نشیب
 منم آگه از آنچه بوده است و هست
 ۲۰ منم سود بخش و منم پارسا
 منم پاک تر نیک تر راست تر
 منم مهر و برتر و راد تر
 مرا کس همورد و انباز نیست
 زبردستم و داور و داد گر
 ۳۰ خردمند و گویا و آموزگار
 نکهبانم از پیش آینده را
 هویدا است زدم ز نزدیک و دور
 همی خسرو و شیند تابنده ام
 ز هر چیز آگاه و بیدار مغز
 ترا برگزیدم به پیغمبری
 ۳۰ زمین را از این کیش آباد دار
 ز من خاکیان را نماینده باش
 بگو خاکیان را که مزدا یکیست

۱ کلماتیکه بر کتب تفصیلی استعمال گردیده است از خود اوستا اقتباس شده است در کتاب
 مقدس غالباً باین گونه صفت بر میخوریم

- مبادا که اهریمن تیره روی
 مبادا که جادوی دیو و ددان
 گر آئین من سست بنیان شود
 بکشور رسد زان زیان و گزند
 به زرتشت آنکه یکی نامه داد
 از این نامه جویند روی زمین
 ستوده در آن پاکی و راستی
 جهان زان سراسر شود پر فروغ
 هر آنکس که رو بر اهورا کند
 ز هومت ز هوختم از هورورشت
 روان از پس مرگ شادان شود
 پس آنکه بر او رو کنند دختری
 ز چهر درخشان و موی سیه
 شکفت آرد از دبدن وی روان
 زوی پرسد ای دخت نام تو چیست
 ندیدم چو تو نیک اندر زمین
 دهد پاسخ آنکه دخت رسای
 منم پیکر کار و کردار تو
 سرافراز و خوشنود از خود روان
 نشیند بر اورنگ گاه زرین
 بدوزخ بر نددت اگر در جهان
 چو بگرفت زرتشت این نامه را
 پس آنکه گروهی ز امشاسپند
 ز گفتار این شش تن آموزگار
- کند خاکیان را همه زشت خوی
 کند رخنه اندر دل مردمان
 و گر کلخ این کیش لرزان شود
 شود مردمش گمره و دردمند
 بآب نامه نام اوستا نهاد
 ز پستی بیالاره راستین
 نکوهیده بس تنگی و کاستی
 برون از گزند و فسون و دروغ
 اشو گردد از آنکره و ارهد
 گرایند مردم بسوی بهشت
 گذرگاه چینوات آسان شود
 خوش و نغز و زیبا و جان پروری
 در آمیخته کرفه را با کنه
 چو زبنسان ندیده کس از خاکیان
 نژاد از که داری و مام تو کیست
 چنین خوب چهر و چنین نازنین
 مرا ز آن خود دان تو ای پارسا
 هم اندیشه نیک و گفتار تو
 سوي باغ فردوس گردد روان
 چنین جاودان در بهشت برین
 دروغی ز تو بگذرد بر زبان
 مهین دفتر نغز و فرزانه را
 یکا یکا بوخشور دادند پند
 بیمبر رسا گشت و آگه ز کار

۱ مضمون مجسم شدن اعمال حسنه هر کسی در روز قیامت در عالم روحانی بصورت دختر زیبایی از وندیداد (تسقی از اوستا) استخراج گردیده است

پرستار باشند در دو سرای
 بزرگند و فرمانده و مهترند
 ز نیکی^۱ اندیشه لختی سرود
 که زشتی روان را رساند زیان
 میازارش کزوی نیاید گزند
 که زبید بنوزادکلن هال و غال
 بخشم آید از آن جهان آفرین
 مبادا که زخم آرایش بر دهان
 به پیغمبر پاک والا سرشت
 نگردند اندر بی آزو کین
 اشوئی و پاکی به بر آورند
 که آتش بود شید دادار پاک
 نمایان زوی گرمی^۲ مهر دوست
 بلندی رسائی خجسته تی
 کزین آخشیج است قر و سی
 «بشهریور» اندرز و پیمان رسید
 شها در جهان نیک نامی بجوی
 روان را بآئین بده پرورش
 ز مردم کند دور آسیب و رنج
 کزین برشمارند و نیکو گهر
 رسد ز آن همی مردمان را زیان
 خردمند و دانا و پاکیزه خوی
 ز مهر و زدانش بسی یاد کرد
 شود بوم و کشور پر از جاه و فر
 بسختی همی پایداری کنند
 به بندند از ژاژ گفتن دهن

بود گفتشان سر بسر از خدای
 پس از کردگار از همه برترند
 نخستین «و هومن» زبان برکشود
 ۶۰ زرانشت برکوی برخاکیان
 هر آن جانور کو بود سودمند
 بویره مکش بزه خرد سال
 ستوران اگر رنج بینند و کین
 ۷۰ نشاید به سگ داد سخت استخوان
 از آن پس چنین گفت «اردیبهشت»
 بفرمای تا مردمان زمین
 زمانه بشادی بسر آورند
 بگنبد نهند آذر تابناک
 ۷۵ درود فراوان باآتش نکوست
 بجویند زو گرمی و روشنی
 مبادا که کانون شود ز آن همی
 چو پند «وهشتا» بیابان رسید
 زرانشت از من به خسرو بگوی
 ۸۰ نما پیشه خویش داد و دهش
 نیاز و دهش در سرای سپنج
 مس و سیم و پولاد و ارزیر و زر
 اگر زنگ گیرند آن گوهران
 «سفندارمذ» چارمین پند گوی
 ۸۵ ز اندرز زرتشت را شاد کرد
 ز نیروی دانش ز زیب هنر
 بمردم بگو بردباری کنند
 نگویند دشنام و باوه سخن

- سازند خاك و زمين را زبون
 ز مردار و لاشه زلاى و آلژن
 بر او خانه سازند و آرامگاه
 هر آنكس كه آباد دارد زمين
 چنين گفت «خرداد» پروردگار
 ز آئين نيك و نهاد بهي
 بگردد ز آئين جهان استوار
 بگو ياس دارند از جويبار
 روا نيست در آب آلودگي
 زمين جاودان سبز و خرم بود
 سخن را «امرداد» انجام داد
 كه مردم نكوئي بجاي آورند
 ز پاكيگي و ز بيكي روان
 نشانند در باغها نونهال
 بهر جا كه رويد درخت و گياه
 ز راتشت بر كو بفرزند خاك
 بود خاك چون مادر مهربان
 بمام ارگسي زشتي و كين كند
 اگر دانه پرورد برزگار
 ز كشت ار شود دامن خاك سبز
 زمانه از آن بگذرد شادمان
- ز شوخ و پلشتى و خاشاك و خون
 ۹۰ ز موى و ز ناخن ز كندیده تن
 پرستشگه و خرگه و بارگاه
 ببخشد گناهش جهان آفرين
 بوخشور زرتشت والاتبار
 فزايد همى برترى قره‌مى
 ۹۵ چنان دشت خرم ز باد بهار
 ز استخر و سرچشمه و آبشار
 كز آن است سرمايه زندگي
 گر از آب باران بدان نم بود
 بمردم فزون پند و پيغام داد
 ۱۰۰ سپاس و درود خدای آورند
 بماند همى خرم و شادمان
 فشانند دانه در آغاز سال
 گريزد از آن خاك ديو تباه
 كه خوشنود سازد ز خود مام پاك
 ۱۰۵ در آغوش خود پرورد مردمان
 شود رنجه زو مام نفرين كند
 كند شاد از خویش پروردگار
 خوش و خرم و تازه و شاد و نفز
 بخرسندگي و خوشي نوامان

AMASHASPANDAN.

At early morn one day the heavenly Sarush, came down to
 Zarathushtra Spitama and gave this call :—

“The time has come for thy ascension to Heaven; the star
 of immortality is now shining for thee.

“From this mound of earth, thou shouldst now arise, and come in the presence of thy Creator Ahura Mazda.”

(At this call) Zarathushtra started on his way to the Great Presence; countless stars he saw, and countless spheres.

Full of glory and beauty, it was a wonderfully different world, resplendent with light shining and brilliant. 5

There appeared stars in numbers beyond reckoning; spheres were seen there in thousands upon thousands.

From the East they were all revolving towards the West, spinning and fleeting one after the other.

So past the Moon and the Venus and the heavenly Sirius, the Saturn, the Mars, the Jupiter and the Sun;

Stunned at the sight of the Heavens and the Milky Way, astonished at the wondrous colourings as of shimmering silk.

One was green and red, another was bi-coloured; one had the glow of a fine ruby, and yet another was silver 10
hued.

Again one was scintillating white, another had the hue of lapis lazuli; whilst others were blue and violet or of ethereal amber hue.

Angels from every side were acclaiming in salute, on the right and on the left, flapping their silvery wings.

Zarathushtra in that endless space was all wonder and surprise, at the revolutions of the great concourse of stars!

He then said to himself, “The immense Universe doth evidence indeed the existence of the Supreme Creator.”

Bowing in supplication, he offered a prayer, and sang his praises and tendered his humble thanks. 15

Of a sudden he felt bereft of consciousness; he could not exercise power of control over himself any more.

Like a limp form they carried him above and aloft, until his eyes opened on the Heavens of Garothman.

No vault of the sky was visible there, nor any roaming star; no pavilion, no palace was there, nor any he saw.

None has entrance to his sanctum sanctorum; save the effulgence of light nothing was visible there.

- 20 All of a sudden the voice of Ahura Mazda was heard, and to the son of the Spitman family He gave His secret thus :—
- “ I am the Creator, I am the All Merciful ; I am the One Lord, I am the Giver of Livelihood ;
- “ I am the Pure and the Bountiful, I am the Deviser of remedies ; I am the Unique, the Illuminator and the Independent ;
- “ I am the Watchman of all heights and depths ; to Me is manifest all good and all evil ;
- “ I am the All-knowing, and know the events past and present, whether happening in a lofty palace or on the lowly dust ;
- 25 “ I am the Benevolent and I am the Righteous ; I am the All-powerful, the All-wise, the Virtuous and the Perfect ;
- “ I am the Purer, the Better and the More Righteous ; I am the Auspicious and the One Adorned-to-perfection ;
- “ I am the Greater, the More Good, the More Charitable ; I am the Eminent, the Exalted and the More Free ;
- “ I have no equal, I have no mate ; I am Deathless, I am Endless and Beginningless ;
- “ I am the Powerful, I am the Just, I am the Dispenser of Justice ; I am the Lord, I am the Chief, I am the Strong ;
- 30 “ I am the Wise, I am the Speaker, I am the Teacher ; I am the Skilful, I am the Guide, I am the Conscious.
- “ From before I regard and watch the future ; even the future thoughts—evil or auspicious.
- “ Near or far, everything is patent and manifest unto me ; even the movements of a worm or the passing of an ant.
- “ The Great Sovereign am I, the Shining Light am I ; Brilliant and Resplendent, Ever-lasting am I.
- “ Wakeful and Cognisant of all things is My Mind ; Patient and All-seeing, Beautiful and Excellent.
- 35 “ I have selected thee as My Messenger, that thou mayest guide mankind in the religion of Mazda.
- “ Make the world prosperous by means of this religion, and show the straight Path to all mankind.

“ Be thou My representative among the mortals, and live thou for ever in joy and happiness.

“ Say to the mortals that Mazda is One ; in the height and depth of space Ahura is One.

“ May not the Evil Spirit of dark countenance, make all mankind of evil nature !

“ May not the deceit of the demons and the wicked, make 40
a breach in the heart of mortals !

“ Should My religion ever get weakened ; should the palace of this creed ever totter ;

“ Harm and injury shall come to the world thereby ; men will lose sight of their path and become miserable.”

At this juncture a volume was handed over to Zarathushtra, a volume which was given the name of the Avesta ;

The volume through which mortals on this earth will find the straight path of progress from lowliness to eminence.

Purity and righteousness have been praised therein, and 45
wrong and falsehood therein disapproved.

The world would be full of Light thereby ; it would be free from all harm, deceit and falsehood.

Whoever turns his face towards Ahura, becomes purified, and is free from the influence of the Evil Spirit.

Through Humata, through Hukhta and through Huvereshta, mankind will vend their way to the Divine Abode.

After death the soul will go rejoicing ; its passage over the Chinvad Bridge will be easy and comfortable.

There a damsel will come within his sight, lovable and fair, 50
in beauty soul-cherishing.

With a beaming face and dark hair, as if fair virtue and dark vice had got together.

The soul would stand in wonder at her sight, for among the mortals it had never witnessed a beauty of this kind.

It would ask of her, “ O damsel fair, what is thy name ?
From whom art thou descended, and who is thy mother ?

“ One so handsome I have never seen on earth, with a face so fair and a charm so captivating ! ”

That perfect damsel would then reply, “ I am of thine own 55
self, know me, O righteous man ;

“I am the image of thy deeds and character, and of thy good thoughts and kind speech.”

Exalted and joyous at heart the soul progresses towards the way to the Garden of Paradise.

It sits there on a throne-like seat of gold—For evermore resting in the highest Heaven.

But to Hell they will carry thee, if in this world lie finds its passage over thy tongue.

60 When Zarathushtra received this volume, this great and precious book full of wisdom,

Then the group of the Amashaspands, one by one gave their advice to the Prophet.

Through the speech of these six Preceptors, the Prophet became perfectly apprised of all affairs.

Their speech was all about the Almighty, they who are the Immortal Guardians of both the worlds.

After the Almighty Creator, they are the highest in rank,—the great ones, the rulers, the leaders!

65 First Vohuman opened his tongue, and sweetly said a little about the Goodness in Thought:

“O Zarathushtra, tell the worldly mortals that wickedness brings harm to the soul.

“Every creature that is useful, harm it not, for no harm proceeds from it.

“Specially kill not the young lamb, for the young only deserve to romp and play.

“Should beasts of burden be hurt and treated unkindly, the World-Creator would surely be annoyed at it.

70 “One should not even give a hard bone to a dog, lest its mouth be injured thereby.”

Thereafter, Ardibehesht thus addressed the pure-hearted and noble-natured Prophet:

“So order that the mortals on earth, should go not in pursuit of greed and revenge.

“Let them live in peace and happiness, let them bring to fruit the principles of piety and righteousness.

“Let them place on the altar the resplendent fire; for the sacred fire is a Light from the radiance of the Supreme Being.

“Homage before the altar of fire is right, for it manifests 75
the warmth of the love of the Friend.

“Let people seek through it warmth and light, nobility and
perfection, and a pure and healthy body.

“May not the ceremonial urns be empty of Fire, for through
this element there is radiance and betterment.”

When the advice of Asha-Vahishta terminated, Shahriyar
Amashaspand offered the following counsels :

“O Zarathushtra, from me, say this to thy king, O Sove-
reign, in this world, seek only for a good name ;

“Make justice and generosity the business of thy life; cherish 80
thy soul with the precepts of the good religion.

“Prayer and generosity in this fleeting world keep away
from mankind, the woes of distress and misery.

“Gold and silver, iron, copper and lead, let them all be
considered as useful and precious substances.

“If these elements are allowed uselessly to rust, eventual
harm will surely come down upon mankind.”

Asfandarmad Amashaspand, the fourth counsellor, the wise,
the thoughtful and the pure-natured,

Gladdened the heart of Zarathushtra by his words ; for 85
many a word of love and wisdom he recounted :

“Through the strength of wisdom and beauty of attain-
ments, the land and the country prosper and progress.

“Tell the mortals to practise endurance and tolerance ; ask
them to be patient in hardship.

“Let them refrain from abusive and senseless talk ; let
them close their mouth against the temptation to prattle.

“Let them not defile the soil of the earth with dirt and
impurity, filth and blood ;

“With corpses and carcasses, black mud and mire ; with 90
dead hair and nails, and stinking and decaying things.

“Let the soil rejoice by the building of houses and places
of rest thereon, by adorning it with abodes of worship,
pavilions and courts.

“Whoever makes the soil of the earth fruitful and crop-
bearing, the Creator will forgive him his sins.”

Then Khurdad Amashaspand, the spirit of Perfect Weal, thus spoke to Zarathushtra, the noble Prophet:

“Through the good practice and excellent principle of this religion, greatness, betterment and prosperity will be on the increase.

95 “Through the usages of this religion, the world will stand firm, like the crop in a fair field under the vernal breeze.

“Tell all people with care to hold in regard all streams and lakes, fountains and waterfalls.

“Pollution of water is not permissible, for pure water is the root source of life.

“The land would for ever be delightfully green, if it is constantly watered as with rain.”

Then Amardad Amashaspand ended the discourse, giving to mankind many a message and counsel:

100 “Let mortals put in practice the principles of Righteousness; let mortals pay their homage and worship to the One Creator!

“Through purity and righteousness, the soul will ever be in happiness and joy.

“Let them plant their gardens with trees; let them sow their grain at the beginning of the year.

“Wherever trees and vegetation are in abundance, the accursed devil flies away from that soil.

“O Zarathushtra, say to the sons of clay, that they should always try to make their pure mother happy.

105 “The earth is veritably like a kind mother, who cherishes her children within her embrace.

“Should any person act disgracefully with his mother surely the mother would be hurt and say, O Fie!

“If a peasant toils to sow the seed, he thereby certainly pleases the Almighty.

“With fields, should the skirt of the earth be all green, laughing and joyous, fresh and lovable;

“Then times will always pass in peace and happiness, ever in delight, ever in joy.”

بزرگترین گناه تعدد زوجات

هان پسر پاکزاد بشنو از من
آنک دوزن را ز بهر خویش روا دید،
بیش از یک زن ز بهر مرد در این روز
ایکه نمودی دوزن اسیر و گرفتار
ظلم روا داری و ز جهل سرانی
ساحت حق را ز سنگ فتنه خبر ایست
وای بر آن مرد کز گنه نهراسد
بیش از یک دوست در ضمیر نکنجد
شہوت زشت و دوزن گرفتن جرم است
وای بر آن سرزمین تیره که آنجا
شرمت باد از زمان و عصر تمدن
ننگین آید بچشم اهل زمانه
چشم مبادت بسوی پرتو یزدان
ایکه زنی را رفیق عمر کزیدی
مهر و وفادار جهان و دیعه حق است
خانه دل از گناه شہوت کن پاک
روی دوزن بینی و زبانش نه بینی
لاجرم از برگزیدن زن دوم
عشق چو رو نابد از میانه بگردد
تا که تو در خانه تخم کیمه فشانی
ماند اوضاع ملک درهم و برهم
خانه چو از عشق و مهر خالی و عاری است

عزت خود را و ملک میدان از زن
تربیت قرب راست قاتل و دشمن
روح وطن راست رنج درد و زلیفن
و ایکه دلت سخت تر ز سنگ و ز آهن
هست روا این بدین و سنت متقن
شہوت در دست غیب داده فلاخن
نیکو داند هر آنچه زشت و فزا کن
ار نبود دل سرای شہوت و رعن
پاک کن از این گناه دیده و دامن
کمتر ارزد زنی ز دانه ارزن
تربیت روزگار خرم و روشن
کز تو رسد مر بچشم دانش سوزن
ار نزدائی ز خویش خوی هریمن
رسم وفادان و عهد و بیمان مشکن
سرزند از آن سپر غم و گل و لادن
جهد کن این خار را ز بنیان برکن
برده تیره ز پیش چشم بیفکن
عشق زن پیش را بسوزی خرمن
دشمنی و کین و خدعه ظلمت افکن
سازی از خدعه و خیانت مخزن
ماند بس کار و کوشش از تو سترون
خانه چه باشد سرای حیل و شیون

- ملك از آن نیز بهره یابد و گردد
 تا که در آن خاک مرد خویش پرستند
 تا منش و طبع دیو و غول بیاید
 چشمه مهر است آشیانه مردم
 ار نبودی مهر این جهان بنمودی
 گردد از مهر و عشق قوم سرافراز
 از چه در آن ملك علم و صنع و ادب نیست
 این همه خواری و بیكسی ز کجا خاست
 این نه همان مرز و بوم هست که روزی
 اینك مشتی بخانمان بستیزند
 شهوت فرمانروا و حرص شده چیر
 این همه بیچارگی و خواری و پستی
 ز آنکه و را دودمان چو دودسیه گشت
 لاجرم از گشت خار خار زند سر
 نیکی آید ز نیکی و ز بدی بد
 «پور» میازار حال خویش از این بیش
- ۲۰ مأمَن مشتی تباه طینت و رهنز
 بیپده بهر نجات رنجه کنند تن
 ماند ایران همی خرابه و کلخن
 تا بد خورشید عشق از آن روزن
 تیره و تاریک و تار چون چه بیژن
 آید ز آن استوار دوده و میهن
 بهر چه بیغوله گشت خانه و مأمَن
 بهر چه کج کرده چون گدایان کردن
 رشك ارم بود و جافزای چو گلشن
 مشتی دیگر برهنه پای به برزن
 عشق نگونسار و مهر وارون گرزن
 مرد دو زنب برده را بگیرد دامن
 ۳۰ ز آنکه و را نیست مهر اینك و ایدن
 روید از تخم و گشت سوسن سوسن
 مهر دهد مهر بار و داشتن داشتن
 چون شنود مرد کر نصیحت الکن

THE WORST OF SINS.

(PLURALITY OF WIVES.)

O son of pure descent hear this from me: Know that thine own and the nation's honour depends on woman.

Whoever permits himself to take two wives, is a traitor and an enemy to the education and culture of the (present) age.

More than one woman for a man in times like this, brings harm and woe and terror to the spirit of the nation.

O thou, who hast made two women thy prisoners and captives, O thou, whose heart is harder than stone and steel,

Thou acquiescest in this injustice, and through ignorance 5
thou sayest, that this is sanctioned by religion and by sound traditions ;

The Great Presence is not aware of this stone of mischief ;
it is thy lust that has placed the sling in the hand of Divinity.

Alas for the man who does not shudder at sins, and considers all that is ugly and loathsome as something good !

More than one inmate cannot be accommodated in the mind, if the heart be not the abode of lust and impurity.

Evil passion and the taking of two wives are both sins ;
cleanse thy eyes and skirt of this sin.

Alas for that gloomy land, where a woman is worth less 10
than a grain of millet !

May thou stand ashamed of these days of civilization, of the education and culture of this happy and enlightened age !

To the people of the world it seems a disgrace, that thou shouldst thus pierce the eyes of learning with the blinding-needle.

May thy eyes not turn towards the effulgence of God, if thou cleanest thyself not of this hellish nature !

Thou who hast taken a woman as companion to life, observe the ways of fidelity and keep thy pledge and promise to her.

Love and fidelity are a loan to this world from the Divine Truth, and roses and odoriferous herbs spring there- 15
from.

Cleanse the abode of thy heart of the sin of evil lust ; strive and pluck out this thorn from its very root.

Thou lookest at the faces of two wives, but seest not the injury done thereby; remove the curtain of darkness from before thy eyes.

Assuredly while selecting thy second wife, thou consumest the harvest of thy first wife's love.

When love departs from the midst, enmity and vengeance and deceit cast their dark shadows.

20 Since thou sowest the seed of hate in the house, thou preparest a magazine of perfidy and deceit.

The affairs of the state and nation are all upset; many undertakings and efforts remain barren of fruit, because of thee.

When a house is emptied and denuded of love and affection, it is no more than an abode of deceit and lament.

The country too shares in this misery, and becomes the haunt of a body of evil-natured fellows and highwaymen.

As long as men worship themselves in such a land, it is useless for anyone to strive for freedom.

25 As long as the mentality and nature of devils and fiends last, so long will Iran remain a ruined and a filthy abode.

The fountain of love is the real home of men; the sun of love shines from the aperture of that abode.

If the sun of love did not exist, this world would have been dark, dismal and gloomy like the pit of Bizhan.

Through love and kindness a nation becomes eminent, families and households stand firm thereon.

Why are learning and art and refinement absent in that realm? Why have our homes and households become desolate corners?

30 To what are due all this misery and destitution? Why are we bending our necks crooked like so many beggars?

Is it not the same soil and land, which once was heart-refreshing like a rose garden, and excited the envy of Eram?

Yet lo, some amongst us are quarrelling over hereditary possessions, whilst another group bare-footed are roaming in the streets and by-lanes.

Lust is the ruler, and avarice is dominant; love is fallen low, and affection is dispossessed of its crown.

For all this helplessness, misery, and degradation, the bigamist is responsible;

Because the affairs of his family end in black smoke, 35
because love is not to be found for him here and there.

Assuredly prickly thorns will grow from sowing a thorn, but lilies will grow from a bed of lilies.

Good will spring from good, and evil from evil; love will yield the fruit of love, and a good deed, its own reward.

O Pour, afflict thyself not further about this; how can a deaf man listen to the advice of a stutterer?

بهار و بهدین

بهر چه امروز بانگ و شیون مرغان

گشت فزون بر بکشت زار و به بستان

باد وزد باز نرم نرمک و خوشبوی

ز آنسان کز آن خوش است هم تن و هم جان

بهر چه امروز شاد کامم و خوشدل

هستم بی باده و بیاله چو مستان

آری نو آمده است سال و مه امروز

مژده دهد مرغ و باد هر دم از آن

لشکر اهریمنی گذشت ز گیتی

آنکه بتاراج برد رخت درختان

چیره و پیروز شد سپاه اهورا
 آید از باد بانگ پَر سروشان
 آنچه زمستان بدی نمود و درشتی
 نیکی و ترمی کند بهار به نیشان
 برده تیره ز بام گردون بدرید
 هور بدر کرد سر ز چاک گریبان
 کوئی نو روز رستخیز جهان است
 ز آنچه اوستا سخن سرود فراوان
 ۱۰ باد بهاری وزید و روز دگر شد
 جان بگرفتند مردگان زمستان
 دشت دگر باره زیب و زیور خود یافت
 آمد باغ از شکوفه خرم و خندان
 سنبل در پیچ همچو کیسوی دلدار
 دارد گل رنگ و آب چهره جانان
 دخترک خرد سال دشت بنفشه
 بهر چه در زیر برگ آمده پنهان
 کوئی با یاسمن بشوخی و بازی است
 نبود جز این بمغز بچه نادان
 ۱۰ لاله برافروخت همچو آذر زرتشت
 دیده نرگس بر آن هماره نکهبان
 کوئی نرگس شکفت دارد از این چرخ
 کامده ایران تهمی ز لاله پرستان
 آری از نازیان و گردش گیتی
 زندگی و روز شان رسید پیاپی

اختر چون تیره گشت و بخت دگرگون
 سود نبخشد هزار دارو و درمان
 در شکند لشکر و سپاه بناچار
 شاه شود کشته تخت و تاج پریشان
 لشکر نازی گرفت کوه و درو دشت
 آمد رنجور پور سام و نریمان
 رنگ و رخس زرد شد چو برگ خزانی
 چهره خندان وی فسرده و پژمان
 خفت بخون «یزدگرد» با همه خواری
 کاخ مداین دُچار کینه دونان
 گنج وزر و سیم کوشک رفت بتاراج
 طارم «خسرو» شد آشیانه جفدان
 نیست شکفت از هنوز «دجله» ز بیداد
 کف بدهن دارد و هماره خروشان
 گشت ز یکسو درفش چرمین و ارون
 از سوی دیگر لوای سبز نمایان
 بانگ مؤذن شد از مناره مسجد
 چیر باآشکه و سرود مجوسان
 لشکر نازی برهنه پای و کرسنه
 جای گزیده بارک و باغ و گلستان
 بار خدایا تو آگهی چه ستمها
 رفت ز دیوان بیانوان و بزرگان
 تیغ کشیدند بهر کیش و نمودند
 قوم و نیاکان ما ز هردو هراسان

۲۰

۲۰

- ۳۰ برخی ز آنان بهند روی نهادند
تنگ دل از ناکسان و کشور ویران
مشتی ز آن کاروان خسته بماندند
با همه درد و شکنج و رنج در ایران
آری از ملک خویش دل نبردند
گرچه بآنان ستم رسید هزاران
مرد بود آنکه در کشاکش و سختی
نگسلد از درد و رنج رشته بیمان
اینان پرهیزگار و پاک سرشتند
جان و روانشان ز ایزداست و ز پاکان
- ۳۰ اینان هم یادگار آن پدرانند
بود ز آنان بلند خرکه ساسان
تنگم آید در این زمانه نگارم
خواری آنان ز دست گنبد گردان
چندی زین پیش مام و باب شما نیز
بوده در ایران زمین اهورا کویان
نیست گناهی اگر گروهی از ما
باشد از کیش پیش خرم و شادان
دین و زبان و نژاد آنان نیکو است
آنچه ز ما کاسته است مانده در ایشان
- ۴۰ بار خدایا روا مدار هریمن
خیره کند چشم و گوش مردم نادان
از ره بخشندگی کشا در مهری
تا همه باهم زیند خوشدل و یکسان

جمله برادر شوند و ایران مادر
خواه اهورا پرست و خواه مسلمانان
رجب ۱۹۳۹

SPRING AND THE GOOD RELIGION.

What for to-day the warbling and clamour of the birds
are heard increasingly over fields and gardens ?

Once again the breeze is blowing gently and sweet-per-
fumed, in a way that rejoices the body and the soul.

What for am I so joyous and happy-hearted to-day, and like
drunkards feel elated without wine and the frothing cup?

Yea, the New Year has stepped in to-day, and every
moment the birds and the breeze give tidings of its
arrival.

The army of Ahriman has disappeared from the earth— 5
the army that had raided (laid waste) the foliage of
the trees.

Triumphant and victorious are the soldiers of Ahura ; from
the breeze we hear the swish of the wings of the angels.

If Winter showed its severity and evil cruelty, the Spring
will display its goodness and gentleness by its April
showers.

From the terrace of the sky the veil of dark clouds has
been rent asunder ; the sun has brought forth its head
from the collar-opening of the shirt.

You might say Naurooz is the resuscitation of the world,
about which the Avesta has sung so frequently.

The vernal breeze has blown, the day of a different type has 10
dawned, and the victims of Winter have come unto life
again.

The fields have obtained anew their beauty and adornment ;
the garden is happy and smiling with its blossoms.

The hyacinth is in curls like the love-locks of the heart-
ravisher ; the rose has the colour and lustre of the
face of the beloved.

The tender young daughter of violet-beds—why is she hidden beneath the leaves?

You may say she is playing coquettishly with the jessamine, for naught else can be in the head of this childish youngster.

- 15 The tulip has kindled up like the fire of Zoroaster; the eyes of the narcissus are ever guarding that tongue of flame.

Perhaps it stands amazed at the antics of the sky, that Iran has been denuded of its adorers of tulip (sacred fire).

Yes, through the Arabs and the revolutions of time, their lives and their days have reached their end.

When the star becomes dim and fortune turns another way, no benefit can be reaped from a thousand cures and remedies.

The army and the soldiers are perforce broken up; the King is slain, and the crown and the throne are left distraught.

- 20 The Arab hosts seize mountain, valley, and plain, and the descendant of Sam and Nariman stands distressed.

He becomes pallid in face and colour like autumn leaves; his smiling countenance becomes wrinkled and withered.

Yezdجرد sleeps in his blood in utter humiliation; the palace of Madayan is ravaged by the mean mob.

The wealth and the gold and silver of the palace stood despoiled; the dome of Khosrav became a nest for the owls.

No wonder, if on account of this unjust calamity, the Tigris, even now, froths at its mouth and ever runs in foam and fury.

- 25 On the one hand, the leather banner (of Iran) gets subverted; on the other, the green flag (of the Arabs) becomes visible.

The cry of the Muezzin from the minaret of the mosque,
triumphs over the Fire-altar and the chants of the Magi.

The army of the Arabs bare-footed and hungry, has
stationed itself in the citadel, the orchard, and the rose-
garden.

O God Almighty, Thou alone art aware what unspeakable
atrocities were wrought by the evil foes on the ladies
and the elders.

They drew their swords to impose their religion, and made
our ancestors dread these both.

A group amongst them turned their face towards India 30
heart-broken, because of the low-bred mob and their
country made desolate.

And a handful of this caravan, miserable and distressed,
remained in Iran in spite of all woes, tortures and
sorrows.

Indeed they could not wrench their own heart from the
fatherland of theirs, although they were subjected to
thousands of acts of tyranny.

A real man is he, who under all strain and stress, snaps
not the cord of faith, through pain and distress.

The Zoroastrians, pure and of noble birth, derive their
nature and soul from the Divinity and the pure.

The Zoroastrians are the remembrancers of our forefathers, 35
through whom the pavilion of Sassan stood in such
eminence.

I feel ashamed that in these days I have to write about the
ignominy that betides them through the vicissitudes of
time.

Sometime ere this, your own mother and father too, were
singing the praises of Ahura in our land of Iran.

It is no sin if a group from ourselves, delight and rejoice
in the religion of yore.

Their creed, language, and pedigree are all good; all that
we stand shorn of is still with them.

- 40 O Merciful Providence, allow not that Ahriman should make the eyes and ears of silly people dark and deaf. Through Thy grace and favour, open the Door of love, that all may live with one other in harmony, and happy-hearted.
- With Iran as mother, all may live together as brothers, whether they be Moslems or worshippers of Ahura.*

دوشیزگان

- خوش است ار بیاد زمان کهن
 بنالیم لختی بایران خود
 بر آن مرز ار خون بیارم رواست
 بموئی نیرزد دو صد زن در آن
 پدرها در آنجا چو سوداگران
 چه سان این زمان مهرکار آورند
 ابا شوهران در نبرد و ستیز
 نمایند نفرین بیاب و بمام
 فغان از چنین باب بیدادگر
 بسوی نیاگان خود بنگرید
 اوستای زرنشت والا تبار
 که فرمود زرنشت بادخت خویش
 "کنون دخترا از ره راستین
 وزیر مهین شاه گشتاسب را
 برو با خرد مشورت ساز کن
 بیندیش لختی و میبایش شاد
 ز پندار نیک و ز گفتار و کار
- دل آسوده داریم از اهرمن
 بر این کلخ وارون و ویران خود
 وگر دوزخش نام سازم سزاست
 همان زن که ارزد بمویش جهان
 فروشند همواره دوشیزگان
 کُل زندگانی بیسار آورند
 نه یارای ماندن نه راه گریز
 کز ایشان فتادند در سخت دام
 دریغ از چنین دخت خونین جگر
 برسَم و بائینشان پی برید
 سراید چنین از کهن روزگار
 (پرو چیست) فرخنده پاک کیش
 کزیدم ز بهر تو سالار دین
 خردمند فرزانه جاماسب را
 هر آنچه آن دلت گفت آغاز کن
 هماره اهورات یاری کناد
 بجای آر خوشنودی کردگار^۱

۱ رجوع کنید بگاتنا تفسیر آفای بوردواد بسنا ۳۰۳ قطعه ۳

* The poet's dream is realized now in the Pahlavi regime.

چنین بود در باستان رسم و راه
 در آن خاک تازن بود خسته دل
 ۲۰ نروید از آن لاله رنگ رنگ
 هر آن خاندان کوز مهرش نمی است
 دل دختران است چون کان مهر
 هلا دختر پاک اندیش ما
 ۲۵ نشاید ترا همچنان بردگان
 نشاید که مهرت چو کالا شود
 گزین شوهر نیک خو شاد باش
 تو باید که این خاک گلشن کنی
 گر آغوش تو جان و دل پرورد
 دل و دیده از هر گنه پاک دار
 وفا در جهان یرتوی از خداست
 ۳۰ بر افروز کانون مهر این چنین
 شود خاک زرتشت ما پر فروغ
 دل تو که نوری ز یزدان در اوست
 سزد گر بر آن دل نماز آورم
 نیاز از تزار است و خوار و نژند
 ۳۵ پذیر این و دل ساز از رنگ پاک
 نیک از آن بجانیست جز اشک و آه
 فرو رفته پای امیدش بگل
 نه رخشان بود آینه زیر رنگ
 نمی نیز از زیب و قزو بهی است
 ز مهر است روشن سراسر سپهر
 دواى دل خسته ریش ما
 فرستند زی خانه شوهران
 ز بهر صدق تو غوغا شود
 بکار دل خویش آزاد باش
 ز مهر خود این خانه روشن کنی
 وطن هم ز جان و روان برخورد
 پرهیز ز اهریمن نابکار
 نگهبانی این امانت تراست
 کز آن یرتو افتد بایران زمین
 برون از گزند و فریب و دروغ
 دل تو که عشقی ز ایران در اوست
 دل خوشتن چو نیاز آورم
 نگاهی ز تو سازدش ارجمند
 بسان دل خویش کن تا بناک

OUR GIRLS.

Pleasant it is that recalling the days of the remote past, we
 keep our hearts at ease from the evil Ahriman ;

That we weep awhile over our own Iran—over this edifice
 of ours, which has tumbled down and is desolate.

It would be but proper if I pour tears of blood over this
 land ; should I name it a hell at present it should be
 fitting.

Two hundred women therein are not considered worth a thread of a hair—the very women whose lovely locks are worth a world!

5 The fathers there, like so many bargainers, always put their daughters up for sale.

How can these girls bring forth their love? How can they bring to blossom the flower of their lives?

In their perennial struggles and quarrels with husbands, they have not the patience to stay, nor the way to escape.

They heap curses upon their parents, through whom they have fallen into this heavy net.

Alas, for such cruel and unjust father! Alas, for such heart-broken daughter!

10 Now turn your gaze towards the ways of your ancestors, try to understand their customs and usages.

The Avesta of Zarathushtra of exalted lineage, sings of the ancient times as follows:

That Zarathushtra said thus to his own daughter, the auspicious Pouruchista of the Good Religion;—

“ Guided aright, O daughter of mine, I have chosen for thee, a leader of our Faith.

“ He is the great Minister of King Gushtasp, he is the wise and noble lord Jamasp.

15 “ Now go and consult thy own wise mind, and act as thy heart may dictate to thee.

“ Think carefully awhile and be in joy; may the Lord Ahura ever be thy helper.

“ Through good thoughts, through good words and deeds, carry out the pleasure of the Creator.”

Such were the customs and usages of yore, but lo! of those ancient days naught but sighs and tears remain.

In that soil where women are in misery, where their feet of hope are engulfed in the mire of despair,—

20 There no flowers will blossom in varying colours; there mirrors will not shine beneath their stains of rust.

Every home which is devoid of love, is also devoid of glory
and goodness and all that adorns it.

The hearts of girls are like mines of love, and through this
sun of love the very heavens are resplendent.

O pure-minded, fair girl of ours, O soother of the wounded
and lacerated hearts of ours,

It is not befitting that like so many slaves, thou shouldst be
sent to the house of thy husband.

It is unworthy that thy love should be bartered like goods, 25
that there should be so much talk about thy dowry
and settlement.

Choose a good-natured husband and be happy; for the
affairs of thine own heart, be free to choose.

Thou shouldst make this land a rose-garden, with thy love,
thou shouldst make this abode radiant and resplendent.

If thy embrace cherishes the heart and the soul, our land
too will reap an advantage from such joyous souls.

Keep pure our hearts and eyes from sins and crimes, away
from the evil temptations of the fell Ahriman.

Fidelity in this world is a reflection of heavenly light, and 30
this divine trust has been confided to thy safe-keeping.

Do thou kindle the hearth of love in such a way that its
rays may fall on the land of Iran;—

That the land of Zoroaster may thereby be full of radiance,
cleansed and clear of all harm, deceit, and falsehood.

Thy heart which has within it, the Light Divine, thy heart
which has in it, the love of Iran,—

It is but meet, I should pay homage to that heart, and bring
my heart as an offering.

Though this offering is slender, contemptible, and wretched, 35
a glance from thee will make it precious.

Accept this and cleanse it of all dirt and rust, make it
shining and brilliant like thine own heart!

پدرود ایرانیان از آبخوست مغستان

(جزیره هرمز)

- ز ساسانیان واژگون گشت تخت
 ز کین و ز بیداد نازی سپاه
 گروهی پراکنده در کوهسار
 در آن کوه سرهم پناهش نماند
 فروشد ز کوه و بدریا شتافت
 پس از چند سالی در آن آبخست
 بدریا بسی کشتی انداخته
 چه باک از ز کولاک آید ستیز
 فرو رفتن اندر دهان نهنگ
 اهورا بود یار آوارگان
 پس آنکه بکشتی فکندند بار
 ز «هرمز» روان سوی «هندوستان»
 میانه یکی موبدی پرخروش
 دو دیده سوی بوم خود دوخته
 تو گوئی ز بهر ستایش ستاد
 دوچشمان پراشک و لب افسوس گوی
 تو ای کشور پاک ایران ما
 توئی مرز زرتشت اسپنتمان
 درود فراوان ز ما بر تو باد
 تو ای مرز آباد ساسانیان
 چنین خوار و بیمار و پژمان شدی
- ز ایرانیان نیز بر گشت بخت
 کسی را بکشور نمانده پناه
 دل افسرده از دشمن نابکار
 بناچار بر مرز بدرود خواند
 به «هرمز» روان گشت و آرام یافت
 ز دشمن بتنگ آمد و چاره جست
 بر آن بادبانها بر افراخته
 بهم بشکند کشتی از آبخیز
 به از نازیان کشته کشتن بتنگ
 بدریا درون لنگر و پشتبان
 نشستند یاران دل داغدار
 گله مند از بخت و از اختران
 چو دریای غرمان بر آمد بجوش
 درون ز آتش مهر افروخته
 اهورا و زرتشت را کرد یاد
 سرودی چنین موبد نیک خوی
 تو ای سر زمین نیاکان ما
 گر او روشن آمد سراسر جهان
 هماره اهورات یاری کناد
 چه پیش آمدت کز فرو مایگان
 زبون و تپاه و پریشان شدی

پراگنده بر سر ترا کرد غم
 به بیگانگان خانه پرداختی
 که خورشید تابان تو شد بمیغ
 شده نام و ننگ تو یکسربباد
 پیام فلک بیرق افراستی
 خوش آن تاج و تخت و مهین بارگاه
 شهنشاهت هم بخون خفته و خوار شد
 سیردی بچنگال اهریمننا
 دل لشکر از بیم لرزان شود
 نشاید که شه گردد از کارزار
 ز خاک نیاگان مبر آبروی
 برانند از کشورت نازیبان
 دلیران بجوشند برسان نیل
 سواران چوشیران بمیدان جهند
 نه گنج و زر و خود و اسیربماند
 نه اسپهد و شاه زرینه کفش
 بر افتاده از پای آزاده سرو
 ببوشید چشم از کیانی کلاه
 ز خاک سیه ساخته تخت عاج
 ز هامون و دشت و ز کوه و دره
 کشیده بزنجیر اهریمنان
 نه نامی ز بهمنجنه و ز سده
 نیاید سرودی ز اوستا بگوش
 فسرده است با آن دل و خون تو
 چو برزین بیادت فروزان بود
 بمهر تو خیزیم در رستخیز

چرا چهر خندان تو شد دژم
 ز نازی چه دیدی که خود باختی
 هزاران فسوس و فراوان دریغ
 ۲۰ درفشت بچنگال دشمن فساد
 بخوش آندم که شاه و سیه داشتی
 خوش آن روزگاران و آن فروجاء
 چراغ فروزان تو تار شد
 شما از چه رو خاک پاک نیا
 ۳۰ ز پیکار ار شه گریزان شود
 دگر باره از خاک و خون سر بر آر
 از این گردد و خون دیدگان رابشوی
 بفرمای تا رستم و هرمان
 درفش اندر آرند بر پشت پیل
 ۳۵ تبیره بگویند و کمر نا دهند
 دریغانه یار و نه کشور بماند
 نه پیل و نه آن کاویانی درفش
 شهنشاه نام کام در مرز مرو
 بیا سود از جنگ و از رنج راه
 ۴۰ ز گردد و ز خون بر نهاد است تاج
 شده کشورش از عرب یکسره
 سران و بزرگان و فرزندگان
 بجا نیست در تو یک آتشکده
 هم آن شعله ایزدی شد خوش
 ۴۵ اگر چه تبه گشت کانون تو
 دل ما ز مهرت درخشان بود
 بتیغ ار نمایند ما را ریز ریز

بود تا ز زرتشت نام و نشان
 بمائیم در مهر خود استوار
 سکندر نماید و نه ماند عرب
 خلیفه هم از این جهان بگذرد
 سراید عرب را هم این پنج روز
 جز این خاک و این کشور نامدار
 ز فردا چه نالیم کامروز بخت
 کس از راز آینده آگاه نیست
 ندانیم فردا چه آید پیش
 کنون روزگار تو وارون بود
 دریفا که از کرده اهرمن
 چه سازیم کز گردش روزگار
 بجز رفتن از نزد تو چاره کو
 عرب آمد و نام ما تنگ شد
 وطن مادر پاک و فرخنده می
 گنوف روزگار جدائی رسید
 خدا را تو ای کشتی تیز پر
 خدا را یا رحمی ای بادبان
 هم ایدون بها زار و شوریده بخت
 خدا را تو ای موج با ما بساز
 چرا آب دریا خروشد همی
 تو ای آب این شور و آواز چیست
 اهورا تو ای کردگار سترگ
 جز از تو نداریم کس دادرس
 در این ورطه ما را تو غمخوار باش
 هر آنکس که ما را چنین خوار کرد

بماند ز تو نام اندر جهان
 نیازیم امید در روزگار
 ۵۰ نه هیتال ماند و نه رومی نسب
 ز ماهه بسی رنگ رنگ آورد
 زوی نام آرند با درد و سوز
 بکیتی نماید کسی پایدار
 ز ما روی برتافت و بست رخت
 ۵۵ بس آنک اختر امروز همراه نیست
 ترا چاره بخشند یا زهر و نیش
 دل ما ز داغ تو پر خون بود
 نشاید درین خاکدان زیستن
 بیاید همی رفت مان زین دیار
 ۶۰ پناهی بما زار و آواره کو
 در آغوش تو جای ما تنگ شد
 بهارت گذشت و رسید است دی
 به بستان تو باد زم در وزید
 گذر کن از این آهسته تر
 ۶۵ مکن مان چنین دور از آشیان
 گرفتن زوی دیده سخت است سخت
 تو ای باد آوارگان را نواز
 چو خون شهنشاه جوشد همی
 ز چه کینه جوئی و خشمت ز کیست
 ۷۰ فرستنده زرنهشت بزرگ
 ترا یاور خویش خوانیم و بس
 ز آسیب دریا نگهدار باش
 بدرد جدائی گرفتار کرد

هماره بدرد گران تو امان	مبيناد روز خوش اندر جهان	
ز ما گوي بدرود بر ما پاك	تو اى آب و اى باد و اى كوه و خاك	۷۰
دل ما ز مهر تو تابنده باد	بگو نام نيك تو پاينده باد	
سوى كشور هند بشتافتيم	مرنج ار ز تو روى برتافتيم	
ترا نيك خواهيم و هوده شناس	سپاس و درود تو داريم پاس	
بنام تو يك گوشه گلشن كنيم	بياد تو يك شعله روشن كنيم	
ز تو خواندا (بور) ايران زمين	زبان و روان و دل و خون دين	۸۰

FAREWELL OF THE ZOROASTRIANS FROM THE ISLAND OF HORMUZ.

When the throne of the Sassanians was overturned, the fortune of the Iranians receded too.

From the vengeance and oppression of Arab hosts, no one in the realm found any quarter.

A band of people betook themselves pell-mell to the mountains, heart-sore at the hands of the wicked foe.

Even in the mountain fastness they found no peace and rest; and helpless they bade farewell to their land.

They left the mountains and hurried towards the sea; 5
they went to the Island of Hormuz and settled there.

After some years' stay in that isle, they were again harassed by the enemy and they sought for a way out.

They launched many ships on the sea, and hoisted sails thereon.

What matters it if the high seas rage, and the upreared waves smash the ships!

To be swallowed by whales was better far than to be slain by Arabs in ignominy.

Ahura would be the Friend of the homeless wanderers, and 10
their Anchor and Champion on the seas.

They transferred their belongings to the boats thereafter; those friends sat therein with sorrow-branded hearts.

They set out from Hormuz towards Hindustan, complaining
against their destiny and evil stars.

From amongst them a Moubed, full of clamour, began to
seethe and agitate like the fierce ocean.

With his two eyes riveted on the Fatherland, and his heart
aglow with the fire of love.

15 You may say that he had stood up to offer his prayers, and
invoke the aid of Ahura and Zoroaster.

His two eyes tearful, his lips pouring forth regret and lament,
that good-natured Moubed burst out into strains thus :

' O thou holy land, our Iran, O thou home of our ancestors,
' Thou art the land of Holy Zoroaster, by whom the whole
world was flooded with radiance.

' Countless greetings from us be on thee! May God
Almighty ever befriend thee!

20 ' O thou thriving land of the Sassanians, what befell thee
at the hands of the low-born,

' That thou becamest so wretched, ailing, and dejected, so
vile, ruined and distracted?

' Why did thy smiling face become so sad? Why was the
dust of grief scattered on thy head?

' What did the Arabs do that thou wert so unnerved? That
thou didst vacate thy home in favour of outsiders?

' O woes innumerable and regrets countless that thy
luminous sun has gone under the cloud!

15 ' Thy banner fell into the hands of the enemy; thy name
and fame were completely scattered to the winds.

' Happy those days when thou hadst king and army, when
thou raisedst aloft thy banner to the terrace of the
sky.

' Happy those days, happy the glory and dignity that were
thine! Happy that crown, throne and the sublime
court!

' Thy luminous lamp has been darkened; thy king too is
weltering in blood and is abased.

' O Monarch! the holy land of thy forefathers, what led
thee to surrender to the evil foe?

- ‘ If the king flees away from fight, the hearts of soldiers 30
begin to quail with fear.
- ‘ Raise up again thy head from blood and dust ; it does
not become a monarch to retreat from the battle-field.
- ‘ Cleanse thy eyes of this dust and blood, and tarnish not
the fame of the land of thy sires.
- ‘ Command Rustam and Hormuzan that they may drive
away the Arabs from thy empire ;
- ‘ That they may raise aloft the banner on the back of the
elephant ; and the valiant warriors may surge like the
Nile.
- ‘ They may beat the drum and sound the trumpet ; and 35
the horsemen may gallop into the field like lions.
- ‘ But alas ! no friend, no empire now remains ! No treasure,
no gold, no helmet, no shield !
- ‘ No elephant, no Kaviani standard, no commander, no
king in golden slippers.
- ‘ The emperor lies disappointed in the land of Merv ; that
noble cypress has fallen uprooted.
- ‘ He now rests from the clamour of war and the toil of the
journey ; he has closed his eyes upon the Kayanian
crown.
- ‘ He has worn the crown of dust and blood ; the black soil 40
has become his ivory throne.
- ‘ His entire empire has passed to the Arabs, with its
woods, plains, hills and dales.
- ‘ His generals, grandees, and sages are fettered in the
chains of these enemies.
- ‘ O fatherland, in thee no fire-temple is left standing ; not
even the memory of the Jashans of Bahman and
Sadeh remains !
- ‘ Even that divine flame of the sacred fire is quenched ;
no chanting of the Avesta falls upon the ears.
- ‘ Although thy hearth lies desolate ; and with it thy heart 45
and blood are frozen,
- ‘ Our hearts are aglow with thy love ; they are warm and
luminous in thy memory like the sacred fire of
Burzin.

If they cut us up to bits with their scimitars, we will rise
up full of thy love on the Day of Resurrection.

'So long as the name and trace of Zoroaster remains, so
long will thy name endure in the world.

'We will remain staunch and devoted in our love for thee;
we will not lose hope in this world.

50 'Alexander is no more, and the Arabs will go too; the Huns
have departed, and so have the Romans.

'The Caliph too will pass out of this world; time displays
all manner of tricky shows.

'This five days' rule of the Arabs will end too; and their
names will be recalled with grief and pain.

'Except this soil and this illustrious empire, nothing will
endure in the world.

'Why wail for the morrow, when to-day fortune has tied up
its kit and deserted us!

55 'No one knows the hidden secrets of the future; enough it
is to know that the star of good fortune is not our
companion at present.

'We know not what the morrow may have in store; whether
it will cure thy ill or give thee poison and sting.

'At present thy fortune is overturned; our hearts are blea-
ding on account of the brand of thy grief.

'Alas that by the machinations of the Ahriman, we cannot
afford to live in this soil!

'What else can we do, for the vicissitudes of time make us
leave this land perforce.

60 'What resource have we but to leave thee (O fatherland)?
What shelter and refuge have we wretched wanderers?

'The Arab has come and our name is tarnished; we have
no room in thy embrace.

'O our home! Our holy, auspicious Mother! Thy springtime
is over and winter has set in.

'The period of separation from thee has now approached;
the blast of winter has now blown in thy garden.

'For God's sake, O swiftly-sailing ship, more more slowly
over the waters!

- ‘ Mercy for God’s sake, O sails ! Take not us away from our 65
home and nest in this fashion !
- ‘ At the present moment for us wretched unfortunates it is
hard, very hard to turn away our eyes from it.
- ‘ For God’s sake, O waves, be friendly to us; O winds, favour
us the distracted.
- ‘ Why do the waters of the sea roar and rage? Why are they
in agitation like the blood of the king ?
- ‘ O ye waters, what means this clamour and roar ? Of whom
do you seek vengeance, with whom are you so wroth ?
- ‘ O Ahura, O Lord Almighty, O Thou sender of Great 70
Zoroaster,
- ‘ We have none save Thee to redress our grievances; we know
Thee and Thee alone as our Befriender.
- ‘ Be Thou our Sympathizer in this vortex; be Thou our
Protector from the perils of the sea.
- ‘ He who rendered us so miserable, and overwhelmed us
with the pain of separation,—
- ‘ May he not see a happy day on this earth; may constant
suffering be his twin-brother !
- ‘ Here, O waters, winds, mountains and earth, bid our fare- 75
well to our holy Mother-country!
- ‘ Say to her : May thy good name for ever endure ! May our
hearts be ever luminous with thy love !
- ‘ Grieve not, if we have turned our face away from thee, and
have wended our way towards the land of Hindustan.
- ‘ We will cherish our gratitude and loving regard for thee;
we will wish thee well and shall ever remain grateful
to thee.
- ‘ We shall kindle the flame of one sacred fire (*i.e.* erect a
fire-temple) in thy memory; we shall render a
desolate corner a garden in thy name.
- ‘ For his tongue, soul, heart, blood and faith, the Poure 80
(son) of Iran is indebted to thee.’
-

جنت

خانم ایران الدوله شاعره طهران اشعار ایشان اغلب در مجله
ارمغان منتشر میگردد.

در خم زلف تو از اهل جنون شد دل من
اندروین سلسله عمریست که خون شد دل من
از ازل با سر زلف تو چه پیوندی داشت؟
که پریشان شد و از خویش برون شد دل من
این همه فتنه مگر زیر سر زلف تو بود؟
که گرفتار بصد مکر و فسوف شد دل من
در کند سر زلف تو بویرانه عشق
افتدر گشت، که از اهل جنون شد دل من
در حق من ز غم عشق تو کای که رقیب
خواست، از جور تو زاندازه فزون شد دل من
آنچه گفتم بدل از روی نصیحت نشنید،
عاقبت عشق تو ورزید و زبون شد دل من
حاصل هر دو جهان در ره عشقت دادم
جان و تن سوخت ز غم این دل و خون شد دل من
بر سر کوی تو "جنت" گذر از بیم رقیب،
نکند؛ ورنه دهد شرح که چون شد دل من

رباعی

میگفت یکی بلبل شوریده چو من کر فصل بهار است و سرو راست و چمن
پس لاله چرا داغ بدل رسته ز خاک پوشیده بنفشه رخت مسام برتن

حبیب یغمائی

از اهل جندق رئیس معارف سمنان

از او نبود بگیتی کامران تر
و ز آنان ماه من نامهربان تر
ولی دلدار من شیرین زبان تر
که جان از بوسه اش نبود گران تر
کند می آنچنان را آنچنان تر
بوصل دلبری از خود جوان تر
بکوش از جان که گردی کاردان تر
مباش ایمن ز خشم ناتوان تر
از این اشعار اگر گفتی روان تر

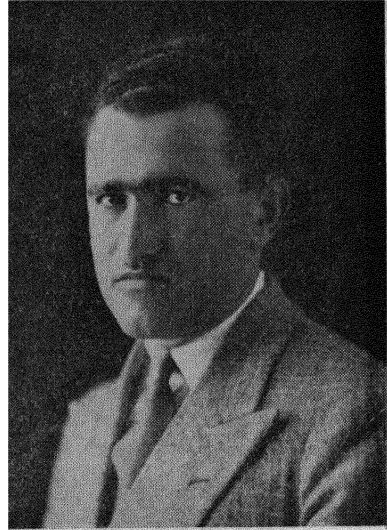
زیاران هر که یارش مهربان تر
همه مه طلعتان نامهربانند
تمام دلبران شیرین زبانند
بهای بوسه دادم جان و شادم
گر انسانی، بخورمی، زانکه گفتند:
جوانی خوش بود گر بگذرانی
اگر از کاردانی بهره بردی
وگر گشتی توانا تر مران خشم
به استادی "حبیب" می شناسد

یا فروغ جهان یار من است
زلف او یا که روزگار من است
چار از کاف استوار من است
رود و دریا و آبشار من است
دایره درد و غم حصار من است
چشمه خضر انتظار من است
باز نامد که شرمسار من است
از درازی شام تار من است
روی او کفر آشکار من است
متوجه سوی دیار من است
عشق گفتانه اقتدار من است

شعله آه پر شرار من است
دل من یا دهان غنچه اوست
عشق محبوب و صبر و جهد و امید
خون دل اشک دیده دامن تر
به محیط محبت من کز
زنده ماندم بانتظار وصال
دل بوصلم امید داد و برفت
هر که هجران کشیده است، آگاه
دیدمش گشتم آفتاب پرست
لشکر غمزه اش پی تسخیر
عقل را گفتم: این ز سستی تو است

حسام

آقای حسام‌الدین خان دولت آبادی
رئیس اوقاف معارف اصفهان فرزند
حاجی میرزا مهدی دولت آبادی
در سال ۱۲۸۰ شمسی در طهران
تولد گردیده از فضلا و معاریف
اصفهان میباشند.

اندرز پسته

پسته بی‌مغز دهن بسته ای
رسم ادب نیک ندانسته نیز
بد سیر بی هنر زشت خو
لاف انار بکم اعلا زنی
بند من بسته دهن یاد گیر
بسته دهن گاه سخن بهتر است

گفت به اندرز مرا بسته ای
مغز نهی آدمی بی تمیز
خیره سر تیره دل چیره رو
چند کنی دعوی ماو منی
رسم ادب را تو زمن یاد گیر
مغز نهی بسته دهن بهتر است

THE ADVICE OF A PISTACHIO.

Once a Pistachio offered me an advice ; a Pistachio without
a kernel and with its mouth closed.

Saying that an empty-headed man wanting in discrimination,
knows not also the ways of good manners, it said :

“Rash and impulsive, with a malignant heart and unabashed,
with evil disposition, unaccomplished and ugly tempered,

“How long wilt thou lay claim to ‘we’ and ‘I’ and boast
of being the great god on earth ?

“Learn the ways of good manners from me, pay heed to the advice of me the closed-mouthed : 5

“The mouth of the empty-headed be better closed ; for him a closed mouth is preferable at the time of speech.”

جام

دوشینه داد جامم دستور زندگانی
 دستور زندگانی از جام دلپسند است
 گفت ای بعقل مغرور در دست نفس مقهور
 جانت از این به تشویش زانت بتن گزند است
 اندیشه های دورت از دیده برده نورت
 سرمایه سرورت پامال چو ن و چند است
 خوش باش و شادمان زی در این دو روزه عمر
 مگذر از آنکه دام است منکر براینکه بند است
 گرد نشاط میکرد خوشخوی و خنده لب باش
 گر چه تنت تزار است گرچه دلت تزند است
 چون من که بادی خون هر جا که سر برآرم
 اندر لبم ز شادی پیوسته نوشخند است

صدف چشم گوهر اشک

آبرو برد ز دریا صدف چشم ترم
 آنچنان داغ جدائی جگر سوخت که سوخت
 پس فروریخت ز هجر تو بدامان کهرم
 جگر لاله بداغ دل و سوز جگرم
 ترسم اینگونه که فرسود تنم رنج فراق
 اکرم باز به بینی نشناسی دکرم

چه شود گر بسرم سایه لطفی فکنی
 بر سر خاک گذر داری و از من گذری
 پیش از آنروز که جوئی و نیابی انرم
 جان گدازی که هجران و ستانی دم وصل
 که تو صبحی و من سوخته شمع سحرم
 شوق دام تو دگر ذوق پریدن بگذاشت
 تا بدانم من دلخسته که بی بال و یرم
 بی تو و با تو اگر بر کدل و ریحان نکرم
 گو مبیند بجهان دیده بینای «حسام»

گوی

مادر خم چوگان جهانیم چو گوی
 میدان زمین عرصه پیمایش ماست
 سر گشته بهر طرف روانیم چو گوی
 وز مقصد خود بیخبرانیم چو گوی
 ابناء زن ز یکدیگر بی خبرند
 این است که جمله زار و خونین جگرند
 و زانکه بحال یکدیگر باز رسند
 دلخوش تر و آزاد تر و شاد ترند

مقصود زمانه

مقصود زمانه آتش افروختن است
 وز آتش خود خرمن ما سوختن است
 چون سوختن است عاقبت خرمن ما
 ابله بی گاه و دانه اندوختن است

دانش

میرزا تقی خان متخلص بدانش (مستشار اعظم) فرزند میرزا حسین وزیر تفرشی
 بیار خویشتن اسرار دل چو من گویم؛
 چرا نکویم در سر و در علن گویم
 چه بوسه ها که بد ز دیدم از بنا گوشش
 بدان بهانه که در گوش او سخن گویم
 تمام راز درون با تو گفته ام ابدوست
 بمانده يك سخن آن نیز در کفن گویم
 دمی عنان بکش ای خسرو شکردهنایان
 که نا حکایت شیرین ز کوهکن گویم

بش خوسم که چو پروانه پیش شمع رخس
 کره فکند بکارم فلک که در همه عمر
 شمی بر آن شدم از اشتیاق دیدارش
 کبود برقع و کفتمان آن نیم ابدوست
 بجان بسوزم و از حال خویشتن گویم
 ز جعد پر کره و زلف یرشکن گویم
 که آنچه "موسی عمران" بگفت من گویم
 که پاسخ ارنی گفتن تولن گویم

چیست؟

ای مرغ جهان بزیر پر کرده
 ای اختر چرخ گرد اخترسای
 همدوش درفش کاویان گشته
 و آن داور چاکر افریدون را
 ای افسر پر فروغ جمشیدی
 گوهر بیهای ملک هفت اقلیم
 برتر ز سپهر جایکه جسته
 ای اخته یال مرکب خسرو
 هم پویه بصر صر و زان گشته
 هم تک بتکاور قضا رفته
 در بهن فضای ساحت کیتی
 ره را همه با سهیل پیموده
 کویده چهار سم خا را کوب
 ای قبه خر که فرا رفته
 ای نوبتیان در که عالی
 ای تیغ فرو برفته تا مغفر
 ای تیر ز خاوران گشوده پر
 ای نیزه کشان موکب منصور
 وز میوه کله عدوی ملک
 از نیروی بازوی شهنشاهی
 سر از سر نه سپهر بر کرده
 پیوند بنصرت و ظفر کرده
 ده آک هزار بی مفر کرده
 بر مسند ملک مستقر کرده
 آویزه خود در و گهر کرده
 آذین تن و طراز بر کرده
 جا بر سر شاه داد گر کرده
 ای برق شتاب تیز تر کرده
 کوه و درو دشت پی سپر کرده
 همراهی موکب قدر کرده
 ز اندیشه گذار پیشتر کرده
 پرواز بقله و کمر کرده
 زان ماهی و گاو را خبر کرده
 جا بر سر قبه قمر کرده
 گوش فلک از خروش کر کرده
 وز دامنه ز ره گذر کرده
 سر از دل باختر بدر کرده
 بر نیزه سران خصم بر کرده
 دشتی نی خشک بارور کرده
 بیخت دمی جهان دگر کرده

«افریقیه» را زین بر افکنده
 «انطاکیه» رازده ز کین آتش
 «بغداد» کشوده ملک کوبیده
 آوازه برگشودن «چین» را
 وز خون عدو پرتک بران را
 ای اصل نهال عدل بنشاند
 وی بیخ درخت ظلم برگنده
 مرتیر تووا اجل زتزد خویش
 خون همه کافران هدر کرده
 جان و تن خصم پرشر کرده
 وز «دجله» و «نیل» کام تر کرده
 در ساحت ملک مشتهر کرده
 همرنگ پرند شوستر کرده
 و آفاق از آن پر از ثمر کرده
 واسوده جهان ز شور و شر کرده
 زی خیل عدو پیامبر کرده

از چیست؟

گرنی جهان دو رنگ همی باید
 کرفی چو آهنست دل ظالم
 کرفی ستمگر است و ستمکاریش
 یک ره اگر حقست و دگر باطل
 دیا اگر که بود وفا داریش
 ایزد نه کر محافظ جان ما ست
 ورنه علیق این همه خر بدهد
 روز سیاه و شام سیاه از چیست؟
 مظلوم را بر آمده آه از چیست؟
 کیفر نهاده بهر کناه از چیست؟
 بر در که حق اینهمه راه از چیست؟
 اندر فتنش حکم اله از چیست؟
 از اختراش خیل و سپاه از چیست؟
 در کهکشانش این همه گاه از چیست؟

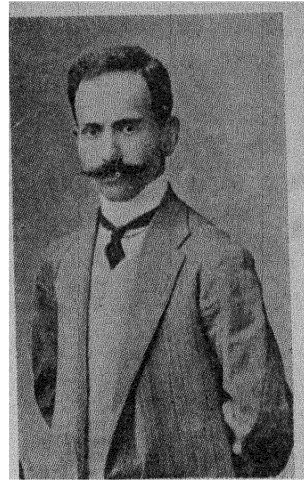
میگیریم

چنان زاد می زاده من میگیریم
 از این دیو ساران اهریمنی خوی
 مکن عیبم ار میگیریم ز دیوان
 شد از راستی پشت بختم چنان خم
 ازین جامه زهدهای ربائی
 چو «عیسی» که بگریخت برکوه زاحق
 که از سایه خویشتن میگیریم
 کسی گر که تگریخت من میگیریم
 که یزدانیم ز اهر من میگیریم
 که از قد سرو چمن میگیریم
 اجل کر رسد در کفن میگیریم
 چه پنهان من؛ از خویشتن میگیریم!

دهخدا

آقای میرزا علی اکبر خان دهخدا از نویسندگان و فضیلائی معروف عصر حاضر ایران مولف دو جلد کتاب گرانبهای « امثال و حکم » که تاریخ مشروطیت و دوره های سیاسی ایران نام و خدمات ایشانرا همواره با افتخار و نیکی ذکر خواهد نمود، بعضی از اشعار ایشان در روزنامه ملی صور اصرافیل و در انقلاب مشروطیت بنام دخو منتشر گردیده.

DEHKHUDA

Dehkhuda is one of the leading intellectuals of Persia who had risked their all for the growth of Constitutional Government in their country. He is the author of two fine volumes of Persian Proverbs and Sayings, with illustrations from the works of famous writers.

افکار عرفانی

در سلوکم گفت پنهان عارفی وارسته ای
 نقد سالک نیست جز تیار قلب خسته ای
 از گلستان جهان گفتم: چه باشد سود؟ گفت:
 در بهار عمر ز ازهار حقایق دسته ای
 از پریشان گوهران آسمان پرسیدمش،
 گفت: عقدی از کلوی مهوشان بگسسته ای
 گفتم این کیوان بیام چرخ هرشب چیست؟ گفت
 دیده بانی بر رصدگاه عمل بنشسته ای
 گفتم: اندر سینه ها این توده دل نام چیست؟
 گفت: ز اسرار نهانی قسمت برجسته ای
 روشنی در کار بینی؟ گفتمش: فرمود: فی،
 غیر برقی ز اصطکاک فکر دانا جسته ای

در نیازستان هستی بینبازی هست اگر،
 نیست جز در کنج فکرت کنج معنی جسته ای
 چهره بکشا کز کشاد و بست عالم بس مرا
 جبهه بکشاده ای برابر وی پیوسته ای
 گوهر غم نیست جز در بحر طوفانزای عشق
 کیست از ما ایجریفان دست از جان شسته ای
 ۱۰ دل مکن بد؛ پایی دامان عفت را چه باک
 گربشنعت نا سزائی گفت نا شایسته ای

A MYSTIC POEM.

On the path (of discipleship) a sage with an emancipated soul told me confidentially, that the cash belongings of a disciple are nothing more than the grief and worry of a wounded heart.

I asked what is the advantage to be reaped from the garden of the world? He replied: To gather during the spring of life, a bouquet of the flowers of truth.

I then asked him about the distracted gems of the sky, and he replied: (They are the result of) a broken necklace on the throat of the moon-faced.

I asked: What is this Saturn we see every night on the top of the sky? He replied: It is an observer sitting on the highest pinnacle of action.

5 I asked: What is this piece called the heart within our bosoms? He replied: It is an important part of the hidden secrets.

I asked him whether he saw any ray of light in the affairs (of the world); he replied: No, except the flash resulting from the impact of wise thoughts.

I asked him whether there was any one free from want in this existing world of wants; he replied: none, except the one who has found the wealth of meaning in the corner of imagination.

Open (make radiant) your face, for, of the open (good) and the closed (evil) things in this world, an open (intellectual) forehead over eyebrows concentrated (in thought) are enough for me.

The gem of affection is not to be found except in the stormy sea of love; who, amongst us friends, has washed his hands of life (to risk it for securing the gem)?

Let not your heart be afflicted; the purity of the skirt of 10 chastity has nothing to be afraid of, if some unworthy fellow utters ugly abuses.

یاد آر

بگذاشت ز سر سیاهکاری	ای مرغ سحر چو این شب ناز
رفت از سر خفتگان خماری	وز نفخته روح بخش اسحار
محبوبه نیلگون عماری	بکشود گره ز زلف زر تار
و اهریمن زشت خو حصاری	یزدان بکمال شد پدیدار
مرده یاد آر	یاد آر ز شمع

ای بلبل مستمند مسکین	چون باغ شود دو باره خرم
آفاق نگار خانه چین	وز سنبل و سوری و سیر غم
تو داده ز کف قرار و تمکین	گل سرخ عرق برخ ز شبنم
ناداده بنار شوق تسکین	زان نوکل پیش رس که در غم
وز سردی دی فسرده یاد آر	

تعبیر عیان چو شد تو را خوب	ای مونس یوسف اندرین بند
محسود عدو بکام احباب	دل پر ز شعف لب از شکر خند
آزاد تر از نسیم و مهتاب	رفقی بریار و خویش و پیوند
در آرزوی وصال اصحاب	زان کو همه شام با تو یکچند
اختر بسحر شمرده یاد آر	

مره نیه پور عمراٹ
و آن شاهد نغز بزم عرفاٹ
وز مذبح زر چوشد بکیوان
زان کو بگناه قوم نادان

بربادیه جان سپرده باد آور
چون گشت ز نو زمانه آباد
ای ککودک دوره طلائی
وز طاعت بندگاب خود شاد
بگرفت ز سر خدا خدائی
نه رسم ارم نه اسم شداد
کل بست دهان ژاژ خوئی
زانکس که بنوک تیغ جلاد
ماخوف بجرم حق ستائی
تسنیم وصال خورده باد آر^۱

ذره

میرزا محمد فرزند احمد (که شخص زراعت پیشه
بوده است) در سال ۱۲۹۶ هجری در کرمان متولد
گردیده سالهاست که اصفهان را وطن خود ساخته
و به تدریس و تعلیم مشغول میباشند.

هر نهالیکه برومند بود خم باشد
فعل مردان خدا از همه کس صادر نیست
قانع ارگشت کسی ناج سرجم باشد
نم اشکی که کند تر مژه طفل یتیم
همه دانند که از گاه ربا کم باشد
آنکه در ملک جهان تخم نکوئی نفاشاند
منگر سهل که آن نم بیقین یم باشد
بگذر از ملک جهان لذت او را بگذار
حاصل زندگیش از دو جهان غم باشد
اعتمادی چه بر این زندگی ما نبود
کاین سرایی است محال است در آن نم باشد
بهر خود دوست هم از مردم دانا بطلب
حاصل عمر من و تو همه یکدم باشد
صحت آدم جاهل بتر از سم باشد
ز هیاهوی جهانش همه دم رم باشد

۱ این اشعار در آخرین شماره روزنامه «صور اسرافیل» منتشر گردید و مصادف
شد با شهادت مرحوم میرزا جهانگیر خان صود

رازی

عبدالله رازی مدتها در مصر باتشاور مجله رستاخیز مشغول بوده
اینک در عدلیه طهران بخدمت قضائی منسوب میباشند

چون صبح سر بزد، خورشید خاورا
امد بگوش هوش، از پیر می فروش
چون رفت فصل برد، امد زبان و رد
بلبل به شاخسار، قمری بگو هسار
هم لعل دلستان، چون خون عاشقان
در جلوه نارون، در عشوه نسترن
از خاک تیره رنگ، گلهای رنگ رنگ
در طرف جو بیار، یاران میکسار
چون روی گلعداز، گلهای لاله زار
زاوای ارغنون، از خاک قیر گون
گفتم به یار هین، بر خیزو می گرین
افتاده بی خیال، بهتر ز قیل و قال
گفتا فسانه چیست، کاین وقت باده نیست
گفتم بنام کی، شادی ملک وی
دارم عجب ازین، پرسى تو اینچنین
دانی که ملک جم، بوده است از قدم
چون خصم رو سیه، کردی بمانگه
بوهیم! رهنما، بودیم دل ربا

نو روز زد علم، در بحر و در بر
بر خیزو می بنوش، بابانک مز مر
باید نشاط کرد، در گوی و معبر
افکنده بی قرار، غوغای محشرا
هم باده ارغوان، هم لاله احمر
در غمزه یاسمن، در خنده گلپرا
چون یارشوخ و شنک، بیرون ز معجرا
با ساز و جنک و تار، با جام خلرا
از خون مرغ زار، اغشته پیکرا
آورده سر برون، نرگس ز بسترا
اکنون که شد زمین، چون طاق اخفرا
و از پند اعتزال، و از جبر اشعرا
آخر بنام کیست، گیری تو ساغرا
استخر و طوس و ری، کرمان و ششرا
بر نام کیست هین، عیش سخنورا
بر در گهش عدم، فغفور و قیصرا
چون پیش باز شه، لاف کبوترا
در بزم خوش لقا، در رزم اژدرا

بودیم پیلتن، بودیم صف شکن
 در دشت و کارزار، شد کار خصم زار
 از خیل باغیان، فریاد الامات
 در گوی و برزنا، با گرز و کر زنا
 بودیم انزمان، شاهنشہ جهان
 چون بار این شنید، لب را چنان گزید
 اهی زد دل کشید، رنگش ز زرخ پرید
 گفتا که جاهلی، کاینگونه قائلی
 اتار کیکباد، یکجا بداد باد
 جشید جم چه شد، کاوس کی که بد
 کوبانک طبل و کوس، کوجنک کیو و طوس
 بر کاخ باستان، اتش بزد عیان
 شد زیر و شد زبر، هم بام و بوم و بر
 زین طاس بن امان، گشتیم اینزمان
 چون طفل بی پدر، گشتیم در بدر
 زین راه پر خطر، زین تنک رهگذر
 کشتیم خوار و زار، از کرده شرمسار
 دانست گز وطن، رفته است علم و فن
 زین چرخ همچو بشم، میبارمی ز خشم
 گو ابری مبار، بر طرف جو مبار
 گو ساری بخوان، در باغ و بوستان
 چون گشت جای زاغ، گلزار و باغ و راغ
 چون گشت کیمیا، خاکستر از ریا
 بودیم خوش سخن، بودیم مهتر
 از گرز گاوسار، از تیغ و ششیرا
 اعلام دشمنان، هر سو نگوئسرا
 هم شیر اوژنا، هم علم پرورا
 از تیغ نیزمان، کیتی مسخرا
 کز خون وی چکید، بر لاله ترا
 انگاه بر درید، بیراهن زرا
 مانا که غافل، زین چرخ چنبرا
 این دیر کج نهاد، پتیاره مادرا
 کو فر هیربسد، کو پور نوذرا
 کو فر داریوس، کو سام بافرا
 دیوانه جهان، نادان سکندرا
 شیراز پر شرر، تبریز پر شرا
 در ششدر جهان، مبهوت و ششدر
 در کوه و در کمر، احیران و غم خورا
 شد گریه همسفر، شد ناله رهبر
 با چشم اشکبار، با حال مضطرا
 چون دید رنگ من، استاد زرکرا
 از آسمان چشم، هر لحظه اخترا
 اکنون که لاله زار، شد خاک اغبرا
 اکنون که دوستان، رفتند زین سرا
 دیگر چه سان ایاغ، خواهی زدلبرا
 خوش فرش بوربا، دلق قلندرا

اندر جواب یار، گفتم که شرم دار
 بر ملک باستان برنسل راستان
 ایران عقیم نیست، این ملک بیم نیست
 چون خیل غم علم، برزد بملک جم
 هنگام نیمشب، در ظلمتی عجب
 یعنی چو شد سیه، کار عجم تبه
 در گلشن امید، کل پرده بردرید
 چون پیل بردمید، وانگاه برکشید
 زان شمع انجمن، پرنور شد وطن
 باشم امیدوار، از فضل کردگار
 باشد که بعد ازین، روید درین زمین
 دستی نمای باز، درگاه حق دراز
 انسان که بر درخت، دادی ز برك رخت
 برخاك «زرد هشت»، کابلیس را بکشت
 باشند خنده روی، یاران نیکخوی
 برخیز و می یار، کن دل منورا
 بر یور داستان، منگر محقرا
 مارا دو نیم نیست، قلب صنوبرا
 امد چو رو ستم، بیرون دلاورا
 امد ز فضل رب، بانگی چو تندرا
 امد برون چو مه، سردار لشکرا
 بادی همی وزید، پر مشک اذفرا
 از دشمن پلید، صد گونه کیفرا
 گویند مرد و زن، کاین است سرورا
 کاین شاخ نوبهار، ارد برون برا
 از فضل یاسمین، از عدل نسترا
 برگو بصد نیاز، کای پاك داورا
 بر بال مرغ بخت، بر بخش شهپرا
 فضل تو باد پشت، عون تو یاورا
 برسینه عدوی، همواره خنجر

رشید یاسمی

رشید یاسمی فرزند محمد ولیخان
میر پنچ ایل گوران قلعه زنجی
(کرمانشاه) در سال ۱۳۱۴ هجری
در کرمانشاه متولد گردیده
تحصیلات خود را در طهران
با تمام رسانیده، اینک در دربار
شاهنشاهی مشغول خدمت میباشند
رشید یاسمی از نویسندگان
جوان و فضلی کنونی ایران
میباشند و آثار ادبی و تحقیقات

و تاریخی ایشان در جراید مرکز غالباً منتشر میگردد.

RASHID-E-YASEMI.

Rashid-i-Yasemi was born at Kermanshahan in the year 1314 A.H. His father's name was Mohammed Vali Khan, Mir Panj of Qala'a Zanj of the tribe of Guran. He died at an early age. From his seventh year upwards, Yasemi was brought up under the tender care of his mother and was educated by her. He completed his studies at Teheran.

نوبهار

خوشا نو بهارات بگاہ غروب	که ها مرن بدیع است و کهسار خوب
نسیم انچنان بگذرد در چمن	که مهر پر بیچهرگان در قلوب
ز استادی باد های شہال	ز نر دستی ابر های جنوب
چو طلوس شد شکل هر خارہ سنگ	چو طوطی شد اندام هر پاره چوب
کہی ابر را باد گوید بیانش	کہی باد را ابر گوید بروب

چمن شد چو پاکیزه روی حبیب هوا چون شفا بخش قول طیب
 نه هنگام سیب است و از سرخ گل همی گلبن از دور ماند بسیب
 بر آراست لشکر گل و ابر و باد بتساراج صبر و قرار و شکیب
 زند آبشار از بر کوهسار چو آموزکاری بکودکب نهیب
 بدشت اندرون هر که دارد گذر ز سبزه نداند فراز از نشیب

نگه کن بر آن نیزه افتاب گذر کرده صد جاز قلب سحاب
 تو کوئی یکی جدول مستقیم درو زر شتابنده بر جای آب
 فلک چون کتاب است و ابن خط نور الف چوب زرینه اندر کتاب
 سر کوه چون روزگار مشیب دل دشت چون آرزوی شباب
 فرو خفته هر دره در سایه‌ای چو خندان عروسی بدیباى خواب

عجب دارم از کوهساران عجب بیکجای روز و بیکجای شب
 ز هر سوی غرنده ابری سیاه کشاده چو زنگی به پرخاش لب
 دل ابر تاریک ورخشنده برق بود طور سینا و آیات رب
 اگر بنگری سوی قوس قزح بسی برده بینی ز رنگین قصب
 مگر طاق نصرت به بسته است چرخ بتشریف این روزگار طرب؟

بهارا دریغا که پایانه‌ای دریغا که پیوسته با مانه‌ای
 دریغا که چون روزگار شباب يك امروز هستی و فردانه‌ای
 دلا خرمی کن درین خرمی کم از خاک و از سنگ خارانه‌ای
 غنیمت شمر عمر در نو بهار که تو نیز همواره اینجانه‌ای
 گمانت که جاویدی امادریغ بر آنی که پایای آمانه‌ای

SPRING.

Oh! pleasant is Spring at the time of sunset, for wonderful
is the plain and fair the hill side.

The zephyr passes over the meadow as softly as the love
of the fairy-faced passes into the heart.

By the masterly work of the northern winds, and the dexte-
rity of rain-clouds coming from the south,

Every hard stone has become green like a peacock; every
piece of wood has turned into a parrot.

At one time the wind says to the cloud "Pour, pour", at
another the cloud says to the wind "Sweep, sweep".

* * *

The meadow has become fresh like the face of the beloved,
the air has become soothing like a doctor's words.

It is not the season of apples, yet through the red roses
the rose-bush looks from afar, as full of apples.

The flower, the cloud, and the wind have arrayed an army
to deprive us of patience, rest and peace.

The water-fall beats the sides of the mountain, like a teacher
terrorising an urchin.

To one who passes through the plains, the up and down
gradients become indistinguishable, because of the
verdure.

* * *

O, look at those shafts of sun-light, how they have pierced
the heart of the cloud in a hundred places.

You might say they are straight streams in which gold
runs in place of water.

The sky is like a book and this line of light is like a golden
book-mark in that book.

The mountain tops resemble the declining days of Life,
and the heart of the plain the desire of Youth.

Every vale rests peacefully in shade like a smiling bride on
her bed of brocade.

* * *

Wonderful things the mountains are, at one place therein it
is day, at another, night.

From every side a black cloud thunders, opening its lips for
a quarrel like a negro.

The black heart of the cloud and the glittering thunder
remind one of Mount Sinai and the Lord's verses.

If you glance at the rainbow many a curtain you will see
of coloured muslin.

It looks as though the sky had erected an ' Arc of triumph ' 20
to welcome these days of joy.

* * *

Oh Spring! alas! lasting thou art not; alas! that always
with us thou canst not be.

Alas! that like the days of youth, for one to-day thou art
here, but to-morrow thou art not.

Oh heart! enjoy in these days of joy, for less than dust and
hard rock thou art not.

Make the most of thy life in the time of spring, for thou
too, wilt not always be here.

Thou thinkest that thou wouldst endure for ever, but alas! 25
thou mayst think that thou art lasting, but thou art
not!

جوانی

<p>همیشه مست و بی آرام و گستاخ امیدش عاشقی و قوتش آواز گلش بیخار باشد لاله بیداغ ز گل خندان تر او را بخت فیروز دگر کون کرده آن لذت پذیری همان سروستاده بر یکی پای دلی از بوستان شادی ستان کو</p>	<p>جوانی چیست؟ مرغی بر سر شاخ از این شاخش بدیگر شاخ پرواز جهان در چشم او باغی که آن باغ نه گل تنها بر او خندان شب و روز و زد ناکه خزانی باد پیری بماند گل بجای و شاخ بر جای و لیکن آن سفیر شادمان کو</p>
--	--

- میان شاخساری ز نظر دور شود آن مرغ پیری دیده مستور
 ز بستان جهان بر بسته دیده بخود چون کرم ابریشم تنیده
 • همی گوید بگوش دل نهانی که ای سر چشمه عشق و جوانی
 بیا بار دگر خوشباش از آن پیش که نتوانیم یاد آوردن از خویش
 چو کرد این خواهش از دل مرغ مایوس بگوش ناله‌ای آید که افسوس!

YOUTH.

What is youth? A bird perching on a branch, ever inebriated, restless and bold.

It flies from this branch to another; its hope is love, its food is song.

The world appears a garden to its eyes,—a garden whose flower is without a thorn, whose tulip is without a brand.

Not only flowers smile on youth at day and at night, its victorious fortune too is more smiling than the flowers.

- 5 Suddenly blows the autumnal blast of advancing age, and the faculty for enjoyment takes a different turn.

The flower and the branch remain as they are; the cypress, too, continues standing on its one leg.

But where is that happy state of mind? Where is the heart capable of deriving the same pleasure from the garden?

Amidst crowded branches, away from sight, that age-worn bird with dimming eyes hides itself.

It has closed its eyes upon the garden of the world, like a silk-worm spinning round itself its threads.

- 10 Secretly it says to the ear of its heart, "Oh thou fountain-source of love and youth,

"Come, be happy once more, ere we cease to recall anything about ourselves."

When the despairing bird made this request of its own heart, to its ears came a moaning sound "Alas!"

صبحانه شاعر

بامدادان که سوی باغ کنم پنجره باز بید مجنون بردم همچو یکی بنده نماز
سبزه را شانه کند از سرانگشت لطیف آب را بوسه دهد از خم کیسوی دراز

همچو قواره که بیرون جهد از سینه آب هر طرف کیسوی آویخته از درخوشاب
بید مجنون کند آشفته دو صد طره نغز چون پرطوطی از رنگ و دم مارزآب

قامتش همچو یکی خیمه بکسسته رسن سایه اش تاج سر حجله نشینان چمن
برک او چون پر نورسته طوطی جوان شاخ او چون قد خم دیده پیران کهن

گوئیا خرمی و خوبی این باغ تمام جمع گشته است در این طرفه درخت پدram
جان باغ است اگر جان بتوان دید بچشم دام روح است اگر روح توان بست بدام

نورخورشید چو جاری شود از چشمه کوه و ندر آمیزد با اینهمه برک انبوه
لفظ عاجز شود از وصف چنان خوبی و لطف عقل حیران شود از دیدن آن فروشکوه

کیسوی حور مگر شانه کند باد سحر که چنین خوب و دل انگیز نبوده است شجر
زلف بر روی فشانده است مبادا که برو فتد از مردم نا محرم این باغ نظر

برکها طوطیکانند که از شاخ بلند خویشتن را یکی پای نگونسار کنند
همچو بازیکر بسیار که در شیب و فراز یکی پای در آویزند از رشته و بند

گاه در دیدن او یاد کنم مجنون را آن جفا دیده حیران شده مفتون را
انکه خود رفت بنا کامی و مشهور نمود نام سرگشتگیش این شجر موزون را

هست شیرین که بشوید تن در چشمه آب خسروش بیند و از شرم کند موی حجاب
یا یکی شوخ فرشته است که در گردش شب روز دریافته او را و بمانده است بخواب

ظهر نزدیک شود صبح فروبند درخت خود بیلا کشد و سایه بگردد ز درخت
لیک من مانده بجای اندر دل باخته پاک محو نظاره آن چتر ز مرد شده سخت ۲۰

همچو آشفته دل داده و بیچاره سست دیرگاهی بهمان جای بهانم که نسخت
از چه پاسست شد از راه ندانم بیقین از چه دل مست شد از عشق ندانم بدرست

اینقدر دائم گز پنجره چون آیم باز چای من سرد و تبه گشته بساعات دراز
نان من گربه روده است و پنیرم هوشنگ بهر من مانده دهانی چو لب پنجره باز

THE POET'S BREAKFAST.

In the morn when my window overlooking the garden I open,
the quivering willow, like a slave, to me bows low.

It combs the grass with its delicate finger-tips, and kisses
the water with the curls of its long tresses.

* * *

Like a fountain springing forth from the bosom of water,
from every side hangs tresses of brilliant pearls.

The trembling willow dishevels hundreds of these pretty
tresses, in colour like a parrot's feathers, in curl like a
viper's tail.

* * *

5 Its stature looks like a tent with the ropes snapped asunder,
its shadow crowns the heads of the inmates of the
bridal chamber of the meadow.

Its leaves are like the freshly growing feathers of a birdling,
its branches resemble the bowed figures of aged men.

* * *

It seems as if the entire beauty and delights of this garden
had been accumulated in this single charming tree.

It is the life of the garden, if life can be seen by the eyes ;
it is the snare of the soul, if a soul in a snare could
be tied.

* * *

When sunlight streams forth from the mountain's fount,
and mixes itself with all that thick foliage.

Words fail to describe such beauty and elegance, the mind 10
is perplexed at the sight of such glory and pomp.

* * *

Is it that the morning breeze has combed the tresses of the
fairy ? For never has the tree appeared so pretty and
heart-ravishing before !

Its dishevelled ringlets cover its face so that on it may not
fall the glance of the uninitiated in the garden.

* * *

The leaves are like parrots who from lofty branches, seem
to suspend themselves upside down on one leg.

They look like a group of performers, who high up in the
air or down below, hang themselves by one foot from
ropes and rings.

* * *

At times, its sight reminds me of Majnun, that oppressed, 15
bewildered, and bewitched soul,

He who departed with hopes unrealised, and yet made
famous with the name of his distraction, this well-
proportioned tree.

* * *

It looks like Shirin, having a bath in the spring, Khosrav
sees her and from modesty she veils herself with her
tresses.

Or is it a playful angel, who in his nocturnal strolls, is
surprised and overtaken by the day whilst still asleep ?

* * *

The morn departs and the noon approaches, the sun reaches
the meridian, and the shadow lessens from the tree.

But I remain in my place with my heart all lost, deeply
absorbed in gazing at that emerald-like canopy.

* * *

20 Like a heart-lost bewildered man, helpless and languid, I
remained a long time where I was from the first.

Why my feet had lost all power to walk, I know not for
certain, why my heart had become intoxicated with
love, I really do not know.

* * *

So much I know that when from the window I returned my
tea had turned cold and useless by the long wait.

The cat had snatched my bread away, and Hooshang had
taken the cheese ; for me was left a mouth like the
window's shutters agape !

شبی در جنگل

خرم آن ساعتی که طلعت ماه بدرخشد ز جله خانه کوه
و آن پراکنده نور او ناگاه رخنه سازد بجنگل انبوه

چون پراکنده سیم نور قمر شود از شاخ بر زمین غربال
راست گویی که زیر شاخ شجر جو شد از خاک قطره های زلال

چشمه را جادویی بیفزاید چون بتابد برو شعاع سفید
آتشی در دلش بدیدد آید که بود دود او ز سایه بید

نالۀ او که در سیاهی شب بود چون وای وای رنجوران
شود از نور مه چو بانگ طرب کاید از بزمگاه مخموران

۱۰ تاگهان مرغکی کشد فریاد چون هراسیده کودکی در خواب
و آن نواهای مادرانۀ باد آرد او را دوباره در سر خواب

جنگل تار و پر تو مهتاب ظلمات است و چشمه حیوان
باد اگر چون خطر نجوید آب از چه در ظلمت است سرگردان؟

سبزه از نقش سایه و روشن کار گاه حریر را مانند
که بر او ماهر وئی از دامن هر زمان سیم و زر بر افشاند

۱۵ گر بر آن سیم و زر گذاری پای زیر پای تو بی سپر نشوند
بیش پای تو بر جهند از جای وز سر پای دور تر نشوند

خلوتی کاندران عروس خیال بیمحا با بر آید از چادر
همچو مرغی بگسترده پر و بال هوشش بال و اشتیاقش پر

۲۰ گاه بر شاخسار جای کند گاه در زیر توده خاشاک
که سوی قرص ماه روی کند در فروغ مه از نشیمن خاک

که ز ارواح زشت و شکل مهیب ظلمت بیشه را کند مسکون
گاه تنهائیش ز بیم و نهیب خیره سازد چو مردم مجنون

باد ایام رفته باز آید نیک و بد هر چه هست پیش نظر
 گر بهم صحبتی نیاز آید صد هزار آشنا بر آرد سر

۲۵ آشنایان یمناک خجول کز صدای طیور بگریزند
 دور کردند و چون فرشته و غول با سیاهی شب در آمیزدند

چون فضا گشت ساکت و ساکن دوده و صد صد آشکار شود
 بر کی از شاخ اگر قند لکن همه آماده فرار شود

۳۰ جای تاریک و روشنائی کم باد نالان و آب غوغائی
 ذوق مستی دهند و لذت غم فکر تجرید و میل تنهائی

A NIGHT IN THE FOREST.

Happy that hour when the countenance of the moon, shines
 forth from the bridal chamber of the mount ;
 And all of a sudden her wide-spreading rays pierce through
 the forest thick.

* * *

When the silvery light of the moon is scattered on the
 ground through the sieve formed by the branches,
 Thou mayst say that straightway beneath the branch of the
 tree, boil forth from the earth, pure dew-drops.

* * *

5 A magic charm is added to the spring, when the white
 lights shine upon it ;
 A fire is kindled in its heart, the smoke of which is the
 willow's shade !

* * *

Its moan which, in the darkness of the night, resembles the
 painful cries of the afflicted,

Is turned by the light of the moon, into the joyous cries
coming from the gathering of drunkards.

* * *

All of a sudden some bird utters a cry like a frightened babe
in its sleep,

But the maternal lullaby of the wind, put its back to sleep. 10

* * *

The dark forest and the light of the moon, remind us of the
region of darkness and the fountain of Life ;

For if the wind does not seek that Water like the Green
Old Man, why should it hover distracted in the dark-
ness ?

* * *

The verdure from the effect of shade and light, resembles a
silken loom,

On which every time a moon-faced one scatters gold and
silver from her skirt.

* * *

If you on that gold and silver tread, they will not be tram- 15
pled beneath your feet ;

They will spring up from their place in front of your feet,
and would go no farther than the fingers of your feet.

* * *

Such a solitude that the bride of Thought will fearlessly
emerge there from behind her veil ;

Like a bird she will spread her feathers, the wing of year-
ning and the feathers of desire.

* * *

At times it makes its abode on the branches, at times
beneath a rubbish heap ;

At times it turns its thought to the disc of the moon, in the 20
light of the moon from its earthly seat.

* * *

At times from ugly spirits and shapes dreadful, it seeks
refuge in the darkness of the forest,

And at times, the fear and dread of solitude, makes it distracted like a crazy man.

* * *

Back comes the memory of bygone days, good or ill whatever it be, passes before the eye;

If there be the need of a companion, a hundred thousand familiar faces raise up their heads.

* * *

25 The shy, frightful familiar faces, who ran away at the cry of birds,

Away they go, and like angels and ghouls, they mix up with the darkness of the night.

* * *

When the surroundings turn mute and silent, they appear by tens and hundreds;

But if a leaf falls from a branch, all will become ready for flight.

* * *

The dark place and the lurid light, the moaning wind and the gurgling streams,

30 Give the flavour of intoxication and the relish of love, the thought of loneliness and the desire for solitude.

شمع اندیشه

<p>که بنما بدش ره مهر کار کرد نماید بدو راه باریک را وزو دل چو آراسته گلشن است ز بادش همید اشت باید نگاه مر او را بسی تابش و روشنی است بدان روشنائی در آید زبان بلرزد قدم چون قدمهای مست</p>	<p>چراغی است اندیشه در مغز مرد دهد روشنی را ز تار بیک را نهانخانه جان بد و روشن است چو خواهی که بینش نگردد تباہ فروزنده شمعی که در ایمنی است چو ز آسیب بادش بلرزد زبان شود تیره در چشم تو هر چه هست</p>
--	---

یکی سایه افتد ز هر بیکری بهر سوی بیچنده چون ازدری
 نماید از آن سایه های دراز یقین چون گمان و حقیقت مجاز
 در آمیزد اشکال و الوان بهم کند سایه از پایه خویش رم
 صفت های هر ذات مبهم شود حدود همه چیز درم شود
 کند شمع اندیشه لرزان سه چیز سبکساری و کاهلی و سستیز
 بجانب برفتند سایه های مهیب شود رخ پر آزنک و دل پر مهیب!

THE CANDLE OF THOUGHT.

Thought is a lamp in the human mind, which guides it
 aright in every action.

It gives light to hidden secrets and shows unto the owner
 the narrowest path.

By it the secret house of the soul is illumined, and from it
 the heart is like an adorned rose-garden.

If you wish not the light to be put out, you must guard it
 well against the wind.

A burning candle which in a secure place lies, has considerable
 lustre and light. 5

But when the flame trembles through the wind's intensity,
 its lustre will experience damage.

Everything round about will become dark before your eyes;
 like a drunkard's steps, will your steps tremble.

Every object will cast a shadow, like a dragon enveloping
 every side.

And from these lengthening shades and shadows, certainties
 will look like conjectures, and realities will look
 unreal.

Shapes and colours will intermingle, and behold the shade 10
 will be separated from its source.

The attributes of all things will become unintelligible, and
 the limits of all things will lose their definiteness.

Three things make the candle of thought flicker; levity of
 mind, idleness and strife.

Dreadful shades upon the soul would then fall, the cheeks
would become ruffled and the heart full of dread.

رباعی

جان از تو نسیم آشنائی جوید تاریک دل از تو روشنائی جوید
بیچاره کسی که بسته بند تو نیست وانکس که ز بند تو رهائی جوید

Quatrain :

The soul, from thee the friendship's breeze doth seek ;
lustre from thee the dark heart doth seek.

Oh, wretched the man who is not in thy fetters, and he
who release from thy fetters doth seek.

عشق خانوادہ

خرم آنساعت که زی خانه شوم هنگام شب
دل ز کار روزم افسرده روان اندر تعب
مغزم از فکرت نترسد و رویم از زحمت دژم
خونم ازانده بخواب و جانم از کوشش بلب
روی پهناور افق در چشم من چون کام کور
چهر نورانی قمر در دیده ام چون زلف شب
هرچه خواهم نا صواب و هرچه یابم نا درست
هرچه جویم کینه خواه و هر که بینم در غضب
کوه های رنج کوئی بر سرم دارد مقام
رودهای درد کوئی در دلم دارد مصب
در چو بگشایم؛ رخ خندان زن بینم نخست
کز لقا لش دل برقص آید مرا؛ جان در طرب
آنچنان کندر سحر کاهان ز تیغ آفتاب
شخص ظلمت را کربان چاک میگردد قصب

نور شادی بر دل من چیره گردد زانکه غم
همچو ظلمت پیش نور صبح کرد محتجب

فی مرارای تفاخر کز تو پیشم در وجود،
فی ورا جای تواضع کز تو پستم در حسب

کودکان را سوی من آرد که از دیدار شان
آتش شادی شود اندر دل من ملتهب

۱۰

از تبسمشان چه شیرین تر بجز شهید بهشت
وز تکلمشان چه نیکو تر بجز آیات رب

همچو "ابراهیم" گردد گلستان بر من سرای
گرچه ز آتشناک دل بودم بسان بو لهب

زو معاش من مرتب چون معاد من ز دین
زو نشاط من مهیا چون مقاصد از ذهب

همچو از درهاست زب گویند لیکن مر مرا
نوشها در کام از او حاصل شود با للمعجب

جای کرده در سرا مهر و امید و آشتی
مانده در بیرون خانه نخوت و عجب و شغب

۱۰

خانه گوئی از توافق محفل موسیقی است
وز تهذت هست گوئی مجلس وعظ و خطب

محفل رامشگر ر خنیا گرش حور بهشت
مجلسی وعظش منزله از ریا و از ریب

مهر دروی تافته مجر بسان قریب مهر
قهر از وی تافته مدخل بسان ذودب

نامها خواندم سخنها رانده از کید زمان
از حکیمان بزرگ هند و ایران و ز عرب

- ۲۰ این بگفتا: زن بود افسونگری ایمان ربای
 آن بگفتا: زن بود سرچشمه رنج و کرب،
 راحت از خواهی همه عمر از زنان هجران گزین،
 جفت از جوئی از این اهرممان دوری طلب.
 لیکن این هنجار رسم ناجوانمردان بود
 گر رطب گوید نخواهم ترسد از خار رطب
 زندگانی خار و خرما نیش و نوشش باهم است
 گنج در ویرانه پنهان است و گل اندر سرب
 آدمی را همچو مرغاب آشیانی در خور است
 کاندرا آن مصروف گردد مال و نان مکتسب
- ۲۵ اندر آن محفوظ ماند رسم و نام و خون وارث
 و اندر آنجا ریشه گیرد بیخ ایمان و نسب
 آدمی را حفظ دین و حفظ ملک و حفظ جفت
 واجب است و کارهای دیگر او مستحب
 تا نداری خانه کی دانی بهای ملک و دین
 تا نداری ریشه کی گردی بیباغی منتسب
 باغبان آنست کندر باغ بنشانند درخت
 رو ستائی آنکه در گشتی بیفشانده است حب
 تو بنندی دل بخانه؛ چون به بندی دل بملک
 تو نداری بیخ محکم؛ چون بیائی در مهیب
- ۳۰ تا کرا اندر زمین تا ریشه ستوار هست
 هر زمان شیرین تر و خوشتر بیار آرد عنب
 چون ز هر سو ریشه اش بکست روزی باغبان
 شاخهای خشک او را میفرودد چون حطب

THE LOVE FOR THE HOME.

Happy is the hour, when in the evening I turn my steps
towards my home, with my heart all tired, my soul
all worried with the work of the day.

With thoughts my mind troubled, my face stricken with
worry, my blood congealing with anxiety, my life
reaching the lips through constant exertion,

The broad expanse of the horizon appears to me like the
gaping mouth of a grave, and the face of the brilliant
moon is like the dark night to my eyes.

Whatever I wish for, seems to be improper, whatever I find
is unsuitable, whoever I seek, seems to be vengeful,
whomsoever I see is angry and wrathful.

Mountains of trouble seem to have their site on my head, 5
rivers of pain seem to be emptying in the estuary of
my heart.

As soon as I open the door of my house, I see the smiling
face of my wife, the sight of whom makes my heart to
dance, my life all joy and delight.

Just like the sharp scimitar of the sun, at dawn, tears open
the gold-embroidered collar of the dark night,

So doth the radiance of joy conquer my heart, and grief
like darkness before the advent of the light of dawn is
hid behind a curtain.

Neither I have the false sense of pride that I am superior to
her in any way, nor has she the false note of humility
that she was reckoned my inferior in any sense.

Then she brings the young ones on towards me, whose 10
very sight sets to flame the fire of joy in my heart.

Except honey from Heaven, what can ever be sweeter than
their smiles? Except the Word of God, what words
could be pleasanter than theirs?

As to Abraham (the friend of God) to me too the house
became a garden, though, because of a heart a-fire,
I was like Abu-Lahab.¹

1 Lit. means the father of flames. It also means an obstinate unbeliever.

By her, my household life is organised, as by religion my future life is ; through her, my happiness is attainable, as a destination is by a straight road.

They say a woman is like a dragon,¹ but to me, untold sweets my mouth obtains through her, how surprising !

15 Love and hope and affection have made their home in my house, pride, conceit and contentious habit have been all kept out.

Through harmony, one might say, the house was a musical gathering, and because of its cleanliness, one might say it was a hall for lectures and sermons.

The gathering which had for its musician a heavenly fairy, the assembly where the sermon was free from the taint of hypocrisy and doubt.

Love was burning there in a censer like the disc of the sun, anger had turned its face away from its entrance like a comet.

I have read of volumes wherein things are said about the deceit of woman, written by sages of India and Iran and Arabia.

20 This one said that woman is a magician who robs away one's faith, and that one has stated that a woman is the head source of worry and woe.

(They advised) should you wish for peace all your life ? Then keep away from woman ; should you wish to have a mate be away from these devils.

But this sort of habit of thought is not magnanimity, he who does not wish to eat the dates is afraid of the thorns thereof.

Life is a mixture of thorns and dates, stings and honey ; wealth is hidden behind a waste, and roses are found in a cavern.

Like birds, it is meet for mankind to have a nest, wherein the allotted portion of possessions and food may be utilized and spent.

1 Ref. to Firdausi's saying about Sodabel.

Our mode of life our name lineage and heritage may be preserved thereby, and therein faith can take its root and progeny its foundation. 25

It is incumbent on a man to preserve and safeguard his religion and his country and his mate, whilst all other things and acts are voluntary for him.

Unless thou hast a house how canst thou appreciate the value of thy country and thy faith, without having the fibres of the roots how canst thou possess a garden ?

He is a gardener who plants trees in the garden ; he is an agriculturist who sows seeds in the field.

When thou art not attached to thy house how canst thou be attached to the country ? When thy foundation is not firm how wilt thou withstand a tempest ?

As long as the grape tree has its roots firm in the ground, every time it brings forth sweeter and pleasanter harvest of grapes. 30

When from every side its roots get severed, one day the gardener sells off its dried-up branches as so much firewood.

شهاب

ای شهاب اختر حیران که چون تابان شوی
 نا شده پیدا بدریای عدم پنهان شوی
 این ظهور ناگهانی چیست وین عمر قصیر
 وین تبدلها که که چون تیرو که چوکان شوی
 همچو نسرین برک کش سر سر ز نسرین بگسلد
 دور مانی ز اختران و در فضا حیران شوی
 چیست قصد تو که بیرون نازی از قیرین خجواب
 چیست درد تو که هم در چشمه قطران شوی

رشحه آب حیاتی جسته از ظلمات چرخ
 باز برگردی و اندر چشمه حیوان شوی
 تیغ الماسی غلاف آسمانها جای توست
 تا چه پیش آید که ناگهان چنین عریان شوی
 گاه چون برقی و لیکن برق بی رعد و سحاب
 گاه ریزان چون درخشان قطره باران شوی
 پرتوی ز انوار یزدانی جهنده سوی طور
 لب ترانی گوی سوی "موسی عمران" شوی
 چون کف "موسی" درخشان و هنگام مسیر
 بس دراز آهنگ و پیچان چون یکی ثعبان شوی
 نیست بالای سیاهی هیچ رنگی در مثل
 وز تو برگردون بماند رنگ چون گردان شوی
 داده ایزدمر تو را این سیر برق و شکل تیر
 تا گدازان ناوکی در دیده شیطان شوی
 چون ز پیش برجهای آسمانی بگذری
 گاه جزئی زین شوی و گاه جزئی زان شوی
 گاه تیر قوس باشی گاه جو زا را سنان
 گه طناب دلوگاهی رشته میزان شوی
 زردست افشار "پرویزی" و باد آورده گنج
 زان قبل پیچیده چون زنجیر "نوشروان" شوی

A SHOOTING STAR.

O Meteor, distracted star, when thou beginest to shine,
 before thou art manifest thou hidest thyself in the sea
 of nonentity.

What is this sudden appearance and this short existence?
 What are these changes of thine, for at times thou
 art an arrow at times a crooked bat?

Like a petal of hyacinth driven away from the plant by a chilling wind, thou hast been cast away from the stars distracted in space.

What is thy goal that thou rushest out from the dark veil?
What is thy pain that thou pourest thyself out into the stream?

A streamlet from the fountain of life springing from the darkness of the heavens, thou returnest to the spring of life again. 5

A sword with a diamond-sheath the heavens is thy abode, what happens that all of a sudden thou comest out in nudity?

At times like lightning but a lightning without thunder or clouds, at times pouring like shining drops of rain.

Like a flash of divine light rushing towards Mount Sinai, boasting thou hiest towards Moses the son of Imran.

Like the hand of Moses thou shinest, and during thy passage thou art hanging like a long and writhing dragon.

According to the proverb there is no colour above the black, but of thee a colour remains (is depicted) on the sky when thou passest. 10

Perhaps God has given thee this speed of lightning and the shape of the arrow that thou mayst be a burning hot arrow-point in the eye of Satan.

When thou passest by the heavenly constellations at times thou becomest a portion of the one and then of the other.

At times thou art an arrow of Sagittarius, at times the lance of Orion, at times the rope of Aquarius, at times thread holding the balance of Libra.

Thou art the gold in the hands of Perviz kneaded, thou art the windfall (of Kobad), and hence thou art twisted like the hanging chain of justice of Noshirwan.

فواره

کر نه آن فواره از کان کهر بیرون شود
 قطره‌هایش هر زمان چون در مکنون چون شود
 چون هوا ساکن بود باشد عصائی از بلور
 ور نسیم آید ز سیم تر یکی عرجون شود
 لرز لرز آنست و ناموزون قدش در پیش باد
 چون نشیند باد دردم قامتش موزون شود
 بید مجنون راست مانده چو خم گردد ز باد
 بید دیدستی که خود کرینده چون مجنون شود
 همچو نور مهر از گردون فرود آید بزیبر
 همچو آه دردمند از خاک زی گردون شود
 راست کوئی سیم گون ماریست ز افسون مانده خشک
 آری آری خشک گردد مار چون افسون شود
 زو قبای آب گیر از سیم تر کیرد سجاف
 زو کلاه سبزه از الماس و در مشحون
 روی آب از ریزش او دایره بندد هزار
 هر یکی مر دیگری را مرکز و کانون شود
 این هر آن را همچو زندانی بود بر بسته در
 لیک خود در بند موج دیگری مسجون شود
 تا بدرد سجن خود آن یک شود دایم فراخ
 وسعت زندان و لیکن همچنان افزون شود
 باغ را رکنن مگر بشکافت رک کو را همی
 مایه جان روز و شب از کالبد بیرون شود

باغ را زین رفتن خون ای عجب نیرو فزود
 کرچه تن سستی پذیرد کردمی زان خون شود
 چون بر او خورشید تابد؛ گردد از یک سو پدید؛
 گونه کون قوسی؛ که عقل از دیدنش هفتون شود
 کس کان دیده است کاید در نظر بر هفت رنگ؛
 و آنکھی الوان او هر لحظه دیگر گون شود
 رنگ کلهای چن کوئی در او شد منعکس
 کاین چنین هر دم برنگی همچو بوقلمون شود
 که جمال لاله کیرد کاه لون شنبلید
 که بنفشه رنگ گردد که چو آذریون شود
 طاق نصرت بسته کوئی باغ تا شاه نسیم
 باغنیمت ها ز بوی گل سوی ها موب شود
 ای درخت شادمانی ایکه در باغ بهشت
 هر که از تو روی در طوبی کند مغبون شود
 آنکه از تو دور باشد دور باشد از خوشی
 وانکه نزدیک تو شد با خرمی مقرون شود

رعدی

رعدی آذر خشی تبریزی

RA'ADI TABRIZI.

کارگاه و کارگر

زی کار که فرش کن گذر در کار کر فرش کن نظر
 آن دخمه که خوانمش کارگاه وان مرده که گویمش کارگر
 بادیده دل اندر این بین با چشم خرد اندر آن نگر

تا چشم تو گردد بجای خشک
 بشگافته سقف و شکسته در
 خر کوف بیامش فشانده پر
 بیماری و آسیب را مقرر
 و ز گرمی در تیر، چون سقر
 و ز دخه ویران برده فر
 هم غول در آن گفته الحذر
 جانها همه افکنده در خطر
 از مرد و زن و دختر و پسر
 بی خانه و بی مام و بی پدر
 بر بسته همه مرگ را کمر
 و ز عمر نگیرند خود ثمر
 جان یافته از رنجشان صور
 از سرخ کل و کوه و جوی و جر
 دانی چه بود؟ لختی از جگر!
 ز اندوه دل بیوگان خبر
 از چشم یتیمان در بدر
 اندوخته صد کنج و بیشتر
 کارند بر احوت شبی بسر
 بیدار همه شام تا سحر
 بنهند کهی خشت زیر سر
 پیدا است که چون است خواب و خور
 پر ارز متاعیست مشتهر
 بس عمر کرامی شود هدر
 نیرو ز تن و نور از بصر

تا پای تو گردد بجای خشک
 نمناک یکی تیره جایگاه
 جولاهه بسقفش تنیده تار
 تیمار و غم و درد را مکان
 از سردی دردی، چو زمهریر
 از چاهک زندان ربوده گوی
 هم دیو در آن گفته الفرار
 بیچاره گروهی ز بهر نان
 در کار گهی این چنین بکار
 هم از نه و دهساله کودکان
 چون نای ز زردی و لاغری
 بر فرش نگارند نقش باغ
 بیجان همه همچون صور و لیک
 بافند همی گونه گون نقوش
 آن نقش کل سرخ دلفریب
 وان کوه نشانست کاورد
 وان چشمه سرشکی که شد روان
 وان خواجه که از رنج آن گروه
 آن مایه نفرموده مزدشان
 دُر کار همه روز تا بشب
 بندند کهی سنگ بر شکم
 آنرا که نه آماده خان و نان
 بیهوده نباشد که این متاع
 بس جان کرامی شود تیاه
 بس مردم بی چاره را رود

تا از در زندان کارگاه
 و آنکاه هر آنچس بها دهند
 جان را بسزا کی بود بها؟
 ای چیره خداوند کارگاه
 با آن همه سوداگری و سود
 ای تن زده از مردمی بخرص
 گر بر ره دینی بکار بند
 از راستی و داد سر متاب
 دانی که در این تیره جایگاه
 زین گور به گور دوم رود
 و آن کشته قاتل نهفته را
 تا بخردی است ایثکه بشکنی
 بر ریشه آن بارور درخت
 بس بی هنری گر نیروی
 هم زنده بگور اندرش کنی
 نشکفت، گر از دود آه وی
 تنهانه که در تار و پود فرش
 وز سیل سرشکش شود پدید
 یارب چه شود گر زیر بزیر
 در خشم رود عامل قضا
 در جنگ شود زهره بازحل
 ریزد ز سپهر فنا شهاب
 از ابر گسسته شود بزه
 هم زلزله افتد به کوه و دشت
 تا زین حشر شوم در جهان
 فرشی، چون نکاوی شود بدن
 بی قدر بهائست مختصر
 گیتی همه گر پر کنی ز زر!
 تا چند و کی این ظلم جانشکر
 میسند به بیچارگان ضرر
 وی در شده در غفلت از بطر
 گفتار خدای و پیامبر
 نامردی و زقتی ز حد مبر
 رنجور شود جان رنجبر
 و آسوده بخشید به خاک در
 جز تو نبود قاتلی دگر
 شاخی که از او مر تراست بر
 از چه زنی ای بد کهر تبر؟
 آن را که بزاید از او هنر
 او را چه گناهی بود مگر؟
 تیره شود این شهر و بوم و بر
 در خرمن عالم قند شرر
 در مشرب عیش جهان کدر
 اندر شود و زیر بر زیر؟
 بی باک شود بحری قدر
 بی مهر شود مهر با قمر
 بارد ز سحاب بلا مطر
 وز ماه شکسته شود سپر
 هم ولوله افتد به بحر و بر
 بر جای نماند یگی اثر

و آسوده شود پهنه زمین از شر و ستمکاری بشر
ای قادر قهار منتقم وی داور دادار دادگر
بربادده این خاک و لاتبل درآب بر این نار ولاتندر

روحانی

از شعرای طهران عضو انجمن ادبی

RUHANI.

دوش دیوان عدالت یافت تشکیل از وحوش
از جفای گربه پیش سگ تظلم کرد موش
گفت: بستان داد مازین مودی حق ناشناس
ای بمهر و حق شناسی شهره در بین و وحوش
گربه دایم در کمین باشد در سوراخ ما
تا یکی آید برون از لانه می افتد برآوش
سگ پی تحقیق از و نام و نشان و خانه خواست
گفت ناام موش و منزل دکه دیزی فروش
گفت: شغل چیست؟ موش از شرم سرفکنند پیش،
چونکه دزدی بود کارش شد ز اظهارش خموش
پس ز شغل گربه پرسش کرد؛ گفتا: دزدی است
گوشت را آرد برون از دیزی پر آب جوش
سگ بدو گفتا: که دیزی یز مرا داد استخوان
تا نفس باقیست بار منتش دارم بدوش
بارها دیدم که آن بیچاره درد کان خویش
که ز دست گربه می نالید؛ گاه از دست موش
لب به بند ای بی خرد از ذکر عیب دیگران
عیب خود را بین و در رفع خطای خود بکوش

موش آکفتا: در جهان یکتن نباشد بیکناه
 خواه رند جرعه نوش و خواه شیخ خرقه پوش
 حق خود را هر کسی از دیگری خواهد ولیک
 اندرین حق ناشناسان نیست کوش حق نبوش
 موش مینالد ز گربه گربه مینالد ز سگ
 در جهان هر ظالمی از ظالمی دارد خروش
 عاقبت هر کس رسد بر کیف اعمال خویش
 این سخن نقش است "روحانی" بقصر "داربوش"

ساکت

میرزا حسن در سال ۱۲۸۵ در اصفهان متولد گردیده

SAKET.

Born in Istahan 1285 A.H.

ای صبا یکره بجنبان طره جانانه را
 تا برقص آری دل صد عاقل و دیوانه را
 تا تکبیر کردنت را خون دل ای نازنین
 برسر زلف سیه آهسته تر زن شانه را
 من بعداً برسر راهش فتادم آن پری
 گفت این مست است و کم کرده است راه خانه را
 میبرم همراه خود فردا منش اندر بهشت
 هر که امروز نشان بدهد ره میخانه را
 ما و زاهد هر دو گردانیم هر شب تا سحر
 ما دمامم جام می او سجه صد دانه را
 من ز هجران سوزم و پروانه میسوزد ز وصل
 سوزش ما را بیین و سوزش پروانه را
 خانه دل را نهی کن "ساکتا" از غیر دوست
 در تجلی گاه جانان ره مده بیگانه را

سالار

ناصرالدین خان شیرازی متخلص به "سالار" (سالار جنگ) رئیس انجمن ادبی فارس فرزند میرزا علیخان و از خانواده امام قلیخان بن اله وردیخان امیرالامراء شاه عباس میباشد در سال ۱۳۰۲ هجری در شیراز متولد گردیده اند:-

SĀLĀR.

Naser-ud-din Khan Shirazi, President of the Literary Society, Shiraz, born in 1305 A.H. at Shiraz.

ایدل بیر ز خلق و بکن ترک کارها
ز آمیزش خسان نبود غیر گیر و دار
تاج قناعت اول برسرکذار و بعد
حصن توکل از همه حصنی حصین تر است
ز اقلیم سبع چند گزینی به روزگار
از شهر بند آرز برون آی تا کنی
پاداش نیکوئی ز بدان منتظر مباش
بنگر بچشم عبرت و در زیر خاک بین
بینی که فرق نیست کدارا ز پادشاه
از اعتبار خویش بگاهی چو بنگری
آزاد آفرید تورا آفریدگار
در دهر هر که مست شد از باده غرور
ظالم که بار ظلم بدوشت نهد بصر
آنکس که آب چشم ضعیفان ز جور اوست
بینی که دود آه ستمیدگان جور
اندیشه ز اقتدار کسانی مکن که نیست
جز حرف حق مگوی چو "منصور" کرزند
تا چند نفس خویش کنی خار هر خسی
همری که صرف صحبت اغیبار میکنی
بکشن چو من نشان ندهد دور روزگار

زینکارها که برزند از نابکارها
عزت گزین که وارهی از گیر و دارها
بگذار پای خود بسر تاجدارها
باشد حصار آن نه چو دیگر حصارها
ایلات خمسه ناحیه سبعة لارها
در لامکان تفرج شهر و دیارها
از نا سیاسها مبر این انتظارها
یکسان گدای مفلس باشه ریارها
گر فی المثل ز هم بشکافی مزارها
با چشم اعتبار به بی اعتبارها
شد بندکیت موجب عیب و عوارها
درد سر ندامتش آرد خپارها
چون اشترش به بینی بینی مهارها
چون آبهای ریزان از آبشارها
بر خرمن وجود زند شاف شرارها
نمود وار بر پشه ای اقتدارها
حق نا شناس مردم دونت بدارها
روکن بطرف باغ و گل و کلمذارها
کن صرف یار و صرف می و میکسارها
هر چند بگذرد بجهان روزگارها

این هر دو می کنند ز من افتخارها
 «رستم» صفت بدیده «اسفندیار» ها
 که چون پلنگ برزبر کوهسارها
 والا بود نژاد ز زوالا تبارها
 بر نام نیک اوست از این تنگ عارها

در رزم و نظم صاحب سیف و قلم منم
 بس تیر سهمگین که بزداشت من ز کین
 که چون نهنگ غوطه ور بجر کین بدم
 هر فرع سوی اصل گراید بعاقبت
 «سالار» اگر به بندگی خلق راغب است

نتوان کرد

وز دلم عشق تو بیرون بخدا نتوان کرد
 خویش را آنقدر انگشت نما نتوان کرد
 دست دل را که بشمشیر جدا نتوان کرد
 سیمبر را بجز از سیم رضا نتوان کرد
 گفت در کیش من این دین ادا نتوان کرد
 گوش بر گنجهٔ د. یاوه سرا نتوان کرد
 دستش از دامن معشوق جدا نتوان کرد
 بخدا حاجت یک شهر روا نتوان کرد
 خویش را دستخوش رنج و عنا نتوان کرد
 طلب از زاغ و زغن فرهما نتوان کرد
 خانه در رهگذر سیل بنا نتوان کرد
 شاه را فرق در آنجا ز کدا نتوان کرد
 بیش تقدیر و قضا چون و چرا نتوان کرد

غیر وصف تو سخن در برما نتوان کرد
 بیش ابروت هلال مه نو را گفتم
 دستم از تیغ بداعمان تو گیرم که برند
 دل سنگت بزر و سیم کنم نرم چوموم
 گفتم از لعل تو یکبوسه طلب دارد دل
 ناصحم گفت مرو در پی خوبان گفتم
 گر به شمشیر ببرند سر عاشق را
 هر کسی از تو دگر گونه تمنا دارد
 جان من غصه ایام نمی باید خورد
 مردمی چشم مدارید ز ابناء زمان
 مرد دانا ننهد دل بسرای فانی
 کز شکافی لحد شاه و کداحی بینی
 دل «سالار» اسیر است مگوئید چرا

در بدر عشق

باز افکند ز کوی تو بجای دکر
 که از این کشمکش آخر چه بیاید بسرم
 بر رک جان زهد اندیشه او نیشترم
 که از این بانگ جرس قافله را راهبرم
 غصه عشق نموده است رفیق سفرم
 بسکه از دیده فروریخته خون جگرم
 ابر بیوسته بسر دارم هر جا کذارم
 «میروم و ز سر حسرت بقفا می نگرم»

کردش دور فلک کرد ز نو در بدرم
 روی دل واپس و پیش است و من اندر نشویش
 یاد آن ناولک مژگان چکنم هر ساعت
 دل کند ناله و من شکر ز نالیدن او
 این دلیل است ز لطفش که در این راه مخوف
 همرهان راه پر از لاله تصور دارند
 زحمت نابش خورشید ندارم کز آه
 وقت آنست که «سالار» چو «سعدی» گوید:

بیمار پرستار

ياك برد از دل من چشم تو بیماری را
 کس ز بیمار ندیده است پرستاری را
 با میدی که رخ خوب تو بینم در خواب
 همه عمر نخواهم رخ بیداری را
 چون فزون دید زمن لابه وهم زاری را
 شد دل آزده و کم کرد دل آزاری را
 کل بی بازار در آید بدو صد جلوه و ناز
 چه غم ار شیفته ام شاهد بازاری را
 تا گدائی در دوست نمودم "ناصر"
 یا قتم زو بجهان منصب "سالاری" را

آمد و رفت

بهر صید دلم آن شاه سوار آمد و رفت
 با خبر باش که شیری بشکار آمد و رفت
 بلبلی گفت بکل وصل تو خواهم گفتا
 نا امید از درمن چون تو هزار آمد و رفت
 سخن حق توان گفت در این دور ز جور
 آنکه حق گفت بناحق سردار آمد و رفت
 اندرین مزرعه آمد زین گندم خال
 ورته بر کوی که آدم بچکار آمد و رفت؟
 مگر آن غالیه مو داد سر زلف بیاد
 که سحر بوی خوش مشک تار آمد و رفت
 مست از نشه چشمش شده هر هشیاری
 صاهاالله که با چشم خار آمد و رفت
 بس غمین بردرت آمد که شد از وصلت شاد
 غیر "سالار" که با حالت زار آمد و رفت

عمر تلف شده

مرا عمر شد صرف اندر بطالت
 ز عمر تلف گشته دارم خجالت
 ز جور ز مانه همیشه ملولم
 رهائی ندارم ز بند ملالت
 مه من هر آنکه نشیند محمل
 چو خورشید باشد بچرخ جلالت
 رسولی ندارم که گوید ز عشقش
 مگر اشک چشم نماید رسالت
 مرا عشق آموخت استاد دانش
 که جز علم عشق است باقی جهالت
 مکن ظلم شاها "بسالار" مسکین
 رعیت نوازی است شرط عدالت

عشق و عقل

عشق با عقل دگر بار سر کین دارد
 عقل البته اسیر است بسر پنجه عشق
 حمله از چار طرف بر من مسکین دارد
 دین و دل صبر و توان جمله یکبار ببرد
 جسم کنجشک کجا طاقت شاهین دارد
 دلم از عشق پراز خون شد و یارم اینجا
 کس ندانست که این عشق چه آئین دارد؟
 جام می هست که آهم دل خونین دارد
 دامنم از غم آماه ز اشک مژگان
 هر که از زلف و رخس سنبل و نسرين دارد
 بگلستان فرود بهر نماشا دیگر
 هر که بیدوست زمانی سر بالین دارد
 سر زتن دورو بود خاک تنش را بالین
 بخدا کافر م ار «ناصر دین» دین دارد
 گفته بودند چه دین دارد و آئین «سالار»

THE CONQUEST OF LOVE.

Love once again bears enmity towards reason, and from all four sides brings an assault on me the helpless.

Reason, of course, is a captive in the clutches of love; indeed how can the body of a sparrow have the power to oppose a royal hawk?

My heart and religion, patience and strength were all at once carried away by it; no one knows what creed this Love professes.

Through her love, my heart became all bleeding, and my friend here is a cup of wine, the heart of which, too, is red with blood.

In my love for that moon, my skirt, with the tears shed by my eye-lashes, is like a sky, which has the glistening moon and the Pleiades (tears) every night.

No more will he, who possesses the hyacinth of her tresses, and the rose of her face, go to the garden for sight-seeing.

Whoever has the thought of resting his head on a pillow for a moment without his friend,—may his head be severed from the body and his body be consigned to the earth for a pillow!

They inquired what creed and religion Salar was professing ;
By God, call me an infidel, if Naser-ud-din possesses
any religion at all!

مقصود یکی باشد

- يك سلسله دل داري در سلسله گيسو زلفت صنما بر گو زنجير بود يا مو؟
هر فتنه که بر خيزد از چشم تو می بينم چشم چو غزالت را جز اين نبود آهو
صيد دل من کردی با آهوی چشمانت جز آهوي چشم تو صياد که دید آهو
از ناله من نالد هر سخت ترا از سنگی در تو نکند تاير سنگ است دلت يارو؟
روی تو کشد دلها خوی تو کشد تنها ياروی ز مردم يوش يا ترك نما اين خو
لعل تو مرا کوثر روی تو مرا جنت ارزاني زاهد بادهم کوثر و هم مينو
ابروي کجاوارت با تير مژه جان خست گيسوی چو چوکانت بر بود دلم چون گو
مقصود یکی باشد از کعبه و بتخانه معبود یکی دانند هم مسلم وهم هندو
مارند و خراباتی او زاهد و طاهانی او شيفته دستار ما محو جمال هو
خواهي رخ جانانه شو از همه بيکانه در بحر فنا شو غرق پس لؤلؤ لالا جو
هرگز ز سر کویت يا می نکشد "سالار" با سر بسويت آيد بزندش اگر زانو

THE GOAL IS ONE.

- A train of hearts thou hast in the chain of thy tresses ; tell
us, O darling, whether thy ringlets are fetters or hair.
I see that with the exception of every mischief that arises
from thy eyes, thy gazelle-like eyes have no other fault.
Thou madest a prey of my heart with the gazelles of thy
eyes ; except these gazelles who ever saw a gazelle
preying upon others ?
Over my wailing, things even harder than stones wail ; it
only does not affect thee : is thy heart of stone or of
brass ?
5 Thy face attracts the heart, thy hard nature destroys our
body ; either conceal thy face from people or abandon
this hard nature.

Thy lips are my fountain of life, thy face is my paradise;
let both Kausar and the heavenly abode be the lot of
the holy pious.

Thy bow-like eyebrow with the arrow of thy eyelash has
wounded my heart; thy curly locks, like a curved bat,
have snatched away my heart, like a ball.

The goal and destination is one whether it be the Kaaba or
the idol-temple; the object of worship is One, both
to the Moslem and to the Hindu.

We are rakes and tavern-haunters, he is pious and boasts
about it; he is enamoured of his priestly head-dress and
we are absorbed in the beauty of God.

Wishest thou to see the face of the beloved? Then be a 10
stranger to all else; first plunge thyself in the ocean of
annihilation and then seek the brilliant pearl.

Salar will never withdraw his steps from Thy lane; if his
legs were to be cut off he would come towards Thee on
his head.

طریقت عشق

کل چمن بنگر شاهد یست بازاری	ز عشق شاهد بازاریم مبین خواری
یکی رسد سردار و یکی بسرداری	نه هر سری هوس سروری کمد شاید
بزن ز غمزه یکی زخم دیگرم کاری	هزار زخم زغم دردلست و کاری نیست
که هست رشته آزادی این گرفتاری	مرا کنند سر زلف باد در گردن
ز حادثات خدایش کند نگهداری	کمی که دین و دلم برد نیز جان ببرد
نخواهم آنکه بینم بخواب بیداری	بدان امید که بینم بخواب رویش را
ببرد آبروی نافه های تا تازی	باد داد سر زلف عنبر افشان را
اگر که میرود از چشم ابر آزاری	ز رشک دیده خونبار ماست سیل رشک
ندیده ایم طریقی به از نکوکاری	تو نیک باش و ممکن بد که در طریقت عشق
که صد چو "یوسف مصرم" کند خریداری	عزیز من مفروشم بدرهم معدود
ز بندگی درت یاقیم "سالاری"	من و دلار بشودل داده ایم نیست عجب

بتان پارسی

- بتان "پارسی" اینگونه گر خرام کنند
 بیه چهره چو زلف سیه بر افشانند
 عیان کنند شبی گر هلال ابرو را
 جراحت دل مجروح را نمک پاشند
 بر اهل "پارس" همه واجب است کایشانرا
 بخواجکی جهان سرنیاورد "سالار"
 مگوی "ناصر" ازین درسخن که نیکویان
 کی التفات بنایختگان خام کنند
- خرام سرو چنان در جن حرام کنند
 صباح دلشدگان را سیه چو شام کنند
 ز شرم حلقه بگوش مه تمام کنند
 چو غنچه باشکرین لب گرا بتسام کنند
 چو از نژاد قد بلند احترام کنند
 کرش ز راه کرم کترین غلام کنند
 کی التفات بنایختگان خام کنند

PARSI LADIES.

(This poem was written while the poet was in Bombay.)

If the Parsi fair ones gracefully walk in this fashion, the gracefully waving motion of the tall cypress in the garden will be rendered nugatory (lit. illegal) by them. When they let their black locks dangle round their moon-like faces, they make the morn of the heart-lost ones dark and dismal like night.

If, of a night, they display the crescent of their eyebrow, they make the full moon blush, and put the ring of servitude in its ears.

They sprinkle salt on the wounds of the heart-wounded, when like a bud their sweet lips melt into a smile.

5 It is incumbent on all the people of Fars to hold them in high esteem as they come from the ancient stock.

Salar will not care to be the master of the world if, out of generosity, they make him the humblest of their slaves.

O Naser, don't talk on this subject, for the fair ones care not to take any notice of raw and immature persons.

کشاکش

من که خورشید بشب زان رخ مهوش دارم
 چشم بد دور که چون روز شبی خوش دارم
 هر که ز آشفته پریشان شود و من بخلاف
 خاطری جمع از آن زلف مشوش دارم

۱ این غزل در بیٹی سروده شده است

بر او من گشم اندر برو زلفش دل من
 روز کاری است که اینگونه گشاکش دارم
 خرمن صبر من ارسوخت عجب نیست که من
 آه جانسوز شرر بار چو آتش دارم
 از رخ و زلف و لب و چشم نوای مایه ناز
 سنبل و نقل و گل و باده بیغش دارم
 از کانه خانه ابروی تو خوردم صد تیر
 من که در روز و غا بازوی ارش دارم

حق اگر میطلبی

چون مسجد خبری نیست کلیسا برویم
 بطلبکاری آن دلبر ترسا برویم
 دوستان را بجز از دشمنی و حيله چو نیست
 به کز ایشان به پناه در اعدا برویم
 اندرین مرحله دیروز نها دستی پای
 مکن اندیشه امروز که فردا برویم
 زن و فرزند و اقارب نبود یار سفر
 من و دل هر دو در این بادیه تنها برویم
 بگذر از کور دلان تا بزیارتکه دوست
 با دل روشن و با دیده بینا برویم
 حرف حق را همه "منصور" صفت باید گفت
 گر چه بردار بیا نند "مسیحا" برویم
 حق اگر میطلبی همراه ما شو "سالار"
 تا بدان بارگه عالی و الا برویم

IF THOU SEEKEST TRUTH.

When at the mosque, there is no news, we shall go to the church to find that Christian beloved there.

When friends have nothing but hostility and hypocrisy to offer, it is better to leave them and seek protection at the door of enemies.

In this stage, thou didst place thy foot only yesterday, think not to-day that we shall depart from here to-morrow.

Wife and child and kith and kin will not accompany us on this journey ; myself and my heart alone shall traverse this wilderness.

Pass on and let go the blind of heart, so that we may go to the pilgrimage of the friend with enlightened hearts and seeing eyes. 5

The word God should be uttered all in Mansur's style, though we may have to go to the gallows, like the Messiah.

If thou seekest Truth, accompany us, O Salar, that we may go to that high and exalted court.

سپنتا

عبدالحسین خان سپنتا فرزند
غلامرضا خان در سال ۱۲۸۲ شمسی
در طهران متولد گردیده اند

SPENTA.

Abdul Husein Khan Spenta, son of Gholam Reza Khan, born in
Teheran 3rd June 1907.

فروغ امید

سیاه روز و پریشان و بیقرار شود	بتار زلف بتان هر دلی دچار شود
عرق نشیند و گلگون و شرمسار شود	نمای چهره که بر روی گل ز شبنم صبح
ندید آنکه بهر قطره آشکار شود	گرفت اشک ره دیده تا نبیند روت
چنان گسست که روزم چو شام نار شود	قسم بموت که نار وجود از غم عشق
پریش و در بدر و زار و نار و مار شود	کسی که خانه دل کرد طره جانان
چو لاله سرزند از خاک داغدار شود	بیاد لاله رخان هر بهار در گلزار
سزاست مستی اگر کار هوشیار شود	در آن محیط که نفزاید از خرد جز غم
مگر ز روزن میخانه آشکار شود	به تیره غمکده زندگی فروغ امید
عجب مدارا اگر همشین خار شود	ز گلرخان چو سپنتا ندید رنگ وفای

باقیست

که بر آن در اثر پای ز جانان باقیست	سر نتابم ز در میکده تا جان باقیست
در خم پیر مغان آتش سوزان باقیست	تند باد آتش آتشکده گر سرد نمود
کم نکردد که نشانها ز نیگان باقیست	سایه فرهی فروهر از کشور کی
طاق کسری بسر افزای ایران باقیست	قصر دارای ز دارائی ما مانده بجای

سند فرهی و شاهد بهروزی ما
 تاکنون بر سر خاک شهدا فصل بهار
 بعد «خسرو» وطن از طره «شیرین» روزش
 چرخ مینای اگر کاخ مدائن بشکست
 نشود شعله ملیت ایران خاموش
 روز صد همچو «سکندر» چو شب تار گذشت
 دل بزلف تو مگر بست «سپنتا» که چنین
 نقش بر سینۀ کهسار «بهستان» باقیست
 لاله داغدل از خون جوانان باقیست
 تیره تر گشت و بدان حال پریشان باقیست
 دل بشکسته ما بر سر پیمان باقیست
 نا با تشکده برزین فروزان باقیست
 ملک «داراست» که چون چشمه حیوان باقیست
 به پریشان وطنی بیسر و سامان باقیست

می و عشق

اگر این غوره که بر رز زده صهبا نشود
 نو بهار آمد و بشکفت گل سرخ بیابغ
 شاخ گل بیتوسرافکنده و خم گشته چنانک
 زاهد اندر طلب کوثر و من لعل بتان
 نکنم شکوه ز دور فلک مینائی
 حکم خون ریختن دل بگذشت از نظرش
 مستی و عشق نه رسوائی و فنک است مرا
 چند نازی بسر زلف پریشان یارا
 کاش رز خشکد و انگور مهیا نشود
 غنچه خاطر پژمرده من وا نشود
 گر به بندیش بچوب از سر جا پا نشود
 هم خدا خواهی و هم خواهش خرما نشود
 که جسارت به می و ساغر و مینا نشود
 کاش امضا نشود و ر شود اجرا نشود
 تنگ آنراست که عاشق شد و رسوا نشود
 که باشفتگی حال «سپنتا» نشود

بیاد وطن

تا لشکر فروردین بگرفت گلستان را
 شد کاوه کل بیرون با پرچم افریدون
 شد دور کیان از سرگر نیست تورا باور
 چون شاخ سمن هردم بر جگر کل شد خم
 در مدحت خسرو بین هر سوی بصد آئین
 در بندگی و بهمن بسپرد زمستان را
 تسخیر نمود ایدون سر تاسر بستان را
 در جگر گل بنگرگان آتش سوزان را
 یاد آر که زمزم دستور ستا خوان را
 چون بار بد شیرین مرغان خوش الحان را

یا باد بگسترده خود پرده شروان را؟
 چه سود گل و ربیحان در بسته زندان را
 بونی ز وطن آور کن شاد دل و جان را
 زان می که کند روشن جان و دل انسان را
 بگذار بحال خویش این مردم نادان را
 هر کس نمک ما خورد بشکست نمکدان را
 آنکس که نداد از خار فرق گل و ربیحان را
 بازیچه و افسانه سازم دل پژمان را
 از کف ندهم دیگر آن زلف پریشان را
 بگذر زسوی «الوند» بین نقش «بهستان» را
 مانده است بسی آثار دوران نیاکان را
 نامست روی «مهران» بی رخ جانان را
 کن منزل خود یکچند «در بند شمیران» را
 در سایکه اشجار بزم خوش یاران را
 در هر گذر و کوئی بزمیست جوانان را
 بین «وسم نوروزی» جلفای صفاهان» را
 در ساحل «زاینده»^۱ جو چشمه حیوان را
 که فتنه چنگیزی که حمله افغان را
 نه «آینه خانه» را نه قصر «نمکدان» را^۲
 آن مقبر نور آگین دانای سخندان را
 بادیده حسرت بین آن کوه و بیابان را
 شد جغد نشین آخر بین گردش دوران را

مائی بقلم کرده نقاشی این پرده
 کی مرد شود شادان دور از وطن و یاران
 ای باد صبا از سر بر مرغ قفس بگذر
 بر خیز بتا با من بر طرف چمن می زن
 تا چند چنین دلریش از کینه زشت اندیش
 هر یار دل از ما برد جان و دل ما افسرد
 از بوی خوش گلزار آگه نشود زنهار
 تا چند چو دیوانه در کشور بیگانه
 مهتاب شبی را گر با یار شوم همسر
 رو کن بوطن یکچند بار «همدان» بر بند
 بر سینه هر دیوار بر صخره هر کھسار
 اندر «همدان» آنسان می نوش خوش و خندان
 با ماهوشی دل بند سر مست و خوش و خورسند
 در هر چمن و گلزار بین برب هر جو بار
 در جلوه بهر سوئی رعنا قد مهر وئی
 کرد ست دهد روزی با یار دل افروزی
 عمر خوش و پاینده هستی چو تو خواهند
 یاد آرزو خوریزی وان شور و شرخیزی
 از ظلم قجر بر جا بود اثری پیدا
 بر خاک «کمال الدین»^۳ بگذر بتاسف بین
 از «پارس» گذر غمگین بگره باسف بنشین
 این بار که و کشور بد پر ز زر و زیور

۱ زاینده رود یا زنده رود رود خانه معروف اصفهان .

۲ آینه خانه و نمکدان دو بنای معروف عهد صفوی که به تیشه یداد ضل سلطان قاجار

خراب گردید .

۳ کمال الدین اسمعیل ابن جمال الدین عبد الرزاق ملقب بخلق المعانی از شعراي معروف

اصفهان در حدود سنه ۶۳۵ هجری در فتنه مغول شهید شد .

آن بارکه و بنگاه و آن قصر فلک درگاه
 در بارکه "دارا" کن گوش بصد غوغا
 آیات فنا برخوان بر بام و در ایوان
 این بارکه ویران روزی که بد آبادان
 این کشور "افریدون" سرچشمه بدی ایدون
 "اسکندر" بیگانه که ناخت در این خانه
 این چرخ ستم گستره کماشت بر این کشور
 که تیغ "عرب" از خون بنمود همی کلگون
 تا شاه جهان آرا در مر و قناد از یا
 که دوره قاجاری بنمود سیه کاری
 چون چرخ بشد خیره شد اختر ما تیره
 چندی نگذشت آسان ویرانه نماند ایران
 این گنبد بازیکر یکبار دگر از سر
 در دوره شاهنشاه شاهنشاه کار آگه
 کرده است مکان روباه جولانگه شیران را
 با ناله غم افزا آوازه جفدان را
 آنجا که "انوشروان" گسترده بدی خون را
 میداد همی فرمان "مصرورم و یونان" را
 هم دانش "افلاطون" هم حکمت "لقمان" را
 سوزاند چو دیوانه "کنجور شپیکان" را
 که لشکر "اسکندر" که دوده "اشکان" را
 هر خطه و هر هامون سر تا سر میدان را
 در دخمه خود "دارا" زد چاک گریبان را
 آنگونه که پنداری پیکری بده شیطان را
 بنمود بما چیره اهریمن و دیوان را
 آورد بکف آسان تا فر نیاکان را
 بکشود بر این کشورهان چهره خندان را
 بین تافته هم چون مه باز اختر تابان را
 بمبئی فروردین ۱۳۰۸

برج شرف*

این برج بلند نیک منظر
 دارد سر همسری به گردون
 یا اختر بخت خواهد از چرخ
 انگشت زمین بود بعبرت
 زمین سخت بنای پایه محکم
 عبرت نگرفته سست مگذر
 کش سوده ز فخر بر فلک سر
 تا با مه و خور شود برابر
 آرد بکف این بلند اختر
 کردیده بسوی آسمان بر
 عبرت نگرفته سست مگذر

۱ دژ نشسته و گنج شیکان نام دو کتابخانه معروف هخامنشی است که نسخ اوستا در آنها محفوظ بوده است.

✪ در کنار میدان عمومی بمبئی برج بلندی بزرگ عمارت دارالفنون افرشته شده که نظر هر مسافر تازه واردی را در حله اول بخود جلب مینماید در سال ۱۸۹۱ میلادی دو دختر یارسی برای حفظ ناموس خود را از این برج بلند یرت نمودند گوینده این اشعار شبی در حین عبور از آن محل یاد این واقعه هم انگیز افتاده و قطعه ذیل را در هانجا سرود.

- هر کنگره اش هزار معنیست
 بسا گوش خرد شعار بشنو
 گوید که چو من هر آنکه شد راست
 گوئی که به احترام این برج
 سر سوده به خاک پاش گوئی
 هر صبح نخست پرتو مهر
 هر شام شفق ز روی تجلیل
 بر کنگره اش کشاده شهبال
 دو مظهر عصمتند و عفت
 با روی سفید و دامنی پاک
 گویند به خواهران امروز
 کین پاکی دامن و دل و جان
 از بوته امتحان گیتی
 این پاکی جان و دل که در ماست
 از پرتو کیش مزدینسا
 و این روح اشوی بد ز ابران
 ره بر ز اثر سوی موثر
- ۱۰ بکشوده دو صد دهان ز هر در
 بادیده هوشیار بنمکر
 ره راست برد بسوی داور
 خم کشته به خاک چرخ چنبر
 امواج عظیم کوه بیکر
 آید بسلام وی ز خاور
 بوسه بفرستدش مکرر
 بنکر دو سفید گون کبوتر
 یا روح بلند آن دو دختر
 ۱۵ بکشوده فرشته سان دو شهر
 یعنی بزنان پاک گوهر
 گیرید فرا ز ما دو خواهر
 آید برون چو زر احمر
 دانی که چگونه شد میسر؟
 ۲۰ کش ساخته عالمی منور
 آن مملکت اشوی پرور
 بشناس درخت را تو از بر

THE TOWER OF FAME.

[Thoughts inspired by the sight of the University Tower, Bombay, from which two Parsi girls had thrown themselves down to save their honour.]

The stately and beautiful tower, the tower that rubs its
 head in pride against the lofty heavens,
 Does it seem to rest its head side by side with the blue
 sky's, claiming equal rank with the moon and the sun,
 Or does its tall grandeur wish to wrest the star of good-
 fortune from the star-spangled dome?

In fancy I see it as the finger of the Earth that has been
raised to the heavens as a sign of caution.

Pass not by the side of this well-laid edifice, pass not 5
without taking a hint.

Its every turret has a thousand meanings, its doors and
windows are mouths to tell a hundred stories.

Listen, listen with the ears of wisdom, and behold and see
with wide-awake eyes ;

It says " Whoever is and remains straight, like me, finds
his or her path laid out straight to the Divine
Father."

To do honour to this great tower, I see the sky bend its
back low in a bow of homage.

And the waves of the mighty main with all their majesty, 10
wash the dust of its feet with love.

Every morn the sun rises from the East and greets it with
its radiant rays.

And every eve the twilight sends it its kissing glow in its
honour,

And lo ! on its balcony two doves, virgin white, flutter their
wings.

Are they the personification of purity and chastity, or are
they the glorious souls of these two girls ?

With faces pure white, with skirts unsullied, angel-like, 15
they are spreading their wings,

They say to their sisters of today, that is to the girls and
women of pure descent :--

" Oh learn this purity of character, of the heart and soul,
through us two sisters.

" From the testing crucible of this world, do come out pure
like shining gold.

" Would you like to know whence came this purity of
heart and soul which are ours ?

" They came from the religion of Mazdayasna, which has 20
shed radiance on the whole world.

“This soul of Ashoi, (Righteousness and Purity), we brought from Iran, the country which had nourished Ashoi.

“See the result in us and be in search for the cause (Ashoi and Iran), recognise the tree from its fruit.”

وحدت

در بتکده جز وحدت کیتا نبود ز آتشکده جز نور اهورا نبود
در کعبه بجز خالق یکتا نبود و این چشم دو بینی بجز از ما نبود

UNITY IN DIVERSITY.

In the idol-temple there is naught but the unity preached
by the Gita ;

In the fire-temple there is nothing but the effulgence of the
Lord Ahura ;

In the Holy Kaaba there is naught but the presence of the
One Creator ;

And these eyes which see two different things only belong
to us.

حق

در رهگذری ستاده بودم گمراه یکسوی کنشت و یکطرف آتشگاه
از باره مسجدی مودت ناکاه زد بانگ که لا اله الا الله

THE TRUTH.

Having lost my way I was once standing in a street;

On one side was a church, on another a fire-temple ;

When from the minaret of a mosque a muezzin (crier)
cried aloud,

“There is no God but one God.”

شمع

بین شمع چو سوزد لب خندان دارد بردیده ز دل سرشك سوزان دارد
خود سوزد و جمع دوستان افروزد خوش آنکه چنین شراره در جان دارد

Behold, a candle while it burns has its lips smiling ;
Through its eyes it pours hot tears over its body ;
It consumes itself but brightens up the gathering of friends ;
Happy the person who can have such a burning love in
his heart.

وطن

گل گفت بکلدان: غم دیرین دارم؛ پژمرده دلم حالت غمگین دارم؛
هر چند که خانه بلورین دارم؛ دور از وطنم خاطر خونین دارم.

A flower said to a flower-vase: An old sore of grief I
possess,
My heart is withered, my state is full of grief ;
Although I possess a crystal house to live in,
Far from my home-land my heart is bleeding.

ته سیگار

دیدم برهی فتاده ته سیگاری با سینه سوزان دل آتشباری
میگفت: خوش آنروز که باعزت و ناز میداد مرا بوسه بلب دلداری

One day I saw on the road a stump of a cigarette lying,
 With a burning bosom and a heart a fire.
 It said : Happy was the day when all daintily,
 I was honoured by a kiss from the lips of a beloved.

بوسه

فرمود "مسیح" سرور اهل یقین : «ضربت زند ار کی برویت از کین
 بنهای دگر سوی رخت از سرمهر» ایکاش برای بوسه بود حکم چنین

Said Jesus, the leader of the faithful,
 "Should a person through spite hit thee on one side of the
 face ;
 " Through love turn the other side of the face to him";
 Would to God such a command were given for a kiss too !

وصل باصل

ای ذره تو از شرق شهود آمده ای از جایکه نور و سرود آمده ای
 دانی که سرانجام کجا خواهی رفت ؟ آنجا که نخست در وجود آمده ای

O spark (particle), thou hast come from the East of Mani-
 festation,
 From the Abode of Light and Song hast thou come.
 Knowest thou where wilt thou go in the end ?
 There, whence thou first camest into being.

در مرثیهٔ یکی از دوستان بنام تسلیت

استقبال از قصیدهٔ معروف جمال الدین عبدالرزاق

جان و دلی ارمغان بسوی جانان برد	صبا پیام مرا گر بصفاهات برد
خسته دلان را زمن مرهم و درمان برد	مادر پیر مرا تسلیت جان دهد
شرح سیه بختی و حال پریشان برد	بهام اسپید موی از پسر تیره روز
باز خبر از من بی سروسامان برد	بخانه‌ای‌کش مرا بد سروسامان نخست
که دست قهر اجل یکی زیاران برد	برمن دور از وطن رسد بیابی خبر
که هنری مرد چون علی رضاخان برد ^۱	گاه برد از جهان حکیم دانش پژوه
بنای هستیشان اجل چو طوفان برد	صاعقهٔ مرگ سوخت خرمن جانهای پاك
سحاب چشم سزد سبق زیاران برد	شاید از این صاعقه ناله کنم رعد سان
هر طرفی همچو گو در خم چوگان برد	کجروی روزگار این دل افسرده را
که نیز مارا جهان بسوی آنان برد	زمرگ یاران بها تسلیت این است و بس
گاه چو ابر از زمین جانب کیوان برد	جهان چو باران گهی بخاکت آرد فرود
کش بی يك لقمه نان دست بدو نان برد	گاه جوانمرد را چنان ز یا افکند
شبی بر آن نکذرد خواجه و هم خوان برد	روزی اگر گسترده زمانه خوان کرم
دید چو ظرف خورش سکی بدندان برد	شنیده‌ای خسروی گفت بزندان شبی
چهل شتر نیست بس تا که بکوهان برد	که دوش سالار خوان گفت بی مطبخم
سکی بدندان خود گرفته آسان برد	کجا ست تا بنکرد مطبخم امشب چسان

۱ مرحوم میرزا علی رضا خان علی آبادی رئیس دفتر نظمیہ مرکز از اشخاص دانشمند و وطن دوستان حقیقی بود که در سال ۱۳۰۹ وفات یافت و سوابق دوستی سی سالهٔ او خانوادهٔ نگارندهٔ محرمک انشاد این تسلیت نامه کردید

زال فلک روز و شب هزار سام آورد - ماچ جهان هر زمان دو صد نریمان برد
 بهلوی سهراب را گاه شکافد ز کین گاه بچاه عدم رستم دستان برد
 بر سر نعش پسر جوشن رستم درد بیچشم اسفندیار گه نوک پیکان برد
 کرک صفت بردرد پیرهن راستان دیده بینا گهی ز پیر کمنان برد
 روی چو گل را جهان زرد کند گه چوکه بر تک کافور گه موی چو قطران برد
 بتیر آذ فشان هزار بهمن بخاک ز اول فرودی تا بن آبان برد
 نیست مرا زین سخن نکوهشی از جهان که شکوه از آسمان کاهل نادان برد
 دو روزه زندگی که بگذرد برق سان خوش آنکه این چند دم شاد بیایان برد
 سراسر زندگی بود چو رنج و ملال خوش آنکه زین غم سرا چهره خندان برد
 سعی و عمل پیشه کن که هر که جز این کند بر سر سودای دهر هماره خسران برد
 خوش زید آنکو بچنگ موم کند خاره را خار ره زندگی با نوک مژگان برد
 خواستن و خاستن اصل توانستن است هر که قوی عزم شد کوی زمینان برد
 مزد به عزم قوی دل چو بدریا زند دست بشوید ز جان گهر زعمان برد
 پنجه چو شد آهنین عزم چو ستوار شد کوه گران بشکرد لعل بدخشان بزد
 هر که سیانش و ش قدم بر آتش نهد همچو خلیش سلام آتش سوزان برد
 باش چو سندان که کس دست نبازد برت رنج کند پنجه کرکس سوی سندان برد
 مرد ز رنج گران گنج گران آورد راه ز ظلمت سوی چشمه حیوان برد
 تیشه چو شد کوهکن مرد چو خاراشکن کوه ز جا برکنند سیم و زرکان بزد
 دل که نشد خون زغم لعل کی آرد بکف دیده که نشاند خون کی درو مرجان برد
 گفته ام این چاهه را چنانکه گفت آن حکیم "کیست که از من خبر بسوی شروان برد"
 چو بلبلان چمن ز غصه بستند لب سزد "سپنتا" چو جغد سر بگریبان برد

آینه

در آینه نیک و بد عیان خواهی دید عبرت ز جهان گذران خواهی دید
هر نیک و بدی که در وجود تو بود در آینه دهر چنان خواهی دید

عشق

هر جا که سر یست سَرّی از باری هست هر جا که دل یست درد دل داری هست
هر جا لب لعلی است بود دلخونی هر جا خم زلفیست گرفتاری هست

سر خوش

میرزا عبدالمحمود متخلص به سرخوش فرزند حاجی محمد صادق در سال
۱۲۸۸ در اصفهان متولد گردیده .

SARKHUSH.

Mirza Abdul Mahmood born in Isfahan 1288 A.H.

خامه صنع چون ازل نقش زن جمال شد حسن تو جلوه گر شد و مظهر بی مثال شد
بودم با خیال تو دوش خوش و زبخت بد خواب ز در در آمد و راهزن خیال شد
باده حرام زاهدان بر من و زین بحیرتم خوردن خون مردمان از چه بتوحلال شد؟
راهب و شیخ صومعه مقصدشان یکی بود چشم دو بین در این میان مایه قیل و قال شد
سنبل زانف پر خمت برده کرو ز مشک تر سرو قدت بر آستی شهره باعتدال شد
شکر کنم خدای را گر مدد صفای دل ناز ترا نیساز ما تا بحد کمال شد
پیر طریقتم چو خوش گفتم مرا بکوش دل دیده خویش بین ترا سَدّره وصال شد

بار فراق میکشم در ره عشق و سرخوشم

ز آنکه گدائی درش دولت بی زوال شد

سرمد

سید صادقخان متخلص به سرمد
فرزند سید محمد علی در سال
۱۲۸۹ شمسی در طهران متولد گردیده
بامور قضائی مشغول میباشند.

SARMAD.

Sayyed Sadeck Khan Sarmad born in Teheran 1289 S.

آئین سخن

کنند جای چون در صدف گوهری
که افسانه در مغز پیره زلف
بسنجیم با هم بدو خوب نظم
که مس جای زر کس نیارد بکار
ندانسته راه سخن نسپرنند
نگیرند کار سخن سر سری
که تا در دل افتد گذار سخن
که کار سخن نیست شوخی پذیر
بگفتن دلیر و توانا بود
زند بر دل مستمع آتشی
بر آید چنان شمع دود از سرش
نباید خطا رفت راه سخن
بشر را چو در مکتب آموزگار
بطفالان ره درس مردی دهند

سخن میتواند که در هر سری
موثر شود در طبایع چنان
سزد تا بگوئیم اسلوب نظم
بگیریم نقد سخن را عیار
وزین پس کسانی که نظم آورند
بدانند رسم سخن گستری
بسی مایه باید بکار سخن
تو کار سخن را بشوخی مگیر
سخنگوی اگر مرد دانا بود
تواند ز اندیشه دلکشی
که سوزد چو پروانه دل در برش
چنین چو بود بایگه سخن
که گویند گانند در روزگار
سخنهای سنجیده بر لب نهند

برون آورند آرزوهای خام
 همه رو سوی آدمیت کنند
 بگفتار شایسته تأثیر نام
 ز بیقی بیا فتنه لشکری
 غلط رخنه در فکر مردم کنند
 کنند وسوسه در دل شیخ و شاب
 یکی درس نا مردی و بیغمی
 چو خود هر کرا لا ابالی کنند
 نو آموز را بد کنند تربیت
 ز شیطان خیالی آموزگار
 نیفتد بشط کاروان همچو بط
 سخن را بتن جامه تازه کن
 گنه نیست گر کس نکوید سخن
 بحر لحظه میلش دگرگون بود
 سخن گر بر آید ز دل دلکش است
 بنه در میان مایه خویشتن
 بیاور حدیثی که نا گفته اند
 مکن تیغ از آهن دیگری
 نشستن سر سفره دیگران
 نه از کیسه شه بدرویش بخش
 سخنگوی را کم کند اعتبار
 بکار آید اما بوقت طرب
 کجا مایه رنگ زردی بود
 بر بیر و برنا پسند اوفتد
 نگیرد ده وی تشیب و فراز
 میندار یابسد زمانی درست

بکوشند تا از دماغ عوام
 مگر تا مگر بسته همت کنند
 چو گویندگان را بود اینمقام
 توانند سازند در کشوری
 مبادا سخنگوی ره گم کنند
 باظهار اندیشه نا صواب
 دهد مردمان راز نا مردمی
 در اندیشه بی اعتدالی کنند
 بی کمر مرتبی بود بد نیت
 پریشان شود طفل را روزگار
 اگر پیشرو گام ننهد غلط
 بیا خویش را صاحب آوازه کن
 بتقلید گویندگان کهن
 طبایع چو گردنده گردون بود
 سخن باب طبع زمانه خوش است
 اگر در سخن مایه داری چو من
 مگو آنچه را بارها گفته اند
 مچین خوشه از خرمن دیگری
 که بردوش مرد است باری گران
 اگر بخشی؛ از کیسه خویش بخش
 سخن گر ز حکمت بود برکنار
 سخن در خط و خال رخسار و لب
 سخن گر در آئین مردی بود
 بنای سخن گر بلند اوفتد
 پیاپی برد سالیان دراز
 ولی گر سخن را بود مایه سست

ز بیرونی جای خالی کند
 بپوشد مسی را لباس زری
 شناسد زر پاک در هر لباس
 ز تعریف گوینده مستغنی است
 نهاییسندۀ دوره خود بود
 سخن گفتن از رفتگان پستی است
 که چون مردگانم دل افسرده نیست
 نکویم سخن چون نیم سر دماغ
 جوان راز اظهار غم شرم باد
 جوانی بی زندگانی خوش است
 جدا زین دوهر کس پسندیده نیست
 به پیری جوانی او گل کند
 گذارد سر نوجوانان کلاه
 منقص کن عیش آنان شود
 که خود را چو پیران کند ناتوان
 کرسنه است و دعوی سیری کند
 کریزد بکوه از رفیقان شهر
 بیابد کسی آدم زنده اش
 چو کل خنده روئی مایکدم است
 چنین گرم همواره بازار نیست
 نگردد دگر غنچه چون گل شکفت
 نه هیزم تواند شدن این شرر
 باندازهٔ وسع کاری نمود
 تعلق بفتائی ز نادانی است
 ز جان نیز قطع تعلق خطاست
 نه عقل است کنجی نشستن عبوس

وگر جلوه همچون لالی کند
 گر قلم که زرگر برنگ آوری
 چه حاصل که استاد گوهر شناس
 کلامی که همخوابه با معنی است
 سخنگوی اگر خوب اگر بد بود
 مرا کاین زمان نوبت هستی است
 مرا روی گفتار با مرده نیست
 نبوشنده را تا کنم تر دماغ
 سر نوجوانان ز می گرم باد
 همه زندگانی در جوانی خوش است
 دو کس را دو حالت پسندیده نیست
 یکی آنکه پیری تجاهر کند
 کند موی خود را برنگی سیاه
 رفیق طریق جوانان شود
 بترزین بود حالت آنجوان
 جوانست و اظهار پیری کند
 سخن گوید از بی نبائی دهر
 نخندد مبادا که از خنده اش
 نداند که عمر جوانی کم است
 چو رقیب بر کشت در کار نیست
 چه خوش بلبل این نکته بر شاخ گفت
 نه انگور میگردد این می دگر
 خوشا آنکه دریافت قدر وجود
 درست است هر حادثی فانی است
 ولی تا ز هستی نشانی بجاست
 چو می بگذرد عمر ما بر فسوس

چه جای غم و جای ماتم بود
 که ایام رفته نیاید بدست
 که هست از غم خویش شادان بسی
 که در زحمت خود شتابان بود
 چرا میدهی زحمت دیگری
 میفرای بر محنت دیگران
 مگو آنچه دانی ملال آورد
 نه در خورد این طول و تفصیل بود
 سخن رفته رفته بدینجا کشید
 نه اهنک پر خاش و اشفتن است
 ز گفتار بی جا نماید دریغ
 یکی گاه مدح و یکی گاه ذم
 نه ذم کسی را به بیخود کند
 نکو گوید از شیوه بخردان
 نکورا ستایش کند تقویت
 خوشا آنکه بویست از این گفته طرف

فنای جهان چون مسلم بود
 غنیمت شمار آنچه از عمر هست
 بنزدیک داناست نادان کسی
 نه انسان که غول بیابان بود
 کز قتم ز راحت بزحمت دری
 ترا گر بود بار محنت کران
 حدیثی بیاور که حال آورد
 سخن را تقاضای تقلیل بود
 مرنجید اگر کار بالا کشید
 غرض مطلب مقتضی گفتن است
 چو گویند را فکر باشد بلیغ
 متبذی نراند دو نوبت قلم
 نه مدح کسی از خوش آمد کند
 بدی گوید از راه و رسم بدان
 که بد از نکوهش شود تربیت
 همین است و جز این مرانیست حرف

حمال غیر

چند از برای هر خس خاشاک میبری
 زانرو سزد که بر تو نائیم مهتری
 ناچار خوار آئی در چشم مشتری
 زین حد بنگذرد گر از انصاف بگذری
 خود را چه میفریبی از لاف برتری؟
 در رنج بار بردن ما را برابری
 سود من و تو چیست ز سودای دیگری؟
 سنک و سفال باشد یا زر جعفری؟

روزی بیار کش خری اسبی بطلعنه گفت
 ما را بزیر پای در آرند خسروان
 لیکن ترا چو پشته خاری بود بیشت
 خر پاسخیش داد که اندیشه بشر
 کای خود پسند بیخبر از کار روزگار
 ما و تو هر دو بارکش مردمیم و هست
 گیرم که بار تست گهر بار من خرف
 حمال غیر را چه تفاوت کند که بار

وصیت شیخ

میکرد بطفل خود وصیت	شیخی ز خدا حیا نکرده
کای جان پدر مباد ماند	بند پدر اعتنا نکرده
آنجا که مرید خرز یاد است	کاسب نشوی خدا نکرده!

A SHAIKH'S TESTAMENT.

A Shaikh, who was never ashamed even of God, said in his last testament to his child:

“O, dear as life to thy father, mayest thou never leave thy father’s advice unheeded.

“Wherever asinine disciples are plenty, mayest thou never open a shop (to do any other business).”

تربیت فرزند

بزرگ معصیتی میکند بفتوی عقل	پدر که بی سببی دل بمهر طفل آ کند
ز مهربانی بیجای مادر و پدر است	که روزگار شود چیره بر بسا فرزند
عزیزی جهت اولاد را مکن ورنه	زمانه زود کند شان ذلیل و حاجتمند
چگونه طاقت بار برهنگی دارد؟	کسیکه کرده بتن سالها حریر و برند
تو در سعادت آینده پسر میکوش	که نیستیش پدر بیشتر ز روزی چند
غمت بود که بفردا نکیردش تلخی؛	خوشت مباد که اکنون نهیش بر لب قند
بکارهای گرانس فرست، کارزان نیست	گر آدمی برود بر سر خیال بلند
همه شرافت آزادگان بجانبازی است	نه کنج خانه نشستن اسیروار نژد
ترانه خواب بماند نه خور بروز و شبان	که خانه را نرسند از نهیب دزد گزند
نه کم بود وطن از خانه کز حراست آن	هراس داری همچون عنان گسسته سمند
کلید کنج سر افزای است سر بازي	ز بندگی ترهی نابمای داری بند
تو مردمان وطن دوست را ندیدیستی	که جان بوجد سپارند بر مثال سپند

حکایتیست ز "اسپارنی" زنی در باد
 ۱۰
 چو در مقابل دشمن اهالی "یونان"
 یکی ز تازه جوانان که مادر پیرش
 ز تیغ کوتاه خود شکوه بر زبان آورد
 شگرف پاسخی از مادرش رسید بگوش
 کرت بدیست بود تیغ کوتاه این غم نیست
 که مادران وطن را بود گرامی بند
 کمر چو کوه به بستند بالی پر خند
 بریده بود ز هر کس بمشوق آن بیوند
 که خصم دیر در آید بزیر خم کمند
 که ای دلم بنگاه تو خرم و خورسند
 تو پای پیش گذار و قدم بدار بلند

ایا کسیکه صلاح پسر همی جوئی
 ۲۰
 ستم بخویش کنی گر چنین نوازی طفل :-
 تو ای پسر بیدر نیز خویش و امگذار
 بشادی نفسی سالها غمش میسند
 سرت بود سرشاه و رخت بمه هانند
 که هر پدر نه مجرب بود نه دانشمند
 کلی نماد که برکش ز شاخ نیراکنند
 چو کل لطیف میرورتن شریف؛ که باد

THE TRAINING FOR YOUR SONS.

A great sin is committed according to the dictates of reason, by the father who, without reason, fills his heart with the love of the child.

It is due to the misplaced love of the father and the mother, that the world vanquishes (destroys) the future of many a child.

Bestow not useless endearments on your children, for time will soon bring them down and make them needy.

How can one have the strength to bear the hardships of nakedness, whose body has for years been clad in soft and silken garments ?

Strive for the future happiness of your son, for you won't be his father for more than a few days. 5

Be anxious that to-morrow no bitterness should reach him ; rejoice not that now you are placing some sweets on his lips.

Despatch him for some responsible work, for a man's path to an ambitious ideal is not an easy one.

All that is noble in freedom-loving persons proceeds from their readiness to dedicate their lives, and not from sitting in the corner of a house like a depressed prisoner. You would have no sleep nor appetite for food, night and day, if you are afraid of harm to your house through thieves.

10 Our country is not less than our house, that for its protection you feel afraid (and take to heels) like a runaway horse. The key to the treasure of honour, is the profession of a soldier ; you will not be relieved from servitude, as long as your feet are fettered.

You have not seen patriotic men who have willingly sacrificed their lives like rue-seed on fire.

The story of a Spartan woman is recorded, which would be a precious bit of advice to the mothers of our country.

When against the face of the enemy, the people of Greece, were standing like a rock with a laughing face,

15 One of the newly-fledged young men whose aged mother had severed attachment from all for the love of her son, Began to complain about the shortness of the length of his sword, saying that it would make him late to reach the enemy in combat.

He heard a surprising reply from his mother: "O thou whose sight makes my heart happy and joyous,

"It matters not if a short sword be in thy hands, thou shouldst come out first and take a long and high step (and thy sword will reach thy enemy)."

* * *

O you, who wish for the welfare of your son, for a moment's happiness, seek not his grief for years.

20 It is doing harm to him and yourself if you pamper your son by saying "Your head is like the king's, your face is resplendent like the moon."

And thou too, my son, leave not thyself in the hands of thy father, for every father is not experienced and wise.

Do not cherish thy precious body like a frail flower, for the wind has not left a single flower without having its petals torn and scattered from the stem.

داستان کریم خان زند

چو روی عروسان بیاراست بزم
 ز بیگانه با خویش پرداخته
 بساغری لاله گون ریخته
 نوازندگان چنگ بردف زده
 بگوش اندر اهنگ شهنواز و شور
 زبانها نهی از دریغ و فسوس
 نهی دست سرها ز ازم شد
 بهم برده پا و بهمداده دست
 ببردند از کف دل خواص و عام
 روانها همه آمده بر زبان
 ز سودای هستی خدا را چه سود؟
 که بخشند بر نقد هستی رواج
 یک از با توان را خوش و فگار
 بساط طرب را رسانیده نقص
 نیوشندگان را بغم بر فزود
 طفیل و جود تو هستی ما
 تو شیرین لبی تلخ گوئی چرا؟
 گل آنگاه مانند غنچه عبوس
 همه از نژاد بنی آدمیم
 بیایستی می خورد و گفت و شنید
 همانا که روی دلت سوی کیست؟
 که در گفتنش شاه اصرار داشت
 ز پرده برون طلعت راز کرد
 که پوشیدنی نیست عشق و جنون

شبی خسرو کشور آرا برزم
 ز هر گونه برگ طرب ساخته
 گل افشاند و عطر گل بیخته
 در آن بزم مه طلعتان صف زده
 بسرها می تلخ افکند و شور
 شکفته لبان همچو گل بهر بوس
 چو بازار عشرت زمی گرم شد
 بی رقص جستند هشیار و مست
 بمیزان نهادند سنگ تمام
 ز شیرین زبانی شیرین لبان
 که گر خلقت نازینان نبود
 سزد ز آفریننده گیرند بساج
 بمستی بدید آتش هوشیار
 نه خنده نه غمزه نه عشو نه رقص
 و گر نیز آهنگ گفتن نمود
 شهنش گفت: کای از تو مستی تا
 تو شکر لبی ترش روئی چرا؟
 که بزم چنین نیست جای فسوس
 همه اشنایان همه محرمیم
 بساط نشاط است و نقل و نبد
 بگو تا بدانم که درد تو چیست؟
 ز پاسخ زن انقدر انکار داشت
 بناچار مهر دهان باز کرد
 بیاراست پوشیده راز درون:

بگفتا: که مردی است سبزی فروش
 ز عشق آتشی در دل افروخته است
 مدامش اقامت بکوی من است
 گهی تند و گاهی بعجز و نیاز
 بدوزد همی چشم بر چشم من
 چو اورا فقیر و زبون یافتم
 بسی نامه بنوشت و پیغام کرد
 شدم تا برنگی فریبش دهم
 مگر تنگدستی صبورش کند
 بگفتم: مرا مبلغی زر بیار
 نیم من شکاری که خام او قسم
 بلند است پرواز مرغ وصال
 چو جیبش نهی بود سر را بجیب
 بدین عذر از پیش رد کردمش
 زمانی گذشت و نیامد برم
 غم بی زری در سرش جوش کرد
 ولی مرد عاشق زهر در که بود
 بگویم نشست و بکف زر گرفت
 عجب کیمیایی است تأثیر عشق!
 هر آنکس که عشقی ندارد بکار
 که بیدوق سازد تبه کار را
 غرض، چون وفا کرد عاشق بمهد
 ندیدم سزا بیش از این در تبش
 کنون از خیال ویم دلفکار
 «وکیل» این حکایت چو از زن شنید
 که بیچاره عاشق شی تا سحر

که چندی ز من در دل اوست جوش
 وز آن خرمن جان خود سوخته است
 تماشاکن حسن روی من است
 قند از پیم در نشیب و فراز
 نگیرد در او آتش خشم من
 مکرر از او روی برناقم
 من بخته را وعده خام کرد
 یکی سنگ در پیش پایش نهیم
 ز سر منزل عشق دورش کند
 پس آنکه سخن کن ز بوس و کنار
 چنین زود کس را بدام او قسم
 بکن از سر خود برون این خیال
 فرو برد و نالید از ذکر عیب
 اگر چه خرد گفت بد کردمش
 یقین شد که برداشت دست از سرم
 حدیث محبت فراموش کرد
 زر از بهر وصلم فراهم نمود
 طریق نظر بازی از سر گرفت
 چو اکسیر بهتر ز اکسیر عشق؟
 بگاری مگیرش بخویشش سپار
 بیندازد از دوش خود بار را
 مرا خواست چون خویش صادق بمهد
 بدادم یکی وعده امشبش
 که دل در دلش نیست از انتظار
 موافق بآئین مردی ندید،
 کشد انتظار اقد از خواب و خور

بفرمود تا خادمان حرم	طبقها کنند از شراب و نم
هم از مطربان لمبیتی خوش نواز	بمراهی آت سراپای ناز
روانه شوند از بی عیش و نوش	بمنزلگه مرد سبزی فروش
که تنها نه مارا هوس در دلست	چوما دیگران راهم آخر دل است
طبیعت که شاه و کدا آفرید	ز یک آب و کل هر دو را آفرید
سعادت بشر را هماندم بود	که بنشسته با یار محرم بود
بامرش غلامان خلوت سرا	بعاشق رساندند معشوقه را
که خوانند و ریزند و مستی کنند	ز شه یاد در می پرسق کنند

دنیا

گروهی معتقد هستند باید	ز دنیا رو گرفت و چشم پوشید
گروه دیگری گویند بایست	بعشرت دل نهاد و باده نوشید
برای من نباید سرد بنشست	نه تنها از برای خویش جوشید
بباید دل بدنیا داد اما	برای غیر بیش از خویش کوشید

A POEM.

A group of people hold the belief that we should turn our face away from and shut our eyes on the world ;
 Another group would tell us that we should go in for pleasures and drink wine ;
 In my opinion we ought not to retire and sit indifferent, nor strive and exert only for our own sake.
 We must give our heart to the world, yet we must exert more for others than for ourselves.

امید و عمل

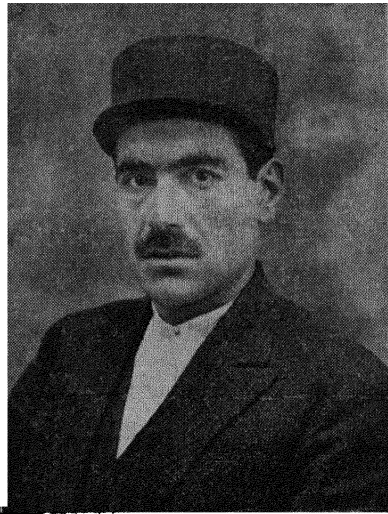
چشمی که بدست دگری باز بود	کوشی که حدیث نا امیدى شنود
در مذهب ما که مذهب مردان است	این باید کر گردد و آن کور شود

می

می گرچه طرب فزاید و غم ببرد اندوه هزار ساله یکدم ببرد
ایشها همه برد نیست؛ تنها عقل است نا بردنی؛ افسوس که آنهم ببرد

سنا

آقای میرزا جلال همائی متخلص
به "سنا" فرزند میرزا ابوالقاسم
طرب ابن رضا قلیخان شیرازی
متخلص به "هما" در ۱۳۱۷
هجری در (اصفهان) متولد
گردیده تحصیلات خود را در
اصفهان با تمام رسانیده چندسال
اخیر را در مدرسه متوسطه
"تبریز" بشغل معلمی ادبیات
منسوب میباشند.

SANA.

Mirza Jalal Humai Sanâ born in Isfahân 1317 A.H.

چو شاهد فلکی رخ نهفت زیر نقاب
شدم بکلبه نشستم؛ که نا که از سرمهر
نهفته خرمن نسرین بسنبل مشکین
شعاع طلعتش از زیر طرّه شبرنگ
عیان ز زیر عرق روشنی چهره او
چنده تر قد دلجوی او ز سرو سہمی
دل از نظاره کیسوی او طمید بخویش
برون شدند عروسان اختران ز حجاب
ز در درآمد آنها روی مشک نقاب
بسان بیضه سیمین یزیر پیر غراب
چنان نمود که در شام تیره جرم شهاب
چنانکه شعله آتش درون خیمه آب
بلند تر شب گیسوی او ز روز حساب
چو صعوه ای که ز ندیر چو بنگرد بعقاب

گشاد دست بلورین گشید لعل مذاپ
 گشود لعل لب شکرین بچشم و عتاب
 که ای چو چشم منت بخت و از گونه بخواب
 که ای چو خوی کجان بد ذهاب و زشت ایاب
 دل از چه باز گرفتی ز صحبت احباب
 ترا بگوش که من کان غائباً قد خاب
 چو درخزان ورق زرد از سر شک سحاب
 بلا به گفتمش ای تند خوی تلخ جواب
 نه تن بود که نباشد ز هجر جان در تاب
 ولی مراست حدیثی نهفته در این باب
 گشود لعل وزیا قوت ریخت در خوشاب
 شدم بنوحه سرائی چو داغ دیده مصاب
 عروس دهر بخونم نمود پنجه خضاب
 تنم آداخته شد از سموم رنج و عذاب
 شده صحیفه جانم بنقش اسطرلاب
 دو دست شوق بسر میزنم همی چو ذباب
 ز چنگ فتنه چرا گوش مالدم چو رباب
 فکنده است ز جورم چو ریسبان در تاب
 فکنده این فلک کوژ پشت سبز قباب
 بدست خاطر م از داغ آهنین قلاب
 عجب مدار که دو دم ز سر رود چو کباب
 دلم بلرزد همچون بر آینه سیاب
 باشک غوطه خورد همچو گاه در گرداب
 فشانم از بی سردرد دل ز دیده گلاب
 گذشت دور جوانی و رفت عهد شباب
 رسد بکوش من آواز بوم و بانگ غراب

در سرای به بست و سر قرابه کشود
 کره فکنده با برو و سر فکنده به پیش
 که ای چو زلف منت روزگار عمر سیه
 که ای چو دور جهان سست عهد و بد پیمان
 رخ از چه روی بیستی ز دیده مردم
 جدا ز حضرت ما مانده ای مگر نرسید
 بآه سرد رخم شد ز دیده اشک آلود
 بگریه گفتمش: ای لاله روی غنچه دهن
 نه دل بود که نگر دزد دوریت در غم
 من آن نیم که ز مهر تو بگسلم پیوند
 چو این شنید بدلجویم بشهد سخن
 سرم گرفت بدامان و خواست قصه و من
 که ای عروس خیالت انیس حجله دل
 که ای نسیم و فایت حیات گلشن جان
 تنیده بس بدلم تار عنکبوت هوس
 ز کاسه علم خوش نکشته کام هنوز
 هوای ناله من در سر فضا کر نیست
 چسان بخویش نه پیچم؟ که دهر سوزن چشم
 بحکم آنکه نجنیم ز جای خود هرگز
 بیای سینه ام از آه آتشین زنجیر
 در آتشم در و خونا به ریزم از چشم
 ز بیم این فلک سنگ چنگ آینه گون
 ز موج خیز بلا روی کهربائی من
 ز باغ عیش نچیدم گلی و در همه عمر
 ز وصل روی جوانان نبرده کام شبی
 بجای نغمه نا رو نوای نی هر دم

چو جغد شوم مرا جایگه بجای خراب
 بجای همدم بزم و صراحی می ناب
 بچشم هیأت غول و بگوش بانگ کلاب
 شکفت نبود اگر تب فرایدم عناب
 چو تشنه‌ای که دود هر طرف بسوی سراب
 گهی ز اصل برائه گهی ز استصحاب
 که در مزاج صور چیست این درنگ و شتاب؟
 ز شوق کیست بچرخ اندر این کهن دولاب؟
 ز بعد این همه فصل وز بعد اینمه باب
 مولد نطف اندر خزانه اصلاب
 کشاکش عضلات از تشنج اعصاب
 ز ارونهی حدیث و ز نهن و نسخ کتاب
 نقوش بیهده بندد بسان نقش بر آب
 مرا چه سود که ابجاز این و آن اطناب
 نه راهبم بکلیسا نه شیخ در محراب
 نه اینم و نه و گران هذمه لعجاب
 بسان مست زخم بوسه بر رخ مهتاب
 بفرق بشکندم عاقبت کلاه حباب
 هزار کشتی اندیشه است در غرقاب
 که از سبب نشناسی مسبب الاسباب
 مگر دري بگشاید مفتوح الایواب
 بصدق کوی که طوبی لهم و حسن مآب

نه من ز نسل همایم زمانه داده چرا
 بجای طلعت ساقی و ناله مطرب
 مراغم است بیهلوی و خون دل بگلو
 عجب نباشد اگر لعل زایدم خفقان
 بهرزه در کف وهمم بهر کجا است عنان
 خیال بیهده بندم بدل بشک و یقین
 ز اختلاط عناصر مرا نشد معلوم
 بهاتم که سیه پوشد این کبود خیم؟
 بسی این خرد تیز بین ندانستم
 مقصور صور اندر حرارت ارحام
 مطالع درجات از تناظر انجم
 تمتعی بهمه عمر خویش کی بردم؟
 بکارگاه خرد دست وهم دور اندیش
 مرا چه فایده کاین مرسل است وان مسند؟
 نه کافریم ببحیم و نه مؤمنم بجنان
 نه مسلم نه ججود و نه ملحدم نه مجوس
 گسست نار قصب خانه وجودم و باز
 چو بحر جوشم و غافل که باد حادثه خیز
 بیادبانی صد ناخدا بیجر قضا
 شکایت از فلک دون مکن "سنا" زین پیش
 چو نیست چاره بزنی حلقه شکیبائی
 بیمن طالع آزادگان کوی صفا

غزل

نا کی چو جغد اسیر بویرانه تنند
 سوزنده همچو شمع و چو خورشید روشنند

جانهای ما که کایر طوبی نشمینند
 نازم بان گروه که شب نا سپیده دم

خضر رمی بجوی و قدم در طریق نه
 احوال آشیانه فردوس عرضه کن
 ز قهار از آن گروه که از پست همی
 آن می که گفته اند حرام است مفتیان
 خونین دلم چو جام بیزی که پیش غیر
 نام زدم ز شکر لعل تو چون "سنا"
 زانرو که در کین تو غولان رهنزند
 نا طایران جان قفس جسم بشکنند
 چون عنکبوت بهر مگس دام می تنند
 گوخون ماست از چه حلالش نمی کنند
 یار من و صراحی می دست و گردند
 شیرین لبان فریفته گفته مند

مهر خلق

گر کس بدهان مار انگشت کند
 به تا زد مهر خلق در مشت کند
 جز سایه نیابد کسی در دبال
 آن هم چو کنی روی بر او پشت کند

سودائی

حاجی ملا عبد الکریم سودائی
 ناظم السهیلی فرزند ملا عبد الرزاق
 در سال ۱۲۷۰ هجری در قریه "دستگرد"
 (یک فرسنگی اصفهان) متولد گردیده
 و در همان جا ساکن بوده به انجام امور
 مذهبی و تدریس مشغول میباشند

SAUDAI.

Mulla Abdul Karim Saudai born in Dastgard, Isfahân 1270 A.H.

انزوا

رو سوی کس مکن که بسوی تو رو کنند
 جو یابی کس مشو که تو را جستجو کنند
 گل غیر چند روز بسالی عیان چو نیست
 با ذوقش از درخت بچینند و بو کنند
 خورشید میشود چو بهر روز آشکار
 کمتر نگاه خلق جهان سوی او کنند

ز آمیزش کسان نفتد قرب حق بدست کی خلق بد ز بهر تو کار نکو کنند
 از ها یهوی خلق چو عیسی فرار کن ورته بیای دار تو بس هایهو کنند
 چون خم بکنج میکند سنگین ز پائشین دست اربکس دهی سبکت چون سبو کنند
 "سودائی" آنچه کوئی از افضال نظم و شعر دونان ز حقد شهره تو را یا وه گو کنند

سفله

گر رتبه دهی بسفله سازد تلفت او را شرف اردهی بکا هد شرف
 نیکی کنی ار با و کند او بتوبد تیر ار بکفش نهی نماید هدفت

ریا

شیخی دیدم بمعبری کشته مکین دکان ریا داده ز حیلت تزئین
 اندر بر او هیچ ندیدم اسباب؛ کفتم چه فروشی ایفلان؟ گفتا: دین!

سینا

مصطفی قلی خان متخلص به "سینا" از شعرای معروف اصفهان دیوانش چند
 سال قبل بطبع رسیده است و این مسمط از جدید ترین آثار او میباشد.

SINA.

Mustafa Kuli Khan Sinâ of Isfahân.

بهار

باد بهاری وزید کل بچمن باز شد بلبل دستان سرای بنغمه دمساز شد
 باز سخن دلقریب بنفشه با ناز شد سوسن با نسترن ز مهر انباز شد
 طره سنبل بتاب دیده ترکس خمار
 فصل بهاران رسید گذشت هنگام دی دامن صحرا بگیر ای بت فرخنده پی
 در پس پرده نهان غنچه صفت نا بکی بیای بیلان فکن خون کوزنان ز می
 که پای شیران نمود پنجه دست چنار

بابت شیرین لبی رو بلب «زنده رود» * نوش می لعلگون بر لب آب کبود
چشم با موج آب کوش با آواز رود باد وزان بر فراز آب روان در فرود
این يك بس روح بخش آن يك بس خوشگوار

آب روان بین ز موج پر شکن و کنگره ز بیم بیگان باد بتن نموده زره
زدست چشم سحاب دایره در دایره چون سر زلف بتان پر خم و چین و کره
چین و خمش بی عدد کره فزون از شمار

از دم باد صبا خاک شده پر ز جوش خیز و بیستان خرام آب چو آتش بنوش
زبانك رعد سحاب گوش فلک پر خروش دیده بگل باز کن در ده بر سرخ کوش
بچشم حیرت بین قدرت پروردگار

باغ ز الوان گل چون پر طاوس بین سبزه خوش رنگ را چون خطا قابوس بین
نرکس زرین کلاه چو تاج کاوس بین ز فروردین برک بید چو خنجر طوس بین
قوس قزح بر فلک چو تیغ اسفندیار

بدست شاخ از عقیق بیاله لاله بین رخس چو روی بت چهارده ساله بین
ز جای باران لبش بر زده تبخاله بین ز سایه برک بید گرد رخس هاله بین
چو شاهدان سرخ رو چو عاشقان داغدار

برکل سوری نگر با نهمه رنگ و آب بسیز برک اندرون چو بر فلک آفتاب
برنگ چون زر سرخ به بوی چون مشک ناب تا زده ساغر رخس کشته برنگ شراب
بر تن خود پیرهن چاک زده هست وار

دیده نرکس نگر چون شده از خواب باز چشمش چون چشم یار غمزه زن و بر ز باز
بقلب دلدادگان غمزه او ترک باز من بجز او چشم خود می نکنم باز باز
زآنکه بود چشم او معاینه چشم یار

چو زلف مه طلعتان سنبل پر تاب بین کشته ز باد صبا پر شکن و پر ز چین
 گاه سرش بر هوا گاه سرش بر زمین بر رخ کل چون قند گویم نعم القرین
 روی چنان لعلگون زلف چنین نابدار

سرو نگر باغبان چه نیک پیراسته بحسنش افزوده است آنچه ازو کاسته
 جامه آزادگی بر تنش آراسته بر همه آزادگی به بندگی خاسته
 دیده ز خط راست تر چون قد موزون یار

بلبل داستان سرای نغمه برانگیخته کنج فریدون زدم بر سر کل ریخته
 دل بکل از هر چه هست بسته و بگسیخته گر نه گلش از ازل بعشق آمیخته
 از چه بشب تا سحر ناله کند زار زار

غالیه کون طوق بین بگردن فاخته خرقه خز کبود بدوش انداخته
 چو مطربان در چمن غلغله انداخته ز آتش غم همچو من سوخته و ساخته
 ساخته با هجر گل سوخته از انتظار

ز کردن کوه بین کبک دری سر زده دامن خود بر چده پس بکمر برزده
 ز قهقهه خنده اش طعنه بشکر زده اهل لبش شد گواه کو می احمر زده
 چو پنجه نو عروس پای نموده نگار

بیک بهار آمده هد هدک خوش خیر نامه «بلقیس» کل خوش زده بر طرف سر
 نامه بران بر زمین او بهوا ره سپر میان بخدمتگری بسته و بکشاده پر
 تا «بسلیان» باغ مرده دهد از بهار

چمن چو محمود و مرغ با سخن اسجدیست این که تو بینی هنوز بهار را ابتدیست

باش که چندی دیگر بینی الوان نمار

بیکر نارنج بین در زره آتشین چون دوکله خود ز رهشته لب آن بر این
 یا برخ جنکنجوی ریخته خون روز کین کشته ز ناب جگر چهره او پر ز چین
 آتش غیرت شده از رخ او آشکار

برشجر توت بین نقل تر آورده بر خنیده هر شاخ او برآستی نی شکر
 بزیر او پای نه چشم کشا بر ز بر سپهر دیگر بین ستاره‌های دگر
 شجر ندیدی اگر ستاره آرد بیار

خیار نوبر فکر جامه خزش ببر چو یوسف مصریش تاج زمرد بسر
 از سر او تا بیای ز پای تا سر کمر همچو سهی قاهتان قد ز الف راست تر
 دوستیش پیشه کن تا که شوی رستگار

خریزه بیضه شکل چو تنک شکر بود دل همه سیماب کون رخس معصفر بود
 بقالب وقد و ظعم قند ولی تر بود با همه شادابیش تشنه خنجر بود
 چو خنجر عاشقان به تیغ ابروی یار

بهندوانه نگر آن کروی شکل رو چو غنچه بسته لب سرخ دل و سبز رو
 تعبیه در ساق او کرده طبیعت گلو کرده می آلوده شهید پس بکلوبش فرو
 بسته در و بام او ز شش جهت استوار

آمار بر دست شاخ چه حقه لعلگون یر ز عقیقی نگین به پرده هر یکدرون
 همچو "زلیخا" دلش ز عشق گردیده خون پیرهن یوسفی کر کل او نیست؛ چون
 این همه از خون شده دامن او پرنگار؟

به چو رخ عاشقان در برقان روی او گرد نشسته ز غم بر رخ نیکوی او
 ز غنبر و مشک تر برده کرو بوی او مردم بیمار را چشم بهی سوی او
 کر بودت به ز به بوئی بهتر بیار

سیمب دل افروز بین همچو سپیل من چهره او زرد و سرخ چو اشک و چون روی من
 بی کنهی چون قضاش تیرزده بر دهن با چه سیمینش بین تن همه تن چون ذقن
 لیک چشم سرنگون همچو ز نخدان یار

صبا ز امرود بین مشعله افروخته دلها بزوانه وار ز مهر او سوخته
 نامیه بر قامتش زرد قیسا دوخته طبرزدش با کلاب بجیب اندوخته
 وانگش آویخته ز شاخ قندیل وار

خوشه انگور بین همچو ثریا بتاک دانه او یک بیک زهره صفت تا بتاک
ز پرتو نور او کشته ز اندوه خاک کان عنبی داشته چشم خود از عیب پاک

بین بزجاج رخس سر دلش آشکار

دانه انجیر بین ره زده بر مرغ هوش خوش عسلی جامه اش صبا فکنده بدوش
چون قسم حق بر اوست حرمت او دار هوش دور ز بویش ببین تن هه تن کشته فوش

دانه آن کو بود چو مرغ انجیر خوار

بزدالو تکر و آن تن شیرین چو جان ساخته حلوا گرش ز شکر و زعفران
دلش ز شیرین لبان داده ز سختی نشان دیده هر کس بسر؛ از اوست در دل نهان

بشکنند از سنگ دل تا شودت آشکار

چيست بشکل ترنج چو صندلش رنگ و پوست؟ گر که نه پستان بود از چه لبین آندر اوست
بطعم چون شیر خام ولی نکوتر از اوست پوست و را جمله مغز مغزور ا جمله پوست

دانه چبود کسی که باشدش هوش یار

زنده جاوید باد شاه جهان "پهلوی" آنکه کهن روز کار یافت بهمدش نوی
از سر او زیب یافت افسر کیسخروی ز بازویش پشت ملک کشت چو دولت قوی

ایران از صولتتش باد چو محکم حصار

سحر همین بایدت گفته «سینا» بین طبع خدا داده اش خامه سحر آفرین
زیر بی نظم او فرق سپهر برین خرمن مه خوشه عطاردش خوشه چین

ناج سخن را بود همچو در شاهوار

گشت مکرر اگر قافیه در خور بود زانکه چو قند است؛ و قند به که مکرر بود
لفظ بود چون صدف معنی گوهر بود معنی باشد چو می سخن چو ساغر بود

لفظ چو مرکوب دان معنی او چون سوار

سعید نفیسی

آقای سعید نفیسی فرزند دکتر میرزا علی اکبر خان نفیسی ناظم الاطباء اصلاً از اهل کرمان خانواده ایشان در اوایل سلطنت ناصرالدین شاه بطهران آمد و از آنوقت در طهران مقیم هستند. تولد ایشان در طهران در سال ۱۲۸۴ شمسی واقع گردیده پس از تحصیل ابتدائی در مدارس جدید "شرف وعلیه" عازم اروپا شده و پس از مدتی مراجعت بایران نموده در وزارت فواید عامه شروع بخدمات دولتی نمودند

مهم‌ترین کارهای وی در مقام
معاون مدیر نشریه ۱۳۱۱

و در سال ۱۳۰۶ در وزارت معارف بمعلمی ادبیات منصوب شد و آثار و مقالات ادبی و تاریخی ایشان غالباً در جراید و مجلات مهمه طهران منتشر گردیده بعضی از تالیفات ایشان عبارتست از تذکره شعرای ایران، تاریخ ادبیات ایران، شرح حال و آثار رودکی، تاریخ قاجار، شرح حال خواجهی کرمانی، فرهنگ فرانسه بفارسی. سعید نفیسی یکی از فضلا و ادبای جوان و معروف طهران میباشد که خدمات ایشان نسبت به ادبیات بخصوصه تتبع و تحقیق در دواوین شعرا بسیار گرانبها و قابل اهمیت است.

SAID-E-NAFISI.

Agae Said-e-Nafisi, son of Dr. Mirza Ali Akbar Khan Nafisi, was born in Teheran in 1274 Shamsi. After completing his education in Europe, he now holds a responsible position in the Government Educational Department, Teheran. A fine specimen of modern Persian scholars and research workers. He is the author of several standard literary works.

این قسمت در جواب ترکیب بند مسمط عبدالعزیز خان بسمل کابلی است
که آنرا «جزر و مد اسلام» نامیده است

یاد از آن روزی که ما نرد دلیری باختیم این جهان را یکسره از دشمنان پرداختیم
یاد باد آن روز کز ایران بتوران باختیم هر کجا آباد بود آنرا مستخر ساختیم

لشکر ما گاه در چین بوده گاهی هم بهند
یک سر لشکر ببحرالروم و دیگر سر بسند

رود جیحون با همه بی باکی و پنهاوری لشکر تورانیان با آن همه خیره سری
تاب ناوردی پیش باره های لشکری گوش هر کسی آشنا با گفت شیرین دری

گردنی فارغ ز یوغ خسرو ایران نبود
کشوری بیرون ز ایران نه که آن ویران نبود

مذهب زرتشت تنها کیش عالمگیر بود نام ایرانی بهر جا مورد توقیر بود
در کف ایرانیان یا دشنه یا شمشیر بود و آن همه شمشیرها بردشمنانمان چیر بود

هر که دشمن بود دایم در هراس و ترسی ولرز
ز آنکه ایرانی عد و کشی بود و گرد کینه ورز

کوس شاهی بردرت خانه چین می زدیم نوبت شاهنشهی بر ماه و پروین می زدیم
نعمه های دلکش و بانگ نو آئین میزدیم کوی اقبال و جلال و عزو تمکین میزدیم

نعمه مزمار ما گوش جهان کر کرده بود
خون حضم ما همه روی زمین تر کرده بود

چون گیومرث آمد و این ملک را آباد کرد تکیه بر گرزگران و خنجر پولاد کرد
ملک را از پنجه اهریمنان آزاد کرد وین عدالت خانه آباد را بنیاد کرد

چشم خلق از پرتو خورشیدی ما خیره شد
شد شب ما روشن اما روز دشمن تیره شد

چون که هوشنک آمد و تاج شهی بر سر نهاد اهرمن یک بار دیگر از سر تخت اوقتاد
چرخ بر درگاه ما چون بندکان باز ایستاد جادوی بدخواه را دودی برآمد از نهاد

شد سرا سر آسیا جولانکه ایران خدیو
نور یزدانی دو باره چیره شد بر جان دیو

از پس او نوبت شاهی بطهمورس رسید دیوبند آمد بتخت پادشاهی جاگزید
 اهرمن بیچاره شد چون کشته شد دیوسپید از همه سو غنچه نورسته گل بشکفتد.

خواست بردارد ز ایران عادت دریوزه را

بر امیران زین سبب آموخت رسم روزه را

چون که جمشید آمد و برخیزد شاه نشست رشته بیداد و غارت در همه ایران گسست
 در بروی دشمن بیچاره بد بخت بست هم طلسم اهرمن را بر سر دیوان شکست

بخت خوش فرجام ما ز آن در جهان پیروزشد

کاندر آن دوران شادی روز ما نوروزشد

شهر استخر آنکه بودی قبله ایران زمین آنکه شاهان جهانگیرند در خاکش دفین
 آن زیارتگاه دلهای عزادار حزین آن زمین مردزا آن مکن شیر عربین

در زمان این شهنشاه بزرگ آباد شد

تخت جمشید اندر آن هم آن زمان بنیاد شد

آوخ ای استغزای ایران زمین رایای تخت خون بگیریم چون بیاد آرم که چون برکشت بخت
 زین ستم دل خون شد و زین غم جگر شد لخت لخت گر نمریدیم از بس توجان ما سخت است سخت

خون بگیریم چون بیاد آرم که استخر بزرگ

کشته اینک ما من روباه و جولانگاه گرگ

آخرای گردنده گردون زمین ستمها شرم دار این خرابه خانه کیخسروست آزر م دار
 بیکر زرتشت را در زیر این گل گرم دار خاک را بر بیکر کاوس و دارا نرم دار

این مزار پادشاهان بزرگت سرکش است

این نه تل خاک باشد بلکه کان آتش است

گشت از جمشید رسم می گساری برقرار زانکه در نوروز باید بود مست باده خوار
 ملتی که از سردشمن برون آرد دمار زبیدش می خواره بودن بایدش بد می کمار

زانکه می یار بزرگی و سعادت مندی است

باده تنها ز بید آن کس را که در خرسندی است

هم از و ارباب صنعت پیشها آموختند جامه های نو بر اندام جوانان دوختند
جنگ جویان آتش بر خاش و کین افروختند و اندر آن آتش تن اهریمنان را سوختند

تا که ششصد سال اودر مالک ایران شاه بود

هر که دشمن بود یا در بند و یا در چاه بود

جام جم هم از بی دستور او شد ساخته این یکی گوید که بود آئینه ای پرداخته
و آن دگر گوید که استادی در آن انداخته نقشی عالم را که بد تا آن زمان نشناخته

هر کسی فرضی کند در پیش خود اما با

هست چون روز آشکا را معنی عالم نما

معنی جام جهان آرا ترا گویم که چیست لیک چون دانستی این معنی همی باید گریست
زین سپس چون میتوان با این همه اندوه زیست کشور از جشید و از جام جهان آرا نهیست

ای دریغ از آن همه زور آزمائی های ما

و آن همه با فتح و شادی آشنائی های ما

عالم آن روز غیر از بیثقه شیران نبود یعنی از عالم بجز این ملک آبادان نبود
کشوری بیرون از ایران نه که آن ویران نبود پس جهان در آن زمان جز کشور ایران نبود

جام جم بد نقشی از سر تا سر ایران شهر

کز هراسش بود دل های کسان پر کین و قهر

از بی جشید آوخ دوره ضحاک شد دوره بی شرمی اهریمن بی باک شد
افسر شاهان ایران سرنگون بر خاک شد ناله این مردم غم دیده بر افلاک شد

از عرب گردن کشان تا کسی بی شرم و دین

آمدند و دست یازیدند بر ایران زمین

اندرین کشور ستم ها راند ضحاک عرب خون مظلومان زهر سوخت جاری بی سبب
اهرمن شد چیره و آهور مزدا بست لب شادی ما غم شد و شد روز روشن تیره شب

این نخستین جور این گردون کینه تو ز بود

دوره بد بختی ما را نخستین روز بود

از بی دفع مزاج شانه و بازوی خویش کرد بس دل‌های مظلومان بی‌کسی را پریش
نوجوانان را بکشت آن ناکسی بی شرم و کیش مغزایشان را نهاد آن خیره سر بر روی ریش

نه ز ایزد شرم کردونه ز آه بی گناه
نز فلک ترس و نه بیم از دادجوی و دادخواه

بی‌گناهان را برای حفظ جان خویش گشت نه زیزدان شرم کردونه ز گردون درشت
عاقبت گردون گردنده بسویش کرد پشت کاوه آهنگر آمد بر سرش کوبید مش

از فراز تخت شاهی سرنگون افتاد و باز
حق بصاحب حق رسید اما پس از ظلم دراز

جان فدای کاوه آن جان بخش ایران کهن آن یل کینه کش گرد افکن ظالم شکن
آن‌که چون جان باشد و دل‌های ما باشدش تن آنکه باید در مدیجش سالها گویم سخن

کی توانم مدحتش با خامهٔ درمانده گفت
عمرها باید ز من گفت و ز ایرانی شنف

کاوه ای مرد دلیر ای پهلو دشمن گداز ای بدرگاه تو سوده خسروان روی نیاز
این جهان پیر با این زندگانی دراز کس ندیده هم‌چو تو دشمن گداز و دوست ساز

از وطن خواهان گیتی کس نگریدت نظیر
کس نبوده چون تو از جمع وطن خواهان دلیر

تا درفش کاویانی شد بدست تو بلند شاد شد ایران پس از چندی که بد خوار و نژند
دست یزدان ریشهٔ بیداد را از بیخ کند اهرمن را در بن زندان بد بختی فکند

نور یزدانی دو باره پر تو افشانی بکرد
دادگر یزدان درین کشور جهان‌بانی بکرد

ای درفش کاویان ای بیرق روزبهی ای نشانی خرمی وی آیت فرماندهی
تا تو بودی بود ما را بر همه عالم شهی آوخت از روزی که ایران شد ز قوت تو شهی

تا تو بودی اختر اقبال ما رخشنده بود
هر که بود اندر جهان ما را رهی و بنده بود

چون گذشت از دوره این نازبان سالی هزار کاوه آهنگر آن ایران پرست نامدار
چون دو فرزندش بدست نازبان مغز خوار جان سپردند و شد این کشور درین غم سوگوار

از سپاهان همچو شیر شریزه بیرون شد بچنگ
بر درفش کاویانی آن زمان یا زید چنگ

مردم اندر کرد او از هر سوئی کرده گروه جمله از خونخواری بیگانگان گشته ستوه
همچو شیر خشمگین گشته روان در دشت و کوه تا که آفریدون شه از نسل جم کیوان شکوه
این گروه خسته را تا پای تخت ملک برد
بیکر ضحاک را از زیر بی سائید خرد

چون که آفریدون بشد بر تخت شاهی استوار کشور غم دیده از نوبافت آرام و قرار
شد فریدون بر فراز باره شاهی سوار بست بر آن نازبان کینه چو راه فرار
نازی بیدادگر را کرد یزدان منهزم
شد ز هر سو خانه بیداد ایشان منهدم

ای خوش آن روزی که آفریدون در ایران شاه بود گردش اختر همه بر کام و بر دلخواه بود
عمر بدخواهان ما چون رنج ما کوتاه بود خنجر ما سینه دوسال و تیر ما جانکاه بود
خنک از این سال تا آن ز گرم پویه بود
دشمن برگشته بخت از رنج و غم در مویه بود

زین طرف آمویه جولانگاه خنک تیز رو ز آن طرف هندوستان دردست لشکر در گرو
از خلیج فارس تا بلغارچه کهنه چه نو مردم گیتی همه بودند در گفت و شنو
کین همه نیرو و شوکت فره یزدانی است
یا ز بازوی دلیران شه ایرانی است

چون فریدون را بشد زور از تن و از چشم نور ملک ایران را با بایرج داد و توران را بتور
شام را بخشید بر سلم آن یل باهوش و زور لیک بعد از مردن وی گشت بر پاشر و شور
ز آنکه ایران سهم ایرج از همه توران و شام
سخت بهتر بود و بود آری بنیکوئی تمام

تور و سلم اندر پی خون برادر ماختند خویش را از رشک هم چون بدنهادان ساختند
از بی کین برادر لشکری پر داختند طرح بیداد و دو روئی در جهان انداختند

بیکر ایرج شد آغشته بخون سوده بخاک

سینه ایرانیان گردید زین غم چاک چاک

ای دریغ از ایرج و از آن قدر عنای او ای دریغ از آن فروغ چهره زیبای او
ای دریغ از آن همه فرهنگ و هوش و رای او ای دریغ از آن زبان و منطق شیوای او

چون برفت او از جهان ایران زمین تاریک شد

دوره بد بختی ملک کیان نزدیک شد

چون که ایرج نشسته شه تورانیان کینه توز آمدند آونخ بایران دل شکاف و سینه سوز
نارمیده از ستمهای عرب ایران هنوز اوقناد اندر کف تورانی و شب گشت روز

مدتی ایران زمین درانده و در رنج بود

ازدهای جان گزائی یاسبان گنج بود

تور مرد و از پی او شاه شد افراسیاب ملک ایران هم چنان در رنج بود و در عذاب
زیر ابر تیره اونخ بود پنهان آفتاب هر چه گل بود اندرین گلشن همه بی رنگ و آب

باغبان افسرده و گل زین ستم پژمرده بود

بلبل شیرین سخن زین درد دل افسرده بود

آنچه از افراسیاب کینه تو ز ایران بدید هر گز از ضحاک بیگانه نشد نیش بدید
نه مرا نیروی گفت و نه ترا تاب شنید بایدم از گفتن این ماجرا دم در کشید

زانکه در این داستان می ریزدم از دیده اشک

سینه آید در فغان و باز دل آید بر شک

اونخ ای ایران ز تورانی چسان دیدی ستم چون شدی ز افراسیاب بی خرد خوار و درم
آری آری شیر چون خندد برو به از کرم رو بهی کریم جان هرگز نمی زد هیچ دم

چیره گردد بروی و یازد بخون شیر چنگ

غافلست آری که روزی شهد می گردد در رنگ

شیرچندی این دلیری را تحمل می‌کنند از بی پر خاش روزی دو تامل می‌کنند
رو به نه نا چیز را گرم تغافل می‌کنند لیک هنگامی که خشم اند سرش گل می‌کند

جنبشی بر بازوی خود می‌دهد و آنکه بخشم
پنجه اندازد که از کاسه برون آردش چشم

بود ایران شیر و توران بود روباهی حقیر رو به نا چیز بد بیوسته درگاه شیر
ز آن سپس روباه شد بر شیر یک چندی دلیر عاقبت شیر از کین برجست و راند از دل نفیر

پنجه خود را بخون تیره اش آلوده کرد
خویشتن را جاودان از ننگ او آسوده کرد

آری آری شیر چون خیزد بناگاه از کین کس نیارد ناب خشم از چه لاغر چه سمین
بس بود از صولت این شیر درنده همین کان زمان از جای خود برخاست از ایران زمین

هر که بود اندر جهان یا از هراس و ترس مرد
یا که رفت و جایگاه خود بایران سپرد

شد منوچهر از بی ایرج در ایران پادشه ز آسمان ملک بیرون رفت آن ابرسیه
دشمن بد خواه بد کین عاقبت گم کرده او گریزان و زپس او هر سوئی پویان سپه

تا که توران پاک شد از دشمنان نا خاک چین
گشت یزدان خرم و شد اهرمن زار و غمین

ای منوچهر ای زرویت آشکارا نور مهر تو فروزان اختری بودی و ایرانت سپهر
آشکارا بود از روی نکویت شرم و مهر هم نکو خو بودی و هم نیک دل هم نیک چهر

ای خوش آن روزی که ایران بود جولانگاه تو
خسروان چون بندگان بودند بردرگاه تو

شد منوچهر از جهان و نودزش آمد ز پس هم چنان دشمن اسیر و خوار ببردیده نفس
خاک ایران بود هم چون گدشنی بی خار و خس ملک رانه از کسی اندیشه نه بیمی ز کسی

هر کسی با پیشه و با کار خود مشغول بود
بود کله در چراگاه و شبان مسئول بود

از پس او زاب شد در ملک ایران پادشاه هم چنان کشور ز دشمن برکنار و در پناه
نه ز شه بیداد بردهقان نه جوری از سپاه ایزد اندر حکمرانی اهرمن در قعر چاه

پادشاه دادگر هر روز و شب بیدار بود
مست خفته در امان و محتسب هشیار بود

از پس او شاه گرشاسب در ایران شاه شد باز روز ناله اهریمن بد خواه شد
بانگ بهروزی مانا اوج مهر و ماه شد آری آری چون شه از آئین خود آگاه شد

مردمان باشند شاد و مملکت مانند قوی
دشمنان باشند اندر بند و زندان منزوی

چون که گرشاسب برفت ازین جهان پرستیز خسروی ارخانندش رفت و تاج و تخت نیز
روبخاک این شهان از روی حسرت اشک ریز رآنکه در داد و دهش بودند این شاهان عزیز

ملک ایران دیگر آن آئین پیشدادی ندید
از پس ایشان و گر آن دوره شادی ندید

ای دریغ از آن همه شاهان پیشدادی ما ای دریغ از آن زمان خوشی و شادی ما
ای دریغ از آن جهانگیری و آزادی ما در دورنجا کان همه شادی و آبادی ما

یکسره شه هیچ از جور جهان تیز رو
آن کهن شادی شد و اینک بماند این رنج نو

ز آن سپس شد نوبت شاهنشاهی کیتباد بود از نسل کیان تاج کیان بر سر نهاد
از منوچهر بزرگ این خاندان دارد نژاد زین سبب در دورایشان باز ایران گشت شاد

کین شهان بودند از نسل جهانگیران ما
کرد ایشان گرد گشته سر بسر شیران ما

ز آن زمان تاج کیانی گشت از ایران پدید دیده بد خواه ایران گشت از رشکش سپید
از فروغ گوهرش تاری شده چشمان شید بدسگال ار او بییم و نیک خواه اندر امید

بس بکیتی حکمرانی کرده این رخشنده تاج
وز شهان ماجدار این تاج بس بستانده باج

اوخ ای تاج کیانی اوخ ای خورشید ما ای یگانه یادگار کاوه و جمشید ما
ای ز تو افسوس ماوای بتو امید ما ای بر اوخ بهلوانی اختر جاوید ما

چون فتادی در کف یک دشت دون ناسپاس

چون شد اوخ کز تو دیگر کس نمی دارد هراس

الله الله خون بگریم چون بیاد آرم ترا نیمه جان آخر از این رنج بسپارم ترا
در سر شک سرخ چشم خویشتی بگذارم ترا وین مصیبت نامه جان سوز بنگارم ترا

تا تو بر این ناله جان سوز من مهر آوری

راه دیرین کیانی را دوباره بسپری

کیقباد نامور چون از جهان بریست رخت گشت کیکاوس از آن پس زیور این تاج و تخت
برولی شد کار آسان بر عدو شد کار سخت کان زمان ایران ما پیروز بود و نیک بخت

آسمانش در همه کاری مساعد بود و یار

دولت از آن سو موافق بخت از این سوسازگار

گشت کیکاوس باد یوان کز آیین بچنگ کرد در مازندران کاری که میدان گشت تنگ
رستم زابلستانی آن بعزم انسر چوسنگ برد اندر دامن دیوان مردم خواره چنگ

نام ایشان را ازین روی جهان معدوم کرد

نیروی ایرانیان را بر جهان معلوم کرد

رستم ای گرد جهانگیر ای یل گردن فراز چون برفتی از جهان چون تا مدت آواز باز
سر برون آورز خاک ای بهلو دشمن گداز چاره این درد بی درمان ایران را بساز

این همان ایران دشمن سوز آبادان تست

این گرفتار و دوچار غم همان ایران تست

مرزایران تا تو بودی این چنین تاری نبود اشکها از دیده ایرانیان جاری نبود
مملکت باز بچه هر دو بازاری نبود این غم و این رنج و این اندوه و بیماری نبود

مرزایران را چو تو کردن فرازان بود و بس

چون نیاو باب تو دشمن که ازان بود و بس

آوخ ای رستم که توخوش روزگاری داشتی همچو کیکاوس پردل شهر یاری داشتی
لشکر رزم آور دشمن شکاری داشتی هفت خوانی داشتی و گبروداری داشتی

تو چو ایرانی امر و زین نبودی مرده دل

تو نبودی از نیاگان همچو این مردم خجل

آه از زابستان آن بیشه شیرعربین گزچه روا این سرزمین گشته است استرون چنین
از چه دورستم نمی زاید و گراین سرزمین از چه گشته مردمش با سستی و خواری قرین

آوخ ای زابلستان آن رستم و ستان کجاست

آن خداوند نبرد آن پهلو میدان کجاست

شاهنامه سربسرخود داستاز رستم است باشد از رستم اگر نام کسی در عالم است
از پی رستم مرا این شیون و این ماتم است مملک از رستم تهی شد و این نه اندوهی کم است

آری آری ملک ایران چون زرستم شد تهی

شد زبون خواری این اورنگ و این ناج شهی

بود کیکاوس را پوری سیاوش نام او نوجوانی باهشی و با شرم و باروی نکو
نیک نام و نیک رای و خواه و نیک خو بسکه او را دل فریبی بود از اندام و رو

جفت کیکاوس سودابه شد او را شیفته

شد دلش از یک تکه آشفته و بفریفته

این جهان پیر را رسمی است از دور کهن گز نکوئی مرد بندی افکند در پای زن
زن چونیکوئی بیند نیستی جای سخن دل نهد از کف نهد بردست جان خویشان

تا که جان خود نهد اندر ره دلدار خویش

نه ز خود اندیشه دارد نه هم از کردار خویش

گشت سودابه زبون این جوان نیک چهر در دل خود از سیاوش ناگهان جا داد مهر
لیکن آخر از ره کین توزی این کهنه سپهر راز او را آشکارا کرد همچون نور مهر

گشت کیکاوس بر پور جوانش بدگمان

تا که از ایران فراری گشت این نیکو جوان

رفت اندر ملك توران شد بر افراسیاب آسمان ملك توران گشت روشن ز آفتاب
نیکوئی آخر دل هر سنگ را آرد بتاب زین بلب افراسیاب از دل پیرد آرام و خواب

مهری از این نوجوان اندر دل خود جای داد
دخترش بخشید و او را در کنار خود نهاد

لیک گرسیو جوانی خود پسند و زشت کیش دل از این فرسیاوش کرد چندان ریش ریش
کز سیاوش با برادر گفت بد هر روز بیش تا که شد افراسیاب از رده از داماد خویش

آن سیاوش جوان را کشت آوخ کین جهان
تارتر شد چون برفت از این جهان این نوجوان

ای دریغا از سیاوش ای دریغ از روی او ای دریغا ز آن که شد شسته بخون گیسوی او
ای دریغ از آن همه رسم و ره نیکوی او ای دریغ از دلفریبی های روی و موی او

ای دریغ از آن قدر عنا که شد در زیر خاک
ای دریغ از سینه ای کز خم کین شد چاک چاک

دختر افراسیاب از بعد مرگ شوی خویش کودکی آورد با آن حالت زار و پریش
کودکی هم چون پدر در راه و رسم و داد و کیش بلکه نیکوتر از پدر نیکوئی و زهوس بیش

ما در غم دیده اش کی خسرو او را نام کرد
در جهانگیری مر او را شهره ایام کرد

چونکه کیکاوس رخت ازین جهان تیره بست بر سر تخت شهری کی خسرو از آن پی نشست
سینه بدخواه يك بار دگر از درد خست رشته بیداد در سر تا سر ایران گسست

زانکه کی خسرو نه در گیتی ستانی طاق بود
بلکه در داد و دهش هم شهره آفاق بود

باز شد لبریز اشک این چشم خون بالای من باز در فریاد شد این سینه رسوای من
باز از نوسر کشی کرد این کهن سودای من ز آن بلب جان سوز ترا ز پیش شد او ای من

دیگری گر جای من بودی و این غم بودیش
همچونی هر روز و شب فریاد ماتم بودیش

یادم آمد ز آنکه از کیخسرو ایران شد تهمی چون یتیم بی پدر شد تاج و اورنگ شهمی
شام غم شد عاقبت آن روزهای فرهی این بدی در جای ماند و رخت بر بست آن بهمی

ای دوصد فریاد از نیرنگ این چرخ اورنگ
کین چنین کردست میدان را بر ایران شهر تنگ

رفت کیخسرو دریغا و تهمی شد جای او سرنگون شد بر زمین تاج فلک فرسای او
لنگ شد یک بارگی خنک جهان بیهای او گشت خاک روی او این خاک زیر پای او

وہ کہ بعد از رفتن کیخسرو اندر ملک جغد
نوحه خواند که بری گاهی ببلخ وگه بسغد

خون بگریم بر توای کیخسرو کیتی ستان کز تو پیدا نیست در کیتی بغیر از داستان
آن دلیریمهای تو در این زمین باستان رفت از یاد کسان چون عهد گل در بوستان

از تو و رسم تو پیدا نیست در جامی اثر
جز درین صفحه که بر آن خون بریزد چشم تر

از پی خون پدر کیخسرو مالک رقاب شد بختک و کرد میدان تنگ بر افراسیاب
کشته شد افراسیاب و ملک توران شد خراب آری آری خسروی کز جور باشد کامیاب

ملک او ویرانه بهتر پیکرش در خاک به
سینه اش از زخم خنجرهای ایران چاک به

چونکه کیخسرو بشد اهراسب جای او گرفت لیک ایران پستی از رفتار این بد خو گرفت
او بشد گشتاسب آمد شیوه نیکو گرفت کشور ما باز از نور و نق و نیرو گرفت

یعنی آمد زرد هشت آن نامور و خشور ما
شد دوباره روز روشن آن شب دیجور ما

جان فدای زرد هشت و دل فدای دین او ای تن من در گرو کاند ره و آئین او
شد نوین این مرزها از شیوه دیرین او نازه شد جان جهان از گفته شیرین او

نوری از چهرش بتابید و جهان را در گرفت
وین کهن گشته جهان رسمی جوان از سر گرفت

چون تو هم از یاد مردم رفتی ای دین بهی شد فراش رسم تو چون شیوه شاهنشی
یاد از آن روزی که ایران داشت فرهی بود بر دلهای مردم مرا فراماندهی

هر که بود او را روان در مانده و تباری نبود

زین سبب ایران زبون پستی و خواری نبود

نور تو اندر دل مردم فروزان بوده بس بود اهریمن نژند و بسته در کنج قفس
سرز حکم اورمزد تو نمی بیچید کس وه که آن پرتو بشد وین تیرگی آمد ز پس

شام تباری سر بسر ایران زمین را تیره کرد

ظلمت نادانی این ایرانیان را خیره کرد

گردش گردون بین بیداد با زرتشت کرد اهرمن آمد فراز آهورمزد ا پشت کرد
دشمن بدخواه مادر چشم ما انگشت کرد هر چه ما راسیم و زربد دشمن اندر مشتمت کرد

ثروت ما را ز ایران برد دشمن مشتمت مشتمت

موبدان و بخردان را یکسر و یکباره کشت

جان فدای آن کسان کز مرز ما بیرون شدند سوی هندستان بخواری بادلی پر خون شدند
کسی درین کشور نمی داند که ایشان چون شدند از همه سوئی دوچار اختر و ارون شدند

دور ماندند از برادر زادگان سالی هزار

لیک می نالد هنوز از هجر ایشان این دیار

این پیام از من بیرای طوطی هندوستان با کلی کز مرز ما رفته است در آن بوستان
گو مبر از یاد آن دیرینه عهد دوستان گر بود ایران بهشت آئین و یاجادوستان

کی برد از یادت ای پرورده ایران زمین

خواه اندر هند باشی خواه در اقصای چین

بود هر گشتاسب را پوری بنام اسفندیار رزم جوی و رزم خواه و ناجوی و نامدار
بود روئین تن لقب او را که اندر کارزار در تن او نیزه و خنجر نمی کردند کار

در نبردش کس نمی آورد ناب همسری

ز آنکه در هر جنگ می کرد آسمانش یاوری

چونکه اورا فتح های بی شمار آمد ز دست آمد و نزد پدر اندر بی شاهی نشست
 يك گشتاب در خواهش بروی وی بیست گفت نادر جنگ رستم کرد و گرز آنکه رست

پادشاهی یا بد اما آسمانی هرزه کرد

مرورا در جنگ رستم ناگهانی کور کرد

چون که شد اسفند یار از کوری چشمان تباہ از پی گشتاسب بهمن پوراو شد یادشاه
 کوس شادی را زدند افلاک بر خرگاه ماه کین شهنشه بود هم گیتی ستان هم داد خواه

ارد شیرش نام دیگر بود و گویند ارد شیر

ار زبان باستان یعنی که شاه شیر گیر

ای همای ای پر ترووی تو چو فرهما ای دو ابروی تو ایران شهر را قبله نما
 ای ز نیکوئی رخت چون شمس فی نصف السما تو ندانی بعد تو چون تیره شد گیتی بما

ای خوش آن روزی که رویت بود ایران را فروغ

دور بود ایرانی از نامردی و کین و دروغ

در زمان تو زن بد بخت چون برده نبود در سرای مردزن پوشیده در پرده نبود
 ما درما تا بدین سان زارو افسرده نبود این گل گزار ایران شهر بژمرده نبود

زن برابر بود با مردای در یغا آن زمان

کز تو می زائید پوری همچو دارای جهان

ای همای ای در نکوئی اختری بس نابناک يك زمان ای مادر دار ابر آورسر ز خاک
 بین چسان شد سینه زهای ایران چاک چاک بین چسان افتاده اند این مازنینان در مهاک

بین که این نامرد مردم با زمان چون می کنند

چون دل رنجورایشان راز کین خون می کنند

بود دارا پادشاهی داد بخش و مالک گیر این جهان چون بیشه بود و بود دارا همچو شیر
 هر گهی در بیشه باشد شیر مستی ناگزیر روز و شب در ترس و در بیم است هر روباه پیر

دشمن اندر ناتوانی همچو آن روباه بود

از هر اس شیر پنهان در تک هر چاه بود

مرز یونان بود جولا نگاه ایرانی سپاه آن سپاهی گش سرچیزی نبود جز مهر شاه
نه کسی پابند غم بود و نه پاسب گناه جلگه اندر پناه خسر و یزدان پناه

می ستانند از شهان و تاجداران تخت و تاج
می گرفتند از شهان با تیغهای تیز باج

یارب از دارا چرا چونین می شد تاج و تخت تیره شد گیتی کز و دارای گیتی بست رخت
بوستان شد خشک و شد پژمرده این خرم درخت کار آسان بود و درد بعد از او شد کار سخت

آخر ای گاه شهی چون گشتی از دارا تهی
آخر ای باغ از چه دل بگرفتی از سروسهی

از پس داری اول پادشاه شد داریوش نام او دانی چه معنی می دهد داری هوش
پادشاهی ناجوی و نامدار و سخت کوش گیتی از پر خاش او هر روز هر شب درخوش

لیک آونخ کین فروزان اختر رخشنده روی
کشته شد از قتنه اسکندر پر خاشجوی

ای اسکندر لعنت جاوید بر جان تو باد تا ابد ویرانه غم خاک یونان تو باد
چشمه آب حیات چشم گریبان تو باد هر چه نفرین خداوندست درشان تو باد

کز تو شد ایران زمین این رشکستان بهشت
خسته و در مانده اندر دست یونانی زشت

آب حیوان چیست دانی کز تو کردندش درین نیست آن آبی که بر روی زمین بارد زمیغ
نیست آن آبی که سوی دشت آید از ستیغ نیست آن آبی که در میدان بریزد نوك تیغ

نیست آن آبی که انده ریزد از چشم کسان
نیست آن آبی که در جنت دهد روزی رسان

بلکه آن آبی بود که آنرا بخوانند آبروی کان نیابد کس نه اندر خم و هم نه در سبوی
این بود آبی که کس آنرا نمی یابد بجوی نه روان در دشت یابی نه روان یابی بکوی

این بود آبی که از آن مردم پاکی سرشت
بهره ها بردند و شد ناکام از آن هر دون زشت

هر ترا ناکام کردستند از این آبرو این بود آن آب حیوان این بود معنی او
تواز آن ناکام کشتی جادوان ای کینه جو این نه کار چرخ بود و روزگار تند خو
باشد این کایفر ترا از ایزد داد آفرین
ز آنکه از کین توویران گشت این ایران زمین

تا که گیتی هست گیتی بر تو نفرین می کند یاد از نام تو چون زشتی بد آئین می کند
گر ترا یونان زمین زین کار تحسین می کند چرخ بایونان زمینت بین چسان کین می کند
بین چسان یونان زمینت گشته ویران سربسر
اندر آن نه از خرد بینی نه از مردی اثر

یارب این یونان زمین تاجادوان ویرانه باد تا ابد در آرزوی بخردی فرزانه بساد
تا که گیتی هست یونان در کف بیگانه باد خانه ویران اجنبی در خانه صاحت خانه باد
ز آنکه از یونانیان ویرانه شد ایران زمین
وه نه ایران سرزمین دانش و فرهنگ و دین

کشته شد دارای مادر دست این ناپاک دون زین سبب از چشمه چشمان من جاریست خون
آسمان از چه روی آن دم نگشتی سرنگون آفتابا چون نگشتی زین مصیبت نیلگون
آوخ از آن روز بد بختی که دارا کشته شد
خود نه دارا بلکه مهر عالم آرا کشته شد

کشته شد دارا و آن پس چون کند کسی زندگی گز بس او زندگی نبود بجز از بندگی
کشت ایرانی ز بون خواری و شرمندگی سر فرازان ز آن سپس یکسر بسرا فکندگی
کردن کردن فرزندان زیر پی هاسوده شد
چشمه ها از خون چشم مردمان آلوده شد

آوخ از زنجی که ایران دید از یونان زمین چون بیاد آرم من از این درد دل کردم غمین
زین مصیبت نامه ایران نمی دانم جز این کز ستم تاراج شد این کشور فرهنگ و دین
و آن خرابه خانه یونانیان آباد شد
شد امیری بنده و آنکه بنده ای آزاد شد

آوخ ای ایران چگونه کرد یونانت اسیر چون شدند آن پهلو انان جهانگیر دلیر
از چه شد یونانی زشت فسونگر بر تو چیر شیر غافل گشت و آخر چیره شد روبه بشیر
اینت بیداد ای جهان کینه توز دوت نواز
یاد نارد این چنمین بیداد کس از دیر باز

پانصد سال این مصیبت بود در مرزکیان ملک ایران هم چنان اندر کف یونانیان
چون تو اتم این غم جانسوز را کردن عیان این غم جانسوز می دانی نگنجد در بیان
همچو آتش این غم جانسوز می سوزد دلم
ز آنکه از روز ازل زین غم سرشته شد گلم

این دو قطره خون که از نوک قلم افتاده است از غمی باشد که ایران دردلم بنهاده است
این غم جانکاه من بامن زما در زاده است مادرم سی سال آنرا پرور شها داده است
تا کنون این صفحه را از چشم خون افشان کنم
وین غم دیرینه را امروز جاویدان کنم

دانی این سوز درونم از کجا یاد افتاد چند بیتهی خواندم از آن شاعر افغان نژاد
شعر بسمل آن غم دیرینه ام آورد یاد کس نمی داند چه بگذشت و چه عالم روی داد
شاید این آتش که می ریزد کنون از خامه ام
با تو گوید داستان گرمی هنگامه ام

این جواب بسمل است آن اوستا دارچند آن که گفته در غم اسلام آن ترکیب بند
ناسپاسی کرده با ایرانیان در بیت چند تا بخواند این سخن شرم آورد زین ناپسند:—
« کرد بی دیوار و در دیرمغان را روزگار
آسمان ساسانیان را راند بیرون از دیار »

با همه رنج و غم و با این همه خواری و درد باز ایران زنده ماند و دشمنان را پست کرد
خواه در میدان دانش خواه در روز نبرد شازی ایران نمی مانی نهی هرگز ز مرد
ای نسیم صبح که بدخواه ایران را بگوی
نیست ایران مردنی آزار ایران را بجوی

شعاع الملک

آقای میرزا محمد حسین خان شعاع الملک شیرازی از شعرای معروف آنسامان

SHO'A.

Mirza Husein Khan Sho'a-ul-molk of Shiraz.

راجع بشیخ بزرگوار سعدی شیرازی^۱

هزار رحمت حق بر روان "سعدی" ما
 "بیوستان و گلستان" او گذر کردم
 هزار دسته گل دیدم اندر او بسته
 بافتاب برابر نمودم اشعارش
 دونا کنندا دیبان بدر گمش قامت
 مقدس است مقامش ز مدح و از تمجید
 کدام چامه سرا گفته با چنین قدرت
 قصائدش همه بیت الغزال معروف است
 بدایع سخنان سخنوران کهن
 دهان خویش معطر ز "طیباتش" کن
 بشعر تازی او تازیان اگر نگردد
 برای اینکه بصوفی نه دق زند کوفی
 "کمر بخدمت سلطان ببند و صوفی باش
 یکی سوانح عمری شیخ "سعدی" را
 که تابدانی شیخ اجل بخواهش نفس
 "همه قبیلۀ او عالمان دین بودند"

که بوستان معارف از او گرفت بها
 عوسمی که نهی باغ و واغ بدز کیا
 بروی هر یک از آن پسته هزاری وا
 بروی خوبش کشید از سحاب شرم ردا
 چوالبیا که بدر گاه ایزد یکتا
 هنزه است کلامش ز قدح یا ز هجا
 "بنو بشند ملوک اندر این سینیج سرا"
 میانه شعرای شهیر چامه سرا
 تغزلات قدیمش هدر نمود و هبا
 بطیب خاطر او طیبتش نگشت روا^۲
 کان برند که "اعشی" نموده است انشا
 بصوفیان حقیقی سراید این ز صفا
 برد^۳ گفته منکر همین بس است گوا
 بخوان ز تذکره های صحیح خوش املا
 نه پای بست هوس بوده است و سر بهوا
 اگر شاره کنی نا بادم و حوا

۱ این اشعار منتخب از قسمتی است که سالها پیش در جواب یکی از جراید که باشعار
 شیخ سعدی ایرادی گرفته بوده و از قرار معلوم برای فردوسی مزهتی قائل شده بود سروده
 شده است
 ۲ شوخ طبعی

فزون ز سی سنه تدریس کردم در بغداد چنانکه میشود از نظم و نثر او مکشوف عزیز "مصر" ادب توبتی شده است اسیر برای آنکه خورد نان زدست رنج خودش رسیده عمر طبیعی او بیکصد و بیست بجوی رحلتش از لفظ خاص یا از اخص

• • • • •

برزم خنجر و تیغ و سنان بکار آید
 بذرده بین خرد گر نظر کسی بینی
 اگر ز گوش پرسی تو بهتری یا چشم؟
 جواب از دهن آید که اندرین صورت
 بین بصورت لیلی بدیده مجنون
 طلسم و اژدر و جادو و دیو و روئین تن
 اگر ز موسقیت بهره و نصیب بود
 که شاهنامه کند مرد را شجاع و دلیر
 بین بقصه "کیخسرو پشبن و پشن"
 بکوه قاف مکان کرده از چه ره سیمرخ؟
 درید پهلوی "سهراب" را چرا "رستم"؟
 میان شاعر شیرازی و سخنور طوس
 توای منافق کز خوان سخن شناس نه ای
 ییمبران سلفرا نموده رد صریح
 بکم نمودن پی تر کانه بنده نعل
 چنانچه برده ز روحایون بنوعی اسم
 بغیر طایر عیسی که روز ناپید است
 بزم شمع و شراب و نگار حور لقا
 بجای خویش درستند جمله اشیا
 و گر بدست بگوئی تو خوشتری یا پا؟
 مساویند بمعنی تمامی اعضا
 نگر بقصه و امق بقصه عذرا
 شاهنامه کنایات باشد و ایما
 مقام راست ز شاهنامه خوان چونی بنوا
 برای روز نبرد و برای روز وغا
 بخوان زوقه "اسکندر و جم و دارا"
 ز چشم خلق نها نگشته از چه رو عنقا؟
 برید بازوی "الکوس" را چرا "الوا"؟
 تباین سخنی نیست در خلا و ملا
 که برملا شدی اینگونه پای بند خلا
 بظاهر از چه در آویخته است با شعرا
 برد بمصلح از نام ملت غرا
 که تا مقاله مذمومه را نهند اعضا
 نکرده است کس انکار بیضا

جسارت دیگری کرده آن لعین دغا
 جدال اوست به تن هانه "سعدی" تنها
 که میکنند ز شعرش سماع اهل بینما
 "بین تفاوت ره از کجاست تا بکجا"
 زبان خامه ندارد بشرح آن یارا
 بخوان ز "شیخ بهائی" مدیحی شیوا
 که موش کور بود بد سگمال نور و سنا
 نموده طنز "بشیخ رئیس" بی همتا
 روان تازه بقا نون "بو علی سینا"
 ز رنج جهل نیابد بروز کار شفا
 نه "موسی" است هر آنکس بکف گرفت عصا
 نه هر مقاله نویسی در اوست فهم و ذکا
 ز صد هزار پیمبر یکی بود "موسی"
 ز آستین و ز جیب سخن ید بیضا
 روح پاک معارف رسیده است جفا
 چه کرده اید دگر بهر آب و خاک نیا
 ز چند لفظ قمعع که وضع شد ز شما
 که هست از دم روح القدس دمش گویا
 نوشته است ز بیشمری و نکرده حیا
 بگوش کس نرسیدی درای هرزه در
 بکرد جرم نکشتی ز توس روز جزا

در آن مقاله که سر تا بس خرافات است
 نزاع اوست نه تنها "بناصر خسرو"
 ز "خواجه حافظ" شیراز مالسان الغیب
 بر او گرفته سر راه شاعری رو به
 وقاحتی که "منصور و مولوی" کرده است
 بوصف "عارف رومی" ز عالم عامل
 بدی آکز ز "سنائی" بگفته معذور است
 ز بی فروغی و کم فرصتی و بی ادبی
 خرد پژوهی کامروز داده از دم کلک
 هر آنکسی که نتجوید شفا ز قانونش
 نه "عیسی" است هر آنکس شود سوار بخر
 نه هر جریده بکاری شود "ذکاء الملک"
 ز صد هزار مؤلف یکی شود "فرصت"
 کنند "ادیب و کالی" بدفع شعبده اش
 تو ای مخالف سعدی که از مؤلف تو
 بغیر دادن هستی بیاد ز آتش حرص
 چگونه شخص کند جس خویش را قانع
 جواب فعلی تو از "شعاع شیرازی" است
 بسر مقاله منحوسه مکتب سعدی
 اگر ممالک محروسه را معارف بود
 اگر بدیدی مجرم سزای قانونی

کجاست تیغ شهنشه که از بی کیفر

زبان هرزه در را در آورد ز قفا

جنگ عالمگیر

صلح مبدل بجنک و مهر بکین گشت
 بود اگر شك ز هول روز قیامت
 ابر بلا خیمه زد چو بر سر عالم
 دست قضا ز آستین فتنه بدر شد
 گرگ اجل در کنار کله کین کرد
 خون جوانان جنگجوی اروپا
 نقشه جغرافیای ارض بدل شد
 بسکه سمند جدل بمعرکه شد گرم
 زیر زبر گشت و روبه پشت در افتاد
 کشته ز بس شد فزون بقابض ارواح
 رود زانرا بجای زخمه به نغمه
 از در آتش فشان چو کرد دهن باز
 طایر مرکب هوا چو بال بیفشاند
 ای دول بیطرف بچاره این درد
 صفحه تاریخ تا کنون ندهد یاد
 تا که بخوانند بعد ازین و بدانند
 گفت ز مطلع "شعاع" مصرع تاریخ
 روز جهان همچو روز بازبین گشت
 روز قیامت رسید و شبه یقین گشت
 سیل فنا در زمین چو کوه مکین گشت
 پای قدر در میانه یارو معین گشت
 صید زیون رو بروی شیر غریبن گشت
 ریخت بخاک و ز آب دیده عجین گشت
 زیر و زبر بسکه خاک روی زمین گشت
 خاک زمین توتیای چرخ برین گشت
 قلب جناح آمد و بسار امین گشت
 بار و مددکار جبرئیل امین گشت
 در دل هر رود رود رود گزین گشت
 ماهی ذوالنون شکم بیجر دفین گشت
 روی زمینش بطوع زیر نگین گشت
 فکر درستی که کار زار و حزین گشت
 هیچ زمانی که در زمانه چنین گشت
 جنگ دول در کدام دور و سنین گشت
 "صلح مبدل بجنک و مهر بکین گشت"

شفق

دکتر رضا زاده شفق از فضلاء معروف و ادبای گرانمایهٔ ایران معلم ادبیات دارالمعلمین عالی طهران میباشند. این قطعه را که در سال ۱۳۰۴ شمسی بمناسبت فوت پدر محترمشان در اروپا سروده اند تنها اثر منظومی است که از ایشان بدست آمد و بهترین نمونه ایست از تأثیر احساسات غم انگیز در روح پاک و دقیق ایرانی.

SHAFQA.*

Dr. Reza Zadeh Shafaq, Ph.D., a fine specimen of modern Persians educated in Europe, is a scholar and the editor of Aref's poems published in Berlin.

بیاد پدرم

بگو ناصح مده پندم گذشت از کار کار من
 حدیث عشق کوتاه کن که رفت از دست یار من
 بروز بیکسی همسایهٔ من سایهٔ من بود
 ولی آنهم ندارد طاقت شبهای تار من
 خرد گوید توانا مرد باید زنده دل گردد
 دریفا دل ربود از من عناف اختیار من
 بخواب کودکی قدر صباوت را ندانستم
 کنون بینم که خوابی بوده خوشتر روزگار من

*When asked for specimens of his poems, Dr. Shafaq humbly stated that he was not a poet. I have quoted his poem from the journal "Iran Shahaar" as I include in this work of mine not only finished poems of acknowledged poets but poetical expressions of beautiful thoughts and sentiments as well.

بکاخ غم چو مرغ تیر خورده آشیان جسم
فغان کرد آشیان از ناله های بیشمار من

بهار عمر ایام جوانی بود صد افسوس
کلی نشکفته پامال خزان شد نو بهار من

کتاب عمر شرح جان کنی های من و دل شد
گهی من در فشار دل گهی دل در فشار من

کنون گننام و پنهان زیستن خواهم که پنهان شد
بزیر خاک یار نام بخش نامدار من

بیاد وصل تو بر کشور بیگانه خو گیرم
بامید رخت یارا صبوری شد شعار من

دمی وارسته از امید دیدارت اگر بودم

گرفتار غم و رنجم نماید کردگار من

بروز هجر تو دل باقرار وصل خوش کردم

چه بد بیبمان شدم افسوس بر من برقرار من

نه بی مهری شعار تو نه غفلت پیشه من بود

ندانم ظلم تقدیر است یا ظالم دیار من

دلا رفتی و در هجر تو دلداری از آن جویم

که بهر عشق رفت و میرود دار و ندار من

صبا گر از وفاروزی سر خاکش گذر کردی

بنه بهر خدا برگ کلی روی نگار من

مهین پروردگار من دل ما در بدست تو است

دل ما در بدست تو مهین پروردگار من

الهی آتش عشقت فروزاتر شود هر روز
 ز عشقت بر نگردم گر بسوزد بود و نار من

IN MEMORIAM.

Tell the admonisher to cease advising me, for my affairs
 has passed the stage of repair; cut short the talk of love
 for I have lost my beloved.

In days of solitude my shadow had always been my compa-
 nion, but that shadow too, could not bear to be with me
 during my dark nights.

Wisdom says a strong man should be happy and strong-
 hearted too, but alas, my heart has snatched away
 from my hands the reins of control.

In my sleep of childhood, I did not appreciate the value of
 childhood; now I see that the happiest portion of my
 life was that dream of childhood.

Like a wounded bird I sought my nest in the edifice of 5
 sorrow, but that nest too began to wail on hearing my
 endless wails and moans.

My youth was the spring of life, but woe and alas, that
 without a single rose blossoming my early Spring was
 destroyed by Autumn.

The volume of life only became a record of heart-rending
 worries and woes of myself and my heart; at times I
 was afflicted by the heart, and at times the heart was
 afflicted by me.

Forgotten and hidden I wish to live henceforth, for
 my honoured and honour-bestowing friend is buried
 underneath the earth.

With the thought of union with thee I had put up with life
 in a foreign soil; in the hope of looking at thy face,
 I had adopted the practice of patience.

Had I been void even for one moment of the hope of seeing 10
 thy face, may God Almighty overwhelm me with woes
 and troubles.

During the days of separation, I regaled my heart with the promise of thy union ; what a promise-breaker I have been, alas for me and my promise !

Want of affection was not thy practice, nor neglect my profession ; I know not whether this is the tyranny of fate or of cruel circumstances.

O beloved, thou hast left me and in thy separation I take this consolation, that myself and all that I possess have gone and will go for love.

O morning breeze, shouldst thou faithfully pass one day over the grave (of my friend), for God's sake, place a leaf and a flower on the face of my beloved.

15 O my Great Creator, our hearts are within Thy hands!—
our hearts are within Thy hands, O my great Creator !

May God make the fire of my love for thee burn fiercer every day ; I shall not turn away from thy love, even though the woof and warp of my existence be consumed.

زندگی

کار بست ناشنیده و نادیده کار عشق همواره از اداره دلها مدار عشق
 ما را بکنج دیر مغان جایگاه نیست ما عاشقیم و نیست ربا در دیار عشق
 جانا برای زلف تو دلها بجز تک و من با این دل شکسته کنم کارزار عشق
 یا میرسم بوصل تو یا دل فدا کنم بیدل شوم ولی نشوم شرمسار عشق

LIFE.

The affair of love is a thing unheard of and without precedent ; love always takes its course and progresses through the revolving concourse of hearts.

In the corners of temples we have no place, we are lovers and there is no room for hypocrisy in the realm of love.

O beloved, for thy tresses hearts are at war and I with this broken heart too, have joined in this warfare of love.

Either I shall attain thy union or I shall sacrifice my heart ; I can afford to lose my heart, but will not stand ashamed before Love.

دز مرگ برادر

تو که جانکاه و دل آزار تری ای شب تار
 دل دیوانه ما بین بدل شب بیدار
 پرسم از دهر که تا چند سریز و کجدار؟
 دهر بی عاطفه گوید به مرارت زنهار
 این دل تنگ چرا گشت چنین زنگ شمار
 من بیچاره دچار غم زخم سه و چسار
 ره میخانه روم رسا که به بندم ز نثار
 پا که از پیر طریقت یکدم استفسار
 تا مگر رفع شود پرده زروی اسرار
 گشته امروز خدا یا زچه مشتی گل خوار
 نوز از عمر جوانی نشده بر خوردار
 این چه بیمان شکنی بود دلا این چه قرآز
 هر دو بودیم همی همقدم و هم اسرار
 تا که بی باک کنم درد دل خود اظهار
 شده دلها همه از مهر و محبت بیزار
 وزچه ای یار مرا ترک نمودی بی یار
 بود مارا هوس و بازی طفلانه شعار
 سمر بساد بهار و اثر پیاد بهار
 هیچ مارا نبد اندیشه ز چرخ غدار
 می غنودیم چو پروانه چه خوش در گذزار
 که برامشکه کلبرک نمودیم شکار
 که گرفتست کثون خرمن عمر من راز
 سر از اندیشه آزادی ایران سرشار
 بود مارا هوس و مشغله لیل و نهار
 زیر پای ستم دشمن شوم و غدار

روز مانار و دل آزار شد اندر غم یار
 مردم و مور و دد و دیو بسبب آسایند
 پرسم از چرخ که تا چند بسوز و محروش؟
 چرخ بیدل کند از دور اشارت که خوش
 بسکه غم دید دلم گشت بغم گوش بزنگ
 شد در بخت مرا مهره تقدیر گرفت
 سوی ویرانه شوم پا که بی پیر مغان
 یا که داوری شفا مسلمات از شیخ کنم
 تا مگر بساز نمایند معمای جهان
 آن گل چهره که با خاطر خندان دیدم
 آه ای یار که رفتی تو چنین ناهنگام
 مگرت با من دیوانه بودی بیمان
 یاد باد آنکه مرا باتو چه همدردی بود
 کودرین ملک یکی چون توفیق صادق
 شده در کشور مارسم صداقت متروک
 از چه اینگونه مرا ترک نمودی بیکس
 یاد ایام صباوت که چه خوش دوری بود
 یاد ایام سرور و شمع نوروزی
 آه بودیم چسان بی خبر از بازی چرخ
 بلبل افسانه همی خواند چه خوش در بستان
 وه چه زیبا پر و خوش رنگ بد آن پروانه
 شاید این آتش غم از اثر آهش بود
 یاد باد آنکه بداز شور جوانی مارا
 غم بیچارگی و شادی اقبال وطن
 آه از آبروز که شد مام وطن خوار و پرش

سر مردان هنر پرور ایران گردید
بس فزون گشت به یاران ستم گوناگون
چه بگویم ز شکنج و غم بیچاره پدر
از سر گفتن این قصه جانکن بگذر
آه و افسوس ندانم بکه می گویم راز
دل خوش باور خود باخته در صید امید
بس کن ای گشوده دل این همه اندیشه خام
* * *

این جهان گذران را نبود هیچ انکار
مادر کیتی هم مرگ جوانان بسیار
کس ندیدست درین گلشن یک گل بیخار
گردش این فلک پیر تو بازی مشهور
غور این بحر رسیدن تواند پندار
هوس و جان و خردش خاک نکرده هشدار
تغز گفتار و سخن سنجی و نبار یک افکار
بره عشق گذشتن ز خود و دار و ندار
اثر نفعه جان است و ورا نیست دظار
گرچه از دیده نهفتی نشدی کرد و غبار
در فراق تو بخود شیمه کنم صبر و قرار
تا بدامان وصال تو رسم روز شمار
یا که بر شاخه گل نوحه سراید چو هزار
می کنم یاد تو نام تو نمایم تکرار
روش و راز روان تو کنم استخبار
آن دل خسته و خون گشته زرنج و تیمار
غم او را بدل خویش تمامم هموار
باد همواره روان تو غریق انوار
بس از این نشسته بود نشسته دیگر ناچار

نی نی این مایه غم و یأس وقتان نیست روا
پدر پیر فلک دیده این درد بسی
کس نچیدست درین مزرعه یکجو بیغم
لاجرم زیر سر کیتی گردان سربست
کنه این مسئله راره نبرد فکر دقیق
گرچه با خاک قرین گشت تن یار عزیز
مهر و خوشگویی و لبخنده جهان پرور او
کرم و خوبی و وفاداری و صدق
این زاوا صاف روان است که جاوید ایست
پس تو ای یار وفادار نکشتی نابود
پس از این در غم روی تو شکبیا کردم
روزها می شمرم در غم وصلت دایم
نوکی در چمن و دشت چو روید تنها
غم تنهایی و عشق تو بود در دل من
بر سر آب روان و سر گلشن چو رسم
بیشتر انس تو را از دل مادر جویم
مهر و دلداری او پیشه کنم همواره
بروای یار که فردوس مکات بادا
گرچه زین نشسته گذشتی و دل از ما بردی

شمس

آقا میرزا اسد الله ایزد گشاسب فرزند آقا محمود
در سال ۱۳۰۳ هجری در گلپایگان تولد یافته
اینک در اصفهان توقف دارند.

SHAMS.

Mirza Asadullah Izad-Gushasp born in 1303 A.H. at Gulpaigan.

جان دهد پیش تو و زندگی از سر گیرد
ایچوان بهر عمر دامن استاد بگیر
تا تواندانی و آن شوخ ز خود بیخبر است
لب شیرین منه ایدوست بافیون و بی
آه من آتش و آن زاهد عابد جامد
باک از صعوه و عصفورچه دارد آنکو
مرد عاقل بجهان مهر نه بندد بدوزن
هر که از قند لبت بوسه مکرر گیرد
بن هنر نیست روا طره دلبر گیرد
حیف باشد اگر او پرده ز رخ بر گیرد
لب میگون تو حیف است که ساغر گیرد
بیم آنست تنش شعله ز آذر گیرد
شاهبازیست که عنقاش بشپهر گیرد
هم چنین زن که حرام است دوشوهر گیرد

آنچه نزد خرد اسباب سر افرازی بود
واعظ شهر که پیوسته سخن گفت ز عشق
این همه سجده زاهد چو بد از روی ریا
ابلهی دام نهاد از بی صید عنقا
آزمودیم که جز عشق رخت بازی بود
نیست عاشق غرضش پشت هم اندازی بود
رتبه اش دنگ یکی دگه رزازی بود
صعوه ای در هوس رتبه شهبازی بود

تگرگ و دسته هاون

شنیدم از تگرگ سخت روزی
دوید آن مرد اندر سوی خانه
بگفتا با تگرگت: از زور مندی
عجب از مردمی دارم که با دوست
چه خوش با باد صرصر گفت کوهی
و گرنه بار کاهی از فقیری
ظریفی را شکست از صدمه کردن
بیاورد از غضب يك دسته هاون
بیا این دسته هاون نیز بشکن
جفا کارند و عاجز نزد دشمن
کرت زور است کوه از جای بر کن
پراکنده مکن در کوی و برزن

همه کاری بعاقلی نشود

پنجه با شیر مشت با شمیر گرچه این نیست کار فرزانه
همه کاری بعاقلی نشود با ورت هست این سخن یا نه؟
تا که عاقل کنار جوی کند فکر جستن بچسته دیوانه

شمشیر

علی رضا خان شمشیر وزیر فرزند موسی خان سرتیپ و اجدادش از مهاجرین قفقازیه بوده اند که در زمان فتحعلی شاه بایران مهاجرت نموده اند. اینک در جزو صاحب منصبان قشون و عضو انجمن ادبی طهران میباشند.

SHAMSHIR.

* Ali Reza Khan Shamshire Vaziri.

سه عادت

سه عادت میدهد بر تو سعادت سعادت‌ها بود در این سه عادت
صداقت، خلق نیکو، خلق خواهی کزین و کن تو بر خلقی سیادت
سعید است آن شهیدی کو شهادت خرد بردادن نا حق شهادت
چه بینی بی کسی را روکشش بائ زرنجور پریشان کن عیادت
ز یک بیداد گر کرداد مظلوم ستاندی این بود عین عبادت
بر آن شمشیر خون ریزی زخم بوس که ریزد خون ظالم با جلادت

غمخواری

انده بیچارگان خوردن شعار و کار ماست
کی خوری غم منما غمخوارگی افکار ماست
بار ظلم ظالمان بردوش مظلومان بود
در ره غمخوارگی این بار هم سر بار ماست

تکیه گاه ظالمات ظلم است و مظلوم فقیر
 تکیه گاهش لطف حق ^{بیا} این دل خونبار ماست
 هر کسی در فکر کار خویش ما در فکر خلق
 خلق این مخلوق بنگر کز بی آزار ماست
 ای که شب خوانی چه دانی بر فقیران چون گذشت
 آگه از جور و فجایع دیده پیدار ماست
 پول زرد و خون سرخ عاجزان بستان تست
 خانه خالی و روی رنجبر گلزار ماست
 صد هزاران رنجبر باشد اسیر ظالمی
 زانکه سستی و تفرق همیشه و کردار ماست
 از دم شمشیر باید بگذرانند ظالمات
 راه این مثنی خبیثان عاقبت بردار ماست

یار جهانگیر

ز آب و رنگ تو گل نا که آب و رنگ گرفت
 قلم مصور گل مهر گل بچنگ گرفت
 کنی چو زلف پریشان شود کسوف کبیر
 چنانچه شهره بود شمس را نهنک گرفت
 تو با چنین تن چون گل چرا شدی دل سخت
 یقین که سختی دل را دلت ز سنگ گرفت
 چه جهد بیسپده "ویلهم دومی" که نکرد
 باینکه با سر کین میتوان فرنگ گرفت
 نگر به غمزه جانان یار و شو آگه
 که این نگار جهانی بدولت جنگ گرفت

شوریده

حاجی محمد تقی شوریده فصیح المملک
 فرزند عباس در سال ۱۲۸۰ هجری در
 شیراز متولد شد نسبتش به ملک الشعرا
 اهلی شیرازی میرسد در سن هفت
 سالگی شوزیده بمرض ابله مبتلا
 گردید از هر دو چشم نابینا شد
 در سن نه سالگی پدرش مرد و
 شوریده در تحت توجه خالش بزرگ
 شد و بنابر استعداد فوق العاده ای
 که داشت در شعر و ادبیات پیشرفت

کاملی حاصل نمود بطوریکه از سال ۱۳۰۰ در عالم ادبیات مقام بلندی را دارا شد
 و لقب فصیح المملک را از ناصرالدین شاه گرفت در سال ۱۳۱۳ در شیراز متاهل شد
 و در اواخر عمر تولیت و تنظیم تکیه سعدیه را در شیراز قبول نمود بالاخره
 در پنجشنبه ۶ ربیع الثانی ۱۳۴۵ مطابق ۲۱ مهر ماه ۱۳۰۵ شمسی
 در شیراز فوت نمود و در جوار قبر شیخ سعدی در مقبره ای که خود بنا نموده بود
 مدفون گردید شوریده اگر چه از چشم نابینا بود ولی منشیان و نویسندگان
 داشت که کتب مختلفه ادبی و تاریخی و غیره را برای او قرائت میکردند
 از شوریده ۵ اولاد باقی ماند که بزرگترین آنها میرزا حسین خان شیفته
 فصیحی و میرزا حسن خان احسان فصیحی میباشد آثار شوریده عبارتست
 از دیوانی مشتمل بر چهارده هزار بیت و کتاب «کشف المواد» درماده تاریخیهای
 که گفته و نامه روشن دلان و تحقیقات و حواشی مختلف بر کتب شعرا مانند

SHURIDEH.

Haji Mahomed Taqi Shurideh, Fasih-ol-molk, was born in Shiraz, in 1280 A.H. He lost his eyesight at the age of 7. He died at Shiraz in 1345 and was honoured by being laid by the side of the famous poet Sa'adi.

در تولد فرزند

این قطعه را بمناسبت تولد فرزندی در سال ۱۳۴۰ سروده است

هم خوابه من دوش بر ایم پسری زاد	نور بصری بهر چو من بی بصری زاد
این کلبه ویرانه من باغچه ای گشت	زان باغچه سروی شد وزان سروبری زاد
از گریه او شب همه شب دوش نخفتم	پیدا است ز شوریده که شوریده نری زاد
با سرخ سرشک مره آن مست چه خوش گفتم	کاین طفل جگر گوشه بخون جگری زاد
آنان که بمن بر سر الطاف و وفا قند	گویند ملک وش بیجه ای از بشری زاد
و آنان که بمن بر سر شوخی و مزاحند	گویند که از نره خری کره خری زاد
ای معشر احباب که تربیت آمد	گز بهر شما همسر من درد سری زاد
من زین همکان بیشتر ایدون بشگفتم	کاینسان پسری از چه ز چون من پدیری زاد
این از در شوخی است که ناظن نبرد زن	کو گر پسری زاد درخشان گهری زاد
ز اولاد خرد جوی تو ایخواجه و گرنه	هر درد بجهان ماده ای آورد و نری زاد
۱۰ فی هر که بزاید پسری در خور فخر است	یعنی پسر او زاد که از وی هنری زاد

ON THE BIRTH OF A SON.

[This poem was written in 1340 A.H. on the birth of a son to the poet.]

My consort last night gave birth to a son, the light of my eyes she gave birth to, for me who have no light in my eyes.

۱ ملک الشعراء بهار برای تبریک شعر فوق را استقبال کرده به شوریده فرستاد،	
خورشید سرایش ز برایش قمری زاد	هم خوابه شوریده گرامی پسری زاد
پیدا است که از ناموری ناموری زاد	شک نیست که از شاخ کلی شاخ کلی رست
وین شعله روشن ز مبارک شعری زاد	این برق فضیلت ز هایون افقی جست

This desolate hovel of mine became a little garden and a cypress sprang forth in that garden and bore a fruit. Because of his cries throughout the night I could not sleep last night; apparently for a distracted man (Shurideh) a more distracted son has been born.

With red tear drops from her eyelashes how well that infatuated mother said, "This child occupying a niche in the heart, with what heart-ache has been born."

5 Those who are kindly disposed and are friendly to me say that an angelic child has been born to a man.

And those intimate with me, joke and say that a colt has been born to a male donkey.

O friends, the time for teaching has come, because for you my wife has given birth to some one who will bother your head.

And from amongst all, I stand the more surprised as to why and how such a son has been born to a father like me?

But all this is a joke, for let not my wife believe that in bearing a son she has given birth to a shining jewel.

10 O master, seek for wisdom from thy children for, otherwise every devil in the world gives birth to a male or female.

Not everyone who bears a son, has reason to be proud; she alone can be said to bear a son, from whom merit and accomplishment come forth.*

غزل

گوهر اشک نیم گوهر بحر هنرم اله ای آصف دوران مفاکن از نظرم
 کر سلیمان کندم بخت همان مور توام ور بکردون بزدم باد همان خاک درم
 من نه "شوریده" اعمام کاندرا این عصر "بوالعالی" دگر و "ابن عباد" دگرم

* Malek-us-Shoara Bahar capped the above verses and sent the following to Shurideh by way of congratulation:—

The mate of our precious Shurideh gave birth to a son; the sun of his house (the wife) gave birth to a moon (the son) for him.

No doubt that from a rose-tree the twig of a rose sprouts forth; apparently a famous child is born to a famous man.

This lightning of excellence flashes forth from the auspicious sky; this brilliant flame radiates its light from an auspicious tree.

لیک چند یست که بی سیم وزرم گرچه مدام
 نیستم بسته که گر خندم خوشدل باشم
 راستی گوئی سرورم که به بستان کمال
 هان محرم شد و من سوک زده خواهم شد
 گر غلام سیهی داشتمی کشتیمش
 جامه چون موی سیاوش بتن در پوشم
 در سیه جامه شوم، تا که بدانند که من
 من بخوام شدن اندر سلب عباسی

بچکد اشک چو سیماب بروی چو زرم
 غنچه ام غنچه که میخندم و خونین جگرم
 بجز از بار تهنیدی نبود نمرم
 زحلی کسوت تا آخر ماه صفرم
 پوستش کند می و کرد می آنکه بیرم
 بسفیدی بزم چند مگر زال زرم؟
 چشمه آب حیاتم که بظلمات درم
 گرچه بیشک حسنی کیش و حیسنی سیرم

آید؟ نیاید

آن بریرو از درم روزی فراز آید؟ نیاید
 بر سر من سایه ای زان آفتاب افتد؟ نیفتد
 طفل اشکم گفت بر رخ راز عشقم را بمردم
 پیش از آن گایام در پیچد بهم طومار عمر
 تانه بیند آه من بر من دلش سوزد؟ نسوزد
 عقل آن نیرو ندارد کو بگرد عشق گردد
 هیچ از سودای آن کیسو نیاید بوی سودی
 از هوای خطه "ری" و ز نهاد مردم وی

من همیخواهم که عمر رفته باز آید نیاید
 در کف من دامن آن سرو ناز آید؟ نیاید
 طفل هرگز در شمار اهل راز آید؟ نیاید
 نامه ای از کوی یار دلتواز آید؟ نیاید
 آهن آتش تانه بیند دوگداز آید؟ نیاید
 صعوه هرگز در مصاف شاهباز آید؟ نیاید
 بوی سودی هیچ از امید دراز آید؟ نیاید
 بوئی از "شیراز" علین طراز آید نیاید؟

WILL IT? NO, IT WON'T!

Will that fairy-faced beloved one day come back through my door? No, she won't; I wish that the past life may return; will it? No.

Will that sun cast its protecting halo over my head? It won't. Will my palm be able to grasp the skirt of that charming cypress? No, it won't.

The child of my tears announced from my face the secret of my love to all people; can a child ever be considered the confidant of secrets? No, it can't.

- Ere time folds up the scroll of life, will a letter from the lane of the heart-ravishing beloved come to me? No, it won't.
- 5 Until she sees me sighing, will her heart ever burn in sympathy? No, it won't; until the iron is put into fire, will it melt? No, it won't.
- Reason has not the power to go round and circumvent love. Can a sparrow ever enter into a fight with the royal hawk? No, it can't.
- There is no chance of gain in the transaction with those tresses; can one reap a benefit from distant hopes? No, it is impossible.
- From the atmosphere of the district of Teheran (Rai) and from the character of its people, can one have a semblance (fragrance) of celestial Shiraz? No, one can't.

اندرز

اندر این دیرسینجی یادگیر این چارچیز تا بماند رخت قدرت در جهان کهنه نو
تا نخواهد مدت خواه و تا نبخشندت مگیر تا نیرسندت مگوی و تا نخواهندت مرو

AN ADVICE.

In this transient world, remember well these four things; so that your value may ever remain fresh in this old world.

Till you are not wanted, wish not to be wanted; till you are not given anything, do not take it; till you are not questioned, do not speak; till you are not invited, do not go.

غزل

هر چه کنی بکن، مکن ترک من ای نگار من هر چه بری ببر، مبر سنگدلی بکار من
هر چه هلی بهل، مهل پرده بروی چون قر هر چه دری بدر، مدر پرده اعتبار من
هر چه کشی بکش، مکش باده بزم مدعی هر چه خوری بخور، بخور خون من ای نگار من

هرچه دهی بده، مده زلف بیادای صنم هرچه نهی بنه منه دام برهگذار من
 هرچه کنی بکش، مکش میدحرم که نیست خوش هرچه شوی بشو، مشو تشنه بخون زار من
 هرچه بری ببر، مبر رشته الفت مرا هرچه کنی بکن مکن خانه اختیار من
 هرچه روی برو، مرو راه خلاف دوستی هرچه زی بز من طعنه بروزگار من

DO AND DO NOT DO.

Whatever thou wishest to do, do; but, O beloved, do not leave me; whatever thou wishest to take, take, but take not to hard-heartedness in my case.

Whatever thou wishest to drop, drop but drop not a veil over thy moon-like face; whatever thou wishest to tear, tear, but tear not the veil of my confidence.

Whatever thou wishest to quaff, quaff, but quaff not wine in the society of my opponents; whatever thou wishest to drink, drink, but drink not my heart's blood, O beloved.

Whatever thou wishest to give, give, but give (scatter) not thy ringlets to the winds, O idol; whatever thou wishest to place, place, but place not a trap in my path.

Whomsoever thou wishest to kill, kill, but kill not the prey within the sanctuary, it is not right; whatever thou wishest to be, be, but be not thirsty for my wretched blood.

Whatever thou wishest to cut, cut, but cut not the cord of my love for thee; whatever thou wishest to uproot, uproot, but uproot not the house of my choice and free-will.

Wherever thou wishest to go, go, but go not on the path of unfriendliness; whatever thou wishest to sting, sting, but sting me not about the (miserable) state of my life.

استقبال از قصیده خاقانی

گر از من اوقند نف آمی در آینه سر تا بیای آینه سوزد هر آینه
 آن به که دیده نیست مرا ورنه هر نفس ز آهم شدی مکدر و ز اشکم تر آینه

- حالی چو دیده نیست مرا فارغم از آنک
 بگذر ز الفت من و آئینه زانکه من
 چه زشت و چه نکوهه ز آئینه شان زیانست
 هم زشت را بماند از خویشان نفور
 زین غم بتر چه کوست بشام سیاه شیب
 هم در شباب تیره شدی از سپید موی
 خود نیز عیبهای وی از پرده برفتاد
 ما نا که کیفر گنه خود برد همی
 از من بگو بآینه داران حجله گی
 چون نیست حسن ایزدی آرایش چه سود
 منکر بسادگی که بر نقش کشف سر
 بس کمتر از خراست خود آرای زشت رو
 من گر ضریر نیستمی بودمی بصیر
 چون افسر سکندر و آئینه اش نماند
 بر دهرست تکیه مکن کت رسد شکست
 ز آن خشت یاد کن که نهندت بطاق کور
 بس کانه ها که تیشه دوران خراب کرد
 فرط جفای چرخ تکه کن که میبرد
 خواهی که نشکنند دلت دل شکن مباح
 تا چند وصف چهره بینندگان کند
 بی دیدگی من کوه گفته من است
 ربید که چون مشاطه مرازی عروس طبع
 بردخت فکر من دل دلاگی نهاد
 آرایش عرایس طبع خوش مرا
 بین تا چه مایه خواست مرا بر تر آنکه داد
 کر یک نظر در آینه حق نما کنی
- کیتی بود بی آینه با بکسر آینه
 کورم ز دیدن و ز شنیدن گر آینه
 اصاف خود دهد شود ار داور آینه •
 هم خوب را نماید غره تر آینه
 پیر سپید مو را باد آور آینه
 هشتندی ار برابر زال زر آینه
 از بسکه شد مغمز و پرده در آینه
 کاینسان فتاده در شکن چنبر آینه ۱۰
 زشت است با عروس نکو منظر آینه
 کز عاج شاهه سازی و از گوهر آینه
 از هر مغمزی است مغمز تر آینه
 ای زشت رو خدا را کمتر خرا آینه
 هم نیزم آمدی بنظر منکر آینه ۱۰
 نشکفت اگر ز سر فکند افسر آینه
 گریش سنک خصم کنی اسپر آینه
 نا کی نهی بطاچه منظر آینه
 کش بود آستانه ر خام و در آینه
 با آن صفا مذلت خاکستر آینه ۲۰
 زان با تنی شکسته بود اکثر آینه
 گوهم یکی به بی بصران بنگر آینه
 این دعوی لوز من نکند باور آینه
 خاقان عصابه آورد و قیصر آینه
 چون بگر ترش دید زهر دختر آینه ۲۰
 ساقی بس است ماشطه و ساغر آینه
 بر من صفای قلب و با سکندر آینه
 پوشد نظر هر آینه دلت از هر آینه

آئینه ای که حسن نماید همه نه عیب
 ۳۰ جز عکس آفتاب ولا ننگری اگر
 آن خود یکیست گرچه بود بی مرآینه
 از باختر نهندت تا خاور آینه
 چندین مگوی ز آینه کاینجا بکار نیست
 با آن فرو بها که ردیف قصیده ساخت
 خاقانی فرید سخن پرور آینه
 شوریده فصیح ثنا گستر آینه
 مات است بیش بر بطن را مشکر آینه
 آری بموقی که رسد نوبت سماع
 ۳۵ ارجو گزین مسابقه صافی شود مرا
 از صیقل قبول جهان داور آینه

THE MIRROR.

Should the warm breath of a sigh of mine fall on a mirror,
 it would assuredly consume the mirror from top to toe.
 It is good that I have no eyes, otherwise every minute my
 sigh would have dimmed and tears would have wetted
 the mirror.

Now that I have no sight I am unconcerned whether the
 world is without any mirror or be all a mirror.

Let go thy friendship for me and the mirror, for I am sightless
 and cannot see and the mirror is deaf and cannot hear.

Ugly or beautiful both are hurt by the mirror and the
 mirror itself would pass its judgment on itself if it were
 to be the judge. 5

It makes the ugly curse themselves and makes the beautiful
 the more vain.

What grief can be worse than this that the mirror should
 be the reminder to the grey-haired old man of the eve-
 ning approaching the dark night?

And even in youth, if a mirror was held before the hero Zal
 (who was an albino) his mood would have darkened at
 the sight of his white hair.

And the faults of the mirror have also been exposed, for
 such a tell-tale discloser of secrets it has been.

It seems it is receiving retribution for its misdeeds, as in 10
 this fashion it is severely held in the hoop (of its frame-
 ring).

From me say to the possessors of mirrors in their bedrooms that the sight of a mirror should come ugly to a handsome girl.

If God-given charms thou dost not possess how will the possession of a bejewelled mirror; and ivory comb avail thee?

Do not be deceived by its simplicity, for in its deceitful way of divulging secrets it is more tell-tale than any other tell-tale person.

Worse than a donkey is the ugly person who adorns one's self: Oh, ugly faced, for heaven's sake buy not a mirror.

15 Had I not been blind, but were endowed with sight, even then the mirror would have been repugnant to my sight.

When the crown and the famous mirror of Alexander remain not, it is no wonder if the mirror too falls from its royal state.

Rely not on the frail world, for thou art bound to be vanquished if before the stone of the enemy thou holdest a mirror as a shield.

Think of the slab that will eventually be placed on the top of thy tomb; how long wilt thou continue to place the mirror in the niche of the palace wall?

The axe of Time has ruined many a palace, the door-step of which was made of marble and the doors of mirrored glass.

20 And look at this excessive tyranny of the sky that the mirror with all its clearness has to suffer humiliation from ashes.

If thou wishest that none should break thy heart, break not the heart of others, because, for this reason most of the mirrors are eventually broken.

How long will it continue to describe (reflect) the features of those who see? Ask it for once to look into the face of a blind one too.

My sightless state witnesseth what I say, should the mirror not believe this assertion of mine.

It would be befitting if to adorn the bride of my nature the King of China were to bring a tiara and the King of Roum a mirror.

- The heart of the mirror wanted to arrange for the marriage 25
of the daughter of my fancy when it found it to be
more a virgin than any other girl.
- For the adornment of the brides of my elegant genius a cup-
bearer will suffice for a decorator and a cup of wine for
a mirror.
- Behold what a high gift was selected for me by Him, Who
gave the purity of the heart to me and the mirror to
Alexander.
- Shouldst thou cast thy glance for once in this truth-
reflecting mirror, thy heart will close its eyes verily
on all other mirrors.
- That alone is the unique mirror which reflects all beauty
and no blemish, though other mirrors may be number-
less.
- And thou wilt not see anything but the reflection of the sun 30
of friendship and love should the whole space from the
East to the West be made a mirror for thee.
- Talk not so much about the mirror, for it is of no use here,
though it may be made of rubies or of ordinary glass.
- The matchless *litterateur* Khaqani, who wrote the *Kasideh*
with all skill and grace, making "ayineh" (mirror) its
"radif" (a word following the rhyme),
- Found his effort unseemly when the eloquent panegyrist
Shurideh held up to him the mirror of his reply (in
this poem).
- Indeed, when the time of ecstatic singing arrives, the
mirror stands dazed before the harp of the minstrel.
- I hope that by this capping of verses, my mirror will get 35
its lustre through the polisher of the approval of the
Almighty.

در مرثیه ایرج

"جم" بدان جام جهان بین آخر ایدل بین که چون

رفت و کیتی را بیزدان هشت و گفت الملك لك

گو "سکندر" آنکه برشد صیتش از کیهان بچرخ
 گو "سیامک" آنکه فرشد تا سما کش از سمک
 خود همامست این سوار کج عنان کافکنده است
 پور "بهمن" را از یوبه رخش "رستم" را ز تک
 کر کسی پرسد که گو "کاوس کی" گو و هوماث
 ور کسی پرسد که چون شد "سام" یل گو قد هلك
 آه از "ایرج میرزای" راد "افریدون" خصال
 آنکه از نظم خوشی نظم "منوچهری" است حک
 یسای بست اهل دل بد دستگیر خیل فقر
 هم ز نسل خسروان هم مردمان را مردمک
 چون چل و چار از بس الف و سه صد شد باز چرخ
 بانگ زد بر "ایرج" ثانی که وقت تست نک
 گفت "شوریده" فصیح اندر غم و تاریخ وی
 "ایرج" ما مرد آه از کید این "نور" فلک

دیده ای

چون چشم اودو ترك كانداز دیده ای؟ | چون زلف او دو طره طرار دیده ای؟
 در چرخ هیچ دیدی ماه برند پوش؟ | در باغ هیچ سرو کله دار دیده ای؟
 ماهی بدین طراوت عارضی شنیده ای؟ | شوخی بدین حلاوت کفتار دیده ای؟
 جز زلف او که گشته ببالای او نکون | از شاخ سرو مشک نگو تسار دیده ای؟
 جز چشم او که خاطر مارا بمزه خست | خنجر بدست مردم بیمار دیده ای؟
 در نار زلف اوست مقید هزار دل | در بك رسن هزار گرفتار دیده ای؟
 چون این شگرف در همه کیتی شنیده ای؟ | چون این بهار در همه گلزار دیده ای؟
 چون این جمال در همه کشمیر بوده هیچ؟ | چون این نگار در همه فرخار دیده ای؟
 رضوان خلد کاش بدی تاش گفتنی | حوری بدین ملاحهت رخسار دیده ای؟

ماند رخش بقدر کل پر بار را بسرو بر سرو ای عجب کل پر بار دیده ای؟
عادل چنین ملامت شوریدگان مکن آن جلوه های روی پریوار دیده ای؟

لوح سنگ مقبره شوریده*

چون بر این درسرو کار است بزمن و رحیم
گر بود رحمتی از حق زدو صد حشر چه باک
بنده ایزدم و معتقد احد و آل
من نهیدست سوی دوست شدم این عجب است
تم از بارگنه چفته تر از قامت نون
جای آن است که خیزد همه باران ندم
ای بساروز که من خسبم و بس صبح دمد
حق آنرا که منت همدم دیرین بودم
گر یکی ژرف بمعنی نگری می بینی
تو ز اخلاص بها فائحه ای گر خوانی
۱۰
ای تو دارای همه گیتی و دارای خبیر
سوی نادان ضربری بگشا چشم کرم
بر خطاهای عظیم به عقوبت منگر
گرچه غرق کنهم هم ز تو نومیدنیم
۱۰
گر کسی کرده خطائی بمن از من بهل است
زینکه بر من نبود وام ز مردم بد و جو
شور "شوریدگی" و نطق "فصیح الملکی"
سال فوتم بریم دوم این مصرع گشت

نه امیدم به بهشت است و نه بیمم ز جحیم
و ربود رافتی از شه زدو صد شحنه چه بیم
مذهب و ملتّم از جعفر و از ابراهیم
و این عجب تر که ز من مانده چه درهای یتیم
دلّم از وسعت غم تنگ تر از جلقه بیم
بر سر خاک من از دیده یاران ندیم
که همی بوی بهار آید از انقاس نسیم
بر مکبر از سر خاکم قدم ای یار قدیم
که کسوت "سعدی" و من در چه مقامیم مقیم
ما فتوح تو بخوایم هم از رب رحیم
وی تو دادار همه عالم و دادار علیم
تو که بینای بصیرستی و دانای حکیم
بنگر بر کرم خویش و عطاها ی عمیم
نا امید ی ز تو خود نیز گناهی است عظیم
هم مرا بو که کند او بهل از قلب صمیم
دلّم از هول حساب است چو گندم بدو نیم
هیچ اینجا نکند سود بجز غفو کریم
شده "شوریده" بجان جانب منان رحیم

THE TOMBSTONE OF SHURIDEH.*

As at this gateway I am concerned with the Merciful and the Compassionate, I stand not in expectation of heaven, nor in fear of hell.

If the mercy of God is assured, why need one fear a couple of hundred of resurrections? If one be in the king's favour, there is no need to be afraid of hundreds of constables.

I am the slave of God and am attached to Mahomed and his family; my religion and nationality I claim from Jafar and Abraham.

It is surprising that I go towards the Friend with my hands all empty: and it is still more surprising how many matchless gems I leave behind me.

5 Through the burden of sins my body has been bent like the figure of *nun*, my heart through excess of grief is shrivelled up and become smaller than the loop of the letter *mim*.

It is but proper that tears of regret and repentance be shed on my grave from the eyes of my close companions.

Oh, for many a day I shall sleep, but many a morn shall dawn, and the breath and fragrance of spring the breeze shall bring.

In view of the fact that I had been thy long-standing companion, withhold not thy steps from my grave, O dear old friend of mine.

If thou think deeply thou wilt observe in what a firm position Sa'adi and myself are at this moment.†

* Pursuant to the poet's instructions, this poem was inscribed on his tombstone. It is remarkable that he had predicted the month and year of his death.

† A double allusion—to the poet's grave being by the side of Sa'adi's and to his claim to be near Sa'adi as regards his position as a poet too.

If out of sincere regard thou wert to read the Lord's Prayer 10
for our soul, we shall pray for the solution of thy
affairs from merciful Providence.

O Thou Possessor of the whole universe! O Thou All-
Knowing, O Thou Creator of the world, O Thou
All-wise and Omnipotent,

Open Thy Eyes of Favour towards an ignorant blind man,
Thou the Seer of all sights and the Possessor of all
wisdom.

At my grave enormities look not with a view to punishment;
have in view Thy own grace and Thy universal favour
and kindness.

Although I am steeped in sin, yet I have not lost my hope
in Thee; to despair of Thee is itself a great sin.

If anyone has done any wrong to me he stands forgiven by 15
me; and I hope that I too may stand forgiven by him
through a sincere heart.

In fear lest I may be in any body's debt to the extent of
two grains of barley, my heart is cleft into two like
a grain of wheat, through the terror of reckoning.

There the lament of the distressed and the speech of the
eloquent speaker of the land* will be of no use and
advantage without the forgiveness of the Lord.

The year of my death in the month of the second Rabi
will be given by this line;—"Shurideh with all his
heart has departed towards the Benign Providence."†

* Pun on his nom-de-plume Shurideh and his title Fasih-ul-mulk.

† According to the *Abjad* system this line gives the date of his death
namely, 1345 A.H.

شهریار

محمد حسین خان متخلص به شهریار (اوایل بهجت تخلص میکرده) فرزند حاج میر آقای خشکناپی تبریزی در سنه ۱۲۸۳ در تبریز متولد شده در طهران تحصیل طب نموده از شعرای جوان طهران میباشد.

SHEHRIAR.

Mahomed Husein Khan born in 1283 Shamsi at Tabriz.

غزل

من هم از زلف تو دارم یادگاری ببقراری	زلف تو برده قرار خاطر از من یادگاری
حالیا پا عالم از دست پریشان روزگاری	روزگاری داشتم زلف پریشان تو در کف
ماه من در چشم من بین شیوه شب زنده داری	چشم پروین فلک از آفتابی خیره گردد
آهوی چشم تو ای آهوی از مردم فراری	همچو آهو گشتم از مردم فراری تا که دیده
سرو من آزاده را نبود سر سر مایه داری	داد سودای دل اندوزی سر زلف تو بر باد
بر سر بالین من جنگ است با چشم انتظاری	گر نمی آئی بمیرم زانکه مرگ بی اهان را
طره مشکین پریشان کن بر رسم سوگواری	خونبها نمی کز تو خواهم گر بخاک من گذشتی
فصل گل چون بشنوم غوغای مرغان بهاری	شاید از خواب عدم بیدار گردم من هم از شوق
غیر من کس را در این کشور نشاید شهریاری	شهریاری غزل شایسته من باشد و بس

در فراق یار

که تا سپیده دم اهش شب ستاره می شمرم	شب است و چشم براه ستاره سحرم
که با ستاره ستیز است و جنگ با قمرم	سیاه صبح و دم تیغ آفتاب کجاست
بسان صبح بر آتم که پرده اش بدرم	گر آسمان برخ آفتاب در نکشود
ز خون شب نکتم خود بریده باد سرم	من آفتابم و گر دامن افق رنگین
چو باد از سر این آب و خاک در گذرم	شراره وار فرا گر جهم از این آتش
چنان روم که در گریشت سر نمی نکریم	ده فراری اگر پیش پای من به نهند

بطرف گلشن جانان گشوده ام پروبال اگر ز سنگ ستم نشکنند بال و پره
 روم بکوه و کمر در بی غزالی، اگر ز بار محنت چون کوه نشکنند کرم
 بشهر خویش بود هر که شهر یاری و من بشهر در بدری شهر یار در بدرم

غم عشق

گس بهیرم ز غم و زنده شوم بار دگر غیر بار غم عشقت نکشم بار دگر
 پیر و قافلهٔ عشقم و جز جذبۀ شوق نیست این قافله را قافله سالار دگر
 همچو دیوانه کشد سلسهٔ زلف بتان هر زمانم بسر کوچه و بازار دگر
 چه توان کرد که هر لحظه فلک آنکیزد بی آزار دل زار دل آزار دگر
 "یوسف" دل بکلافی نخرد زال فلک میبرم "یوسف" خود را بخربدار دگر
 هر زمان گردد، در مملکت عشق بلند بسر افزای "منصور" دگر دار دگر
 بشب هجر تو در خلوت تنهایی خویش نپذیرم بجز از یاد رخت یار دگر
 غیر چشم من و پروین فلک نتوان یافت در دل تیره شب هجر تو بیدار دگر
 باش دیدار تو را سیر به بینم که اجل بقیامت دهم وعده دیدار دگر
 "شهر یار" مهل این سلطنت فقر که نیست به درباری در بار تو در بار دگر

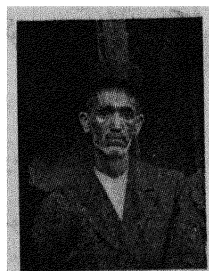
بهار و یار

بهار آمد و برگ طرب به ساز آورد گل و بنفشه که دی برده بود باز آورد
 طراونی که خزان از چمن به یغما برد بهار بار دگر آمد و فراز آورد
 عروس گل بسر حجله گاه ناز آمد بخاک سجده صنوبر سر نیاز آورد
 ز سرو فاخته گلبنک شاد کامی زد تذرو تاخته بیغام اهل راز آورد

صبا بطره سنبل بمویه بوسه زلف
 کبود برک براه نسیم دست نیاز
 چمن زجام شقایق شد آنچنان سر مست
 سپیده دم چمنم بوی آشنائی داد
 مگر بحال منش سوخت دل تعالی الله
 مها بزلف سیاهت که در شبان دراز
 فلک زقه قه کبک دری چه عصیان دید
 چو آینه است دل "شهریار" آه ای بخت
 ز دست کوته دی شکوه دراز آورد
 شکوفه عشوه ببارید و سرو ناز آورد
 که تاخت برفلک و برستاره ناز آورد
 صبا پیامی از آن یار دلتواز آورد
 که آتش دل ما سنگ در کداز آورد
 چه ها که بر سرم این بخت کینه باز آورد
 که سینه اش هدف چنگ شاهباز آورد
 حقیقت از چه در او صورت مجاز آورد

شیدا

آقای میرزا عباس خان شیدا رئیس مجمع ادبی
 دانشکده اصفهان و مدیر مجله ادبی دانشکده از شعرای
 معروف اصفهان میباشند!

SHAIDA.

Mirza Abbaskhan Shaida, President of the Danesh-Kadeh, a Literary Society of Isfahan. He also edited the literary magazine "Danesh-Kadeh."*

تیغ قهر

بتیغ قهر مزن دوستان یکرورا
 میا زهای بر افتاده زور بازو را
 جفا هر آنچه بمن میکنی حالات باد
 بشرط آنکه نپوشی جمال نیکورا

۱ اشعاری که از شعرای دانشکده اصفهان در این کتاب مندرج است تماماً بوسیله آقای میرزا عباسخان شیدا تهیه و ارسال گردیده است از این مساعدت ایشان باید قدردانی نمود (مولف)

* I am greatly indebted to Aga-e-Shaida for forwarding me selections of poems from the members of the Danesh-Kadeh.

ندیده روی تو افسانهٔ جهان کشتیم
 بچستجوی تو کشتیم بسکه هر سو را
 دگر بمصلحت خویشتن نپردازم
 که برد عشق ز کف عقل مصلحت جورا
 مرا که بستهٔ بند غم گناهی نیست
 گناه اوست که بر حلقه کرده گیسورا
 زمن میرس چرا خسته و پریشانی
 کند زلف به بین و کان ابرورا
 کان مبر دل «شیدا» شود ز غم آزاد
 که من بدست جنون آزموده ام اورا

THE SWORD OF WRATH.

Strike not thy sincere friends with the sword of thy wrath ;
 test not the strength of thy arm on those who are
 fallen.

All thy oppression on a helpless fellow like me, stands
 excused on condition that thou veilest not thy superb
 beauty.

So incessantly we wandered about on every side in thy
 search, that without even seeing thy face, we became
 notorious in the world.

No more do we now care about our own welfare, for love has
 robbed us of the welfare-seeking wisdom.

I who am bound in the fetters of grief, am innocent ; the
 culprit is she who has made her tresses full of curls. 5

Ask me not why I am wounded and in distress, look at the
 lasso of her ringlets and the bow of her eyebrow.

Think not that the heart of Shaida will free itself from the pain of love, for I tested and examined the cause of its madness.

شیوا

سید ابوالقاسم خان شیوای تبریزی از جوانان صاحب طبع و شعرای خوش قریحه در حدود سال ۱۲۷۸ شمسی در تبریز متولد گردیده در بار شاهنشاهی مشغول خدمت بود و اواخر را شه یار تخلص میکرد در سنه ۱۳۰۸ شمسی بمرض سل مبتلا شده فوت نمود آمارش پراکنده و کویا جمع نشده باشد.

SHIVA.

Syed Abul Qasem Khan Shiva-e Tabrizi.

بار عشق

عشق است بار دوش من و ناله کار من
 هر روز کار من بجز از آه و ناله نیست
 یاد آن زمان که گلشن بختم بهار بود
 «منصور» دار عشقم و در پای دار عشق
 از انتظار روی تو ام دیده شد سپید
 از زلف بیقرار تو بسته است تا ابد
 هر چند یار من نکند یاد من ولیک
 با یک دو جام می زد و عالم توان گذشت
 از بسکه خون بر ریخت دل از دیده گشته ایم
 «شیوا» ز جام عشق تو سرمست گشت و گفت
 این است در فراق رخت کار و بار من
 با آه و ناله میکند روزگار من
 در دا ندامتا که خزان شد بهار من
 پاینده باد زندگی پایدار من
 نومید بیست عاقبت انتظار من
 دست ازل قرار دل بیقرار من
 خالی مباد دل دمی از یاد یار من
 یکره اگر بمیکده افتد گذار من
 من شرمسار دیده و دل شرمسار من
 عشق است بار دوش من و ناله کار من

کراسرافیل بیند قامت آن سرو قامت را
 بیابا چشم خود بنکر که با صد شوق میخواهم
 اگر مانی به بیند نقش آن رخسار آذر کون
 امام شهر گر طاق دو ابروی تو را بیند
 خوش آنروزی که از هرجا بیندم رخت و بینندم
 کند تیغ ابروی تو در تاریکی زلفت
 خدا را ای ملامتگو بیاو شرم دار آخر
 ره دلها یکی مژگان زد و کم شد میان صف
 تو با آن لعل جان بخش از کنی اعجاز عیسانی
 ز طبعت قامت رعنا قدان «شیوا» بیاورد
 بیاد شور محشر میدهد صور قیامت را
 فدای چشم بیهارت کنم جان سلامت را
 بدنجان ناسف کیرد انگشت ندامت را
 کند با کوژ پشتهی پشت محراب امامت را
 که برخاک رخت افکند ام رحل اقامت را
 بقلب رهروان عشق ایجاد شهادت را
 ز کیسوی دراز یار و کوه کن ملامت را
 نداند قاضی صلح از که بستاند غرامت را
 ز پیر خا نگه کس نشنود لاف کرامت را
 از این پس راستی و اعتدال و استقامت را

صبوری

میرزا نصرالله خان متخلص به صبوری فرزند ابو طالب عادل اصفهانی
 در ۱۲۷۹ هجری در اصفهان متولد گردیده و مدتهاست در عدلیه خدمت مینمایند.

SABURI.

Mirza Nasrullah Khan born in 1279 A.H. at Isfahan.

جشن سده - بهمنجه

نوروز و مهرگان و سده جشن ایزدی است
 آئین خسروی است نه دستور موبدی است
 در پاس این سه جشن همایون بعیش کوش
 نوروز و مهرگان و سده جشن ایزدی است
 من پاسدار جشن سده زانف شدم که یور
 دارای رسم نیکب نیاکالف فرجدی است
 آئین آن خوش آمد معشوق و حی بود
 تنها بمقدمش نثار نه خوش آمدی است

ما را نه منت است در اتفاق جاه و مال
 با دوستان محبت ما حب ایزدی است
 منت ز ایزد است و اذیت ز هر من
 اتفاق ما منافق بالمن و الاذی است
 بشکفت اگر بجای کل آتش شکفت نیست
 هنگام باغبانی کلهای هربدی است
 فرخنده بسادی و خوش جشن بهمی
 بر ما و بر کسی که بدین دولت ایزدی است
 نوروز اگر بسزه و گل خوش بود سده
 سر خوش به بسدل و خط ز برجدی است
 از دوربین بهمین گو بین که در بهار
 گلشن چگونه لعلی و صحرا زمردی است
 از نقش آب و خاک بهر صفحه آفتاب
 نقاش کار خانه صنع هوالذی است
 بسد سده چو عقد طبیعت نیامیه
 این جشن عقد نطقه نو روز و فرودی است
 گردون بدست کهبده^۱ نو روز سپرد
 دوران عمر ما که بتاراج سمردی است^۲
 باغ از نسیم باد صبا در غرامتش
 مفتاح کنج خانه ایثار کهبدهی است
 آ بسد است جسام بلور از فروغ می
 ما را هوای بوسه لبهای بسدی است

می چو ندهند بوسه ستانند ای پسر
 خرم دلی که در خوشی داد و ستدی است
 جشن سده که مانده ز هوشنگ یادگار
 جشیدش از بیجام نیاراید از گدی است
 آنان که در بساط نشاطند در سده
 از رو کشادگی و دل آزادی وردی است
 بخرد بچش مهر فریدون که ره برد
 داند که مهرگان فریدون ز بخردی است
 تا بر فروخت آتش هوشنگ در سده
 خور شعله کش بدامن این دیر کنبدی است
 نیکی همه بروشنی چشم جشن ماست
 تا کور باد چشم هر آنکس که در بدی است
 معشوق و می بجو که بدوران سال و ماه
 هر روز خوش که دست دهد جشن ایزدی است
 امروز جم کسی است که دارد بدست جام
 هوشنگ آنکه سر خوش از باده سدی است
 شیرین کنند اگر ز طبرزد دهان جشن
 شیرین دهان ما ز حدیث تبرزدی است
 تموید چشم بد را نباید سپند سوخت
 در بجزی که شعله آب برمه از سدی است
 بیرون کنید مردم بیگانه را ز بزم
 در بزم چشم روشنی از مردم خودی است

در جشن ما برود و سرود احتیاج نیست
 داود نغمه ساز مزامیر سرودی است
 هرچند هوش آدمی از سر نمی برد
 زان می مخور که مستی آن دیوی وددی است
 ما را نظر بچشن صبوری و شعر اوست
 گر زنده و است زمزمه جشن موبدی است
 شاید که عنصری بخود آید ز شعر من
 چندآنکه مست جام شکر خواب بیخودی است
 در حجله گاه حسن عروسان فکر من
 دو شیزگان طبع عطارد بغربدی است
 دانی کجاست انجمن ارائی ادب
 آنجا که ترك بن ادبی های گشودی است
 ما دل ز دست دوست بدشمن نمیدهم
 پاداش نیک نیک و مکافات بد بدی است
 شب تا برا کجا ید بیضای موسوی است
 طوفان نوح کی هنر ساحر یدی است
 خورشید را چه تاب ز شمع سحر گهی است
 ناهید را چه نغمه ز سر تایی کوکدی است
 تا کی بشاهنامه بتاریخ ذکر ما
 جنگ دوازده رخی و دشت ریبدی است
 این فتح کار بیژن و گو در ز و کیو نیست
 پیران کشی بهمت کوه گنا بدی است
 سرنای غوغه معروف است غوغه دهی است بین اصفهان و خونسار (پرهان)

امروز یازده رخ ما "ارمغان" اوست
 کز نثر و نظم ترجمه وحی ایزدی است
 زد پشت پا بهجام جم از "ارمغان" وحید
 گو دال باش قافیه امروز اوحدی است
 تکرار شد قوافی و تکرار خوشتر است
 در جشن ما که همیون ایزدی است
 تا کوش جان خسرو شیرین بطاقدیس
 بر ساز چنگ و تار نکیساو بر بدی است
 جشن سده بدولت آدینه ختم بساد
 نادور هفته ختم بدوران شنبدی است

وفای زن

مردیم و چشم ما بوفاداری زن است
 یکدل شود بمرد چو زن در وفای عهد
 دانی که را بهشت بود، خانه یار حور؟
 با آنکه پادشاه سبا بود و تخت داشت
 خنجر زند بسینه "شیرین" وفای عهد
 از فیض خاک مقدم "شیرین" بود هنوز
 تاثیر آب چشم "منیژه" است آب شور
 با مرد اگر نه دوست بود زن بجان ودل
 کز زن چراغ زندگی مرد روشن است
 یکروح درد و قالب بود و جان به یکتا است
 آنرا که خانه روشن و آباد از زن است
 "بلقیس" را بساط "سلیمان" نشیمن است
 چون بر سرش زد دولت "پرویز" گزینست
 این خاصیت که در گل گلگون "ارمن" است
 از بس گریسته بلب چاه "بیژن" است
 از جان ودل بجان تن خویش دشمن است

۱ اشاره است به مجله ادبی ارمنان طهران که چهارده سال اخیر در تحت مدیریت آقای وحید دستگردی منتشر میگردد

صدقی

میرزا باقر نقاش سمیری متخلص به " صدقی "
پسر حاجی ملا علی اصغر در سال ۱۲۸۳ هجری تولد
یافته در اصفهان ساکن است

SEDQI.

Mirza Baqer Sedqi of Samirom born in 1283 A.H.

قوز بالا قوز

عروسی جن دید و کلفام شد
بشادی بنام نکو خواند شام
ز پشت وی آن کوز برداشتند
شیبوی هم جنی دوید
که هر یک ز اهلیش دل افسرده بود
نهاد آن نگون بغت شادان قدم
نهادند قوزیش بالای قوز
خر است آنکه هر کار هر جا کند
سخنهای با معنی و خوش مزه

شبی کوز پشتی بجمام شد
بر قصید و خندید و خنداندهان
و را جنیان دوست پنداشتند
دگر کوز پشتی چه این را شنید
در آنشب عزیز ز جن مرده بود
در آن بزم ماتم که بد جای غم
ندانسته رقصید دارای قوز
خردمند هر کار بر جا کنند
ز "صدقی" شنو ای نکو جربزه

قطعه

چو خر رسد بجویدی ز شبدر و گندم
خورد چه مزرعه از صاحبش چه از مردم
بسی بشر که نیرسد ز خیر و شر چون خر
چرد بروی زمین با دو پای بی سم و دم

صغیر

محمد حسین پسر آقا اسدالله
اصفہانی در سال ۱۳۱۲ هجری
متولد گردید از سن نه سالگی طبع
شعر داشته دیوانش در اصفهان بطبع
رسیده از شعرای معروف اصفهان
میباشد از مرده آقا میرزا عباس
صابر علیشاه است (که در سال
۱۳۱۰ شمسی فوت نمود) صغیر
به شغل نساجی و اشتغال دارد
و شخصی صافی ضمیر و عرفان
دوست میباشد.

SAGHIR.

Mahomed Huseine Asadullah born at Isfahan in 1312 A.H. A weaver by profession. His poems are published in a Diwan at Isfahan.

ای بشر

آینه صورت زیبای حق
ای تو گل سر سبید کائنات
ای گهر گمشده در آب و گل
شاد باین خاک نشینی شدی
این همه غفلت ز که آموختی
حال تو چونست در این قعر چاه
قوس صعودت نبود در نظر
آن ملکی خوی تو از یاد رفت
بین که چه دادی چه عوض یافتی
چیستی ای گشته ز خود بی خبر
ظلمی و بیدادی و جور و دغل

ای بشر ای آیت کبرای حق
ای بشر ای ماحصل ممکنات
ای در یکدانه دریای دل
ای فلسکی از چه زمینی شدی
از چه سبب دیده ز خود دوختی
خرگه تو بود فراتر ز ماه
قوس نزول تو بیامد بسر
آن فلسکی وصف تو بر باد رفت
روی ز خوی ملکی نافتی
یک نظر کن که ز پا تا بسر
کیدی و تزویری و مکر و حیل

- رتگ توبرنگی و آن شد ز چنگ
از بشرت مهر چه بزار است
ما ولد هفت اب و چار ام
ای بشر خیره سر خود پرست
تاکی و چند این بهم آویختن
چند وفا پشت سرانداختن
از بشریت چه زیان دیده‌ای
اینهمه با نوع تطاول چرا
آنکه کشائی بهلاکش تو دست
همچو تو او هست از این آب و خاک
جای تو تنگ است مگر در جهان
یا مگر آن بنده خدائیش نیست
ایکه خدا داده زبردستیت
تا که زبردستیت ایدوست هست
فی که توانا شوی و پهلوان
در چن دهر مشو خار بن
ور بودت تیشه فروزن بجای
گرز "صغیر" است و گر از کبیر
- بو قلمون و ارشدی رنگ رنگ
فکر تو دایم بشر آزاری است
خویشی ما از چه سبب گشت کم
چند دهی رسم معیت ز دست؟ ۱۵
خون برادر بزمین ریختن؟
با بشر این نرد جفا باختن؟
این سبعیت ز چه بگزیده‌ای؟
غارت و یغما و چپاول چرا؟
روی زمین حق حیائیش هست؟ ۲۰
از چه بهانی تو شود او هلاک؟
یا خورد او قسم تو از آب و نان؟
یا که عمل هست و جزائیش نیست؟
هان نکنند پست ابد مستیت!
به که تفقد کنی از زبردست ۲۵
از بی آزدن هر ناتوان!
کل شو و دلهای حزین شاد کن
جامعه را خار کن از یش پای
هر سخن نیک بجان در پذیر

THE SIGN OF GREATNESS.

- O man, O thou the noblest symbol of God, mirror of the beautiful figure of God !
- O man, the choicest harvest of creation, O thou, best flower of the basket of the universe !
- O unique pearl of the ocean of heart, O gem lost in mud and water (of the human frame) !
- O heaven-born, how hast thou become earthly, and happy with thy abode on earth ?

- Why hast thou shut thy eyes against thy (heavenly) self ? 5
 From whom hast thou learnt all this neglect ?
- Thy royal tent was higher in rank than the moon, how art
 thou faring at the bottom of this pit ?
- The arc of thy descent has reached its end, why doth the
 arc of thy ascent not come before thy sight ?
- Thy heavenly nature has been given up to the winds, that
 angelic disposition of thine has been forgotten.
- Thou hast turned thy face from thy angelic nature ; behold
 what thou hast parted with and what thou hast
 obtained in return !
- Observe well from top to toe who thou art, O thou ignorant 10
 of thyself !
- (Thou art) deceit and hypocrisy, cheating and trickery,
 oppression and injustice, violence and treachery.
- Thy colour was the white of innocence and that has been
 lost ; like a chameleon thou hast become of various
 colours.
- Why hast thou been disgusted with thy humanity, entertain-
 ing thoughts of constant harm to men ?
- Sons of seven fathers (the seven heavens) and four mothers
 (the four elements) as we are, why has our sense of
 relationship been so forgotten ?
- O man, self-willed and self-conceited, how long wilt thou let 15
 go from thy hand the habit of *camaraderie* ?
- How long wilt thou fly at another's throat, and shed
 on the ground the blood of a brother ?
- How long wilt thou forsake fidelity ? How long wilt thou
 play the game of cruel tyranny ?
- What harm hast thou suffered from thy human nature ?
 Why hast thou preferred the brutal one ?
- Why all this brutality to thy fellow brethren ? Why all this
 loot and raid and plunder ?
- He for whose death thou extendeth thy hand, has the right 20
 to live on the face of this earth.
- He, too, like thee, is made of this water and earth (has a
 body) ; why shouldst thou remain, and he, perish ?

Is the world too small for thee to live? Or doth he deprive thee of thy share of food and drink?

Or has that mortal no God to protect him? Or is there no retribution for the actions we do?

O thou whom God has endowed with power, see that thy intoxication may not be the cause of thy eternal disgrace.

25 As long as thou enjoyest power, O friend, it is better for thee to be kind and helpful to those under thee.

Not that thou shouldst become powerful and valiant for the sake of harassing every feeble fellow

In the garden of Time, be not a bush of thorns; be a rose and bring joy to saddened hearts.

If thou hast an axe in thy hands, use it aright; dig out the thorns from before the path of men.

Whether coming from the humble (Saghir) or whether from the great, cordially accept whatever good words thou hearest.

مسیح و پیروان او

بر بجهان کوس نبوت نواخت
دمبدم آمادهٔ اعجاز شد
جمله شفا یافت از آن مقتدی
یافت شفا از مرض روح و جسم
• نیست بجز خدمت نوع بشر
امر برفق است و مدارای عام
هست نکوتر بر اهل نظر
هم بنمائید محبت ز جان
کس بزند سیلی اگر از جفا
۱۰ تا که از او سیلی دیگر خرید
نسبت خود داده؛ ولی بر خلاف
وضع قوانین ز هوا کرده اند

عیسی مریم چو علم بر فراخت
باب عطایش بجهان باز شد
اکمه و ابرص، فلج، عور، عمی
نوع بشر زان شه فرخنده اسم
فعل وی ار در نگری سر بسر
قول وی ار نیک به بینی تمام
از سخنانش که ز در و گهر
یک سخن این است با دشمنان
یک سخنش اینکه بروی شما
آنطرفش باز به پیش آورید
فرقه ای امروز بر آن ذوالعفاف
آنچه که او گفته رها کرده اند

کامده در نوع کشتی بس دلیر
 با همه از حرص و طمع دشمنند
 آلت حربیه کنند اختراع
 به که مر این نکته ز من بشنوی
 با که مده نسبت خود با مسیح
 کر بود انصاف از او در پذیر

کشته چنان حرص و طمع را اسیر
 جای محبت که بدشمن کنند
 دمبدم از بهر جدال و نزاع ۱۰
 راستی ایجامعه عیسوی
 یا که مکن این حرکات قبیح
 بی غرض است آنچه که گوید «صغیر»

THE MESSAGE OF JESUS.

When Jesus, the son of Mary, raised his banner aloft in the world, and sounded the drum of prophetship, The door of his favour on the world was opened, and gradually he was ready to work miracles.

Blindness congenital or otherwise, leprosy and paralysis, got cured at the hands of this Leader.

Mankind received from this Prince of auspicious name relief from the diseases of the body and soul.

His deeds, if you carefully look into them, were nothing but the service of humanity. 5

His words, if you were careful to sift them, command friendliness and politeness to all.

From amongst his sayings which are better than pearls and gems to the people of insight,

There is one which says: "To your enemies even, you should show love from your heart."

Another saying is: "That on your face if a man gives a slap out of wrath,

"Do turn the other side to him, so that you may receive another slap there too." 10

A community to-day claims to be the followers of that pure and chaste Being, but on the contrary,

Whatever he has said they have abjured, and have formulated their regulations from fanciful caprice.

They have become so fettered by greed and avarice, that they have become bold in the art of slaughtering their fellow-creatures.

Instead of showing love to their enemies, they have become the enemies of all through their avarice and greed.

15 Every moment for wars and strifes, they are inventing arms and armaments.

Forsooth, O ye, followers of Christ, it is better that you hear this pregnant saying from me:—

Either do not behave in this odious fashion, or assign not to yourself any relationship with the Messiah.

What Saghir says is disinterested; if there is any sense of justice in you, you should accept this advice from him.

اندرز عارفانه

تواند آنکه بملك خدا خدائی کرد	کسی که بهر خدا ترك خود ستائی کرد
بهر لباس برش هر که خود نهائی کرد	غلام صافی آئینه ام که رد نمود
که خویش راهمه وقف کره کشائی کرد	میان خلق خدا همچو شانه باید بود
به بین که یاد تو در روز بینوائی کرد	اگر نشان طلبی دوستان مخلص را
ندام از چه بشر از بشر جدائی کرد	مراقفند بهم نوع خویش حیوانات
برای تجربه می باید آشنائی کرد	بس است آهمه بیگانگی دوروزی هم
عجب که باز توانی سخن سرائی کرد	چو شعر را بشعیری نمی خردند «صغیر»

AN ODE.

Whoever renounces self-praise for the sake of God, can exercise supreme sway in the realm of God.

I am the slave of the purity of the mirror, which does not reject anyone coming in any dress for self-display.

Amongst the people of the world, one should be like a comb which dedicates itself completely to the work of unloosening knots.

If you want to find the trace of sincere friends, see who remembers you in your days of poverty.

5 Animals herd with their own species; I know not why men separate themselves from men.

Enough of all this unfriendliness, for two days at least by way of an experiment you should be friends.

Since they buy not poetry even for a grain of barley, O Saghir, it is surprising that you can still sing.

سعادت در نیگی است

زهرار مکن بحق خود کوتاهی خوش خواه برای خلق از آگاهی
 زیرا که برای خویشتن خواسته ای آنها که برای دیگران میخواهی

QUATRAINS.

Never do injustice to your own interests,
 And wisely, wish well to the whole world ;
 Because you eventually wish for yourself
 What you wish for others.

وحدت وجود

چون بحر وجود موج زن زاسما شد زان موج حباب آدمی پیدا شد
 پس بساد اجل وزید از سمت قضا بشکست حباب و محو در دریا شد

When the sea of existence broke into waves of different
 nomenclature,
 Bubbles of mankind appeared on the surface through those
 waves ;
 Then the blast of death blew from the direction of destiny
 And burst the bubbles and they became extinguished in
 the sea.

افلاک نه مست ماست مست دگریست وین خاک نه پست ماست پست دگریست
 زان کار گره خورد بدست من و تو تا کشف شود که کار دست دگریست

بقای در فنا

دل ز راه دیده از نور جالش روشن است
 اندر این کاشانه تابان آفتاب از روزن است .

ز اهدا حق را تو میخوانی ز عرش و من ز دل
 از خدا دوری تو کوتاه کن سخن حق با من است
 از لباس طبع بیرون آ مصفا شو که هیچ
 رنگ و بوئی نیستش تا غنچه در پیراهن است
 بی گره چو رشته شو تا طی نمانی راه عشق
 ورنه در مانی که تنگ این ره چو چشم سوزن است
 چند پیش خوشه چینان میبری دست طمع
 آنچه میخواهی تو زینان پیش صاحب خرمن است
 ای بسا کس را که دعوی سلیمانست لیک
 ظاهر ایشان سلیمان و درون اهر-من است
 دل بدست آور که خلق و خالقت دارند دوست
 ز آنکه پیش خلق و خالق این صفت مستحسن است
 از گلستان جهان آنانکه پوشیدند چشم
 خود درون جا نشان صد گونه باغ و گلشن است
 صبر کن بر محنت دوران که راحت در قفاست
 گرچه تاریک است شب اما بصبح آبتن است
 آنچه میگویند شرح عشق اینها گفتنی است
 هست مطلب ها بسی کانه برون از گفتن است
 رو بخر با نقد هستی نیستی همچون «صغیر»
 کاین متاع یر بها ایمن ز دزد و رهن است

AN ODE.

Through the channel of the eyes, the heart is illumined by
 the radiance of her beauty; in this abode, the effulgence
 of the sun enters through this aperture.

O pious man, thou callest for God from the highest Heaven and I, from the heart, thou art very far from Him, cut short thy talk ; He is already with me.

Come out of the garment of nature, purify thyself, for the bud has no colour and fragrance as long as it is enclosed in its shirt.

Be like a straight thread, without knots, that thou mayest traverse the path of love, or else thou wilt be helpless, for this path is very narrow, like the eyelet of a needle.

Why dost thou extend thy hand of greed before the gleaners of the ears of corn ? Whatever thou desirest of them, is with the Master of the Harvest. 5

Many people there are who claim to be Solomons, but they are Solomons only from outside, from inside they are Ahrimans.

Win over the hearts of others that the created and the Creator may hold thee dear ; for to God and His creatures this trait is very praiseworthy.

Those who have closed their eyes upon the garden of the world, have themselves within their soul a hundred sorts of gardens and rose-bushes.

Patiently endure the worries of the times, for peace and rest are in the wake ; though the night be dark, it is pregnant with a coming morn.

Whatever is said explanatory of love is all that can be said ; 10 there are many points however which are beyond the power of speech.

Go, and like Saghir, buy non-existence with the coin of existence ; for this precious commodity is safe from thieves and robbers.

همه اوست

در خویش چو برمغز رسیدم از پوست کفتم بود این مقام جای من و دوست
چون نیک نظر نمودم از دیده دل دیدم میان منی نباشد همه اوست

Within myself when I reached the kernel from the shell
above,

I said : At this place is the abode of myself and the Friend ;
When I observed well with the eyes of my heart

I found that there was no "I" in the midst, it was all "He".

ستایش جهان'

بچشم جهان جز خس و خار نیست	تو را چشم گل بین چو در کار نیست
بغیر از نکوهش سزاوار نیست	بلی پیش نا بخردان بر جهان
که او از حقیقت خبر دار نیست	نهان راز به پیش اهل مجاز
روا باشد و جای انکار نیست	جهان را نکوهش کند گر "ادیب"
ذکر از جهان دست بردار نیست	که نادان اگر مدح آن بشنود
« یکی گل در این نغز گزار نیست »	در این حال زبید که گوید "ادیب"
بجز حق در این دار دیار نیست	ولی گر ز صورت به معنی رسی
به بینی که جز حق پدیدار نیست	گر از دیده ات محو شد ماسوا
نزاعیت با سیر پرگار نیست	گر از نقش بردی بنقاش بی
بچشم تو شنکرف و زنگار نیست	گر از رنگ رستی دگر مختلف
به نظم "بهارت" جز اقرار نیست	گرت بشکفد نو بهار ضمیر
موثر هویدا در آثار نیست	غرض دیده تبدیل کن گر تو را
میاف تو و نقش دیوار نیست	گرت بهره از معرفت نیست؛ فرق
گر آئینه روی دلدار نیست	دلت را مغوان دل که مشتی گل است
به پرهیز از وی که هشیار نیست	کس ارینست هست می معرفت
همین کار منصور بردار نیست	در این دار بانگ اناالحق زد
خموش از اناالحق در این دار نیست	کشائی اگر گوش دل ذره ای

۱ چنانکه در صفحه ۲۱۲ آمد قطعه معروف ادیب پیشاوری (در نکوهش روزگار)

را آقای ملک الشعراء بهار در قصیده (جمال طبیعت) جواب گفتند و جمعی از شعرا و صاحبان طبع دور و نزدیک در نکوهش و ستایش روزگار آنرا استقبال نمودند اینک قصیده فوق استقبال صغیر است که با نظر عارفانه‌ای هر دو دسته را موافقت مینماید

چو حقت بی معرفت خلق کرد
 به بیند خدا را بچشم یقین
 بخواب گرانست فردای حشر
 بخر هرچه خواهی در این چار سرق
 برو دیده ای وام کن ز اهل دل
 گنشت و کلیسا و دیر و حرم
 ولی باید از جمله جستن که کام
 بدریای دل غور کن چون برون
 "صغیرا" سخن مختصر کن که هیچ
 اگر در ملاحظت چو یوسف شود
 چرا همت صرف این کار نیست
 کسی کو گرفتار پندار نیست
 هر آنکس که امروز بیدار نیست
 که دیگر کذارت ببازار نیست
 گرت دیده شایان دیدار نیست
 اگرچه بجز خانه یار نیست
 میسرز تسبیح و زنار نیست
 از این بحر آن در شهسوار نیست
 برخلقش امروز مقصدار نیست
 کشش با کلافی خریدار نیست!

صفا

میرزا علیخان ظهیرالدوله متخلص
 به "صفا" از معارف طهران داخل
 و در سلسله عرفان بوده مرده صفی
 علیشاه نسبت باو ارادت خاصی دارند
 در حد ۱۳۴۵ در شمیران طهران
 وفات یافت و در آنجا مدفون گردید

SAFA

Mirza Alikhan Zahirud-danleh died at Shemran in 1340 A.H.

شبان و کرگ را ای جان درویش
 به بین درنده تر از کرگ کهسار
 اگر کرگی بسالی کوسفندی
 نظر بنشهای از چشم بزومیش
 شبانرا ای یگانه مرد هتیار
 رباید از گله از آزمندی

طبیعت کرده مجبورش در این کار بود از جوع خود جانش در آزار نه بتواند جز آن چیز دگر خورد اگر صیدش گریزد بایدهش مرد نه آن باشد که گرگ از کوسفندان گرامی تر بود در پیش یزدان و یا از هر رزق گرگ خالق خورده بود که جاننداری ز جاندار ولی این حال دور از حسن و نحسین که هر پر زور ترکم زور را خورد کنون بشنو ز من اوصاف چوپان در اول بچه را از مادر خویش کند محرومشان از رزق مقسوم و حال آنکه هر چیزی بجز شیر کند پشم از تن آن بسته زبانش را و حال آنکه کتان است و پنبه کشد صد صد هماره از بز و میش و حال آنکه اصلاً خورد انسان همه گر کند و اندر جلد آدم گله کر خوب یابد میچراند فدای "شیخ" و شیرین گفتن او که الحق در معنی نیک سفته "شنیدم کوسفندی را بزرگی" شبانکه کارد بر حلقش بمالید "که از چنگال گر کم در ربودی" بود از جوع خود جانش در آزار اگر صیدش گریزد بایدهش مرد گرامی تر بود در پیش یزدان نموده خلق میش و گشته رازق خورد خوب و نماید جانش آزار شده مجبول حیوان از نخستین ز ظلم ظالمی مظلوم میمرد که باشد بد تر از کرک بیابان جدا سازد ز گاو و از بز و میش خورد خود شیر و آنان گشته محروم تواند خورد آن خوش ذات بد شیر کند لباده و دراعه آن را برای جامه وز آنها به تن به خورد زبانش همیشه بی کم و بیش نباشد گوشت؛ شاهد دان تو دندان سراسر جلوه گر باشند فافهم برای خدمت خود میچراند سخن بسرودن و در سفتن او بگوش جان و دل بشنو چه گفته رهاید از دهان و چنگ و کرک "روان کوسفند از وی بنالید" "چو دیدم عاقبت گر کم تو بودی"

غزل

اندر این غمکده دهر دلی بیغم نیست جزدل بیغم این بنده و این هم کم نیست
 غمی ار هست مرا باشد از آنروکه چرا کشت زار همه سرسبز چومن خرم نیست
 غم کجا در دل درویش کند رخنه که غم اندر آن خاوه که جای تو بود محرم نیست
 غم و شادی جهان فرع قبول من و تست شادمان باشی و راضی اگر آنغم غم نیست
 زخم شمشیر فراقش بوصالتش به شد زحمتی نیست دگر حاجت بر مرهم نیست
 شد بیابانی از این شهر "صفا" و چه بجاست شهری اینسان که بود جای بنی آدم نیست
 رخت پیرون کشد از خانه بصحرا ناچاز هر که دانست که بنیاد بنا محکم نیست

ضعیف

اسمعیل فرزند رضا قلی تولدش در ۱۳۲۵ هجری در اصفهان بشغل کفاشی مشغول است.

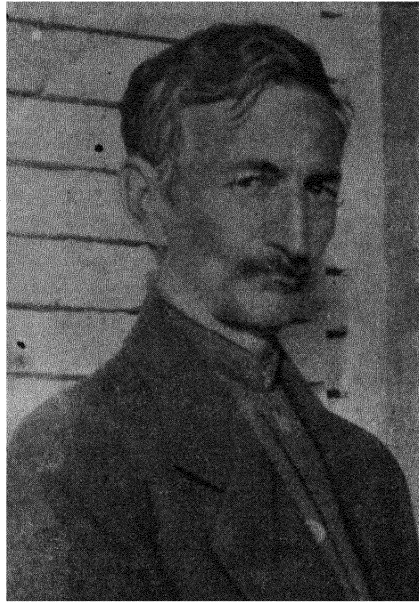
ZAIF

Ismail-e Reza Quli born at Isfahan in 1325 A.H.

بشکرین لب لعل تو چون بود هوسم عجب نه کر که بسر دستهاست چون مکسم
 نه مقیم نه مدرس نه قاضیم نه حکیم بحیرتم که چه چیزم چه کارام چه کم
 نه شاه ملک ستانم نه صوفی صافی نه رند باده پرستم نه شیخ بوالهوسم
 ز عمر خضر بود آن نفس گرامی تر اگر شود نفسی آن نگار هم نفسم
 بود دو زلف تو دزد دل و منش مایل دوان همیشه بدقبال دزد چون عسسم
 برفت محمل آن مه ز شهرویت عجب اگر که ناله بر آید ز سینه چون جرسم
 "ضعیف" آن کل رعنا برفت و من زغمش بسان بلبل عاشق اسیر در قفسم

عارف

میرزا ابوالقاسم قزوینی متخلص به «عارف» فرزند ملاهادی در حدود سال ۱۳۰۰ هجری در قزوین تولد یافته نیاگان نشان از ایرانیان قدیم مقیم رود بار بوده اند عارف یکی از شعرای بزرگ دوره تجدید ایران و در ادوار مختلفه انقلابات مشروطه و غیره همواره طرفدار استقلال و سعادت ایران بوده و بوسیله انتشار اشعار مهیج و کنسرت های ملی

در بیداری جامعه و آگاهی هموطنان خود کوشیده بخصوص عارف اولین کسی است که در اثر اطلاع از موسیقی ایرانی بسرودن تصنیف و سرودهای ملی پرداخت و از این راه خدمت شایان تقدیری به موسیقی و ادبیات ایران نمود^۱

AREF.

Mirza Abul-Qasem Qazvini, Aref, was born at Qazvin in or about 1300 A.H. One of the leading national poets of Modern Persia. His poems and songs sung at public concerts by himself, a mode started by Aref, swayed the huge audiences to tears and gripped the nation's mind. He is at present at Hamadan leading a retired life.

سپاس عارف به براون^۲

بسال شصتم عمرت نوید جشن رسید بمان که بعد صد و بیست سال خواهی دید
که روی علم و ادب همچو موی صورت تو به پیش اهل هنر از تو گشته روی سفید

۱ منتخباتی از اشعار ملی عارف با ترجمه انگلیسی و مقدمه و تاریخچه مختصر دوره آزادیخواهی ایران بقلم نگارنده در تحت طبع است
۲ در جشن شصت سالگی او

بکشت زار ادب تابشست سال دگر * ز خرمن نمرات تو خوشه باید چید
 بلوح خاطر ایرانیان بنام برون نوشته با خط برجسته کاالسعید سعید
 هر آنچه مانده ز عمر من است تقدیمت نمودم ار بتوان عمر را بکس بخشید
 تو جاودان بجهان زنده باش و علم و ادب چو خضر زاب حیات تو زنده جاوید
 کدام جان که شعرو ادب نشد ز تو شاد کدام دل که سرموز دست تو رنجید
 بقدر عارف کس نیست قدردان برون مگر کسی که تواند بقدر او فهمید

TO EDWARD BROWNE.*

The glad tidings of thy sixtieth birthday celebration reach us ; may thou live long, for after a hundred and twenty years, thou shalt see,

That the face of literature like the hair on thy fair face has obtained the lustre of whiteness in the eyes of the accomplished.

In the field of literature for sixty years more, corn will be gleaned from the harvest of thy labour.

On the tablet of the mind of the Iranians in embossed letters the name of Browne is linked with good fame.

If one's life can be bestowed on another, all the remainder of my life I offer to you. 5

Mayest thou ever live in the world and learning and literature like Khezr will also endure for ever through the water of life supplied by thee.

Where is the life that has not been made happy by thy writings on poetry and literature ? Where is the heart which has been annoyed by thee to the slightest extent ?

No one can appreciate Browne as much as Aref does except that person who can understand the value of Browne.

* Poets of Persia and members of the Literary Society of Teheran had presented to Prof. Edward Browne a bouquet of poems on his 60th birthday. This is one of them.

قلم پاک و ناپاک

در موقع مسافرت دکتر ناکور شاعر و فیلسوف هند بایران اردیبهشت ۱۳۱۱ عارف باعلاقه و محبتی که نسبت بآن حکیم مشرق داشت وقتی شنید شخصی در یکی از جراید او را بیگانه و (اجنبی) خوانده اشعار ذیل را در جواب انشاد نمود.^۱

نویسنده را بایدی چار چیز	دل و دست و افکار و وجدان تمیز
چو دیدی که ناپاک شد این چهار	ز ناپاکی صاحبش شك مدار
چه خوش گفت "سعدی" خدای سخن	به تحریف آت گفته بشنو ز من
دهی تیغ اگر دست زنگی مست	از آن به که گیرد قلم خود پرست
قلم چون گرفتی دو روئی مکن	غرض ورزی و کینه جوئی مکن
بکف خاک چشم قنوت میساز	گرفتی قلم بی مروت میساز
سخن بی شمار است و مطلب هزار	مکو حرف بی مغز نا استوار
ره راستی و درستی گزین	جز از راستی و درستی مبین
قلم گیر و همچون قلم راست باش	نه هرچه ات خیال کجت خواست باش
کجی گر ز شمیر جوئی بجاست	قلم راست باید چو کج شد خطاست ۱۰
قلم کز بی زحمت مردم است	قلم نیست نیش دم کزدم است
مشو خار راه خیال کسی	که اندیشه زانديشه باید بسی
رخ زشت چون خبث طینت میوش	بکمنامی و داز گوش میکش
ز نام تو ای تنگ باد حامیت	چه دیدم که بینم ز گمنامیت
مقاله نویسی و بسط مقال	چه لازم بزیر چپیه عقال ۱۰

۱ این قطعه مفصل تر از این بود ولی از درج قسمتی از آن که حاوی اسامی دو نفر از نویسندگان میبود خود داری شد.

USE AND ABUSE OF THE PEN.

[Aref with a poet's love for a poet, and still great love for fair-play, wrote this poem in answer to a solitary man in Persia who took exception to the invitation of Dr. Tagore by Persia, on the ground that he was a foreigner.]

A writer requires four things—a pure heart and hand, good thoughts and a conscience.

When you find these four elements tainted and impure, have no doubt about the wickedness of their possessor.

How well has Sa'adi, the master of verses, said,—listen to it, with a little alteration in expression by me:

It is better that a drunken negro should take a sword in his hand, than a self-conceited fellow should take the pen in hand.

Once you take the pen in hand, do not be a double dealer, do not use it for selfish purposes and seek not revenge. 5

With your hand throw not dust into the eyes of your generous instincts; having taken the pen in hand do not be unjust.

Words are inexhaustible and there are a thousand subjects to write about; then utter not words which are nonsensical and baseless.

Elect to tread the path of truth and uprightness; observe nothing save these two qualities.

Take the pen in hand and be straight like a pen, do not be what your crooked thoughts desire you to be.

If you seek crookedness from the sword it is proper; but a pen should be straight; it is improper if it gets crooked. 10

The pen which is used to harm people, is not a pen, but the sting of a scorpion's tail.

Do not be a thorn in the way of other people's thoughts, for great care should be taken for the thoughts of others.

Hide not your ugly face, as you do the malignity of your nature; do not try to be anonymous and irresponsible.

To your name,—may dishonour always be your supporter,—what importance did I attach at all that I should do so when you are anonymous?

Writing of articles and extensive narrations, why should they at all be under a covering head-dress? 15

- گرت نام رسوائی و عار نیست
 بگمناام بودندت اصرار چیست؟
- برون آی از پرده استتار
 نه مردی تو هم سر بمردی برآر
- زنان را هم از پرده نک رم بود
 چه مردی بود کنز زنی کم بود؟
- بروبنده پیچه و روی زشت
 نباید بدخواه چیزی نوشت
- ۲۰ اگر بود وجدان نباید زبون
 به بیچیش در چادر قیر گون
- بخوی تو مزمن شد این ناخوشی
 که یکممر کوشی بوجدان کشی
- چرا عاریت جامه ات در بر است
 خرا راجل اطلس بیوشد خراست
- اگر زرد پوشی و گر سرخ فام
 تو را هیشناسم من ای بدلجام
- تو را باب حرص است و مام است آز
 تو زائیده آزی ای حقه باز
- مزن بز رسیده دمل نیست
 مدر پرده خود از این بیشتر
- توئی اهل رزمی و نی اهل بزم
 تو دزدی و غارتگر نثر و نظم
- فزون است بیش من اسرار تو
 ز نایک پندار و کردار تو
- در این باب بنویسم اریک کتاب
 نکردم بفصلی از آت کامیاب
- به بیرنگ و بازی تو عالیجناب
 نماید آنکه رنگی نریزی به آب
- من ای چاپلوس آدم باز گوش
 نیم چون تو هرگز عقیده فروش
- کنون مینویسی که شد انتحار
 در ابران ز گفتار من پایدار
- اگر هست در گفت من این اثر
 تو دیگر چه میگوئی ای بدکهر
- ز اشعار آزادی من تمام
 گرفتید سر مشق خود هر کدام

- If your name is not a shame and a disgrace to you, why insist on being anonymous ?
- Come out of the veil of secrecy ; are you not a man ? Bring out your head with manliness.
- Women too, are now getting shy of the veil ; what sort of a man is he who is inferior to a woman ?
- With a veil and an ugly face, you ought not to write what your heart desires.
- If you possess a conscience, you must not be so base as to 20 wrap it up in a dark coverlet.
- In your nature this disease has become so chronic that all your life you will be engaged in hiding your conscience.
- Why is the robe on your body a borrowed one ? An ass with a silken covering is always an ass.
- Wear what you may, yellow or red, I shall recognise you easily, O you evil-natured man.
- Your father is avarice and your mother is greed ; you are born of cupidity, O you deceitful fellow.
- Strike not a lancet on an abscess ready to burst ; do not 25 tear your veil more than you are doing.
- You are neither a fighter, nor a sociable man ; you are a thief and a pirate of the writings of others.
- Very many secrets of yours are with me, secrets of your evil thoughts and deeds.
- If I were to write a book on this subject, I shall not be able to complete a chapter of it.
- In playing your games and your deceitful tricks, your worthy self did not leave a single colour unused for the purpose !
- O flatterer and sycophant, without any substance, I am not 30 one like you, a seller of conscience.
- Now you write that the mode of suicide became prevalent in Iran through me.
- If my writings have this effect, why dost thou not follow suit, you ignoble man !
- From my verses on freedom, you all took your motto and ideal ;

- چه شد اینک ای شاعران وطن
بسالم عیان گشت پستی تو
مرا مادر پاک زائید پاک
بعر ار چه یکروز ناسوده‌ام
من از دوستان گر جدا مانده‌ام
تو آئی و من این ز نزدیک و دور
دگر اندر این مملکت کس نماند؟
کسیرا که در شرق و غرب است نام
چه اندیشه از چون تو بی آبروی
دهان پاک باید قلم پاکتر
وجودیکه نابود بُد چون سراب
تو چون موش کوری و «ناگور» نور
چو خورشید تابنده شد نور پاش
دگر گهور کو رانه این ره میوی
چنین است حرفت که: ناگور کیست؟
شگفت است از چون توئی این سخن
تو کز اجنبی بار بر بسته ای
تو بسا خویش از اجنبی بدتری
- همه عیب جوئید ز اشعار من
درستی من نا درستی تو ۳۰
یقین دان بیا کی روم سوی خاک
ولی چون تو دامن نیالوده‌ام
بیک رنگ نابت بجا مانده‌ام
کواهند یک ملتی نیست کور
قلم ضد «ناگور» بایست رانند! ۴۰
درخشنده چون خور بر خاص و عام،
پریشیده فکر و پراکنده گوی
کز او نام «ناگور» آید بدر
چکوی بدریای پر ز اضطراب
سزد گر گر یزد ز خور موش کور ۴۰
چو خفاش اگر عاجزی کور باش
ز «ناگور هندوستانی» مسگوی
وگر هر که باشد همان اجنبی است
و یا غیر از این رفته در ذهن من
چه شد اینک از اجنبی خسته ای؟ ۵۰
چه میگوئی از اجنبی پروری؟

What has happened, O poets of my country, that you are now finding fault with my verses?

To the world, your ignobleness has become evident; so have also the righteousness of mine and the unrighteousness of yours. 35

My virtuous mother gave me birth in purity; be assured I shall go back to the grave with the same virtue.

Though in life I have known no rest for a day, yet I have not allowed my skirt to be contaminated like you.

Though I have remained separated from my friends, yet I have kept steady with the one fast colour of constancy.

You and I are as described above, from near and afar witnesses will testify thereto, a whole nation is not blind.

Was there no man left in this country, that you should drive your pen to write against Tagore? 40

The one, whose name, in all the East and the West, is shining like the sun, to the high and the low,—

What does he care for a disgraceful fellow like you, of perturbed thoughts and disjointed speech?

The tongue should be pure, the pen purer, which mentions the name of Tagore.

An existence which is nought like a mirage,—what can it say to a tumultuous sea?

You are like a bat and Tagore is light; it is but meet that a bat should fly away from it. 45

When the shining sun sheds its effulgence, if like a bat you are helpless, then go blind.

Follow not such a path all blindly; cease to talk about the Tagore of India.

You inquire who is Tagore? You say whoever he be, he is a foreigner.

It is surprising to hear these words from you, unless I am very much mistaken.

You who have made your all from foreigners,—how is it that you are now worried about a foreigner? 50

To your own people you are worse than a foreigner; what is this prattle about fostering foreigners?

پرستش اگر ز اجنبی این بود
 به «تاگور» از جان و دل بنده ام
 گر از جنس انسان بدینسان نبود
 بچشم خردمند پوشیده نیست
 نبودند از این گونه انسان اگر
 دگر از چه آگاهی ای حکیم
 از این پس به ترستی از این و آن
 بیانی تو آگاهی از عهد جم
 و ز آن عهد تا عهد «ساسانیان»
 و ز آن روز تا روزگار «عرب»
 همه خاندانهای والا تبار
 از این خانه بیرون بخواری شدند
 ندادند تن در ره بندگی
 گریزان ز تنگ اسارت شدند
 پرستند از این خاک خائن پرست
 سوی خاک «هندوستان» ناخند
 شدی خاک زرخیز «هندوستان»
 هزار و سه صد سال در آن دیار
 مرا نیست شکی در این اعتقاد
 خود این نغم امید کارد بدل

مرا این برستشگه آئین بود
 من امثال او را ستاینده ام
 هم از اصل ایکاش انسان نبود
 که فکر کسی چون تو بوسیده نیست ۵۵
 بجز شر نماندی اثر از بشر
 نبوده است از «ایران» و «هند» قدیم
 چو تاریخ دزدیدی آن را بخوان
 چه بود حال «هندوستان» و عجم
 بدشان بجز دوستی در میان ۶۰
 که شد بر عجم روز چون تیره شب
 ز ایران سوی هند بستند بار
 فراری بصد سوگواری شدند
 کشیدند سر از سر افکنده کی
 فراری ز قید حقارت شدند ۶۵
 به بستند رخت و بستند دست
 در آن خاکدان خائمان ساختند
 ز جان «زرخرید» وطن دوستان
 بسبودند با عزت و افتخار
 یقیناً هر ایرانی پاکزاد ۷۰
 که «هندوستان» کی شود مستقل

If this be the worship of foreigners, then this worship shall
henceforth be my creed.

I am the slave of Tagore, with all my heart and soul ; I am
the singer of praise of men like him.

If the race of men, brought not forth men like these, would
to God, man had not existed from the very beginning.

To the wise, it is not a secret, that people's thoughts are not 55
rotten like yours.

If men of this type did not exist, except evil, nothing else
would have proceeded from mankind.

And how is it, O wiseacre, that you have no knowledge of
the relations of Iran and India of old ?

Hereafter, if by some sleight of hand, you make off with a
volume of history belonging to some one, read it.

You will be apprised of the times of Jamshid, and learn
about the affairs of India and Persia.

From those times down to the sway of the Sassanians, no- 60
thing but friendship subsisted between India and Iran.

From these days coming to the times of the Arabs, when
the day became dark like night, for Persia,

All families of high birth, emigrated from Persia to India.

With distress they left this home of theirs and fled therefrom
with many a sorrow and grief.

They did not bow their heads to slavery, and proudly with-
drew from this humiliation.

They fled from the ignominy of captivity, they fled from 65
the shame of being considered inferiors.

They released themselves from this land which pampered
traitors, they emigrated and washed their hands of us.

They left for the land of India, and there set up their home
and abode.

The fruitful soil of India heartily welcomed these patriotic
people.

For 1300 years in that land, they have been living in honour
and respect.

I have no doubt in this belief of mine, that, surely, every 70
well-born Persian,

Will sow this thought-seed in his heart, that India may
soon become self-governing.

تو گر بچه باز گوش، ار کری
 نهالی که جز رنجش نیست بار
 و کرسر به بیچی تو ای باز گوش
 که از کودکی دارم این گفته یاد
 «مزن بی نامل بگفتار دم
 نوشتی يك از علت اشتهار
 از این رو نمیرد «عارف» چرا
 بخوانند از او قدر دانی کنند
 از این لطف مخصوص شرمنده ام
 ولی نیست اینقدر هم انتظار
 مرا يك سئوالی است بی گفتگو
 به من از چه روی این همه دشمنید
 سزاوار بی مهتری از چیستم؟
 بمن از چه ابد این همه سرگران
 گر این است اسباب بی مهربم
 غلط کرد هر کس که این حرف گفت
 نه ملت مرا دادند از خویشتم
 کسی بی وطن تر ز من در جهان

خوش این بند در گوش جان بسپری
 از این بیش بین دو ملت مکار
 زبندم بس این بند «سعدی» نبوش
 چه خوش گفت ای روح گوینده شاد ۷۰
 نکو گو اگر دیر کوئی چه غم
 بود مرگ در صفحه روزگار
 که ملت بقبرش سرود و را
 چون بهر او ریزه خوانی کنند
 وز این مهر تا زنده ام بنده ام ۸۰
 از این مردمان فراموشکار
 * * *
 تو را گر جوابی است با من بگو
 برای چه راضی بمرگ منید؟
 من ایرانیم اجنبی نیستم
 چه گوئیدم ای بی پدر مادران؟ ۸۰
 که گفتند من شاعر ملیم
 نباید که دنبال کرد حرف مفت
 نه بر من وطن گفت فرزند من
 بهر جای جوید نگردد نشاب

If you are an irresponsible and deaf person, you should well
listen to this advice with the ear of your heart:

Plant not any more between two nations the tree which
bears no other fruit but discord.

But should you, useless fellow, turn your head from my
words, then listen to these words of Sa'adi;

For from childhood I remember this saying, so well said; 75
may the soul of the sage be in joy!

—Lend not your breath to speech to which you have not
given thought; speak well, it matters not if you speak
late.

You have written that in the expanse of life, one of the
means of notoriety is death;

Then why does Aref not die, that the nation may recite on
his tomb,

His songs and appreciate his work; and like me find fault
with him?

I feel quite ashamed of this great regard for me; I am 80
obliged to you for all my life for this kindness.

But I have not such great expectations from this people
forgetful of others' work.

* * *

Without talking a lot, I put one straight question to you,
if you have an answer, let me have it.

Why are you so hostile to me, why are you so pleased at
the thought of my death?

Why have I deserved all this unkindness? I am a Persian,
I am not a foreigner.

Why are you so angry and ill-disposed towards me? What 85
have you to say to me, you baseborn fellows?

If this be the cause of your want of kindness that people
say I am a national poet,

They are wrong (*lit.* eat dirt) who said this; wanton words
should not be further pursued.

The nation has never known me as its own; the country
has never claimed me as its child.

In the world, one will not find anybody anywhere, without,
a home as I am.

- همه مهر این ما در پیر گیج
 وطن آنچنان داد پاداش من
 بدی آنچه در حق من کرد خواست
 وطن حاصل عمر من باد داد
 شما دیگر ای زادگان وطن
 مرا تنگ از شعر و ز شاعر است
 اگر طبع شاعر چو طبعش گداست
 نبودم همه عمر موقع شناس
 از این راه چیزی نیند و ختم
 به ندرت اگر شعر من گفته ام
 از این کار جز زحمت و درد سر
 به "ایرج" چه خوش گفت "دکتر حسن"
 بود گفتن شعر خود حرف مفت
 تو با حرف هم "عارف" افروختی
 بی کسب شهرت ز من گر نبود
 برگ من ار چشمتان بردر است؟
 بی مرگ حق است و حق پایدار
 بوقت حساب سفید و سیاه
- بود صرف در راه اولاد بیج! ۹۰
 که لب سوز شد کاسه آتش من
 ز عشق وطن چیزی از من نکاست
 وطن یادم "ای داد بیداد" داد
 چه خواهید از قالب خشک من
 خود این کار پستی ز سوداگری است ۹۵
 نه من شاعرم شعر حق شهاست
 خوش آمد نکفم خدا را سپاس
 چو دیگر کسان شعر نفر و ختم
 برای دل خویشان گفته ام
 نشد حاصلم هیچ چیز دگر ۱۰۰
 که احسن بر آن فکر بکر حسن
 نباید پس از حد برون مفت گفت
 هم از بوستش بوستین دوختی
 بگمنا می از این جهان رفته بود
 شتر بوستش بار دوش خراست ۱۰۵
 پس از مرگ حق میشود آشکار
 کشد مرگ بی يك قلم اشتباه

All the love of this old and light-headed mother is exclusively for her unworthy children. 90

My country compensated me in such a fashion, that the bowl containing my stew scorched my lips.

Evil did for me whatever it wished; it could not however lessen by an iota my love for my country.

(Though) my country gave up to the winds the harvest of my life, (though) it taught me to cry "Alas, alas",

O ye, sons of my country, what else do you wish to do with this dried-up body of mine?

I am ashamed now of verses and versifiers, it has now degenerated into a business. 95

As the style of the poets is poor as their own natures, I am no poet, the right to write verses is yours.

All my life I have never been an opportunist; thank God I have never been a flatterer.

I have never amassed anything from this pursuit; like others I have not sold my verses.

If on rare occasions some verses I have written, I have written them to please my own heart.

From this work, except worry and headaches, I have not reaped any other harvest. 100

How well did Dr. Hasan say to the poet Irach Mirza, praise be on his beautiful virgin thoughts:—

"The saying of verses is a valueless work, and valueless words should not be uttered beyond limit."

With your words you excited Aref, and sought to make a leather-coat of his skin.

Indeed, if you had not acquired the style of your verses from me, they would have perished in obscurity in this world.

If your eyes are fixed on the thought of my death, well, the skin of the dead camel becomes an additional load upon the shoulder of the ass. 105

Indeed, death is a true certainty, and truth is eternal; after death, truth will manifest itself.

Carefully at the reckoning of things white and black (good and bad), death draws the line without a single mistake.

- در آخر چو باید از این درگذشت
کنون نیز بایست از این درگذشت
- مرا تا کنون خود ستائی نبود
حقیقت شنو خود ستائی چه سود
- طبیعت هنر داد بر من چهار
که آن چار در صفحه روزگار ۱۱۰
- نداده است و ندهد از این پس دگر
به تنهائی آن چار بر یک نفر
- بود قرنها امام ایران عقیم
ز پروردن چون منی ای ندیم
- و لیکن ز هر کوره ده ده نفر
گدا طبع شاعر در آید بدر
- هین کاین چنین سر بزیر پر
در این صحنه من یکه بازیگرم
- موسیقی ام اولین اوستاد
نشاید که منکر شد این از عناد ۱۱۵
- مرا دید اگر "فاریابی" بخواب
برون نامد از قریه "فاریاب"
- در آوازه بیرون ز اندازه ام
به پیچید در چرخ آوازه ام
- شدی زنده "سعدی" خدای سخن
اگر شعر خود میشنیدی ز من
- اگر بود "داود"، صوتش گره
بخلقش زدی همچو حلقه زره
- سیر پیشم از عجز انداختی
زره باز گشتی زره ساختی ۱۲۰
- به نزدیک من بود چون کودکی
اگر بود در دور من "رودکی"
- دهان بستی و چنگ خود سوختی
به نزد من آهنگ آموختی
- خداوند و خلاق آهنگ کیست؟
جز از من کس ارگفت جز شرک نیست
- ز شعر ار سخن کوئی اینت جواب
من و کرز و میدان افراسیاب

As in the end, everything is bound to pass through this door, now we shall pass over this affair too.

Till now, I had never been indulging in self-praise; listen to the truth, what is the use of self-praise?

Nature endowed me with four accomplishments, which four 110
on the surface of this world,

It has not granted, nor will grant in future, all together to one single person.

For centuries Mother Iran will remain childless; and will not be able to nourish a child like me, O messmate;

Though from every small village, ten persons, with beggarly natures, will appear as so many poets.

Don't think, I have tucked my head under my feathers; on this stage I am the sole actor.

In music too, I have been the foremost master; it is improper 115
to deny this out of hostility.

If Faryabi had seen me in his dream, he would not have come out of the townlet of Faryab.

In singing, I excel beyond limits; my voice has echoed through the heavenly dome.

Sa'adi, the master of verses, would have become alive, if he had heard his own verses sung by me.

If David were here, his voice would have got involved like the rings of his armour (on hearing my voice).

He would have thrown his shield before me in helplessness; 120
he would have retreated (from the field of songs) and would have engaged himself only in making armour.

If Rudaki had been living in my times, he would have looked like a mere child before me.

He would have shut up his mouth and burnt his harp, and would have come to learn the tunes from me.

Who is the master and originator of songs (in Persia)? If any one mentions a person other than myself, it is nothing but heresy.

If you seek to have a say in the matter of poetry, this is my answer: with my mace I am ready to face Afrasiab in the arena (I am ready for the fray).

- ز چوکات اندیشه گوی سخن
بود روشن افعال و اعمال من
تو بودی در این مدت ارجای من
ولی من چه دارم باین حال هیچ
بود رختخوابم ز "حاجی وکیل"
اگر بهن فرشم بایوان بود
سیه روی از روی "اقبالیم"
یر از شکوه وارونه در زیر طاق
و گرمیز و گریک دوناصندلی است
انائیه "عارف" حق شناس
من این زندگانی نا پسایدار
که از هر بد اندیش بد نشنوم
ندانستمی یک دل صاف نیست
نکردم من آن کش نشایست کرد
نکردم بسان دگر دوستان
وطن را در اول بهانه کنم
مپندار این را هم از بد دلی
در این کشور بهن یغما شده
نه این نیست؛ اینقدر کوتاه نظر
۱۲۵. میدان نکندم بیا و بزب
به چندین هنر این بود حال من
طمع بانگ میزد که ایوای من
تو با هیچ همه چیز داری بسیج
که خصمن ز بون باد و عمرش طویل
سیاسم ز الطاف "کیوان" بود
که دیگ وی از مطبخ خالیم،
فتاده است دل تنگ و قهر از اجاق
ز "دکتر بدیع" است از بنده نیس
سه تا سگ دو دستی است کهنه لباس
بزحمت از آن کردمی اختیار
ز بدگویی و بد خواه راحت شوم
در این مملکت یکجو انصاف نیست
نفهمیده بودم چه بایست کرد!
وطن زادگان و وطن دوستان
۱۴۰. فراهم زر و ملک و خانه کنم
که از بهر من یک اطاق گلی،
نمی شد که باشد مهیا شده
نبودم بسازم بساین مختصر

With the bat of thought I have set the ball of verse rolling 125
in the field, come and strike it.

My actions and deeds are all open and manifest, with all my
accomplishments this is my state.

If you were in my place all this while, your greed would have
made you cry out " Alas, for me !"

But with all these merits what do I possess now ? Nothing ;
you with none, have amassed a lot of things.

My bedding I got from Haji Vakil, may his enemies be vile
and abject, and his life a long one.

If a carpet is spread in my drawing-room, my thanks are 130
due to Kaiwan for the same.

I am ashamed in the presence of Ekbali, for, his cooking
pots, because of my empty kitchen,

Full of complaints, have fallen overturned in the corner,
sad and disgusted with the stove.

And if a table and a couple of chairs are there, they belong
to Dr. Badie and not to me.

The belongings of grateful Aref are about three dogs, and a
couple of old garments.

'This unstable life, I carry on with all this hardship for this 135
reason,

'That I may not hear bad things from every evil thinker,
and may be left in peace by cavillers and ill-wishers.

I did not know that a pure heart and a particle of justice
were not to be found in this land.

I have not done anything which ought not to have been
done, but did not quite know what I ought to have done.

I did not act as my other friends did, sons born on the land,
sons calling themselves patriots,

By making patriotism the pretext for gathering gold and 140
other possessions, and furnishing their houses.

'Through your malevolent heart think not, that a mud cottage
for me,

In this wide and despoiled land, I was not able to set up for
myself.

No, that is not so ; I was not so short-sighted, as to put up
with such a small abode ;

وز آنسوی "ناخاتقین" این هوس	ز "بوشهر" وز "پهلوی" تا "ارس"
بود کشور من چه خواهم دگر	بسر بود ایران همه سر بسر
خود این کالبد را خود او بانی است	تن و روح و خون من ایرانی است
بگوید فلان چیز ایران ز من	هنی در میاف نیست تا بهر تن
بد اندیش و بد خواهم از چیستید؟	من این بودم؛ اینم؛ شما کیستید؟
سر خویش گیرید دیوانه اید.	چو با خویش بدخواه و بیگانه اید

From Bushire to the port of Pahlavi and the river Aras, and
from there to Khanekin, this desire
Was in my heart that Iran from one end to the other, was 145
my country ; what else did I ever want ?
My body and soul and blood are all Iranian, and Iran is the
framer of this frame of mine.
There is no selfish question of " I and mine " in the midst,
so that for my body, it may be said that that thing in
Iran is mine.
I was such, I am such, but what are you ? Why are you all
wicked evil-wishers of mine ?
As you act like strangers and evil-wishers to your own kith
and kin, go your own way, you are all mad.

آذر بايجان

در تبریز شب بیست و هفتم حوت یا اسفند ۱۳۰۳ این غزل در کنسرت معروف آذر بايجان در پرده اول نمایش بتوسط آقای عارف خواننده شده است

چه آذرها بجان در عشق آذر بايجان دارم

من این آتش خریدارش بجانم تا که جان دارم
پرستشگاهم این آتش بود گو هستیم سوزد

که اش ز اشکده زرتشت در این دودمان دارم
به بی پروائی من کس در این آتش نمی سوزد

مرا پروانه چون پروانه کی پروای جان دارم
مرا قومیت از «زرتشت و گشتاسب» بود محکم

به پیشانی باز این فخر از پیشینیان دارم
مسلمان یا که ترسا این دو در دستور ملیت،

ندارد فرق زان بیگانگی با این و آن دارم
بکن ترك زبان ترك کز تاریخ خوینش

من از خون لاله گون رود «ارس» دشت «مغان» دارم
بر غم آنکه با ملیت ما دشمن است ایدوست

مکن منعم که از جان دشمنی با این زبان دارم
تو باید عذر این ناخوانده مهبان را از این منزل

بخواهی، دزد را من دوست تر زین مهبان دارم
زبانی کو ندارد جز زبان کاری، بر او را

برای قطعش از تیغ زبان خوش امتحان دارم
رها کن بادکار دوره ننگین چنگیزی

برادر کشتگی با دوره چنگیزیان دارم
تو گر کور و کرو لال و خمش باشی از آن بهتر

که گوئی از زبان ترك تازی این نشان دارم؟

برای آبروی کشور «دارا» چه میباشد
 که در وی حکمران از دودمان ترکان دارم
 روان «شاه اسمعیل» «عارف» شاد بادا من
 عقیده پاک آب شاهنشاه جنت مکان دارم

AZARBAIJAN.

What fires I have in my heart, burning in my love for
 Azarbaijan! I shall be the purchaser of this fire with
 my very life as long as I am alive.

This fire is my altar of worship though it may consume
 my very life, for I consider it as belonging to the Fire-
 temple of Zoroaster, and coming down to this commu-
 nity.

None can consume himself in this fire with my nonchalance;
 a butterfly as I am, like a moth when have I ever cared
 for my life?

I claim to have firm kinship with Zoroaster and Gushtasp;
 this glory which shines from my forehead, I owe to my
 ancestors.

Moslems or Christians, in the matter of nationality, do not 5
 make the least difference, hence I am not concerned
 with the one or other of them.

Leave off this language of the Turks, for its blood-written
 history makes me, tulip-like, pour rivers of blood in the
 plains of Moghan.

From opposing those who are the enemies of our nation, O
 friend, forbid me not, for, in my very heart, I bear
 hostility to this Turkish language.

Without expressing regret thou shouldst let this unbidden
 guest depart from our house; a thief would be more
 dear to me than this unwanted guest.

The tongue from which nothing but harm can proceed, cut
 off; for cutting it, I have entered the sharp sword of
 my tongue into a happy test.

10 Forget and abandon the disgraceful age of Changiz, I have a blood-feud with the rule of Changiz and his kind.

If thou be mute and deaf and dumb, that would be better, than say, 'I have this relic from the tongue of the savage Turks.'

What remains of the honour and prestige of the realm of Darius, when the ruler in it belongs to the family of the Turkomans?*

O Aref, may the soul of Shah Ismail be ever in joy! For I hold the faith of that pure King now resting in heaven.

فارسی گوی

تصنیف معروفی است که در کنسرت آذربایجان توسط آقای عارف

سروده شد.

(دوره اول تصنیف)

باد خزانی زد ناگهانی کرد آنچه دانی
 برهم زد ایام نشاط روزگار کامرانی
 ظلم خزان کرد با گلستان کرد دانی چسان کرد؟
 آسمان که من کردم بدور زندگی با زندگانی
 چون من فراری بلبل به خواری با سوگواری
 کل از نظرها محو شد همچون خیالات جوانی
 کار گلزار زار شد زار شد پدیدار
 دیو دی یا خود بلای آسمانی
 از لشکر دی شد کارگل طی آمد دمام
 طیاره ابر سیه از آسمان هرسو بیابنی

* This poem was sung when Ahmadshah, the last of the Kajjars, was yet on the throne of Persia. This and the next two poems were composed to rouse the fire of nationalism among the Azarbaijani-Persians, to make them drop the Turkish language which had recently become current there.

خود کرد مستور چون فارسی نور جا کرده بازور
دی چون زبان ترك اندر مغز آذربایجانی
آرام جان باش شیرین بیان باش «سعدی» زبان باش
در خاک «فردوسی طوسی» توسن ترکی چه رانی
راه جان یوی فارسی گوی دست و دل شوی
زود از این الفاظ زشت بی معنایی

کوه و در و بر از برف یکسر چون وضع کشور
شد در فشار روح آزادی کش عمامه برسر
دور گلستان چون دور ساسان رفت و زمستان
شد جانشین دور ساسان همچو دور ترکانی
ای باد نوروز بشتاب امروز با فتح و فیروز
رو مرده آر از فرّ فروردین و بستان مزدکانی
گو بهارا خود بیارا تا که مبارا
از کف ایام جان فرسا رهانی

ای ابر آزار طرف چمن زاز بگری چو من زار
چون آتش «زرتشت» برکن لاله در اطراف گلزار
ای یار اکنون زن خیمه بیرون همچون «فریدون»
در پرچم گلبن به بین نقش درفش «کاویانی»
تا عید «جمشید» با شیر و خورشید باقی است امید
دارم، که ایران جسم و آذربایجانش همچو جانی
جای انکار اندر این کار نیست ای یار
اینکه فرق خادم و خائن ندانی

۱۹

۱۰

SPEAK PERSIAN.

The autumn wind blew, and all of a sudden did what you know ; it upset the days of joy and the times of prosperity.

The autumn tyrannised over the garden, do you want to know how ? In the same way as I acted towards life in the course of my life.

A fugitive like me, a nightingale in degradation, suffers and moans ; like the fancies of youth the flower has gone out of sight in the garden.

Desolate, desolate became the garden, for the devil of an autumn, bringing heavenly calamities with it, has come to stay.

5 The army of Dai (winter) ended the affairs of the flowers, and every moment come aeroplanes of black cloud following each other, across the sky.

Hiding the light of the sun like the Persian tongue, Dai (winter) like the Turkish language, got possession of the Azarbaijani's brain.

Be the comforter of the soul ; be sweet in speech, speak the tongue of Sa'adi. What for are you riding the Turkish steed in the land of Firdousi Tusi ?

Tread the path of the soul, speak Persian, and of these awkward, meaningless phrases, wash quick your hand and heart.

The mountain, the vale and every place covered with snow, reflect the state of the country, under the repressors of the soul of Liberty,—the Kajjars.

10 The reign of the rose-garden, like the sway of the Sassanians, is gone, and winter succeeded it, just like the Turko-mans now reigning in place of the Sassanians.

O the New-Year-breeze, hasten to-day with victory and triumph, go, and give the good tidings, about Farvardin's (spring's) glory, and receive reward for the glad news.

O spring, where are you? Adorn yourself and come,
and relieve us from the clutches of the soul-
crushing days (of winter).

O April clouds, on the meadow's side, weep bitterly like me,
and fill with tulips, like unto Zoroaster's fire, the sides
of the rose-garden.

O friend, pitch your tent out in the open now, like Faridun,
and behold in the tasselled flags of the rose-bush, the
picture of the banner of Kaveh.

So long as this Jamshid's festival survives, for the land of 15
the Lion and the Sun there is hope, for Iran there is
life, and O Azarbaijan, thou thyself art its soul.

There is no gainsaying the fact, O friend, that in this
matter you do not distinguish between a friend
and a traitor.

عشق آذر آبادگان

یکی از غزلیات کنسرت آذربایجان

ز عشق آتش " پرویز " آنجناب تیز است

که يك شراره سوزان سوار شبديز است

سوار باد چو آتش شود؛ کجا محتاج

دگر؛ به نیش رکاب است و نوک مهمیز است؟

ز عشق "آذر آبادگانم" این آتش

نهان بسینه و در هر نفس شرر ریز است

چسان نسوزم و آتش بخشک و تر ترم

که در قلمرو " زرتشت " حرف " چنگیز " است

زبان "حافظ" و "سعدی" چه عیب داشت که اش

بدل به ترك زبان کردی این زبان هیز است

رها کنش که زبان "مغول" و "تاتار" است
 ز خاک خویش بتازان که فتنه انگیز است
 دچار کشمکش و شرّ و قتنه ای زین آن
 الی الابد بتو تا این زبان کلاویز است

* * *

ز استخوان نیاکان پاک ما این خاک
 عین شده است و مقدس تر از همه چیز است

LOVE AZARBAIJAN.

[This Ghazal was composed at Azarbaijan and sung on 27th June.]

Through love, Parviz is so intensely afire, that like a burn-
 ing flame his Shabdiz he rides.

A fiery rider on a steed like the wind, does not need, either
 the stroke of the stirrup or the point of the spur.

From the love of Azarbaijan that fire is hidden in my
 breast, and spits out sparks every moment.

O; how can I not burn and set fire to everything dry and
 green, for in the realm of Zoroaster, there is the langu-
 age of Changiz ?

5 "What fault had the language of Sa'adi and Hafiz that you
 changed it for the Turkish tongue? This tongue is of
 ill-repute.

Cast it off, for it is the tongue of the Mongols and the
 Tartars; drive it away, for mischief-causing this tongue
 is.

Faced with tussle, mischief and tumult you will be, for ever
 so long as this tongue clings to you.

* * *

With the bones of our pure ancestors, this soil is kneaded,
 and is therefore holier than everything else.

بیاد امیر طهماسبی

مرحوم امیر لشکر طهماسبی از رؤسای ارشد قشوت دوره مشتع
بهلوی و وزیر طرق و شوارع بود که در خوزستان بتیر اشرار مقتول گردید.

با من این روح سبک سپرگران چانی کرد
همچو "سهراب" مرا "رستم" غم گشت و سپس
غم بویرانه دل کرد همان کاری کش
ز محیط از چه گنم شکوه، بهر جا که غمی
زورق راحت و آسایش و آرامش من
قدر شناسی يك ملتَم این آخر عمر
داغدار است دل از دست رباکاری شیخ
پرتو نور تجدد ز خیابان جدید
"عارف" از جاده راست قدم کج نهاد
بیشرفت آنچه در این صفحه امیر لشکر
۱۰

تم از پای در آورد و رجز خوانی کرد
چاک زد سینه و اظهار پشیمانی کرد
موکب شاهی با کلبه دهقانی کرد
بود آورد دو دستی بمن ارزانی کرد
مرکز خائن بی عاطفه طوفانی کرد
بدر از شهر چو درویش بیابانی کرد
بس سیه کاری کین داغ به پیداشانی کرد
روح امثال "خیابانی" نورانی کرد
رفت و بس شکر که از باعث این بانی کرد
کرد، از پرتو اقبال "رضاخانی" کرد

IN MEMORY OF THE LATE AMIR TEHMASBI.

This easy-going soul of mine has been very hard with me, it
has ruined my body exulting in its triumph.

The Rustam of sorrow has killed me like Sohrab, it tore
open my heart and then made a show of repentance.

Grief did the same thing to the desolate abode of my heart
as the royal cavalcade did to the hut of the villager.

How can I complain of the state of affairs for wherever there
was grief, with two hands it was brought and presented
to me.

My boat of ease and rest and peace was set in a storm by 5
the traitorous and ungrateful capital (of Teheran).

The want of appreciation of a nation, has, in the closing days of my life, driven me out of the city like a dervish of the desert.

The heart bears a brand because of the hypocrisy of the Sheikh ; what evil deeds this hypocritical person has done !

The reflection of the light of modernity from the modern avenues, has made shining the souls of patriots like Khiyabani.

Aref never placed his foot astray from the right path ; he went along and many thanks to him who was the cause of this right structure.

- 10 The progress which the Commander-in-Chief made in this district (of Azarbaijan), he effected through the help of the good fortune of Reza Khan.*

غزل

داد حسنت بتو تعلیم خود آرائی را	زبیب اندام تو کرد این همه زیبائی را
قدرت عشق تو بگرفت بسر نیزه حسن	طرفه العین ز من قوه بینائی را
هم مگر قتنه چشم تو بخواباند باز	در تماشای تو آشوب تماشائی را
ای بت شرق بنه یا به « اروپا » تا پای	بزمین خشکد بتهای اروپائی را
کرده سودای سر زلف تو دیوانه نرم	چه نهی سر بسر این آدم سودائی را
فقط اندوخته در عشق شکیبائی بود	کرد تاراج غم عشق شکیبائی را
دل بدریا زده سر راه بیابان بگرفت	سر سحرائی من بین دل دریائی را
بیکسی خضر ره عالم وحدت شد و هیچ	کس نیابد به از این عالم تنهائی را
اغلبم جا بسر کوچه بی سامانیدست	با چنین جا چه خورم خصه بی جائی را

* This poem was written when H. I. M. the Shah was the Minister of War.

منحصر شد همه دار و ندارم بجنون در چه ره خرج کنم این همه دارائی را ۱۰
 سردل تا که نخوردیم است بیک سنگدلی پند سودی ندهد هرزه هرجائی را
 حس من دشمن جان گشت نمیدانستم که بمن دشمنی است این همه دانائی را

GHAZAL.

Beauty taught thee the art of self-decoration, it made all these charms, a document of thy person.

The strength of thy love, with the bayonet of thy beauty, took away from me, in the twinkling of an eye all the power of my sight.

Perhaps the mischief of thine eyes alone can quiet the tumult of those who behold thee, by a fresh sight of thine.

O idol of the East, place thy foot in Europe, that the feet of the damsels of Europe may get fixed to the ground (in surprise).

The mad craving for thy tresses has made me more mad ; 5
 why dost thou tease and make fun of an insane fellow ?

The only thing that was put by, in the path of love, was patience; the pain of love has destroyed this patience too.

The heart got reckless and the head sought the path to the desert, look at this desert-seeking head and this ocean-like heart !

The solitude of Khezr showed him the path of Unity, and none can find a better world of solitude than this.

Mostly my abode is in the lane of homelessness; in this place why should I grieve about having no abode?

All that I possessed was transformed into a mania, now how 10
 shall I spend all this possession of mine?

Till his heart gets a knock on the head, no advice will avail a lost and a homeless fellow.

My feelings became my mortal enemy, I did not know that all this prudence would be my own enemy.

تصنیفات

چرخ کجرفتار

تصنیف دشتی

این تصنیف در دوره دوم مجلس شورای ملی ایران در طهران ساخته شده است و از تصنیفات سابق عارف محسوب میگردد.

هنگام می و فصل گل و گشت (جانم گشت خدا گشت و) چمن شد
 دربار بهاری نهمی از زاغ و (جانم زاغ و خدازاغ و) زغن شد
 از ابر کرم خطه ری رشک ختن شد

دلتنک چو من مرغ (جانم مرغ) قفس بهر وطن شد

چه کجرفتاری ایچرخ، چه بد کرداری ایچرخ، سر کین داری ایچرخ،
 نه دین داری نه آئین داری (نه آئین داری) ای چرخ

از خون جوانان وطن لاله دمیده از ماتم سرو قدشان سرو خمیده
 در سایه گل بلبل از این غصه خزیده گل نیز چومن درغمشان جامه دریده
 چه کجرفتاری ایچرخ... الخ

از اشک همه روی زمین زیر و زبر کن مشتی گرت از خاک وطن هست بسر کن
 غیرت کن و اندیشه ایام بتر کن اندر جلو تیر عدو سینه سپر کن
 چه کجرفتاری ایچرخ... الخ

از دست عدو ناله من از سر درد است اندیشه هر آنکس کند از مرگ نه مرد است
 جان بازی عشاق نه چون بازی نرد است مردی اگر ت هست کنون وقت نبرد است
 چه کجرفتاری ایچرخ... الخ

« عارف » ز ازل تکیه بر ایام ندادست جز جام، بکس دست چو خیم ندادست
 دل جز بسر زلف دلارام ندادست صد زندگی تنگ بیک نام ندادست
 چه کج رفتار ایچرخ . . . الخ

THE CROOKED SKY.

This is the season of the wine and the rose, and time for a walk in the meadow ;

The court of Spring has been denuded of the crow and the kite,

Through the clouds of bounty, the expanse of Rai (Teheran) has become the object of jealousy, to Tartary.

The caged bird has become distressed like me for the sake of the Fatherland ;

What crooked course is thine, O Sky !

What crooked conduct is thine, O Sky !

What a vengeful nature is thine, O Sky !

No creed is thine, no belief is thine, O Sky !

From the blood of the youths of the land, the tulip blossoms,

From grief for their tall stature (now laid low) the cypress bends its head ;

Beneath the rose-tree the nightingale has slunk because of this grief,

The rose too tears its coat of petals in their grief, like me.

What crooked course is thine, O sky, etc.

O, cause an upheaval in the surface of the earth with thy tears,

If thou canst secure a handful of dust from the earth of the mother country, throw it on thy head.

O, have some zeal and think of the worse times to come,
and shield-wise present thy bosom to thine enemy for
his bullet.

What crooked course is thine, O sky, etc....

My complaint against the enemy is due to what I feel for
my country ;

Whoever feels apprehensive of death is not a man ;

The lover's game with life is not a game of backgammon ;

If thou art a man, now is the time for battle.

What crooked course is thine, O sky, etc....

From the beginning Aref has never relied upon the world,

Like Khaiyam he has never given his hand to anybody
but the wine-flask ;

He has left his heart to none but the ringlets of the beloved ;

He has not preferred a hundred lives of shame to a good
name.

What crooked course is thine, O sky, etc....

دل غافل

سارنگک - ابو عطا

در سال ۱۳۲۸ ساخته شده

دل هوس سبزه و صحرا ندارد (ندارد)

میل به گلگشت و تماشا ندارد (ندارد)

دل سر همراهی با ما ندارد (ندارد)

ای دل غافل، نقش تو باطل، خون شوی ایدل، خون شوی ایدل

دلی دیوانه داریم، ز خود بیگانه داریم

ز کس پروا (جانم پروا، خدا پروا) نداریم

چه ظلمها که از گردش آسمان ندیدیم؟
 بغیر مشت دزد همزه کاروان ندیدیم!
 در این روزه بجز کرک دگر شبان ندیدیم
 به پای گل بجز زحمت باغبان ندیدیم
 بکوی یار جز حاجب یاسبان ندیدیم

خانه ز همسایه بد در امان نیست حب وطن در دل بد فطرتان نیست
 سگ بکسی بی سبی مهربان نیست رم کن از آن دام که آن دانه دارد
 ای دل غافل الخ ...

یوسف مشروطه ز چه بر کشیدیم آوخ که چون کرک خود او را دریدم
 بیرهنی در بر یعقوب دیدیم هیچ ز اخوان کسی حاشا ندارد
 ای دل غافل الخ ...

چند ز پلتیک اجانب بخواید تا بکی از دست عدو در عذابید
 دست بر آرید که مالک رقابید مرد بجز مرک تنها ندارد
 ای دل غافل الخ ...

همتی ایخلق کر ایران پرستید از چه در این مرحله ایمن نشستید
 منتظر روزی از این بدترستید صبر از این پیش دگر جا ندارد
 ای دل غافل الخ ...

کر نبری زنج توانگر نکردی این ره عشق است دلا بر نکردی
 شمع صفت سوز که تا کشته کردی "عارف" بیدل سر پروا ندارد
 ای دل غافل الخ ...

O IGNORANT HEART.

The heart cares not to go to the greenswards and the
 plains,

It cares not to go to the rose-walks for sight-seeing,

The heart has no desire to be our companion ;

This heart which has no patience, will soon turn into
blood !

O ignorant heart, vain is thy complaint,
Thou wilt soon turn into blood.
But we possess a mad heart.

It is a stranger to ourselves and we care not for
anyone.

What tyranny we have not experienced from the revolu-
tions of this world !

With the exception of a handful of thieves, we have found
no companions in our caravan ;

In this flock, save the wolf we have had no shepherd ;
For the rose, we have seen nothing but constant
worry from the gardener ;

In the lane of the beloved, save the curtain-holder, we
have seen no protector.

With a bad neighbour, a house is never in peace ;
The love of the fatherland is not to be found in the
heart of the evil-natured ;

Without a cause, a dog is not kind to anyone.
Keep away from that net as it is strewn with grain.

O ignorant heart, etc....

We drew out the Joseph of our constitution from the well,
But alas, like wolves we ourselves tore it into pieces.
We saw a shirt on the body of Jacob,
And from the brothers none cared to deny the guilt.

O ignorant heart, etc....

With the politics of foreigners, how long will you be asleep ?
How long will you keep suffering at the hands of the
enemies ?

Bring forth your hands for you lit. you are the master
of the situation.

A real man has no desire but that of death.

O ignorant heart, etc....

Have zeal, O people, if you worship Iran ;
 Why are you sitting at ease at this stage ?
 Are you in expectation of a day worse than this ?
 Further patience is no longer meet and proper.

O ignorant heart, etc...

Without taking pains, you will not become rich ;
 Swerve not, O heart, for this is the path of Love.
 Burn like a candle until you be killed ;
 The heart-lost Aref cares for nothing now.

O ignorant heart, etc...

زهد فروشان

این غزل در موقع جنگ جهانگیر ساخته شده است

هرچند باختند قماری کلان زدند	اندر قمار عشق تو بالای جان زدند
مستان جسور کشته در دین کشان زدند	با ترک چشم مست تو همدست چون شدند
افروختند چهره شررها بجان زدند	لولی و شان ز باده کلرنگ بای گل
هر جا دلی گذشت به تیر و کمان زدند	چشمش بدستیاری مژگان و ابرویان
دامن بر آتش این (پرویاکان) چیان زدند	غافل مشوز طبره و خال و خطش که دوش
بی موجی بملتی آتش بجان زدند	آتش بجان چند تن افتد که بیگناه
روزیکه پا بدایره امتحان زدند	از پرده کار زهد فروشان برون افتاد

PIETY VENDORS.

[The following poem was written at the time of the Great War and refers to the fact that everyone of the Governments at war had some partisans in Persia to help them in their game of politics.]

In the gamble of thy love, people staked higher than their
 lives, though they lost they played at higher stakes.

When they became associated with the Turk of the drunken
 eyes, these tipsters became emboldened and knocked
 at the door of those who had undermined the faith.

Like way-side dancing gipsies, with rosy wine, at the foot of the rose, they kindled their faces and set fire to our lives.

Her eyes with the help of her eye-lashes and her eye-brows, showered arrows from the bow wherever a heart was seen to pass.

- 5 Do not be unmindful of her curls and her mole and her beautiful down, for last night they fanned into a flame the fire of (mischievous) these propagandists.*

May fire consume the life of those sundry ones who, without a cause, set fire to the innocent heart of a whole nation.

The affairs of the vendors of piety were exposed on the day that they stepped into the circle of test and trial.

سلطنت حسن

یکی از شاه غزل‌های عارف (۱۳۳۷؟)

عشق مرزادت آن دو بازوی پر زور	قادر و قاهر توئی و ما همه مقهور
روی میوشان که بیش از این نتواند دید	جلوه کند آفتاب و روی تو مستور
شانه بزلفت مزین که خانه دلهاست	چوب مکن بیجهت بلانه زنبور
پای اجانب بریده گردد از ایران	چشم بد اندیش اگر ز روی تو شد دور
نخوت و کبر این قدر چرا و چرائی	از بن حسن دو روزه این همه مفرور؟
همدم بیگانگان مباش و بیرهیز	عاقبت از جنس بد ز وصله نا جور

THE SOVEREIGNTY OF BEAUTY.

[This poem is considered to be one of the masterpieces of Aref (1918).]

O Love, may thy two powerful arms never sustain any scathe! Thou art mighty and puissant, whilst we are weak and powerless.

Veil not thy face, for more than this we cannot brook to see,—the sun displaying itself while thy face is veiled.

* Referring to the German propaganda during the war.

Strike not the comb on thy ringlets, for many a heart has
its abode there; poke not a stick unnecessarily into
the hive of bees.

The foot of foreigners will be removed from Iran, if the
eye of the evil-thinker is removed from thy face.

Why all this pride and arrogance? Why art thou so 5
much deluded by this fleeting beauty?

Do not be the companion of foreigners, and keep aloof,
at least from the bad commodity, the ill-fitting patch.

تمدن بی تربیت نسوان

سفر نیمه راه (استانبول ۱۳۳۶)

بفکن نقاب و بگذار در اشتباه ماند
تو بر آن کسیکه میگفت رخت بمساح ماند
بدر این حجاب و آخر بدرا ز ابر چون خور
که تمدن ار نیامی تو به نیم راه ماند
تو از این لباس خواری شوی عاری و بر آری
بدر همچو گل سر، از تربتم ار گیاه ماند
دل آنکه روت با واسطه حجاب خواهد
تو مگوی دل که آن دل بچوال گاه ماند
بی صلح اگر تو بی پرده سخن میان گذاری
نه حریف جنگ باقی نه صف سپاه ماند
تو از آن زمان که پنهان رخ از ابر زلف کردی
همه روزه تیره روزم بشب سپاه ماند
نه ز شرم می نیارم برخت نگاه، ترسم
که برویت از لطافت اثر نگاه ماند

همه شب پناه بر درگه حق برم که عمری
 ز دو چشم بد رخ خوب تو در پناه ماند
 همه ترس من از آنست که خدا نکرده روزی
 سر ما به پشت این معر که بی کلاه ماند

ON CIVILISATION WHICH IMPARTS NO
 EDUCATION TO WOMEN.

Cast off the veil, and let that man remain in error, who
 said that thy face resembled the moon.

Tear off this veil and come out at last like the sun from
 behind the cloud, for if thou dost not do so, civilisation
 will stand half-way unprogressing.

Thou wilt be free from this dress of degradation and wilt
 bring out, thy head like a rose, if only grass may re-
 main to point out my grave.

The heart of the person who desires thy face to remain
 under a veil—call it not a heart, for it is only a bag
 of hay.

5 If in the cause of peace, thou wert to address without a veil
 there will not be an opponent ready for war, nor
 rows of soldiers.

From the day thou beganst concealing thy face under a
 cloud of ringlets, all my days have become dark like
 the pitch-black night.

It is not out of shame that I do not gaze at thy face, I am
 afraid, lest my gaze should leave its impression on it
 because of its delicacy.

All night I seek refuge in the Court of God, praying that
 all throughout life, thy fair face may be protected from
 the gaze of evil eyes.

All my apprehension is due to this fact that God forbid one
 day, we may go out of this gathering without reaping
 some advantage.

حجاب نسوان

در نمایش رجب ۱۳۴۱ در طهران

تا رخت مفید نقاب است دل چو پیچعات به بیچ و تاب است
 مملکت چو ترکست خراب است چاره خرابی انقلاب است
 یا درستی اندر انتخاب است

سنگدل بت آئینه رو باش با بدان چون سنگ با سبو باش
 خانهاش نگون کن عدو باش تا عدوی مملکت بخواب است
 ریشه بدان برکن از جهان گشته امتحان
 تو این بدان (تو این بدان تو این بدان) تو این بدان
 هست امید ریشه تا در آب است

امان که خصم خیره گردد در انتخاب چیره گردد
 بدان که روزگار ملت چو طره تو تیره گردد
 شهنه مست و شیخ ۳، کتاب است

سر بسرز «رشت و یزد و کرمان» «فارس» تا بصفحه «صفا هان»
 از «عراق» و خطه «خراسان» ز اشک رنجبر بروی آب است
 عقل نیست جان در عذاب است

عبرت از گذشته ات گرفتن بایدی بس است خوردن و خفتن
 «رستم» انتخاب کن که دشمن کینه جو چو «افراسیاب» است

جمله بیچ و خم کار ملک جم ، چون رخت صنم
 ز بیش و کم (ز بیش و کم) ز بیش و کم
 این دو پشت پرده حجاب است

A SONG.

[An appeal to elect right men to the Parliament.]

As long as thy face is imprisoned by the veil, thy heart is
restless and uneasy like the twist of the veil.

Like thy tipsy eyes the country is topsy-turvy, the remedy
of this evil is a revolution,

Or a righteous conduct of the elections.

Be a shining-faced but a hard-hearted beloved, and to the
evil ones be like a stone to an earthen pot.

Be an uprooter of the household of the foe, when the enemy
of the kingdom is asleep.

The root of the evil ones—dig out of the world—it has been
well established by experience—thou shouldst know,

That as long as the root is able to get water, there is
the hope (of the plant sprouting up).

May God protect us from the day when the enemy gets
insolent, (and) in the elections he emerges triumphant!

Remember that the affairs of the nation will be black like
the colour of thy locks.

The police chief is intoxicated and the Shaikh is
without the Book.

Through and through from Rasht and Yezd and Kerman,
from Fars to the district of Isfahan,

From Iraq to the province of Khorasan,—everywhere there
is a flood through the tears of the labourers.

Want of wisdom is the cause of the soul's agony.

Let us take warning from the past, of eating and sleeping
we have had enough.

Elect a Rustam, for the enemy is vengeful like Afrasiab.

All twisted and distorted are the affairs of the kingdom of
Jamshid—like thy face, O fair one—more or less these
two (thy face and the ignorant affairs) are hidden be-
hind a veil.

تصنیف ماهور

دو بند از تصنیف معروفی است که بمناسبت انقراض سلسله قاجاریه و طلوع دوره پهلوی در شب ۶ شعبان ۱۳۴۲ در کنسرت عارف خوانده شد.

روی اندر موی منشور	روی دلکش موی دبجور
کو کشد جز دست جمهور	دست گز این غر فیه این حور
ساغر زرین شکسته	ساقی از این دور خسته
پاره کن این سیم ناجور	مطر با ای بی خجسته

دل شکستی دل شکستی زین پس دگر با جان مخموران مکن بازی
تو ای چشم مخمور.

يك نوای نازه بنسواز	ساز از نو باز کن ساز
نار را کن كوك ماهور	چون در آمد شور شهنواز
دور كیوان بارگاهی	بسیایه جم جایگاهی
وسمه بود و ابروی کور	وان قدر قدرت گواهی
بایدت در زندگانی	ترک نغمه خسروانی

از سروش از سروش آسمانی نغمه های روح بخش «پهلوی»
بشنو از دور.

A SONG.

[This famous song was composed to end the Kajjar regime with the help of Pahlavi.]

The heart-ravishing face and the black hair,—the face
covered by the diffused tresses.

What arm can bring out this fairy from her parlour except
the hand of the republic ?

Because of these evil times, the Saki has broken her golden
cup.

O auspicious musician, do thou snap too thy tuneless strings,
Thou has broken the heart ; thou hast broken the heart; play
not henceforth with the life of the distressed, O thou
tipsy eyes.

Re-tune thy harp afresh, strike up a new and fresh song
As we are tired of the tune Shanaz tune up the instrument
for playing the Mahoor.

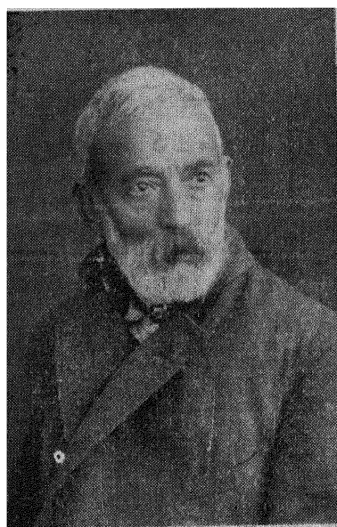
The titles of the Kajjars—though they were like Jamshid,
though their reign was the court of the seventh heaven,
Though their power was like the rule of destiny, this was a
decorative dye for the eyebrows of a blind person.

Thou oughtst to abandon the tune Khosravani in thy
life-time.

From the heavenly Sarosh thou must hear from afar, the
soul-ravishing songs of Pahlavi.

عبرت

میرزا محمد علی مصاحبی متخلص به
«عبرت» فرزند میرزا عبدالخالق در سال
۱۲۸۴ هجری در اصفهان متولد گردیده
از شعرای آن سامان میباشد و مدتهاست
در طهران مقیم و بشغل کتابت مشغول
بوده عضو انجمن ادبی ایران میباشد.

EBRAT.

Mirza Mahomedali Masahebi Ebrat born at Isfahan in 1374 A.H.

اعتماد بنفس

خرّم و خوش بگذرانند روزگار خویش را	گر بیزدان وا گذارد بنده کار خویش را
بهرما برهم نخواهد زد مدار خویش را	شکوه بیهوده است از اوضاع کیتی کاسمان
بر مراد خود بده انجام کار خویش را	گر بدست اندر آغاز اختیاری داده اند
خود بپر نی منت بیگانه بار خویش را	شانه هرگز زیر بار منت مردم مبر

هر که خواهد در گلستان جهان باشد عزیز
 بر گزینند بر کل بیگانه خار خویش را
 من که در دل هم نمیخواهم خیالش بگذرد
 چون توأم دید با اغیار یار خویش را؟
 می کشد هر جا که میخواهد عنایت را بجبر
 چون بدست غیر دادی اختیار خویش را
 می کند از آشنایان یار ما بیگانگی
 کوئی از دشمن نداند دوستدار خویش را
 خاطر مجموع خواهی گرد مه رویان مگرد
 ورنه رو میکن پیریشان روزگار خویش را
 در کند از من گرامی تر شکاری نیست
 خوار مگذار ای عزیز من شکار خویش را

بنده خدمت گذاری نیست چون «عبرت» ترا

خواجگی کن بنده خدمت گذار خویش را

SELF RELIANCE

If a man were to resign (the result of) his affairs to the Almighty, he can live his life happy and in joy.

Complaints about the state of the world have no sense, for the sky will not upset its own fulcrum (for its revolutions), for our sake;

If freedom of choice has been given thee from the very beginning then bring to an end thy work and affairs according to thy own wish.

Bend not thy shoulder under the load of other people's obligation; bravely sustain thy own load without undergoing the obligation of a stranger.

Whoever wishes to be happy in the garden of this world, prefers his own thorn to the rose of a stranger. 5

I who do not wish to entertain even the thought of it,—how can I bear to see my beloved in the company of others?

Shouldst thou leave thy control in the hands of another, he will hold the reins and drive thee by force to whatever place he wishes.

Our friend has become aloof from her companions; perhaps she cannot distinguish her own friend from an enemy.

Seekest thou a mind at peace, then hover not around the fair-faced, or else go and have thy time and life distracted.

- 10 No more precious prey can fall in thy net than me ; O beloved, hold not thy prey in such contempt.
As thou hast not a slave rendering willing service like Ebrat, be a master of this faithful and willing servant of thine.

قناعت

هنر و فضل اگر مایه جاه و خطر است
سفله گان بهره ور از نعمت و نازند ولی
شهره بودن به هنر علت دانائی نیست
هر که را دولت دنیای دنی دست نداد
خرم و دلخوش و سرسبز بود در همه عمر
بیشتر هر که شد از مال جهان کام روا
مفلسی را که بلند است نظر در برمن
روز نوروزی نو چون رسد از خوان کرم
هر که را گنج قناعت بود و عزت نفس
ملکت دنیی و آن نعمت و نازی که در اوست
«عبرت» آنرا بخوشی میکذرد عمر عزیز

بی هنر از خطر و جاه چرا بهره وراست
قوت مردان خردمند ز خون جگر است
ای بسا مردم نادان که بدانش سمر است
فارغ از هر غم و آسوده زهر درد سراسر است
آن تھی دست که چون سرو سهی بی ثمر است
غالب آنست که حرص و طمعش بیشتر است
برتری در شرف از منعم کوتاه نظر است
خواجه اینگونه چرا در طلبش در بدر است؟
در نظر خوار تر از خاک رهش سیم و زراست
در بر نعمت عقبی چو نهی مختصر است
که ز اوضاع جهان گذران بی خبر است

دعای نیم شب

صبا غباری ازان آستان با آورد
به بینوائی ما دید و کیمیای مراد
چرا زد دست دم دامن دعای سحر؟
دعای نیم شب و ورد صبحگاهی بود
هوای امن و سلامت ز سر برفت ان روز
برفت جان دل و عقل و هوش و دانش و دین
کشید جذبه عشقم ز کعبه رخت بدیر

برای مردمك دیده تو تیا آورد
ز خاک در گه میخانه بهر ما آورد
که دوست را بکنار من این دعا آورد
که دلستان مرا بر سر و فا آورد
که عشق بر سر ما فتنه و بلا آورد
بین که بر سر ما عاشقی چها آورد
بین مرا بکجا برد و از کجا آورد؟

مرا نخواست اگر دوست رند و باده پرست
 از آن ز میکده بیرون نغیروم؛ که ببرد
 دعای دولت پیر مغان و طیفه ماست
 بملك هر دو جهان «عبرت» التفاتش نیست
 میان حلقه دردی کشان چرا آورد؟
 کدورت از دل من باده و صفا آورد
 که حق بنده نوازی نکو بجا آورد
 کسی که از دو جهان روی در خدا آورد

خدمت خلق

هزار شکر دل از خانقاه بر کندم
 شدم ز صحبت پیرمغان چو بر خوردار
 بکوی میکده رحل اقامت افکندم
 همین باینکه ز سالوس زهد میورزم
 دل از مصاحبت شیخ شهر بر کندم
 بعیب خویشتم باز گشته دیده دل
 که کس ز اهل خرابات نیست مانندم
 مرا ب عمر همین يك صفت پسند افتاد
 بین که نا بچه اندازه من هنر مندم
 تو همچو ابر بر اوضاع نا گوار جهان
 که بهر راحت خود رنج غیر نیسندم
 چو نیست يك و بد دهر را ثبات و بقا
 همی بگرمی و من همچو برف میخندم
 هزار گونه جفا گر بینم از مردم
 بهر چه میرسد از روزگار خورسندم
 کنم تحمل و از شکوه لب فرو بندم
 بچشم خلق شوم خوار گر عزیز تراست
 که آفریده برای همین خداوند
 ولی دروغ که عبرت نکیرد از پندم
 دروغ نیست ز «عبرت» مرا نصیحت و پند

SERVICE OF HUMANITY.

A thousand thanks that I have removed my heart from the monastery, and have made my lodging in the lane of the tavern.

Since I have benefitted in the companionship of the old magian, I have made my heart cease its association with the Shaikh of the city.

Believe not that I am practising piety through hypocrisy for, amongst the frequenters of the tavern, there is none (so lost), like me.

The eyes of my heart have been opened to my defects and deficiencies; behold to what extent I have now become clever.

5 In all my life, I have always approved of this one quality, that I should never prefer the worry of others for my own comfort.

Over the unpleasant affairs of the world, like a cloud, thou pourest tears, whilst like snow, I fall and smile.

As the good and evil of life have no permanency, I am happy at whatever that comes to me in life.

Should I receive a thousand kinds of ill-treatment from people, I bear them patiently and close my lips on complaint.

May I be held in contempt by the world, should I in my eyes hold my child dearer to the child of a stranger.

10 How can my mind be grieved in rendering my service to mankind for, my Creator has created me for this very work.

I with hold not from Ebrat all sorts of advice, but alas, he takes no caution and lesson (ebrat) from such counsel of mine.

یاری یاران

که دل خوش بود از دیدار یاران	خوسا و خرّما آن روزگاران
که دور افتاده ایم از غمگساران	دل غمگین ما ناشاد از آنست
رفیقان یکدگر را دستیاران	پایان رفت آن دوران که بودند
که افتادند از پا خاکساران	مگر صاحب‌دلی دستی برآرد
• بیخشايد بحال دلفکاران	مگر از یمن همت اهل حالی
قراری ده بکار بی قراران	مقررشد ترا چون کشور حسن
نشاید دشمنی با دوستداران	نباید ز آشنا یگانگی جست
خزان دارد ز بی فصل بهاران	جوانی را بود پیری ز دنبال
بیاد آر از پریشان روزگاران	بشکر خاطر مجموع گاهی
• مراد خاطر امید واران	بر آور چون بکام دل رسیدی
زمستان پرس نی از هوشیاران	برو «عبرت» طریق عشق ورندی

FRIENDSHIP OF FRIENDS.

O happy and delightful were those days when the heart was
in joy at the sight of friends.

Our sorrowing heart is unhappy now for this reason, that it
is lying far away from sympathetic companions.

That period when friends were extending the hand of
friendship has come to an end.

Perchance a generous master may extend his hand of
help, for the destitute are fallen miserably.

And perhaps the bounteous generosity of the people of 5
insight may afford relief to the distressed at heart.

As the realm of beauty has been assigned to thee, thou
canst put at rest the affairs of the restless.

It is not right to act as strangers to one's acquaintances,
it is improper to bear feelings of enmity for one's
friends.

Youth has invariably old age in its wake ; autumn surely
follows in the wake of spring.

In rendering thanks for thy cool and collected mind, bring
to thy mind the condition of the distressed in life.

When the desire of thy heart is fulfilled, fulfil the cherished 10
wishes of those who live in hope.

Go, Ebrat, ask for the ways of love and a Bohemian life
from the toppers and not from the sober.

رند میخانه

بید است که بازهد نباشد سروکاری	آنرا که نهانی سروکار است بیاری
ای شیخ ترا با من درویش چه کار است	من رندم و بازهد ندارم سروکاری
آن جنت موعود ترا باد که ما را	طرف چینی بس بود و طرفه نگاری
در حشر بجز خون رزو و زر کسان نیست	در کردن من خونی و بردهش توباری
دانا که کس از دانش او بهره نیابد	نخلی است که آنرا نبود برکی و باری
تا کی بودم گوش با فسانه واعظ	کو زمزمه چنگی و کو نغمه ناری؟
باشد اثرش بیش ز ورد سحر شیخ	آهی که شبانگاه کشد باده کساری

- شاگرد نه من از مرحت باده فروشم او راست بهرجا گذری شکر گذاری
 مادرد کشان صاف دلانیم وزکس نیست در آینه خاطر ما زنک غبشاری
 زاهد مجرم ساکن و راهب بکلیسا جز میکده ما را نبود جای قراری
 قلاش و خرابانی ورنه دیدیم و نداریم جز بامی و معشوق چو «عبرت» سروکاری

THE RAKE OF THE TAVERN

It is apparent that he who concerns himself much with piety is secretly having much concern with some sweetheart. O Shaikh, what hast thou to do with a poor Dervish like me? I am a libertine and have nothing to do with (thy form of) piety.

That promised Paradise may always be thine, for to us, a garden side with a doll of a beloved, is enough.

On the Day of Judgment with the exception of the blood of the vine and the gold of others, no other blood will be on my head and no other load on thy shoulders.

- 5 The wise man from whose wisdom nobody can gain a benefit, is like a date-tree without any fruit.

How long shall I lend my ear to the fiction of the preacher, where is the music of the harp and the notes of the guitar?

More potent in effect than the morning recitals of the Shaikh, is the sigh which the drunkard heaves in the dead of night.

Not only I am grateful for the favours of my wine-seller, everywhere one goes, there is one to thank and praise him.

We are the pure-hearted drainers of dregs and in the mirror of our hearts, there are no stains of the rust of ill-will for any one.

- 10 The pious man resides in the sanctuary and the monk in the church, but we have no resting place for us except in the wine-house.

We are libertines and tavern frequenters and rakes, and like Ebrat, with the exception of the wine and the beloved, we have no concern with any one.

عشقی

آقا میرزاده محمد رضاخان متخلص
 به «عشقی» فرزند حاجی سید
 ابوالقاسم کردستانی در سال
 ۱۳۱۲ هجری در همدان متولد
 گردیده اوایل عمر مسافرتی به
 اصفهان و طهران نموده در موقع
 جنگ جهانیگیر در جزو مهاجرین
 به اسلامبول رفته و در آن مسافرت
 نمایش معروف رستاخیز را انشاد
 نمود آخرین آثار او که از

شاهکار هایش محسوب میشود کفن سیاه و سه نابلو ابدال است در سنه ۱۳۰۳

شمسی در طهران مقتول گردید.

ESHQI.

Syed Mirzadeh Eshqi was born at Hamadan in 1312 A.H. In his short life he had written many poems of which *The Rastakhiz*, *The Kafan-e-Siha* and *The Ideal* were best received. We have given here the *Rastakhiz* and selections from the *Ideal*. He died at Teheran in 1925 A.D. at the young age of 30.

NOTE.

[In the poems here given Eshqi has departed from the old classic forms of Persian poetry, and adopted what he himself calls a new style and mode. To European readers I am sure! these poems will make a special appeal. In the first poem, the various places referred to are the valleys and villages of Shemran, a hilly summer station about ten miles to the north of Teheran.]

اید آل

(منتخبات)

شب ماهتاب

فصل بهار

اوائل گیل مرغ است و اتمهای بهار
نشسته ام سر سنگی کنار يك دیوار
جوار دره «در بند» دامن کھسار
هموای «شیران» اندک ز قرب مغرب تارا

هنوز بسد اثر روز بر فراز «اوین»^۲

۲

نموده در پس که آفتاب تازه غروب
سوادشهر «ری» از دور نیست پیدا خوب
جهان نه روز بود در شمر نه شب محسوب
شفق ز سرخی نیمیش بیق آشوب

سپس ز زردی نیمیش پرده زرین

۳

چو آفتاب پس کوهسار پنهان شد
ز شرق از پس اشجار مه نمایان شد
هنوز شب نشده آسمان چراغان شد
جهان ز پر تو مهتاب نور باران شد

چو نو عروس سفید اب کرده روی زمین

۴

اگرچه قاعدتاً، شب سیاهی است پدید
خلاف هر شبه امشب دگر شبی است سپید
شما به هر چه که خوبست ماه میگوئید؛
بیا که امشب ما هست و دهر رنگ امید

بخود گرفته همانا در این شب سیمین

THE IDEAL

(SELECTIONS.)

A MOONLIGHT NIGHT.

It is the beginning of the season of the red rose and the end 1
of spring ;

I have sat on a stone by the side of a wall,
Near the valley of Darband skirting the hilly region ;
The expanse of Sheinrau is a little dim by the approach of
the evening,

The remnants of the day still being visible over the
village of Evin.

Behind the mountains the sun had just set, 2
From afar the dim outlines of Rai (Teheran) are not quite
visible ;

The world could be said to be enjoying neither the day nor
the night ;
The twilight through its red rays looked partly like a
banner of revolt,

And through its yellow portion looked partly like a
curtain of gold.

When the sun went down behind the mountain and hid itself, 3
From the East, behind the trees, the moon raised its face.
Though the night was just beginning the sky was fully
illuminated,

The whole world was lit up by a brilliant moonshine,
And the earth like a new bride was powdered white.

Although in the regular course the night is darkness mani- 4
fest,

In opposition to other' nights to-night is a white-lit night.
Whatever you find beautiful you call it the moon ;
Come, for to-night is fair, and the colour of hope the world
Has taken, verily in this moonlight night.

جهان سپید تر از فکرهای عرفانی است
رفیق روح من آن عشقهای پنهانی است
درون مغزم از افکار خوش چراغانی است
چرا که در شب مه فکر نیز نورانی

چنانکه دل؛ شب باریک تیره است و، حزین

۶ نشسته ام به بلندی و پیش چشم باز
بهر کجا که کند چشم کار چشم انداز
فتاده بر سر من فکرهای دور و دراز
بدان سرم که سوی آسمان کنم پرواز

فغان که دهر به من پر نداده چون شاهین

۷ فکنده نور مه از لابلای شاخه بید
به جویبار و چمنزار خال های سپید
بسان قلب پر از یاس و نقطه های امید
خوش آنکه دور جوانی من شود تجدید

ز سی عقب بنهم پا بسال بدستمن

۸ درون بیشه سیاه و سپید دشت و دمن
تمام خطه «تجربش»^۱ سایه و روشن
ز سایه روشن عمرم رسید خاطر من
گذشته های سفید و سیاه ز سوز و محن

که روزگار گهی تلخ بود و گه شیرین

۹ به ابر پاره چو مه نور خویش افشاند
بسان پنبه آتش گرفته مه‌اند
ز من مپرس که کبکم خروس میخواند
چو من ز حسن طبیعت که قدر می داند

مگر کسان چو من موشکاف نازک بین

The world is whiter than thoughts spiritual ; 5
 The companion of my soul are all those hidden loves ;
 My mind is from inside illuminated by happy thoughts to-
 night ;
 For during moonlight nights our thoughts too are lit up,
 Just as the heart is sad on a dark and dismal night.

I am sitting on an elevated place and before my eyes the 6
 vista clears ;
 Wherever my eyes wander a scene presents itself.
 Thoughts from afar and away are wafted to my mind,
 Till I feel inclined to fly away to the heavens,
 But alas, no wings are given to me as to the royal
 hawk.

The moon was shedding its light through the interstices of 7
 the branches of the willow tree ;
 The streamlet and the lawn it dotted with white silvery spots,
 Like the dots of hope in a hopeless heart.
 Happy I would be if my years of youth were rejuvenated,
 If from thirty I could again step back into my
 twentieth year.

Under the forest trees is the shadow, and silver white are 8
 the plains,
 The expanse of 'Tajrish is shade and moonlight,
 Which reminds me of the lights and shades of my life,
 The bright and dismal past chapters of sympathy and sorrow ;
 For life has at times been sweet and at times bitter.

On the scattered clouds when the moon sheds its rays, 9
 They look like cotton heaps that have caught fire ;
 Ask me not for a description for I stare in admiration ;
 Who can appreciate the beauties of nature like me,
 Except those who are close and keen observers like
 myself ?

۱۰. حباب سبز چه رنگ است شب ز نور چراغ؟
 نموده است همان رنگ ماه منظر باغ.
 نشان آرزوی خویش این دل بر داغ
 ز لابلای درختان همی گرفت سراغ
 کجا است آنکه بیاید مرا دهد تسکین
۱۱. چو زین سیاحت من یکدو ساعتی بگذشت
 ز دور دختر دهقانکی هویدا گشت
 قدم بنماز بکافوروش زمین می هشت
 نظر کنان همه سویم ناک بر در و دشت
 چو فکر از همه مضمون مردمان ظنین
۱۲. تنش نهفته بجادر نمازی آبی گوی
 برون فتاده از آن پرده چهره گلگون
 در آن قیافه گه شادمان و گه محزون
 بصد دلیل بد آثار عاشقی مشحون
 ز شور عشق نشانها در آن لب نمکین
۱۳. برسم بوشش دو شیزگان شمرازی
 ز حیث جامعه نه شهری بد او نه دهقانی
 بر او تمام مزایای حسن ارزانی
 شبیه تر بفرشته است تا به انسانی
 مرددم که بشر بود یا که حورالعین
۱۴. چو روی سبزه لب جو نشست آهسته
 بد او چو شاخ گلی روی سبزه ها رسته
 شد آن فرشته در آن سبزه زار گلدسته
 گل ارچه بود شد از سبزه نیز آروسته
 هم اوز سبزه و هم سبزه یافت زو تزئین

At night what light the lamp gives with a green lampshade,— 10
 In the very colour the moon was bathing the side of the
 garden ;

This full-branded heart about its yearning wish
 Is searching through the interstices of the trees,

O where is one that would come to me and soothe
 my heart?

When a couple of hours had passed over this my ramble, 11
 A daughter of a peasant came to view from afar ;
 With graceful steps she was treading the camphor-white
 earth,

She was looking all round her over the plains as if with fear,
 Like the all-suspicious thoughts of suspecting
 people.

Her body was hidden in a wrap of azure hue, 12
 And from within that wrap a rose-coloured face was seen ;
 In those features, at times happy, at times sad,
 A hundred proofs were there to disclose the effects of love ;

The turmoil of love showed its signs on those
 beautiful lips.

She was clad in the habit of the girls of Shemran, 13
 From her dress she was neither a city girl nor a village
 dweller ;

All the charms of beauty seemed to have been bestowed on her.
 She resembled more the angel than the human kind,

And I almost doubted whether she was a mortal
 or a black-eyed fairy.

When she sat down on the lawn by the side of the stream, 14
 She looked like a sprig of rose just sprouting out of the
 greensward ;

That angel was a bouquet of roses midst the green verdure,
 A rose as she was, she gained in beauty in a green setting,

And the verdure through her, and she through
 the verdure, enhanced each other's charms.

- ۱۵ فتاده زلفش ز دوسوی بر جین سپید
تلاء لوای بعدارش ز ما هتاب پدید
بسان آئینه‌ای در مقابل خورشید
نه هیچ عضو مر او راست قابل تنقید
نه هیچ وصف مر او راست درخور تحسین
- ۱۶ نگاه مردمک دیده اش سوی بالا است
عیان از این حرکت کو توجهش بغداد است
و یا در این حرکت چیزی از خدا میخواست
گهی نظر کند از زیر چشم بر چپ و راست
چنان که در اثر انتظار منتظرین
- ۱۷ سیاهی‌ای بهمین دم ز دور پیدا بود
رسید پیش جوانی بلسند بالا بود
بآب و رنگ همی بد نبود زیبا بود
ز حیث جامه هم از مردمان حالا بود
کلاه ساده و شلوار و جاکت و بوتین
- ۱۸ (جوان): سلام مریم‌مه یاره. (مریم): کیست ایوانی؟
(جوان): منم نترس عزیز از چه وقت اینجائی؟
(مریم): توئی عزیز دلم؟ به چه دیر میآئی!
سپس در آن شب مه آن شب تماشائی
شد آن جوان بر آن ماهیاره جای گزین
- ۱۹ دگر بقیه احوال پرسسی و آداب
به ماچ و بوسه بجا آمد اندر آن مهتاب
خوش آنکه بر رخ یارش نظر کند شاداب
لبس نجیب و قلبش کند سؤال و جواب
برای من بخدا بارها شد است چنین

Her curly locks were falling by the two sides of her white forehead, 15

And through the moonlight her cheeks were glistening
Like the mirror before the light of the sun.

Not a single limb of hers could bear comment,

Not a charm of her handsome figure was capable
of adequate description.

The pupils of her eyes were directed upwards, 16

The movement showed that her thoughts were drawn to-
wards God ;

Or by that movement she wished something from God,

For at times she cast her glance languidly to the right and
to the left,

As an expectant person does, waiting for someone.

At that very moment a dark shadow was visible at a 17
distance

It drew near, it was a fine tall youth ;

In charm and colour he was not bad, he was fair ;

From his dress he also seemed to be a modern youth

Clad in a plain hat, a coat and trousers and boots.

(The youth) : Good evening, Mary, my moon. (Mary) : O, 18
who art thou ?

(The youth) : Fear not, dear, it is I ; how long hast thou
been waiting here ?

(Mary) : So thou art here, darling of my heart ! Why art
thou so late ?

Then on that moon-lit night,—the night of sight-seeing

That youth sat down by the side of that moon-like
beauty.

Then the customary enquiries about each other 19

Were made through kisses under that moonlight ;

Happy is he who looks into the face of his beloved with joy ;

Their lips move not, but their hearts make the questions and
the answers ;

By God, to me so often has this happened !

- ۲۰ پس از سه چار دقیقه برد دست آمد
دو شیشه سرخ ز جیب بغل برون آورد
از آن دو ای که آتش بدردشان میخورد
نخست جام به آن ما هرو تعارف کرد
(مریم): هزار مرتبه گفتم نمی خورم من از این
- ۲۱ (جوان): بخور که نیست به از این شراب اندر دهر
(مریم): برای من که نخوردم بتر بود از زهر
شراب خوبست اما برای مردم شهر
که هست خوردن نان از تنور و آب از نهر
نشاط و عشرت ما مردمان کوه نشین.
- ۲۲ (جوان): ولم بکن کم از این حرفها بزن ده بیا
بخور عزیز دلم. (مریم): من نمیخورم والله.
(جوان): بخور ترا بخدا. (مریم): من نمیخورم بخدا.
(جوان): بخور بخورده بخور. (مریم): ای ولم بکن آقا،
خودت بنوش از این تلخ باده تنگین،
- ۲۳ (جوان): بخور تصدق بادام چشمهات بخور
فدای آن لب شیرین تر از نبات بخور
ترا قسم بتمام مقدسات بخور
ترا قسم بخداوند کائنات بخور.
(مریم): پنا شراب کم اسم خدا ببر بیدین.
- ۲۴ (جوان): ترا قسم بدل عاشقان افسرده
بفمنچه های سحر نا شکفته پثر مرده
بمرگ عاشق نا کام نوجوان مرده
بخور بخورده بخور نیم جرعه یک خورده.
چو دید رام نکردد بحرف ماه جبین

After a few minutes the man put his hand forth 20
 And drew out a couple of red flasks from his coat pocket,
 Of that drink which very well suited their disease that night ;
 The first cup he offered to that moon-faced damsel

(Mary): A thousand times I have told thee I drink
 not this.

(The youth): Do drink for there is no better wine in the 21
 world ;

(Mary): 'To me who do not drink, it is worse than poison ;
 Wine is good but it is so for the city people ;
 The simple fare of bread fresh from the oven and stream water
 Are the joy and luxury of us mountain people.

(The youth): Let go this talk and cut short these words, 22
 Do drink, my dear heart. (Mary): No, I will not.

(The youth): For heaven's sake drink. (Mary): For heaven's
 sake I won't.

(The youth): Drink, please drink, do drink. (Mary): O please
 leave me,

Drink thyself of this bitter and disgraceful drink.

(The youth): May I be dedicated to the almonds of thy 23
 eyes, do drink ;

May I be sacrificed to those lips sweeter than sugar, O
 please drink,

I adjure thee by all that is holy, do drink.

I ask thee in the name of the Creator of the Universe, do drink.

(Mary): For the sake of drink take not the name of
 God, O heretic !

(The youth): I ask thee in the name of the hearts of 24
 withered lovers,

I ask thee in the name of those shrivelled up buds which did
 not blossom at dawn,

I ask thee in the name of the young and luckless lover
 who has perished,

Drink a little, drink only half a cup.

When he saw that his moon-faced beloved could
 not be persuaded by words,

۲۵

همی نمود پر از می پیاله را و آن پس
 همی نهاد به لبهاش او همی زد پس.
 دل من از تو چه پنهان همی نموده هوس؛
 که کاش ز آن همه اصرار قدر بال مکس؛
 بمن شدی؛ که بزودی نمودی تمکین.

۲۶

خلاصه، کرد باصرار نرم یارو را
 بزور روی ز رو برد نازنین رو را
 نمود با لب وی آشنای دارو را
 خوراند آخر کار آن نمیخورم گو را
 نه دو پیاله نه سه نه چهار بل چندین

۲۷

پس از سه چار دقیقه ز روی سنگولی
 شروع شد بسخن های عشق معمولی
 تصدقت بروم به! چقدر مقبولی؟
 تو از تمام دواهای حسن کیسولی!
 قسم بعشق تو شیرین تری ز "سا خالین"

۲۸

سخن گهی هم در ضمن شوخی و خنده؛
 بد از عروسی و عقد و نکاح زببند؛
 شریک بودن در زندگی آینده
 پس آن جوان بی تفریح پنجه افکنده؛
 گرفت در کف از آن ماه گیسوی بر چین

۲۹

کشید نعره که امشب بهشت "در بند" است
 رسد به آرزوی هر که آرزومند است
 دو دست من بسر زلف یار پیوند است
 بریز باده بحلقم که دست من بند است؛
 بجای نقل بنه بر لبم لب شکرین

He brought before her sight that cup full of wine, 25
 He took it to her lips, but she brushed it aside.

I need not hide it from thee that my heart was so
 inclined,

That would to God, of all this persuasion only the minutest
 portion

Were urged before me, with promptitude I would
 have accepted it.

In short the beloved was softened by his persistence ; 26

By his unabashed insistence the fair-faced damsel was
 abashed,

Her lips were made acquainted with wine.

And after all, she who swore she would not drink, was made
 to drink

Not two, not three, not four, but many a cup.

After a few minutes, inebriated and tipsy, 27

The ordinary parlance of love began ;

May I die for thee ! O, how sweet art thou !

Thou art a capsule of all the medicines of beauty !

I swear by thy love thou art sweeter than sweets.

Midst jokes and laughter the conversation turned at 28
 times

To betrothal and the happy state of marriage ;

To become partners in the life to come ;

Then the youth stretched forth the hand of joy,

And took in his hands the curly locks of that fair
 moon.

He urged : To-night Darband is indeed a Paradise, 29

The one who yearns in desire would meet with his desire ;

My two hands are engaged with the tresses of my beloved,
 Pour wine in my throat for my hands are busy,

And for some sweets put thy sweet lips on mine ;

۳۰ بروی سبزه شب ماهتاب و با مه جفت
 بیار باده که شکر خدای باید گفت
 ز بعد آنکه مر این نکته چو در راست
 ز بسکه جام بهم خورد گوش من بشمفت

بنام شکر پیای صدای جین، جین، جین

۳۱ بروی دشت و دمن ماهتاب تابیده
 هر کجا نگری نقره گرد پاشیده
 بروی سبز چمن آن دو یار خوابیده
 مرا ز دیدنشانی لذتی است در دیده

چگویمت که طبیعت چگونه باشد همین

۳۲ صدای قهقهه مرغ کوهسار آید
 غریو ریختن آب از آبشار آید
 ز دور زمزمه سوز ناک تار آید
 در این میانه صدائی از آن دو یار آید

ز فرط خوردن لبهای زیر بر زبرین

۳۳ وزان ز جانب تو «چال» بادی اندک سرد
 که شاخهای درختان از آن تکان میخورد
 همی گذشت چو از خوابگاه آن زن و مرد
 برای شامه من بوی عشق میآورد

هزار بار به از بوی سنبل و نسرین

On a greensward, on a moonlight night, in the company of a moon-like beloved 30

O bring wine, for God should be thanked for all this.

After these words were uttered

They drank together so many cups that my ears heard,

In the name of rendering thanks, the constant
clinking of their glasses.

The moon was shining all over the plains, 31

Everywhere thou mayest look, silver powder seemed to have
been spread ;

Over the green lawn those two lovers are resting,

And their loving sight is a charm to my eyes.

How shall I describe, how nature seemed to me
this instant ?

The soft singing of the mountain birds comes to my ears, 32

The constant sound of the distant waterfalls comes to my
ears,

And the touching whispers of a harp, played afar, come to
my ears ;

Amidst all these sounds, from those two lovers comes to my
ears

The constant sound of the meeting of lips with lips.

And then, there from the side of Tughal there came a slightly cold breeze, 33

Which gave a gentle shake to the branches of the trees.

Passing over the resting place of the couple,

It brought to my nostrils the fragrance of love,

A fragrance a thousand times superior to the per-
fume of the jessamine and the rose.

مرگ مریم

خزان

- ۳۴ دو ماه رفته ز پائیز و برگ ها همه زرد
فضای شمران از باد مهرگان پر گرد
هوای "در بند" از قرب ماه آذر سرد
پس از جوانی پیری بود چه باید کرد؟
بهار سبز به پائیز زرد شد منجر
- ۳۵ بتازه اول روز است و آفتاب بناز
فکننده در بن اشجار سایه های دراز
روان بروی زمین برگها ز باد ایاز
بجای آن شبی ام بر فراز سنکی باز
نشسته ام من و از وضع روزگار پیکر
- ۳۶ شعاع کم اثر آفتاب افسرده
گیاه ها همگی خشک و زرد و پژمرده
تمام مرغاب سر زیر بالها برده
بساط حسن طبیعت همه بهم خورده
بساف بیرق غم سرو آیدم به نظر
- ۳۷ بجای آنکه نشینند مرغهای قشنگ
بروی شاخه کل خفته اند بر سر سنگ
تمام دره "در بند" زعفرانی رنگ
ز قال و قیل بسی زاغهای زشت آهنگ
شده است بیشه پر از بانك غلغل منكر
- ۳۸ نحیف و خشک شده سبزه های نورسته
کلاغ روی درختان خشک بنشسته
زهر درخت بسی شاخه باد بشکسته
صفا ز خطه ییلاق رخت بر بسته
ز کوه پایه "همی خرمی نموده سفر

THE DAY OF MARY'S DEATH.

Two months had passed over the autumn, the leaves were 34
all yellow,

The expanse of Shemran was full of dust through the
autumnal wind,

The climate of Darband was cold through the approach of
the winter month Azar,

Youth is followed by old age, there is no help,

The green spring has been drawn into the yellow
autumn.

The day has just dawned, and the sun gracefully 35

Is drawing long shadows from the foot of the trees :

The autumnal wind is driving the leaves on the ground ;

I am sitting on the same stone, at the place where I sat that
night,

I am sitting with a head perturbed about the affairs
of the world.

The weak sun sheds its ineffectual rays, 36

The grass is all dried up and lies yellow and withered ;

All the birds have tucked their heads under their feathers,

The landscape of the beauty of nature is all upset,

And the cypress tree appears to me as if it were a
flag of grief.

The lovely birds, instead of perching as usual 37

On the branches of the rose, were sleeping on the top of stones ;

The entire valley of Darband is yellow in colour ;

Through the constant crowing of ugly voiced ravens,

The woods seem to have been filled with harsh and
discordant noises.

Even the newly growing plants were weak and withered ; 38

Crows were sitting on the dried up trees ;

Many a branch of the trees was broken by the wind ;

All beauty seemed to have departed from this summer station

From the hilly places all joy seemed to have passed
away.

- ۳۹ بهار هرچه نشاط آور و خوش و زیبا است
 بعکس یائیز افسرده است و غم افزا است
 همین کتیبه‌ای از بی وفائی دنیا است
 از این معامله ناپایداریش پید است
 که هرچه سازد از اول کند خراب آخر
- ۴۰ بیاد آن شب مه افقی ار در این ایام
 گذشته زان شب مهتاب پنج ماه تمام
 خبر ز «مریم» گر پرسی اندر این هنگام
 بجای آن شی اش اوفتاده است آرام
 ولی سراپا بیچیده آن پری بیکر،
- ۴۱ بیک سفید کتانی ز فرق تا بقدم
 چو نازه غنچه بیچیده بیکرش محکم
 بکنده اند یکی گور و قامت «مریم»
 بخفته است در آن تیره خوابگاه عدم
 هنوز سنک نهشتند روی آن دلبر
- ۴۲ نشسته بر لب آن گور پیر مردی زار
 فشاند اشک همی روی خاک های مزار
 ولی عیان بود از آن دو دیده خونبار
 که با ز ماه گرفته است کشتی بسیار
 جبینش از ستم روزگار پر ز اثر
- ۴۳ بگور خاک همی ریزد او ولی کم کم
 تو گو که میل ندارد بزیر گل «مریم»
 نهان شود: پدر مریم است این آدم
 بعید نیست تو شناسی اش اگر من هم
 گرفته ام همی الساعه زین قضیه خبر

The spring bringing joy is pleasant and beautiful; 39
 On the other hand autumn is withering and increases the
 grief ;

It seems to be an emblem of the faithlessness of life ;
 From this very happening its transitoriness is apparent,
 Whatever it builds up at first, it destroys afterwards.

If now thou wert to bring to thy mind that moonlight night, 40
 Five full months have passed since that night of moonshine.
 And if thou wishest to enquire of Mary at this juncture,
 She is lying at rest at the very place she was at that night,
 But her beautiful figure has all been wrapped up,

By a white shroud from head to foot ; 41
 Like a young bud, her whole body is wrapped up tight.
 A grave has been dug and the figure of Mary
 Is lying in the dark chamber of death ;
 Earth and stone have not yet been placed over that
 fair damsel.

By the edge of the grave sits a distressed old man ; 42
 Many a tear he has shed on the dust of the grave.
 It is apparent from his two blood-shot eyes,
 That with the times he has had many a wrestling bout ;
 His forehead was full with the brand of the tyranny
 of Time.

In the grave he was slowly pouring the earth ; 43
 Thou mayest say he did not wish that beneath the earth
 Mary should go forever, for he was Mary's father ;
 It is not surprising if thou wert not to recognise him, for
 I, too,
 Received all the information about this affair just
 now.

- ۴۴ خمیده پشت زنی پیر لند لند کنان
دو سه دقیقه به پیش آمد و نمود فغان
که صد هزاران لعنت بمردم «طهران»
سپس نگاه سوی من نمود و گشت روان
بدو بگفتم از من چه دیدی ای مادر؟
- ۴۵ از این سؤال من، آن پیر زن بحرف آمد
که من ز مردم «طهران» ندیده ام جز بد
ز فرط خشم همیزه بروی خاک لکد
کهی یسانی سیلی بروی خود میزد
بدو بگفتم آخر بگو چه گشته مگر؟
- ۴۶ جواب داد که ما مردمان «شمرانی»
ز دست رفتیم آخر ز دست «طهرانی»
از این میان یکی پیر مرد دهقانی
به بین بگور نهد دخترش به پنهانی
تو مطلع نه ای از ماجرای این دختر
- ۴۷ همینکه گفت چنین منکه نا به آن هنگام
خبر نبودم کاف مردك سیه ایام
بروی خاک چه کاری همی دهد انجام
نظر نمودم و دیدم که دختری ناکام
بزیر خاک سیه میروید بدست پدر
- ۴۸ خلاصه آنکه چنین پیرزن بیان بنمود،
که: نام این زن ناکام مرده (مریم) بود.
چنان بسوخت دلم کز دلم بر آمد دود.
دهان سپس بی دنباله سخن بکشود،
که: این بگور جوان رفته سیه اختر؛

An old woman bent with age, murmuring awhile, 44
 Came forward a couple of minutes after and raised the lament :
 " A hundred thousand curses on the men of Teheran !"
 Then she stared at me and passed along ;

To her I said, " O mother, what have I done ? "

This question of mine brought the old woman to speech ; 45
 She said, " I have not experienced anything but evil from the
 menfolk of Teheran."

Then through excess of wrath she kicked the surface of the
 earth,
 And struck her own face in grief repeatedly.

I said to her, " After all please tell me what has
 happened."

She answered, " We all people of Shemran,— 46
 " We are all rendered helpless by the people of Teheran ;
 " One of us is that old man, the peasant ;
 " Behold he is consigning his daughter to the grave all
 stealthily ;

" Thou art not aware of what happened to this poor
 girl."

When she said this I, who, up to that moment, 47
 Was not aware what that unfortunate man
 Was doing sitting by the earth there,
 Cast my glance and saw that a luckless girl
 Was being buried in the grave by her father.

In short the old woman announced to me 48
 The name of the luckless dead girl as Mary ;
 My heart so burned in sympathy that a sigh came out of
 it ;
 The old woman then opened her mouth, continuing the
 speech :

" This ill-starred girl, in her youth going to the
 grave,

۴۹ چراغ روشن «در بند» بود این مهوش
 دلم گرفته ز خاموش گشتنش آتش
 بتازه بود جوان مرده هیجده سالی
 قشنگ و با ادب و خانه دار و زحمت کش

نصیب خاک شد آن پنجه های پر ز هنر

۵۰ ندانی آنکه بصورت چقدر بد زیبا
 ندانی آنکه بقامت چقدر بد رعنا
 گموتکه مرده و داده است عمر خود بشما
 خلاصه امسال از يك جوان خود آرا

فریب خورد و جوان مرگ گشت و خاک بسر

۵۱ جوانك فكلی ای بشیطنت استاد
 دو سال در پی این دختر جوان افتاد
 که تو ز خوبی «شیرین» شدی و من «فرهاد»
 تو کام من بده و من ترا نهایم شاد

فرستم از پی تو خواستگار و انگشتر

۵۲ عروسی از تو نمایم به بهترین ترتیب
 دو سال تفره زد آن دختر عقیف و نجیب
 ولیک اول امسال از او بخورد فریب
 چه چاره داشت؟ که او را بداین بلیه نصیب

نشاید آنکه جدل کرد با قضا و قدر

۵۳ فریب شش مه ز آغاز سال نو با هم
 بدند گرم همانا همین که شد کم کم
 بزوک ز اول یائیز اشکم «مریم»
 بساط عشق دگر زان بعد خورد بهم

شدند عاشق و معشوق خصم یکدیگر

“ This moon, was the shining lamp of the valley of Darband, 49

“ My heart has been set afire by the quenching of that light;

“ She was just flowering in youth, at eighteen she is dead ;

“ She was beautiful and good-mannered, industrious and thrifty in domestic affairs ;

“ Her accomplished hands are now consigned to the earth.

“ Thou knowest not how fair she was in face, 50

“ Thou knowest not how charming was her figure,

“ And now she is dead, and has given up her life.

“ To be brief, this year by a self-seeking and foppish fellow,

“ She was deceived; she poor thing has met an untimely death.

“ He was an up-to-date young man, this master of devilry, 51

“ For two years he was after this young girl

“ Saying, ‘ In beauty thou art a Shirin and in love I am thy Farhad ;

“ Grant me my wish and I shall make thee happy,

“ ‘ I shall send one to ask thee in marriage with an engagement ring.

“ ‘ I shall marry thee in the best of style.’ 52

“ For two years this pure and noble girl resisted him ;

“ However in the beginning of this year she allowed herself to be deceived.

“ How could she help it, this woeful end was her destiny ;

“ On ecanot fight with what is destined and decreed.

“ For nearly six months from the beginning of this year they 53 were together

“ Warm in each other’s love, until

“ In the beginning of autumn, Mary found herself in a delicate condition.

“ The lay-out of love was thereafter all upset,

“ The lover and the beloved became each other’s enemy.

- ۰۴ چو گفته بود به او «مریم» آخر ای آقا
 مرا شکم شده پر پس چه شد عروسی ما
 جواب داد بدو من از این عروسی ها
 هزار گونه دهم وعده کی کنم اجرا
 بین چه بند بدو داده بود آن کافر
- ۰۰ که گر ز من شنوی رو «بشهر نو» بشین
 نما تو چند صبا زندگانی رنگین
 تفو بروی جوانان شهری رنگین
 ندانم آنکه خود اینگونه مردم ببین
 چه میدهند جواب خدای محشر
- ۰۶ میانه شان پس از این گفتگو دگر بیرید
 دو ماه پائیز این دختر چها نکشید
 همی بخویش بمانند ما ر میبچید
 خلاصه تا پدرش این قضیه را فهمید
 ز شرم قوه طاق در او نماد دگر
- ۰۷ همین که دید که برننگ او پدر بی برد
 غروب تریاک آورد خانه و شب خورد
 همی ز اول شب کند جان سحر که مرد
 ز مرگ خود پدر خویش را همی آزرده
 ز گریه نصفه شده پیر مرد خون بجگر
- ۰۸ همی نثالد و بغض گرفته است گلو
 بزور میکند آنرا درون سینه فرو
 خلاصه تا نبرد کس ز اهل «شمران بو»
 بر این قضیه بی عصمتی دختر او
 نهان ز خلق مر او را نهد بخاک اندر

" When Mary had said to him at last,
 " " I am in this condition now, what about our marriage ' ?
 " The heartless reply was : ' Of such marriages
 " " I give a thousand promises but when do I ever keep them ? '
 " And behold what advice that wretched infidel gave
 to that girl.

" He said, ' If thou wert to listen to me, go to the New town* 55
 " ' And have a gay life there for sometime.'
 " Accursed be these disgraceful young men of the city!
 " I know not, so irreligious as they are,
 " What answer they would give God on the Day of
 Judgment.

" After this, all conversation was cut off between them. 56
 " What agony did the girl not endure during the two autumnal
 months !
 " Within herself she writhed like a snake,
 " Until her father understood the situation ;
 " And then through shame no strength or patience
 was left in her.

" When she realized that her father had come to know of her 57
 disgrace,
 " In the evening she brought opium into the house and took
 it at night ;
 " She was in agony from night-fall and died at dawn.
 " She further grieved her father by her death
 " For the old man with the wounded heart was
 reduced to half by weeping.

" He weeps not now though his sobs suffocate him ; 58
 " With an effort he drives them back into his bosom,
 " In order that the people of Shemran may get no scent
 " Of this affair of the disgrace of his girl,
 " Unknown to the people he is burying her now.

* A disreputable quarter.

- ۵۹ غرض نکرد خبر هیچکس نه مرد و نه زن
ز بانگ صبحدم این پیر مرد باشیوت
خودش بداد و را غسل و هم نمود کفن
خودش برای وی آراست حجله مدفن
مگر بمردم "طهران" خدا دهد کفر
- ۶۰ چه ما که زور نداریم و قادرند آنها
هر آنچه میل کنند آورند بر سر ما
دگر ز ناله و نفرین نماید هیچ بجا
که بهر مردم "طهران" همی نکرد ادا
باختصار نوشتم من اندر این دفتر
- ۶۱ غرض تمامی اسرار را بگفت آن زن
پس از شنیدن این جمله هاست اکنون من
نشسته ام بتماشای این سیه مدفن
بزیر خاک سیه خفته آن سپید کفن
چقدر حالت این منظره است حزین
- ۶۲ پدرنشسته و ناخوانده هیچکس بر خویش
نهاده نعش جگر گوشه در برا بر خویش
گهی فشانند یکمشت خاک بر سر خویش
گهی فشانند مشتی بروی دختر خویش
ای آسمان بستان انتقام این منظر
- ۶۳ چو آن سفیدکفن خورده خورده شد پنهان
بزیر خاک سیاه و از او نماید نشان
نهاد پیر یکی تخته سنگ بر سر آن
سپس بچشم خدا حافظی جاویدان
نگاه کرد بر آن گور داغدیده یدو
- ۶۴ بپیرمرد بزیر خاک سیه فام مریم ای مریم
چه خوب خفته ای آرام مریم ای مریم
برستی از غم ایام مریم ای مریم
بخواب دختر اکام مریم ای مریم
بخواب تا ابد ای دختر اندرین بستر

“ In short, he did not inform anyone, no man or woman ; 59

“ At the break of dawn this old man, with a heart in lament,

“ Himself bathed the corpse and wrapped the shroud,

“ Himself prepared the chamber of final rest for her !

“ O will God wreak vengeance on the people of
Teheran?

“ For weak are we and powerful they are ; 60

“ Whatever harm they wish to bring on our heads they do.”

Of complaints and curses not one was left

Which the woman did not heap upon the menfolk of Teheran ;

Only I have noted a few of them in this poem .

Thus the woman told me all these secrets ; 61

After hearing which, with tears wetting my shirt,

I sat viewing this dismal burial.

Beneath the dark earth that white corpse was resting ;

How terribly sad was this grievous sight !

The father is sitting there, without calling a single person to 62
him,

He has placed the corpse of his beloved child right in front of
him ;

At times he throws a handful of dust on his own head,

At times he throws a handful of dust on the body of his own
girl !

O heavens, wreak vengeance for this piteous sight.

When slowly that white shroud began to be covered up, 63

And no trace was left of it in the dark earth,

The old man put a slab of stone on the head.

Then to give an eternal farewell, with his eyes

The suffering father cast his glance on the grave.

He said, “ Beneath the dark earth, Mary, O my Mary ! 64

“ How restfully thou sleepest Mary, O my Mary !

“ Thou art relieved of the sorrows of life, Mary, O my Mary !

“ Sleep, my luckless child, Mary, O my Mary !

“ Sleep thy sleep of eternity on this bed, O daughter
of mine.”

*

*

*

رستاخیز

سلاطین ایران در خرابه های مداین

(نمایش تمام آهنگی)

در مسافرت سنه ۱۳۳۴ از بغداد به موصل از زیارت خرابه های شهر
معظم مداین نگارنده این نمایش فوق العاده متأثر گردید و بالأخره آن تاثیرات
پس از چندین سال بعد از آن مسافرت نتیجه اش ترتیب این نمایش و بعضی
آثار دیگر از قبیل کفن سیاه گردید -

پرسوناژ:

دار بوش	سیروس	خسرو دخت	عشقی: مسافر
زرتشت	شیرین	خسرو	انوشیروان

پرده بالا می رود خرابه معظم یکی از عمارات سلطنتی
مخروب دربار سلاطین ساسانی در مداین دیده چندید دخمه در زمین
پیر از سنگ و ستون نیم ریخته ظاهر است يك مسافر تازه رسیده
در کار تماشای آنها و مشغول آه کشیدن است.

مسافر:

(به آهنگ مثنوی افشار)

چپست یارب و این ستون بی حساب	این در و دیوار دربار خراب
شرط کردم ناورم نام سفر	زین سفر گرجان بدر بردم دگر
کردم از تنهایی و از بیم تب	اندرین بیراهه وین تار بک شب
شد فراموشم تمامی رنج راه	گرچه هان از دیدن این بارگام
بنگه تاریخی «ایرانیان»	این بود گهواره «ساسانیان»
ضعف و جهل و کاهلی بر بادش کرد	قدرت و علم و هنر آبادش کرد
باید ایرانی ز خجلت کرد آب	ای «مداین» از تو ای قصر خراب

THE RESURRECTION

OF THE SOVEREIGNS OF IRAN IN THE RUINS OF MADAYEN.

(AN OPERETTA)

In his travels during the year 1334 A.H. from Bagdad to Mosul, the writer of this operetta was more than ordinarily impressed, while making his pilgrimage to the ruins of the ancient city of Madayen. Eventually years after the said journey those impressions bore fruit, and the present operetta, among others, came to be composed.

Dramatis Personae :

Eshqi, the traveller	Khosrov-dokht	Cyrus	Darius
Noshirvan	Khosrov	Shirin	Zoroaster

The curtain rises and discloses the magnificent ruins of the Audience Hall of one of the royal palaces of the Sassanian Emperors in Madayen. Several royal tombs (Astodans) dilapidated, with columns half fallen, half-standing, meet the sight of a freshly arrived visitor. The latter is engaged as much in sight-seeing as in heaving sighs.

THE TRAVELLER :

(*Air—Masnavi of Afshar.*)

The portals and walls of this ruined Hall, what are they,
O Lord! And what are these countless columns?

Should I return alive from this journey of mine, I swear
never to take the name of travel again.

Amid this trackless waste and dark and dismal night, the
fearsome solitude makes me feel quite ill.

Nonetheless at the sight of this Royal Court, the travails
of the way have been all but forgotten.

For this was the cradle of the ancient Sassanians, this was
the historic home-land of the Iranians.

Might, learning, and skill had made a prosperous Iran, weak-
ness, ignorance and sloth have now brought about its
fall.

O Madayen, and O ye palaces in ruins, may every Persian
melt with shame at your sight!

باز مسافر دست به پیشانی گذارده پس از مدتی بهت
و تأسف عمیق با آواز سه گاه قفقاز این غزل را می سراید:

قطره قطره دلم از دیده برون می ریزد	ز دلم دست بدارید که خون می ریزد
از لحد بر سر آن سلسله خون می ریزد	کنم ار درد دل از تربت «هخامنشی»
نکبت و ذلت ایران کنون می ریزد	آبروی و شرف و غیرت ایران قدیم
شرف لیدر احزاب جنون میریزد	مکن ایرانی امروزه به «فرهاد» قیاس
از سرو پیکر ما ملت دون میریزد	نکبت و ذلت و بدبختی و آثار زوال
بسر مقبره «ناپلیئون» میریزد	برج «ایفل» زسنادید «گل» و «گلوا» گل
خشت با سرزنش از سقف وستون میریزد	تخت جمشید ز بی حسی ما بر سر «جم»
تسلّیت از فلك بوقلمون میریزد	در «مداین» که سلاطین همه ماتم زده اند
ک آنچه در پرده بُد از پرده برون میریزد	پرده ماتم شاهان سلف دید «عشقی»

خورده خورده يك بُهت فوق العاده آلوده بخوانی مسافر را
فرا میکیرد سرش را روی زانو گذاشته و چنان می نمایاند که خواب
می بیند و بلند می خواند.

اکنون که مرا وضع وطن در نظر آید
بینم که زنی با کفن از قبر بر آید

سر از خواب بدر کرد بر اطراف نظر کرد

ناگهان چه گویم که چون شد
شیون از دورتش برون شد

The traveller places his hand on his forehead, and after a time, with a heart heavy with grief, he sings this ghazal in the *Segah-e Kafkaz* air:—

Hold back your hand from my heart, for it is shedding blood,
 drop by drop my heart is oozing out of my eyes.
 Could my heart wail at the sight of the tombs of the Ache-
 menians, blood would flow from the tombstones of that
 dynasty.
 The fame, the honour, and the prestige of the Iran of old,
 are given up to the winds by the servility and misery
 of the Iran of to-day.
 Don't think of a present-day Persian as a Farhad, now the
 madness of the leaders of parties brings dishonour to
 them.
 Our affliction and shame, our misfortune and all the signs of
 degeneration, are writ large upon the head and face of
 our despicable nation.
 On behalf of the princes and people of France the Tower of
 Eiffel showers roses on the tomb of Napoleon.
 Because of our want of patriotism, the Takht-e-Jamshid¹
 throws down on the head of Jamshid, bricks and stones
 from its roofs and columns in resentment and reproach.
 In Madayen, where the sovereigns a reall mourning, the
 chameleon-sky rains only to relieve their anguish.
 Eshqi saw the scene of the lament of the ancient monarchs,
 and he gives forth without what he has seen within.

Slowly sleep overtakes the dazed traveller; laying
 his hand on his knees, he rests with the head on his
 hand; he acts as if he sees a dream and speaks aloud:—

Now that the plight of my Fatherland comes before my
 sight, I see a woman in her funeral shrouds come out of
 a tomb,
 She has raised her head from the sleep of death, she is looking
 all round her.
 How shall I say how it happened all of a sudden? But a cry
 of lament came forth from her heart.

1 Persipolis.

درین حال يك دختری با كفن از قبر بزرگ نزدیک مسافر
برون می آید و بر اطراف نگاه می کند آه عمیقی می کشد ولی در
كفن عادی نیست معلوم است که پادشاه زاده است

خسرو داخت :

این خرابه قبرستان نه ایران ماست!
این خرابه ایران نیست ایران کجاست؟

ای مردم چون مرده استاده بیجان من دختر کرایم و شهزاده ایران
ملکزاده دیرین جگر گوشه شیرین
غصه شما قوم رنجور مرده ام برون کرده از کور
کاین خرابه قبرستان نه ایران ماست!
این خرابه ایران نیست ایران کجاست؟

در عهد من ایران چو فردوس برین بود
ای قوم به یزدان قسم ابن ملک نه این بود
چه شد گردان ایران جوان مردان ایران
تاجدار "خسرو" کجائی یکنظر به ایران نهائی
کاین خرابه قبرستان نه ایران ماست!
این خرابه ایران نیست ایران کجاست؟

هان ای پدر تاجورای غمزده "خسرو" خیز از لحد و باخبر از کشور خود شو
سراسر همه گور است همه اهل قبور است
مرده برون از مزارند زنده اند و زندگی ندارند
ین خرابه قبرستان نه ایران ماست این خرابه ایران نیست ایران کجاست؟
اجداد من از تاجوران کی و "ساسان" ریزند بسر خاک غم از ماتم ایران
سلاطین همه مایوس مصیبت زده "سیروس"
"داریوش" بر سر زنانست درعزا "انوشیروان" ست

This moment a girl in shrouds steps out of a stately tomb, near by the traveller. She looks around her and heaves a deep sigh. Her wrap is not an ordinary one, and it is apparent she is a princess. For indeed, she is the daughter of Khosrov:

KHOSROV-DOKHT:

This ruined graveyard is not the Iran of ours ; this
desolate abode is not Iran ! O, where is my Iran ?
O ye men ! O ye living corpses of Iran ! a Kaiser's daughter
am I : the Princess Royal of Iran.

I am of the ancient Royal House, the darling of your Queen
Shirin ;

My grief and sorrow for you, afflicted nation, dead as I am,
have brought me out of my grave.

For this ruined graveyard is not the Iran of ours ; this
desolate abode is not Iran ! O, where is my Iran ?
In my times Iran was like Paradise Sublime ; O my people,
I swear by the Almighty, this land wasn't as it is now.
What has happened to the heroes of Iran ? Where are the
manly scions of my land ?

O royal Khosrov, where art thou ? Cast a glance at thy Iran.

For this ruined graveyard is not the Iran of ours ; this
desolate abode is not Iran. O, where is my Iran ?
Hearken, O royal father, O love-lorn Khosrov, arise from thy
resting-place, and apprise thyself of the state of thy
realms.

Everywhere it's a graveyard, peopled by a nation as good as
buried.

They are dead, living out of their tombs, they live, but they
have no life.

This ruined graveyard is not the Iran of ours ; this
desolate abode is not Iran. O, where is my Iran ?
My forbears, the Emperors of the House of Kyanian and
Sassanian, are pouring the dust of grief on their heads in
their lament for Iran.

All are heart-broken ; Cyrus is miserable, Darius strikes his
head with grief, Noshirvan is wailing,

دین خرابه قبرستان نه ایران هاست! این خرابه ایران نیست ایران کجاست؟
 دستی بسراز مویه بسر بر زده شیرین وانگاه دگر دستش بلند است به نفرین
 که ای اولاد نا اهل نباشد نان گر از جهل
 داین خرابه قبرستان نه ایران هاست! این خرابه ایران نیست ایران کجاست؟
 شرحی از بزرگان اجداد شرمندان پس از ما زمان باد

سیروس:

سیروس که ظاهر می‌گردد با يك اُبّهت و عظمت شکفت
 اوری با چهره عبوس مشت خود گره کرده بر پیشانی گذارده و چنین
 میخواند :-

ای دادا گر من سرم از شرم بزیر است
 شرم من از ارواح سلاطین اسیر است!
 که بودند به بندم کنون طفنه زبندم
 که ای اسیر تو ما سلاطین نک اسارت ملک خود بین
 این خرابه قبرستان نه ایران هاست! این خرابه ایران نیست ایران کجاست؟

داریوش:

داریوش نیز مانند سیروس با يك قیافه اندوناک شروع
 بخواندن می نماید .

چین تا بروم بود مستخر چو بمردم نصف کتره خاک بر اخلاف سپرم
 کنون رفته بغارت گرفتار اسارت
 حیف از آن جهانگیر اقلیم نک نمائده از صد یکش نیم
 این خرابه قبرستان نه ایران هاست! این خرابه ایران نیست ایران کجاست؟

For this ruined graveyard is not the Iran of ours ; this
 desolate abode is not Iran. O, where is my Iran ?
 Your Queen Shirin, with one hand strikes her head in grief,
 and with the other outstretched for a curse, she says,
 O ye unworthy descendants of ours, if through ignorance you
 feel not ashamed before your great and mighty fore-
 fathers, then stand ashamed, at least, of us, women.

For this ruined graveyard, is not the Iran of ours ; this
 desolate abode is not Iran. O, where is my Iran ?

CYRUS:

Cyrus now appears in wonderful splendour and
 magnificence. His face is utterly sorrowful. With fist
 clenched and resting on his forehead, he says:—

O alas, if my head hangs low with shame, I feel ashamed
 before the souls of the sovereigns who were once my
 captives.
 Once they were my fettered prisoners, but now they sting me
 with taunts, saying :—
 “ O ye, whose royal captives were we, look at the captivity of
 your kingdom now.”

O this ruined graveyard is not the Iran of ours ; this
 desolate abode is not Iran. O, where is my Iran ?

DARIUS :

Darius too, like Cyrus, presents an imperial figure,
 full of sorrow, and says:—

From China to Constantinople I had my sway, and when I
 died half the peopled globe I left in trust to my descend-
 ants.

Now, all looted and spoiled, I see my country enslaved.

Alas for the great world-conquering realm, for now not a half
 per cent of what it was remains.

O this ruined graveyard is not the Iran of ours ; this
 desolate abode is not Iran. O, where is my Iran ?

انوشیروان:

با وقار تمام و چهره اندوهگین از پس دیواری پدیدار
گردیده با افسوس تمام می خواند:-

ای وای که محروم به شد آن مملکت پیر
کش عالمیان کشورخون خواندی و شمشیر
به نیروی دلیران
مهرین بیرق ایران
بد بلند در روم و در چین
بر فراز قصر سلاطین
این خرابه قبرستان نه ایران ماست
این خرابه ایران نیست ایران کجاست؟

خسرو:

خسرو با لباس و زیور سلطنتی از پشت همان دیوار که
انوشیروان پیدا شد پدیدار گردیده با بانگ رسا این غزل را
می خواند:-

معلوم نیست مرده و بآنکه زنده اید! ای قوم خواجه اید شما یا که بنده اید؟
این زندگانی است شما میکنید؟ مرگ
اجداد تان بحال شما گریه میکنند
کرچه میانه ملل اسباب خنده اید؟
ایرانی از قدیم مهین بود و سر بلند
آیا چه گذشته است شما سر فکنده اید؟

ایران حرم سرای سلاطین معظم است

✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱

افکنده ایدش در کف ویران کنندگان دندان ز پایداری این ملک کننده اید!

شیرین:

با لباس سیاه ماتم زده گی ولی با زیور و آرایش ملکه
و قیافه ای فوق العاده اندوهگین در نزد يك خسرو پدیدار می شود
و با شیون موثر و محزونی این ابیات را می خواند:-

ای خاک پاک ایران زمین
ایران ای حجله گاه شیرین

۱ در بعضی نسخ این طور ضبط شده

جانش به لب رسیده ز دست شما مگر دل از نگاهداری این ملک کننده اید؟

NOSHIRVAN :

Solemn and grave, but with a sorrow-stricken face, Noshirvan steps out from behind a wall and says with grief :—

Alas, alas that this ancient country should be in such ruins, which the people of the world regarded as the land of valour and sword.

By the heroism of its valiant sons, the great and mighty Flag of Iran,

Flew in triumph at Constantinople and China, over the towers of their Royal Palaces.

O, this ruined graveyard is not the Iran of ours; this desolate abode is not Iran. O, where is my Iran ?

KHOSROV :

Khosrov in the robe and jewels of an Emperor steps out from behind the same ruined wall, whence Noshirvan had come, and in thrilling strains he sings this ghazal :—

I know not what you are; are you dead or alive? O nation, are you masters in your own house, or are you a set of slaves? Do you call this life that you are leading? Death were far better than such a life. Why are you at all alive?

Your forbears are in lament at your present condition, for among nations you are merely an object of ridicule.

Persians from the days of yore were great and eminent, O, what has come to pass that you should have fallen so low?

Iran, which has been the bridal-chamber of majestic monarchs,

* * * * *

You have abandoned this your land to the mercy of its despoilers! You have allowed the very foundation of your country to be sapped, and torn asunder!

SHIRIN :

Clothed in a black cloak of mourning, yet with all the jewels and decorations of a Queen, with an unusually sad expression, Shirin appears by the side of Khosrov, and with telling effect, she mourns and laments in the following words :—

O Iran, my holy land, O Iran, the bridal-chamber of Shirin !

1 A hemistich is missing in my manuscript.

دربار که شوهر من
 خاک عالمی بر سر من
 همه با دست و تیغ خونی
 ایران ای مهد و مفتح من
 خاک عالمی بر سر من
 کوچون "بوزر جهر" وزیرت؟
 ای حجله و ای بستر من
 خاک عالمی بر سر من
 و آن دربار "انوشیروان"
 بسان جامه بر من
 خاک عالمی بر سر من
 اندر مصیبت کشور
 هر يك گوید کو کشور من؟
 خاک عالمی بر سر من
 یاد آر عهد کیتی ستانی
 چه شد "خسرو" همسر من؟
 خاک عالمی بر سر من
 عروس "انوشیروانم"
 کو آن زینت و زیور من؟
 خاک عالمی بر سر من
 مزار "انوشیروانست"
 بستر صد چو مظهر من
 خاک عالمی بر سر من

کو تخت و کوناج و کونکین؟
 ایران... ای
 کو آن سرداران قشونی؟
 و آن سپاه ملیون ملیونی
 ایران... ای
 کو خسروان عالم کیرت؟
 "قیصر" بدکترین اسیرت
 ایران... ای
 "مداین" مهد "ساسانیان"
 سیه پوش عزای ایران
 ایران... ای
 جهان گیران ایران یکسر
 چو من خاک ریزند بر سر
 ایران... ای
 ای خرابه نشین ایرانی
 آن يك زمان اینهم زمانی
 ایران... ای
 من "شیرین" عروس ایرانم
 من ملکه این سامانم
 ایران... ای
 یران قبر "ساسانیانست"
 بن بستر عالم کیرانست
 ایران... ای

Where is the throne and the crown? Where is the splendour
and magnificence

That adorned thee, my sire!

O Iran, woe be to me! O, woe be to me!

Where are those valiant leaders of the army, with the blood-
covered grip and sword?

Where are the soldiers counted by the millions? O, Iran!
O, my cradle and my pride!—

O, my Iran! the dust of a world's grief my head
doth crown!

Where are thy Chcsroes, the great conquerors?

Where are thy Vazirs wise like Buzerjamher? The Emperors
of Rome had once been thy captives.

O, the Abode of my Joy! O, the Place of my rest!

O, my Iran! the dust of a world's grief my head doth
crown!

Behold this Madayen, the cradle of the Sassanians, behold
that Hall of Justice of Noshirvan,

O, Iran now thou art clothed in the black of mourning, like
the robe that wraps me!

O Iran! the dust of a world's grief my head doth
crown!

The heroes of our ancient land, are all in grief and great
lament, like me their heads with dust are crowned.

All crying "O! Where is our famous land?"—

O my Iran! the dust of a world's grief my head doth
crown!

O! Iranians, dwellers in ruins now, remember the days of
your world-domination.

What an epoch that was! and what an age now!

O, Khosrov my royal mate, what has befallen us!—

O, my Iran! the dust of a world's grief my head doth
crown!

Shirin I am, Iran's royal bride am I, the bride of its Imperial
Sire, I am the Queen of this Royal House.

Where is the splendour that adorned me?—

O, my Iran! the dust of a world's grief my head doth
crown!

The soil of Iran is the Sassanian's place of rest, it is the shrine
of the Just Noshirvan, the bed of repose of its valiant
heroes.

The bed of repose of a hundred Queens like me.

O, my Iran! the dust of a world's grief my head doth
crown!

اشاره به جمعیت

از روی من فی شرمنده اید	باچه روئی دگر زنده اید
استخوانهای بیکر من	زیر پای خصم افکننده اید
خاك عالمی بر سر من	ایران... ای
من عروس پور "سیروسم"	من بر این مملکت عروسم
آن بودم این شد آخر من	من شاهنشاهان را نا موسم
ستابندی "زرتشت" مهین	ای کاش همه سلاطین
"زرتشت" ای مهین رهبر من	نظری سوی ایران زمین
خاك عالمی بر سر من	ایران... ای

چون شیون شیرین بآخر رسید سلاطین یکان یکان برخاسته
و آداب دعا خواندن و پرستش ایرانیان قدیم را بجا آورده با خضوع
تمام همگی باهم مشغول خواندن درود "زرتشت" می شوند :-

درود به روان شت "زرتشت":

ای روان پاک "زرتشت"	"زرتشت" ایران خرابست
حیف این آب و خاک "زرتشت"	این کشتی در گردابست

مهد عزت دنیا است

پرورده دست و مزد شمشیر ماست

در آن نبوده هیچ عصر زمانی	آب و خاکیکه يك و جب ویرانی
بویرانی نموده	اکنون چنان روی بویرانی نموده
ویرانه ایران بوده	که کس نکو بدین ویرانه ایران بوده
	ای پیمبر آسمانی "زرتشت"

تو بر ایران و ایرانی پیک نهانی "زرتشت" پیک نهانی "زرتشت"

دست ما بداهان پاک تو حقیقت یزدان سر پیوزش نهیم بر خاک تو سعادت ایران
ایران... از ستوده روان تو ما خواهانیم

(Pointing to the audience:)

With what face you dare to be yet alive? O, are you not
ashamed to look at me? You have allowed to be
trodden under our enemies feet,
The very bones of my dead body!—

O, my Iran! the dust of a world's grief my head doth
crown!

I am the bride of this Ancient Land, I am the bride of the
Son of Kings,

I am the fame and the pride of the great Emperors; that was
my Royal State and now this is my Fate!

O, would you, all sovereigns, pray to the Great Zoroaster to
turn again to the land of Iran!

O, Zoroaster, my Great Prophet! O, Zoroaster, my Prophet
and my Guide!

O my Iran! the dust of a world's grief my head doth
crown!

When the lament of Shirin terminated, the sove-
reigns, one by one, arise and stand in the attitude of
prayer and supplication, usual among ancient Iranians.
In perfect humility they pray together to Zoroaster.

AN APPEAL TO THE SOUL OF HOLY ZOROASTER :—

O Zoroaster, Iran is in ruins, hearken to us, O, Holy Soul!
The Ship of Iran is in a whirlpool, alas, such is the state of
this land of Thine.

It has been the cradle of the world's grandeur and glory, it
was nourished by our hands, was reared on our swords,
The dear land where not a span of desolation had been found
in any age or time, is now, alas, lying so desolate—so
desolate, that none could say this desolation is our Iran.

O, Heavenly Prophet, O Holy Zoroaster! for Iran and the
Iranians, thou art the hidden messenger! thou art the
hidden messenger!

Our hands of prayer we extend to Thy Presence, O True
Manifestation of the Almighty.

With heads bent in supplication we pray at Thy feet, O Thou
Happiness of Iran, for Iran, our Iran, we thus appeal to
Thy Blessed Soul.

چون درود شت "زرتشت" بآخر رسید خورده خورده يك
 دیوار و دهلیزی که برفراز آنها مجسمه فروهر پیدا است محو گردیده
 و روان شت "زرتشت" با جامه و موی ریش و کیسوی سفید تا کمر
 ریخته با يك قیافه ملکوتی و حرکات بیمبرانه نجلی نموده شروع
 بخواندن ابیات ذیل می نماید و آهسته آهسته همچون روح حرکت
 میکند -

من روان پاك زرتشتم که بستودیدهان بیش آهنک همه دستورها و موبدان
 من سخن آرای دستور مهابادم همی آنچه باید داد داد رهبری دادم همی
 کارتیک و کفت نیک و فکر پاك و این نداد گوش ایرانی به بدبختی امروز افتاد
 (اشاره به سلاطین)

ای جوانمردان عالمگیر خفته در مغاک نامتان رخشنده در آفاق و خود در زیر خاک
 جای دارد هر چه دل تنگید از ایران کنون

(اشاره بجمعیت تماشچی)

زین پسرهای در آورده پدر از خود برون
 حیف نبود زادگان خسرو کشور گشای دست بر شمشیر ناپرده در آیندی ز پای؟
 خیرگی بنگر که در مغرب زمین غوغا پیاست
 آن همی گوید که ایران از من این گوید ز ما است
 (اشاره بجمعیت)

ای گروه پاك مشرق "هند" و "ایران" «ترك» و «چین»

برسر مشرق زمین شد جنگ در مغرب زمین

When this prayer to Holy Zoroaster ends, slowly the wall and the porch whereon is sculptured the figure of a Farohar disappear, and the Soul of Holy Zoroaster prophet-like and resplendent like an angel, clad in white with long, silver-grey locks and beard makes its appearance. Moving slowly like a Holy Spirit, He recites the following verses:—

I am the Soul of Holy Zoroaster whom you have just invoked, I am the leader of the concourse of all Dasturs and Moubeds,

I am the adorer of the canon of the Prophet Mahabad, whatever was required of me, I did full justice to my mission as a guide and prophet.

Good deeds, good words, good thoughts,—the Iranians cared not for this Message, and headlong have they fallen in woe to-day.

(Pointing to the sovereigns:)

O, valiant conquerors now sleeping in your place of rest, your name and fame continue shining in the world though you are mixed with dust.

If for the Iran of to-day your heart is sore, justified you are,

(Pointing to the audience:)

For these sons of yours who have forsworn their own forefathers.

O, ye descendants of victorious emperors, is it not a shame, that you should have surrendered your all without asserting your Righteous Cause ?

Look at this insolence that in the West there is this clamour and uproar, one says Iran is mine, another claims, it belongs to him.

(Pointing to the audience:)

O, ye nations of the Holy East ! O, India and Persia ! Turkestan and China ! about your countries in the East, they went to war in the West.

در «اروپا» «آسیا» را لقمه‌ای پنداشتند
هریک اندر خوردنش چنگالها برداشتند
بیخبر کاخر نگنجد کوه در حلقوم کاه
گر که این لقمه فرو بردند با روی سیاه
در همان گاهی که در مشرق تمدن باب بود
و از گران شرق نور معرفت پرتاب بود،
یادشان رفته همان اوقات در مغرب زمین
مرد می بودند چون کلابیان جنگل نشین،
وز همین رو گله گله می چریدندی گیاه
خیز ای مشرق زمینی روز مغرب کن سیاه
تا نخواهد شرق کی مغرب بر آید آفتاب؛
غرب را بیداری آنکه شد که شد مشرق بخواب!
دارم امید این که گر مشرق بیابد اقتدار
از بی آسایش خلق اقتدار آرد بکار
نی چو مغرب آدمی را رانده از هر جا کند
آدمی و آدمیت را همه رسوا کند
بعد ازین باید نماید هیچکس در بندگی
هرکس از بهر خودش زنده است و دارد زندگی

سخن شت «زرتشت» که باینجا رسید از بالای سقف کهواره
مزمین با بیرق ایران و حاوی چندین چراغ رنگ برنگ بزمین می‌آید
و روان شت «زرتشت» اشاره بآن نموده سخن خود را ادامه می‌دهد :-

در همین کهواره خفته نطفه آینه‌دکان
نطفه این مردگانی را که خوئی زندگان
وز همین کهواره تا چند دگر فرزند چند
سر برآرد سر بسر «ایران» از ایشان سر بلند

In Europe they considered Asia a palatable morsel, they extended their claws to swallow what they could.

Alas, not knowing that the gullet of a straw cannot hold a mountain, disgracing themselves they yet tried to swallow the lot.

At the very age when civilisation was at its highest in the East, when on the horizon of the East the light of knowledge was shining in full splendour,

They forget that at the very time in the West, their men like savages were dwellers in the woods, in herds they used to sustain themselves on herbage.

O East arise and by your Righteousness put to shame the West.

Unless the East be asleep, how can the sun of the West arise? The West wakes up, exactly when the East goes to rest.

I hope and pray that when the East shall find power in its hands, it will use its strength only to bring rest and happiness to the world,

May it not act like the West driving men hither and thither, may it not bring shame on mankind and humanity!

Henceforth let none ever remain in bondage! Henceforth let all who breathe, live freely their lives!

When the speech of Holy Zoroaster reaches this stage, from above a beautifully bedecked cradle, flying the flag of Iran and containing some bright lights of various colours, slowly descends. The Soul of Holy Zoroaster pointing to the same ends its speech thus:—

In this very cradle rest the seeds of the coming generation, the progeny of these Dead Ones who believe that they live;

From this very cradle shall arise sons of the land, and through them Iran will once again raise high its head.

بعد ازین اقبال ایران را دگر افسوس نیست
 لکنه در سر نوشت کشور «سیروس» نیست
 من ابر اهریمن ایرانیان غالب شدم
 حافظ «ایران» بود یزدان و من غایب شدم

روان شت زرتشت در پشت همان دیواری که از پس آن تجلی
 نموده غائب میشود و بهت فوق العاده ای سلاطین را فرامیگیرد و هر
 يك در پس همان دیوار که پیدا شده اند می روند و از نظرها محو میشوند
 در این حال مسافر خورده خورده از خواب برخاسته پس
 از مدتی اظهار حیرت این ابیات را میخواند:-

مسافر:

آنچه من دیدم در این قصر خراب بد به بیداری خدایا یا بخواب
 بادشاهان را همه اندوهگین دیدم اقدر ماتم ایران زمین
 تنگ خود دانند مان اجداد مان ای خدا دیگر برس بر دادمان
 وعده «زرتشت» را تقدیر کن دید «عشقی» خواب و تو تعبیر کن

تعبیر

اخیراً یکی از شعرای معاصر قسمت ذیل را به رستاخیز
 اضافه نموده و آنرا مکمل و تعبیر خواب عشقی قرار داده است:-

مژده

مژده ده که شد ملك خسروی آباد و آزاد و هم قوی
 ملك کهن یافته نوی از پرتو دور بهلوی
 قدرت کهن تا که باز شد پرچم وطن سرفراز شد

The fortune of Iran shall then know no more woe, no spot shall disfigure further the destiny of the land of Cyrus.

I shall overcome the Evil (Ahriman) among the Iranians, then God shall protect Iran, our land, and I shall retire.

The Soul of Holy Zoroaster disappears behind the same wall whence it had manifested itself. The sovereigns dazed with stupefaction also disappear one by one behind the wall whence they had come and fade away from sight. At this juncture the traveller slowly wakes up from his dream. After some display of bewilderment he sings these verses:—

THE TRAVELLER:

Whatever I have witnessed in this ruined palace, was I awake then, O Lord, or has it been a dream ?

I have seen all sovereigns grief-stricken, I saw them mourning for ancient Iran,

Our ancestors consider us as a disgrace to them, O Lord, give us Thy gracious help;

And grant the fulfilment of the promise of Zoroaster. Eshqi has seen this dream, let Thou interpret it.

THE CURTAIN FALLS.

THE INTERPRETATION.

(Another Persian poet adds the following as the fitting end, to-day, to Eshqi's Rastakhiz:)

GLAD TIDINGS.

Give forth the glad tidings that the realm of Chosroe is once again free and strong ;

The whole country breathes the fresh spirit through the reign of Pahlavi.

The ancient glory freed from its trammels raises aloft the country's banner,

اختر ظفر با شکوه و فر آشکار شد بار دگر
 زمین و آسمان تا هست جاودان این کشور کیان ماناد قوی
 تا روح ایرانی ماند آزاد و شاد هماره زنده باد دور "پهلوی"
 ملک کیان بنگاه "ساسانیان" کشور "دارا و انوشیروان"
 در کنف تیغ تیز "پهلوی" زنده و پاینده مانی جاودان
 پرچم شیر و خورشیدت در جهان سرفراز و سایه اش ظل امان
 اختر اقبال تو تا بنده باد فرو شکوهت بجهان زنده باد
 ای وطن ای مهد هر علم و هنر مهد چون "کورش" شهان دادگر
 اختر اقبال تو تا بنده باد فرو شکوهت بجهان زنده باد

And the star of victory manifests itself in all its splendour.
Till the earth and the heavens endure, may the realm of the
Kiyanians endure too.

Till the soul of Iran endures free and happy, may the reign
of Pahlavi endure too.

O Land of the Kiyanians, the home of the Sassanians, the
realm of Darius and Noshirvan,

Under the protecting sword of Pahlavi,

May thou live long,

May thou live long.

May thy flag of the lion and the sun, ever fly as the ensign
of peace and protection.

May thy good fortune be everlasting,

In glory and splendour

May thou live long.

O fatherland, O repository of wisdom and skill, O nourisher
of just emperors like Cyrus the Great,

May thy good fortune be everlasting,

In glory and splendour,

May thou live long.

غمام

یوسف زاده متخلص به «غمام»
از شعرای معروف همدان و در
سلك عرفان میباشند. مقداری از
اشعار ایشان در دو جلد دیوان بطبع
رسیده است.

GHAMAM.

Yusuf-Zadeh Ghamam, a
well-known poet of Hamadan.
Two volumes of his poems have
been published.

جهان ناپایدار

بنای خاک بر آبست و آب بر باد است
خرابه ایست جهان پیش عقل دانشمند
بتو است عیش تو؛ بیخود از این و آن مطلب؛
مخوانش آدم خاکی، که این گل خود رو؛
بکار دیو و پری دل منه، که آخر کار
شکار گاه غریبست این جهان که یکی
مگر ز خویش مهیا شود تو را کامی
تو آن نه ای که بدو نیک خویش بشناسی
همه بلای تو از خویشتن پرستی تست
ستم مگویی؛ که بیداد بار و عجز «غمام»

چه اعتماد بر این خاک سست بنیاد است؟
بچشم بیخوردان این خرابه آباد است!
ولی کشودن این عقده کار استاد است
ز جو بیبار بهشتی به عالم افتاد است
اگر بساط «سلیمانی» است بر باد است
بدام دیگری افتاده است و سیاد است
که هیچگاه جهان کام کس نمیداد است
هنوز چشم تو را روزگار نکشاد است
خوشا کسیکه بکلی ز خویش آزاد است
عدالتست و لیکن بشکل بیداد است

عشق

باد بهار پردهٔ صد غنچه وا کند
 دردی که من ز شوق تو در دل نهفته ام
 دست طلب ز دامن وصلت نمیکشم
 بی باک از آن همی گشدم چشم مست یار
 ساقی بیا که چارهٔ کشتی شکسته را
 بیکانگی ز صفحهٔ عالم بر افکنم
 گل در نقاب غنچه و بلبل اسیر شوق
 بر پای کرده قد ترا دست روزگار
 بر دل نهسته ناوک دل دوز غمزه ات
 با قامت تو نام قیامت نمیبرند
 دم در کش و بسوز؛ که ترک ادب بود
 بیهوده شیخ شهرم از او توبه میدهد
 تا عندلیب را بگلی مبتلا کند
 باور نمیکنم که «مسیحا» دوا کند
 تا روزگار بند ز بندم جدا کند
 کریک نگه تدارک صد خوبها کند
 وقتی که ناخدا تواند خدا کند
 گر با تو گردش فلکم آشنا کند
 باد صبا کجاست که این عقده وا کند
 تا صد هزار سر برهت زیر پا کند
 زان پیشتر که شست تو تیری رها کند
 کنز جلوهای هزار قیامت بپا کند
 گر دعوی محبت سلطان گدا کند
 کاری که کس نکرده «غمام» از کجا کند؟

جام

کسی که بادهٔ صافی بجام جم دارد
 بنوش باده و بنیوش قصه از لب جام
 زبان بشکر و شکایت ز نیک و بد مکشای
 همیشه غم بسر غم نهسته در دل من
 ز حال بیسروبیان عشق معلوم است
 کسیکه خاک نشین در خرابات است
 نه رام من شد و نه رام کس شود هرگز
 بیوی آنکه شمیمی ز زلف یار آرد
 ز نامرادی دردی گشایان چه غم دارد؟
 که سرگذشت فراوان ز عهد «جم» دارد
 که نقش شادی و غم روی در عدم دارد
 چنانکه زلف تو خم بر فراز خم دارد
 که حسن برده نشینان محترم دارد
 فراغ خاطری از روضهٔ «ارم» دارد
 ز سایهٔ خودش آتشون دیده رم دارد
 «غمام» جان بره باد صبحدم دارد

بگوی خرابات

کنونکه خلوت و ذکر کم گره زد دل نکشاد
 نسیم صبح کجا کار بسته بکشاید؟
 بنوش باده و سرخوش نشین که دست قضا
 بوصل یار دلت شاد ساقیا که کسی
 بیا و در دل من خانه کن گراهل دلی
 اگر ستون محبت نمیشدی بر پای
 مباح منتظر توبه من از غم عشق
 بیار باده که آخر ز غصه خواهد سوخت
 اگر چه یاد من خسته دل نخواهی کرد
 در این جهان چو جهان باش یا بدارای عشق
 در این زمانه کسی بر زمین نمانده «غمام»
 روم بگوی خرابات هر چه بادا باد
 نه غنچه ام که گره برگشایدم از باد
 بنای عالم هستی برای غم نه نهاد
 سزای خیل غم اندر زهانه جز تو نداد
 چرا ز خاک سیه خانه هیکنی بنیاد؟
 بنای عالم خاکی ز پای میافتاد
 که ترک صحبت «شیرین» نمی کند «فرهاد»
 کسیکه دیده بروی پریرخی نکشاد
 مرا خیال تو هرگز نمی رود از یاد
 که هیچ کسی چو تو عالم نمی کند آباد
 که از غمش بفلک بر نمی رود فریاد

زمرمه عاشقانه

یا خلوتی و صحبت یار یگانه ای
 گر هیچ يك از این دو نداری بروزگار
 در عالم وجود کسی بی نظیر نیست
 بر آن سرم که بهر نثارت کنم قبول
 گیرم که ملك هر دو جهانم دهند باز
 خواهم ز چشم مست و لب لعل دلکشت
 زلف تو تا بداد و بفرق تو بر نشست
 در دامنم نشست و چه زیبا نشستی
 کفت و چه گفتنی ز سر عشوه کی «غمام»
 یا گوشه ای و زمزمه عاشقانه ای
 از عاشقان یار نداری نشانه ای
 تنها تویی که در همه عالم یگانه ای
 چون دست داد زندگی جاودانه ای
 شایسته مقام توام نیست خانه ای
 شیرین تبسمی نکه جادوانه ای
 بنگر که من چه میکشم از دست شانه ای؟
 مستی بهانه کرد و چه شیرین بهانه ای
 تا چند در طریق ضلالت روانه ای؟

مهر و داد

کیسکه دستکھی هست و خانه و نانش
 بعدل نام «انوشیروان» بلند شده است
 گمان مدار عدالت خصوص سلطانرا
 خدای عادل و از بندگان عدالتجوست
 حدیث کلکم راع و کلکم مسؤل
 بسی بنای بلند است در جهان امروز
 ز حال مردم بی خاتمان مشغول
 بعیب خلق میفکن نظر مگر وقتی
 گرت زدست برآید بگیر دست کسی
 هر آنکه هست بفکر بلا کشان دیار
 کیسکه خوب و بد خویشن شناخت «غمام»

چه خوش بود که بود غصه یتیماش
 نه زین جهت که بلند است طاق ایوانش
 ضرور تست؛ نه آنرا که نیست سلطانش
 تفاوتی نکند پادشاه و درباش
 بیاد خویش بیاور ز طاق بستاش
 ولی چه سود که از عدل نیست بنیانش
 بخانه ای که کند دور چرخ ویرانش
 که درد بینی و دانی طریق درماش
 که اوفتاده و از دست رفته ساماش
 خدای باد بهر حسالتی نگهبانش
 رسیده است به عیشی که نیست پایانش

KINDNESS AND JUSTICE.

One who has the means of livelihood, a house to reside in and food to eat, how well it would be, if his heart burnt in sympathy for orphans too.

For justice the name of Noshirvan has been exalted and not for the height of the arch of his palace.

Think not that justice and fairplay are necessary only for the sovereign; no, it is necessary for those who hold not the sway of a monarch too.

God is Just and expects justice from His servants too; there is no distinction between a king and his porter here.

Recall to thy mind the tradition of "Ye all are shepherds and are all responsible," from (the sight of) Chosroe's Taq-e-Bostan. 5

Many a tall structure exists in the world today, but of what avail, since justice forms not its foundation.

Heedless of the condition of the destitute and homeless persons, engage not in the building of an edifice which the revolution of Time will surely make desolate.

Cast not thy eyes to see the defects of persons except when thou canst see the disease (weakness) and knowest the way of mending it.

If it be possible for thee, give thy helping hand to a person who has fallen and is quite helpless.

- 10 Whoever constantly thinks about the woe-befallen poor of the country,—may God be his protector under all circumstances.

O Ghamam, whoever correctly understands the good and the evil within himself, has reached a state of happiness to which there is no end.

ترک خود

ترک خود بگیر کز این مرحله بیرون باشی	تا کی ای دل زغم خویش جگر خون باشی
شبى آتش شوی از درد و شبی خون باشی	دیده بردوز از این شاهد رعنا تا چند
تا بکی منتظر خوبی گردون باشی	کار خود خوب کن و از غم دل ایمن باش
گر برای سادہ رخان والہ و مفتون باشی	نقشہای هوست درد دل و جان جلوہ کند
• گر بجان در طلب دولت «قارون» باشی	همچو «قارون» بزمین در شوی آخر ناچار
گر شب و روز بی بادہ و افیون باشی	هوش و نوشت ببرد از سرواز تن ناچار
تا بکی در بی افسانہ و افسون باشی	آدمی جوی کز او زنده شود مردہ دلی
ورنہ زین داد و ستد یکسرہ مغبون باشی	بار خود را مدہ از کف بدو عالم زہار
تو بدین دانش و بینش چکنی چون باشی	در مقامی کہ بزرگان جہان جلوہ کنند
۱۰ ورخود از دودہ «بقراط» و «فلاطون» باشی	جاهلی گر نہی از غم دل همچو «غمام»

FORGET SELF.

O heart how long wilt thou be sore and bleeding in grief of thyself? Forget thy own self for then thou wilt come out of this stage (of sorrow).

Stitch thy eyes against the sight of this beautiful beloved; how long wilt thou burn like fire in pain one night and make thy heart drip blood the next?

Do thy work well and be free from heart troubles (of anxiety); how long wilt thou anxiously wait for a good turn from the sky?

Pictures of desire will make their appearance in thy heart and soul, if thou continuest to be enamoured of clean-faced beauties.

Helplessly wilt thou go within the grave like Karun, if with all thy heart thou art in the pursuit of the wealth of Karun. 5

Thy head and body will be deprived inevitably of sense and strength if night and day thou art after wine and opium.

Seek for a man who can breathe life into a fellow dead of heart; how long wilt thou be in pursuit of fiction and spells?

For both the worlds, give not up a cherished friend from thy hand, otherwise in this transaction, thou wilt be thoroughly defrauded.

In the place where the great ones of the world manifest themselves, thou with this knowledge and vision, what wilt thou do? What is thy worth?

If, like Ghamam, thou freest not thyself from these sorrows 10 of the heart, thou art an ignorant fool though thou mayest belong to the family of Hippocrates and Plato.

غمگین

حاجی محمد کاظم فرزند آقا عباس اصفهانی در سال ۱۲۸۸ هجری در اصفهان متولد گردیده اوایل عمر را بشغل چیت سازی مشغول بوده اند از سن سی سالگی شروع به تحصیل نموده اینک جزو انجمن شعرای اصفهان میباشند.

GHAMGIN.

Mohamed Kazem Ghamgin was born at Isfahan in 1288 A.H.

غم عشق

کرده‌ی عرضه غم خویش و همه عالم را؛ من نخواهم همه عالم و خواهم غم را
غم رویت نگذارم رود از دل بیرون از حرم می توان کرد برون محرم را
نازم آن لب که چو شد باز پی خنده نمود منفعل از هنر خود پسر «مریم» را
دوش از روشنی عارض و می ساقی بزم برد از خاطر ما قصه جام «جم» را
شد چنان شیفته اب لب لعل تو «جم» که ندانست چو بردند از او خاتم را
میکذاشتم ز سرو جان بهوای یاری کز جنان کرد برون عشق رخس «ادم» را
ز ابروانش مشو ایدل سر موئی غافل تیرها هست نهان این دو کان خم را
خسرو عشق بنام که بیک جلوه ناز بنده خویش نماید پسر «ادهم» را
بسر دوست نهاد پای ز کرم کرد مرگ از همه عمر غنیمت شمرم اندم را
عرق از تابش می بر رخ ساقی بنکر کر ندیدی بچمن بر رخ گل شبنم را
نه عجب گشت دل آراب و برون شد از چشم هیبت عشق کند اب دل ضیغم را

چون غم و عیش و کم و بیش جهان هر دو یکی است

خوری از بهر چه «غمگین» غم بیش و کم را؟

آمد و رفت

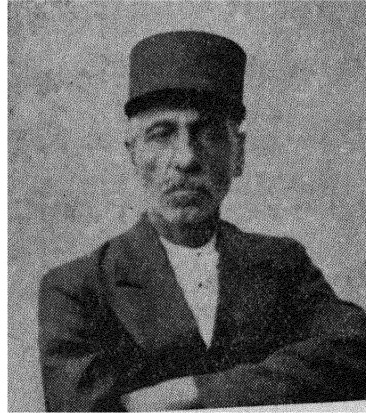
دیده از خواب نشستم و نگار آمد و رفت باده در جام نکر دیم و بهار آمد و رفت
 تا کند باده کشان را بیکی غمزه خراب یار در میکده با چشم خمار آمد و رفت
 کفن از پنجه غم چاک کنم زیر لحد کر بگویند که یارت بمزار آمد و رفت
 در پریشانی کیسو و غم رخسارت ما با تدمیم و بسی لیل و نهار آمد و رفت
 نیست صیدی که در ایندشت ز تیرش نفتاد تا که آن سخت کمان بهر شکار آمد و رفت
 دوش با شیشه و پیهانه به بزم مستان کس ندیدش ولی آن باده کسار آمد و رفت
 شب هجرست که انرا سحری از پی نیست ورنه بسیار بعالم شب تار آمد و رفت
 سحر از طره او از بی مشک افشانی باد صد بار ز «چین» تا به «تار» آمد و رفت
 کل بیر پیرهن از رشک جمالش زد چاک در چمن صبح چو آن لاله عذار آمد و رفت
 ایدل غمزده چون بخت من و طالع خود دوش خفتی و بیالین تو یار آمد و رفت
 تکیه بر سایه ابرش مکن و عهد گلش که دو صد بار در این باغ بهار آمد و رفت
 گفت: بلبل بگل از عشق تو دیوانه شدم گفت: دیوانه ما چون تو هزار آمد و رفت
 بیشتر زانکه کنم ناله ای از زخم جگر تیر آن سخت کمان در دل زار آمد و رفت
 کشته گان ره خود را پی دیدار بسر برق سان خنده زن آن شاهسوار آمد و رفت
 از بیابان عدم تا حد صحرای فنا کس ندانست که «غمکین» بچه کار آمد و رفت

این جواب غزل آنکه بوصف گل گفت:!

«این همان سست و فانی است که یار آمد و رفت»

غیرت

آقا سید عبدالکریم کرمانشاهی
متخلص به «غیرت» فرزند آقا سید
عباس از تجار معروف آنسامان در
سال ۱۲۹۵ هجری در کرمانشاه
متولد گردیده تحصیلات خود را
در مدارس قدیمه بیابان رسانیده
و اینک در کرمانشاه بشغل زراعت
در ملک و مزرعه خود مشغول

هستند و نیز بسمت منشیگری انجمن ادبی آن سامان منسوب میباشند.

GHAIRAT.

Syed Abdul Karim Kermanshahi, known as Ghairat, was born at Kermanshah in 1295 A.H. Son of a well-known merchant he has selected agriculture for his profession.

مهر و ماه

نور خور اندر افق چون شد بحد اعتدال
منعکس شد در دل و بزود از او زنگ ملال
در فضای عالم شمسی بسعی و جهد فکر
شاهباز طبع خود را بر گشودم پیر و بال
مبدء انوار را میجستم از خورشید و ماه
بی تقاضای جواب و بی تمنای سؤال
مختلف دیدم به گیتی اعتقاد خاص و عام
مختلط آمد بهر چشمی نشانی اکتحال

منشأ چندین اثر باشد بر اهل نجوم
 هم ساعات و دقائق هم بروز و ماه و سال
 ماه را گاهی هلال و گاه تربیع و سپس
 بدر گویندش چو از نقصان همی یابد کمال
 بیراعظم همی خوانند و مهر خورش
 آفتاب عالم آرا پادشاه بیزوال
 آن فسانه گوید این خور از چهی آید برون
 این همان است آنکه با «اسکندر» آمد در جدال
 کیمیاگر جوید از شمس و قمر مطلوب خویش
 می نهد اندر سر این هر دو بسی مال و منال
 هر فلزی را بنامی از کواکب خوانده است
 با تناسب در طبیعت یا میسر یا محال
 شرفیاف خورشید را در پرچم فتح و ظفر
 زان فرازندش کزرو گویند میمون است فال
 رب ارباب فروغش گفته در «مزدبسی»
 آنکه او آورد حجر راز آتش مال مال
 از عناصر خواندش آتش فیلسوف آخشبیج
 واندگر در ماه دیده بس تلال و بس جبال
 «مکه» را گویند بوده پیش از اینها مهکده
 از مثال مه مانده بروی این جاه و جلال
 طبع اعضای رئیسه نزد آن دانا پزشک
 نسبت قلب و کبد با مهر و مه شد اتصال
 آن طبیعی گفته خور جان است در جسم جهان
 مرده گردد این جهان گر یابد از وی انفصال

ات یکی گوید که افکار و شوسوی چند را
 دیده ام کات جلگی در سیر دارند اشتغال
 شاعران اندر مدایح یا تغزل گاه و گاه
 ماه و خور را کرده دست آویز در بعضی مقال
 شاه انجم گفت و گاهی خسر و سیارگان
 داده بر آن در شباهت نسبت حسن و جمال
 بر سر سرو آن نهدمه کابین بود معشوق من
 گاه خور را گفته دخت بککر چرخ پیرزال
 مهر را گویند این باشد عروس آسمان
 ماه را گویند کابین شبگرد پر غنچ و دلال
 که کند خورشید را بک ذره از مهر رخی
 گاه سم اسب ممدوحی کند شکل هلال
 خامه نقاش در گردش بروی ماه و خور
 بر کشیده چشم و ابر و لعل و زلف و خط و خال
 آن یکی گفتش فرشته و اندگر گفتش پری
 و اندگر خواندش مؤنث و اندگر گفت از رجال
 وان «برهما» گفت این خورشید عین خالق است
 هست «بودا» را بخور هم اتکا هم اتکال
 جزر و مد بحر را از ماه دانند اهل علم
 سردو گرم از بعد و قرب خور کنندی احتمال
 صرعی از این مه برقص اندر شود با انبساط
 عاشق از این مه بوجد آید چوهنگام وصال
 در درون مدرسه با صرف و نحو و امثله
 بر سر شمس و قر دیدم بسی قیلت و قال

خلط مبحث شیخنا بنموده اندر مهر و ماه
 و اشتعال نور را جوید ز باب انفعال
 گفتیم این شمس و قمر تطبیق اعدادش چیست؟
 کس نکفتا پاسخم جز طبع چون آب زلال
 (طاق کسری) (شمس) می آید بترتیب حمل
 (فرس) اعدادش (قمر) زان شد از او نور اشتمال^۱
 (خور) (جو) (بخرد) گشت و (دانشمند) گردد (ماهتاب)
 ظلمت است آنجا که دانش میکند شد رحال
 لفظ (مهر) آمد (مدار) و اسم ما آمد (ولی)
 این مدار و این ولی باشد لسان اهل حال
 گرچه مه جرمی کثیف و نیستش نوری بذات
 کسب نور از مهر بنهاید وزو جوید نوال
 وره سی روز از مهی این ماه گردون راز چه
 که هلال آمد گهی بد رو گهی یا بد زوال؟
 کوکب سیار و اینک اختزان جمله فروغ
 فی شک از خورشید بگرفته است. نور و اشتعال
 عالمی روشن بود از پرتو این آفتاب
 نورش از هر روزنی هر جا نماید انتقال
 زان همی گویند مهرش چونکه مهرش عادتست
 فیض او عامست تا بسد هم بگل هم بر زبال
 من بحیرت بودم از آن فیض بخش اولین
 بانگ زد تا که سروشم هان که بردانش مبال

۱ (طاق کسری) عددش ۴۰۰ میشود (و شمس) هم عددش ۴۰۰ (فرس) ۳۴۰
 (فرس) ۳۴۰ (خور) ۸۰۶ (بخرد) ۸۰۶ (دانشمند) ۴۴۹ (ماهتاب) ۴۴۹ (مهر) ۲۴۵
 (بامداد) ۲۴۵ (ماه) ۴۶ (ولی) ۴۶

گر به نیروی خرد میجوئی آن نور ازل
 چشم دانش اعور است اینجا زبان عقل لال
 عشق را باید در این منزل دلیل ره کنی
 ورنه گمراهت کند این عقل شوم بد سگال
 عشق آنجا شهبوار است و سمند عقل لنگ
 عشق آنجا محرم است و عقل در صف تعال
 جمله انوار را از نور واحد یافت عشق
 بازگشت جمله را هم سوی او اندر مآل
 سوره والشمس برخوان از نبی و آیات نور
 تا بیایی راه حق زان پسر نبیقتی در ضلال
 آفتاب و ماه و انجم هر فروغیرا که هست
 خالقی دارد که او را نیست مانند و مهال
 او بود بخشنده نور و قدیم و لم یزل
 داده برخوردارشید او از نور افشانی مجال
 در دل هر ذره مهری هست و آن ذرات و مهر
 جلگه واجب شمارند امر او را امتثال
 کثرت و ممکن چو دیدی وحدت و واجب شناس
 احوال از چشم دو بین یگرا دو بیند از قبال
 لیک آن نور نخستین را نه بیند چشم سر
 هست آن راهی که آن را می نه پیماید خیال
 آن جمال بیمثال خالق مهر است و ماه
 من ندانم بیمثالی را چسان آرم مثال
 ما مگر مدح و ثنای مهر و ماه او کنیم
 ورنه «غیرت» کی توان گفتن ثنای ذوالجلال

اندرز بجوانان

بخور جانا از این مردم فریب چاپلوسی را
 که سیل اول کند با خانه طرح پای بوسی را
 اگر بیگانگان خندند بر رویت مشو ایمن
 درانجا چهره درهم کش مکن ترك عبوسی را
 مده بر خویش ره زین مردمان لوس بازاری
 که آموزندت آن اطوار ناهنجار و لوسی را
 مشو مغرور زود و زر که مسکینان بیازاری
 ندیدستی تو بازیهای چرخ آبنوسی را
 از اول خویش را بین و انگهی جفت موافق جوی
 مکن بی آزمایش ساز و آهنگ عروسی را
 حذر از کثرت زن میکن و عادات حیوانی
 رهاکن حرص شهوانی و این خوی خروسی را
 میان اوستادان سخن سنج و سخن پرور
 بیامرزاد ایزد روح «فردوسی طوسی» را
 برو «شهنامه» اش برخوان و معنی شجاعت بین
 برد و رزمگاه «رستمی و اشکبوسی» را
 سخن را نازه کن زین پس باین نوین بگرای
 بیکسو نه دگر افسانههای «فیلقوسی» را
 مده ایران مآبی راز دست ای زاده ایران
 مگو «غیرت» دهد تعلیم آداب مجوسی را

۱۰

ADVICE TO YOUNGSTERS.

O dear friend, be not deceived by the flattering words of people, for the flood first adopts the mode of kissing the feet of the house (before devastating it).

If strangers smile pleasantly at thee, feel not secure ; on such an occasion frown and cease not to be austere.

Allow not common flatterers of the market place to have access to thee, for they will only teach thee unpleasant and flippant ways and manners.

Be not deluded by thy wealth and strength, or that will make thee hurt the poor ; thou hast not yet seen the games which the dark sky plays.

5 First of all know thyself, and then select an agreeable mate, and do not make arrangements for a marriage without such tests.

Avoid plurality of wives, and bestial habits ; free thyself of the avarice of passion, and the disposition of the cock.

Among the masters of literature and poetry, may God bless the soul of Firdausi Tusi.

Go and read his Shah Nameh, and understand the meaning of valour and courage, whilst reading about the fight of Rustom and Ashkbous in the battlefield.

Hereafter revive the language, and go in for the modern mode in poetry, and leave aside the olden traditions of Philip of Macedon and others.

10 O son of Iran, let not Iranism slip from thy hands ; say not that Ghairat merely gives the teaching of the Magi.

گرگ تره و گرگ بره

تن از برگ نو رسته آراسته	یکی گلبن سبز نو خاسته
پراکنده ذرات اورا خورش	بمهد عناصر بفتش پرورش
که گردد گل و برگ نام و سجل	گرفته خط و خال خوبان ز گل
چو طفلی که بر مادر آویخته	همه برگ با شاخ آمیخته
ز سرسبزی خود دلی شاد داشت	بر اطراف چون برگ نوزاد داشت

که تا حبله از بهر گل ساخ
 چو گل آورد کامرانی کند
 گهی دیده از شبنمش اشک
 کند گرم از شوق هنگامه
 بر او آشنا گشت پیغام مراد
 بهر سوی در جستجوی گد
 طلبگار آن بر بقای حیا
 طبیعت مگر گرگی آموخته
 به نشخوار شب را بیایان یی
 بیای همان گلبنش سر برید
 قوی پنجه را گرگ بزه
 گرفتار کرگی خوبشند خ
 توانا تر از تست آخر که
 که نقلش بود نقل هر انج
 که جان دارد و جان شیرین خوش اسه

ازان برکها پرچم افراخته
 در اندیشه بودش جوانی کند
 گهی بهر گل در غم انتظار
 چو کودک که پوشد نوین جامه را
 همیخواست دعوی کند ساز و برگ
 رسید از قضا کوسفندی ز راه
 بودش غذائی چو غیر از نبات
 بجان نباتی نه دل سوختش
 همه تره برگ گلبن بخورد
 شنیدم که قصاب در صبح عید
 چو بزه همی گرگ تره بود
 به نسبت همه گرگ و میشند خلق
 مکن زور با ما توانان بسی
 چو خوش کفت آن اوستاد سخن
 میازار موری که داند کش است

آئین مستی

ز عشق و مستی اگر بگذرم که بید
 من آن نیم که کند همچو مرده تلق
 ز دیده و دل خود نیز سخت بدید
 بشرط آنکه دهد چشم یار نام
 بگاه نزع اگر پا نهی بیابا

مرا که عشق بود دین و مستی آئینم
 اگر چه شیخ بد آموزیم نمود ولی
 از آزمون که مرا دیده و دل از بی تست
 مرا ز فتنه دور زماه با کی نیست
 ز هول مرگ که کوبند؛ من نیندیشم

ز بسکه وصف ترا پیش مردمان گفتم کشاده اند ز هر سو زبان بتحسینم
 بیا لبث بمکم من نیم نمک بحرام که یکنفر ز نمکخوارکان دیرنیم
 ز یا فتاده عشقم؛ ز دست رفته هجر؛ بدستگیریم انعام کن که مسکینم
 کداخت ز آتش غیرت چو شمع بیکر من هر آنچه اشک فشاندم نداد تسکینم

غم جهان

غم جهان سگ خفته است بیم ازان چو کفی؟ بچیرگی سگ خفته ز جای برخیزد
 گریختن ز برش چیرگیش بفزاید بدان طریق که بردامنت در آویزد
 تو بر خلاف سگ نفس گر که بنوازش چو آشنای تو گردد دگر نه بستیزد
 سگست غم تو حقیرش شمار و بیم مدار که سگ ثبات چو بیند ز شخص بگریزد
 ز ضعف نفس بود آنکه غم براو چیره است دل قوی است که هرگز ز غم نپرهیزد
 تو هم است چو موجی در این محیط جهان که که نشاط ببخشد کهی غم انگیزد
 نوره مده بدل خویش آرزوی محال که تا نشاط همه عمر با تو آمیزد

جای یار

زدل مرو بدگر جا که جای یار اینجاست ز شهر دل مکدر زانکه شهر یار اینجاست
 اگر بزلف تو پیوست دل مکن عیش؛ قرار گاه دل زار بقرار اینجاست
 اگر چه غایبی از دیده ام ولیک بدل خوشم که داغ غمی از تو یادگار اینجاست
 دیار عشق بود "بیستون" و "کرمانشاه" کجا روم به از اینجا؟ مرا دیار اینجاست
 ز ناله های دل "غیرت" از خبر نشوی نگشته ای تو گرفتار و عیب کار اینجاست

مسلك عشق

نشان چو خواست دل تنگ جوید از دهنش ز لطف عقده گشائی نمود از سخنش
 یقین بچشمه حیوان نداشتم زین پیش بس رموز نهان شد عیانم از دهنش
 هرانکه قدو رخ و چشم و خط او نکرد چه حاجت است بسرو و کل و مل و چمنش
 میند رشتۀ الفت دلابران سر زلف ندانی آنکه چه دلها شکسته در شکنش
 کند هرانکه ملامت مرا از مسلك عشق خدا به عشق مگر مبتلا کند چو منش
 نبود در خور توصیف آنقدر "شیرین" نمود شهره آفاق عشق کوهکنش
 اسیر پنجه قهر جنون نیندیشد فتند در بی اگر یک قبیله مرد وزنش
 خبر ز عالم آزادگی بیارد داد مگر کسی که نباشد خبر ز خویشتمش

وطن چه یرسی و آرامگاه از "غیرت"

بهر کجا که تو هستی همان بود وطنش.

بیم و امید

ایجاد نموده مهر و کین بیم و امید آمیخته با مذهب و دین بیم و امید
 خود دوزخ و جنت و گناهست و ثواب با خالق جمله آن و این بیم و امید

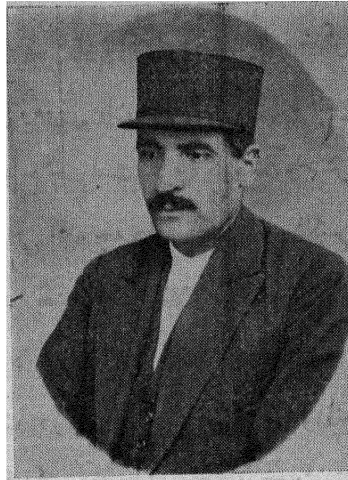
A QUATRAIN.

Love and Hate are the products of Fear and Hope,
 Religion and Creed are always mixed with Fear and Hope.

Heaven and Hell, sinful and meritorious deeds
 And even God Himself are mixed with the thoughts of
 Fear and Hope.

فرا ت

میرزا عباس خان فرزند آقا
محمد کاظم یزدی در سال ۱۳۱۱ هجری
در یزد متولد گردیده مدتی بمدیریت
و نظامت و تدریس در مدارس مشغول
بوده چهار سال اخیر را در دفتر اداره
امینه کل مملکتی در طهران مشغول
خدمت میباشند. اشعار ایشان در مجله
"ارمغان" طهران اغلب منتشر میگردد
از اعضاء انجمن ادبی طهران میباشند.

FORAT.

Mirza Abbaskhan, son of Aqa Mahomed Kazem Yezdi, born
at Yezd in 1311 A.H.

روزگار دل

روزم سیاه گشت ز دود و شرار دل
گفتم دلا مروز پی عشق یار و رفت
دل داغدار و خسته و سوزان ز عشق او
دل رفت از بر من و آسوده شد؛ که بود
بر من ندید یار و دل از کف ربود و رفت
بر من مبین که خوار غم عشق او شدم
دل رفت و جای آنکه من از او کنم گله
زلف سیه بچهره پریشان مکن بتا
اشکی بریز گر که شدی مست جام عشق
دیگر "فرا ت" دل شده عاشق بمه رخی

این روز ماست؛ تا چه بود روزگار دل؟
آری بدست کس نبود اختیار دل
من درد مند و واله و حیران بکار دل
از چشمه هادو چشمه خون در کنار دل
بنگر باعتبار من و اعتبار دل
در زلف او به بین تو بعزو و قار دل
آید بگوش جان گله بیشمار دل
آرام جان من، مبر از کف قرار دل
زیرا که جز سرشک نشوید غبار دل
دشوار کرد کار مرا باز کار دل

اندرز میفروش

دوشم آمد این ندا از عالم بالا بگوش
 تاکی این جوش و خروش باوه چون طبل نهی؟
 نا کشیده ساغری در محفل روشندان
 نکته های دلکش و اندرزهای دل بسند
 خواستم دستور در سیر و سلوک از عارفی
 بار صادق را توان در موقع سختی شناخت
 چشم مست یار ما را مست و بیخود ساخته است
 شیخ گفت: - از بهر کسب علم و دانش میروم
 دامن مقصود آسان کی بدست آید "فرات"
 کای دمام در خروش؛ از دعوی بیجا خوش
 چون نداری عشق کی دارد اثر جوش و خروش
 تا یکی هم چون خم می میزنی هر لحظه جوش؟
 دوش در یابان مستی گفت پیر میفروش
 گفت: از ارباب صورت صورت معنی پیوش
 ورنه دشمن هم بود چون دوست گاه عیش و نوش
 ساقیا؛ فی ساغر امروز و ن صهبای دوش
 گفتم: ای نادان بگوش از بهر کسب عقل و هوش
 جهد فوق العاده باید؛ در طلب مردانه کوش

ناز شست

چو دل در طره جانانه بستم
 چه غم دیگر چو زلفش در کف افتاد
 بقصد جان من بر خیز جانانا
 تو یکتائی اگر در حسن، من هم
 چو بستم دل، بهرت ای دلارام
 بدو گفتم مرا از پا فکندی
 سخن از نیستی کم گو؛ که تا هست
 چو محکم شد بزلفش رشته مهر
 بود دیوانه گوئی زاهد شهر
 مرا این مستی از ساغر نباشد
 رها گشتم "فرات" از قید هستی
 ز قید عالمی یکباره رستم
 که عمر جاودان آمد بدستم
 که عمری با غم عشقت نشستم
 بکیش خود بتا یکتا پرستم
 سراسر عهد یاران را شکستم
 به تیر غمزه گفتا: ناز شستم
 نشان از عاشقی، من نیز هستم
 ز عالم رشته الفت گسستم
 که پندم گوید و داند که مستم
 که مست و بیخود از جام الستم
 چو دل در طره جانانه بستم

AN ODE.

When I got my heart fettered in the curling locks of the beloved, once and for all I released myself from the coils of the world.

For what else should I care when I have got her ringlets in my hand, for I have secured life eternal thereby.

O beloved! arise with the intent of taking my life, for, a lifetime I have passed in the grief of thy love.

If thou art the unique one in beauty, my creed, too, darling, is to worship The One.

5 O comforter of the heart! when I attached my heart to thy love, I completely severed my connection (lit. pledge) with all other friends.

I said to her, "Thou hast overthrown me, with the arrow of thy glance"; she replied, "Bravo, it was well done".

Talk not of annihilation, for as long as there is a trace of a lover, I, too, shall be living.

When the cord of love was well knit with her ringlets, I snapped the cord of attachment to the world.

Surely, the pious man of the town must be a mad fellow, for knowing that I am intoxicated he yet offers advice to me.

10 I am not rendered tipsy by the cup of wine, for I am intoxicated and unconscious by the cup given at the beginning of creation.

Forat, I released myself from the coils of the world, when I got my heart fettered in the curling locks of my beloved.

هجر یار

هر زمان کاری بکار ما نداشت
بس دوامی نو بهار ما نداشت
خیل غم ره در کنار ما نداشت
چشم بر دار و ندار ما نداشت
چرخ ناب کار زار ما نداشت

گر بها لطفی نگار ما نداشت
آمد و نشست آن گلزار حسن
گر نمیرفت از کنار ما نگار
بود دارائی ما جان؛ لیکن او
ناکه بودی زلف پر پیچش بدست

التفاتی شهسوار ما نداشت
 جلوه رخسار یار ما نداشت
 نکمت زلف نگار ما نداشت
 همچو قلب داغدار ما نداشت
 لیک چشم اشکبار ما نداشت
 یکنظر بر حال زار ما نداشت
 لیک در شهر اشتهار ما نداشت
 در ره عشق اقتدار ما نداشت
 کوهکن بر جان شرار ما نداشت
 بد کرو؛ او اعتبار ما نداشت
 هیچکس بر دل غبار ما نداشت
 آری او صبر و قرار ما نداشت
 تابشی در شام تار ما نداشت
 لطف شعر آبدار ما نداشت

جانب افتادگان از فرط ناز
 بوستان با آنکه صد پیرایه بست
 داشت سنبل نکهتی اما ببسایغ
 لاله قلب داغداری داشت لیک
 ابر میسارید در گذزار زار
 چون نگریم زارگان نسیرین عذار
 داشت مجنون شهرتی در کوی عشق
 "خسرو پرویز" هم با آن جلال
 از شرارش کرچه گوه آمد بجان
 خرقة "حافظ" به نزد میفروش
 صافی مشرب نگر کاندرا جهان
 رفت از کویش بنا کامی رقیب
 فکر های روشن ما عاقبت
 آب حیوان از روان بخش "فرات"

جنون شاعری!

مخور غم که دور غم یار نیست
 اگر آن نگار دلآزار نیست
 که یکدم بیزمش ترا بار نیست
 درین عشقها هیچ اسرار نیست
 که این نخل را این زمان بار نیست
 که انجا کست یار و غمخوار نیست
 در آفاق این رشته پندار نیست
 ازین شیوه جانا که بیزار نیست؟
 سخن گوئی این مغز بیبار نیست؟

اگر آن نگار دلازار نیست
 برو یار دیگر بچو غم مخور
 بعمری مکن وصف روی کسی
 دم از عشق و اسرار آن تا بکی
 شده مبتذل قصه عاشقی
 مکن مسکن امروز در کوی دوست
 رها کن دگر زلف پر پیچ را
 مگو تنگ شکر بلعش دگر
 ه بیماری چشم او سالها

نش بمو، مو بمار سیاه
 چه نسبت به پستان او نار را
 رخ و زلف را روز و شب تا بکی
 بوصف دو چشمش بری رنجها
 گهی زلف را عقرب و گاه مار
 بمزگان و ابروش تیر و کاف
 بچیزی دهی نسبت خط او
 ازین شیوه تا میتوانی گریز
 سخن را نموده است این شیوه خوار
 بیستی ازین شعرها بارها
 سخن کوی با اقتضای زمان
 شود مست گفتار خود چون کسی
 خبر دارد از حال دیگر کسان
 مکن مدحت این و آن زین سپس
 ز من بشنو و مدح خود هم مگوی
 هنر پیشه کن تا که مدح ترا
 هنر خود شود ظاهر و اشکار
 در این دوره هم شاعری کار شد؟
 برو کار دیگر نما اختیار
 بود شاعری هم جنوبی "فرا"ت
 بدین طبع سرشار ره سوی بخت

مده نسبت؛ اینها سزاوار نیست
 ازین استعارت ترا عار نیست؟
 کنی وصف؛ حاجت بتکرار نیست
 سحر که که یک چشم بیدار نیست
 مگو کاین سخن را خریدار نیست
 مگو کاین دو را نیز مقدار نیست
 که در قوطی هیچ عطار نیست
 که این راه امروز هموار نیست
 وگر نه سخن اینقدر خوار نیست
 ولی هیچ معنی در این بار نیست
 که این عصر این طرز گفتار نیست
 کاف میکند هیچ هشیار نیست
 ولی حیف کز خود خبردار نیست
 که این پایه امروز ستوار نیست
 کز آن غیر خواری پدیدار نیست
 سرایند؛ این جای انکار نیست
 بهر جای محتاج اظهار نیست
 بی کار دیگر شو این کار نیست
 ترا گفتن شعر اجبار نیست
 بهیچ این مرض چاره بردار نیست
 نبردیم؛ چون فهم سرشار نیست

مه بیسهر

دوش رنجید مگر دلبر جانان از من
 رفت آن بار و بسی کار مرا مشکل کرد
 کز جفا ساخت نهان طلعت تابان از من
 لیک هوش و دل و دین برد چه آسان از من

روز من تیره تر از شام شد از آه درون
 برد یکبار ز من دین و دل و ناب و توان
 هر طرف رو بمن آورد غم و درد و محن
 تا زدم بوسه بلبل لب جان بخش نگار
 پیش لعلش سخن از لعل بدخشان کردم
 هیچ از جور و جفا آنمه بیمهر نکاست
 گر کنم توبه من از عشق دل شیفته ام
 نیم جانی بتن از بهر نثارت باقی است ۱۰
 گر حسائی و کتابی بمیان بود چرا
 من همه وصف رخ و زلف تو گویم همه عمر
 گفت با شیخ ظریفی که ز شیطان بگریز؛
 سخنم روح فزا چون لب یار است «فرات»
 تا نماند رخ آن مهر فروزان از من
 تا چه خواهد دگر آن تر کس فتان از من؟
 تا شد آن آهوی رم کرده گریزان از من
 زندگی میطلبد چشمه حیوان از من
 گفت خون است دل لعل بدخشان از من
 گر چه او مهر و وفا دید فراوان از من
 عشق ورزد بسر زلف تو پنهان از من
 نستاند اگر آنرا شب هجران از من
 بوسه تا داده گرفتی صنما جان از من؟
 خورده گیرند بگو مردم نادان از من
 گفت: هر سوی گریزان شده شیطان از من
 زنده میگردد از آن جان سخندان از من

THE UNKIND MOON.

Last night perhaps the heart-ravishing beloved was aggrieved
 with me that in all cruelty she hid her shining counte-
 nance from me.

The beloved left me and made my affairs so difficult; and yet
 with what ease she bore off my heart and sense and
 faith!

Through the deep sighs I heaved, my day has become more
 dismal than dusk, since the face of that resplendent sun
 has been concealed from me.

At one stroke my creed and heart, my patience and strength,
 have been taken away from me; what else does that
 mischievous narcissus want from me?

From all sides grief and pain and trouble have confronted 5
 me since that deer has shied and run away from me.

Since I imparted a kiss on the life-giving ruby-lips of the
 beloved, the Fountain of Life seeks life from me.

Before her ruby (lip) I spoke of the rubies of Badakhshan; it said "The heart of the rubies of Badakhshan drips with blood because of me."

The cruelty and oppression of that moon wanting in love abated not, though she experienced abundant love and fidelity from me.

Were I to repent of and abandon love, my distracted heart would secretly make love to thy ringlets unknown to me.

10 Half of my life is left in the body to make an offering to thee, should the night of separation not snatch it away from me.

If an account and a record existed between us then why, without giving me a kiss, O darling, thou hast taken away my life?

All my life I have been singing the praise of thy face and thy ringlets, let the ignorant folk find fault with it if they like.

A witty fellow said to the Shaikh "Avoid Satan"; the Shaikh replied, "Satan is avoiding me at every turn."

O Forat, my verses are soul-refreshing like the lips of the beloved; the hearts of the poets are revived through them by me.

یار نامهربان

خود را بدست محنت دور زمان نداد	هر کس؟ دل بمشوق تو نامهربان نداد
جانا که روی خوب ترا دید و جان نداد؟	تا چند رو نهان کنی از بهر رو نمای؟
روی ترا فلک همه کس نشانی نداد	تا آنکه مهر و ماه بیفتند از نظر
زیرا غمت مجال غم این و آن نداد	آسوده شد دل از غم دنیا و آخرت
کس دین و دل بمهر مه آسمان نداد	گر ماه آسمان چو رنج تست پس چرا
در روز وصل، نرگس مست امان نداد	گفتم بیو سمت لب و جانرا فدا کنم؛
در باغ و ره به بلبلی رطب اللسان نداد	شد نغمه زن ز عشق رخت عندلیب جان
پیری که بوسه بر لب یار جوان نداد	بیند نشاط و عیش جوانی مگر بخواب

ره در شرابخانه عشقش نمیدهند آنکسکه نقد عقل به پیر مغان نداد
سبقت گرفت بر همه درکار خیر شیخ لیکن در این مسابقه خوب امتحان نداد
هرکس شنید شعر روان پرورت "فرات" گفت این اثر خدای بآب روان نداد

ماه سیم بر

دوش در بزم؛ ماه سیمبری	دل و دینم ربود از نظری
پرده از روی کار ما برداشت	در پس پرده یار پرده دری
نسبت چشم او بزرگس مست	ندهد آنکه باشدش بصری
ز آنکه در پیش چشم او ترگس	نیست جز شوخ چشم بی بصری
گشته زلفش حجاب رخسارش	چون سیه ابر بر رخ قری
او دگر کس گزید بر من و من	نگزینم بجای او دگری
دل ما شاد اگر کنی صنما	بکلامی؛ نمیبیری ضرری
نیست درهای آفرینش را	چون توای پاک تر ز جان گهری
حبذا عشق؛ زانکه از اثرش	از وجودم نماند هیچ اثری
دیدى از نخل زندگى بجهان	غیر حسرت ندید دل نمری؟
دل به تنگ آمد اندرین منزل	کرد باید بملك جان سفری
بی آزار خلق کوشد شیخ	چکند؟ نیستش جز این هنری!
واعظ از پند مردمت چه نمر؟	تو خود از مردمی بجز خبری!
با شب هجر او بساز "فرات"	هر شی راست عاقبت سحری

منتظر یک اشاره

تا آفتاب روی ترا در نظاره ایم	فارغ ز نور ماه و فروغ ستاره ایم
از نعمت دو گیتی و از لذت دو کون	قانع بروی خوب تو از يك نظاره ایم
در جزر و مد عشق تو چون موج دمبدم	که در میان بحر و کوهی بر کناره ایم
رخ بر فروخته است بمجلس نگار و ما	سر تا بیای سوخته از يك شراره ایم

از سنگ خاره سبزه نورست از این بهار پنداری آنکه ما بتر از سنگ خاره ایم؟
 با آنکه مرگ بهتر از این زندگیت ما از فرط جهل طالب عمر دو باره ایم!
 در رهگذار عشق بتان جان و دل بکف استاده ایم و منتظر يك اشاره ایم
 صد طعنه میزنیم بشیخ ربا "فرات" با آنکه جمله کار کن يك اداره ایم

خواب دوش

دوش ز لطف و گرم میفروش	محفل ما پر شده بود از خروش
باده عشق از کف پیر مغاف	کشت نصیب دل و جان گفت نوش
دوش همی آمدم آتیه بخواب	ناچه بود حاصلم از خواب دوش
کشت سیه روز من از رای من	خنده زن ای بخت بر این عقل وهوش
مطرب خوبان بنوای عراق	گفت یکی نکته نغم بگوش
گوش مکن وسوسه اهرمن	ناکه شوی محرم راز سروش
دل ز خرد خواست یکی پند گفت	صورت اسرار ز نادان بیوش
قسمت هر کس شده معلوم؛ لیک	نا ببری قسمت خود را بگوش
پند دهندت همه ذرات و حیف	نیست ترا گوش نصیحت بیوش
گر همه گوهر سخن آرد زیان	طالب سودی اگر ایدل خموش
جوش و خروش تو ز ناپختگی است	می چو شود پخته بیفتند ز جوش

THE LAST NIGHT'S DREAM.

Last night by the bounty and favour of the wine-seller, our gathering was full of noise and shouts.

From the hands of the old Magian the wine of love had come to the lot of the heart, and the soul said " Drink it, Cheerio ! "

Last night that moon came to me in my dream, let us see what is going to be my gain through this dream !

My day became darkened through my thoughts; O luck, laugh at this sort of wisdom and sense.

5 The minstrel of the fair ones, in Iraqian air, wafted to my ear a beautiful saying !

"Listen not to the tempting suggestion of Ahriman, that thou mayest become the confidant of the secrets of Sarush."*

The heart wished for an advice from Wisdom; it said : Keep the secrets hidden away from the ignorant.

The lot of every one has been ascertained, but exert thyself to secure thy portion.

Every atom conveys to thee an advice, but alas, thou hast not the ears to hear good counsel.

If all the gems of words bring thee loss, then if thou seekest thy gain, be silent. 10

All this ferment and excitement is due to thy raw state; when the wine becomes ripe it ceases to ferment.

فرخی خراسانی

میرزا محمود متخلص به "فرخ" از خانواده جواهری در سال ۱۳۱۴

هجری در مشهد متولد شده اند.

FARROKH.

Mirza Mahmood Farrokh born at Meshed in 1314 A.H.

خون دل

افسوده در این بهار چون این دل من شادی نسرشتند مگر با گل من
گویند گل آید چو بهار آید باز چون شد که بهار آمد و نامد گل من
ای با خبر از عشق درون دل من افزون چکنی غم فزون دل من
خون دلم از دیده رود چون تو روی از دیده من مرو چو خون دل من

دام تزویر

زاهدان خواهند اسیردام تزویر کنند
من نه آن صیدم که با این دام نخجیرم کنند
حرف مفتی نزد من جز حرف مفتی بیش نیست
فاش گویم هرچه میخواهند تکفیرم کنند

* The Angel bringing the Divine Word in Zoroastrian Theology.

با ققیهان دارم آهنگ جدل ترسم از آنک
 چونکه در منطق فرو مانند تعدیرم کنند
 هیچ ندهم گوش هرگز بر فسون واعضان
 چون نیم احق که تا این قوم تسخیرم کنند
 آیتی از عشقم و فارغ ز کفر و دین ولی
 کافر و مسلم بمیل خویش تفسیرم کنند
 در بهای ساغری بخشم متاع کفر و دین
 گرچه یاران منع ز این اسراف و تبذیرم کنند
 شورها دارم بسر "فرخ" که گر عنوان کنم
 ابلهات دیوانه ام خوانند و زنجیرم کنند

فرزام

میرزا ربیع خان انصاری متخلص به "فرزام"
 فرزند میرزا علی محمد خان انصاری در سال ۱۲۸۱
 شمسی در اصفهان متولد گردیده مدتی در کرمانشاه
 بسمت منشی گری قنسولخانه انگلیس منصوب بوده
 و اینک در شهر رضائیه ساکن میباشند.

FARZAM.

Mirza Rabikhan Ansari, nom-de-plume Farzam, was born at Isfahan in 1281 Shamsi.

آه ما را بدل سخت تو نائیر نبود
 نوک مرگان نوزاب روی تو خون ریز تراست
 غیر تسلیم و رضا پیش تو تدبیر نبود
 دل که در بند غم عشق تو گردیده اسیر
 از سر زلف دگر حاجت زنجیر نبود
 باز میشد کف تزویر و ریایش بر خلق
 در کف شیخ اگر حربه تکفیر نبود

در غم هجر تو ما را همه شب تا بسحر
عمرم اندر طلب وصل تو بیحاصل رفت
خواب دیدم که همه کار من آشفته شده
کرد "فرزام" به ترمیم دلم سعی عبث
غیر آه سحر و ناله شبگیر نبود
کوئی از روز ازل وصل تو تقدیر نبود
جز سر زلف پریشان تو تعبیر نبود
دل ویرانه من قابل تعمیر نبود

ساعری میزند

گاه ز عشقش بردل آذر میزند
که ز وصلش بر دلم مرهم نهد
چشم دُر افشان و کوهر بار من
در هوای وصل جانان از شعف
ماه من در آسمان دلبری
پسته لعل لب دلدار من
کر بظاهر شیخ از روی ریا
در خفا با شاهدان شوخ و شنک
آتش هجران رویش هر زمان
گاه از مژگانش نشتر میزند
گاه از هجرانش خنجر میزند
طعنه بر دریای کوهر میزند
مرغ روحم هر زمان پر میزند
طعنه بر خورشید خاور میزند
خنده بر یاقوت احمر میزند
تکیه بر محراب و منبر میزند
باده گلرنگ و ساعری میزند
بر دل "فرزام" اخگر میزند

فلسفی

آقای میرزا نصرالله خان "فلسفی"
از فضایل معروف و نویسندگان مهم
طهران و عضو انجمن ادبی ایران،
میباشند.

FALSAFI.

Mirza Nasrullah Khan Falsafi
one of the well-known literati
Modern Persia, whom with
hers I had the pleasure of meet-
ing at Teheran in May 1932.

بیچارگان

این منظومه بر اثر قطعه "بیچارگان" "Les Pauvres gens" شاعر شهیر فرانسه "ویکتور هوگو" "Victor Hugo" سروده شده است.

شب افکنده بر روی کردون نقاب؛
 بتاریکی اندر شده آفتاب؛
 ز ابر سیه روی کردون چو قبر؛
 نه بهرام پیدا، نه کیوان، نه تیر! ۱
 شبی در سیاهی و تنگی چو گور
 ز تاریکیش چشم بیننده کور!
 ز یکسو کشد ژرف دریا غریب
 چو غرنده شیر و خروشنده دیو!
 چو دیوانگان برب آورده کف
 جهد خشمکین موجش از هر طرف
 کشد باد هر دم خروشی چنان؛
 که از تن گریزد ز بیمش روان!
 از آن گونه تندر بغرد ز خشم؛
 که هر دم جهد تند برقتش ز چشم!
 * * *

بنسزدیک دریاست کاشانه‌ای
 زنی با سه فرزند را لانه‌ای؛
 بسان چهی تنک و تاریک و سرد
 بیدار از او فقر و تیار و درد.
 ز یکسو فروزنده شمعی پدید
 تن از عاج کرده، رخ از شنبلید. ۱۰
 ز نورش همان گونه بینی اثر
 که از یرتو مهر، گاه سحر؛
 بخوابند اطفال و چشمان مام
 ز بس اشک پالوده، گلنار فام!
 پدر شان در امواج دریا اسیر
 چو بیچاره صیدست در چنک شیر.
 چو خورشید پنهان شد از باختر
 تن و جان بدریا سپارد پدر:
 از آن، تا بطفلاش روزی دهد
 تن از مرگ و جانشان زغم وارهد؛ ۱۵
 بدل موج دیوانه را مهر نیست
 که آئین دیوانگان دشمنیست:
 بود ژرف دریا چو خود خواه مرد
 که نیکو شمارد هر آن بد که کرد؛

THE HELPLESS POOR.

The night had cast a veil over the face of the sky, the sun had gone down the depth of darkness.

Through sombre clouds the sky was pitch dark, neither Mars nor Saturn nor Mercury was to be seen.

So dark and close the night looked like a grave, that the darkness made blind the eyes of seeing people.

From one side the deep sea rages like a roaring lion or a bellowing devil.

Like lunatics foaming at the mouth, the angry waves jump up at every side. 5

Every moment the strong wind so howls that the soul seems to fly from the body out of sheer fear.

Thunder rolls so wrathfully, that every moment blinding lightning flashes from its eyes.

* * *

Nearby the sea there is a cottage which is the home of a woman with three children.

Like a well it is close and dark and damp ; it makes manifest poverty, misery and pain.

On one side is to be seen a lighted candle with its body like ivory, its flaming face like the flower *shambalid*. 10

By its radiance one can see the same effect as through the light of the sun at the time of dawn.

The children are sleeping, and the eyes of the mother through excess of tears were blood-red in tint.

The father was fighting with the waves of the sea, like a helpless prey in the claws of a lion.

When the sun hid itself behind the west the father was giving his body and soul

To (his work on) the sea that therefrom he might bring to them their means of livelihood and save their bodies from death and their lives from misery. 15

The mad waves have no affection in their heart, for the creed of the mad is only hostility.

The deep sea is like a selfish person who thinks every wrong he does to be right. *هے آں مے لے لے لے لے* ۰۶

- ز خود خواه مردم مروت مجوی، ز دریای دیوانه رافت مجوی،
 پناهنده سیاد در قائفی، دل از جان بریده است چون عاشقی
- چنان بر کاهبست بر روی آب، ز امواج پیچنده در پیچ و تاب! ۲۰
 بکلبه درون زار گرید زنش، روان اشک از دیده بردامنش،
 بیالین اطفال بنهاده روی، خیالش همه سوی دریا و شوی،
 بیزدان برد گاه دست نیاز، که بیچارگانراست او چاره ساز،
 گهی شکوه راند ز اقبال خویش، ز بدبختی شوی و اطفال خویش
- بنالد که از گردش روزگار، کز آزار مردم نگیرد قرار: ۲۵
 ستم بر ضعیفان کند بیشتر، بدل های خسته زند نیشتر
 جهانرا ز هر سوی تا بنگری، ستم پیشگانرا بود سروری!
 ضعیف از خردمند و دانشوراست، قوی پنجه نادان از او برتر است
 بگیتی درونت اگر زور نیست، ترا مرگ با زندگانی بکیست!
 بگیتی قوی پنجه باید ترا، که تا هیچ دشمن نباید ترا. ۳۰
 نبودی اگر شیر مردم شکار، ز هانی نیاسودی از رنج بار،
 وگر بره را بود درندگی، کمر بستیش گریک بر بندگی!
 چنین است آئین گردان سپهر، که جز با قوی پنجه اش نیست مهر.
- * * *
- چو بگذشب یاسی از آن تیره شب، زن از شکوه و ناله بر بست لب،
 بحسرت دمی کودکالت را بدید، یکی آه سرد از جگر بر کشید، ۳۵

Seek not generosity from selfish persons, expect not kindness from a mad rough sea.

The fisherman finding refuge in a boat, despairing of his life like a lover,

Is like a blade of straw on the surface of water, and in agony **20**
and pain from the rolling waves.

In yonder hut, his wife is weeping copiously, the tears from her eyes rolling down her skirt.

Her face is turned towards her sleeping children, but her thoughts are all at sea with her husband.

At times, she raises her hands in prayer to God, for He alone is the Helper of the helpless.

At times, she complains about her miserable luck, and the misfortune of her husband and her children.

At times, she wails about the revolutions of Time, for it never rests from doing harm to men.

Its tyranny is increased every day over the weak ; it applies **25**
a lancet to the heart of the distressed.

From every side one looks at the world one finds that tyrants happen to be leaders.

A weak man though wise and learned, finds an ignorant person, strong of arm, more highly placed than himself.

If in the world thou art not strong, death is equivalent to the life thou hast.

Strength of arm thou must possess in the world, then no **30**
enemy will be able to stand against thee.

If the lion had not been a man-killer, it would not have rested for a moment from the woe of carrying heavy burdens.

And had the lamb the power to tear and bite, the wolf would have girt its loins in its service.

Such are the ways of the revolving sky, that it has no regard for anyone except the powerful.

* * *

When a watch of three hours of this dark night had passed, the woman ceased wailing and complaining ;

With yearning she looked for a moment at the children **35**
and heaved a cold sigh from her heart.

سبه چادری زنده بر سر گرفت ، همان شمع تابنده را بر گرفت .

ز کلبه برون شد همی نا شتاب دلی پر ز آتش رخی پر ز آب ،

بدریسای از درون آمد ز روی آفتاب مگر نا نشان یابد آنجا ز شوی ،

زمین از سلیقه می بود تو کفتی رخ اندوده گردون بدود !

از آن دود باران فرو ریختی هوا را بقیر اندر آمیختی !

ز هر احوال زهر زانو غوغای باد ، تن خوب کرده می ایستاد !

بسوزنده اندکش هوا چه آگشتش درون خیره گفت !

بر اهش یکی کلبه آمد پندیده که در آرزوی بجز سیاهی سبزه !

بلرزیدی آب کلبه از سم باد ، تو کفتی که خواهد ز پای اوقاد !

زن از دیدن آن شد آنزید ، کله شهادت مازید !

بر آورد درون ز آفتاب ، چنین گفت : کای ایزد مهربان !

سزد گر ز کلبه ای بیگانه ای که در آرزوی تو مهتری .

چو بگذشت سبیل عثمان ز سر ، سدم از غم دیگر ای بی خبر .

بدریا درون کی تواند عریق که برهاند از مرگ جان رفیق ؟

"بیادافره" نامی که در راه میگردند ، آفریننده ماء و تیر" .

پس آنگاه زی کلبه آمد خوش بکوبید در میان بیگشاد گوش

چو آن کوفتن را نیامد جوار ، می کوفت درگ با شتاب .

A black tattered rag, she wrapped on her head and she
picked up the lantern that gave the light.

She quickly came out of her hut, her heart full of fire, her
face full of tears.

She turned her face towards the roaring sea perchance to
find a trace there of her husband.

Through darkness, the earth seemed like coal and pitch,
you might say the sky had smeared its face with
lamp-black.

It seems it poured rain from the soot and mixed the entire 40
atmosphere with pitch.

Through the fearsome roar of thunder and the howling wind,
the blood coursing through the veins of the body stood
still.

Her burning candle was overpowered by the blast, and her
two eyes were dimmed in the darkness.

On her way, a hut came into view from which nothing but
darkness came to sight.

That hut seemed to tremble, afraid of the wind, thou mightst
say it was ready to topple over.

The woman felt still more distressed at the sight of this 45
house; the flower of her happiness got still more
withered.

She turned her two eyes towards the heavens and said : " O
merciful Providence !

" It were meet if Thou shouldst forgive my fault, for we are
insignificant and Thou art great.

" When the flood of sorrow was passing over my head, I for-
got to think about the sorrows of others.

" How can he who is himself drowning in the sea save the life
of his friend from death ?

" Punish me not for this sin of mine, O Thou Creator of the 50
moon and Mercury ! "

* * *

Then she gently came towards the hut, and knocked at the
door with ears at attention.

When there was no answer to that knock, she quickly
knocked a second time.

- جوابی بنشینید و حیران بماند؛
سزد گفت گر ایزد مهربان
که از مردمی روی بر ناکتم
مرا شوی بیدار دل دی بگفت
نکردم ز تیمار همسایه یاد
مرا شوی باشد و را شوی نیست
هم او ناتوانست و نا تندرست
بجانش اگر مرک چیره شود
که جز مام نبود نگهدار شاف
* * *
- سوم باره در را بگوید باز
چنان دل بسینه درش می طپید
ز دریا همه بود خشم و خروش
زمان تا زمان برقی از چشم میغ
کشیدی چنان تند تندر غریو
بناگه ز دریا یکی تسند باد
بکلبه درون زن دودیده بدوخت،
چو ویرانه بگرفت از او روشنی:
زیکسو نمودار شد بیگری!
- سپاهی ز اندیشه در دل براند:-
در آتش بسوزد مرا جسم و جان!
همان خوی اهریمنی یافتم! ۵۵
کجا هست همسایه با درد جفت؛
چومن بدکنش خود بکیتی مباد!
همانا بدریوزگی روی نیست!
بود رشته زندگانش سست!
همه روز طفلانش تیره شود! ۶۰
نباشد کس اندر جهان یار شاف
* * *
- و لیکن جوابی بنشینید باز
که گفתי ز تن جانش خواهد پرید!
تو گفתי دل آورده از کین بجوش
بجستی بکردار برنده تیغ ۶۵
کز آن آب گشتی دل نره دیوا
بجنبید زی کلبه، در را گشاد!
همان شمع تاریکرا بر فروخت،
دید آمد آئین اهریمنی.
تی بی روان، سهمگین منظری! ۷۰

Hearing no response she stood perplexed, and an army of apprehensive thoughts rushed into her mind.

She said to herself, "If merciful Providence were to consume my body and soul in fire, well I would deserve it.

"For indeed, I had turned my face away from humanity, and had made the nature of the devil my own. 55

"My husband, with a live sympathetic heart, had asked me yesterday about our neighbour burdened with pain.

"I gave no thought to the sorrow of my neighbour, may such an evil-doer like me not exist in the world.

"I have got a husband, while she has none, verily, she has no prospect but that of poverty.

"She is both helpless and ailing, the thread of her life is very weak.

"Should death vanquish her life, the day of her children will all be darkened. 60

"For, except the mother there is none to look after them, there is none to befriend them in the world."

* * *

She knocked again at the door for the third time, and yet again she heard no answer to the call.

Her heart so palpitated within her breast, that thou mightst say her life would fly from her body.

The sea seemed to be all roaring in wrath, it seemed as if it were all boiling with vengeance.

From time to time there flashed from the eyes of the cloud lightning like the smiting sword. 65

The violent thunder roared so furiously that it would dissolve the heart of an execrable demon.

Suddenly a violent gust of wind from the sea blew towards the hut and forced open its door.

The woman fixed her gaze upon the interior of the hut, and then lighted her dim lantern.

When that desolate abode was lit up through it, the ways of Satan were indeed made manifest therein.

On one side, a fair form became apparent, with a body lifeless—a horrible sight! 70

بکام اندر از شهید جانش شریک!
 رخس با غم و حسرت آمیخته
 نشان بود از مهربان مادری!
 که از مرگ نامی بنشرفته اند!
 بر افتد به پژمرده رخسار هام، ۷۰
 کجا مرده دیدی که گریان بود؟
 * * *
 که نتوان دل از کیتی آسان گرفت
 چو بینی که مرگست فرجام تو!
 که تن را از او شادی و خرمیست
 همان عشق و امید و رامش ازوست! ۸۰
 شوی پست و با خاک یکسان شوی!
 از آن پیش کاید بتن راز چیست؟
 در این تنگ زندان شود پای بند؟
 سپردن ره بیوفائی چراست؟
 بر و بر چسان بگذرد روزگار؟ ۸۰
 وز آن پس چه خواهد شدن خاک ما؟
 از آن پس که تن شد به تیره مفاک،

نه در دیده بیش، نه بر روی رنگ
 دهان بازو دو بازو آویخته
 چنان خوار افتاده در بستی!
 دو طفلش بگهواره خوش خفته اند
 چکد گاه باران ز بالای بام
 چو اشکی بر آنروی غلطان شود!
 * * *
 اگر مرده کزید نباشد شکفت:
 شود زندگی تلخ در کام تو
 ندانم که این جان فرخنده چیست؟
 توانائی و عقل و دانش ازوست
 چو جانت ز تن رفت پژمان شوی
 روانرا ندانم که آغاز چیست؟
 چرا ماند ایدر زهانی نژند؟
 سر انجامش از تن جدائی چراست؟
 چو از تن بر آمد و را چیست کار؟
 چرا خاک گردد تن پاک ما؟
 کجا رفت خواهد زد دل عشق پاک،

Her blank eyes had no sight in them, her face no colour ;
in place of the honey of life her palate had nothing
but poison.

Her mouth agape, her two hands drooping by the side, her
face a mixture of grief and sorrow !

So miserable lying dead in her bed was the sight of that
poor kind mother !

Her two children are sound asleep in a cradle, for they
have never heard the name of Death as yet.

From the roof rain-drops drip down occasionally, and fall 75
on the withered face of the mother.

Like tears they roll down her face ; O who has ever seen
a dead person weep ?

* * *

But even if the dead body were to weep it would not be
surprising, for the heart could not lightly be detached
from the world.

Life becomes bitter to thee when thou dost realize that
death is thy ultimate end.

I know not what this precious thing life is, that the body
is so happy and joyous with it.

Power and wisdom and prudence all proceed from it ; love 80
and hope and joy are attached to it.

When life departs from the body, thou art bedimmed, thou
art laid low and become the equal of dust.

I know not whence the soul has its beginning nor its secret
before it enters the body.

Why it remains here so sad for a time, confined within this
narrow prison ?

Why in the end should it be separated from the body ? Why
it takes the way of faithlessness ?

And, departed from the body what else is its work ? What 85
sort of times it has to pass thereafter ?

Why is our fine body reduced to dust ? And what is to
happen to this dust of ours ?

And from our heart whither dost our pure love go, when
the body is consigned to a dark and dismal hole ?

بود زندگي کوه و درياست مرگ
 بر آنکوه غلطان بسی جويهاست
 اگر بگذرد جوی عمرت ز باغ،
 و یا گر بیاباش باشد مسیر،
 سر انجام ریزد بدریای مرگ
 * * *

از اینروی جاوید و پایاست مزگه!
 که مانا همان عمر کوتاه ماست
 ۹۰ بصافی بود رشک نابان چراغ،
 بود در سیاهی همانند قیر،
 گذارد سرخیره در پای مرگ!
 * * *

زن از مرگ همسایه حیران بماند
 پس آن روی پژمرده را بوسه داد
 که: ای جان همسایه جانت کجاست؟
 شدی، کودکانرا زبون ساختی،
 کیشش از اینپس هوادار نیست
 نشد يك زمانت زمانه بگام!
 جهانت بدیده درون تیره بود
 ز بیداد گردون فغان داشتی
 جهان را جز از جور و بیداد نیست،
 * * *

سرشک غم از دیدگان برفشاند
 "فراوان سخنها همی کرد یاد:"
 ۹۰ از اینسان تنت خوار و پژمان چراست؟
 دل از مهر ایشان پیرداختی!
 ز آسیب گردون نگهدار نیست!
 نیامد ترا نوسن چرخ رام!
 که برجانت اندوه و غم چیره بود!
 که از جورش آتش بجان داشتی!
 ۱۰۰ کسی کو برفت از جهان شاد کیست؟
 * * *

زن از دور گردون بسی شکوه راند
 سرانجام از آن کلبه بیرون شتافت
 ز غم دل بسینه درش می طپید
 ندانم که در زیر چادر چه داشت؟

بیالین آن مرده لختی بماند
 بتاریکی اندر، ره خویش یافت.
 بگردار دیوانگان میدوید!
 ۱۰۰ که هر دم بر آن دیده بر میگماشت.

Life is like a mountain and death a sea, and in this light it is permanent and enduring.

From that mountain many a stream courses down, which resembles our short span of life.

Should the stream of thy life pass by a garden, in crystal clearness it would be the envy of a shining lamp. 90

And should it pass through desolate places, it would be muddled and dark like pitch.

In the end, the stream pours itself into the sea of death, its fatigued and confused head it places at the feet of death.

* * *

The woman stood bewildered at the death of her neighbour, and tears of regret began to flow from her eyes.

Then she gave a kiss to that withered face, and many a thing she brought to her mind and said:—

O dear neighbour of mine, where has thy life gone? Why is thy body lying so abject and broken here? 95

Thou hast departed and hast made thy children so miserable, thou hast rendered thy heart void of love for them.

Henceforth there is no well-wisher to befriend them, there is none to protect them from the calamities of time.

The world did not go according to thy wish for a moment; the refractory steed of the sphere was not docile to thee.

The world was all gloomy and dark to thy eyes, for thy soul was overwhelmed with the grief of sorrow.

Thou didst complain of the injustice of the sky, for thy soul was consumed by its tyranny. 100

The world is nothing but oppression and injustice; who that has departed from this world was happy?

* * *

The woman complained a great deal about the revolutions of Time, and stayed at the head of the corpse for a while.

Eventually she hurried out of that hut and found her way out of the pervading darkness.

The heart within her bosom ached and throbbed with grief, and she ran like a mad person.

I know not what she carried hidden in her cloak, that every moment she cast her eyes on it. 105

- از آن تنك ویرانه با خود چه برد؟
 گرش دیدن شوی بود آرزو
 شب تیره برسان جنگی نهنگ
 چنان بود شب بر زمین چیره دست
 ز ابر سیه تند باران قیر
 بره بر همیرفت زب با شتاب،
 ز ره تا بنزدیک طفلان رسید
 چو قیرینه چادر فکند از سرا،
 تنی لاغر از باد لرزان چو بید،
 بوسید رخساره زردشام
 در آن ژنده بستر بخواباندهاش
 پس آنکه ببالینشان بر نشست
 بنالید و از دل کشید آه سرد
 چنین گفت: - کای ایزد دادور
 بیخشای بر من گناه مرا
 که بسپردم اینره زنا بخردی
 بشوی ستم دیده کردم ستم
 بجانم اگر خشم گیرد رواست
 چه بود آنکه برسینه بر میفشرد؟
 ز دریا چسان خیره بر نافت رو؟
 جهانرا بکام اندر آورده تنك!
 که گفتم بلند آسمان گشته پست!
 فرو ریختی چون شکافنده تیر! ۱۱۰
 چنان چون گریزنده ماهی در آب:
 همان راز بنهفته آمد پدید:
 دو کودک پدید آمدش در برا
 بزردی دو رخشان گل شنبلید!
 بر کودکان خود آوردشام. ۱۱۵
 برخ بر سرشک غم افشاندهاش
 بزد دست افسوس بر روی دست
 ز کردار خود شکوه آغاز کرد!
 منم چاره جوی و توئی چاره گر!
 بگردان ز کثری تو راه مرا، ۱۲۰
 همانا ز نا بخرد آید بدی!
 غمی بر فرودمش بر روی غم.
 که کم کردم از کج خوئی راه راست!

What was she carrying from that desolate abode? What
was she pressing so closely to her breast?

If she had the desire to go and see her husband, why had
she now so obstinately turned her face from the sea?

Like a warring whale, the dark Night held the world
closely in its palate.

Night had so thoroughly prevailed over the earth that one
might say the lofty sky had been hurled low.

From the dark clouds violent pitch-like rain poured down 110
like splitting arrows.

Like a fish, darting away in the water, the woman wended
her way all hurriedly.

And when from the road she reached her children, her
hidden secret came into view.

When she threw aside the black wrap from her body, two
children appeared held close to her breast.

Their emaciated bodies were shaking like willow trees in the
wind, their two cheeks were sallow like yellow flowers.

She kissed their bloodless faces and brought them near her 115
own children.

In that worn-out bed she made them sleep, wetting their
faces with her tears of grief.

Then she sat by the bed and woefully wrung her hands in
distress.

She wept and heaved a cold sigh from her heart and began
to complain about her own conduct.

She said, "Oh merciful Providence, I seek for help and
Thou art the helper.

"Forgive me my sins and alter my course of crooked 120
conduct,

"For I traversed this path through folly; verily evil springs
forth from a foolish creature.

"On my unfortunate husband, I have inflicted a further
affliction; to his sorrow I am adding a further cause
of grief.

"If he be ill-disposed towards my very life, it is but proper,
for I have lost the straight path through my perverse
nature.

- بسی را ر بیسی بنشناختم
 که او خود کنون روزی چار تن
 دل مهربان شو غمی ساختم
 شب تیره با مرک جوید نبرد
 ۱۲۰ رساند به تیمار و رنج و محن!
 دو دیگر بر آنچار بفرودمش
 ز طفلان مگر یاروش دور کرد!
 چسان افکنم چشم بر چشم او؟
 که میترسم از آتش خشم او.
 همیگفت و میریخت باران غم
 دل از درد پژمان و خاطر دژم
 بنشنیدی از ژرف دریا خروش
 که بودیش یابند غم هوش و گوش
 ۱۳۰ * * *
 سیاهی گریزان شد از باختر!
 در این بیکران عرصه لاجورد،
 دو لشکر بیار است ساز نبرد!
 شب و روز با هم در آویختند!
 بکافور مشک تر آمیختند!
 پدید آمد از گرد آندو سپاه
 ز هر سو پراکنده ابری سیاه
 همیبود نندر تیره زنا،
 ۱۳۰ گزو جان بلزیدی اندر تن!
 همان باد غراف غو لشکری
 کزوست شد طاق نیلوفری!
 ز گردون همیرنجت باران خون،
 چه خونی؟ شده از هراس آبگون
 هوا سر بسر آتش و دود بود
 در آن رزمکه مهر نابود بود!
 زمانی چو بگذشت از آغاز جنگ
 چنان عرصه شد بر شب تیره تنگ
 که دشمن بجنک اندرون چیره دید
 زبون آشت و لشکر بیکسو کشید
 ۱۴۰ و از آنسوی خورشید گیتی فروز
 بر آورد سر بادی کینه توز!

" I did not discriminate between good and evil, and I saddened the heart of my loving husband.

" For at present he provides for the livelihood of four persons with such trouble, worry and hardship. 125

" On dark nights he risks a fight with death, in order to avert death (by starvation) from the heads of children.

" I have added two to the existing four, and have wiped off the picture of hope from his heart.

" How shall I raise my eyes upto his, for I am afraid of the fire of his wrath."

She said this and poured the tears of grief with a heart withered with pain and a distracted mind.

She could not hear the howls of the deep sea, overpowered as her ears and intellect were with grief. 130

* * *

When dawn raised its head from the east and darkness began to fly from the west,

In this endless expanse of the azure dome two armies made ready for a fight.

Night and day began their combat with each other, and white camphor with black musk began to be mixed.

And round about these two armies appeared from every side dark clouds scattered all over.

The thunder continued beating the drum, which made the soul in the body tremble. 135

The roaring blasts which formed the shouts of soldiers weakened the azure vault of the sky.

The rain of blood poured down from the heavens;—but what blood?—Blood that turned to water with fright!

The atmosphere was one stretch of fire and smoke; in that battle-field the sun was not present.

Some time after the commencement of this combat, the battlefield became so dark and unfavourable for the night,

That it saw the enemy victorious in the contest and accepting defeat it withdrew its army aside. 140

And from the other side the world-illuminating sun raised its head with a heart bent on revenge.

پدید آمد آن فره ایزدی
 * * *
 سینه دمان شد در کلبه باز،
 در آمد ز در شوی او با شتاب
 یکی دامنش آویخته از کمر
 زن از جای برجست و شد سوی او
 ز شادی زمایش در بر کشید
 بدو گفت: - کای بهتر از جان من
 چه بودت کز اینگونه دیر آمدی؟
 چنین داد پاسخ بدو نیک مرد
 که بیچارگان را بجان دشمنست
 نشد یک زمان بار بیچارگان
 چنان بود غرنده دریا سیاه
 مرا موج دیوانه زنجیر کرد
 خروشان که از جای بر کندم
 از آنچه بکوهی بر آوردیم،
 زمانی بکردار جنگی پلنگ،
 چو طوفنده باد دمان میوزید
 نفس را بسینه درون میفشرد

ز روی جهان شست رنگ بدی!
 * * *
 بلرزید زن را دل پر گداز
 درون پرز آتش، برون پرز آب!
 روان سیل بارانش از روی و بر ۱۴۵
 بزد بوسه چسند بر روی او
 گل رویش از خرمی بشکفید!
 خداوندگار و نگهبان من،
 ز دوریت بر جانم آتش زدی
 که فریاد از این چرخ بیهوده کرد، ۱۵۰
 و را خوی و آئین اهریمنست!
 مدارش بر آزار بیچارگان!
 که کم کردم آنجا ز بیراه راه،
 اسیرم بزندان از قیر کرد
 نگو سار در چاهی افکنندیم! ۱۵۵
 بکوه دگر سر نکون کردیم!
 بر انداختی بر تنم نیز چنگ!
 دل ژرف دریا ز هم میدرید!
 ز سرماش خون در بدن میفسرد!

That heavenly orb made its appearance and washed the colour of evil from the face of the world.

* * *

With the break of dawn, the door of the hut was opened, and the melting heart of the woman was palpitating with fear.

In came the husband through the door all hurriedly, within, full of fire, without, all soaked in water.

A net was hanging from his waist and rain-drops dripped 145 from his face and chest.

The woman jumped up from her place and hastened towards him, and imprinted a few kisses on his face.

With joy for a time she drew him to her bosom, and the rose of her face blossomed in delight.

She said to him, "O thou, more precious than my own life!
O my lord and protector,

"What happened that thou hast come so late, for thy separation has consumed my life in fire."

To her that good man gave this reply, "We ought to com- 150 plain of the aimlessly revolving sphere,

"For it is the most bitter enemy of the poor, and has the nature and ways of the very Devil.

"Never for a while has it befriended the poor; its pivot rests upon harmfulness to the helpless.

"So dark was the thundering sea that I missed my track in that trackless waste.

"The mad waves fettered me, and held me a captive in the prison of darkness.

"With a roar I was dislodged from one place and thrown 155 headlong into a depression.

"From that depression it flung me up the crest of a wave, mountain high, and thence again headlong to another.

"For a while, like a furious leopard, it closed its sharp claws round my body.

"When the terrible whirling wind blew it seemed to tear the heart of the deep sea.

"It choked the breath back in the bosom and congealed the blood in the body with its bitter cold.

- چو میجست برق از بر تیره مین
چنان تند نندر همیزد نهیب
ز بس ریخت باران همی باشتاب
مرا از بر آب چو آب پرگاه
تو گفتی اجل در کین منست
همه شب نه آرام جستم نه خواب
از آن نا که صیدی بدام آورم،
دریغنا نشد بخت بر گشته رام
کنون ای مهین جفت والا گهر،
تو نیز آنچنان کابین شب تیره روی
زن از بیم بر خود بلرزید و گفت:-
بدل که شیکبائی آموختم،
همه شب مرادیدگان سوی در،
که از بانگک تندر دلم پر نهیب!
کشید آنگه از دل یکی آه سرد،
چنین گفت زان پس بغم‌دیده شوی:-
تو رفتی و بیمار همسایه مرد
- تن زنده میگفت بر جان دریغ! ۱۶۰
که دریا ز بیمش گرفتی نشیب!
هوا گشت یکسر چو دریای آب!
ز هر سو همیراند موج سیاه،
دل آب جوشان ز کین منست!
تن و جان سپردم بدریای آب، ۱۶۵
بر کودکان خوار نایبدم سرم،
سر انجام صیدی نیامد بدام!
امید دل شوی خسته جگر،
بخورشید روشن رساندی بگوی-
* * *
که دور از تو چشم زمانی نخفت، ۱۷۰
کهی یاره دامها دوختم،
که نا کودکان را چه آرد پدر؟
گهم قیرگون شب ربودی شکیب!
دمی ماند خاموش و اندیشه کرد،
که ما را غم دیگر آمد بروی! ۷۵
مهین جانش جان آفرینرا سپرد

“ When from above the dark cloud there flashed lightning, 160
my live body felt regret for my life.

“ Claps of thunder bursting violently inspired such terror,
that the sea sank down in fright.

“ And torrents of rain poured so copiously that the whole
atmosphere became from end to end a sea of water.

“ And on the water like a blade of straw I was tossed about
here and there by the black waves.

“ Thou mightst say Death was lying in ambush for me, that
the waters were turbulent to wreak their vengeance on
me.

“ All night long I sought no rest and no sleep, my body 165
and soul were entrusted to the sea of waves,

“ That eventually I might net some fish and not come
to the children with a face downcast in humiliation.

“ Alas! my ill fortune has not yet turned right, no fish came
to my net at the close of night.

“ Now, thou too, my dear and precious mate, the hope of the
heart of thy distressed husband,

“ Tell me how thou, too, hast brought this dark night to the
rising of the shining sun in the morn.”

* * *

The wife trembled in fear and said, “ Away from thee my 170
eyes had not a wink of sleep.

“ For a time, I taught patience to my heart, for a time I
mended the torn portion of thy net.

“ All night my eyes were stitched to the door to see what
the father brought for the children.

“ At times the loud claps of thunder seized my heart with
terror, at others the pitch dark night bereft me of
patience.”

She thereupon drew a deep sigh from her heart, and
remained silent for a moment absorbed in thought,

And then she said to her grief-stricken husband:—“ Another 175
sorrow has come upon us.

“ Thou hadst gone and our ailing neighbour died, and she
gave back her precious life to the Creator of the
soul.

- شتابید و ره سوی یزدان گرفت،
 کنونش دو فرزند مانده بجای،
 نه روزی رسانشان، نه فریاد رس
 * * *
- ۱۸۰ غمی گشت و دو دست بر زد بسر،
 دروغ آن ز نیهار فرسوده تن!
 دروغ آن بزندان غم مبتلا!
 سر کودکانرا بهین افسرا!
 دل دوستداران ز غم بر درید
 از این شاخ، جز تلخ میوه نخورد
 ۱۸۰ در این دفتر از خویش نامی ندید
 ندانم که مقصود یزدان چه بود؟
 چراش آفرید این چنین شور بخت؟
 بخردی بیازردش از مرگ مام،
 از آنپس نشاندش بسوگک پدر،
 ز بیچارگانش یکی گشت جفت،
 نسه کره دور جوانیش را!
 همایف موسم کامرایش را!

“She hastened hence and took her way to the Lord; how lightly she detached the heart from life!

“Her two children are now left after her, in the world,—two infants without any one to guide them.

“None is there to give them livelihood, none to go to their help; may no one ever survive the mother’s death.”

* * *

When the fisherman heard this news, overpowered with sadness, he struck his two hands on his head. 180

He said, “Alas for that good and virtuous woman! Alas, for that body worn out with ailment!

“Alas for that poor captive of calamity! Alas for that prisoner in the dungeon of woe.

“Alas for the great and good mother, the best crown for the head of the children,

“That her blessed soul should fly from her body and that she should leave behind her friends with their hearts rent with grief!

“From the world she had nothing but despair and disappointment; from this branch she plucked nothing but the bitterest of fruits. 185

“She did not realise from the world a moment of gladness; in this volume (of gladness) she did not find her name enrolled.

“I know not what could be the design of the Creator? What was His desire in this creation of hers?

“Why did He create her so unfortunate? Why did He clothe her body with the cloak of grief?

“In her childhood she received the infliction of her mother’s death, and that bright morning became like a dark night to her.

“Then she went into mourning for her father, and the days of joy well-nigh ended for her. 190

“Then one amongst the poor became her mate, and he too was soon hidden beneath the dark earth.

“Her period of youth was thus destroyed, her season of happiness came to an end.

ورا با دو فرزند بی کس بماند!
 پس از شوی نالان و دلخسته بود!
 که ناگاه جانش ز تن بر گرفت،
 امیدش بر الطاف یزدان پاک،
 بیاورد چون باد و بردش چو دود،
 کنوش دو فرزند بی مادرند،
 زنا زود بشتاب و ایدر میای!
 که بینند اگر پیکر مام را،
 ز بی مهریش دیده گریان کنند!
 تو بشتاب و در خوابشان ایدر آر
 بما برشد افزون بسی درد و رنج
 در این تنگدستی و این فصل سرد
 ز دل باید اندوه بیرون کنیم،
 مگر پاک یزدان کند یآوری
 به نیروی کوشش رهیم از محن
 در اندیشه شد زن ز فرمان شوی
 نجیبید از اینروی و بر جای ماند
 چینیش بروز سیه بر نشاند!
 امیدش بر آن کودکان بسته بود،
 همان قهر دیرینه از سر گرفت! ۱۹۰
 که یزدان گرفت از تنش جان پاک،
 ندانم چه بود اندرین کار سود؟
 بکیتی درون خوار و بی یاورند،
 بخواب اندرونشان بر آور ز جای
 همان از می جان نهی جام را، ۲۰۰
 دل از آتش بیم بریان کنند!
 که مادر نه بینند از آنگونه خوار.
 که ما را کنون کودکان گشت پنج؛
 ابا پنج کودک چه خواهیم کرد؟
 بکوشیم و رنج تن افزون کنیم، ۲۰۰
 بگردد ز کین چرخ نیلوفری
 بسوزد دل بد کنش اهرمن!
 بدل در بد آنکار را چاره جوی
 چنان سروی آزاده بر پای ماند

- “ God left her friendless with two children, and destined her to such dismal days !
- “ Wailing and heart-broken she was after her husband’s death ; her hopes were pinned on her two children.
- “ When all of a sudden He took away her soul from her body, and revived His long-standing wrath. 195
- “ She had based her hopes on the kindness of holy God, when God took away her pure soul from her body.
- “ She was brought in like a breath of wind, and was taken away like a whiff of smoke, I know not what was the object (result) of all this work.
- “ Now her two children are motherless in the world, they are left destitute and friendless.
- “ Oh woman, hasten and halt not here, sleeping as they are bring them over here,
- “ For should they see the lifeless body of their mother, the cup devoid of the wine of life, 200
- “ They will cry from the absence of her demonstrations of love, and their hearts will be consumed with the fire of fright.
- “ Hasten thou and sleeping bring them here that they may not see their mother lying helpless.
- “ Our troubles and worries are indeed increased, for now the number of our children has become five.
- “ With such hard times and in the season of winter how shall we manage with these five children ?
- “ But let us remove all anxiety from our mind, let us try and toil and moil the harder. 205
- “ Perchance merciful Providence will help us and the blue sky will change its vengeful aspect.
- “ With the strength of our efforts we shall free ourselves from our troubles and thereby consume the heart of the evil-working Ahriman.”
- At the order of the husband the wife stood in thought, seeking a way in her mind out of the problem.
- For this reason she did not move and stayed where she was ; such a noble cypress kept standing.

- چو سیاه از آنسان درنگش بدید
 بدو گفت کای زن درنگت ز چیست؟
- از این پیش دل مهربان داشتی
 چه آمد که چونین شدی سنگدل؟
- کنون زود بشتاب و میسند تنگ
 غمی گشت زن را دل از گفت شوی
- حجاب از رخ کودکان بر گرفت
 بر شوهر آورد و گفتش که: هان
- دژم گشت و ابر و بهم بر کشید ۲۱۰
 همانا که در دل ترا مهر نیست؟
- رخ از بیکسان بر نمیداشتی.
 نکردت غم دوستان تنگدل؟
- که در نیکوئی نیست نیکو درنگ
 شتایید و زی بستر آورد روی ۲۱۰
- عزیزان همسایه در بر گرفت
 خوانم تو بر خیره نا مهربان!

When the fisherman saw her hesitating in this fashion, he 210
got annoyed and puckered his brows into a frown.

He said to her, "O woman, what is the cause of thy delay?
Is there indeed no love in thy heart?"

"Ere this thou hadst always a compassionate heart, thou
didst not turn thy face away from the destitute.

"What has happened that thou hast become so hard-hearted?
Does the sorrow of friends not affect thee at all?"

"Quick, hurry up and prefer not disgrace, for in doing
good deeds it is not right to hesitate."

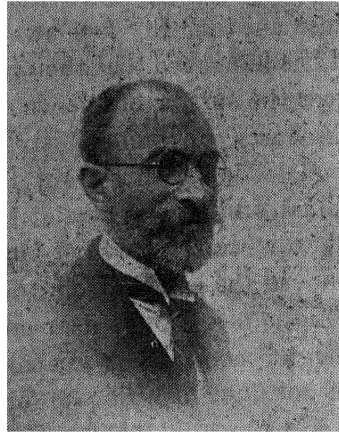
The woman's heart was sore at hearing her husband's words, 215
she went and turned her face towards the bed.

She removed the curtain from the face of the children, and
took the neighbour's dear ones into her bosom.

She brought them to her husband and said, "Behold, call
me not uncompassionate for nothing."

فروغی

آقا میرزا ابوالحسن خان
 فروغی فرزند میرزا محمدحسین
 خان ذکاءالملک فروغی در سال
 ۱۳۰۱ هجری در طهران
 متولد گردیده اند تحصیلات
 فارسی و فرانسه و عربی
 ایشان در نزد استادان بزرگ
 تحصیل نموده در دارالمعلمین
 عالی مدتها ریاست داشتند
 مجلهٔ تعلیم و تربیت از انتشارات
 ایشان میباشد، آقای فروغی
 مسافرتهاى نیز به روسیه و

بسم یا کلا تقریرم در عزت حضرت آقا زین العابدین علیه السلام
 طهران ۱۳۱۱

اروپا نموده اند آقای فروغی همانطور که در مقام شعر و ادبیات مقامی عالی را
 دارا میباشند بعلاوه عارفی هستند و ارسته و یکی از دانشمندان مشرفای درجهٔ
 اول ایران بشمار میروند

FORUGHI.

Aga Mirza Abol-Hassan Khan Forughi, the son of Mirza Mahamed Hossein Khan Zoka-ol-Molk Forughi, was born in Teheran in 1801 A.H. A profound thinker and scholar.

روح نهفته

ای جان غلیل و جسم بی‌بار	ای روح نهفته در تن زار
ای از غم دل نیارمیده	ای راحت جسم و جان ندیده
ای کشته بیستون چو فرهاد	ای خسته تیغ جور و بیداد

تو نیشه زنی بکوه سنگین
 جمشید من ز نخمه پاک
 بگذار حدیث نا توانی
 آن رایت آفتاب پر تو
 آن دشمن تیرگی شب را
 کابن نور که رایت الهی است
 بیداد گرت جنود جهل است
 غافل منشین و دیده مکشای
 صبح است و ز مشرق آفتابم
 من خود بطلوع خرمن نور
 تا من در فیض باز دارم
 جاری شده آشکار و پنهان
 وین مرده دلان خفته در خواب
 ای خفته طلوع صبح روشن
 بشنو که دگر نه جای خوابست
 تا خفته نابگاه باشی
 دهر است بصورت و معانی
 در خورد تو معنی است لیکن
 پس چون در فیض با باید
 مگذار که نافتند دگر بار
 کابن باغ نه خاص نا کسانست
 آن دست که کل بدارد از خویش
 بی بهره چرا بماند از باغ

خسرو ببرد وصال شیرین
 در مانده اسیر جور ضحاک
 بردار درفش کاویانی
 زان با همه عهد روشنی نو
 آن رایت دانش و ادب را
 هم رایت روز داد خواهی است
 پس چاره آن بعلم سهل است
 تا خود بزنی بروشنی رای
 گوید بنگر که بر که تا بم
 صد گنج حیات بخشم از دور
 هر ذره در اهتزار دارم
 از چشمه نورم آب حیوان
 از واهمه تشنه بر لب آب
 پر نور نموده بام و بر زن
 برخیز که نوبت شتاب است
 بی بهره ترا ز کنه باشی
 خود مخزن گنج شایگانی
 معنی گل و صورت است گلشن
 هم هفت برگ و ساز باید
 در دست خسان کلید گلزار
 گردش کر مردم جهان است
 و ز خار خورد هزار هائیش
 چون لاله بدل بماندش داغ

خود در دل نور و بر سر گنج
 پای ظلمت فروشکستند
 در مانده به بند بی نوائی
 با دولت بخت بودی انباز
 در دست شدی چو مشعل نور
 هم نعمت راحتست فزودی
 این فرش زمرد زمینی
 ایوان بدایع جهان را
 دین سیر عقول آل آدم
 باشد سوی روشنی شتابان
 باز بچه نه این اثر نماید
 زهن پس نه مجال ترک تازیست
 چون خاک همیه هند بر باد
 درهای طلوع مهر بکشد
 بر روشنی سحر چه بندی
 تا ریک مکن سرای روشن
 بیرون و مرا ز دل سیاهی
 فرسوده کند روان یاران
 افسرده مشو که بخت یار است
 بر خیز که توبت سحر شد
 وز نور طلیمه ایست پیدا
 بیسی بجهال طلعت روز

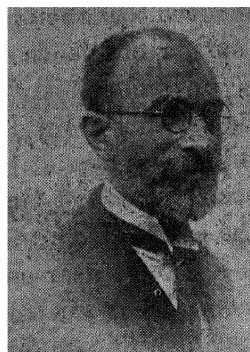
بیدادگری است موجب رنج
 حشمت بحجاب جل بستقند
 محرومی از آن ز روشنائی
 گردیده دانشت شدی باز
 نور بصرت برآه منظور
 هم راه سعادت نمودی
 ای خسته مکر تو خود نه بینی
 این طاق رفیع آسمان را
 این گردش رو باوج عالم
 با این عظمت جهان گردان
 بیسوده نه روشنی فزاید
 این کار جهان نه کار بازیست
 شاید که بنای جور و بیداد
 صبح از همه سو جمال بنمود
 با این همه چشم هوشمندی
 بیسوده میند راه و روزن
 بگذار که نور صبحگاهی
 تا چند شب سیاه هجران
 زین پس نه زمان انتظار است
 گرچه شب ها دراز تر شد
 بگذشت شب دراز یلدا
 وز دولت مهر عالم افروز

همت

خوش آن‌کش بر آسودگی رای نیست ز هر مشککش هیچ پروای نیست
 دراز آیدت راه در چشم عزم ازیرا که در رفتنت رای نیست
 اگر پای همت بود مرد را سراسر جهان جای یکپای نیست
 فراخ است گیتی ز هر سو که تو نگوئی پی جنبشم جای نیست
 نه کنز فرط رامش نشینی که پای روانم بر این ژوف بهنای نیست
 برین دایره ژوف گیتی محیط جز از عزم جانهای والای نیست
 همان کرسی ایزد این جان تست که وسعش کران را پذیرای نیست
 ز امکان سیر تو عکسی در اوست مکان را بن ار هیچ پیدای نیست
 شد این بهن گیتی یکی کارگاه نشسته برش جز تو جولای نیست
 پرندی برش باید آراستن که جز تو بر او چهره آرای نیست
 تو هر نقش زیبا که بینی بیاب جز از خلق آن چشم بینای نیست
 به بینش در است آفرینندگی که بی دیده خود نقش زیبای نیست
 همان چشم بینای گیتی توئی عجب کت گهر روشنی زای نیست
 از آنی تو بیکار چون چشم کور که ساده دلت همت افزای نیست
 جز از کار بینش نیفزایدت جز از بینشت کار فرمای نیست
 فروغی که در نام دارد فروغ بدین نام نازنده بیجای نیست
 جهات بی فروغ خردمندیت جز از بستر خار و خارای نیست
 خرد جز یکی نور بینش فزای که همت کشد سوی بالای نیست

قلزم

میرزا سید مهدی خان متخلص به "قلزم"
 فرزند حاجی سید یحیی مقدس یزدی در سال ۱۲۷۰
 شمسی در یزد متولد گردیده مدتی را در خراسان
 و ترکستان و روسیه و بعد در آلمان و انگلستان
 بتجارت مشغول بوده اند.

QOLZOM.

Mirza Syed Mehdi Khan Qolzom born at Yezd in 1280 Shamsi.

سعادت وطن

مملکت رو بسوی آبادی است	ای گروه وطن پرست اینک
از میان رفته موسم شادی است	سند راه ترقی ملت
"پهلوی" نعمت خدا دادی است	وقت را رایگان ز کف ندهید
کاین هم از یادگار اجدادی است	از نیاکان خود بیاد آرید
تکیه گاهش سپاه امدادی است	لشکر فتح میرود در پیش
این تو این جهل وقت جلادی است	توده ای توده حکم صادر شد
که نه امروز روز شیادی است	گوبه رمال و قصه خوان و فلان
پر تو علم جمله را هادی است	زین سپس کس فریبتان نخورد
آنکه چشمش براه آزادی است	تا نگوید دو باره "عارف" وقت

"خانه دار یوش مالا مال"

"روضه خوان است و سید و رمال"

ایران و اروپا

کو جواهر شناس تا بیند؟
 ای اروپا مناز نزد "مسیح"
 وطن پاك حضرت "زرتشت"
 گاه گاه ار تو راست "ناپلیون"
 در قرون اخیر اگر شده‌ای
 چون "شکسپیر" و "کوته" و "شیللر"
 آب و خاک و هوای کشور ما
 "سعدی" و "رودکی" و "فردوسی"
 آری این سرزمین ز دیر زمان
 خاک مارا همه جواهر خیز
 که زمانی شدی تو "لوتر" خیز
 بوده در هر زمان مظاهر خیز
 بوده ایران همیشه "نادر" خیز
 در فنون ادب مآثر خیز
 "دانت" و "ویکتور هگنو" و "ولتر" خیز
 در همه وقت بوده شاعر خیز
 "حافظ" و "مولوی" و "ناصر" خیز
 بوده گنجینه نوادر خیز

گر بکاوای بدیده ادراک

رادیومها بیانی از این خاک

قدردانی

ملت قدردان ما کو؟ تا
 آنکه شد در الکتریک و فنون
 ملت قدردان ما کو؟ تا
 آنکه با دیده مسلح دید
 ملت قدردان ما کو؟ تا
 آنکه در انقلاب آمریکا
 ملت قدردان ما کو؟ تا
 آنکه در حال فقر و فاقه نمود
 هوش ایرانی ار بکار افتد
 کند از توده تربیت «ادیسون»
 اختراعاتش از هزار فنون
 خود دهد پرورش «فلاماریون»
 نقش زیبای گنبد کردون
 بوجود آورد چو «واشنگتون»
 شد ز جان پیشوای ملیتون
 بروراند چو «ابرهام لینکون»
 ملتی را بفیض خود مرهون
 عقل جن را کشد ز مغز برون

جوان

- زین سپس ای جوان ایرانی
 در گذرگاه اعتماد بنفس
 طلب نور کن ز مبداء فیض
 ید بیضا در آستین تو هست
 رشته معرفت بدست آور
 خوی سامی تو را خراب کند
 لقمه‌های باش خاردار و زحمت
 پای برجا بایست چون «البرز»
 اجنبی را بران ز ملک و خودت
 هرزه‌گردی بس است و در بدری
 بی غش و صاف و پاکدامن شو
 از جمیع جهات ایمن شو
 پس بر اطراف پرتو افکن شو
 روشنی بخش کوه و برزن شو
 برخرافات پشت پا زب شو
 متخلق بخلق «آرین» شو
 باعث اختناق دشمن شو
 پنجه بولاد و مشت آهن شو
 صاحب خامان و مسکن شو
 اگر هست غیرت بسری

TO THE YOUTHS OF IRAN

- Henceforth, O youth of Iran, be clean and pure and chaste.
 Adopting the way of reliance on self, be free from all other
 ways and means.
 Seek for light from the fountain source of bounty and then
 reflect the same all around.
 The white hand of Moses is within thy own sleeves; be the
 one to shed radiance on the mountain and the plain.
 5 Bring within thy grasp the thread of knowledge and abandon
 all fiction and nonsense.
 The Semitic traits are ruining thee, be sedulous in adopting
 the characteristics of the Aryans.
 Be a prickly and a heavy morsel and thereby be the cause of
 choking the enemy, (who may try to gulp thee down).
 Staud firm and fast like the mountain Alborz; have the
 clasp of steel and the mailed fist of iron.
 Drive away strangers from thy country and thyself, and be
 the lord of thy house and thy family.
 10 Enough of this vagrancy and going about from door to door,
 if thou hast a loyal son's pride for thy forefathers.

زن

زننده زننده سیه کفن پوش است؟
 بای بند حجاب و سرپوش است؟
 از می جهل مست و مدهوش است؟
 مهر بر لب زده است و خاموش است؟
 سر پر از شور و دل پر از جوش است؟
 با دد و دیو غم هم آغوش است؟
 صاحب حس و مدرک و هوش است
 از همه یاد ها فراموش است
 کور از دیده و کراز گوش است
 که شود این حجاب نکبت نیست

تا کی اندر محیط "ایران" زن
 تا کی این سرّ مخزن خلقت
 تا کی این عنصر لطیف چنین
 تا کی این مظهر عواطف و مهر
 تا کی از ظلم مرد بی انصاف
 تا کی این فرشته رحمت
 آری آری زن آنکه بیش از مرد
 آری آن چشمه حیات هنوز
 آری آن چشم و گوش جامعه باز
 روز جشن بزرگ ما روزی است

دختر

دختر ای اصل نسل آینده
 نسل آینده را نمایند
 تو بمان نیکبخت پاینده
 تا شونت همه گراینده
 پسران بلبل سراینده
 دیگران را بخود ستاینده
 هر سری زیر پات ساینده
 خور ز مشرق شود براینده
 تا شود باز چشم آینده
 باعث قدر و مرتبت نشوی

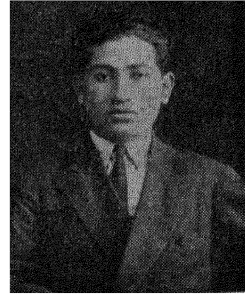
دختر ای مادر نژاد جدید
 تو بگیر از گذشته عبرت و شو
 دختر ای مایه سعادت ما
 علم را حرز جان خویش بساز
 تو گل بوستان دانش باش
 تو نما در متانت اخلاق
 پای عفت بکوب تا نگری
 دور کن پرده از جمال که باز
 ساز خرق حجاب نادانی
 تا تو با علم و تربیت نشوی

کامگار

میرزا محمد خان فرزند میرزا علی اکبر
در سال ۱۲۸۴ شمسی در شهر فسا تولد یافته.

KAMGAR.

Mirza Mahomed Khan born at Fasa in
Fars in 1286 Shamsi.

مرگ یار

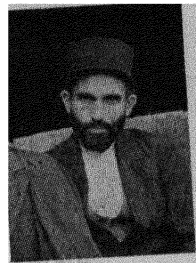
دوستان منم نگاری داشتم	روزگاری روزگاری داشتم
پیش شمع روی او پروانه وار	برسر جان کیر و داری داشتم
گاه از هجرش دل و جان بیقرار	گاه با وصلش قراری داشتم
با غم جانان خود میساختم	از غم دوران فراری داشتم
با من دل خسته غم کاری نداشت	تا که یار غمکساری داشتم
یاد باد آن روزها کز سوز عشق	در دل خونین شراری داشتم
ای خوش آنشبها که از راه نیاز	بر سر کویش گذاری داشتم
چون بروید سبزه و گل بشکند	یاد آرم نوبهاری داشتم
فصل گل سوی گلستان چون روم؟	منکه چون تو گل عذاری داشتم
هستی عالم بچشم هیچ بود	ناز کیسوی تو تازی داشتم
رفتی و در آتشم انداختی	اینچنین کی انتظاری داشتم؟
عمالی با آه دل میسوختم	گر نه چشم اشکباری داشتم!
روی پنهان کردی ای مه زبر خاك	خود نکفتی "کامگاری" داشتم؟
ای گل باغ امیدم کاشکی	در برت منم مزاری داشتم!

زمان میگذرد

دیده ای برق شب تیره چسان میگذرد؟
 تا ترا تاب و توان است مده کار زد دست
 از من و تو بجهان نیک و بدی ماند و بس
 اندرین مزرعه جز تخم نکوئی مفشان
 دست افسوس بهم سایید و سودی ندهد
 مشنو از آنکه بگوید ز سر بی خریدی:-
 گر جهان میگذرد به که بخوبی گذرد
 رنج بیهوده مکش از بی تحصیل خزف
 «کامکارا» بشنو پند و بکار آگه باش
 باخبر باش که عمر تو چنان میگذرد
 که دو روز دیگر این تاب و توان میگذرد
 آنچه حاصل شود از سود و زبان میگذرد
 که بزروع تو هر پیر و جوان میگذرد
 آن سیه روی که بی نام و نشان میگذرد
 غم مخور جان برادر که جهان میگذرد!
 عمر آن نیست که با آه و فغان میگذرد
 بنگر کز کف تو گوهر جان میگذرد
 قیمت عمر گران دان که زمان میگذرد

گلزار

استاد رجب علی پسر حاجی ملاحسین اصفهانی
 در سال ۱۳۰۵ هجری در اصفهان متولد گردیده اینک
 بشغل قلم زنی مشغول و از اعضاء دانشکده اصفهان
 میباشد.

GOLZAR.

Mirza Rajab Ali Isfahani born at Isfahan in 1305 A.H.

جلوه حق

ایکه بر شهوت و هوا پابست
 حرص و آز و طمع گرفته تورا
 همه مشغول گشته ای بر تن
 روز و شب فکر شهوت و شکمی
 شده و داده دین و دل از دست
 آدمیت ز یاد رفته تو را
 دوست را می ندانی از دشمن
 چون ترازو بفکر بیش و کمی
 گاه بر یاد عیش تا بستان
 گاه در فکر برگ و ساز خزان

دست بر سر زنان تو چون مگسی!
 کرچه آن مال خود و بال بود
 فکر مالی و غافل از اعمال
 حب دنیا است جمله آمالت
 بی خبر از وظیفه ای تا چند؟
 همچو خر بار بردنت تا کی؟
 همچو طاوس و همچو بوقلمون
 می ندانی تو چیستی چه کسی؟
 حیوان نیستی تو انسانی؟
 تو بخود آمری و ماموری
 همه را از برای تست مدار
 هر دو عالم طفیل هستی تست
 جلگی فائیند و باقی آفت
 ساخت آئینه تورا بی عیب
 تا دهد کار خویش را فیصل
 گشت پنهان ز تو جمال قدم
 از خدا دور و بر خودی مایل
 بدرآ از خود و خدائی کن
 نیستی را بتو نباشد ره
 ابدی هست ذات تو مطلق
 بحر چون موج زد شدی موجود
 نیک چون بنگری همان دریاست
 نیستی قطره عین دریا می
 تا نه بینی بچشم خود جز حق
 تا بچشم آبدت یکی گل و خوار

هر نفس در زمان بیک هوسی
 صرف همت بجمع مال بود
 بهر خود میکنی تو کسب و بال
 همه تن پروریست اعمال
 چون سگان فکر جیفه ای تا چند؟
 چون شتر خوار خوردنت تا کی؟
 هر دم آئی بر تک دیگرگون
 بسکه یابست شهوت و هوسی
 قدر خود را چرا نمیدانی؟
 کنج توحید را تو کتهجوری
 فلک و ارض و ثابت و سیار
 خم گردون تهمی ز مستی تست
 هر چه جز ذات حضرت انسان
 خواست حق جلوه گر شود از غیب
 در تو شد جلوه گر جمال ازل
 پر شد آئینه ات ز رنگ ظلم
 چندی از یاد حق شدی غافل
 یک نفس هم ز خود جدائی کن
 گرز هستی خود شوی آکه
 ازلی نیستی ولی چون حق
 تو حبایی مثل به بحر وجود
 در نظر قطره گرز بحر جداست
 میل پستی مکن که بالائی
 پرده های حجاب را کن شق
 شو ز کثرت بوحدت ای «گلزار»

گلشن

میرزا عبدالوهاب خان "گلشن"

ایران پور فرزند حاجی محمد حسین

در سال ۱۲۹۶ هجری در قصبه

«اردکان» «یزد» متولد شده و پس

از چندی به اصفهان مسافرت

نموده تاکنون در آن شهر متمکن

میداشند گاهی در ادارات دولتی

بشغل نویسندگی و غیره خدمت کرده

و مدتی روزنامه «اکثر مسعود»

را انتشار میدادند از آثار ایشان

کتاب منظوم «همیده و دمنه» و کتاب «عقل و جنون» و «دلکش و پریش»

و «مشروطه نامه» و غزل و قصاید و حکایات و رباعیات بسیار است که تاکنون

اغلب بطبع نرسیده است.

GOLSHAN.

Mirza Abdul Wahab Khan Golshan-e Iranpur born at Ardakan in 1296 A.H. He came to Ispahan and there edited for some time a daily paper named "Akhtar Masood".*

نیم غمزه

تا ز استین حسن بر آورد غنچه دست	از نیم غمزه رونق بازار گل شکست
مرغ نگاه تیز پر ز آشیان چشم	تا بر پرید بر گل رخسار او نشست
بر رخ نقاب بست وز کیسو کره گشاد	بر عیش غم فرود مرا زین گشاد و بست
آخر چو مو برون شدم از سر برآه عشق	هر خار محنتی که نخستم بپا شکست

* His divan is being now printed in Bombay and will make one of the volumes of Modern Persian Poets edited by me.— D. J. I.

یجباره بست با سر زلف تو تار مهر
 روزیکه دل علاقه خویش از جهان گسست
 غیر از دل منش که پسند نظر نشد
 مرغ دلی نهاد که از دام او نرسد
 دادم بسینه جای علی رغم دشمنان
 هر تیر غمزه ای که رها شد ترا ز شست
 محکم به بند صید دلم را بزلف خویش
 کونایت بدام اگر این ره ز دام جست
 قدش چو چنگک گردد و روزش بیچشم تار
 هر کس که چنگک خاطر ما را از زخمه خست
 مانند «خضر» زنده جاوید میشود
 آنکس که در ره تو ز قید حیات رست
 «گلشن» و رای عرش مکان بعد از این گزین
 ز آن رو که دل گرفت مرا زین مکان پست

هدیه گل

نرگس مست تو مارا چو می ناب دهد
 فتنه را دسته گلی بندد و بر آب دهد
 چه کرامت مگر از پیرمغان مقتی دید؟
 که بهای می او مسجد و محراب دهد!
 بسکه تر دست بود ساقی مجلس نه عجب
 که با آتش اندر عوض آب دهد
 هر که در وادی عشق تو قدم زد باید
 چشم یوشد ز بقا خانه بسیلاب دهد
 کیست مه ناکه دهد پیش رخس نور؟ آری
 روشنی شمع کجا در بر مهتاب دهد؟
 کرد از روز ازل قسمت ما بیخوانی
 آنکه بر مردم چشمت همه شب خواب دهد
 گویا از چمن دفتر «گلشن» کن و ام
 خواهد آنکس که گلی هدیه با حجاب دهد

THE GIFT OF A ROSE.

When the tipsy narcissus of thine offers us pure wine, it
 plays a trick and stirs up a riotous row.

What miracle did the *Mufti* see from the old Magian, that
 he gave up the mosque and the arch of the altar in
 exchange for the Magian's wine?

Dexterous as the cup-bearer of the assembly was, no wonder
 she passed off fire (wine) in lieu of water.

Whoever places his step in the valley of thy love, should close
 his eyes against existence, and give up his house to the
 mercy of the flood.

What is the moon to dare to give its light before Her face? 5

Indeed, how can the candle diffuse its radiance before the moonlight!

From the first day of creation He Who gave sound sleep all nights to the pupil of thy eye allotted wakefulness to us.

Whoever wishes to present a rose to a friend, tell him to come and borrow some from the garden of the volume of verses of Golshan.

بر سر زلف

با پریشان شدگان انجمنی باید کرد	بر سر زلف تو فکر وطنی باید کرد
خویش را شیفته پیر زنی باید کرد؟	بکسل از زال فلک رشته الفت؛ تا کی
جای در باغ بیای سمنی باید کرد	لاله مانند از این پس قدح باده بدست
یاره از عشق بتن پیرهنی باید کرد	چون "زلیخا" زبی "یوسف کنعانی" خویش
هر طرف جستجوی "همتی" باید کرد	تا بر آرم ز چاه زلفت "بیژن" دل
دست در کردن نسرین بدنی باید کرد	خواهی ارغچه صفت باز شود دل بچمن
جاچو "یعقوب" به بیت الحزنی باید کرد	همچو "کاشن" زغم یوسف مکشسته خویش

WITHIN THY RINGLETS.

One should think of making an abode within thy ringlets ;
one must meet in a gathering the other distracted ones.

Sever the thread of affection from the old woman—the heavens ; how long should one make oneself enamored of an old hag ?

Henceforth, like a tulip, with a bowl of wine in hand, one should make a place (sit) at the foot of a jessamine (beloved) in the garden.

For the sake of one's own beloved (Joseph of Canaan), like Zuleikha one should tear the shirt on one's body through love.

In order to bring out the Bizhan of our heart from the well of thy chin-pit, we must be in search of a Tahamtan all around. 5

If thou wishest that like a bud thy heart should blossom in the garden, thou shouldst entwine thy arm round the neck of a rose-bodied beloved.

For the yearning love of a long lost Joseph of our own, like Golshan, we should make our abode in the house of woe as did Jacob.

تیر آلا

آن دلی که دور از تو داشتیم زغم خون شد با سرشکم از دیده قطره قطره بیرون شد
 بی دهان شیرینت همچو کوهکن ما را آسینه چون "شبدیز" اشک دیده "گدلگون" شد
 رفت از بر خوبان زاهد ریا پیشه خوب شد که این شیطان از بهشت بیرون شد
 عاشقم بر آن "لیلی" کز فراق رخسارش کم بهر بیابانی صد هزار "بجنون" شد
 گرچه بی پر و بالم از فراق کی نالم کاینچه بر سرم آمد زین سپهر وارون شد
 چاک چاک شد گردن سینه اش ز بس هر شب تیر آم از هجرت از زمین بگردون شد
 دوش شیخ را کفتم: خرقه ملامع کو؟ کفت دی بمیخانه بهر باده مرهون شد
 مرد آخر از عشقت "گلشن" و نوسنگین دل از کسی نیرسیدی رفت در کجا، چون شد؟

THE ARROWS OF MY SIGHS.

That heart which I kept away from thee has been melted into blood by grief, and drop by drop it drips out in the shape of tears from my eyes.

Without thy sweet mouth, like the mountain-digger (Farhad) the sighs of my breast have become (gloomy) like the (dark-coloured) Shabdiz and the tears of my eyes are tinted red.*

The pious man whose profession is hypocrisy has left (bothering) the fair ones; it is well that this satan has been removed from paradise.

I am the lover of that Leila, on account of separation from whose rosy face a hundred thousand Majnuns are lost wandering in every desert.

* Note the pun upon "Golgoon" which is the name of Shirin's horse. Shabdiz is the name of Khosrov's horse.

Although I am helpless and without means, when have I ever complained about separation? For whatever has come upon me has come through this overturned sky.

The bosom of the heavens has been torn to tatters by the arrows of my sighs, which through separation I dart every night from the earth towards the sky.

Last night I asked the Shaikh: where is thy multicoloured cloak? He replied: I pledged it for wine yesterday in the tavern.

Golshan at last died in thy love and thou hard-hearted didst not inquire of any one where he went and what happened to him.

گلی

مکن چو بلبل و من عمر طی بیای گلی	مشو چو غنچه دلا تنگ از برای گلی
زمن پیاله و مست اوقتم بیای گلی	بیاد چشم تو بر آن سرم که چون نرکس
که نیست بر لب این جوی جز توجای گلی	مکان بچشمه چشمم اگر کنی شاید
چو دید باد صبا چاک زد قبای گلی	بهار کرد بدین جرعهش از چمن بیرون
که من ندیده ام اندر جهان وفای گلی	وفا مجوی ز گل همچو عندلیب دلا
به بین چه بر سرم آمد ز ماجرای گلی	خیال روی تو اشکم ز چشم جاری ساخت
که از برای چه رفتیم در قفای گلی	سزاست گرمی و بلبل بخود ز نیم آتش
که هر چه بود بدادیم در بهای کسی	بیاد روی تو دادیم جان و خورسندیم
من آن نیم که کنم شکوه از جفای گلی	هزار خار ملامت اگر خورم "گلشن"

A ROSE.

O heart, be not in straits like a bud for the sake of a rose ;
like the nightingale and like myself spend and end not
thy life at the foot of a rose.

In remembrance of thy eyes I am thinking that like a
narcissus I should quaff a cup and fall intoxicated at
the foot of a rose.

Shouldst thou dwell by the spring of my eyes it would be meet and proper; for on the bank of this stream, except thee, there is no place for any other rose.

The spring drove out the east wind from the garden for this offence that it saw the latter tear the covering of the rose.

5 Like the nightingale accept not fidelity from a rose, O heart, for throughout the world I have not yet seen faithfulness in any rose.

The thought of thy face made tears to flow from my eyes; see what has befallen me through the incident of a rosy face.

Deservedly should I and the nightingale consume ourselves in fire, for why should we have gone at all in the wake of a rose?

To the remembrance of thy face we sacrificed our lives and we are glad that all we possessed we gave up as the price of a rose.

Should I suffer the pricks of a thousand thorns of reproach, O Golshan, I am not one to complain of the tyranny of the rose.

مردمی

طریق مردمی از نخل بارور آموز که او شکوفه دهد اول و در آخر بار
 تو از نبات اگر بهتری بر اهل سؤال نخست لطف کن و بخش انگهی دینار
 و راز نبات تو از رتبه کمتری همه عمر به پیش اهل نظر باش خوار و بی مقدار

HUMANITY.

Learn the mode of humanity from the fruit-bearing date-tree, which gives the blossom first and then the fruit.

If thou art sweeter than sugar, then first show kindness to the poor beggars and then offer them alms.

But if thy state be anything less than that of sweet sugar, all thy life be worthless and despicable in the eyes of the enlightened.

بچشم

گفتند هر شب بی رخم گوهر فشان؛ گفتم بچشم
 تا سحر کن سیل خون هر سو روان؛ گفتم بچشم
 گفتند از ابرو چو تیر غمزه سوبت افکنم
 گاه در چشم و کهی در دل نشان؛ گفتم بچشم
 گفتند چون کردی ز عشقم از پس مردن غبار
 بر نشین آنکه مرا بر آستان؛ گفتم بچشم
 گفتند چون آئی بی بوسیدن خاک درم
 بوسه زن بر خاک پای پاسبان؛ گفتم بچشم
 گفتند اگر خواهی که با "خضر" رهی کردی رفیق
 از نظر چون آب حیوان شو نهان؛ گفتم بچشم
 گفتند چون دامان شود دریا ز اشکت از غم
 بگذران موج سرشک از آسمان؛ گفتم بچشم
 گفتند بر مهر جام چون ترا افتد نظر
 از نظر انداز ماه آسمان؛ گفتم بچشم
 گفتند باشد کرچه خاک در کهم چون سر مه لیک
 باز هم در چشم خود کن امتحان؛ گفتم بچشم
 گفتند اگر خواهی که بینی ابر و رعد و برق را
 اشک و آه و ناله را کن نوامان؛ گفتم بچشم
 گفت اگر خواهی چو "گلشن" دور از مردم شوی
 مردم چشمت بخون دل نشان؛ گفتم بچشم

WITH ALL MY HEART.

She said: Every night shed the gems of tears in the absence
 of my face; I said: With all my heart. She said: Till
 dawn let streams of bloody tears flow on every side;
 I said: With all my heart.

She said: When I dart the arrows of my glance from my eye-brow towards thee, give them a place at times in thy eyes, at times in thy heart; I said: With all my heart.

She said: In my love when thou art reduced to dust after death, then settle down on my door-way; I said: With all my heart.

She said: When thou comest to kiss the dust of my door, kiss the dust on the foot of the watchman; I said: With all my heart.

5 She said: If thou wishest to be a companion of the Khezr of the Path, then like the Water of Life, hide thyself away from my sight; I said: With all my heart.

She said: When thy skirt is filled like a sea with thy tears in my love, then let the waves of thy tears rise and pass beyond the sky; I said: With all my heart.

She said: When thy eyes fall on the sun of my beauty, cast away from thy esteem the moon of the sky; I said: With all my heart.

She said: Though the dust of my court is like collyrium, yet all the same apply it by way of trial to thy eyes; I said: With all my heart.

She said: If thou wishest to see a cloud, thunder and lightning, let thy tears, wails and sighs synchronise; I said: With all my heart.

10 She said: If thou wishest to be away from people, like Golshan, drown the pupil of thy eyes in the blood of thy heart; I said: With all my heart.

اهل سخن

اهل لبث کرو ز عقیق "بمن" گرفت
چون مهرام ربود دل و درد من گرفت
دل رفت و باز درخمن زلفش وطن گرفت
لیکن زمام از کف او کوهکن گرفت
هر کس که پیش راه چمن را چون گرفت

زلفت همی نه باج ز مشک "ختن" گرفت
زلفش چو مار حلقه ز دوره بمن گرفت
خوشر چو جامی از سر زلفش ندید از آن
"پرویز" اگر چه خسرو اقلیم عشق گشت
باید بسان لاله خورد خون دل مدام

فریاد از فلک که در این عصر فضل و علم از رشک سخت کار باهل سخن گرفت
 ز آن پیش کوز ناوک نازت شود شهید شد زیر خاک لاله و جا در کفن گرفت
 «گلشن» ز رشک پیرهن غم بتن درید
 او را چو دید تنگ بپر پیرهن گرفت

یک گردش پیمانه

شد مست زمی شیخ وز میخانه برون رفت دیوانه درون آمد و فرزانه برون رفت!
 آسوده ز هر محنت و هر خانه خرابی است آنکس که ازین منزل ویرانه برون رفت
 چشم تو بیک تیر نگه کرد شکارش آنروز که مرغ دلم از لانه برون رفت
 زد شمع ز خجلت بسرا پای خود آتش از محفل ما دوش چو پروانه برون رفت
 بر خلق خبر از جگر سوخته ام داد هر دود که از روزن کاشانه برون رفت
 از نرگس مست تو مگر دید چه زاهد؟ کز میکده با نعره مستانه برون رفت!
 در دام سر زلف تو مرغ دلم افتاد از لانه هماندم که پی دانه برون رفت
 افسانه سرائی مکن ای شیخ که ما را چندیست که از گوش دل افسانه برون رفت
 از شانه مگر دوش چه آمد بسر او کز حلقه زلفت دل دیوانه برون رفت
 «گلشن» بپر چشم تو جا داشت زمستی؛

کز خویش بیک گردش پیمانه برون رفت

ONE ROUND OF THE CUP.

The Shaikh got drunk with wine in the tavern and went out; he came in like a mad man and left the tavern a wise one.

Secure of all trouble and calamity is he who departs from this desolate abode.

Thy eyes with the arrow of one glance made a prey of the bird of my heart on the very day it left its nest.

Through shame the candle set fire to its whole self when last night the moth (the beloved) departed from our gathering.

- 5 The news of my burning heart was given to the whole world by every whiff of smoke which went out from the aperture of my hut.
- What did the pious man see in thy tipsy narcissus (eyes) that with a drunken shout he went out of the tavern ?
- In the net of thy ringlets the bird of my heart was trapped the very moment it left the nest in search for grain.
- Leave off telling fiction, O Shaikh, for it is some time since the ears of our heart have been emptied of such mythical stuff.
- Through the comb heaven knows what befell it last night, that the mad heart dropped out from the curl of thy ringlets.
- 10 Before thy very eyes Golshan was right to be beside himself through intoxication with one round of the cup.

بوسه از غنچه

هنوز از می دوشین خمار بر سرداشت	سحر چو غنچه ز بالین نازسر برداشت
کجی نهاد و سوی راستی قدم برداشت	بصد نشاط میخانه شد ز مسجد شیخ
بدست غنچه پی پاس خویش خنجر داشت	ز بیم آنکه ببوسد لبش نسیم صبا
بر آفتاب دهانی ز ذره کمتر داشت	مهم که ذره بود مهر در برش؛ دیدم
• شبی که «خسرو پرویز» وصل «شکر» داشت	ز غصه تنگ داش چون دهان «شیرین» بود
بیاغ بسکه براه تو چشم بر در داشت	سفید دیده نرگس شد از فراق رخت
که دیدمش بسر از زر تاب افسر داشت	شد انتخاب به بستان مگر بشاهی گل
- شب فراق تو! کلشن چو لاله و نرگس
 دلی ز غصه پر از خون و دیده تر داشت

THE BUD.

At dawn when the bud raised up its head from the pillow of coquetry, its head was yet drowsy with last night's wine.

With great joy the Shaikh went from the mosque to the tavern ; he abandoned his crooked ways and bent his steps towards rectitude.

In fear lest the morning breeze should kiss its lips, the bud had a dagger in its hand for self-protection.

My moon by whose side the sun appears a small particle,—
I saw her and on the sun of her face she had a mouth smaller than an atom.

Through grief, the heart of Shirin was as cramped and narrow as her sweet mouth, on the night when Khosrov Parviz enjoyed the society of Shakar. 5

In the absence of thy face, the eyes of the narcissus turned pale-white in the garden, inasmuch as it had anxiously fixed its gaze on the entrance in expectation of thee.

Perhaps the rose has been elected as the queen of the garden, for I saw it had a crown of pure gold on its head.

On the night of thy separation, like the tulip and the narcissus, Golshan has, through grief, a heart full of blood and eyes full of tears.

درس عشق

درس عشق یار را قانون نحو و صرف نیست هست این درسی که جز خاموشی اور احرف نیست
یا منہ از خانہ چشم برون چون طفل اشک زانکہ ای دیوانہ جائی بہتر از این ظرف نیست
صرف شد عمرم بہر نحوی کہ بود اندر فراق بہر آن یاری کہ تحصیلش بندہ و صرف نیست
پرتو رویت وجودم را سراپا آب کرد زیستن آری بر خورشید کار برف نیست
باش تا از باغ وصلش طرف بر بندم ما،

”گلشنا“ غم نیست گر امروز ہارا طرف نیست

LET US WAIT.

The lesson of love for the beloved knows not the rules of accident and syntax ; this is a lesson which admits of no language but of silence.

Like the infant, Tear, place not thy foot out of the house of my eyes, for, O my mad darling, thou wilt not find a better place than this receptacle.

My life was spent in separation somehow or other, for that beloved, who cannot be secured by parading one's knowledge of accident and syntax.

The radiance of thy face melted away my whole existence ; indeed snow has not the capacity to exist before the sun.

- 5 Let us wait till we can reap some benefit from the garden of her union ; O Golshan, it matters not if to-day we fail to do so.

چرخ کج رفتار

آن که همچون من ره دشت جنون بیموده است
 بهر لیلی؛ حال مجنون داند او چون بوده است؟
 قرص نانی هیچکس بی خون دل نارد بدست
 آسمان هم قرص مهرش با شفق آلوده است
 گردش چرخم چو نخ پیچید گرد دوک غم
 تا که دید از عشق نار و بود من فرسوده است
 جای دارد گر برم بر صورت دیوار رشک
 ز آنکه او از هر چه در عالم بود آسوده است
 نافه با خالت گر از یک دودمان باشد چرا
 بیش خالت همچو بختم روسیه چون دوده است؟
 ز آسمان و گردش او راست رفتاری مجو
 زانکه کج رفتار باشد آسمان نا بوده است
 دست حاجت "کلشنا" کونه کن از داهان شیخ
 زانکه او را دامن از لوث ریا آلوده است

THE CROOKED SKY.

Whoever has traversed the desert of madness like me for his Leila (beloved), knows what must have been the condition of Majnun.

A loaf of bread no one is able to secure without the anguish of the heart; the heavens too have stained the orb of the sun with a blood-red twilight.

The revolution of the sky twisted me like yarn round the spindle of grief, when it saw that, through love, the warp and woof of my existence had become slack and loosened.

It would be fitting if I were to envy the painting on the wall, for it is unconcerned with what is in the world and what happens to it.

If musk and thy mole belong to one and the same family, then why before thy mole, musk, like my own luck, is as dark-faced as lamp-black ?

5

From the sky and its revolution expect not a straight course of conduct, for since its very creation the sky is noted for its crooked ways.

Curtail thy hand of want, O Golshan, from the skirt of the Shaikh, for his skirt is polluted with the dirt of hypocrisy.

سفر کعبه و بتخانه یکی است

چون دلم لانه هر مرغ گرفتار آنجا است	منما زلف پریشان که دل زار آنجا است
که به از آب بقا ساغر سرشار آنجا است	چشمه خضر ز خاک در میخانه طلب
از بهشتی که بسی چون توخس و خار آنجا است	زاهدا مرغ دل خلق بحیلت مفرب
زانکه اینجا گل و سنگ و بت و زار آنجا است	نزد عارف سفر کعبه و بتخانه یکی است
در هر آن شهر که یک شیخ و یا کار آنجا است	تا ابد مردمش از فیض ازل محرومند
دزد در خانه و سیم وزر بسیار آنجا است	محتسب مست و عسس خواب و بغفلت مفتی است
که خدا را چون آرامگه یار آنجا است	در حریم حرم کعبه قدم نه بادب

ایخوش ان بزم که جز بار در اوساقی نیست لذت آری دهد آن عیش که دلدار آنجاست
عمر سرشار اگر میطلبی همچون خضر شو مقیم در میخانه که خمّار آنجاست
"کلشن" از صومعه در کوی خرابات گذر گر حقیقت طلبی مخزن اسرار آنجاست ۱۰

ALL JOURNEYS END IN ONE GOAL.

Dishevel not thy ringlets, for the stricken heart is there ;
like my heart the nest of every captive bird is there.

Seek for the fountain of life from the dust at the door of the
tavern, for better than the water of life, an overflowing
cup is there.

O pious man, deceive not the bird of the heart of people, by
thy tricky references to a paradise, where lots of rub-
bish and thorn like thee are to be found.

To a gnostic the journey to Kaaba and the idol-temple is
all one, for at one place there is earth and stone, at the
other, an idol and a sacred thread.

5 Till eternity without end, deprived of the original boundless
Bounty are the people of the city where there is one
hypocritical Shaikh.

(There) the censor is drunk, the night patrol is asleep and
the magistrate, off his guard ; the thief is in the house
and a lot of gold and silver is ready at hand.

In the innermost sanctuary of Kaaba place thy foot with
veneration, for a friend of God and of mine has his
resting-place there.

Happy is the gathering where the cup-bearer is none but the
beloved ; indeed that joy is the more tasteful when the
beloved is there (to share it).

If thou wishest for a long life like Khezr, station thyself at
the door of the tavern for the Vintner is there.

10 Golshan, pass from the monastery to the land of the tavern
for if thou seekest the Reality, the treasury of secrets is
there.

ناوک مژگان

از ناوک مژگان صد چاک تنی دارم چون غنچه از آن ناوک خونین کفتی دارم
 اندر فن خود ای دل امروز چو "فرهادم" تا بر سر خود شور شیرین دهنی دارم
 با تنک دهان یار از شدت دلتنگی چون موی میان او نازک سخنی دارم
 در حلقه گیسویش جمیع من و دلها با سلسله امشب خوش انجمنی دارم
 با موی میان او باریک تر از مویم چون نرگس بیمارش بیمار تنی دارم
 تا گشت کم از چشمم آن خوبتر از "یوسف" "یعقوب" صفت از غم بیت الحزنی دارم
 که در سر گیسوئی گاهی بغم زلفی همچون دل شیدائی هر شب وطنی دارم
 بی لاله روی او از خون دل و دیده
 بر لاله و کل "کلشن" باغ و چنی دارم

آآ سینه

دامن خاکستری گردون بر از اخگر کنم
 آتش دل گر ز آه سینه روشن تر کنم
 منکه چون دریا شدم قانع بآب تلخ و شور
 چون صدف کی دامن خود را پر از گوهر کنم
 موشکافی گر بخواهم کرد از آن موی میان
 از میانت خویش را باید که لاغر تر کنم
 گر گذارم بر سر کویت فند چون کرد باد
 کرد خود پیچم ز شوق و خاک او بر سر کنم
 وصف از فند مکرر کی کنم پیش لب
 زشت باشد پیش شیرین صحبت از شکر کنم
 گر چو دریا خشک لب بینی مرا نبود عجب
 ز آب گوهر چون صدف گاهی دهان را تر کنم

شرح هجران رخت را نیست پایانی پدید
 گر زمین و آسمان را خامه و دفتر کنم
 جای دارد گر من از اشک سفید و روی زرد
 خویشان را بی نیاز از وصل سیم و زر کنم
 نی همی از آتش عشق تو دل سازم کباب
 خوف دل هر شب بجای باده در ساغر کنم
 عشق را آغاز و انجامی نمی باشد پدید
 در برت گر وصف از امروز تا محشر کنم
 گر بتابد اختر مسعود من "گلشن" ز چرخ
 همچو خورشید از شرف خود را بلند اختر کنم

پیوند روز ازل

جدا کنند چونی گر که بند از بندم	من آن نیم که بغیر از تو دل بکس بندم
بترک عشق بتان زاهدان مده بندم	که من بغیر بتان دل بکس نمی بندم
حدیث تلخ شنیدن از آن لب شیرین	هزار بار بود به ز شکر و قندم
برای سود خریدم متاع عشق و لیک	در این معامله دیدم زیان و خورسندم
چه غم ز غمزه کشی گر مرا که میدانم	دوباره زنده نمائی ز یک شکرخندم
بجان دوست که در راه دوست از سروجان	از آن زمان که گذشتم دل از جهان گندم
چنان نمود فراق تو سخت بر من کار	که هر زمان برخ مرک آرزو مندم
بهیچ چیز جدا از توام نخواهم کرد	کسیکه روز ازل با تو داد پیوندم

مرا ز سیل حوادث چه غم بود "گلشن"

که در مقابل او سخت تر ز "الوند"م

THE LINK.

Should I be severed joint by joint like a bamboo stick, I am
 not the one to give my heart to anybody but thee.

Advise me not, O pious man, to let go my love for damsels,
 for I attach not my heart to anybody but them.

To hear bitter words from those sweet lips is a thousand times better than eating sugar and candy.

I purchased the commodity of love to make some profit, but I sustained a loss in this transaction and I am happy over it.

What does it matter if thou dost kill me with a glance, for I know that thou wilt again bring me to life with one sweet smile. 5

By the life of the Friend I swear, that ever since I staked my head and life in the path of the Friend I have detached my heart from the world.

Thy separation appears to me so overpoweringly hard that every moment I am yearning to see the face of death.

He who linked me to thee on the day of creation, will not separate me from thee by any means.

O Golshan, what do I care for the flood of catastrophes, for before them I stand more firm and secure than Mount Alvand.

عمر جاویدان

نا مکان چون دل ب خاک کوی جانان یافتم

عمر جاویدان چو "خضر" از آب حیوان یافتم

"یوسف" دل را که عمری کرده بودم گم به "مصر"

چون "زلیخا" بش در آن چاه ز نهدان یافتم

این سعادت را که من در خویش دیدم روز وصل

دولتی باشد که من از شام هجران یافتم

"خضر" از آب بقا در ظلمت آن لذت نیافت

آنچه من از آب لب بهتر از حیوان یافتم

آخر از "یوسف" را جدا خواهد نمود

جذبۀ عشقی که من در پیر "کنعان" یافتم

خواهد آخر هر دو عالم از شرار او بسوخت
 آتشی کزدل نهاز در زیر دامان یافتم
 در محبت سست پیمان گر ترا خوانم رواست
 ز آنکه سخت همچو گردون سست پیمان یافتم
 دست دل کوتاه کردم از گریبان نشاط
 با غمت تا خویش را دست و گریبان یافتم
 «گلشننا» صد ره دل از من کم شد و من عاقبت
 در خم کیسوی آن بر گشته مهرگان یافتم

الفت دل

الفت دل را چو محکم با سر زلف تو دیدم
 از دو عالم غیر زلفت رشته الفت بریدم
 سود بردم تا که جان دادم بی سودای عشقش
 با گران جانی متاع عشق را ارزان خریدم
 هر چه غیر از تار مهرت بود در عالم کسستم
 هر چه جز بیوفتد عشقت بود در کیتی بریدم
 همچو «آدم» از بی روی تو از جنت گذشتم
 از برای ککندم خال تو از «طوبی» پریدم
 کسشقی عمرم حباب آسا به بحر غم نگون شد
 بسکه چون موج از فراق تیرهن بر تن دریدم
 به زهد خشک باشد آتش تر؛ خیز و می ده
 کابن حکایت را من از پیر معان صدوره شنیدم
 ز آن بخلاق المعانی شهره ام در پیش مردم
 تا که من از هیچ مضمون چون دهانت آفریدم

لسان

آقا شیخ علی بابا متخلص به «لسان» از اعضاء انجمن ادبی ایران طهران در حدود سنه ۱۲۸۰ هجری متولد گردیده مدتها در وزارت معارف و اواخر عمر را در اداره ارزاق مشغول خدمت بوده در سال ۱۳۴۰ هجری وفات یافته است.

LESAN.

Shaikh Ali Baba Lesan was born in or about 1280 A.H. and died in 1340 A.H.

زیگسو

خالش از یکسو دل از کف برده و گیسوزیکسو
بسته هندوراه ما از یکطرف، جادو زیگسو

کفر از یکسمت دامن میکشد، ایمان ز سمتی
برده آن مودین ما از یکطرف، آن رو زیگسو

دارد از بهر سیه روزی ما بر طرف عارض
زلف مشک آکین ز سوئی، جعد عنبر بوز یکسو

کرده بهر قتل ما آماده ترک چشم مستش
ناوک مژگان ز سوئی، خنجر ابرو زیگسو

لشکر عشقش هجوم آورده گرد قلعه دل
خاک ریز از یکطرف بگرفته و بارو زیگسو

تا بر اندر استخوان سینه ام بنشانند تیرش
تیزی پیکان ز سوئی، قوه بازو زیگسو

از خرام قامتش بر پا به بستاف شد قیامت
سرو یاد رگل ز سوئی مانده و بازو زیگسو

روی او باغیست خرم دارد اندروی فراهم
نرگس شهلا ز سوئی، لاله خود رو زیگسو

در فراق روی خویش چشم من شبهای هجران
 کرده رود از یکطرف جاری ز چشمان؛ جوز یکسو
 یار ما را حسن صورت جمع شد با لطف معنی
 روی و مویش دل ز یکسو برد و خلق و خوز یکسو
 گر لسان الغیب شد طبع "لسان" از وی عجب نه
 "خواجه" تا میدش ز یکجانب کند "خواجو" ز یکسو

شکر خداوند

در همه حالی بهوشیاری و مستی	شکر خداوند را بنعمت هستی
ساقی جودش ز فیض جام الستی	آنکه یک جرعه مست کرد بشر را
خال و خطش دانه ای نموده و شستی	طاير جان را بصید در قفس تن
خواب و خوروت پای بسته است به پستی	نفس تورا کرده است از در او دور
گر بگذاری هوای نفس پرستی	روح مصور شوی و عقل منور
نیست دوئی در فروغ نیر هستی	نیک و بد اندر خیال تو است و گرنه
داده بحنظل ز لطف طعم کبستی	آنکه شکر در مذاق شیرین کرده است
خواجه منعم ز باب بنده بسی	سر مکش از در کفش "لسان" که نراند
بایه فزوده است و داده مایه دستی	آخر نیکو هم او دهد که ز اول

THANKS BE TO PROVIDENCE.

Thanks be to Providence for this bounty of existence, in every condition of sobriety and intoxication.

That God, the cup-bearer of whose Bounty, made mankind tipsy with one draught from the overflowing cup of Alast.*

To bring the bird of life a prey in the cage of the body, He made His various charms to serve as the net and the bait.

* Refers to the Original Covenant on the Day of Creation: "Am I not your Lord?"

Thy worldly desires are keeping thee away from His door ;
 food and sleep are keeping thy feet fettered to a lowly
 state.

Thou canst be soul personified and a picture of enlightened wisdom if thou dost abandon the desires to pamper thy senses. 5

Good and bad things proceed from thy thought, otherwise
 the radiance of the sun of existence is not of two kinds.
 He who gave a sweet flavour to sugar, through His grace
 gave a bitter taste to colocynth.

Withdraw not thy head from His Court, O Lesan, for a
 generous master does not drive away from his door
 the slave who has sought his protection.

At the end too, He will bestow the Ultimate Good — He who
 from the beginning gave us an elevated position and
 possessions to use.

مجنون

میرزا عباس مجنون فرزند علی اکبر دهقان در سال ۱۳۱۲ هجری در ده
 "سیچان" واقع در جنوب غربی اصفهان متولد گردیده بشغل زراعت مشغول میباشند.

MAJNUN.

Mirza Abbas Majnun was born at the village of Sichan to the
 south of Isfahan 1312 A.H.

کار و کوشش

کسیکه این دو ندارد بخلق سر بار است	فضیلت و شرف امروز صنعت و کار است
که گنج حاصل رنج است و مزد از کار است	نبرده رنج میسر چگونه گردد گنج؟
کلیکه بوی ندارد بهر چمن خوار است	کسیکه کاهل و تن پرور است حیوان است
تو پی هنر شده‌ای، ورنه کار بسیار است	بگو بخواجه نادان مگو که کار کجاست؟
درخت بی ثمر افکندنش سزاوار است	تفی که بی هنر افتاد نخل بی ثمر است
که از وجود همین دسته دهر گلزار است	دمی بحال کشاورز بین و سوز ایدل
وگر مفید نشد گنج بدتر از مار است	اگر نتیجه دهد ازدها به از گنج است

مسرور

مسرور از شعرای جوان طهران اشعار ایشان غالباً در مجله ادبی
ارمغان منتشر میگردد.

MASROOR.

One of the rising young poets of Teheran whose poems usually
appear in the Literary Journal, the "Armagan".

ای ماه

ایماه چه تابنده گوهری	مانا رخ تابان دلبری
چون چهره عارف کشاده ای	چون خاطر دانا منوری
گاهی چو یکی حلقه سپید	کوئیده بر این قیرکون دری
گاهی چو کانی و گه چو گوی	گاهی سپری گاه خنجری
خورشید سواران خاک را	که بدرقه ای گاه رهبری
بر مزرعه سبز آسمان	که داسی و گاهی دروگری
مانی به یکی پاک بجره	کز فره ایزد پر آذری
پروانه این سبز گلشنی	پیرایه این هفت بیگری
اجرام کواکب چو لشکرنند	نو یاور و سرخیل لشکری
آری تو بخیل ستارگان	سالاری و سردار و سروری
بر صفحه شطرنج آسمان	چون مهره عاج مدوری
آئینه اسکندری از آن	کوئیده بسدسکندری؟
بر سطحه این لجه سیاه	که زورقی و گاه لنگری
ایماه تو همسایه مرا	همسایه یک بام و یک دری
ما هر دو ز خورشید زاده ام	زان روی تو ما را برادری
آخر نه تو یورده ای مرا	آخر نه مرا جای مادری؟
پرورده خود را دژم بخواه	ایماه اگر ذره پروری
شبهاتو بر این نیلگون بساط	کنجور بسی کنج گوهری

با چون تو برادر کجا رواست
 ایاه خطا گفتم این سخن
 نو مشعله بزم کائنات
 چون خلق بجنبش مقدرند
 از کف ننهی پیشه کهن
 هر کس چو تو کوشد بکار خویش
 آنانکه بغضبند مرده اند
 از جنبش و گردش شود عیان
 وز رامش و خفتن شود پدید
 ماها چو تو کوشنده ای از آن
 يك لحظه نیاسائی از شتاب
 چون مهر جهانجوی روز و شب
 تو واسطه ای نور هور را
 در یوزه کنی نور از آفتاب
 بستان و بده تا شوی بزرگ

☆

☆

☆

ماهی نه که خورشید خاوری
 ماهی ز حجاب کلف بری
 نه تابش صوری و عنصری
 تو در برش از ذره کمتری
 کز جد ستایش فراتری
 بر تافت یکی ذره سرسری
 با ماه فلک کوس همسری
 دیربست که مستور و مضموری
 گاهی بخسوف عدم دری
 بر فرق جهان سایه گستری
 بر سینه نهد دست چاکری

ایاه مرا بر زمین مهیست
 ماهی ز غروب فنا مصون
 آن تابش فرهنگ و دانش است
 گر چهره کشاید چنانکه هست
 ای ماه دل افروز علم و فضل
 بر جان "مقنم" ز نور تو
 اب شعله "نخشب" فروز زد
 هر چند که در زیر ابر جهل
 گاهی بمحاق خفا دچار
 امید که روزی ز نور خویش
 آن سایه که در پیشش آفتاب

منعم

میرزا شکرالله پسر میرزا محمد علی متخلص به مسکین در سال ۱۲۸۳ هجری در اصفهان تولد یافته از بدایت حال از مرده آقا میر محمد هادی و آقا میرزا عباس صابر علیشاه بوده از شعرای اصفهان میباشد.

MONAEM.

Mirza Shokrullah Monaem was born at Isfahan in 1283 A.H.

پرگشتن پیمانه

من زجان سیرم وزان پرسم ره میخانه را
 در همه دنیا زکنج مردمی آثار نیست
 از اقارب نیش ها خوردم در این وحشت سرا
 از چپ و از راست فرزین می دود دیوانه وار
 بگذرد از او اگر بانگش کند کرگوش چرخ
 نیست غم از گریه عشاق خوبان را بلی
 سینه اش شد چاک چاک آنکس که از روی هوس
 قفل های بسته را نبود کلیدی جز امید
 شو موافق ورنه بیرونت کنند از جزو جمع
 خانه حق را بهر سالی است صد طایف ولی
 جز خدا کس را بدل ره نیست گر باشد ملک
 مشرکی مشرک نباشد سود در جان کندنت
 کم ز شاگردیست "منعم" پیش استادان ولیک
 تا برم کیفیت پرگشتن پیمانه را
 من بدقت جستجوها کردم این ویرانه را
 از عقارب کرد باید خالی این کاشانه را
 یکنفس راحت نه بینم مردم فرزانه را
 از خروش آب ترسانی عبث دیوانه را
 خنددار سوزد شبی يك شمع صد پروانه را
 چنگ زد در زلف خوبان؛ هان نظر کن شانه را
 گر امیدی نیست ضایع مکن دندانه را
 گر قبولت نیست بنگر سجه صد دانه را
 یکن از آنها ندیدی روی صاحب خانه را
 نیست در خلوت سرای دوست ره بیگانه را
 ایکه بشناسی ز جان خویشان جانانه را
 بشنو از او شعرهای نغز استادانه را

THE WAY TO THE FRIEND.

I am sated with life and hence am asking the way to the tavern, so that I may know of the state of the cup that has been filled up.

In the whole world no trace is to be found of the treasure of humanity, carefully I have searched this desolate abode for it.

In this savage place I have suffered stings from my kith and kin; indeed this house should be cleansed and emptied of scorpions.

Like a mad thing the queen moves from the left and the right (on this chessboard); I do not see people of knowledge resting in peace for a moment here.

Even if the roar of the waters were to deafen the ears of the sky, a madman would pass through them; it is absurd (therefore) to make him afraid of the same. 5

The fair ones care not for the lamentations of lovers; indeed the candle laughs, if of a night, it consumes a hundred moths.

The man who placed his hands on the ringlets of the damsels had his bosom torn to pieces; beware, look out for the comb.

For the locks that are closed there is no key but that of hope; if there be no hope then damage not the levers of the locks.

Be agreeable, or else thou wilt be thrown out of the gathering; if this is not acceptable to thee, look at the rosary of a hundred (equal) beads (and think).

Every year, hundreds of persons go around and circumambulate the house of God, yet not one of them has seen the Lord of the House. 10

Except God none can find the way to the heart, even though he may be an angel: in the private chamber of the Friend, no stranger has admittance.

Thou art indeed a believer in Duality, thy heart's anguish is of no avail, O thou, who couldst distinguish thy life from thy beloved.

Monaem is less than a pupil before the masters (of poetry), yet listen to his beautiful and masterly verses.

برای یار

گر از رقیب جور کشیدم برای یار
 ما را خراب میکند از چشم مست خویش
 از بهر کل رواست کشیدن جفای خار
 با ما بود مگر بخرابی بنای یار؟
 حاشا که دست از او بکشم تا بیای دار
 صوت هزار و جلوه یار و نوای نار
 چونت خبر بود ز دل غم فزای زار
 خود را بین در آینه بی صفای نار
 چیزی نمیشود بتو عاید سوای نار
 "منعم" اگر بکوی تو گردد سرای دار
 بر منعمان و پادشهان فخر میکند

منور

آقا رحیم فرزند حاجی سید حسن در سال ۱۲۹۸ هجری در اصفهان متولد گردیده اند.

MUNAVVAR.

Aga Rahim Munavvar was born at Isfahan in 1298 A.H.

خبردار شدم

روزکاریست ز جان در طلب یار شدم
 خود خلاصی دگر از بهر من بیدل نیست
 دل رها کرده و اندر بی دلدار شدم
 بکمند سر زلفش چو گرفتار شدم
 که من از موعظه همچو تو بیزار شدم
 چون من از منزل و از راه خبردار شدم
 زین سپس پندمده بر من و حکمت مفروش

شد منور دلم و ظلمت نادانی رفت

پاک بکمرته ز اقرار و ز انکار شدم

موحد

حاج آقا حسین آل شهید متخلص به " موحد " فرزند حاج شیخ محمد تقی
در سنه ۱۲۸۸ هجری در همدان متولد گردیده اینک در طهران ساکن
میباشند.

MOVAHED

Aga Husein Movahed was born at Hamadan in 1288 A.H.

غزل

کسیکه جان و دلش شد سیر خدنگ تورا
دگر نمیکند آهنگ و رزم جنگ تورا
من آن کبوتر زارم که با تو شهبازی
در او قدام و دیدم ستیز چنگ تورا
ز تنگ چشمی دشمن دمی نشد ایدوست
بکام خویش به بینم دهان تنگ تورا
بخون دیده بهستم رنگ هستی خویش
به بوی آنکه مگر بنگریم رنگ تورا
دلا تو آینه دار جال جانان باش
گرت هواست که صیقل زنند رنگ تورا
مرا ز پرده غیب آگهی چنین دادند
که عشق میدرد آخر حجاب تنگ تورا
یپای شوق " موحد " تو مرد ره بودی
در این سرا چه سبب چیست این درنگ تورا؟

زکوی میکده

زکوی میکده باز آمدم چنان مدهوش
 نه ترك مسقى و نه توبه میکنم از عشق
 که بند واعظ و شیخم نمیرودم در گوش
 شراب نوشم و کریم چنان که دوزخ را
 بخوبیستن نگرفتم بجز خرد عیبی
 کرت ز مزرع دل خوشه ای بدست افتاد
 کهی بدرد کشی کوش و گه بدرد کشی
 در بیخ و دردی که خاکش کشید در آغوثر
 امید داشت "موحد" که در برت گیرد

موزون

میرزا عباسعلی اصفهانی فرزند براتعلی کلاه دوز در سال ۱۳۱۳ هجری
 در اصفهان متولد گردیده اند.

MOVZUN.

Mirza Abbas Ali Movzun was born at Isfahan in 1313 A.H.

همه انباز همیم

ما بمیخانه دل همدم و همراز همیم
 بر ما عزت و ذلت؛ ستم و مهر یکی است
 سرخوش از باده عشق حق و دمساز همیم
 نه پی ذلت هم فی پی اعزاز همیم
 هشته ناسوتی و شاد از پی پرواز همیم
 سوی میدان عدم تا بتک و تاز همیم
 کل بستان طلب سرو سر افراز همیم
 در طلب باخته جان و دل خود بر جانان
 اندر این سود و زیان ما همه انباز همیم
 که در این ورطه خوشانه هم آواز همیم
 لب از اینگونه مقالات به بندای "موزون"

مهندس دستگردی

آقای میرزا محسن خان متخلص به
 "مهندس" از اهل دستگرد اصفهان در حدود
 سنه ۱۲۶۶ شمسی متولد گردیده بهشغل
 زراعت در ملک شخصی خود مشغول
 میباشند نژاد ایشان از بختیاری واجدادشان
 در زمان فتحعلی شاه از بختیاری باصفهان
 مهاجرت نموده اند. اشعار ایشان گاه گاه
 در جریده عرفان اصفهان منتشر میگردد؛
 دو غزل و يك قطعه مفصل ایشان که با لغات لری بختیاری سروده شده از حیث
 لغت شناسی دارای اهمیت میباشد.

MOHANDESE-DASTGARDI.

Mirza Mohsein Mohandes was born at Dastgard in Isfahan in 1266 Shamsi. He is a Bakhtiari by descent and is content to be an agriculturist tilling his own piece of land. Being a Bakhtiari, the poet has written many beautiful poems in the Luri dialect, some specimens of which are given below with the Persian meanings of Luri words in the footnotes.

فراق دایم

خوش است اواز رقیب بشنیدن	چو روی دوست میسر نمیشود دیدن
چو هجر یار زمن سلب کرده خندیدن	خوشم از اینکه بدرد فراق گریه کنم
فراق دایم خوب است و عشق ورزیدن	بوصل یکشبه یار نیستم مایل
که سوخت در برجانان بحال رقصیدن	خوشم ز حالت یروانه آمد و عشقش
ز عقل در پی عشقند بهر سنجیدن!	جنون من شده موضوع صحبت عقلا
نموده آرزوی خام بهر فهمیدن؟	بحیرتم که چسان عقل در مراتب عشق

جنون و عشق کجا عقل پای بسته کجا؟ چسان خروس تواند بسدره پریدن؟
 من و فراق بوادی عشق میبائیم بجای مجنون در کوه و تل نوردیدن
 "مهندس" از در محبوب سر نباید نافت سری بر آید آخر ز حلقه کوبیدن

CEASELESS SEPARATION.

When the sight of the friend's face is not available, it is pleasant to hear the talk about her even from the rival.

I am happy that I wail from the pain of separation, since the absence of the friend has deprived me of the power of smiling.

I am not agreeable to have one night's union with the friend ; ceaseless separation is good enough with the capacity to make love.

I was pleased with the state of the moth and its mode of love, that in the act of dancing, it consumed itself in the embrace of its beloved.

5 My madness has become the subject of the talk of the wise ; by wisdom they wish to weigh and measure love !

I am surprised how wisdom could entertain the crude desire to understand the various stages of love.

O, what a gulf divides Madness and Love from Reason with its fettered feet ! How can a cock aspire to fly to the seat of Gabriel in the seventh heaven ?

I and separation will stay in the wilderness of love, unlike Majnun wandering over mountains and hills.

O Mohandes, one must not turn one's head from the door of the beloved ; a head will eventually come out to (inquire) by the constant beating of the knocker (on the door).

اندرز

انوشه روان خسرو قباد

شنیده ام که "انوشیروان" شه ایران چنین نمود وصیت که سپردن جان
 بسروران و بزرگان و موبدان فرمود که چون زمن سوی مینوروانه گشت روان

به "اسپانور" برید و کنید با تک که هان
 وصیتی است نیوشید از خدیو زمان
 که ای گروه بگیری از گناه کران
 بکار نیک بکشید همچو بهدینان
 ز حرص و آرزو نبندید دل که هست زبان
 که تا بدیروز از قر و از جلالت و شان
 که از مهابت و قرش به کس نبود توان
 به نریاکی و نیکی بدهر بد کوشان
 طریق نیکی و پاکی از او گرفت جهان
 نمیزند ز پلیدیش دست خویش بآن
 مباد آنکه پلیدی کند باو سربان
 نماز تواند بی غسل برد بر یزدان
 بهیچوجه به نیکان و فرقه پاکان
 بکس ندادی دست از شکوه بی پایان
 بدین نساژند دست خویش هیچ انسان
 کنید نیکی بر عالم و به عالمیان
 بر است گوئی کوشید و راستی پیمان
 شوید همزه با راستان و با رادان
 بگوش جان شنوید و کنید کار بدان
 طمع به برید از مال و مکنت دگران
 به بینوائی بیچارگان و محتاجان
 جلال و جاه و غم و شادیند در گذران
 چو زندگانی کوتاه رفت در پایان
 بعدل سنجش از اعمالتان کند یزدان
 بی نجات نگیرند رشوه در بانان
 کثیف خاکی تن را بر آن لطیف روان

چو در گذشتم تخت مرا کنید بلند
 ایا گروه شوید انجمن در این دربار
 بمردمان چو شوند انجمن دهید اندرز
 کنید از گناه و کار زشت و بد پرهیز
 چو پایدار نباشد جهان به خوشرنگیش
 بدان گروه بگوئید کاین تن است همان
 سه کام مانده نمیشد کسی باو نزدیک
 همین کس است که همواره تا همین دیروز
 از او اشوئی ترویج میشد اندر ملک
 همان کس اینک امروز بشکرید که کس
 کسی ز ترس نکردد بآن بدن نزدیک
 همان تن است که هر کس بآن گذارد دست
 کسی نیارد بیغسل سازد آمیزش
 بلی همین بدن است آن بدن که تا دیروز
 ولی ز فرط پلیدی این بدن امروز
 شوید مردم پس پارسا و نیکو کار
 همیشه تا که بهانید استوار بدین
 بنا کسان ذنی طبع همزه نکنید
 همیشه پند ز آموزگار روحانی
 شوید قانع بر آنچه داده است خدای
 مباد غفلت ورزید بهر داد و دهش
 بلی بدانید این را چو از جهان گذرید
 همیشه مردم زهار باخبر باشید
 ره می است دورش را به پیش و در آنجا
 ثواب و نیکی آنجا نمیدهد کس وام
 همیشه مردم زهار برتری مدهید

یقین کنید که بر هیچگونه می نتوان
 برآستی به عملهای نیک و بد نگران
 به سرزش مخرائید قلب و جان کسان
 بری ز عیب فقط ایزد است بی نقصان
 که باید از آن نکشوده بار گشت روان
 که رنج و زشتی و آزار رد شود ز میان
 رود بفکر و بدانند که اش کجا است مکان؟
 برای چیستم اینجا و کیستم اینسان؟
 مرا بعهده چه باشد وظیفه دردوران
 که آهدم ز بر هورمزد و نورستان
 ز نزد ایزد یکتا رسیده ام بجهان
 بجای اصلی خود قطره سان سوی عمان
 که تا بکوشم و جاهل نباشم و نادان
 * * *

عبور از پل «چینود» بجز بکرده نیک
 ستاده بر سر پل داوران «مهرورشن»
 شوید تا ملکوتی ز نیکوان باشید
 چرا که در هر کس نیکی است بابدی موجود
 جهان سراسر همچون رباط پندارید
 در آن به نیکی رفتار و بار بکشائید
 و نیز این راه گفته اند تا هر کس
 رود بفکر که من از کجای آمده ام؟
 من آمدم ز کجای و کجای خواهم رفت
 بیاید اینکه بگوئی که من چنین دادم
 برای کندن بیخ دروغ و زشتی ها
 و باز نزد خدا باز گشت خواهم کرد
 زمن خدای اشوئی و راستی خواهد
 * * *

متین عبارت اندرز از «انوشروان»
 بدین چکامه نگیرند خرده دانا یان

نمود نظم «مهندس» بعینه بالتقریب
 چو قصد نظم عبارات بوده معلوم است

دوره امن و امان

بدهر بهر جوان به ز کامرانی نیست
 درنگ اینکه بگوئی و یا بدانی نیست
 که برلثیم بجز رنج پاسبانی نیست
 ز فیض همدی دوستان جانی نیست
 که کارشان همه جز لطف و مهربانی نیست
 که خوشگوار چو آن آب زندگانی نیست
 بیا به بین که حدیثم فسانه خوانی نیست

بیا بتا که زمانی به از جوانی نیست
 به بین بعمر که چون آب جوی میکذرد
 بخور ز سفره دنیا بخنده و بخوران
 تمتعی ز جهان راست گویم بهتر
 به بین بگردش افلاک و آفرینش کون
 بیارویم سر «زنده رود» «اصفهان»
 سخن بشیوه حب الوطن نمیگویم

یقین کند ز عجم خورد استخوانی نیست
 که سایبان علمی غیر "کاو بانی" نیست
 عیان کنیم که روح از رجال فانی نیست
 هلا نکوید "بوزر جهر" نانی نیست
 اثر ز جور و تعدی خانخانی نیست
 نشان بصفحه تاریخ باستانی نیست
 بجز زایزد و تقدیر آسمانی نیست

بکاسه سر "جم" می خوریم تا دشمن
 بجان دوست که هنگام عیش امروز است
 سزد که پیش درفش "گیان" زجان گذریم
 بدآوری خرد می خوریم تا که رقیب
 چرا بعیش نکوشیم؟ زانکه در "ایران"
 چو دور سلطنت "پهلوی" زامن و امان
 عبث بخویش مده زحمت ابجسود که امر

THE REIGN OF PEACE AND SECURITY.

Come, O darling, for there is no time better than the time of youth, and in the world there is nothing better for youth than pleasure.

Look at life, it flows away like water in a stream; it does not halt to allow thee to talk or to understand things.

Eat from the table of the world with a laugh and make others eat, because for a miser there is nothing but the worry of guarding his wealth.

I tell thee truly, that better than the blessing of the companionship of hearty friends, there is no other enjoyment in the world.

Behold the revolutions of the heavens and the creation of the universe; their business is nothing except showing favour and kindness.

Come, let us go to the river Zanderud of Isfahan, for even the fountain of life is not as pleasant as it is.

I am not saying this through love for my own land, come and see for thyself that my words are not mere fiction.

Let us drink wine from cups like the skull of Jamshid, that the enemy may know for certain that the bones of Persia have not all vanished.

By the life of the friend I swear that the time for happiness is to-day, for we are under the shelter of no other banner than our own Kaviyani one.

10 It would be befitting if we sacrifice our life before our Kiyanian banner and prove that the souls of brave men are not perishable.

By the order of wisdom we shall drink wine so that the rival may not say, "Hallo, there is no second Buzer-jamher."

Why should we not go in for enjoyment, for in Iran to-day, there is no trace of the tyranny and extortion of tribal chiefs.

Of peace and security as found in the reign of Pahlavi, there is no trace in the pages of Iran's old history.

O envious person, trouble not thyself fruitlessly, for these happenings do not take place except through the wish of God and Divine Destiny.

پیام سعادت

کامروز گشته گردش گیتی بکام ما	ساقی بریز باده صافی بجام ما
شایسته نیست جام دگر بر مدام ما	جز جام جم که کاسه فیروزه بوده است
شعری بخوان که زنده بماند کلام ما	برقع ز رخ بر افکن ای یار نازنین
بر خیز ای نشان نجوست ز بام ما	ساقی بگو به جغد چو "استخر" بام ما است
برگو، فلک گرفت ز خصم انتقام ما	بر بام دخمه "جم" و "کیخسرو" این پیام
گر ریخت خصم باده ذات بجام ما،	"نوشیروان" و "کاوه" و "شاپور" را بگوی
آئید پایتخت بسیر مقام ما	اکنون ز خط آهن ایران سفر کنید
از چرخ خط گرفت بی احترام ما	بینید چون یگانه خلف از نژاد جم
کشور منظم است ز نظم نظام ما	امن و امان بخانه ما سایه افکن است
زد روزگار سکه دولت بنام ما	از همت شهنشاه ججاه "پهلوی"
مربخ و زهره اند کشیز و غلام ما	امروز در پناه شهنشاه نیک بخت
می خورد و عیش کرد که دارد زمام ما	باید بفر دولت شاهنشاه جوان
کتر کنند مقلطه بین عوام ما	ساقی بدشمنان عجم بر ملا بگو

ما جان نثار خاک وطن میکنیم هان برگو بدشمنان وطن این پیام ما
اتصاف ده "مهندس" ما هیچ بوده ایم؟ و امروز چرخ آمده بهر سلام ما!

مرید زندانم

مرا که خسته و رنجور و زار و نالانم
بیاد زلف پریشان آن نگار عزیز
بمن کنند نصیحت که صبر کن در هجرا!
جنون بصبر کجا پای بند میگردد؟
بیا برای خدا ناصح ار توانت هست
بسنگلاخ ره عشق میدوم آنسان
حدیث عشق زندانم چه آتشی است که سوخت
هزار شکر خدا را که عشق پاک نمود
مرا که منزل و ماوا در خرابانست
بسی بحیرتم اندرز سخت جانی خویش
مرا بهیچ خریدند و یار من فروخت
نشسته ام بدر یار و بس خرف شده ام
"مهندس" اینقدر از هجرو وصل حرف زدی
فراق بار جفا پیشه کرده اینسانم
خدا کواست که چون زلف او بریشانم
نکوست صبر و لیکن اگر که بتوانم
کهی بکوه برد گاه در بیابانم
بیای کند بنه یسا ببر زندانم
که پای از سر خود را تمیز توانم
زیک شراره تمام کتاب و دیوانم
ز قلب من اثر کفر و پاک ایانم
ز روی میل و ارادت مرید زندانم
که پیش یتک حوادث چو سخت سندانم
گانش آنکه باین نرخ نیز ارزانم
فرامش شده تا حلقه را بجنابانم
چه گشته حاصل حرفت؟ بجز نمیدانیم!

کبوتر و زاغ

فصه شنیدم که سحر که بیباغ
گفت که با هر دو بود دهقان
هر دو ز جود و کرشم میخوریم
از چه بتو یار و بمن دشمن است
بر سر روش ز تو هست آشیان
دوستیش با تو بحد کمال
چونکه دهد آب باشجار باغ
کفتگونی داشت کبوتر بزاع
در لقمه و باغ خودش میزبان
میوه ز باغ ارمش میخوریم
دام بکف از پی صید من است
پایه جاهت شده تا آسمان
لیک ز من خونشده بر او حلال
هست ندیمیش موافق کلاغ

هست مسلم صفت ابله‌ها
 با تو و من کن سببش را بیان :-
 از سبب واقعه اینگونه گفت :-
 نیست چو تو کول و نمک ناشناس
 برج بنا کرد بی خانمان
 حفظ تو از دشمن و بیگانه کرد
 چول بکنی لثه و بستان او
 لغو کنی زحمت سی روزه اش
 حرص و لجاج تو از آن سرزند
 کشت کند؛ باز نمائی درو
 ختم شده موقع کشت و بهار
 نیست بجز مفسده انکیختن
 حاصل او را شده ام پاسبان
 تا که بیاغش برساند ضرر
 تا که حرامی را رسوا کنم
 من شومش همدم و همراز و یار
 ز آن حشراتی که نموده کین
 تغذیه سازند گدایان لات
 سعی کنم در پی اعدامشان
 جز بدرختش زده ام لانه‌ای
 باد بر این عقل و درایت تفسو
 آمده همزه ز ازل تا ابد
 هست یقین نالی مسار بهشت
 کوفت ز «هاییل» چو «قایل» سر
 تا که شد این مسلك اهل جهان
 رفتن ظلمات بسدائ ترهات

دشمنی بی جهت اندر جهان
 دوستی و دشمنی باغبان
 زانچو گفتار کبوتر شفت
 گفت :- که دهقان نبود ناسپاس
 هر تو دهقان ز قدیم الزمان
 خانه تو ساخت و پروا نه کرد
 در عوض نیکی و احسان او
 قطع کنی بوته خربوزه اش
 چونکه خیارش ز زمین سرزند
 رنجبرك نغمه بجوید؛ ز نو
 این عمل زشت چو شد چند بار
 فائده ز این کندن و این ریختن
 منکه بیاغش زده ام آشیان
 آید اگر دزد و یا جانور
 بانک در اندازم و غوغا کنم
 چونکه شود در لته اش آبیار
 آب رود چون بشکاف زمین
 نازین و شاخه و برگ نبات
 میخورم و محو کنم نامشان
 میسوه ز باغش نخورم دانه‌ای
 بد کنی و نیک کنی آرزو؟
 گفت کبوتر که مرا بخت بد
 ورنه ز تو شرح عملهای زشت
 قتمصل نخستین بمیان بشر
 حیلہ تو کردی که نمودش نهان
 وقعه «اسکندر» و آب حیات

ریختی آن آب حیانش بخاک
 قالب صابون ز هزاران فزون
 وای بروزی که به بینی نخود
 نان شبان سهم تو پتیاره است
 مار بو حشت ز نوک و پوز تو است
 برده ای از بهر چه در آشیان؟
 ولسدو خندد بر روی تو
 باز ز حرص و شره چون مرده ای
 خوب توئی من شده ام بد سرشت؟
 گفت که ای هرزه درای لوند
 گوش فرادار باقوال من
 رفت بتعلیم من اندر مفاک
 عیب نباشد هنر است این بدان
 پرده بعیب تو کشد کردگار
 هست چو افسانه و موهوم و خواب
 یعنی آمیخت چو با علم حلم
 هست سبب بهر نجات بشر
 هست جواب اینکه کنم نف بروت
 میزنی ایوای ازین داغ و درد
 من به برم بیش و کمی بی خبر
 گشته به تهمت شرفم مبتلا
 تا کنم این طفل زبان بسته سیر
 داشتم از صاحب دکان طلب
 بردم و خوردم برو او را بکو
 کار جهان است همه ریشخند
 کرده و بنوشته سجل و ورق

مشک ز منقار نمودی تو چاک
 برده ای از پیر زمان با فسون
 هر چه پنیر است تو دانی ز خود
 سفره دهقان ز تو صد پاره است
 موش و وزغ قوت شبانروز تو است
 چار قد نازه عروس جوان
 تا بچه کندیده بدبوی تو
 از لث مردار دو من خورده ای
 با همه این فطرت و اعمال زشت
 زاغ شد از گفت کبوتر نژد
 از پی سنجیدن اعمال من
 وقعه «هاییل» که شد زیر خاک
 لیک نهان کردن راز کسان
 عیب کسان را چو شدی پرده دار
 ظلمت و «اسکندر» و آن مشک آب
 قصد از آن آجیبات است علم
 مایه بود بهر حیات بشر
 دیگر از آن ما بقی گفتگوت
 تهمت دزدی بمن پیر مرد
 زان همه اشیا که شمردی اگر
 چون نبود بردن من بر ملا
 محض ضرورت به برم گر پنیر
 دزد مرا فرض کنی ای جلب
 چونکه نمیداد نهانی از او
 دفتر این قصه «مهندس» به بند
 بهر خودش هر کسی اثبات حق

نیبو

غزل بالغات لری بختیاری

هی کؤ ویل^۱ بو^۲ رباط کهنه را بنیاد نیبو^۳
 بایسگاه یو گلین عالم بجز بر باد نیبو
 هر ییا^۴ یل را که شیرین کام ایدونی^۵ بعالم
 چون بدردش واری^۶ خوشدل تر از "فرهاد" نیبو
 درجهان حدیقف چون حرص و آز ایگر^۷ ندارد
 ز این سبب شاه و گدا از وضع خود دلشاد نیبو
 یورفیقا ترا که بینی زاب و خاک و باد و آتش
 گشته مهمانت به لامردان^۸ بجز اضداد نیبو
 یو رفاقت چند روزی بیشتر برجا نماند
 دوستی بازور بین نا کسان ایجاد نیبو
 خانه بوم است یو ویرانه بوم ایدل نشینی^۹
 بوم را از غم در این ویرانه جز فریاد نیبو
 بس ییسا در یو خرابه کرده تعمیر کاری
 که ز دوران غیر نامی زان ییا بر یاد نیبو
 حونه^{۱۰} دلرا عمارت کن پیانی حونه گل
 بین که جز ویرانه ای ز "استخر" و "پازرکاد" نیبو
 "نو بهار بلخ" و ایوان "مداین" رانیدی؟
 بادت از "شوش" و "خورنق" خانه اجداد نیبو؟
 زنده جاوید بینی ار ییا "نوشیروان" را
 یوحیات الا برای یاس عدل و داد نیبو

۱ برادران قوی ۲ این ۳ نباشد ۴ شخص بزرگ ۵ میدانی
 ۶ مرسی=جستجوکنی ۷ پسر ۸ سرایرده=خمیه پذیرائی ۹ نمی شنوی ۱۰ خانه

نام اگر خواهی مکن بر زبردستان تعدی
 بین که جز بالعمن توام کنیت "شداد" نیبو

AN ODE IN THE LURI DIALECT.

O valiant brothers, this old tavern has no sure foundation ;
 this earthy world has its basis on nothing but air.

Every great man whom you consider as fortunate in this
 world,—when you actually understand his malady he is
 not much happier than Farhad.

O son, in this world there is no defined limit for greed and
 avarice ; that is the reason why the king and the
 beggar are both discontented with their lot.

These friends whom you see—of water and earth, air and
 fire, who are your guests within this tent (of the
 world), are nothing but opposing elements.

This comradeship does not last for more than a few days ; 5
 compulsory friendship cannot be created amongst
 the unworthy.

This desolate abode is the abode of the owl ; do you not
 hear that the owl through grief does nothing but wail
 in this desolate abode ?

Many a great one has sought to repair this ruined place,
 of whom, except the name, nothing has been left as
 a remembrance in the world.

Rear the edifice of your heart, O dear, and not a house of
 stone and earth ; behold, of Istakhr and Pasargadae
 nothing but desolation remains.

Hav'n't you seen that of the Naobahar of Balkh and the
 palace of Madayen and of the houses of our forefathers
 in Susa and Khovarnak nothing but a memory remains ?

If you, my dear, see that Novshirwan is yet alive, his 10
 existence is due to naught but his being the protector of
 Justice and Mercy.

If you care to have a name, oppress not those who are under
 you, for see how the name of Shaddad is linked with
 nothing but dishonour.

چنه

لیوه^۱ آویده^۲ دلم هی کوویل چاره چنه^۳؟ چاره^۴ لیوه کی^۵ یو دل آواره چنه؟
 ایترکنه^۶ دل مو^۷ دیندای^۸ زن گل شو^۹ وروز^{۱۰} موندونم^{۱۱} نمر زینه^{۱۲} پتیساره^{۱۳} چنه؟
 ایکومس^{۱۴} یانه بور سرحد و قشلاق مرو^{۱۵} زنده کی تو دره و جنکل و کفساره چنه؟
 ایکوم ایدل تو بخور باده بسالوس چوشیخ^{۱۶} می خوری رند صفت بادف و تقاره چنه؟
 ایکومس خوردن سنگ از جفله گل^{۱۷} بسته^{۱۸} شیخ نیبوی^{۱۹} ز دنبال یولجاره^{۲۰} چنه؟
 ایکومس کن ز کنه توبه و کفاره بده^{۲۱} ایزنه^{۲۲} کپ^{۲۳} که^{۲۴} ییا توبه و کفاره چنه؟
 هی خداتش^{۲۵} بدلم وست^{۲۶} ز بیداد یو دل^{۲۷} به منه بیرهن این عقرب جراره چنه؟
 هی ییایل دل مکار مونه^{۲۸} رسوا کرد^{۲۹} چاره مکر ندونم^{۳۰} ز یو مکاره چنه؟
 دل پس از اینهمه کرکر^{۳۱} ز دلم زید^{۳۲} بدر^{۳۳} خوت میرای^{۳۴} چنون^{۳۵} رهد^{۳۶} که طیاره چنه؟
 اشک ریزد تیه^{۳۷} از فرقت دل انگونه^{۳۸} که بر آب تیه جوشش قواره چنه؟
 دنک^{۳۹} نیده^{۴۰} "مهندس" به یو دل پندمده^{۴۱} نمر پند به یو طفلك گل خواره^{۴۲} چنه؟

بخیل

گفتند بخیل را که ای بد اقبال چون می نخوری جمع نمائی ز چه مال؟
 گفتایی احتیاط از روز بد است گفتند که روز بد تو هست الحال

THE MISER.

They said to the miser, O unfortunate person, when thou dost not enjoy thy wealth, why dost thou amass it?

He replied: Out of caution for an evil day (I do so); they answered: But the evil day of thine is the present.

۱ دیوانه	۲ آورده	۳ چیست	۴ دیوانگی	۵ آهسته رفتن
۶ من	۷ عقب	۸ شب	۹ ندانم	۱۰ زن
۱۱ بدکار	۱۲ گرمیش	۱۳ طفل	۱۴ بس است تورا	۱۵ نیستی
۱۶ بیسروبا	۱۷ میزند	۱۸ حرف = صحبت	۱۹ آتش	۲۰ افتاده است
۲۱ مرا	۲۲ فر فر کردن	۲۳ رفت	۲۴ خودت ببری	۲۵ چنان
۲۶ رفت	۲۷ چشم	۲۸ جواب	۲۹ بچه کل خوار = نادان	

بهشت و دوزخ

با مردم خوب طینت پاک سرشت بنشین اگرند اهل حرم یا ز کنشت
دوزخ باشد عزیز من فطرت زشت برعکس بود خلق خوش مرد بهشت

HEAVEN AND HELL.

With good-natured and pure-minded men associate whether they be the people of Kaaba or of the fire-temple.

Hell, my friend, is an evil disposition; and on the contrary, the happy disposition of men is heaven itself.

خدمت نوع

آن دانه کند می که در خاک فناد اندر ره نوع جان خود داد بیاد
جان داد ولی ز همت مردانه صد خانه ز نوع خویشتن کرد آباد

SERVICE.

That grain of wheat which falls into the ground gives up its life in the service of others ;

It sacrifices its life, but by its manly spirit, makes prosperous a hundred households of its own species.

مصاحبه دولر

بزبان لری بختیاری

در کرده ز "تنگ خراسان" ۱	کاز هولش دیو و دد هراسان
از ترس دریده زهره غول	قوتش همه برد و میوه اش زول ۲
بر خورد بیک لری دهاتی	نره لر لوت ایلستانی

آویده^۲ تیه اس^۳ زگسنگی^۴ نار
 بنهاده بدومن^۷ وکد^۸ خویش
 يك سفره^۹ نون پی ریا دید
 خوش بو اقر^۹ تامی انداخت
 زی تی^{۱۰} اقرت کوتی^{۱۱} فتاده؟
 خوش شکل چنو کنوم^{۱۴} داری
 گفتان- که مر است نام "یوسف"
 ایرم^{۱۵} تی^{۱۶} ایل پیش خالم^{۱۷}
 آوید دلم خوش از کلومت^{۱۸}
 بنیر^{۲۲} که چنو که هست بیده
 ما شاء الله تو کپ^{۲۳} تری زخانی
 بیده است نبی عاقل و حوب^{۲۵}
 بس داشته کره و بزور میش
 برکد سپرش بسر کله خود
 يك^{۲۸} وکوه هاش^{۲۹} ایل ومالی
 ایداشت بخان گپ برابر
 شراك^{۳۲} ایننه حلفه خرسان
 هم چون خوت^{۳۳} مالدار بیده
 نه نون کور و فکر قاز بیده
 ناز ایکنینه^{۳۴} سی^{۳۵} تو بختیاری

با بای پتی^۱ دهاتی زار
 بس بود دو کالك^۵ پیالیش^۶
 نر لر چو بد و من پیادید
 نزدیک شد و سلامی انداخت
 گفتا چه کسی حلالزاده؟
 طافت چنه^{۱۲} و چه نوم داری^{۱۳}
 بد بخت گرسنه با ناسف
 از اهل دهات "چار محالم"
 لر گفت که به فدای نومت
 دیدم^{۱۹} چه خش^{۲۰} درست بیده^{۲۱}؟
 دیدم مو به بخت ایلخان
 هم نوم تو بیده ککر^{۲۴} بعقوب
 یوسف بیده نوم نو میش
 شه بیده پیابه اوتی^{۲۶} رود
 لا مردوش^{۲۷} بیده فرش قالی
 از حولی^{۳۰} و مادبان وگور^{۳۱}
 همداشته چاروا فراوان
 ما شاء الله پیابکار بیده
 با سفره و حونه و از بیده
 درد^۳ چه پیای با وقاری

۱ برهنه	۲ آورده	۳ چشمش	۴ گرسنگی	۵ پوستی که بجای کفش پیامی بندند
۶ کنیف و بد	۷ دامان	۸ کمر	۹ سفر بختیر	۱۰ از این ست
۱۱ بکجا	۱۲ طایفه ات چیست؟		۱۳ چه نام داری	۱۴ برادرم
۱۵ میروم	۱۶ توی	۱۷ خالویم	۱۸ کلامت	۱۹ نظر من
۲۰ چه خوب	۲۱ بوده	۲۲ بنگر	۲۳ بزرگ	۲۴ بسر
۲۵ خوب	۲۶ به آنطرف	۲۷ سرا پرده اش	۲۸ یزغاله	۲۹ پروار
۳۰ کره خر	۳۱ گوساله نوزاد	۳۲ بزرگ تر از در صفت اسب	۳۳ خودت	
۳۴ میکند	۳۵ سوی تو = برای تو			

والله دنیا نه ایکنی چول
 ره زیدی^۳ تا به پشت "بغداد"
 دنده سر جله سرویل زیر
 فی تین^۶ و چیوق مکر نداری؟
 چوبس^۷ فی وکوزه اش سفال است
 اندوم^۸ خوشش چو نوعروس است
 بردند جناب خان لذت
 بنمود ز نام لر ستوالی
 ارنه تو چتو مو نه نیشینی؟^{۱۱}
 هم خوش^{۱۳} ایبو^{۱۴} چاکرت بلوطی
 دنیا نه گرد^{۱۶} مه بشمشیر
 حاکم بیده ام به "یزد و کرمان"
 از "رشت" کرده تا به "سیستان"
 که بیکی^{۱۸} سی کس نماند برجای
 ده روزه رساندمه "سپاهان"
 طفلی مننه^{۲۰} رختخواب دیدم
 بیده جفله^{۲۳} برختخو^{۲۴}
 دیگر تو بدان چه داشتم زور
 لر باشی رفیق را گفت:-
 وردش مننه تشنیم^{۲۶} هرچه داری؟
 یو کالک پاره لیش ولاشند

ار وردادی^۱ تو گرز و ششلول
 ارخان تفنگ و چار و ایداد^۲
 تو میرای^۴ یو تفنگ بی پیر
 پس گفت:- پیا چنو^۵ بکاری؟
 گفتا غلیون دارم ولی بمال است
 قرقریش صدای کوس است
 غلیون چو که صرف شد بعزت
 آنگاه ییای "چار محالی"
 لرگفت ییامف^۹ تو خش^{۱۰} فی
 دنیا که بره^{۱۲} ز نام لوطی
 شه نه موز نخت وندمس^{۱۵} زیر؟
 مشروط مو ساختم به "ایران"
 از بندر "ریک" تا "خراسان"
 غارت کردم چنون تو میرای^{۱۷}
 مو مال چپو ز شهر "کرمان"
 با رونه^{۱۹} با سپهان کشودم
 دو نسمه^{۲۱} او سو^{۲۲} وقت چپو
 کندیده طفل وندمه دور
 باری ز پس تملق مفت
 می خان به پرکدت^{۲۵} چه داری
 گفتا- به پر ککدم تلاشند

۴ میروی	۳ زدی	۲ میداد	* بیابان	۱ برداری
۹ دماغ	۸ اندام	۷ جوبش	۶ توتون	۵ چنین، چان
۱۴ خودش	۱۳ بود	۱۲ پر است	۱۱ نمی شناسی	۱۰ خوش
۱۹ بارها را	۱۸ بندغاله	۱۷ تو بگیری	۱۶ گرفتم	۱۵ انداختمش
۲۴ خواب	۲۳ بچه	۲۲ آنوقت	۲۱ دانستم	۲۰ توی
			۲۶ گلویم	۲۵ داهنت

صدتکه تلاش وست^۱ بربرد^۲
 از عشق فطیر بود جان داشت
 نه جاز تو خالی و نه از من
 یا هم چو کراز بچه مرده
 کای دا کئی^۳ هوندی^۴ لیش
 بی توشه و نان اویدی^۵ از مال^۶
 کند سک ساربان بر پشت
 بزاز «جوباره» سپا هون^۷ ۱۳
 وندي عوض فطیر گیوه
 بنشست کنار «تنگ خراسان»
 یا هم چو کنار خوانچه جا مغول
 از ترس بزاوان نهد سر
 خوش به پیا حلال گشته
 غریدان نره شیر میگرد
 بنیر بخت مونه پیا خفت
 اقتاده به لیش چار محالی
 سف سف سف کند که بی سف
 کاویده به خلق بی سف هم نام
 در جای فطیر پاره گیوه
 منه عمرس نون و او^{۱۶} ندیده
 «لنجونی^{۱۷}» و لیش^{۱۸} و پاره دوزی

دامن ز کمر گشود چون مرد
 بیچاره لر آرزوی نان داشت
 چون دید که نیست نان بدامن
 غرید چو خرس تیر خورده
 پس گفت بدان رفیق دلریش
 ... حوردی صد بووت^۶ تو مشال^۷
 ای ... ۱۰ به نفت^{۱۱} بوی لیش
 انگیر فروش «باغ بدرون»^{۱۲}
 زیدی نون کور^{۱۴} و او موشیوه
 بیچاره پا برهنه ترسان
 لر دست بگرز کرده چون غول
 یا مثل گدا که پیش چادر
 بنشسته و کنگ و لال گشته
 لر یاد چو از فطیر میگرد
 غرید و بخویشتن همی گفت
 بین کار مونه پیای والی
 نو مس پرسم پیای لف لف
 بنیر چه آویده لیش ایام
 هشته بکدس پیای لیوه
 تی نین و چپوق بخو^{۱۵} ندیده
 والله ار مشعل بسر فروزی

۱ پیوست ۲ سنگ ۳ فحش است ۴ یست فطرت بد عمل ۵ دشانم
 ۶ بدرت ۷ دلاک در بختیاری دلاکی را کار نکینی میندازند ۸ آمدی ۹ خانه
 ۱۰ گهم ۱۱ دماغ ۱۲ باغ بدون دیه ای است از بلوک اصفهان ۱۳ جوباره اصفهان
 محله یهودیان ۱۴ لثیم ۱۵ بخواب ۱۶ نان و آب ۱۷ لنجانی = از اهل
 لنجان؛ یکی از بلوک اصفهان که الوار اهالی آنجا را بواسطه شغل بیله وری یست میدانند

والله آبيدي از تيميون
 دانم پنداريش فسانه
 يك مرتع پر زايل مالي است
 هر كالك پاره نان ميندار
 از كله خويش دور انداز
 از هم چو خودي مگو تملق
 منت بتو نبود از ملايك
 زنهار هوس مكن منه يا
 سهل است شكست استخوانت
 تحصيل نكشت يك بلوطي
 كان خانه بود مهند سانه

ار در جونت فرو برم جوف
 جانا چو شنيدی اين ترانه
 عالم كه سرا سرش خيالي است
 در دامن اين جهان غدار
 وسواس و خيال و حيرت و آز
 بر دامن كس مجو تعلق
 قانع باشی اگر با نديك
 پر پله نردبان دنيا
 زيرا چو بلند شد مكانات
 ديدی ز تملقات لوطی
 از سنگ قمع بساز خانه

عشق و عقل

مگو باو سخن از عشق زانكه از ما نيست
 بسان "مجنون" جايش بگوه و صحرا نيست
 مده جوايش كو را حواس برجا نيست
 كه نور شمع بر آفتاب پيدا نيست
 كه عشق را نظر و بستگی بدنيا نيست
 به بين به سوزش پروانه؛ بی تماشایست
 بگو تلمظی از حضرت سوي ما نيست

دلا كسيكه ببازار عشق رسوا نيست
 حديث عشق مكن فاش پيش آنكه هنوز
 كسيكه آورد از عقل پيش عشق دليل
 گدو بعقل كه در پيش عشق شو خاموش
 توان شناخت زهم عقل و عشق را اينسان
 بگو بعقل يكشب بيا . محفل شمع
 دلا پيام "مهندس" ببر بحضرت دوست

بهشت جهان

تا در همين جهان بنهيم تو را بهشت
 كاز حسن خلقشان شده منسوخ خوي زشت

بر خيز تا روبم نگارا بطرف گشت
 آري بهشت صحبت ياران همدام است

بد بد بود چه در حرم است و چه در کنشت
 از بهر نیکوئی گل این کوزه را سرشت
 چون از ازل شده است به ایش سر نوشت
 این دشکی و کلافه غم بهر ما نرشت
 گفتند در شکسته بناها شده است خشت
 غم در حدود ملک دلش یک قدم نهشت
 دهقان چرخ نمخ چنین بد نر نکشت
 بنگر در آبگینه که تا بنگری بهشت ۱۰
 خوی بد است دوزخ ای یار مهربان
 ما بد چرا کنیم؟ که استاد کوزه گر
 بر خیز تا بعیش بکوشیم ای عزیز
 مردانه می خوریم که این پیر زال دهر
 جستم بدخه ای ز "جم" آمار استخوان؛
 دیوانه را به بین که چو غم را نمود دور
 غم نیست غیر وسوسه حرص و آز ما
 باور اگر ز گفت "مهندس" نمیکنی

EARTHLY PARADISE.

Arise, O beloved, let us go towards the fields, so that I may show thee paradise in this very world.

Indeed Heaven is the companionship of intimate friends, through whose good nature, evil disposition is abrogated.

Evil nature is hell, O kind beloved, and evil is evil whether in the Kaaba or in the fire-temple.

Why should we act unrighteously, for the Master-maker of the jars has created this vase for some good purpose.

5 Arise, my dear, and let us strive after pleasure, for from eternity without beginning joy has been our destined lot.

Manfully let us drink wine, for this old woman of the world has not spun the silken thread and reel of woe for us.

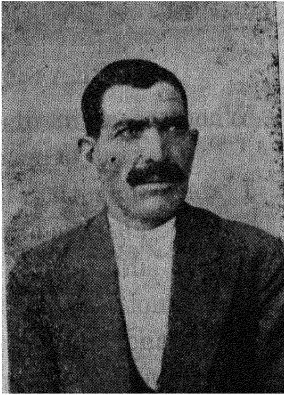
In a tower of silence I searched for the remnants of the bones of King Jamshid; they told me that they had been used as bricks in edifices now ruined.

Behold the mad man, when he removed all grief from himself, sorrow did not dare to place one step within the boundary of his domain.

Grief is nothing but the evil promptings awakened by greed and avarice; the husbandman Sky never sowed a seed bearing such evil fruit.

10 If thou dost not believe what Mohandes says look into the crystal glass so that thou mayest behold Heaven there.

ناصر

حاج اسمعیل خان "ناصر"
 فرزند حاج محمد حسین بروجردی
 در سال ۱۲۴۸ شمسی در بروجرد
 متولد گردیده سالها در وزارت
 معارف خدمت نموده در سال
 ۱۳۱۰ در طهران وفات یافتند.

NASEH

Aga Esmail Khan Naseh
 born at Burujerd in 1248 Shamsi.
 He died at Teheran in 1310 S.
 about a week after he had sent
 his poems to me for this collec-
 tion.

دل در جهان میند

از باده غرور الامست تا بکی؟
 وندر فراش بیخبری خفته تا بچند؟
 بیدار گردد و مینگر اوضاع رفتگان
 هشیار باش و گیرم از روزگار پند
 بشنو بگوش هوش که از غیب این ندا
 بیوسمه میرسد که: دل اندر جهان میند

گذشت

کشیم سالها به بیابان و کوه و دشت
 چیزی نیافتیم که باشد به از گذشت
 وز انتقام نیز نبردیم لذتی
 ما را بسیر خویش همین بود سرگذشت

FORGIVANCE.

For years we have wandered in deserts, over mountains
 and in plains, and
 Nothing we have found which could be better than
 forgiveness.

In revenge too, no pleasure did we find,

This was the only experience we gathered from our
 journeys and travels.

خردی و بزرگی

خواهی اگر خردی و بزرگی خود را نیک بدانی بگویمت سخنی هان
 کرتو بزرگی جهان بچشم تو خرد است خرد بود چون جهان بچشم بزرگان

فکر روشن

جهان میدان جنگ و هر کسی را سپر بایست و تیغ و خود و جوشن
 ولی از هر سلاحی هست بهتر بنزد مرد دانا فکر روشن

ENLIGHTENED MIND.

The world is a field of battle and every one
 Should be equipped with a shield and a sword, an helmet
 and an armour ;
 But of all the weapons, the best
 For a wise man is an enlightened mind.

اقرار بنادانی

آنکس که بنادانی خود بیش شد آگاه بر رخ در دانش بیقین بیش گشاید
 و آنگاه که دانائی او بیش شد از پیش اقرار بنادانی خود بیش نماید

WISDOM AND IGNORANCE.

He who becomes the more aware of his own ignorance,
 Will, verily, open the more, the gate of Knowledge on his
 own face ;
 And when, more than ever, wisdom is acquired by him,
 The more he acknowledges his own ignorance.

خرسندی

آزاد ز قید نیک و بد باید بود دور از طمع و حرص و حسد باید بود
 افزون طلبی کار خردمندان نیست خرسند بدانچه میرسد باید بود

HAPPINESS.

One should be free from the fetters of good and evil,
 One should keep oneself away from greed, avarice and envy;
 To yearn for more and more is not the work of the wise,
 One ought to be happy with whatever reaches him.

کودک و بلبل*

در آنجا بلبل هم لانه‌ای داشت	زنی در کنج باغی خانه‌ای داشت
نخ آ امید را همواره رشتی	درون لانه بلبل تخم هشتی
چو دید آن لانه را نیکو نظر کرد	بنا که کودکی آنجا کذر کرد
بسی بد بود کار و نیک پنداشت	یکی زان تخمها را طفل برداشت
کشید از جان و دل آه و فغان را	چو مادر دید اندر دستش آن را
چرا تو کرده‌ای این کار آخر؟	بکودک بعد از آن فرمود مادر
که ناله میکنند دایم بگلزار	نمیدانی مگر این بلبل زار
برو زود و بنه جایش خدا را	با میدی نهاده تخم‌ها را
چرا پس راه بیرحمی سپاری	تو هم در دل بسی آ امید داری
فراق بچه را طاقت نیارد	میان تخم بلبل بچه دارد
دلش در هم شد و گردید گریان	ز کار خود بشد کودک پشیمان
دل بلبل، دل مادر بشد شاد	ببرد و تخم را در لانه بنهاد

باغبان و درخت گردگان*

بزیر یک درخت گردگانی	نشسته بود روزی باغبانی
کدوهایش همه خوش رنگ و رو بود	که در اطراف آن بته کدو بود
بکار اینجهان در فکر میبود	در آنجا باغبان در ذکر میبود

* از کتاب نصایح الاطفال که برای کودکان خرد سال نوشته شده است

همی بر خورد بر هکته دقیقه
 و لیکن من بتحقیق این بدانم
 همه کارش بود بیچون و بیچند
 بین بته کدوی نا توان را
 چنین بسیار کوچک بار آن بین
 که چون بار بزرگی هست او را
 یقین هرگز چنین نمود می من
 مرا می آمدی زین کارها عار
 ز بالا کردگانی زود افتاد
 بشد بیهوش و خون کردید جاری
 کمی فهمید سرکار آنمرد
 یقین در دم در آنجا جان بدادی

بنا که کرد او فکر عمیقی
 بخود گفتا اگرچه باغبانم
 تناسب نیست در کار خداوند
 بین آخر درخت کردگانرا
 بزرگی درخت گردگان بین
 بین در کوچکی بته کدو را
 اگر جای خدا میبود می من
 بعکس این یقین بنمود می کار
 در آندم که نمودی اینچنین یاد
 بنوک بینی او خورد باری
 بزودی کرد استغفار آنمرد
 که گر نا گه کدوئی میفتادی

ناصر طهرانی

میرزا محمد علیخان "ناصر" پسر آقا محمد صادق تاجر اصفهانی در سال
 ۱۳۱۶ هجری متولد شده در طهران عضو انجمن ادبی ایران میباشند اغلب
 اشعار فکاهی ایشان در روز نامه فکاهی امید طهران منتشر میشود.

NASEH TEHERANI.

Mirza Mahomedali Khan Naseh born at Isfahan in 1316 A.H.

کار ما بیچارگان اینجا غلط آنجا غلط
 عشقبازی زین سبب باصورت زیبا غلط
 دوستی هم با موافق مردم دنیا غلط
 داشتن درمرگ یاران چشم خون پالا غلط
 جرم فرزندان چه باشد چون کند با با غلط؟

فکرت دنیا غلط اندیشه عقی غلط
 دل بصورت بستن از معنی تغافل جستن است
 دشمنی هر چند با کس شیوه احرار نیست
 چون نباشد زندگی را حاصلی جز درد و غم
 شد معذب از خطای بوالبشر نوع بشر

هر دو تن از معنی دین چونکه دور افتاده اند بر سر لفظ است جنگ مسلم و ترسا غلط
 ای ستمکش شکوه از جور ستمگر تا بچند دادرس چون نیست در عالم بود شکوا غلط
 گر چه باشد آب و رنگ نقش کیتی دلفریب بشنواز "ناصح" که این نقش است سر تا پا غلط

WHAT A MISTAKE !

Our thought about this world is a mistake, and the conception about the next equally so; the affairs of our poor helpless selves are all wrong here, as also there.

To attach the heart to outside appearance is to be unmindful of the inner essence of things; hence love-making, with a person of handsome exterior only, is a mistake.

However much hostility with anyone is not the mode of the free-born, friendship, too, with agreeable people of the world is a mistake.

As life bears no fruit other than that of grief and pain, to shed tears of blood on the death of friends is a mistake.

Through the fault of the father of mankind (Adam), mankind has come into trouble; but what is the offence of the children when the person to commit the fault is the father ?

5

As both of them have gone far astray from the real meaning of religion, the fight of the Moslems and the Christians over mere words is a mistake.

O oppressed one, how long wilt thou complain about the oppressor; when there is no one to administer justice on the earth, thy complaint is a mistake.

Fascinating though the picture and colouring of the world may be, listen to Naseh that this outside appearance is altogether deceptive.

ناصر

میرزا ناصر خان مظفری فرزند میرزا محمد علیخان مظفری از خانواده محمود خان ملك الشعرا معروف به صبا در طهران متولد گردیده اند.

NASER.

Mirza Naser Khan Muzaffari was born at Teheran.

اندرز بیار

مرغ دل در قفس سینه طپید	که بجز رنج و تعب هیچ ندید
نه پر و بال که پر باز کند	بر سر کوی تو پرواز کند
خسته و زار و پریشان شده ام	در بدر کشته و حیران شده ام
آخر ای آفت جان، مایه ناز	تا یکی ساز ستم سازی ساز؟
دل از هجر تو اندر جوش است	بی تو ام شمع طرب خواموش است
عاشق و شیفته روی تو ام	بسته سلسله موی تو ام
ای صنم مهر تو ایمان منست	آتش عشق تو در جان منست
حرف اغیار مرا گوش مکن	"عاشق خویش فراموش مکن"
این رقیبان که سر کوی تواند	همگی در طلب روی تواند
کس چو من واله و رسوای تو نیست	در سرای همه کس جای تو نیست
تا ترا روی چو گل تازه بود	حسن تو پیش ز اندازه بود
همگی عاشق رخسار تو اند	بسته طرّه طرار تو اند
چونکه پتر مرده شوی خوار شوی	بغم و غصه گرفتار شوی
دگر آنروز کسی یار تو نیست	مایه گرمی بازار تو نیست
ای دریغا ستم آئین تو شد	جور دل باختگان دین تو شد
خیز جانا مه فروردین است	باغ انباشته از نسرین است
رسته گل‌های لطیف از دل سنگ	باد در طرّه سنبل زده چنگ

نرگس مست عروس چمن است دامن باغ پر از یاسمن است
 سبزه بس رسته بطرف گلزار کم شود در وسط سبزه سوار
 پر شده طرف چمن از گل یاس بر شده خیری بیرون ز قیاس
 طرف گلزار و چمن تاج خروس میکند جلوه گری همچو عروس
 چشم بکشوده چنان نرگس مست که پس از خوردن می باده پرست
 لاله با سبزه نورسته برست صبحدم زاله رخ لاله بشت
 ای که روی تو ز گل تازه تراست تا که در گلشن گل جلوه گراست
 خیز تا ساغر می نوش کنیم غم ایام فراموش کنیم

ناظم

میرزا یدالله خان از طایفه "بابادی هفت لنگ" بختیاری مسقط اُرس
 ایشان قریه "هریجان" از قراء "میزدج چهار محال" است در سال ۱۲۹۴ هجری
 تولد یافته در "سامان" ساکن میباشند.

NAZEM.

Mirza Yadullah Khan, a Bakhtiari, was born at Harijan in
 1294 A.H.

گوشه ابرو

تا بر رخ ایشاهد خوبان نقاب انداختی برده ظلمت بروی آفتاب انداختی
 تا که بنمودی پریشان زلف را بر روی خویش این دل جمع مرا در انقلاب انداختی
 مهر رخشان گشته اند را بر پنهان یا که تو بر عذار خویش از کیسو نقاب انداختی
 با رقیبان یار کردیدی بیار خود رقیب عاقبت خود را براه تا صواب انداختی
 ای ستمگر عاقبت از محنت هجران مرا همچو زلف دلگشت در بیج و تاب انداختی
 از لب لعل تو "ناظم" کرد یک بوسه سؤال گوشه ابرو بیالا در جواب انداختی

ناهید همدانی

میرزا یعقوب خان متخلص به "ناهید" در سال ۱۲۶۶ هجری در همدان متولد گردیده در عدلیه بسمت منشی گری منسوب میباشند.

NAHID-E-HAMADANI.

Mirza Yaqub Khan Nahid was born in 1266 A.H. at Hamadan.

کلک قدرت

چو کلک قدرت نقاش نقش روی تو بست
ز حسن روی تو کز برج دلبری سرزد
پس از نگاه کند گری تبسمی دهند
بریز خون من از ترک چشم دل سپهت
بیای دار روم گر ز پایداری عهد
شدم ز عشق تو رسوای عالمی چه کنم
به بین دناوت گردون که از ازل بنهاد
به یک کرشمه بخونم کشید ابروی تو
فغان که کرد مرا غفلت جوانی پیر
ز عیش هر دو جهان بی نیاز شد "ناهید"

قلم بصفحه عالم کشید و هرچه که هست
دو ابروی تو که در دلبری بهم بیوست
قتیل چشم تو با هیچ میشود خون بست
که کرده اند مبری قصاص قاتل مست
کان مدار که از دامنم بدارم دست
زبان مردم بد گو نمیتوانم بست
بدوش فرقه آزاده بار مردم بست!
ز جان گذشت خدنگی که از کان توجست
هزار حیف ز عمریکه بی تو رفت زدست
چو کشت از می گلرنگ عشق روی تو هست

نزهت

میرزا طاهر پسر آقا میرزا علی محمد خان انصاری در سال ۱۲۹۵ هجری در اصفهان متولد گردیده اند.

NOZHAT.

Mirza Taher born at Isfahan in 1295 A.H.

دعای دل

ای نور طلعت تو بود جانفزای دل
عیسی دمی کجاست که رنجور گشته دل؟
لعل لب بآب بقا رهنمای دل
کز لعل جانفزاں بجویم دواى دل

آخر نمود بر همه کس اشک دیده ام کنج غمی که بود نهان در سرای دل
 بسیار کس بیامد و بگذشت از جهان بیگانه وار تا تو شدی آشنای دل
 الفت نیافت در همه عالم دلم سکون جز تو که بوده‌ای ز ازل آشنای دل
 راز دلم شنید شبی شمع تابصیح او سوخت از برای من و من برای دل
 باشد فضای دهر به پیش دود دیده تنگ گر گلشن رخ تو نباشد فضای دل
 هرگز نشد که بوسرم آئی شبی ز مهر تا گویمت ز شرح غم و ماجرای دل
 "نزهت" بگوی دوست نبرده است ره کسی جز اشک های نیمه شب و جز دعای دل

نصرت

میرزا نصرت الله خان کاسمی از اهل مازندران و در طهران مقیم میباشند
 اشعار ایشان اغلب در مجله ارمغان منتشر میگردد.

NOSRAT.

Mirza Nosratullah Khan Kasemi of Mazendran.

طلب

تا نرنی غوطه به بحر طلب گوهر مقصود نیاری بکف
 تا نشوی گوژکن سان زرنج تیر مرادت نرسد بر هدف
 عمر عزیز است غنیمت شمار چند بخواری کنی آنرا تلف؟
 دست ز گفتمار بکش لا نقل پای به کردار بنه لا تخف

EXERT AND ACT.

Until thou divest into the sea of search, the gem of desire
 will not fall into thy hands.

Until thou becomest bent like a bow with trouble and
 hardship, the arrow of thy desire will not hit the target.

Life is precious, consider it as a boon; how long wilt thou
 waste it so miserably?

Withdraw thyself from mere talk, be silent; start performing
 actions, fear not.

بینوا

دی از رهی گذشتم و دیدم بگوشه‌ای
 خلقى ستاده اند و هیاهو بپا بود
 گفتم که این نجوع و غوغا برای چیست؟
 گفتند: - بهر مردن پیری گدا بود.
 گفتم: چه نام دارد و فرزند کیست او؟
 گفتند: بینوا پسر بینوا بود!
 اشکم بدیده آمد و گفتم شناختم:
 این بینوا برادر بی چیز ما بود!

THE POOR.

Yesterday I passed by a road, and in a corner I saw a crowd standing, and a clamour had been raised.
 I asked: What is all this crowd and noise about? They answered: It is about the death of an aged beggar.
 I asked: What is his name? Whose son is he? They replied: This poor man is the son of a poor man.
 Tears came to my eyes and I said: I see, this poor man was a pauper brother of ours!

نیش و نوش

به نحلی گفت زنبوری غضبناک
 فراز شاخه نورسته تاک
 من و تو هر دو از یک خاندانیم
 چه گل چه خار از یک بوستا نیم
 چه شد کز من خلایق در گریزند؟
 بتو در صلح و با من در ستیزند
 یکی باسنک کو بد لانه ام را
 یکی آتش زند کاشانه ام را
 ولی از بهر تو سازند خانه
 بمن آوردند سوی لانه
 من ار نیسی ز من تو نیز آری
 بخوبی داد نحل این پاسخش باز
 چرا این نکته را کردی فراموش
 هر آنکس نوش بخشد از پس نیش
 ز نیش وی نگردد قلبها ریش
 تور از عزت مرا از چیست خواری؟
 که بد کردی کلام آخر آغاز
 که دارد نیش من از بی همی نوش
 ز نیش وی نگردد قلبها ریش

STING AND HONEY.

A wasp angrily said to a bee, on the top of a newly sprung branch of a vine :

I and thou come from one and the same family ; whether a rose or a thorn we are from one and the same garden.

What has happened that people avoid me ? Why are they in peace with thee and fight with me ?

One smashes my nest with a stone, another sets fire to my house ;

Whereas for thee they set up an abode, with all favour they bring thee to that hive. 5

If I sting, thou too dost the same ; then why this respect for thee and abjectness for me ?

Beautifully did the bee reply to this : Thou wert wrong in speaking the last words.

Why didst thou forget this point that my sting is followed by honey ?

Whoever giveth honey after a sting, finds that the hearts of people are not distressed by his sting.

خدائی هم است

من در آن روز که دامان تو دادم از دست	دل خود را بغم و غصه نمودم یابست
دیده ام در ره عشق تو بجز گریه ندیدم	دل از مهر تو جز خون جگر طرف نبست
خیره بر کرد خوشی تا بکی ای دل کردی؟	که سرشتند بغم خاک تو را روز است
تا بکی شکوه کنی از فلک مینائی؟	که مرا شیشه دل سنگ جفای توشکست
خزف از رونق باز او گهر برد چه باک؟	چونکه آن گوهر یکدانه مارفت زدست
عمر چون باد گذر میکند ایجان در یاب	کی بدست آید تیری که برون رفت ز شست؟
« نصر تا » صبر نما پیشه و خاموش نشین	بویا کوش و مکن شکس، خدائی هم هست.

نظام وفا

آقای نظام وفا از شعرای معروف
 طهران و ریاست کتابخانه معارف بمهد
 ایشان میباشد .

NEZAM-E-VAFA.

Agae Nezam-e-Vafa, a well-known poet of Teheran. He is in charge of the Library of the Ministry of Education.

ایدل

بها نه جستی و از ما جدا شدی ایدل بگو که با که دگر آشنا شدی ایدل؟
 شنیده ام که سر زلفی آشیان داری بدام عشق مگر مبتلا شدی ایدل؟
 رقیب و یار نمودند آشتی با هم عبث تو کشته در این ماجرا شدی ایدل!
 چو رانده از همه جا گشتی آخر عمری بلای جان « نظام وفا » شدی ایدل.

O HEART.

Thou soughtest an excuse and didst separate from us, O heart; tell me whom else hast thou befriended, O heart!

I have heard thou hast made a nest on some ringlets; hast thou been caught in the net of love perchance, O heart?

The rival and the loved one have come to a reconciliation with each other; uselessly hast thou got thyself killed in this affair, O heart!

When thou wert turned out from every place at the end of life, thou hast become a burden on the life of Nezam-e-Vafa, O heart!

دل من

براه عشق عبث یا نهادی ایدل من بعشق دانه بدام او فتادی ایدل من
 نزاده چون تو بعشق و عفاف مادر دهر ولی چه سود که بد بخت زادی ایدل من
 گذشت یار و تو قربان نکشتیش سرره به بین چه موقعی از دست دادی ایدل من!
 به غیر ظلم و ستم نیستت نصیب مگر تو با «نظام وفا» هم نژادی ایدل من؟

MY HEART.

Frivolously didst thou place thy step in the path of love,
 O heart of mine! In thy love for a grain thou hast
 fallen into a net, O heart of mine!

The mother Time has not given birth to one like thee in
 love and purity; but of what avail? For ill-starred
 thou wert born, O heart of mine!

The beloved hast passed and thou didst not sacrifice thyself
 to her on the way; behold, what an occasion thou hast
 let slip from thy hand, O heart of mine!

Except oppression and cruelty nothing else is thy lot; per-
 chance thou art of the same descent as Nezam-e-Vafa,
 O heart of mine!

عشق پاک

کشتی دل مرا و نگفتی که این دل است با دل چنین معامله امروز مشکل است
 تو در دل منی و من اینقدر از تو دور یارب چقدر فاصله بین من و دل است؟
 شد خشک چونکه ریشه عشق و امید دل ای آب دیده دیگرم از تو چه حاصل است؟
 ای گل که بگری تو بهر خار و خس؛ بدان خوش جنس نیست آنکه بنا جنس مایل است
 سمی است عشق پاک که تریاک اوست مرکب کگذرز جان «نظام» گرت عشق در دل است

PURE LOVE.

Thou didst murder my heart and not give a thought that it was a heart; such treatment of the heart is very difficult nowadays.

Thou art within my heart and I am so far from thee; my Lord, what a gulf separates me from my heart!

When the root of love and the hope of the heart became dried up, O tears of the eyes, of what use are you now?

O rose, becoming so intimate with every thorn and rubbish, know that he is not well-bred who is inclined to associate with the ignoble.

- 5 Pure love is a poison the only antidote of which is death; give up hopes of life, O Nezam, if love is in thy heart.

ناز و نیاز

هر چه تو را با من فلک زده ناز است	بیش از آنم هزار بار نیاز است
يك شب هجران بسر نبرده .مردیم	عمر چه کوناه و شام هجر دراز است؟
حسرت پروانه می برم که پس از مرگ	شمع بیالین او بسوز و گداز است
دیده ام از خاک کور بسته شد و باز	چشم امیدم هنوز سوی تو باز است
محرم خود خواند دوش و مجرم امروز	راه محبت چه پر نشیب و فراز است؟
جان سر يك بوسه باخته است دل ما	فرض مکن او حریف بیهده باز است
بایدت از خون دل "نظام" وضو ساخت	گر بر ابروی یار میل نماز است

عشق و عفت

آنجاست که عشق پر تو افکن	گو تیره شو آفتاب روشن
از آتش عشق گرم و جار است	خونی که مر است مرکب تن
گویند: برای زودگانی	مانند امید نیست ما من
آری! جلو حوادث عمر	امید بود یگانه جوشن!

پرورده چه قوه اش بدامن؟
 در ملک وجود راند توسن
 چون لؤلؤ شایگان بمعدن
 دیوان وجود شد مدون
 عشق است بحکم عقل متقن
 طنازی گل هوای گلشن
 ویرانه و جغد و جغد و شیون
 هر شب برخ سپهر ادکن
 کز آن شده آسمان مزین
 کاش عشق نسوخته است خرمن
 این مردم هزل گوی ریمن
 از شهوت وریب و خدعه و فن
 تا دوست جدا کند ز دشمن
 بگرفته در آن همیشه مسکن
 فاسد نکند "نظام" چون من

لیکن، امید زاده چیست؟
 امید ز عشق شد چو نکوین
 زو کوشش و کار یافت تولید
 از روی همین سه اصل ثابت
 شیرازه این خجسته دیوان
 لب خند بهار و لحن بلبل
 کاشانه و شمع و شمع و سوزش
 این سرخی دلربا که بینی
 خون دل کشتگان عشق است
 از عمر چه حاصل است آنرا
 آوخ که بنام عشق خواندند
 هر دوستی ای که گشته ترکیب
 افسوس که نیست چشم حق بین
 پاینده دلی که عشق و عفت
 جاوید کسی که عشق خود را

LOVE AND PURITY.

In the place where Love sheds its refulgence, ask the shining sun to darken itself.

Through the fire of love the blood which is the steed of my body courses warm and swift.

They say for life there is no refuge like that of hope.

Indeed to confront the calamities of life, Hope is a unique armour.

But wherefrom doth hope take its birth! In the lap of what force is it nourished?

When hope came into being from love it galloped its horse in the realm of existence.

Out of these, effort and work were born as precious gems coming out of a mine.

Due to these three, firm closes the volume of existence.

The back binding of this auspicious book is love according to the dictates of sound wisdom :

10 Love—(the cause of) the laughter of spring and the singing of the nightingale, the graceful beauty of the rose and the atmosphere of the garden.

Love—(the cause of) the abode with its lamp, and the lamp and its burning, the desert with its owl and the owl and its wailings.

This fascinating red twilight which thou seest at every fall of night on the coloured sky,

Is the blood of those slaughtered by love, which has decorated the heavens.

What gain has he derived from life whose harvest has not been burnt by love ?

15 Alas, that this devilish people of evil speech call by the name of Love,

Every intimate relation that is formed by passion or deceit, fraud or trickery.

Alas, alas, that right-seeing eyes are wanting to differentiate a real friend from an enemy !

May the heart live long where Love and Purity have for ever found their abode there.

And may he too live long who, like Nezam, allows not to be corrupted the (gem of) love within himself.

بهار و جوانی

که بگذشت با دوستان زندگانی
خوش آن دلنوازی و آن دلستانی
بهر نو بهاری نشاط جوانی
شکفت آیدم زین همه سخت جانی!

خوشا نو بهاران و فصل جوانی
خوشا جلوه نو عروسان بستان
خوشا بر توای شاخه گل که داری
دل و عشق من مردو من زنده هستم

بن ای اجل مژده مرگ من ده
 یکی پرسد آخر ز نامهربانان
 که تاجان خود را دهم مژدگان
 که بهتر چه دیدند از مهربانی؟
 که با ناخوشی زیستن به
 «نظاما» دمی باخوشی جاودانی

SPRING AND YOUTH.

Happy those springs during the season of youth, when
 life was passed in the company of friends!

Pleasant was the display of fresh brides of the garden,
 and happy was that soothing of the heart and the
 ravishing of it.

Happy mayst thou be, O branch of the rose, that in every
 spring the joy of youth is thine.

My heart and my love died, yet I am alive ; I am surprised
 at all this hard-heartedness of mine.

O death, give me the happy tidings of my end that I may 5
 convey this good news to my life.

Let one, after all, ask these unkind ones what thing better
 than kindness have they known?

O Nezam, to live one moment in happiness is better than
 passing a whole life in misery.

ربابیه

قطعه ایست که آقای نظام وفا بیاد و بنام همشیره مرحومه خود سروده اند.

بامید بخشنده یزدان یاک
 در این نامه کودود آه من است
 به نیروی عشق دل درد ناک
 نویسم مگر شرح حالی ز خود
 همه روزگار سیاه من است
 گذارم پس از خود خیالی ز خود
 مرا بود طبعی کهرزا چویم
 درینا که بفسرد اینک ز غم
 چه جوئی ازان بحر زخار پر
 که نه موج دارد نه طوفان نه در؟
 که بدم فزون شعر از ده هزار
 مرا سال کمتر ز سی بود و چار

سخنهای با فر و تمکین من
عجب نیست کالهام روح من است
نه مدح و نه هجو کسی گفته ام
مرا شعر ز انجم فزون تر بدی
که عشقم خوش است و طبعم زبون

*

لب چشمه آبی، روان و زلال
مرا میوه پر قدر و کمیاب بود
ز برگ و گل و رنگ و پیرایه ام
شد آب حیاتم بظلمت نهان
قتاده شد از کار اندیشه ام
همه رفت بر باد حاصل مرا
که از خویش و بیگانه بیریده ام
مرا خواهد از مهر بخشد روان
بدین دل؛ دل خشک بی برگ و ساز
خود این چوب خشک آورد باروبر
شود بلبل طبع من نغمه ساز
سرایم نشید تو لای دل
ز عشق دل و جان فشانی خود
سخنهای با روح و با مغز من
نه پندارم او دیگر از ره شود
گذشته که من کردم آغاز کار

*

شود روزی از لطف یزدان تمام
که بگذشت عمرش چون گل باشتاب

نکه کن باشعار پیشین من
چو کیهان بلند است و گروشن است
همه گوهر معرفت سفته ام
محیط من از شعر پرور بدی
کنون هشت سال است یا خود فزون

*

درختی بدم خرم و تازه سال
مرا ریشه مغرور و شاداب بود
جهان خرم از نکبت و سایه ام
ولی خشک آن چشمه شد ناگهان
همی خشک بیوسته شد ریشه ام
چنین ماند بی خاصیت دل مرا
من آن بوستان خزان دیده ام
مگر آنکه باری دگر آسمان
شود راهی از چشمه عشق باز
جوانی دوباره بگیرم ز سر
همی بشکند غنچه عشق باز
با هنک عشق و باوای دل
دهم شرحی از زندگانی خود
که خواننده نامۀ نغز من
چو از سر گذشت من آ که شود
کنون سیدوسی و نه از هزار

*

چو این دفتر خاطرات "نظام"
بنام کهن خواهر خود "رباب"

کنم طبع و هم وقف عامش کنم
شود از برادر در آن نشئه شاد
حکایت کنم قصه خویشتن

*

شدم سیر از این سرای سبنج
ندیدم ز دوران بغیر از الم
که سیلی مرکش خراشید چهر
دریغاً شد اندر جوانی اسیر

*

چو میخواست دل برکند از جهان
مگر زندگی باز از سر گرفت
که کرد یتیم شوید ز روی
که هرگز مبادا فراموش من:-
در این سن نرقت مادر ز سر

*

مرا خواهری ماند در روزگار
چو من مرغی بر نیاورده بال
چو من تسلیت بخش روح پدر

*

شب و روز چشمی گهر بار داشت
ولیکن بما باز دل بسته بود
یکی همچو مادر یکی چون پدر
کهی سر نهادیم بردوش هم
دو نورسته برک از نهال و داد
دو هم اصل باشند باهم یکی

«ربایید» خواهم که نامش کنم
مگر روح معصوم آن نامراد
کنون وقت آن شد که رانم سخن

*

مرا سال نگذشته از سی و پنج
بسی رنج دیدم در این سال کم
نه پرورده مادر هنوزم بمهر
بفتراک بی رحمی چرخ پیر

*

چنین یاد دارم که آن ناتوان
مرا همچو جان تنگ در بر گرفت
روان کشت از دیده اشکش چو جوی
چنین گفت آهسته در کوش من
تورا طالع ار بود و بخت ای پسر

*

پس از مرگ مادر از او یادگار
چو من طفل و نورسته و خردسال
چو من از غم مادر او خون جگر

*

پدر زین مصیبت دلی زار داشت
خود از زندگانی بسی خسته بود
من و خواهر از مهر بایکدگر
کهی جایمان بود آغوش هم
دو همبازی و همدم هم نژاد
چو خوش باشد این کره همان کودکی

که بازی و روز شادی گذشت
کنار معلم ز دامان باب
بسی خود و جهد آموزگار
بسی صنعت و علم آموختیم
که طفل است و تحصیل آموزگار؟
نه بیجا امید و نه بیهوده باک
که نبود در آنف هیچ آلودگی
همان فصل تحصیل و آزادی است
با تا بآخر نشد سازگار

*

چو مرگش ز کف ناگهان برد جفت
بود چون شب تیره یی خطر
یر از رعد و طوفان و غوغا و بیم
که روشن نکر دیده گردد خموش!

*

یکی روی ننموده برگشت بخت
فروزنده شمع شبستان دل
با و روز روشن شب نار شد
چو صحت نخواهد به بخشد خدا!

*

که با مغفرت روح او باد جفت
مرا خود نشد کارگر در مزاج
قضا را سر دشمنی بود و کین
ز پایش نکر دید بگشوده بند
بحسرت در آغوش من داد جان

*

چو بگذشت از عمرمان هفت و هشت
در این سن بسی به برای صواب
بتائید و توفیق پروردگار
چراغ دل باب افروختیم
عجب روز کاریست آن روزگار
دل و روح و خونی مصفا و پاک
خوشای خوشا موسم کودکی
بعمر ار یکی موسم شادی است؟
دریغا که این فصل ناپایدار

*

جوانی شب وصل پیرانه گفت
که خود دوره زندگی بشر
شب موحش و سهمناک و الیم
چو برقی بود موسم عیش و نوش

*

بما هم در این شام تاریک سخت
مرا خواهر آن مهر تابان دل
بنساکه بیچاره بیمار شد
چه خاصیتی از پزشک و دوا؟

*

چه خوش "پور سینا" که تزع گفت
بدین کردم جهانی علاج
دریغا بآن درد مند حزین
نشد حکمت و دارویش سودمند
در آخر بنا کامی آن ناتوان

*

*

*

*

*

که پژمرده شد لاله باغ او
 چو دیدش تن نازنین در کفن
 شدم یکسر از زندگانی کسل
 ز امید هست این فریبندگی
 ز مرگم دگر از چه رویت باک؟
 بمن داشت تنها دل خویش شاد
 تبسم کنان گفت روزی بمن:—
 امید کسی را نباید برید.

*

اثر یا ز حرف پدر رفته بود
 کجا سود بدهد بدیوانه پند؟
 فراری شدم من ز شهر و دیار
 که خالی در آن جای یاران بود
 که از ناله ام آمدی در ستوه
 که از زاریم شد چو مانمگده

*

غریبی و دوری و آوارگی
 که آثار او تا ابد زنده باد
 مرا گفت از روی فرزانیکی
 قیود و تکالیف بشکسته‌ای
 که از جان گذشته بود ساخته
 که گردان بمیدان جهاندرخش
 ستانند آزادی خود مگر
 همه روز تحصیل حاصل کنی
 که این حلقه دیوانگانراست بند

پدر تازه زین غصه شد داغ او
 به تن چاک کرد از الم بیرهن
 پس از مرگ خواهر من مرده دل
 بامید مردم کند زندگي
 چو امید من رفت در زیر خاک
 و لیکن پدر بعد از آن نامراد
 چو دید او مرا سیر از خوبستن
 پسر جان پدر را تو هستی امید

*

مرا هوش گویی ز سر رفته بود
 دلم را نشد پند او سودمند
 نبودم چو دیگر مجال قرار
 خراب آن دیاری بدوران بود
 بسادشت و صحرا و هامون و کوه
 بس آبادی و قریه و شهر و ده

*

در اثنای این حال بیچارگی
 گذارم بکوی حکیمی فتاد
 چو بی تا بیم دید و دیوانگی
 جوانا تو کین گونه و اوسته‌ای
 ز نو کارها هست پرداخته
 خصوصاً در این موقع کام بخش
 که بذل جان و دل و خون و سر
 چرا عمر بیهوده باطل کنی
 قدم نه در این حلقه آرچند

*

*

که از زندگی چون تو باشد ملول
 بیک قیمت آزادی و جان دهند
 همین حاصل از عمر بس با شدت
 که در راه آزادی آدم است،
 که بندی مرا بس حکیمانه گفت
 کز و عقده دل مرا گشت باز
 که از مرد ره ره نشاید نهفت
 ز بهر اطاعت به بستم کر
 به تیر بلا سینه کردم هدف
 سوی وی بامسید بشتافتم
 دل من بدان سوی پروای داشت
 در آن وقت دلهای پر نور بود
 که شد منعکس هر طرف این صدا
 زمین همچو دریا در آمد بموج
 نه از مرگ خوف و نه ترس از هلاک
 بهمراهی بخت و لطف خدای
 جنود ستم گشت یکسر زیون
 که مشروطه شد سر زمین کیان

*
*
*

که گسترده از عیش هر سو بساط
 بچشم آمدان بپر روشن روان
 بجیب تفکر فرو برده سر
 ولی دل پر از کبر و سر پر غرور
 بیوسیدمش دست با احترام
 مراداد جائی بس از رتبه ایش

کسی اندرین حلقه کرد قبول
 در این روز هر چیز ارزان دهند
 بمقصود اگر دست رس با شدت
 و گر کشته کشتی چه جای غم است؟
 ز پند حکیم بسی دل شکفت
 بزانو قدام برش با نیاز
 مراداد دستور و تکلیف گفت
 نیایش کنان کردم از وی گذر
 در اول قدم سر نهادم بکف
 بهر جا که هم مسلکی یافتم
 بهر جا که اهل دلی جای داشت
 در آن وقت سرهای پر شور بود
 بسی روز نکذشت زین ماجرا
 ز هر سوی شورش کنان فوج فوج
 نه از حبس بیم و نه از طرد باک
 بجان بازی مردم پاک رای
 لوای ستبداد شد سر نگون
 غریو شغف رفت تا آسمان

*
*
*

چنین یاد دارم بروز نشاط
 در مجلس ملیم نا گهات
 که بنشسته از جای خود دور تو
 سویش تند بشتافتم با سرور
 بشوق و شغف دادم او را سلام
 نشایدیم از مهر پهلوی خویش

که از چیست اینقدر جوش و خروش؟
 که کردی تو مزروع مردم درو
 که کشت بزرگان ما بار داد
 که در پرده بس چیز نادیده هست
 که روئیده پیوسته خار ستم
 که همواره خون جای آبش دهد

*

گرفت آن مهابت ز سیمای خویش
 خود افکند مابین آن ازدهام
 ز چشم من و خلق مستور شد
 افق بودش از ما بسی دور تر
 که با توپ کردند مجلس خراب
 خریدند آزادی خود بجان
 که خون بود و آتش همه سطح خاک
 افق با رخی پر ز خون شد پدید
 برون آمدم خسته و نیمه جان
 نهادم برون سیر از خود قدم
 که افتاده بر خاک و رفته بیاد
 فتاده در این روز پر سوز بود
 که نتوان شناسید کس جز منش
 شده طعمه آتش توپ کین
 روانش دو اسبه بر افلاک رفت

*

که گویند و خود نیز جای آورند
 موافق نباشد باقوال مسا

پس آنگاه آهسته گفتم بگوش:-
 عبث بر خود ایدوست غره مشو
 زمانست این شاخه عدل و داد
 نه یکباره گیتی در فتنه بست
 ندانی در آن سر زمین الم
 نهال عدالت کسی پرورد

*

پس آنگاه برخاست از جای خویش
 تکه کرد بر من بمهر تمام
 بیک لحظه او از نظر دور شد
 نیامد بچشم پس از آن دگر
 مگر بعد یکسال از این انقلاب
 بروزیکه افواج آزادگان
 چو آنروز پردهشت و سهمناک
 چو آزادی ما باخر رسید
 هن از آن مفاکي که بودم نهان
 چو از ساحت مجلس محترم
 نگاهم بر آن پیر کامل فتاد
 همانجا که بنشسته آنروز بود
 چنان گشته با خاک یکسان تنش
 سراپای آن پیکر نازنین
 تنش ماند پر خون روی خاک نفت

*

بزرگان از این ره ز ما بر ترند
 و لیک آوخ اعمال و افعال ما

دل خود یکی با زبان ساختند
 براهش یکی آب و آتش بود
 که مردانه بگذشت از این امتحان

*
*

چو بگرفت برقع ز رخسار راز
 که بردش بود مرگ و وارستگی
 همه برد شد قسمت دیگران
 گرفتند اندازه کار خویش
 ز ما دور آبادی و راحله
 بدین روز ما زندگانی نکرد
 که در آن عبودیت و بندگیست
 اجل با کسی سر گرانی نکرد
 و یا باز گیتی بمن کار داشت
 که هر يك رسیدند روزی بمن
 که در راه من بود چشم انتظار
 که هر يك شي کشت از من چراغ

*
*

چوده سال بی من با فوس زیست
 نه سال رشید برومند من
 بملك و جودی تو یا نیستی
 نکشته کس اینسان بزاری پدر
 که دلتنگ از تو کنم جان نثار
 ولي دارم امید از دادگر
 به بینی هر آنچه نمودی بمن

*
*

کسایکه آنروز جان باختند
 سمند محبت چو سرکش بود
 خوش آنمرد روشن دل پاک جان

*
*

چه خوش گفت آن عاشق پاکباز
 قاری بود عشق و دلپستگی
 دریفا که در این قمار کلان
 به بستند یاران همه بار خویش
 بهاندیم ما دور از این قافله
 خوش آنکو چو ما سخت جانی نکرد
 خوش آنکس که آزاد از این زندگیست
 به از من کسی جانفشانی نکرد
 مگر مرگ از چون منی عار داشت
 مرا بود در بی هزاران سخن
 بسا حبس و تبعید و ترس و فرار
 بسا فرقت و هجر و حرمان و داغ

*
*

شنیدم پدر وقت مردن گریست
 چنین گفت فرزند دلبنده من
 ندانم بجائی و با کیستی
 مرا کشتی از هجر خودای پسر
 نخواهم در این ساعت احتضار
 گذشتم ز رفتارت ای خیره سر
 که چون من شوی پیر مردی کهن

*
**
*

عجب نیست گر من بمانم زیاد
 ز حق خواسته است این چنینم پدر
 نباشد دعای پدر بی اثر
 نظر کرده با چشم پر خشم و کین
 بس از این ندانم چه دارم بسر
 که نکشاده دستی طلسم قدر

نو بخت

آقای نو بخت فرزند محمد حسن خان شیرازی در سال ۱۲۷۴ شمسی در شیراز متولد گردیده از شعرای طهران میباشند کتاب بهلوی نامه از تألیفات ایشان است که مشتمل بر صد هزار بیست شعر و شرح تاریخ آخر سلطنت ساسانیان تا کنون میباشد.

NOV-BAKHT.

Agae Nov-Bakht, son of Mahomed Husein Shirazi, was born in 1284 Shamsi at Shiraz. He is the author of "Pahlavi Nameh" being Persia's history in verse from the fall of the Sassanian Empire till to-day.

پاس وطن

حکیمی که فرخ سرشت است و پاک
 بداند که دانا ندارد چو مرز
 چو کاوش کنی از زمین تا سپهر
 سرشتی نیای به از داد و مهر
 وزان داد و مهرای خردمند راد
 نکو تر بود مهر بوم و نثراد
 زخردی که ره بسپری سوی پیش
 تورا پروراند در آغوش خویش
 چو بالیده گشتی وزان پس جوان
 بیالا چو سرو و برخ ارغوان
 هوایش دمد تازه جان برنت
 زمینش شود پهنه توسنت
 چو سالت فزون کرد از هشت و بیست
 بدارد تورا بردگر گونه زیست
 نباشی اگر ناهشیوار و سست
 فراهم کند آنچه در خورد تست
 زرو زیور و مایه و پوششت
 رساند به اندازه کوششت
 همی ارج خود بیند از آب و خاک
 ندارد همان دانشی نیز ارز
 سرشتی نیای به از داد و مهر
 نکو تر بود مهر بوم و نثراد
 تورا پروراند در آغوش خویش
 بیالا چو سرو و برخ ارغوان
 زمینش شود پهنه توسنت
 بدارد تورا بردگر گونه زیست
 فراهم کند آنچه در خورد تست
 رساند به اندازه کوششت

بیای در او آزمایش بسی
 هوایش فزاینده هوش و رای
 گذر یابی از سال هفتاد و هشت
 چنان دیده باشی گه کوئی بنخواب
 ز هم بکسلد مهره پشت مرد
 نه بیند دگر چشم بیننده خوب
 نمایان شود هرچه در زیر اوست
 ز هستی شود جان و تن تا امید
 بروش برند از سرای نشست
 نه جفت و نه فرزند و نه هیچکس
 که گیرد پسر را در آغوش مهر
 که پاس وطن داردت رستگار

وزان پس که بگذشتی از هفت و سی
 دهد جای و فرمات آرد بجای
 همان دوره نیز از برت چون گذشت
 مران زندگی را ز سر تا بیاب
 بیارد ز گردون گردنده درد
 شود استخوان خشک و تن همچو چوب
 ز ماهیچه گردد نهی زیر پوست
 وزان پس که نیرو بیایان رسید
 نگردد تن آدمی خوار و پست
 نباشد کسی زو پذیرنده پس
 مگر بوم و بر مام پاکیزه چهر
 تو تا زنده ای پاس او را بدار

سر بازی یک صاحب منصب

که «دارا» شهنشاه با رأی و داد
 بیاورد و اراست آوردگاه
 نهادش ز چاره همی کرد یاد
 بران لشکر شاه فرمانروای
 چنین رای نزدیک شاه اورید
 در این رزمگاهی که بینم کم است
 که پایمان این رزم نبود پدید
 که دارد و را کوه پولاد پاس
 که خورشید از تارکش نیست دور
 سپهر است پوشیده کوئی زره

از ایران چنین کرد داننده یاد
 زمانی که بر کرد «بابل» سپاه
 بیارست دروازه دژ گشاد
 یکی «دادیو»^۱ بود باداد و رای
 ز پیکار خود چاره ای چون ندید
 که شاه سپاهت اگر چون یم است
 ز پیکار ما بر نیاید امید
 در این جنگ دشمن ندارد هراس
 گهی دارد این بوم بر جای سور
 بیند کس از پایه اش کنگره

که جز رنج بیهوده نبود نبرد
 روانم در این ره چنین چاره یافت
 ندارم براه تو از جان دریغ
 بکار اورم پیش ایشان شکنج^۱
 بتاج و بتخت تو نفرین کنم
 مرا زین سپس کرد بدخواه بوم
 فریبم بمغزش کند نیز جای
 پذیرد که دارم بدل کین شاه
 چو پندش دهم نیک یازش کند
 زمانی کنم با سپاه تو جنگ
 فرستم بسوی سپاهت خبر
 که او را بکردار باد است دو
 ز بالای دژ بر فرستم بزیر
 خبر یابی از کار من بیگمان
 پر اندیشه از مغز برداشت خود
 گذشته چنین است دور از خرد
 دیگر آنچه زر خیز دارد زمین
 چرا با روانی چنین کینه ورز
 ز شاهان گیتی همه بر ترا
 در این ره فدای تو صد همچو من
 دهم گوش و بینی که سراورم
 کنند آفرین نیز بر من ردان
 فزاید بر خسار من آبروی
 بود زیب من رأی و تیروی من
 گمانم که زیبا کند روی مرد

پرستنده ات را از آن است درد
 چو اندر پی چاره باید شتافت
 که من گوش و بینی بپرّم به تیغ
 شوم سوی دشمن بنالم ز رنج
 جبین را ز تیار پرچین کنم
 بگویم که بیداد "دارای" شوم
 چو بیگانه ام بنگرد رهنمای
 چنان زخم سخنی برم چون گواه
 مرا پس بخوبی نوازش کند
 سپاهی ازیشان بگیرم بچنگ
 چو گشتم تکمبان آن بوم و بر
 گزینم پیام اوری تیز رو
 دهم نامه خویشان را به تیر
 شود چون رها تیر من از کمان
 چو "دارا" چنان از "زیرو" شنود
 چنین داد پاسخ که راهی است بد
 همه "بابل" و "مصر" و "منچور" و چین
 ندارد بنزدیک من چون تو ارز
 بدو گفت شاهان بلند اخترا
 تو در شهر "بابل" بپر انجمن
 چو رنجی چنین بارور اورم
 بود فخر من زان نشان جاودان
 وگر زو بکاهد مرا زیب روی
 باشد چنان زشتی آهوی من
 بدشمن شدن چیره اندر نبرد

که اندیشه ام را نداری تو خوار
بگاهی ز رخسار من رنگت وزیب
همی لابه اش تا در او یافت راه

✱

سپهر از کمر تیغ بر سر کشید
سپهر روان گشت دریای آب
زمین اهل قام و هوا نیلگون
یکی گشته رویش ز خنجر شیار
بر او هیچ نبود نشان از مهبی
همی دور شد تا از ایران سپاه
بیسالای او باز: بیمایه بز
کلنگ از فرازش نیارد پرید
بیالای او آسمان بی بهاست^۲
نگهبان دزدید او را ز دور
که از دور آید یکی مرد شوم
ز لشکر که دشمن آمد برون
بریزد همی خون ز پیرامنش
برون شد ز دژ چند تن از سپاه
کشیدند بر باره اش از معاک
بگفت آنچه گوید یکی بر فریب
ستانم مگر داد خود را ز شاه
نبوم چنین در خورای نامبرد
یکی را نشان داد بر او هزار

یکی آرزو دارم ای شهریار
کازین افتخارم کند پی نصیب
بگفت این و زد بوسه بر تخت شاه

✱

✱

چو روز دیگر هور سر بر کشید
شب تیره را روز کرد آفتاب
شد از بیم ان دشنه پر ز خون
برون شد ز لشکر که شهریار
بریده دو گوش و ز بیفی نهی
چنان امدافتان و خیزان براه
چو آمد ز یبرو یکی دید دز
یکی دید کوهی سرش نا پدید
تو گفستی که خور بر سپهرش سهاست
چو خود را رسانید نزدیک سور
ببیاهد بمنز دیک سالار بوم
سرو پیکرش غرقه در خاک و خون
سرش را ستون نیست گوئی تنش
بفرمود تا اورندش بگاه
گرفتند بازوی او را ز خاک
چو سالار رسید از و بانهبیب
کاز ایرانیا نم یکی داد خواه
گشاهی که سرزد ز من بود خرد
بگفت این و از درد بگریست زار

اثر کرد مانند آتش بموم
سپاهی بدان مرد جنگی سپرد
نکبهان خود کرد درنده را

*

*

*

نه اختر پدید و نه تابنده ماه
در بوم بر روی "دارا" گشاد
ز خون دولشکر روان گشت نهر
زمین بر سر آسمان خاکریز
ز خاور چو خورگام بیرون نهاد
شد از چنگ او "بابلستان" چنین

همی تا فریبش بسالار بوم
خرد بر سر شاه از و گشت خرد
بدژ جای داد ان پناهنده را

شبی بود چون روی زنگی سیاه
ز هر مزد و دین "دادیو" کرد یاد
خروشان سپاه اندر آمد بشهر
بیگباره شد رزمکه رستهخیز
دو لشکر بجنگید تا بامداد
کرفتار شد شاه "بابل" زمین

اندرز خورشید

(سومین شهریار اسپهبدی در مازندران)

با داد مهر فرزند خود هنگام مرگ

یکی هیجده ساله بودش پسر
چنین با پسر گفت هنگام مرگ
یکی زان دو داد است و دیگر ستیز
همانا همه هم نژاد تواند
زیگاتگان هر که را نیست کین
بتاب و توان کرچه روئین تن است
چنین کس سزد شاه را زیر دست
بسختی بدو کرد باید ستیز
نباشد سزاوار اورنگ و تاج

چو "خورشید" را روز آمد بسر
هنرمند و جنگی و بازور کرگ
که هستی بود پایه اش بر دو چیز
کسانی که در خورد داد تواند
بود نیز شایسته داد و دین
وگر آنکه با بوم ما دشمن است
پچشم تو باید بود خوار و پست
ور ایدونکه نیروی او گشت تیز
اگر تن دهد پادشاهی بیاج

کراکین دشمن بود در سرشت
 و کر نبودش با وطن بستگی
 سری کاندرو بهره نبود ز جنگ
 دگر دشمن بوم خود بومی است
 چنین کسی زیانش بنزدیک من
 تو زین هرزه مرز نیارا بشوی
 چو مرزی نمی باشد از بد نهاد
 و کر از یلانش فزون است بد
 زمینی که در او بدانند شاد
 بکوهی که باشد پلنگی یله
 هر آنکس که جنگی نباشد تنش
 کسانی که مردند و مرزا پرست
 چو کردان در این راه باشند سست
 زرنجی که کنج آورد سرمات
 اگر مرد را آرزو بر سر است
 بنزدیک دانا توانگر کسی است
 کسی را که دادار باشد خدیو
 که یزدان ازو میکند باز خواست
 کسی بر تن اهرمن زینت است
 هر آنکس به پیچید از راه راست
 چو نرمی کند مرد را سخت دل
 چشاید باید بدو زهر چشم
 گر داد و مردی سپهدار تو است
 بدی در خور شاه نبود بکس
 چنین چون شوی رادوبارای و داد

ز "هرمزد" پاداش یابد بهشت
 ندارد در این بوم شایستگی
 بیلای پیکر بود بار تنگ
 بتر از «غز و نازی و رومی» است
 فزون باشد از «نازی» و اهرمن
 چو خواهی که آبت بهاند بجوی
 در او مرد پاکیزه جان است شاد
 چه خواهی از آنجا که دیو است و دد؟
 چنان سر زمین رفت خواهد بیاد
 تناسان بگردش نکرده کله
 چو بیهایگان خوار دانه منش
 نباشند ییگانه را زیر دست
 بدی کرده باشند با زند و ست
 که باشد بیایان شب آفتاب
 بسر آرزویش به از افسر است
 که تاب و توانش در این ره بسی است
 نباید بدل بیم دارد ز دیو
 برهنه بنزدیک او رازهاست
 که بدخواه و بدبین و بدطینت است
 گر او را ز کشتن نبخشی رواست
 ز باران شود خاک بیبایه کل
 بدان را به از مهر و نرمی است خشم
 خدای دو گیتی نگهدار تو است
 تو را یادگار از من این یند و بس
 همه روی کشور شود از تو شاد

کسی نیست از شاه محبوبتر
 شما را بجان ما بود دسترس
 نباید یکی با دیگر کینه ورز
 همه سوی نیکی گرایش کنید
 طریق کهن راست یابه براین
 بآئین ما نبودش هیچ آرز
 آلا ای هشیوار با فرو داد
 که فرجام مرگ است و گور و کفن
 بود مرگ چون گرگ اندر گله
 فسرده شود گوه آتش فشان
 تو خود را بمستی مکن بر گذار
 چنان کن که نامت بماند بجای
 نگه کن به رای و بکردار و داد
 کند زنده کردار او را پسر
 روان درخت است در شاخه نیز
 نهان در نهاد تو باشد گهر
 ز بیخ درخت است بر شاخه راه
 بود مایه در تخم ان میوه ساز
 دهد میوه را که داد است چند
 ز گل شاخ گل میشود اشکار
 یکی شاخه گل یکی خار راه
 یکی همچو خبر در خور آخور است
 کسی از طبیعت نیابد بزور

ز هر خوبتر بیندت خوبتر
 چنین گفت بارز مجویان سپس
 چو از يك نژادید و يك بوم و مرز
 اگر مهر را آزمایش کنید
 بجز مهر هرگز نجوئید دین
 کرا بستگی نیست با بوم و مرز
 چو گفت این سخن چشم بر هم نهاد
 چه خواهی ز آسایش جان و تن
 صحرا تو را کرده چوپان یله
 زمانی بود کاز تو نبود نشان
 زمانه شبی باشد اندر گذار
 چو از مرگ باری نباشی رهای
 ز هر کس که خواهی بیای نژاد
 پدر را زمانه نیاید بسر
 بود هر چه را آتش افروخت تیز
 همان فرع از اصل یابد ثمر
 نخواهد شدن مایه هرگز تباہ
 وزان شاخه بر میوه وز میوه باز
 وزان تخم روید درختی بلند
 گبست آورد تخم حنظل بکار
 بود آدمی نیز همچون گیاه
 یکی دانش و رای را در خور است
 چنین است چیزی ز نزدیک دور

نیسان

آقا سید عبدالحسین ابن میرابوالقاسم از اولاد سید قطب الدین و سید علاء الدین ملقب بشاهشاهان که مقبره ایشان در محله «دردشت» اصفهان است در سال ۱۲۶۹ هجری در اصفهان متولد گردیده مدتها در عراق عرب مشغول تحصیل بوده و مسافرت‌هایی به مصر و هند و اروپا نموده فعلاً در «همدان» ساکن و ریاست انجمن ادبی بعهدہ ایشان است.

NAISAN.

Aga Syed Abdul Husein Khan Naisan born at Isfahan in 1269 A.H. President of the Literary Society of Hamadan.

چهل بیله

- بکسب دانش و تکمیل نفس و حفظ شرف
 فریب دیو نهادم بسر کلاه غرور
 هم از کمال تهی بود نفس دیو نهاد
 خیال کشف حقایق مرا بمدرسه برد
 بدان هوس که مراد یو نفس گردد رام
 بزهد خشک نشاط جوانیم طی شد
 میان مسجد و محراب و خانقاه نمود
 نبود فایده از شیخ شهر و پیر مراد
 یکی نگفت نکه کن برهبرت که برد
 چنان ز فتنه پریشان شدند آدمیان
 اگر ز فتنه گریزی بسوی دوست گریز
 بجوی دلبر دلجوئی از جهان «نیسان»
- بجهد بیپده عمر عزیز گشت تلف
 که آدمی است ز انواع ما سوی اشرف!
 هم از شرافت ذاتی بُد آدمی اجوف
 نهان نمود بزیر عمامه ام چو کشف
 برفت طاعت عقل فرشته خوی از کف
 قدم کان شد و تیرم نبرد ره بهدف
 بغیر ذکر هواهای اهل حلقه وصف
 برای خیل مریدان بغیر آه واسف
 ترا بوادی یابس و یا مقام نجف
 که فرق کس نتواند میان درو خزف
 که راه بسته بجز سوی او ز چار طرف
 که اوست گوهر یکتای این بزرگ صدف

USELESS EFFORTS.

In the acquisition of knowledge and the perfection of one's self and in safeguarding one's dignity,—in all these useless exertions precious life was wasted.

The devil's deceit placed the hat of pride on my head saying that man is the noblest of all creation.

This devilish nature itself was devoid of all perfection, and in inborn nobility man was empty too.

The idea of expounding truths took me to the Madressah; but there, like a tortoise, I was bidden beneath the turban.

In pursuit of the desire that my devil of a nature be tamed, 5
I let go from my hands my devotion to angelic wisdom.

In dry piety the joy of my youth came to an end; my stature has been bent like a bow and yet my arrow did not hit the mark.

In the midst of the mosque and the altar and the monastery, there was naught but the mention of the desires and fancies of people sitting in a circle (in the monastery), or in rows (in the mosque).

From the Shaikh of the city or from the sage who is alleged to fulfil our wishes, no benefit the crowd of disciples reaped except sighs and anguish.

No one cautioned me (saying): look well whether thy guide takes thee to a dry desert or to the sanctum of Najaf.

Mankind have been so distressed through discord and mis- 10
chief, that they are unable to distinguish between pearls and porcelain.

If from this distressing anarchy thou wishest to escape, flee towards the Friend, for except towards Him the roads are closed on all the four sides.

In this world, O Naisan, seek for a heart-ravishing beloved, for she is the unique gem in this big shell of the world.

کعبه عشق

کرده از بوالهوسها دل شیدا بیرم
 کعبه عشق زبهارتکه صدیقانست
 علم و عقل آیت عشقند امیدم که کنند
 منکر سرگرم مجازم ز حقیقت سخنی
 نبود عقل مرا راه بخلوتنکه عشق
 خیر از عشق نداوم من و دانم که تورا
 میشدم در طلب عشق حقیقی و قضا
 همه خوبان جهان گر بنوازند بهر
 چه غم از يك تن فانی که نهم در ره عشق
 اکرم دست دهد طوف حریمش «نیسان»
 عشق اگر جلوه کند زندگی از سر کبرم
 چون روم من که رهی نیست بجز تزویرم؟
 خاک منحوس سیه ناب وجود اکیرم
 گر برانم بهوس؛ قابل صد تکفیرم
 و ز سقراط و فلاطون «و گذرد تدبیرم
 دل من خواسته و بی نوز عالم سیرم
 بست از زلف تو بر گردن دل زنجیرم
 روی از آنسو نکم و تو زنی شمشیرم
 تا بوصل تو شود ملک بقا تسخیرم
 سر فدا نام بصفا در عوض تقصیرم

ره سلامت

دلی که عشق ز هر غم نسازدش آزاد
 نه بیم جور و قییش بود نه غصه هجر
 ره سلامت من عشق و بندگیست دگر
 بهر که بگذری از روزگار نالد و بخت
 لم ولان فروهل بشیخ و مدرسه اش
 بخانقاه و مدارس ز عشق بوئی نیست
 سرا چکار که جوید ز درس و مدرسه شیخ
 بدال و ذال چکار آنکه رخس معنی را
 خلاف آنکه ره جاه و سروری پوید
 جهان ز خود سری خلق شد خراب و هنوز
 نمود بالله اگر عشق پاک شد ز جهان
 ز هیچ نعمت و آسایشی نگردد شاد
 کسیکه دامن وصلش دمی بدست افتاد
 چه غم که هست جهان سخت گیر و مست نهاد؟
 خلاف هر دو من از دست خود زخم فریاد
 که جز نفاق ز چون و چرا نخواهد زاد
 روم بجانب میخانه هر چه باد آباد
 ره قضاوت و حکم انه لیا المرصاد
 برون جهانند از این تنگنای کون و فساد
 مرا ز الفت و تسلیم درس داد استاد
 بر آن سرند که هم زمین رویش کنند آباد
 فساد و خود سری از خلق بر کنند بنیاد

برغم آنکه کند فخر از خزاین سیم و با بقصر زر اندود و قلعه بولاد
 اجل چنان زندش مهرمای بطاس امل که دست و پا زشش و پنج کم کند فراد
 ز جهل و کبر فزون آفتی مدان "نيسان" بزندگانى اين سرکشان خاك نژاد

دعاى آنکه ز سر بر گرفت افسر شيخ
 همیشه زنده زبید پادشاه نيك نهاد

۱۰

THE SAFE WAY.

A heart which is not set free from every grief by love, will not be gladdened by any bounty and means of rest and comfort.

He fears not the cruelty of his rival nor the grief of separation, whose hand for a moment gets hold of the skirt of union.

The safe road for me is that of love and service; what do I care whether the world is hard-hearted and fickle-natured?

Whomsoever thou meetest in the world complains either of the times or of his luck; contrary to both of them I complain about my own self.

Leave all nonsensical discussions to the Shaikh and his madresseh, for from whys and wherefores nothing will result but disunion.

5

In the monasteries and colleges there is not a vestige of love; I am now going to the tavern, come what may.

What do I care that from his lessons at the madresseh, the Shaikh seeks the mode of passing judgment and the order of "Lo, thy Lord is ever watchful."*

How is he concerned with (the discussion about the use of) dal and zal, who has galloped his steed of meaning beyond the narrow confines of the world?

In contradistinction to the one who treads the path of rank and chieftainship, my master has taught me the lesson of kindness and resignation.

- 10 The world has been ruined by the self-conceit of people, and yet they obstinately think that in this very way they can make it prosperous.
- God forbid that love should withdraw itself completely from the earth, for the corruption and perverseness of people will uproot their foundation.
- To thwart the wish of him who takes pride in his treasures of silver, or in his gold-gilt palace or a steel fortress,
- Death so throws the dice on the board of desire, that the player is frightened out of his senses by the throw of six and five.
- Worse than ignorance and pride, O Naisan, there are no calamities in the lives of these wilful descendants of the dust (mankind).
- 15 In thanksgiving for removing the crown from the head of the Shaikh, may our Sovereign of good disposition ever live long.

راحت بشر

دیدۀ انتظار ما گشت سفید و خوفشان	ای ز جمال دلکشت جلوه طور یک نشان
بارقه ای ز حسن نست آیت روی مپوشان	سانحه ای ز امر است افسر عزت شهان
وین مه و مهر چرخ را بر سر جای خود نشان	نه نوبت است روزها، پرده ز چهره برگشا
هر بد و نیک را کشد جانب خود کشان	عشق و کمال رأفتش، عاطفه محبتش
• صبر ضعیف در ستم میدهد از ظفر نشان	دوش سروش و حد تم گفت بگوش حیرتم
مژده که قوم "عاد" را کرده از این بلا نشان	صرصر باد آذری میدهد از بلا خبر
آنکه درخت شوکتش داشت سری بکمشان	باد خزان ز قهر حق برد بهفتمین طبق
غیرت عشق لاجرم کرد بغم هلاکشان	مهر بتان چو عشق شد در نظر جهانیان
خیز و باب معدلت آتش ظلم و انشان	ای ز تو راحت بشروی ز تو فرق خیر و شر
• در سر عز و جاه شد جان و تن بلاکشان	روز بشر سپاه شد؛ نسل بشر تباہ شهید

قد صلاح راست کن بیخ فساد و بکن تلخی جنگ را بر شربت صلحشان چشان

زنده نما عباد را؛ زیب فزا بلاد را

”بهجت“^۱ کج نهاد را در خط راستی کشان

THE REPOSE OF MANKIND.

O Thou, of whose ravishing beauty the manifestation of Mount Sinai was only one sign, our eyes of expectation have become white (i.e. blind) and blood-pouring (by this anxious waiting).

The crown of glory of kings is a sign (revelation) of Thy rule (command); the verse (of beauty) on the face of the moonlike damsels is a lightning-flash of Thy beauty.

Without thee our days are nights; open the veil over Thy face and consign the moon and sun of the sky to their proper places.

The love and perfection of His favour, and the bounty of His affection draw everything good and evil too (eventually) to Him by repeated pulls.

Last night the Divine Sraosh whispered into my astonished ear, that seemingly-weak patience against oppression gives the signal of (final) victory. 5

The screeching wind of Azar (approaching winter) brings the news of calamity; let this glad tidings spread that this calamity was meant for the community of Ad.

The autumnal wind, through the wrath of Heaven, carried to the seventh sphere him whose tree of majesty raised up its head to the Milky Way.

When affection for the fair ones came to be known as Love among the people of the world, the sense of honour of Love consequently destroyed them with grief.

O Thou, from whom proceeds the repose of mankind, from whom comes (the faculty) to distinguish good from evil, rise, and with the water of justice and equity quench the fire of oppression.

- 10 The day of mankind is darkened, the progeny of mankind is being destroyed ; for those in pursuit of dignity and pomp, the body and soul of the miserable toilers are sacrificed.

Make the figure of Rectitude stand upright, dig out the root of Wickedness ; remove the bitterness of War and make people taste the sweet drink of Peace.

Give life to the good, increasingly adorn the cities, and lead the crooked-natured Behjat to the path of righteousness.

زمستان

ای غنچه لبهای تو عناب شکر بار وان شکر و عناب دوای دل بیمار
در چنبر زلف تو بهر حلقه و هر تار صد سلسله دیوانه بریشان و گرفتار
بر آنهمه بیمار و گرفتار تو غمخوار

بگذشت جهان بخش و گه مهر ابا ناست شد تیر و کتون سهم حوادث بکمان است
زین باد خزان روضه شداد خزانست من خوشدل از اینم که بهاری پس از آنست
سر سبزی اشجار و طراوت ده ازهار

زین سر صرغم جان نباتات فسرده است آنگونه فسرده است که گوئی همه مرده است
حلق همه زین باد غم انگیز فسرده است بر آتش نمرود که آب همه برده است
بایست خلیلی که گلستان کند این نار

در ساحت گلزار گلی عطر فشان نیست وز بلبل و قری بچمن نام و نشان نیست
غیر از زغن و زاغ ز مرغان بفرغان نیست در دشت تو گوئی خبر از آدمیان نیست
برداشته شد خرمن و انباشته انبار

ما نیز تنگ جامه بدین دشت نپائیم برخیز بساط خود از آن جمع نمائیم
 وز ساحت این دشت سوی خانه گرائیم دروازه ببندیم و کمرها بگشائیم
 با هم بنشینیم دی فارغ از اغیار

ما را که بجز با گل رویت نظری نیست از رفتن گلهای گلستان ضرری نیست
 با گلشن وصلت هوس باغ و بری نیست در روضه رضوان بحقیقت شجری نیست
 دلکش تر از آن سرو قد و لاله رخسار

ما را چه غم از آنکه خزانگشت گلستان یا روز زمستان نتوان زیست بیستان
 حق کرده عطا گلبن گرمی بزستان بالاله رخی سرو قدی خرم و خندان
 جان برخی آن گلبن پیراسته از خار

در عالم دل نیست خزانی و بهاری جز وصل حبیبی و غم هجر نگاری
 و اندل که بود هر دمش اندیشه کاری نگرفته دلا رامی و نشناخته یاری
 ماند بخری گمشده بگسیخته افسار

بی صاحبیش گاه کند سخره جمال گه پشت شود ریش ز حمالی انقال
 گه با شکمی گرسنه بازیچه اطفال گه یال و دمش را بطمع شوید زلال
 تا بر در می چند سپارد بخریدار

ای حقه باقوت لب ت قوت روانها وی از مدد مهر تو آسایش جانها
 پیدا ز فرو زنده جمال تو نهانها ما راست بسی مشکل و مشکلهتر از آنها
 این است که کسمان نبود یار و مددگار

گرفت بهاران تو خوش ای رشک جهانباش ما را تو بهار طرب ایمونس جانباش
 ایخرم گل در بر ما عطر فشانباش ای گلشن امید تو سرسبز و جوان باش
 گر باغ خزان گشت و ورق ریخت ز اشجار

گویند که عشقی بجهان بوده از این پیش درمان دل ریش و علاج غم درویش
 یا عقل سلیمی که بشر را ز کم و بیش فرق بدو بیگانه نمودی زخوش و خویش
 و امروز از این هر دو نبیند کسی آمار

They say that in bygone days there was a love in this world,

Which was the remedy of the wounded heart, and the cure of the Dervish's sorrow ;

And a sound wisdom which taught men, more or less, To distinguish between good and bad, between kinsmen and strangers ;

But to-day no trace is to be found by any one of these two.

آن عشق کز اول سبب خلق جهان شد آرایش و زیبایی پنهان و عیان شد
سر مایهٔ فخر و شرف آدمیان شد آخر چه ز ما دید که یکباره پنهان شد؟
از چشم و دل خلق؛ چو انوار ز اصرار

That Love which from the beginning was the cause of the world's creation,

And was the cause of the adornment and beauty of things hidden and manifest,

That Love which became the fountain-source of the glory and nobility of mankind,

What did it experience from us that all at once it hid itself
From the eyes and hearts of man, like divine lights from our sight ?

نیکوئی و احسان و محبت بکجا رفت؟ در طبع بنی آدم اگر بود چرا رفت؟
عهدی به بشر داشت که نا کرده وفارفت یا بسکه ز ما آدمیان دید جفا رفت؟
و اکنون بفرانش همه را دل بود افکار!

Where have the virtues of gratitude and affection departed, If they had a place in the nature of man ?

Were they pledged to mankind whom they left in faithlessness,

Or did they go because they experienced excess of cruelty from us ?

And now through their separation the hearts of us all are distressed.

ای آنکه کنی غوص بدریای طبیعت اندر طلب گوهر یکتای حقیقت
 بشنو سخنی گر بپذیری بنصیحت زین بحر نیاید بگفت جز کف حیرت
 و آخر کشدت سوی خود این قلزم ذخارا!

O thou, who dost dive in the ocean of nature,
 In search for the unique gem of Truth,
 Listen to these words, if thou acceptest them in the light
 of advice,
 That from this sea thou wilt secure nothing but the foam of
 bewilderment ;
 And eventually this boundless deep will lure thee
 down towards itself.

علم و عمل از خلق نهان گشته و مستور بریاشده از صنعت و ثروت بجهان شور
 وز عقل و خرد نفس زیانکار بود کور شهوت بدل عشق بعالم شده مشهور
 زان شدهمه را پشت بدین، روی بدینار

Real knowledge and fruitful action have concealed
 themselves from the world ;
 Trade and capital have caused commotion in the world ;
 Harmful passions have shut the eyes against wisdom and
 prudence ;
 In place of love, low passions have made their repute in the
 world,
 And hence people have turned their back upon
 Religion, and face towards Money.

تا دست طمع دیده اوصاف گرفته است اندازه حاجات ز دست همه رفته است
 رخ عدل و کفاف از همه خلق نهفته است جاروب ستم خانه هرگرسنه رفته است
 بیچاره از آنروی بدزدی شده ناچار

So long as the hand of greed has closed the eyes of justice,
 So long as the measure of our wants exceeds all limits,
 The face of moderation and contented living will be hidden
 from the world,
 The broom of tyranny will sweep clean the house of the
 hungry (poor) of all its belongings ;
 And this helpless fellow will be compelled to be a
 thief for this reason.

عالم همه در عیش ولی با دل ریشند باهم همه در جنگ جگر خون و بریشند
 با اینکه همه ازدل و جان بنده خویشند با نام خدا مدعی مذهب و کیشند
 اما همه را در عمل از حق بود انکار.

The whole world goes in for pleasure, yet thy are heart-sore ;
 All are at war with themselves, their hearts torn and distress-
 ed.

Though with all their heart and soul they are slaves to their
 own selves,

With the name of God on their lips, they lay claim to faith
 and religion,

Yet everyone of them in his actions give the denial
 to God and Truth.

دزدیکه بشر را شمرد گاو و خر خویش و ز زحمتشان جمع کند سیم و زر خویش
 بهر خزنی چند فروشد گهر خویش نادیده بخود حاصل نفع و ضرر خویش
 نا گه کشدش محتسب عدل ز بازار.

The thief who considers his human victims as cows and
 donkeys,

And amasses his gold and silver through their labour and
 exertions,

Sells his own gem (of the soul) for a few glass-beads.

He sees not the real resulting profit and loss to himself (in
 the transaction),

When all of a sudden the bailiff of justice drags him
 through the market-place.

تا علم نبندد ره افزونی ثروت تا عقل نیاید بجلو گیری شهوت
 تا خلق ببینند ره و رسم محبت مردم نگرینند ز میدان عداوت
 وین رایت ظغیان نشود پست و نگونسار.

Till wise knowledge blocks not the way to the excessive
 increase of capital,

Till wisdom comes not forth to restrain the passions,

Till the world learns well the ways and mode of Love,

Mankind will not turn back from the field of mutual hostility
 and hatred,

And the banner of revolt will not be lowered and
 overturned,

کو آنکه در علم بهام بگشاید؟ وز عقل نشانی به خلائق بنماید
 وین زنک خلاف از رخ گیتی بزداید بر روشنی مهر و محبت بفرزاید
 وز طلعتش آفاق شود مشرق انوار

Where is the one who will open the door of knowledge to the
 world,

Who will make the people see the signs of (returning)
 wisdom,

Who will remove this rust of discord from the face of the
 earth,

And increase the radiance of love and affection on it,

So that with this brilliance the sky may become the
 ushering East of Light?

ایصفه رخسار تو آئینه هر خیر دلرا بتمشای تو پرداختم از غیر
 از کعبه و بتخانه بود روی توام سیر ذکری بجز از عشق توام نیست ولاضیر
 بس رشته زلف تو مرا سبحه و زنار

O Thou, the surface of whose face is the mirror reflecting
 everything good,

In the enjoyment of Thy sight I have freed the heart from
 everything else,

Whether it is the Kaaba or the idol-temple, I revel in
 Thy face;

Except Thy love no other prayer is necessary to me, and
 there is no harm in it.

The tendrils of Thy ringlets are the rosary and the
 sacred thread for me.

مارا به از این چیست در ایند ارغم آباد؟ با جنت دیدار تو و مهر خدا داد
 کز وحشت تنهائیمان ساخته آزاد کا کنون به نشینیم بشکرانه دمی شاد
 کاسان شود از مهر دو دل مشکل بسیار.

کس دوست بغیر از تو نبینم من درویش وز دوست نشانی نشاسم من از این بیش
 کو درغم من باشد و من بیخبر از خویش دیداروی از دل بزداید غم و تشویش
 غیر از تو ندیدم ز کسی ساخته این کار

علم و خرد و عشق که از غیب سه طغراست وز این سه هویدا همه پوشیده و پیداست
در اهل جهان نامی از آنها بزبانهاست گر معنیشان فاش شود حل معماست
ورنه نه بناپاید و نه حکمت معمار.

مارا چه که جز صنعتی از علم نشان نیست؟ یا عقل و خرد در سرانای زمان نیست
یا مهر و محبت بدل آدمیان نیست مارا که بجز یار مرادی بجهان نیست
خوش آنکه نخواهیم بجز خواسته یار.

"نیسان" تو که اصلاح بدیها توانی در پرده غیب آنچه نهانست ندانی
از نیک و بد خلق سخن بهر چه رانی؟ خوش آنکه بر دوست نشینی و بخوانی
خود داند و ستاری خود داور غفار

نیم تاج خانم سلماسی

در موقع قتل و غارت "ارومیه" در یورش ترکها به سلماس و رشت که
یدر و کسان نیم تاج مقتول شدند سروده است

NIMTAJ KHANUM

[This patriotic poem was written by the poetess when the northern provinces of Persia were raided by the Turks during the Great War. I have been unable to trace the date of birth and birth-place of this lady.]

پیام زنان بمردان

ایرانیان که فرکیان آرزو کنند باید نخست "کاوه" خود جستجو کنند
مرد بزرگ باید و عزم بزرگتر تا حل مشکلات به نیروی او کنند
ایوان بی شکسته مرمت نمیشود صد بار اگر بظاهر وی رنگ و رو کنند
شد یاره پرده عجم از غیرت شما اینک بیاورید که زنها رفو کنند
نسوان "رشت" موی پریشان کشیده صفت تشریح عیب های شما موبمو کنند

دوشیزگان شهر "ارومی" کشاند رو در یوزگی بیرزن و بازار و کو کنند
 "نوح" دگر بیاید و طوفان وی ز نو نالکه های ننگ شهاشتو کنند
 آنا نکه که احتجاج زنان کرده اندورد بهتر بود زمردی خود گفتگو کنند
 آزادگی بدسته شمیر بسته اند مردان همیشه تکیه خود را بدو کنند
 قانون خلقت است که باید شود ذلیل هرملتی بر راحتی و عیش خو کنند ۱۰

A POEM

[This poem was written at Resht when the Bolsheviks had invaded Persia and had set fire to the city before the advent of Reza Shah Pahlavi.]

The Iranians, who wish to regain the crown of the Kiyanians,
 must first of all, find out for themselves a leader like
 Kaveh.

He must be a great man, with a resolute will still greater,
 so that the nation may solve its problems through
 his strength and support.

A tottering terrace cannot be repaired, if it be cleaned and
 swept merely from outside a hundred times.

The veil of Iran has been rent by your petty jealousies,
 here I bring it, that women may darn and repair it.

The women of Resht with dishevelled ringlets have arrayed
 themselves, to probe and dissect, hair by hair, your
 faults and deficiencies. 5

The girls of the town of Urumia with open faces, are now
 begging in the markets and roads and lanes of
 their city.

A fresh Noah is required and a fresh deluge of his too, so
 that the stains of your shame may be thoroughly
 washed away.

Those who constantly talk about the veiling of women, should
 better speak about their own manliness first.

Thy liberty, O Iran, is linked with the handle of the sword;
 brave men always rely upon its hilt.

It is natural for a nation to be reduced to poverty, once it 10
 addicts itself to luxury and pleasure.

و ثوق

آقای وثوق الدوله

VOSSOUGH-UD-DOWLEH.

One of the leading political figures of Modern Iran who has been Prime Minister on more occasions than one.

ماده تاریخ فوت مرحوم ادیب پیشاوری

جیب بدرید هان کین فلک نا نجیب
 "ادیب پیشاوری" خفت مگر در نری؟
 حکیم روشن روان: ادیب پاکیزه جان
 هم قلمش مشکریز هم نفسش مشک بیز
 سفسطه را کلک او، سوره تبت یدا
 یرتو افکار او، رافع جهل بسیط
 اشارت لفظ او، شفاء طبع سستیم
 بیاند در شهر بد، نماند دور از خرد
 عالم حس و مجاز نبدهش دیگر بساز
 کالبد عنصری ماند حلیف نری
 جام اجل در کشید پرده بر کشید
 کلک عطارد شکست زهره پزولید موی
 دور شغالان رسید چو خفت شیر عرین
 که میدهد بعد او تمیز قشر از لباب
 کجاست دانای "طوس" کجاست استاد "بلخ"
 محقق "فاریاب" کو که کند در کتاب
 او به احبا رسید وای بها زندگان

یک در یکتا که دید ربود ما را ز جیب
 کاهل سخن را رسید تا بشریا نجیب
 هم زعما را زعیم، هم نقبا را نقیب
 در قلمش سحر ناب، در نفسش بوی طیب
 فلسفه را فکر او، آیه امن بیجیب
 قوه برهان او، طارد شک مریب
 هدایت فکر او، نجات قلب کثیب
 بزیت سالی نود نخورد یک جو فریب
 که سوی ملک فراز رخت کشید از نشیب
 ناطقه جوهری، گشت فلک را نصیب
 معتقدانرا درید پرده صبر و شکیب
 خضاب گلگون زکف پشت کف الخضیب
 قرعه بزغان قتاد چو بست دم عندلیب
 که می کند غیر او فرق غبی از لبیب
 کز او روایت کنند برای مصاب و مصیب
 زینت هرفضل و باب جمله قال الادیب
 که مان بیایست زیت هنوز دور از حبیب

مرگ در این روزگار داروی آلام ماست چون نشناسد کسی از متطبب طبیب
چون بشنید این «نونوق» از ره پاس حقوق «آه» بیفزود و گفت «حیف و دروغ از ادیب»

۱۳۴۳+

آه ۶

۱۳۴۹

حقایق

بظلمت نور هستی را نهفتن
نمیرد چون ز تن بگسست پیوند
که دروی جوهر علوی نهان نیست
مقام جان بود برتر ز افلاک
مکن باور که در زندان گور است
جوهر را ظواهر انعکاسند
لباس از جسم و جسم از جان جدا نیست
یکی دریای بی پایان یکی موج
بم و زیر اختلاف یک سر و دند
تفاوت شدت و ضعف ظهور است
شعاعش لاجرم خرد و زبون است
بود ماهیتش نور علی نور
دو می بینیم نور شمس و مشعل
سخن اینجاست از بالا و پستی است
فروغش کشته و نورش حقیر است
امانی شعله اش را دود کرده
که وی را قوت و نیرو فزاید
که تا نزدیکتر گردد بجائان

نشاید خواب جان را مرگ گفتن
که جان علوی ای مرد خردمند
همانا ذره ای اندر جهان نیست
تن از خاکست و باشد مرجعش خاک
مقام جوهری کز جنس نور است
حقایق ذات و صورت ها لباسند
ولی این صورت و معنی دو تان نیست
یکی باشد حسیض و آن دگر اوج
حسیض و اوج سر یک و جودند
فروغ شمع و مشعل هر دو نور است
یکی را انس با ظلمت فزون است
یکی کر شهر تاریک بود دور
من و تو بیخبر با چشم احول
حقیقت روشنائی عین هستی است
یکی از مایه هستی فقیر است
وجودش را عدم محدود کرده
چو تن را ورزش شایسته باید
نباشد فی نیاز از تربیت جان

۱۰

۱۰

- همی بایدش با تعلیم و دستور
کمال هر صفت در نفی ضد است
تعب تن را ز علت وارها ند
سخن افزون در این معنی نباید
چنین گفت آن حکیم آمریکی
که ما خود هستی خود را توانیم
که چون خودرخت زین منزل به بستیم
ز خود بر جانهم از نقش اقدام
مگر آزاده ای کشتی شکسته
در این وادی سر تا سر مهالك
دل افسرده اش بیدار گردد
بیا کز آستین دستی بر آریم
قوی دل با حوادث پنجه بیازیم
بکوبیم از ره گفتار و کردار
بیساموزیم راه رنج بردن
- جرائم مرض کردن ز تن دور
علاج تنبلی اعمال جداست ۲۰
طلب جان را بعلین رساند
اگر باید ز من دعوی نشاید
که ذکرش کرد میباید به نیکی
بحد و پایه قصوی رسانیم
قفس بشکست و قید از پا گستیم ۲۵
اثرهائی در اعصار و در ایام
کزین ره بگذرد نالان و خسته
به بیسند نقش پای مرد سالک
دماغ خسته اش هشیار گردد
دل از سعی و عمل فارغ نداریم ۳۰
ز طوفان حوادث دل نبازیم
در سعی و عمل را آدمی وار
ز را رنج بردن گنج بردن

SOME TRUTHS.

It is not right to designate as Death this sleep of the soul and to hide the light of existence in darkness.

For the sublime soul (divine spark), O wise man, dieth not when it severs its connection with the body.

Verily, there is not a particle in the world, which has not hidden within it a divine essence.

The body is of dust and returneth to dust, but the spirit of life has its abode above the heavens.

- 5 The abode of an essence which is of the species of light,— believe it not to be the confines of a grave.

The essence is the Truth, (Reality), whereas external appearances are merely the cloak, the Apparent being only the reflection of the Real.

Yet the Apparent and the Real are not two separate things ; the garment from the body, and the body from the soul are not distinct.

One is the nadir, the other the zenith, one is the endless sea, the other the wave.

The nadir and the zenith are the secrets of one existence, the differing high and low notes (of a piece) form one music.

The radiance of a candle and of a torch are both light, the difference lies in the intensity or weakness of their manifestations. 10

One is a little more inclined towards darkness, its rays therefore are feeble and weak.

The other which is far removed from the realm of darkness, has abundance of light in its nature.

I and thou, two ignorant and squint-eyed persons, see as two the light of the sun and the torch.

And in reality light is the quintessence of existence, and the question here too is of difference in stages high and low.

One is poorly endowed with the stock of life, his radiance is dim, and light negligible. 15

Non-existence circumscribes his existence ; its flame is dimmed by the smoke of his desires.

Just as the body requires adequate exercise to increase its power and strength,

The soul too is not independent of such training, to enable it to come nearer to the Beloved.

It is necessary that by the treatment of training and regulations the germs of disease should be removed from the body.

The perfection of every attribute is attained by the negation of its opposite ; the cure of idleness is action seriously undertaken. 20

Toil and industry relieve the body of all disease, ambitious yearning takes the soul to the highest heaven.

More need not be said on this subject, and if more needs be, I can lay no claim to be able to do so.

Thus said that American sage whose name should always
be mentioned with praise :

That we ourselves can so make our existence reach the limit
and the remotest extremity of its source ;

25 That when we pack up our kit to depart from this stage,
when we break the cage and remove the fetters from
our feet,

We leave such foot-prints on the soil, make such an impress
on the highway of Time,

That perchance when a ship-wrecked free-born man passes
along this path wailing and distressed,

In this valley full of dangerous places, he may see the foot-
prints of the wise passer-by ;

His withered heart may have a bright awakening, his tired
head may come to its senses.

30 Come let us tuck up our sleeves, let our hearts not rest
from efforts and actions.

With a stout heart let us fight the accidents of life, let us
not despair before the tempest of catastrophes.

Manfully through speech and action let us knock at the
door of effort and action.

Let us learn the ways of toil and labour and through toil
and moil secure the reward of gain.

منع یار

گر گذری هست و نه در کوی هست بر خطاست

ور نظری هست و نه بر روی هست ما بجاست

آنکه بسنجید رخت را بماه ز اشتباه

گفت که هم سنک ترازوی هست از تو کاست

و آنکه بدان ترگس شهلاى باغ بهر لاغ

گفت که چون ترگس جادوی هست بیجاست

و آن گل صد برك و همه برك و ساز کر نه باز

برك و نوایش ز گل روی هست بی نواست

شیوه بد خوئی و ناز و عیب ای حبیب
 گر همه گویند که آهوی تست این خطاست
 خلق تو گر بکسره قهر است و کین دلنشین
 یا همه گر جور و جفا خوی تست دلربا است
 منع تو شوق آورد ای نوش لب در طلب
 منع که از لعل سخن گوی تست اقتضاست

پروراندن و راندن

براند یار جفا کار بازم از در خویش
 زماچه دید که ماواندید در خور خویش
 پریرخی که به یکدست پروراند مرا
 چرا براند ندانم بدست دیگر خویش
 تنم بسوخت و باتن مرا نبود فزون
 از آن علاقه که پروانه داشت با پر خویش
 ولی به کشتن دل پرده شکیب درید
 که می بریخت چو بشکسته دید ساغر خویش
 بحسن منظر و بوی خوش و طراوت طبع
 تو ای گل از چه جهان کرده ای مسخر خویش؟
 ولی حدیث تو بلبل فصیح تر گوید
 بنغمه های دل آویز روح پرور خویش

وحید دستگردی

آقای "وحید" دستگردی از شرای معروف طهران و عضو انجمن ادبی
 ایران میباشند که مجله ارمغان در چهارده سال اخیر در تحت مدیریت ایشان
 طبع و منتشر میگردد.

VAHID.

Aga Vahide Dastgardi one of the famous poets of Teheran. For fourteen years he has edited the literary journal "Armaghan", a work deserving high credit, which has been of great help in the compilation of this work.

۱ دوره ۱۴ ساله مجله ادبی ارمغان مجموعه ای است که در طی قرائت آن به اسامی
 و شرح حال بسیاری از شرای گم نام گذشته و معاصر بر میخوریم که بعضی از قطعات مختلفه
 این کتاب از آن مجله اقتباس گردیده است.

مدرسه طبیعت

پس ازین گرهه کعبه است ز در بر گردد
 و در سقر جایگهم در صف محشر گردد
 قسمتم حرمان از حوری و کوثر گردد
 آهنین یاشنه های در خبیر گردد
 بی سرو بی پا کوبنده هر در گردد
 مردم از عشق گریزنده از یدر گردد
 تا کسی بر قدوی جامه در خور گردد
 به که دل باخته زلف معنبن گردد
 زان بهر مه نشده فربه لاغر گردد
 زان پدیدار چو شد پنهان اختر گردد
 مسجد آن به که تهی دست ز منبر گردد
 آنکه بتواند بر بطن گر و در گر گردد
 هر که ز آغاز بگرد لب ساغر گردد
 کوه مانند سر افراز و موقر گردد
 هر که چون طوطی پیرامن شکر گردد
 بستر راحتش آتش چو سمندر گردد

*

*

*

ور تن از روی نمت، شکل دو پیکر گردد
 لطمه زن موج بنه کشتی اخضر گردد
 ما کیان زین ره شهناز سبک پر گردد
 کناخ معمور و گرنه خطر سر گردد
 ناشی خانه تاریک منور گردد
 جاودان زنده چراغ آسا رهبر گردد
 دافع گرما کفی شعله آذر گردد؟

پای تا چندم ازین کوی بدان در گردد؟
 نکنم روی سوی کعبه با هنگ طواف
 نبرم سجده بدرگاه خدا، و ر بگناه
 سفت آسا اگر انسان را در حلقه چشم
 به از آنست که چون حلقه بی خواهش دل
 مردمی کشته شمشیر نیاز آمد و بس
 هر که خم ساخت بدرگاه کسان پشت نیاز
 مرد را سر ببرند از ز قفا هم چون زلف
 ماه بردامن خورشید زده دست نیاز
 بی نیاز است ز هر اختر رخشان خورشید
 تا نخوانند بر آن خطبه ای ز اهل نیاز
 راستی در عجب کز چه شود منبر ساز؟
 چون صراحی شودش خون دل انجام نصیب
 هر که در دامن خود پای کشد همچون کوه
 در همه عمر قفس بند شود طوطی وار
 و ر بدر یافته خویش قناعت ورزید

همچو «رستم» مبر اندر پر سیمرغ پناه
 تن بطوفان ده و منت مکش از «نوح» ارچه
 از پی دانه مکن لانه بهر خانه از آنک
 بوم شو برس ویرانه خود بانگ برار
 شمع مانند با آتش مسپر رشته جاب
 خوب ظلمت کن چون آب خضر ماب تو «خضر»
 ساز گاری کن با دردد و مکش ناز طبیب

مگر یز از االم و درد که مرد بی درد
چشم آنگاه ستوده است که باشد بیمار
دشت و کسار مشو دیده بر افلاك مدوز
ابر شو ابر که بسن بارد بریست و بلند
خواجه بود ار بهمه؛ بر همه چا کر گردد
دل در آنوقت که چون سینه بجمر گردد
کزدم ابر ترا کام و روان تر گردد
برسر کوه سر افراشته افسر گردد

هر که سازد بتهی دستی در باغ وجود
ور عقود گهر اند وخت چو تاك از عنقود
هر چه اندوخته با تیغ از او بستانند
ناتوان باشد با گنج زرو سیم حریص
سر فرازنده تر از سرو و صنوبر گردد
تاك وش پشت خم و کوفته خاطر گردد
یافته رفته و خود چفته و چنبر گردد
بقناعت بود ار؛ مرد توانگر گردد

ایکه بر ریختن خون کسان تا آرنک
خوار مایه مشمر داد و ستم پیشه مکن
نبا در «عاد» شدار چیر و مگس بر «عرو»
زیر دستان را پامال کند هر که بجور
یست افکن مشو و سوی بلندی مکر ای
نه کله دار بود هر که رباید کالا
دست بیداد تو هر روز مشمر گردد
که پس از دورستم نوبت کیفر گردد
ستم است اینکه بهر شکل مصور گردد
عاقبت دستخوش جور ستمگر گردد
که فروتر فتد آنکس که فرائر گردد
یا شود مهتر آنک آفت کھتر گردد

خود گرفتم که بخونریزی وسعی شمشیر
وز گداز تن و جان چون زر در بوته آز
چه کنی چاره که چون پیکر خاکی شد خاک
زر و خاک و گهر و سنك بیک خاصیتند
توان زر را پوشید و زمرد را خورد
گوهر بند سزد آدمیان را در گوش
جامه خلق کند هر که شود دیبا پوش
جامه گو دیبه مشو خانه زر اندود مباش
چون کند کاج زر اندود بسیم دیگران؟
هفت اقلیم زمین بر تو مسخر گردد
جامه زر نار و گهر بر زر زیور گردد
زر و زیور همه با خاك برابر گردد
دور پندار اگر از پیش هشیور گردد
گر بشر در طلب پوشش یا خور گردد
گوش حیف است چو خربار کس زر گردد
خون خردان مکد آنکس که کلانتر گردد
که ز کرباس و گل این هر دو میسر گردد
آنکه از کاج بخاك آخر مضمر گردد

شادمانی مکن ای خواجه، اگر يك دوسه روز
 یاد از آن کن که بچوگان قزاروز دیگر
 با دغل کوب حریفی چو فلک نرد مبارز
 زان جهان خصم تو آمد که توئی خصم جهان
 دوست را اگر بگدازند شود دشمن جان

* * *

حل و عقد سخنان دیگران پیشه مساز
 نان مضمون اگر از خوان کسان باید خورد
 لقمه کز حوصله تست فزون آن تو نیست
 صیرفی چون قدم نهد در بازار
 پهنه قافیه سنجی است همان تنک فضای
 از سبکساری ذره است که در این میدان

* * *

گفته شد اینهه لیکن بجهان دانم مرد
 کار زیبا نتواند کند آنکو به نخست
 همه محکوم سرشت از لند از بدو نیک
 طینت آتش سوزندگست و خشکی
 نطفه در زهدان آنگاه که شد شکل پذیر
 آن شود بنده درگاه بیطن مادر

* * *

تربیت راست اثر لیک نه چندان که بدان
 خرباری نشود اسب بزور تعلیم
 اسب میباید کز تربیت رایض خویش
 می شود عنتر رقاص ز تعلیم ولی
 بال برواز گشایند همه مرغان لیک
 رو بهی شیر شود پشکی عنبر گردد
 ور بر او رایض "عیسای" پیمبر گردد
 غیرت برق شود خجالت صرصر گردد
 هیچ عنتر نتواند که غظنفر گردد
 زان میان ییک بتعلیم کبوتر گردد

ماهی بجز نیارد که شود کوه نورد
یا بز کوهی در بحر شناور گردد
ژاژ خواطیان هرگز نشود «فردوسی»
لولی شنک کی اسپهبد لشکر گردد؟
یک دبستان و یک استاد و دو کودک این یک
«سعدی» گیتی وان ناقل کشور گردد

* * *

حبذا مدرسه طبع که کودک چو در آن
تربیت یافت جها تکبیر و فلک فر گردد
گر برون آمد صنعتگر «ادیس» باشد
ور عیان گشت سپهدار «سکندر» گردد
ور شهنشاہ مهین خاست بیا «پهلوی» است
که بر آراسته ز و کشور و لشکر گردد
ایزدی عزم و قوی حزمش در کشتی ملک
بادبان آن یکی و این یک لشکر گردد

* * *

دور ماندم ز سخن؛ مدرسه ساختگی
بر بزرگان نه پدر بود و نه مادر گردد
کودک ذاتی در مدرسه مصنوعی
طفل خرد است و گر شیخ معمر گردد
سخن حکمتی این بود و جز این نیست سخن
دشمن فلسفه گو سفته آور گردد
زاغ بلبل نشود گرچه گلستان جهان
سر بسر بر سپه زاغ مسخر گردد
گر خوش آمد گو بلبل شمرد زاعی را
ابلهی باید کاین حرفی باور گردد
بوق حهام سحر خوانست اما چو هزار
تواند که بدستان و به حنجر گردد
دهل ماتم گز غرش آن لرزد جان
از کجا همسر با بر بط و مزهر گردد
خواهی آزاد گر از این دهل و بوق ترا
خطر غمزه و جان هکدر گردد
باید آکند بسیاب «وحید» آسا گوش
خاطر آسوده شود گوش اگر کر گردد
چاره کار همین است چو بینی کس نیست
که میان دهل و بلبل داور گردد

بهار

چو فر فرود دین آید پدیدار
زمین سر سبز گردد آسمان وار
برافروزد ز کل باد بهاری
بصحرا بجزر عود قماری
هوارا نافه و شمشکین شود ناف
بجمام عیش دردی ها شود صاف
ز طرف کوهسار بر بهاران
رسد دریا بدوش و قطره باران

نه کرد غم نشیند بر دل شاد
 درخت از غنچه آتش خیز گردد
 «مسیحای» صبا جان بخش از دم
 مرقع پوشد از گلهای رنگین
 بکوش کل ز ژاله کوشواره
 کند آغاز بلبل «زند» خوانی
 بموزون گستری طبع آزماید
 بکیتی شور اندازد ز شهناز
 عروس غنچه پیراهن زند چاک
 عمود خیمه سرخ و سپیدند
 زده صف میوه های نا رسیده

نه گرد آلوده باشد دامن باد
 صبا از سبزه موج انگیز گردد
 زمین دوشیزه آستن چو «مریم»
 به پیری چون جوانان کوه سنگین
 بیای سرو و بید از سبزه یاره
 کشاید کل کتاب آسمانی
 بدستان پروری حنجر کشاید
 کند بی زخمه و چنک ارغنون ساز
 وز آن شور شعب خیز طربناک
 درختان در شکوفه نا پدیدند
 درون خیمه دامن دریده

تابستان

کند گیتی بعیش و نوش انباز
 شود در دشت خرمن گندم و جو
 بدشت صاف خیزد پشته و کوه
 میان خاک صد خرمن کند پاک
 عروس باغ بر رخ غازه بندد
 ثریا خیز خیزد شاخه ناک
 کند سر همسری با آسمان ها

پس آنکه فصل تابستان رسد باز
 دراید روز نو با روزی نو
 ز بس خرمن بهامون گردد انبوه
 ز یک دانه که دهقان ریخت بر خاک
 چمن پیرایه های تازه بندد
 سهیل انگیز گردد توده خاک
 زمین از کونه کون روشن روانها

به

فرود آویخته صد طبله زر
 گلاب آمیخته با شهد ناب است
 چو شاهان زر دست افشار دارم

ز هر شاخه چو بازرکان عنبر
 طلائی طبله اش پر از گلاب است
 وزان شاخه که طبله بار دارد

انار

عروسی سبز جامه سرخ پستان
 چو پستان سرنگون دارد در آغوش
 که از يك هام صد كودك خورد شیر
 چو عاشق پرز خون دلها کفیده
 هویدا راز دل از پهلوی چاك
 انارو اینهمه دل چون بود چون
 که در یکسینه صد دل اشکار است
 برون آرند زنده از سرش پوست

دروحت نار میباشد بیستان
 هزاران طفل گلناری بنا گوش
 از آن خم در جوانی کشته چون پیر
 چو دارا کودکان پهلو در یده
 چنین باید درون عاشقان پاك
 زیکدل اهل دل خون میخورد خون
 بشر زان تشنه بر خون انار است
 بچرم اینهمه دلها که با اوست

انجیر

جدا کردد ز مادر طفل انجیر
 چکد شیر شکر ریز از لبانش
 که در دامان مادر دایه باشد
 ز پستانش بجوشد شیر و شکر

بمهد شاخ ناشسته لب از شیر
 کشد چون دایه پستان از دهانش
 کدما مین طفل را این پایه باشد
 نشسته لب هنوز از شیر مادر

هندوانه

بخاك از آسمان دارد نشانه
 درون چون خاك باغ و لاله دارد
 شراب بیخمارش شهید ناب است
 بچوكان برده صد گوی نكوئی
 ندارد هیچ سر مغزی چنین مغز
 وگر چربد بتنها در جهان اوست

زرنگ و شکل و هیئت هندوانه
 برون چون چرخ ماه و هاله دارد
 خوش سرشار از گلگون شراب است
 اگر چه در جن کوئی است کوئی
 همه بیکر سراسر است و سرهمه مغز
 نمی چربد کسی را مغز بر پوست

کدو

طناب اندر طناب و دست بر دست

کدو خرکه فرازد شمت در شمت

درون در خیمه های سبز پیکر صراحی های زرین بالمش زر
نشسته بالمش زر بر کرانه صراحی ایستاده در میانه

خیار

خیار کل بسر در بوستان ها بود قوت دل و روح روان ها
ز برک خود گشوده چتر بر سر غنوده زیر چتر سبز پیگر
گله زر بفت و جامه سبز و دیا ز بس زیبا نظر ز او ناشکیا

انگور

به بستان طارم تآك آسمان وار هزاران خوشه پروین دهد بار
بهر خوشه هزاران اختر شید هر اختر بکرو آبتن بخورشید
ز شیرینی چوشور انگیزد انگور بجوشد مشتری بر وی چوزنبور
هجوم آرند سویش شهید خایان چنان چون بر در شاهان گدایان
ز لب های مکنده در کمند است ز دندان گزنده در گزند است
گریزد عاقبت ز انبوه مردم شود چله نشین در گوشه خم
سوی تلخی ز شیرینی گرآید مکز زادم بداین خوی آزما ید
بتلخی اهل صورت را براند بکاین مرد معنی را بخواند
از آن تلخ است حرف دختر تآك که تلخی یاس دارد دامن پآك
چو شیرین است بر لب نوش دارد پس از تلخی غذای هوش دارد

سمیاب

فراز شاخ سیب نو رسیده سپید و سرخ رو غازه ندیده
صبا مشکین دم از فیض وصالش فضا روشن دل از نور جالش
بزیر غبغبش بر کنده چاهی است فراز چاه ز مرد گون گیاهی است
بدن را قوت دل بوی سیب است خوشا جانی که سیب او را نصیب است
هر آن صورت که رنگ سیب دارد بیباغ حسن فروزب دارد

خربوزه

ز خربوزه است در مشکوی و بستان
 چو باشد سبز کردون را همالست
 فروغ بوستان زیب شبستان
 که باشد آب جویش شکر ناب

گردگان و پسته بادام و فندق

درخت گردگان در دشت و بستان
 هزاران دست چوگان یاز باز
 دهد بر صد هزاران گوی و چوگان
 بهر چوگان هزاران کوی باز
 کند سر همسری باقله کوه
 همیشه چرب و شیرین است در کام
 بخنده زمردین دندان نماید
 کند کاسد متاع شکر و قند
 که از هر قشر سوی مغز راهیست
 چنان کز قشر مغزی میتوان خورد
 ز صورت بی بمعنی میتوان برد
 شکست پسته و فندق گواهیست

خرزان

چو شد همسنگ روز و شب بمیزان
 صبا در باغ سر سبز از دم سرد
 درخت بر فشان از پر فشانی
 صبا مشاطه خوبان صحر است
 عروسانی که در تزئین بکوشند
 کسی کو خواست تن شستن بجمام
 درختان در خزان عریان از آنند
 ولی کرماهه خوبان بستان
 خزان بیشه نماید برگ ریزان
 رخ شنگرف گون گل را کند زرد
 کند در باغ آئین زر فشانی
 کند پیراست نا بتواند آراست
 کهن جامه کنند و نو بیوشند
 برهنه میکند از جامه اندام
 که در کرماهه تن شستن توانند
 بود سردابه فصل زمستان

زمستان

رسد فراش دی جاروب در دست	بکھسار بلند و درهٔ پست
بروید برگ و خار خشک و انبوه	بیستان پشته در هامون کند کوه
پس آنکه گرد باد از پیچش و تاب	کند اندر عدم آن پشته یرتاب
بسازدی در اطراف در و دشت	زیبخ درجوی و دجله سیمکون طشت
پس از صابون برف و آب باران	بشوید دشت و باغ و کوهساران
درختان چون در این دم سرد حمام	ز چرک کهنگی شستند اندام
بهار رفته آید در چمن باز	کند آرایش بارینه آغاز
پوشد بر یکایک جامهٔ نو	خوش این هنگام نو هنگامهٔ نو

چشم

شده است روز سپیدم شب سیاه از چشم	که يك نگاه بروی تو دیده آه از چشم
سیه دلی چه عجب زان بت سپید اندام	ندیده هیچکس الا دل سیاه از چشم
نظر به بند ز رویش که دیدن خورشید	کشاید اشک برخ خواه یا نخواه از چشم
غلام میکده را بنده ام که از مژه رفت	ره گدا و در افکند پادشا از چشم
ندیده است نکوروی چون تو چشم "وحید"	خدا بداردت از هر بدی نگاه از چشم

دوتن یک روح

خوشا دوتن که بیک روح در بقا باشند	شریک شادی و غم دولت و عنا باشند
بکارشان نزنند دست روزگار کره	دو دل که یکدله برهم کره کشا باشند
نیازمند نخواهند شد بنواز طیب	دو دردمند که بر یکدیگر دوا باشند
نشان تیر حوادث نمیشوند آن قوم	که بر جراحت هم مرهم شفا باشند

کسان که زحمت خلق خدا کنند قبول همیشه در کنف رحمت خدا باشند
 زمانه پیرهن عیش آن گروه قبا نمیکند، که براندام هم قبا باشند
 سعادت است از آن خانواده بیگانه که اهل خانه با غیار آشنا باشند
 مبارک است بر آن قوم استخوان خواری که میمنت طلب از سایهٔ هما باشند
 ز بلبلان چمن پای از آن بیوسدکل که در ترانه هم آهنگ و یک نوا باشند
 بران دودوست حسد میبرم که همچو دود چشم نشد که بکنظر از یکدیگر جدا باشند
 دودوست یکدله کس در جهان ندیده "وحید" و گر تو دیدی و هستند، کیمیا باشند

TWO PERSONS WITH ONE SOUL.

Happy the two bodies which exist with one soul; partners
 in joy and grief, in prosperity and adversity.

Their affairs are not entangled by the hand of time—namely
 of those two hearts who single-heartedly are the solvers
 of the knots of each other's troubles.

The two patients, who are a cure to each other, will not
 go under the obligation of a doctor's whims.

That community the members of which are like soothing
 ointment to each other's wounds, will not become a
 target to the arrows of calamity.

Those who accept the labour of serving the creatures of
 God are always protected by the mercy of God. 5

Time will not reduce the means of joy of those people
 who are the protectors of each other's person.*

Happiness is foreign to that family, the members of which
 are intimate with strangers.

May a despicable life (lit. eating bones) be the lot of the
 community that seeks good fortune under the
 protecting wings (shelter) of the phoenix.

The rose kisses the feet of the nightingales of the garden
 because they together sing in harmony and unison.

* There is a beautiful pun on the word Qaba. Pirehan qaba kardan idiomatically means to be reduced to destitution, so that the shirt itself becomes the outer coat, there being no other garment to cover the body over. In the second line the word Qaba is used in the sense of something protective.

10 I am envious of those two friends, who like the two eyes are not separated from each other at any time.

Two friends with one heart, none has seen in this life, O Vahid ! and if thou hast seen and they exist, they must be rare like the Philosopher's Stone.

افغان تا چند

استقبال از غزل شیخ

بس کن این زمزمه ایمرغ سحر خوان تا چند؟
 غنچه خندان و تو در گریه و افغان تا چند؟
 سرزد از چاک گریبان جهان صبح امید
 شب تاریک بما دست و گریبان تا چند؟
 لاف آزاده کی ایدوست مزن؛ تا دشمن
 تزد طعنه، که آزاده بزندان تا چند؟
 چنند کوئی که چرا عشوه خرد بیگانه؟
 باخودی گوی که ای عشوه فروشان تا چند؟
 عشق میزاست و غم صندلی و حسرت وقف
 لاف عشق وطن و یاری ایمان تا چند؟
 ره بجانان نبرد هر که ز جان میترسد
 یا وطن یا سر و جان اینهمه حرمان تا چند؟

WAILING, TILL WHEN?

Do stop! O bird singing at dawn, how long wilt thou trill? The bud is smiling (blossoming), why art thou in wails and moans?

The morn of hope has pushed its head up through the opening of the world's collar; O dark night, how long wilt thou seize hold of us?

O friend, boast not about freedom, that the enemy may not tauntingly ask thee: O freeman, how long wilt thou remain in prison ?

How long wilt thou inquire, why the foreigner fools with thee (purchases thy coquetry)? Ask thy own people: How long will ye play the coquette ?

The love for a table and a chair and the cravings for charitable funds thou hast; how long wilt thou boast about the love for the country and service to religion ? 5

He who is afraid of his own life, will not find the road to the beloved; either the country or a pampered life; why all this deceit and disappointment ?

میخواهی میخواه

مردمی از مرد دنیادار میخواهی؟ نخواه!

نوش جان پرور ز نیش مار میخواهی؟ نخواه!

راه سر منزل ز غول راه میپرسی؟ مپرس!

راهزن را کاروان سالار میخواهی؟ نخواه!

ترك كجرفقاری از خرچنگ میجوئی؟ مجوی!

راستی از چرخ كجرفقار میخواهی؟ نخواه!

مست دنیا را بدل هشیار میخوانی؟ مخوان!

خفتگان جهل را بیدار میخواهی؟ نخواه!

• موج دریا در سراب نفته می بینی؟ مبین!

از زغن گلبانگ بلبل سار میخواهی؟ نخواه!

دوست ازدشمن؛ شبان از گرگ میگیری؟ مگیر!

می ز سرکه؛ یاری از اغیار میخواهی؟ نخواه!

روز سختی تکیه گاه از سقله میسازی؟ مساز!

شام طوفان از وزغ زنهار میخواهی؟ نخواه!

- بایمردی چشم از نامرد میبداری؟ مدار!
- دستیاری از عدوی یار میخواهی؟ میخواه!
- نام اهریمن سلیمان مینهی؟ دیگر منه!
- دزد شب را شحنة بازار میخواهی؟ میخواه!
- کار دیو زشت ناوارونه میدانی؟ مدان!
- آدمی از دیو آدم خوار میخواهی؟ میخواه!
- خون بخون میشوئی از دامان آسایش؟ مشوی!
- خصلت بد را بدی ادبار میخواهی؟ میخواه!
- خوب و بد را با هم از يك سنگ میسنجی؟ مسنج!
- سنگ را با لعل هم مقدار میخواهی؟ میخواه!
- آبیاری از برق خرمن سوز میگیری؟ مگیر!
- چشمه سار از کوه آتش بار میخواهی؟ میخواه!
- ترك را مطرب ببزم عیش میخوانی؟ مخوان!
- سیل را در خانمان معمار میخواهی؟ میخواه!
- شیخ و زاهد را بر آئین پشت میبینی؟ مبین!
- دین ز ریش و طاعت از دستار میخواهی؟ میخواه!
- زاهد دون را سعادت پیشه میگیری؟ مگیر!
- شاهد جان را شقاوت کار میخواهی؟ میخواه!
- فتر زهد از ربا شیرازه می بندی؟ مبند!
- روزه را از خون خلق افطار میخواهی؟ میخواه!
- يك وحی از پیرو ابلیس می گیری؟ مگیر!
- بر خود از بوجهل یار غار میخواهی؟ میخواه!

*

*

*

نای آسیب از مغیلان سیب میجوئی؟ مجوی!

از خرلنگ اشهب رهوار میخواهی؟ میخواه!

۲۰ درد دل با مردم بیدرد میگوئی؟ مگوی!
 داروی بیماری از بیمار میخواهی؟ میخواه!
 کار نا کرده ز گیتی مزد میگیری؟ مگیر!
 دولت کردار از گفتار میخواهی؟ میخواه!
 کیسه از مال کساف لبریز میداری؟ مدار!
 کاسه از خون مهان سرشار میخواهی؟ میخواه!

*

*

*

ترك سر نا گفته سوی عشق میپوئی؟ میوی!
 ترك سر گفتی و پای افزار میخواهی؟ میخواه!
 گرنه ای با خویش دشمن بارها گفتیم «وحید»
 دوستی از مرد دنیا دار میخواهی؟ میخواه!

EXPECT IT NOT.

Expectest thou humanity from the worldly people?
 Expect it not; seekest thou a life-nourishing drink from
 the sting of the serpent? Expect it not.

Thou askest the way to thy destination, from the waylaying
 ghoul on the path? Do not; expectest thou the robber
 to be the leader of the caravan? Expect it not.

Dost thou hope to see the crab abandon its crooked walk?
 Do not; expectest thou to find rectitude from the
 crooked-going sky? Expect it not.

Wishest thou to call one infatuated with the world
 sober? Do not; dost thou wish those sleeping the
 sleep of ignorance to be wakeful? Expect it not.

Wilt thou see the waves of the sea in a scorching mirage? 5
 Thou wilt not; wilt thou hear the songs of a night-
 ingale from a kite? Expect it not.

Canst thou make a friend of an enemy, a shepherd of a wolf?
 Thou canst not; expectest thou to have wine from
 vinegar and friendship from strangers? Expect it not.

In the days of adversity, wishest thou to rely on the low and the mean? Do not; on a tempestuous evening hopest thou to be protected by the frog? Expect it not.

Dost thou hope for help from an unmanly fellow? Do not; expectest thou support from an enemy of thy friend? Expect it not.

Dost thou give the name of Solomon to Satan? Do not; wishest thou that the night-prowling thief should be the constable of the market-place? Expect it not.

10 Dost thou think the work of the ugly devil is straight? Think not; expectest thou humanity from a man-eating devil? Expect it not.

From the skirt of peace, wilt thou wash (the stain of) blood by (shedding further) blood? Do not; to an evil-natured one, dost thou wish evil to be the devouring fire? Do not.

Weighest thou good and evil with one standard of weight? Do not; wishest thou to value equally a stone and a ruby? Do not.

Hopest thou to water thy fields from the harvest-consuming lightning? Do not; expectest thou a flowing stream of water from a burning volcano? Expect it not.

Wilt thou invite a Turk as a minstrel at thy pleasure-banquet? Do not; wilt thou expect a flood to repair thy house? Expect it not.

15 Wishest thou to see the Shaikh and the pious as the backbone of religion? Do not; expectest thou religion from a long beard, and devotion from a big head-dress? Expect them not.

Dost thou believe that the base pietist is happy? Do not; dost thou wish to see the life's beloved, wretched and unhappy? Do not.

Wilt thou bind the volume of piety with the binding of hypocrisy? Do not; wilt thou open thy fast with the blood of the people for a light breakfast? Do not.

Receivest thou the message of God from the follower of the devil? Do not; wilt thou have Abu-Jahal (enemy of the Prophet) as the companion of the cave? Do not.

* * *

In the place of a prick, dost thou expect apples from the thorny acacia? Do not; expectest thou the work of a fleet horse from a lame donkey? Expect it not.

Wilt thou relate the sufferings of thy heart to unsympathetic persons? Do not; hopest thou to receive the cure of a malady from the patient? Do not.

Wilt thou claim remuneration for the work which thou hast not done in the world? Do not; dost thou desire the felicity of deeds from mere words? Do not.

Wilt thou have thy pockets full with things belonging to others? Thou wilt not; wilt thou have thy bowl filled to the brim with the blood of the great ones? Thou wilt not.

* * *

Canst thou hasten towards love without relinquishing thy head? Thou canst not; saying thou art sacrificing thy head, thou wishest to have shoes on thy feet? Do not.

If thou art not thine own enemy, I have often told thee, O Vahid, that thou shouldst not expect to find friendship from a worldly-minded person.

عشق و وفا

نباشد کر وفا عشقی بجان ایست
 ز پستان وفاداری خورد شیر
 نگشته کامل این کودک بمیرد
 نه "مجنون" دشت یمودی نه کهسار
 و گریستی خطا باشد شکستن
 عزیز "مصر" خواهد دید خواری
 که پیوند د بجان چون ز آتشت سوخت

اساس عشق جز رسم وفان ایست
 بدور کودکی عشق جهانگیر
 اگر شیر وفا خشکی پذیرد
 اگر "لیل" نمیبودی وفادار
 نمیایست از اول عهد بستن
 بمصر دهر از زنده-ار خواری
 وفاداری زافیون باید آموخت

بعمری زونباشد دست بردار
 نشد بیگانه ناجان زو جدا شد
 که با یاران بود گرم و وفادار
 ولیکن گرم و شیرین میخوردش
 ✱ ✱

بافیون هر که روزی شد می یار
 کرا در گاهواره آشنا شد
 بتلخی زان شد افیون گرم بازار
 بسرد و تلخ نام او میبردش
 ✱ ✱

که شد بیگانه چون شد ز آشنا دور
 که از شمشیر خود سر داد بر باد
 سر غفلت فراز بسالت نرم
 سر غفلت زده از پیکر انداخت
 که از هر کس حمایت یار اویند
 چو دشمن چیره شد شمشیر سر بود
 ✱ ✱

مشو شمشیر آسا از وفا دور
 بسا شمشیرزن دارد جهان یاد
 بتیغ زیر بالین پشتشان گرم
 همان شمشیر را دشمن برافراخت
 دو رو مردم چو شمشیر دورویند
 بسا یارا که در دستت سپر بود
 ✱ ✱

کران گیری کن از یاران دهرو
 چو «دارا» ورته درخونت کشانند
 همه «جانو سیار» و «ماهیارند»
 رفیق از خصم جان و گرگ از میش
 باسان دامنش از دست مگذار

نقلی تا چو «دارا» چاک پهلوی
 «سکندر» وش بگوخونشان فشانند
 در اسانی ترا اناف که یارند
 پدید آید چو سختی آیدت پیش
 بزور سختی او دیدی کسی یار

پاک شو

گر بر رخ کردت از آلابش دوران نرسد
 همچو خورشید اگر دست بدامان نرسد
 دست گلچین بگل خرم و خندان نرسد
 اگر دست نطاول بگریبان نرسد
 باشد آلوده اگر «یوسف کنعان» نرسد
 سنگ سخت است که بر شیشه پیمان نرسد

مه بگرد رخت ای مهر فروزان نرسد
 پرده زشت است بر این طلعت زیبا که تراست
 با چنین خنده بی پرده چو گل باور نیست
 برکشانند گریبان و چو گل خرم باش
 پاک شو پاک که هرگز بعزیزی در «مصر»
 دلبر استمگدل و شیشه پیمان در دل

جان فدای رخ یاری که بدامان لبش دست توصیف توانای سخندان نرسد
گفتمش وصل پس از هجر رسد گفت "وحید" میرسد آری اگر عمر بیایان نرسد

BE PURE.

O thou resplendent sun, the moon cannot come up to thy face, if the contaminations of the world does not reach (affect) thy perfect face.

The veil is ugly for this beautiful countenance which is thine, if, like the sun, the hand of none touches thy skirt.

It is not believable, that with such an open and care-free laugh as the rose's, the hand of a rose-plucker will not reach this joyous and laughing rose.

Open the collar fastenings and be happy like a rose if the hand of plunder catches not thy collar.

Be pure, for if Joseph of Canaan had been polluted, he could not have reached the throne of Egypt. 5

The beloved is stone-hearted and the flask of promise is in her heart; it would be difficult for the stone not to reach (and break) the glass of promise.

May life be dedicated to the face of the friend, to the skirt of whose lips, the powerful hand of praise of authors reacheth not.

I told her that union always succeeded separation; she replied: O Vahid, it does, provided life does not terminate by then.

بلبل و نرگس

کای بچشم تو خفته بیداری	گفت بلبل شبی بنرگس باغ
روز و شب تا بچند بیباری	خواب کن صحت مزاج بجوی
افسر از سر کند نگونساری	گفت اگر خواب در رسد از در
ناید از خفتگان کله داری	در خور تاج چشم بیدار است

THE NIGHTINGALE AND THE NARCISSUS.

One night the nightingale said to the narcissus in the garden: "O, thou, who art awake with thy sleeping eyes,

"Sleep, safeguard thy health, day and night how long wilt thou be ill?"

The narcissus replied: "If sleep overpowers me, it will overturn my crown.

"A wakeful eye is deserving of a crown, for sovereignty cannot come from those who sleep."

پایداری

چو دریا روان ریگش از هر کنار
بیاخاست تلی چو کوه از شکوه
سر آورد در گوش کھسار و گفت
ز بطن جهان زاده با روزگار
بر از تو به بهنا و بالا ستم
مرا دامنی باشی اندر کمر!
که ای غافل از روزگار گزند
تو یا تا بسر سست و نا پایدار
بیک رشحه ابرش نشاند بیای

*

بھامون بھناوری ریگزار
ز توفنده صرصر بنزدیک کوه
شد از سر بلندی چو با کوه جفت
که ای سال عمر تو بیش از شمار
بدینسان که من نازہ جا خاستم
بمان تا به بینی که سال دگر
چنین گفت خارا به تل بلند
مرا پایه سخت است و پای استوار
غباریکه انگیخت صرصر ز جای

*

*

۱۰ که برخاست طوفان باد از کران
ولی کوه چربید از و در ستیز
هم آخر بنساگاہ بادش برد
که از چارپایہ است سقف استوار
بر انکیزد از وی چو تل بادگرد
۱۵ که کوه گرائست فی تل خاک

هنوز این سخن بود اندر میان
ز بن کند آن تل یکروزه خیز
مثل راست شد گانچه باد آورد
سزد مرد در کلرہا پایدار
چو نا پایدار است در کار مرد
در این پهنہ آن ولرہد از ہلاک

CONSTANCY.

In a vast desert of sand, where the sands were moving
as a sea on every side,

Nearby a hill, through the roaring hurricane wind, a heap
of sand, as majestic as a mountain, rose up.

When in height, it equalled the mountain, it brought its face
near the ears of the mountain and said :

“ O thou, the years of whose life are beyond count, born
from the womb of the world, together with Time,—

“ The way in which I have newly sprung up, I am already 5
taller and bigger than thou.

“ Just wait and see how next year thou wilt be on my
outskirts, below the waist line.”

The rocky mountain thus replied to the tall heap : “ O thou,
ignorant of woe-inflicting times,

“ My foundation is hard and my base firm, whilst from head
to foot, thou art all weak and unstable.

“ The dust which the tornado has raised up from its place,
the cloud lays with a single downpour.”

* * *

Whilst this conversation was still going on, a tempestuous 10
wind rose from one side.

That heap of sand raised up in a day, was wiped off from
the roots, but the mountain withstood and was victorious
over the warring elements.

The saying proved right that the windfall eventually is
carried away by the winds.

It befits a man to be steadfast in his actions, for the roof
stands firm on its four bases.

When a man is unstable in his work, as with the heap of
sand, the wind scatters the dust of his existence.

In the expanse of this world he resists destruction who is 15
like the solid mountain and not like a heap of dust.

زیگی

چشم خوبی گر از جهان داری
 تخم زشتی بباغ دهر مکار
 نشیدی که بهر دشمن ریخت
 زهر در کاسه مرد دوت هنجار؟
 پسرش خورد و مرد و گفت پدر:-
 زشتی آورد تخم زشتی بار
 چاه کنندن براه خلق نخست
 چاه کن را کند بچاه دو چار
 خواری مردم ای عزیز مجوی
 خویشتن را اگر نخواهی خوار

THE SEED AND THE FRUIT

If thou hopest for good from the world, sow not the seed of evil in the garden of the world.

Hast thou not heard that a mean and unworthy fellow poured poison in a cup for his enemy to drink ?

His son drank it and died ; and the father said : An evil seed bears but evil fruit.

The digging of a pit in the path of people, confronts the pit-digger himself with a pit.

5 O dear, seek not the misery of men if thou wishest not thyself to be in misery.

یکیمی

آقای حاجی میرزا یحیی فرزند
هادی شهیر بدولت آبادی در
۱۲۴۱ شمس در دولت آباد
در ناحیه بر خوار از نواحی
اصفهان متولد گردیده اند، از
طرف پدر بقاضی نورالله
شوشتری و از طرف مادر
نواده ملا علی حکیم نوری
میباشند.

پس از تحصیلات معمولی آن
زمان به تحصیل ادبیات فارسی و عربی و حکمت الهی و فلسفه پرداخته
در سن سی و سه سالگی بدوره تحصیلی خود خاتمه داده و بهمدستی جمعی
معارفخواهان بتاسیس معارف برای دختران و پسران قیام نمودند.

در جنبش آزادیخواهی ایران نیز ایشان دخالت داشته پس از بمباردمان
مجلس از ایران به اسلامبول تبعید گردیده اند.

در مجلس اول و دوم از طرف اصفهان و کرمان انتخاب بوکالت شدند
در سال ۱۹۱۰ میلادی بعضویت کنکره بین المللی نژادی در لندن نامزد
گردیدند و در سال ۱۹۱۱ برای شرکت در کنکره مزبور بنمایندگی از طرف
ایران بلندن مسافرت نموده در سال ۱۳۰۵ هجری از طرف اصفهان بنمایندگی
مجلس شورای ملی منسوب گردیدند در سال ۱۳۰۸ برای فراغت یافتن در تکمیل
تالیفات خویش بارویا سفر نموده تاکنون در بلژیک اقامت دارند از آثار ایشان
چند جلد تا حال بطبع رسیده است.

مانند کتاب علی و سایر کتب کلاسیک معارفی و نیز کتاب اردیبهشت

که حاوی مقداری از اشعار ایشان است و کتاب حیات یحیی یا تاریخ معاصر که شرح حال ایشان مخلوط با اوضاع سیاسی و مذهبی و اجتماعی و اقتصادی ایران از اواسط قرن نوزدهم تا کنون در چهار جلد نوشته شده تا کنون بطبع نرسیده است

از آثار دیگر ایشان سرگذشت شهر ناز و سرگذشت درویش ایرانی با ترجمه فرانسه آن و ارمغان یحیی، دزره زندگانی یاغصب حق اطفال، حقایق، حقیقت.

YAHIYA.

Haji Mirza Yahiya Daulatabadi, the son of Hadi, born in 1241 Shamsi at Daulatabad near Isfahan. One of the staunch supporters of the Constitution and a fighter for the cause of freedom. He is the author of many works, his book of poems being called Ardibehesht.

خطاب بانوان

ای آنکه نمونه‌ای ز انوار	وی آنکه نشانه‌ای از اسرار
در باطن طینت تو مضمهر	وز ظاهر خلقت نمودار
ما را همه روزگار تاریک	ما را همه کارها بود زار
پیش از که تو سربرون بیاری	زین پرده نیلگون پندار
گل با همه پرده پوشی خود	بی پرده شود عیان بگلزار
این چیست گرفته‌ای بیبکر؟	و آن چیست نهادای برخسار؟
از بیبکر خویش پرده برگیر	وز صورت خود نقاب بردار
این گوشه نشینی است تا چند	
این پرده گزینی است تا کی	

آن پرده که پرده دار خلقت	بیچیده ترا در آن ز حکمت
ور پای از آن برون گذاری	از دست بداده‌ای شرافت
آن چادر زرنکار تقوی است	آن پرده عفت است و عصمت
فرض است ترا حجاب اما	آنانکه رسیده از شریعت
بگذر ز مجاز پرده پوشی	بی پرده تگر تو بر حقیقت

بکشای ز دست خویش هر بند بر خیز بیای عزم و همت
 امداد نما بزندگانی بنهای بکار مرد شرکت
 این گوشه نشینی است تا چند
 این پرده گزینی است تا کی

این خانه که رفته است برباد از سعی دو کس بگردد آباد
 آن يك پدر خجسته فرزند وین مادر کودکان نوزاد
 آن رنج برد بی معیشت وین سعی کند که او زید شاد
 پاینده بماند آن سرائی کز مهر کنند این دو بنیاد
 گرزب نبود شريك با مرد از کار کسی نمیکنند یاد
 آن مرغک نغز خوش خط و خال کز جور اُفلك بدام افتاد
 وقتست که بال و پر گشاید وز قید قفس بگردد آزاد

این گوشه نشینی است تا چند؟

این پرده گزینی است تا کی؟

زن تاج بود وليك بر سر زن جان و دل است ليك در بر
 زن نافه بود وليك با مشك زن روح بود ولی به بيكر
 زن گوهر و ارزشی ندارد بیرون ز صدف نشد چو گوهر
 زیور بزنان بود سزاوار اما چگونه بمرده زیور
 در گوشه حجره بانوئی نغز بنشسته چو صورت مصور
 از پای خطا نمیکنند دست غافل ز جهان ز خیر و از شر
 فرقی نبود میان این زن با میز و کتاب و پرده و در

این گوشه نشینی است تا چند؟

این پرده گزینی است تا کی؟

یکدست بگردن است معلول يك نیمه پیکر است معلول
 برباد برفته نصف حاصل در خاک بمانده نیم محصول
 ما روز بهی بخود نه بینیم تا کار بود بوضع معمول
 و اما مانده ز دست کار يك جمع يك جمع نشسته غیر مشغول

هرگز نبود بنزد عاقل با نصف بدن حیات معقول
 باری است وظیفه یگانه افتاده بشانه دو مسئول
 گرد دست بدست هم ندادند خود را زده اند در جهان گول

این گوشه نشینی است تا چند؟

این پرده گزینی است تا کی؟

ز بد سری زنان و مردان هرگز نرسد سری بسامان
 زن جاهل و مرد همچنان وی فریاد ز زاده دو نادان
 در خانه شوهر خرد مند زن ماند چو بیخبر ز دوران
 این بار نمیرسد بمنزل این کار نمیرود بیایان
 مرد و زن اگر شدند دانا هر مشکل خانه گردد آسان
 ای دختر دوره طلائی بشتاب بجانب دبستان
 در حاجت علم و فضل و دانش فرقی نبود ترا ز مردان

این گوشه نشینی است تا چند؟

این پرده گزینی است تا کی؟

آید بجهان چنانکه دانی طفلی با امید زندگانی
 جان در برد اگر سلامت از دست قضای آسمانی
 بادست و زبان و رای مادر نوزاد رسد بنو جوانی
 پروردن کودکان دانا با بی خبری و ناتوانی
 دانی بمثل چگونه باشد کوری که نموده دیده بانی
 تا روح شرف توان دمیدن در پیکر تو رسان جانی
 با پای شرف ره هنر پوی در پرده مطلق العنانی

این گوشه نشینی است تا چند؟

این پرده گزینی است تا کی؟

مهر مادر

عمر او بود فزون از پنجاه
 يك پسر داشت سرور و خود خواه

مادری پیر و پریشان احوال
 زن بی شوهر و از حاصل عمر

بیخبر از شرف و عزت و جاه
 يك گره بسته زر گاه بگاہ
 بکنند صرف عملهای تباه
 گفت رورو که گناه است گناه
 بهر دامادیت انشاالله
 آن گره بسته زر خواه مخواه
 بود از چاره چودستمش کو ناه
 سخت چند آنکه رخس گشت سیاه
 بر سر دوش و بیفتاد برای
 کز جنایت نشود کس آگاه
 تا نماید بته چاه نگاه
 ناله زار حزیني ناکاه
 آه فرزندی نیتی در چاه!

روز و شب در پی اوباشی خویش
 دیده بود اوبیر مادر پیر
 شبی آمد که ستاند آن زر
 مادر از دادن زر کردا با
 این ذخیره است مرا ای فرزند
 حمله آورد پسر تا گیرد
 مادر از جور پسر شیون کرد
 پسر افشرد گلهوی مادر
 نیمه جان پیکر مادر بگرفت
 برد در چاه عمیقی افکند
 شد سرازیر پس از واقعه او
 از ته چاه بگوشش آمد
 آخرین گفته مادر این بود:-

کتاب

ما میرویم و خانه ما میشود خراب،
 خاکستر سیاه جهان یا که زر ناب؟
 مارا بچشم خویش به بیند مگر بخواب
 با هر چه خیر و شر که مرا و راست باشتاب
 گفت و شنو، سکوت و فغان، پرسش و جواب.
 يك قوم در ذهاب و دگر قوم در ایاب
 وز ما دگر خدیث نباشد بهیچ باب
 تا شد بزند کافی جاوید کامیاب
 بی اختلاف نوع و مکان همچو آفتاب.
 از ما بیادکار کتابی علی الحساب
 صاحبان دهر بگیرند از آن کتاب

چون عمر ماست همچو حبابی بروی آب
 در چشم ما دگر چه تفاوت کند بخاک
 ما میرویم و کس نتواند دگر بد هر
 ما میرویم و در پی ما آید این جهان
 وصل و قراق، دادوستم، انده و نشاط،
 تا روزگار هست همین ماجری بود
 چون جایگاه ما بکف دیگران فتد
 باید اثر گذارد ز خود در جهان و رفت
 باید چه کرد؟ یکی در باره که؟ خلق،
 باید چو میرویم بهاند بروز کار
 باشد که در کشاکش ایام بهره ای

خسرو و شیرین

یکی در «طاق بستان» شد که بیند
 دو صورت دید بردیوار از سنگ
 یکی «شیرین» مهین بافوی ایران
 شکست آورده تاج خسروانی
 پریشان گشته بر رخسار خسرو
 عشق روئیده از تاج سر شاه
 که «خسرو» را بدوران افتخاری
 ز عهد باستان آثار «شیرین»
 بدست یار صنعت کار «شیرین»
 دگر «خسرو» همیون یار شیرین
 گیاهی رسته با رخسار شیرین
 بسان هوی عنبر بار شیرین
 زبان بکشوده بر گفتار شیرین
 نباشد جز بعشق یار «شیرین»

عشق فرومایه

شنیدم یکی پیر روشن ضمیر
 یکی گفت کونه نظر نیستی
 فرومایه را دل سپردن خطا است
 بگفت از خرد دَر بندی مراست
 بهر آشیان مرغ دل تافقی
 بمرور خود سر لبایست دل
 همی دل بشوخی فرومایه بست
 ز بالا چرا دل نهادی به پشت
 بجائی که یار کرانمایه هست
 که در گوش هر کس شد از غصه رست
 اگر دسترس نیست بردار دست
 فرو بست و در کنج حسرت نشست

مرغ سحر

از آثار ۱۴ سال قبل

نی نند بوم شب شوم از این بوم سفر
 نفخه صور دهد روح فزاید بیدن
 ساخت بایست بنائی که توان زیست در آن
 خانه از خار ه بنا کرد بیاید نه ز خشت
 چیست آنکو کند این خانه بوبران آباد
 تا شود بدرقه اش زمزمه مرغ سحر
 مرده از کور برون آید و سازد عشر
 گر چه این خانه ویرانه شود زیر وزیر
 پایه بر آهن و فولاد نه بر خاکستر
 کیست آنکس که کند این خرفان را گوهر

آن بود طنطنه مرد و طنطنه دلیر
 مرد میخواهد؛ آری مرد وطن پرور را
 مرد باید که از او علم بگیرد رونق
 مشکل دور سخن را که نماید آسان
 قابلیت بدهد مرد و ز مرد آید کار
 کشور از مرد شرف یابد و مرد از دانش
 دختران و پسران را پدر آرد بوجود
 مادر است آنکه پدید آید از او اصل کهر
 از بی بندگی مام دگر بسته کمر
 کبست آن مام گرانمایه فرخنده سیر

نقش حقیقت

چون نقش حقیقت شده بزود از این روی
 حق هست ولی دور ز انظار ددو دام
 حق جلوه کند؛ لیک نه در حوزه باطل
 حرفی نه در این جمع پدید است بجز لاف
 ما بیرو شیطان و بظلمتکده جهل
 یاران همه رفتند و رسیدند به منزل
 مائیم چو گوئی که دغا بازی ایام
 ما چون یرکاهیم که از سر سرگردون
 ای وای که در پیکر این زال کهن سال
 آن کیست که او را برهاند ز کف مرک
 آن هست والای جوانمرد دلیری است
 سدی که بود در وه طوفان معارف
 در هم شکنند همچو زجاج از اثر سنک
 تا روح روان گشته رسد باز به پیکر

حرفی است حکیمانه که حق نیست در این کوی
 حق هست ولیکن نه بهر بتکده مشکوی
 حق نور دهد؛ لیک نه بر مردم بدخوی
 کاری نه در این قوم بود غیر هیاهوی
 خود را به غلط نام نهادیم خدا جوی
 مائیم که سرگشته ازین کوی بدان کوی
 افکنده بچوگان قضا و قدر آن کوی
 هر لحظه بیفتمیم از این سوی بدان سوی
 آویخته شریان حیات است بیک موی
 آن چیست که در مان کند این درد بداروی؟
 با قدرت سر پنجه و با قوت بازوی
 سدی که بود سخت تر از آهن و از روی
 مانند عقاب افتد بر جان پرستوی
 تا آب ز جورفته فتد باز باین جوی

THE PICTURE OF TRUTH.

As the picture of Truth got itself erased, consequently there is this philosophic talk that Truth is not to be found in this lane.

Truth is there, but far from the sight of wild and bestial people; Truth exists but not for the inner sanctum of the idol temple.

Truth manifests itself but not in the gathering of the untruthful; Truth shines but not on evil-natured men.

No words are uttered in this assembly except boasting; no solid work can proceed from these people save clamour.

5 We are followers of Satan in the dark realm of ignorance; and have falsely styled ourselves: "Seekers of God." Our friends have all departed and have reached their goal; we only are here wandering distracted from this lane to that.

We are like a ball, which the treachery of times has thrown to the bat of Fate and Destiny.

We are like a blade of straw which through the blowing wind of the sphere, is flung every moment on this side and that.

Alas! that within the body of this old hag of a world, the arteries of existence are hanging by a mere hair.

10 Who is there to relieve men from the grip of death? What is that which would remedy this disease with a cure?

That cure is the high aspirations of a valiant man of generous instincts, with a powerful grip and with strength of arm,

The barrier which exists in the path of the flood of education, the barrier which is harder than iron and stronger than brass,

It will smash to bits like a glass before a stone; like an eagle falling upon and finishing the life of a swallow;

So that the soul which had receded, may come back to this body, so that the water which had been diverted from the stream, may again run into it.

گل تنها

دور ز گلها همه در گلستان
 ای کلي تنها ز چه پژمرده؟
 قامت تو گشته خمیده چرا؟
 داشته ای رنگ پسندیده ای
 بوی خوشت گشته نصیب هوا
 دامن گل را ندرد جز هزار
 زین همه غوغای که در گلستان
 بر سر تو نیست فغانی چرا؟
 چونکه ز یاران شده ام در کنار
 زینهمه کاینست تماشا بیباغ
 مانده مرا دیده حسرت براه
 هر که ز یاران خود افتد جدا

گل و خار

بیستان از نشاط تو نهالان
 ز دیدار گل و فریاد بلبل
 تعلقهای دل در هر هوائی
 نشاط آمیز عهد کامرانی
 ملال انگیز محنتهای دوران
 همه نا کامیایهای ایام
 بعمر خوشتن اندیشه کردم
 فروغ آفتاب زندگانی
 بدل گفتم بهار و باغ و بستان
 بیای هر کلی خاری نشان داد

مرا عهد شهاب آمد بخاطر
 حکایتها چو خواب آمد بخاطر
 یکا يك بی حجاب آمد بخاطر
 همانند سراب آمد بخاطر
 ز هر سو بی حساب آمد بخاطر
 فزون از کامیاب آمد بخاطر
 حیاتی روی آب آمد بخاطر
 برنگ ماهتاب آمد بخاطر
 چرا اینسان خراب آمد بخاطر
 سوالم را جواب آمد بخاطر

THE ROSE AND THE THORN.

In the garden, at the sight of the joyous, fresh plantlings,
the period of youth came back to my mind.

At the sight of the rose and the wail of the nightingale,
past stories like dreams, came back to my mind.

Passing friendships of the heart in every phase, all of
a sudden unveiled, came back to my mind.

The joyous times of gratified wishes, like a mirage came
back to my mind.

5 All the unpleasant troubles of life, countless, from every
side, came back to my mind.

All the disappointments of life, greater in number than
fulfilled wishes, came back to my mind.

Then I thought about this life of mine, and the picture
of a bubble resting on water came to my mind.

The radiance of the sun of life, like the colour of moonlight,
now appeared (weak) to my mind.

I said to my heart: the spring and the garden and the
orchard, why do they look so desolate to my mind?

10 Then, a thorn was noted at the foot of every rose, and
the answer to my question came to my mind.

یک موی سفید

در همه کیسوی سیاهش پدید
در دل او سخت اثر میکنند
که کند از بیخ و تاباش کند
آورد آن نازه جوان را بچشم
سر بسر من بنهی از چه رو
آمده ای تو ز کجا کیستی؟

نازه جوانی شده موئی سفید
هرچه در آئینه نظرمی کند
که عقب موی سیاهش زند
باز ز بن روید و آید بچشم
نیستی ایدون که ۱ یکی تارمو
وصله همرنگ نه ای چیستی؟

آمده ام از بر آیندگان قاصد تغییر بیابندگان
آمده ام تا تو شوی بسا خیر ز آنچه بیاید پس از اینت بس
باد ز پیری بجوانی کنی و آنچه در این روز توان کنی
آمده ام تا کنی امروز زود آنچه بفردا نتوانی نمود

A SINGLE GREY HAIR.

A young man freshly had a grey hair which was vividly apparent amongst his other dark curls.

The more he looks into the mirror, the more he is hurt at the sight of it.

At times he shoves it behind his black hair, at times he plucks it out of the root.

It again however grows from the root and comes to sight and angers that fresh young man.

“Now art thou not one single stray hair? Why art thou teasing me?” 5

“Thou art not a harmonious coloured-patch; what art thou, from where hast thou come?”

(It replied :) “I have come on behalf of those who are to come; I am the messenger of those who are going to have a change.

“I have come that thou mayest become aware of what is to come over thy head henceforth.

“That thou mayest think of old age whilst thou art in thy youth; that thou mayest think of what thou canst do to-day.

“I have come that thou mayest forthwith do to-day what to-morrow thou wilt not be able to do.” 10

موی زرین

بر چهره فرو ریخته کیسوی چو زور را تا خیره کند دیده ارباب نظر را
تا داغ نهد بر جگر سوختگانش افروخته بر گونه خود آتش تر را

بر گوش دل داشتگان حلقه کند تا از حلقه گیسوی بیبا راسته بر را
 افکنده برون سینه رخشنده چو خورشید تا روشنیش جلوه دهد صورت و سر را
 تا جلوه ببالات دهد آن قد رعنا رفتار جدا گانه دهد زیر و زبر را
 که گوشه چشمی فکند از چپ و از راست تا منتظران باز نگیرند نظر را
 و ز پرتو آن تا بدهد طبع کهر بار در بستن این طرفه غزل داد هنر را

GOLDEN LOCKS.

She has let loose her tresses like a mass of gold on her face, that the eyes of the enlightened may be dazzled thereby.

That she may lay a brand on the hearts of those consumed in her love, she has kindled a fresh fire on her cheeks.

That she may have rings for the ears of the heart-lost ones (i.e. enslave them), she adorned her person, with the rings of her ringlets.

She has displayed her shining bosom like the sun, that its light may bestow splendour on her head and face.

5 To exhibit the beauty of her tall and fascinating stature, she gives an adequately graceful motion to the different parts of her body.

At times she glances from the corner of her eyes to the right and to the left, so that the expectant ones may not again withdraw their eyes from her face,

And that through its auspicious influence my gem-pouring nature may do justice to art in composing this unique ode.

چشم کم نور

شندیم یکی یر ناقص عیار همی شکوه میکرد از روزگار
 که ما را بدوران پیشینیان همه چیز بهتر بود از این زمان

بمهدیکه "خاقان مغفور" بود بمهتاب هم بیشتر نور بود
 یکی گفتش این یاوه کوئی چرا ره عقل و دانش بیوئی چرا
 قر را چه رخ داده ای بی شعور که کمتر بگیرد ز خورشید نور
 مبین نور مهتاب کمتر ز پیش نظر کن بکم سوئی چشم خویش

LESSENING VISION.

I heard that an old man of faulty balance, complained of the times in this fashion :

That during the age of our forefathers everything was better than it is to-day.

In the times of the late lamented Khaqan (Fateh-ali-Shah), the moonlight had more brilliancy than at present.

Someone said to him : Why utterest thou this nonsense ?
 Why not traverse the path of reason and wisdom ?

What has happened to the moon, O fool ! that it should receive less light from the sun ? 5

The moonlight has not been reduced in radiance than before, rather look at the lessening vision of thine own eyes.

اندر زبجوانان

بکوی فقیران گذر بایدت	بحال اسیران نظر بایدت
تو شاخ جوانی ثمر بایدت	درخت کهن می یارد ثمر
تو گوهر فروشی گهر بایدت	ز خر مهره دم میزند مهره خر
تو والا تباری هنر بایدت	هنر عیب باشد بر سفله گان
تو شیرین دهانی شکر بایدت	بکامی که تلخ است حنظل رواست

AN ADVICE TO YOUTHS.

For the condition of the poor captives thou must have consideration ; to the lane of the destitute thou shouldst repair.

An old tree bears no fruit; thou art a young plant, thou must yield good fruit.

A bead-merchant talks of glass-beads; thou art a jewel-merchant, thou must possess gems.

To the low and the mean, accomplishments are unseemly; but thou art of high descent, thou shouldst be accomplished.

5 To one whose mouth is embittered, colocynth is allowable; thou art sweet-mouthed, thou shouldst have sugar (thy words must be well-weighed and sweet).

زشت و زیبا

ما سرخوش و مستیم چه زشت است و چه زیبا	ما باده پرستیم چه زشت است و چه زیبا
ما توبه شکستیم چه زشت است و چه زیبا	ما از خوردن می توبه چه کردند حریفان
ما از همه رستیم چه زشت است و چه زیبا	ما قومی بی دینند و گروهی بی دنیا
ما گوشه نشستیم چه زشت است و چه زیبا	چون بیخردان خود میان پای بدهاند

WHETHER IT BE UGLY OR FINE.

We are the worshippers of wine, what do we care whether it looks ugly or fine? We are merry-headed and tipsy, what if it be ugly or fine?

Though our companions have repented of wine-drinking, we have broken our vows whether it be ugly or fine.

A group goes after religion, another after the world; we have got rid of both, whether it be ugly or fine.

As the ignorant and the unwise have come to the fore (lit. placed their foot in the midst), we have retired to a corner, whether it be ugly or fine.

بازی کودکان

خویشتن را کنند تر که سوار	کودکانرا نگر که در بازی
اسب تازی و مرکب رهوز	ترکه را زیر پای خود بینند

از چپ و راست هر طرف نازند پایشان تا بیفتد از رفتار
جسم ما تر که است و جان کودک که ندارد از این سواری عار

پیغام آشنا

با آشنا بگوئید پیغام آشنا را مهجوری و صبوری از حد گذشت ما را
از محنت جدائی جانها بلب رسیده تا چند بیوفائی اید وستان خدا را
دیدار آشنایان آب حیات بخشد مینوش تا توانی خواهی اگر بقارا
شام فراق یاران بگذشت و در امیدند تا نور صبح صادق روشن کند هوا را
دوران عدل و داد است همت کنید یاران تا استوار سازیم بنیان این بنا را

A FRIENDLY MESSAGE.

Do convey to the loved one a message from the friends, that separation and patience have reached their utmost limit for us.

Through the worry of separation our lives have come up to our lips; O friends, for heaven's sake, how long this faithlessness?

The sight of friends bestows the water of life; drink as long as thou canst, if thou wishest for permanence.

The night of separation from friends has passed and they are in the hope that the light of the true dawn may brighten the atmosphere.

This is the age of justice and fair-dealing, help bravely O friends, that we may lay firm the foundation of this (new) edifice. 5

سر و صدا

این جهان همچو آب و ما کشتی مینماید که او زما گذرد
چون نگو بنگریم می بینیم بود این ما که بی نوا گذرد
اگر این است پس روا نبود که چنین بی سرو صدا گذرد

WITHOUT A MURMUR.

This world is like a sheet of water and we like a ship, it appears, as if the waters are passing away from us.

But when we look well, we find, that it is we that are helplessly passing away.

If this be so, then, it be not meet, that we should pass away without a single murmur !

صبح

باز شد دیدگان من از خواب

به به از آفتاب عالم تاب

✱ ✱ ✱

از افق صبحدم سپیده دمید آسمان همچو تهره گشت سفید
با شکوه و جلال و جاه رسید پادشاه ستارگان خورشید

باز شد دیدهگان من از خواب

به به از آفتاب عالم تاب

✱ ✱ ✱

شب تاریک رفت و آمد روز و چه روزی چو بخت من فیروز
شاه استارگان نمود بروز از افق سر برون نکرده هنوز

باز شد دیدگان من از خواب

به به از آفتاب عالم تاب

✱ ✱ ✱

یک طرف ناله خروس سحر بانگ الله اکبر از یک سر
از صدای نوازش مادر وز سخنهای دلپذیر پدر

باز شد دیدگان من از خواب

به به از آفتاب عالم تاب

THE MORN.

My eyes opened, awakened from sleep,
Bravo for the sun shining over the world.

* * *

On the horizon the dawn ushered the morn, and the sky
became white like shining silver.

In full majesty, pomp and dignity, appeared the king of the
starry realms—the sun.

My eyes opened, awakened from sleep, 1
Bravo for the sun shining over the world.

* * *

The dark night departed and the day dawned; and what a
day, auspicious as my own good fortune!

The king of the stars was rising from the horizon, though
it had not yet fully brought its head out.

My eyes opened, awakened from sleep, 2
Bravo for the sun shining over the world.

* * *

From one side, the crowing of the morning cock was heard,
from another, the cry of "God is Great,"

With the caressing voice of the mother, and the sweet and
fond words of the father

My eyes opened, awakened from sleep, 3
Bravo for the sun shining over the world.

شب

وقت خوابست و استراحت باز

شب ما کوتاه است و قصه دراز

* * *

عصر باز آمدیم از مکتب بنمودیم گردش تاشب

شام خوردیم با نشاط و طرب تا شود جسم ما می ز تعب

وقت خوابست و استراحت باز

شب ما کوتاه است و قصه دراز

* * *

چونکه خورشید شد ز ما پنهان گشت تاریک نیمه‌ای ز جهات
یافت تکلیف‌های شب پایاب بادل شاد و خرم و خندان

۲ وقت خوابست و استراحت باز
شب ما کوتاه است و قصه دراز

* * *

ای عزیزان برادر و خواهر وقت آن شد رویم در پستر
قصه بگوید برای ما مادر حرز جانها شود دعای پدر

۳ وقت خوابست و استراحت باز
شب ما کوتاه است و قصه دراز

THE NIGHT.

It is time, once again for sleep and rest ;
The night is short, and our story is long.

* * *

In the evening we returned from school ; we had a walk
till the fall of night.

We had our dinner with joy and delight, so that our bodies
may shake of its fatigue.

1 It is time, once again for sleep and rest ;
The night is short, and our story is long.

* * *

When the sun hid itself from us and half the world became
dark,

When the duties of the night were terminated with a joyous
heart, happy and laughing,

2 It is time, once again for sleep and rest ;
The night is short, and our story is long.

* * *

O dear brothers and sisters, it is now time to retire to bed,
Our mother will tell us some tales, our father's prayers will
act as a charm protecting our lives ;

3 It is time, once again for sleep and rest ;
The night is short, and our story is long.

یعنی چه

صنما چهره بر افروخته ای یعنی چه دل ما را ز غمت سوخته ای یعنی چه؟
 صدرهت دست نیاز است بدامان و تو خود جامه ناز بتن دوخته ای یعنی چه؟
 از همه دیدن و آئین نکویان جهان رسم عاشقکشی آموخته ای یعنی چه؟
 طره غالیه سا ریخته بر گونه سرخ آتش فتنه بر افروخته ای یعنی چه؟
 در همه شهر خریدار تو یک تن چومن است تو مرا بر همه بفروخته ای یعنی چه؟

WHAT DOST THOU MEAN BY IT?

O darling, thou hast lit up thy face ; what dost thou mean by it ? Thou hast consumed our heart with the pain of thy love ; what dost thou mean by it ?

From a hundred sides the hands of supplication are extended to thy skirt, and thou hast put on thy body, the cloak of coquetry ; what dost thou mean by it ?

From all the good religions of the world, thou hast learnt the mode and creed of killing lovers ! What dost thou mean by it ?

Thou hast dropped thy fragrant curls on thy rosy cheeks ; thou hast kindled thus the fire of mischief ; what dost thou mean by it ?

In the whole city there is one person ready to buy thee up and that is I ; but of us all, thou sellest me off !
 What dost thou mean by it ?

شتر مرغ

دری گزان بدر آید حریف شعبده باز همان در است که آید شفیق بنده نواز
 یکی بعشق و صبوری یکی بحسن و دلالت تفاوتی است که باشد میان راز و نیاز
 سخن ز لب چو در آید که میتواند گفت؟ که این حقیقت محض است یا که صرف مجاز
 ز يك نهاد دو فرزند در وجود آیند یکی نشیب گزینند یکی رود بفرزاد

- یکی مجوزه دانشوران شود همدم یکی بخلقه غارتگران شود همراز
 یکی به بسته کمر بهر خدمت از دل و جان برانی ارز درمی از دگر در آید باز
 یکی ستمگر غدار و گریک آذمخوار خطا شعار و خطا پرور و خطا پرداز
 نموده بو قلمون وار رنگهای شکفت گرفته همچو شتر مرغ داستان دراز
 تو بار مینبری مرغ کی ببردی بار تو باز مینبری کی شتر کند پرواز
 زمانه بو قلمون پرور است و باهر کس که نیست همچو شتر مرغ میندارد ساز

THE CAMEL-BIRD (OSTRICH).

The door through which comes the tricky rival, is the very door through which the bounteous friend comes too.

The difference between the one who has love and patience and the other who has beauty and coquetry, is the same as exists between beneficence and supplication.

When words spring from the lips, who can ever say whether they are the essence of truth or a pure fantasy?

From the same family and descent two children come into existence, one chooses the nadir the other goes up the zenith.

- 5 One becomes an associate in the society of the wise, another becomes the confidante of a coterie of robbers.

One girts his loins for every service with all his life and soul, and even if thou wert to drive him away from one door he would come through another.

Another a cruel cheat, a wolf preying on mankind, one habitually revelling and gloating in mistake, a nourisher of the wrong,

Like a chameleon he adopts different wonderful colours, like the ostrich (camel-bird) he argues a lot:—

“Why dost thou not carry a load?”—“A bird never does this work!” “Then why dost thou not fly?”—“A camel never takes to wings!”

- 10 But the world cherishes such double-dealers, and never tolerates anybody who is not a camel-bird!

حسن عمل

وانگاه چگونه طرف بر بست؟	یکتن بجهان چگونه آمد؟
برسند که بر کجای پیوست؟	گویند که از کجا جدا شد؟
کونیت بروزگار یسا هست	آنها که ندیده ایم بگذار
روز دگر او بخاک بنشست	یکروز ز خاک تیره بر خاست
نکشوده هنوز دیده بر پست	کورانه در این جهان بیامد
پیوسته نکشته رشته بگست	میخو است که رشته ای ببندد
کانرا نتوان شمردنش پست	یک نکته در این میانه عالیت

کز نیک و بد زمانه بر جای
زین آمد و شد از او چه مانده است؟

THE BEAUTY OF ACTION.

How does a person come into the world? And then what is the end and result?

They talk about the place we have separated from; they inquire where we shall link ourselves hereafter.

What we have not seen and experienced, let go; whether it exists in the world or not.

One day from the dark dust something rears up, the next day it is set at rest under dust.

Like a blind thing a person enters the world, before he opens his eyes, they are closed. 5

He wishes to bind a cord of attachment, but before the knot is bound the cord is snapped.

One point amongst all these stands out high and clear, which cannot be considered negligible:

Of good and evil of the world what has been left behind by his advent and departure!

كلوخ انداز

- چه غم دل را اگر از غصه تنگ است؟ که در ساغر می عناب رنگ است
 غم کردون چه میسازد بدانکس؟ که در بزمش حریف شوخ و شنک است
 ز دل از دست رفتن باک نبود آگر زلف دلاویزی بچنک است
 دم عشرت غنیمت دان و خوش باش که دور زندگانی بی در شک است
 بیای عشق ره بیبای و بشتاب که در این ره خرد را پای لنگ است
 تو با هر کس نکو باش و میندیش که با ما کی بصلح و کی بچنک است
 و گر با چرخ کردون در ستیزی کلوخ انداز را پاداش سنک است

THE BRICK-BAT THROWER.

What cares the heart if it is straitened through grief,
 for in the bowl the red-coloured wine is there ?

How can the woes of the world affect the person, in whose
 banquet the sprightly and vivacious friend is there ?

One is not afraid to loose one's heart from one's hands,
 if the ringlets, to hang the hearts on, are within one's
 grasp.

Avail thyself of the moment of joy and be happy, for the
 duration of life tarries not.

- 5 With the feet of love traverse this path and hasten, for, on
 this path wisdom goes with a lame foot.

Be thou good to every one and care not to think who are
 at peace with us or who are at war.

Shouldst thou quarrel with the revolving sky, (remember)
 the reward of a brick-bat thrower is a stone in return.

عشق و حسن

- از گریبان ماه تا بانش نگر ماه تابان از کـیبانش نگر
 غمزه های چشم قذانش بین طعنه های تیر مرگانش نگر
 خنده های روح بخش لعل لب لعل مر جان در دندانش نگر

گوهر-ای عاج پستانش نگر	در خم چو کاف کیسوی سیاه	
در دل شب مهر رخشانش نگر	روی همچون مهر و شام تار زلف	
فکنه زلف پریشانش نگر	تا که هر جمعیتی بر هم زند	
بندگاف در بند فرمانش نگر	مستی حسن و غرور دلبریش	
بیوفا بیهای دورانش نگر	با همه حسن و جمال و عزت و جاه	
دستها کوتاه ز دامانش نگر	عاشقان خسته دل از هر طرف	
دیده باز رقیبانش نگر	ناله زار اسیرانش شنو	۱۰
این نبرد سخت و بر هانش نگر	جنگ عشق و حسن و میدان جفا	
اینجهان پست و پایانش نگر	جمله را در خاک آخر ناپدید	

LOVE AND BEAUTY.

Gaze at the shining moon rising from the collar of her dress! O behold, rising from her collar the shining moon!

Look at the amorous glances of her mischievous eyes! O behold the darting arrows of her eyelashes!

And lo! the soul-refreshing laughter of those ruby lips, the red corals with pearl-like teeth within!

And behold resting within the curve of the bat of her ringlets the ivory orbs of a white bust!

With a face like the sun and the tresses dark as night, O 5
behold the sun shining in the heart of the night!

Look at the mischief raised by her ringlets dishevelled with the object of making distracted all people!

Intoxicated with beauty and proud of the power of fascination (as she is), look at the slaves that are ready to carry out their orders.

With all these beauty and grace and rank and position, look at the faithlessness of her life!

Lovers with wounded hearts on all sides have hands too short to touch her skirt, (have no approach to her).

Hear the wails of those captivated by her, look at the 10
wakeful open eyes of her friends!

The strife of love and beauty in the field of cruelty—look at the evidence left of this heart's struggle :

All have been consigned to the dust in the end by this mean earth ; O behold the end of it all !

ماه دو هفته

خوشا بحال تو امشب در آسمان جلال	ز روی رشك بماه دو هفته گفتم دوش
نبارك الله از این جاه و عزت و اقبال	زمین ز نور تو روشن فلک ز روی تو خوش
تو میخرامی و استارگانت در دنبال	تو میدرخشی و نظارگانت رو باروی
ضعیف بیکر و لاغر بگاه استهلال	دو هفته پیش ترا دیده ام کنار افق
• در این دو هفته رساندی تو خود بحد کمال	در این دو هفته فزودی بخوبیشتن همه شب
کنونکه عارضت از نور گشته مالا مال	کنونکه بیدرت از نقص گشته است نهی
برخ گرفته چرائی دگر تو کرد ملال؟	بدل نهاده چرائی تو داغ غم امشب؟
که يك شب از برساند مرا باوج کمال،	جواب داد غم دل بود ز جور فلک
نه بدر دیگر یابی با آسمان نه هلال	پیاپی بکدازد بسی شب او چندانک

THE FULL MOON.

To the full moon out of envy I said last night: " Happy thou art to-night in this glorious sky !

" The earth is illumined by thy light, the world is happy to look at thee ; may God be praised for this rank and glory and good fortune.

" Thou shinest and thy spectators gaze at thee face to face ; thou movest and the stars follow in thy wake.

" Two weeks before I had seen thee at the edge of the horizon, weak-bodied and thin, at the time of thy crescent.

5 " In these two weeks every night thou hast grown and increased ; in these two weeks thou hast brought thyself to the pitch of perfection.

" Now when thy shape has been made void of all imperfections, now when thy face is full to the brim with radiance,

“ Why hast thou to-night the brand of grief on thy heart?
Why has thy face a look of sadness now ? ”

It replied : “ My heart is aggrieved by the cruelty of the sky,
that if for one night it brings me up to the pitch of
perfection,

“ It repeatedly melts me down for thirty nights so that thou
canst not find the full moon or the crescent in the sky
(all this while). ”

روح نوین

آنانکه شدند و جا نما بسیر دند روح سخنان خویش با خود بردند
باروح نوین سخن سرا باش و مخور پس مانده آنچه دیگرانش خوردند

THE NEW LIFE.

Those who have passed away and left their place to us, have
carried away with them the soul of their speech and
words.

Breathing a new life, sing fresh in thine own way and enjoy
not the remnants of a meal that others have eaten.

کعبه و دیر

سالک سوی مقصدش نداند در سیر کاشانه کس است یا لانه طیر
راهب ز در مسجد آید بکنشت حاجی سوی کعبه میرود از ره دیر

THE KAABA AND THE TEMPLE.

The traveller knows not his destination in all his travels.
He knows not whether it is the nest of the vulture or of
some other bird.

The monk goes to the church by the door of the mosque,
The Haji goes to Kaaba by the way of the fire-temple.

چه آورده‌ای؟

ز اینجا سالت فزون گشت عمر
 ز دنیا چه بنهاده ای در میان؟
 چه مظلوم را بوده ای دستگیر؟
 چه غم‌دیده را و اره‌انده زغم؟
 چه خاطر ز خود کرده‌ای شادمان؟
 پدر بوده بر کدامین یتیم؟
 بدفتر چه نقش و نگاریت هست؟
 کدامین رقم را ز کلک و بنان؟
 چه کردی که چون رخت بر تافتی
 بس از عذر تقصیر زبید ترا

بگو تا چه آورده‌ای در شمار؟
 ز عقیبی چه افکنده در کنار؟
 بر آورده‌ای از چه ظالم دمار؟
 چه بیکار را بر سپرده بکار؟
 ز دوش چه دل بر گرفتی تو بار؟
 چه رنجور را کشته‌ای پرستار؟
 که ماند ز تو در جهان یادگار.
 زدی؛ نازید از تو در روزگار.
 ترا نام ماند همنی پاسباندار؟
 بفضل خدا باشی امیدوار

برد و باخت

یکی آمد از در دل از دست برد
 در این آمد و رفت در نرد عشق

یکی رفت از خویش و خاطر سپرد
 ندانم که خود باخت یا خود که برد

باز امید

از وزیران ترك «عاصم» راد
 آن شنیدم که در جوانی خویش
 روز آسایشی بفصل بهار
 صید مرغابیش هوس میبود
 دشت مرداب دور و راه دراز
 ناگهان ابر و باد و طوفان شد
 خادمش گفت باز گشتن به
 مرد بسا عزم زاندرکی تشویش
 باد و باران کجا و گرم و سرد
 در دل رعد و برق و بارش و باد

مرد نیكو خصال پاك نهاد
 بسو داو مستشار در «اطربش»
 از «وین» شد برون بعزم شکار
 مشکل این صید دسترس میبود
 همه بیج و خم و نشیب و فراز
 همه ره سیل جوی باران شد
 هم از این صید در گذشتن به
 برتابد عنان ز مقصد خویش
 در بر عزم جزم همت مرد
 سر خود را بکوش اسب نهاد

مرد و مرکب بیبج و ناب کشید
 تن صیّاد از تعب در ناب
 شاهبازی خدنگ بال و پر
 دل او بهر تیر گشته کباب
 روز کاربست دارد این عادت
 نزند تیر بر شکار دگر
 باز را در کف هوا سپرد
 نه که مرغی حرام بی پرو بال
 بی تماشای ز برق و جنبش تیر
 تا که صیّاد ترك عادت کرد
 لاشه باز روی خاک افتاد
 زیر چنگال او سیاهی دید
 زیر چنگال باز دارد زیست!
 میزند دل باضطراب تمام
 سار بنمود در هوا پرواز
 شده در جسم باز در همریز
 نیست جز قدرت خدای عظیم
 تا کشد باز و وارهاوند سار
 باز امید و باز هم امید

هی بمرکب زد و رکاب کشید
 ساعتی راه مانده تا مرداب
 تا که از دور آمدش بنظر
 سوی صیّاد آید او بشتاب
 لیک صیّاد راد بسا همت
 جز بصیدی که باشدش بنظر
 خواست بیند ندیده و گذرد
 کند از تیر خویش صید حلال
 باز نزدیک شد بمرد دلیر
 چند پیش اجل اقامت کرد
 دست بر ماشه تفنگ نهاد
 خم شد از اسب و بال او بکشید
 حیرت افزود کین سیاهی چیست؟
 هید ساری بود فتاده بدام
 کرد صیّاد باز چنگل باز
 عجایب بیشتر ز صد ارزیز
 مگر آنجا که سار بوده مقیم
 که رساند ز راه دور سوار
 توان شد ز لطف حق نومید

مسلک صاحب نظر

میروی چون نکنی در عقب خویش نگاه
 کهر بائی بکشد جانب خود گر پرگاه
 بی پناهی چه شود گر تو بگیری بیناه
 شرط انصاف نباشد بر مرد آگاه
 این بود مسلک صاحب نظر مردم خواه

رحم و انصاف در آئین تو گرنیست گناه
 دل رود در عقب روی نکو نیست عجب
 دستگیری ز فقیران چه نوابیست بزرگ
 غم خود خوردن و غافل ز غم غیر شدن
 همه از بهر یک و یک بود از بهر همه

یحی واعظ

میرزا یحیی واعظ کیوانی قزوینی فرزند ملا ابوالقاسم واعظ روزنامه نویس در "قزوین" مدیریت مدرسه ملی فرهنگ را نیز دارا بود در مهر ماه ۱۳۰۴ شمسی در طهران به تیر شخص مجبولی کشته شد.

YAHIYA VA'EZ.

Mirza Yahiya Va'ez Kaivani of Qazvin, a journalist. Died at Teheran in 1304 Shamsi.

مدنیت

مدرسه مکرو حیل باز شد	طرح مدنیت آغاز شد
کوبه بشر هر قدم اقبال شد	بود معلم ز نخست احتیاج
رزل ودنی طمع و فسونساز شد	جامعه در تربیت احتیاج
کاین همه آواز از او ساز شد	باد ز حق لعنت بر احتیاج
بنده حرص و طمع و آرز شد	آری انسان ز بی احتیاج
در پی رفعتش به تک و تاز شد	حاجت خود را چو بفهمید زود
سربکف آورده و جانباز شد	از بی دفع ضرر و جلب نفع
چنگل او تیز چو شهباز شد	تا بدرد لاشه مرغ ضعیف
جسته از این دام به پرواز شد	کی شود انسان را بینم چو مرغ
باقته شد از اثر احتیاج!	کاین همه آشوب و عناد و لجاج

واعظ

آزاد ز قید ناکسانی واعظ	وارسته ز مردم زمانی واعظ
کاندر شمر کارگران واعظ	از مفتخوران کناره کن نادانی

تمدن!

عیان شد عاقبت کین بی حسابیهای در امکان
 ندارد منشائی جز کسب دست زاده انسان
 بر اسلاف گر بودی معما بعد از این گردد
 بر اخلاف ظاهر آنچه اندر پرده بد پنهان
 عیان گردد که این بی اعتدالیها چو یک بندی
 بشر با دست خود بر پای خود بسته است در کیهان
 نگفتش هیچکس کا ماده کن از بهر خود ذلت
 نگفتندش مهیا کن بدست خویشتن خذلان
 باین پست و بلندیهای نا هموار در گیتی
 دل دانا شود خون و بدامن ریز از مژگان
 یکی را از گلو بیرون بر آید لقمه سیری
 یکی از بهر یک نان جوین مانده است سرگردان
 شده تاریک از ظلم و تعدی صفحه عالم
 تو پنداری شده نور تمدن در جهان تابان!
 تمدن گر بود این لعنت حق بر تمدن کن
 که کرد اولاد انسان را دچار درد بیدرمان
 ز حال انفرادی چون بجرگ اجتماع آمد
 برای خود بدست خود مهیا کرد این خسران
 ز جمعیت پدید آمد حدیث آکل و ما کول
 قوی مشغول خوردن شد ز خوان قسمت اخوان
 قوی جنبید از جاتا که سهم غیر بر باید
 طبیعت هم زسؤ اتفاقت گشت پشتیبان
 نخستین فکر او آنشد که در هر ظلم فحشائی
 ز قانونهای معمول خود آرد جمله برهان

یکی گوید که من باید شوم بر دیگران سرور
چرا کز دوده اشراقم و از نطفه شاهان
یکی گوید شون مالکیت کرده ما ذونم
یکی گوید که اجدادم تصرف داشتند اینسان
یکی قدس ربائی را رسانده یایه تا جائی
که بر شاگردیش دارد مباحثی ز جان شیطان
خطای اجتماعی را نهادند اسم قانونی
بهر عصری بیغزو دندیک سطری بر این عنوان
قوانین نیست غیر از زاده افکار انسانی
که شده هر جمله اش خون دو ضد مظلوم را تاوان
که کرده جز بشر تدوین فصل و باب این دفتر؟
چه نفعی از وجودش غیر تحریک ز بر دستان؟
شده است این بی حسا بیها همه در سایه قانون
ز قانون شد قوی اقوا و خوردی خون خلق آسان
همان قانون نفوذ سلطه کرد ایجاد در عالم
همان قانون شدی شمشیر دست حاکم و سلطان
ز قانون غالب و مغلوب در دنیا پدید آمد
ز قانون خانه مظلوم شد از بیخ و بن ویران
ز قانون زاهد سالوس بار دوش مردم شد
ز قانون شیخ هر ساعت بیک لونی است از الوان
بدست صاحب قدرت بود مظلوم چون کوئی
که با او میکند بازی و بر مغزش زند چوگان
بلی عاجز اسیر دست قادر هست و خواهد بود
عجب بهر نجات خویش کو بد مشت بر ستان

دلی خوش کرده با يك مشتی از الفاظ بی معنی
 که دوران دور رنج و محنتم را آورد پایان
 ز بس باشد نظر کوتاه با وهمی شود دلخوش
 نماید فیل طبعش یاد آزادی "هندستان"
 کمان دارد طبیعت کرده با او میل یکرنگی
 و یا مسند پرستان را شده با او سراحسان!
 کمان کرده باین افسانه ها ظالم شود ساکت
 و یا خوی تجاوز را توان بگرفت از آنان!

GLOSSARY

OF

MODERN PHRASES AND IMPORTANT WORDS

Page.	Persian.	English.
41	برسه زدن	To wander aimlessly.
42	طفل دبستان	Inexperienced, like a child that has just joined school.
43	نماز نافله	Supererogatory prayers.
44	دست شکسته وبال کردن است	A broken arm is a calamity for the neck, as the neck, has to endure the burden of the arm in the sling.
45	ساختن	To put up with.
46	دست و پا کردن	To strive; to make efforts.
”	وق وق	The barking of the dog.
47	آب را گل کرده ماهی گرفت	To fish in troubled waters.
49	درد	Zeal; regard.
51	خدا را	For God's sake.
52	غبرا	Earth.
53	سلب	Clothing.
”	شمال	North wind.
”	مشکو	Ladies' apartments in a palace.
”	چغانه	A note in music.
56	هم نفس	Fellow-comrade.
”	خیابان	Street.
60	شیرازه	The binding (of a book).
”	خاک بسر ریختن	To bemoan one's misfortune.
61	شکستن دنده	To suffer.
64	فرون	A French word; battle-front.
65	غرامت	Reparations; War indemnity.
”	هوا پیما	Aeroplane.
”	جهاز	A ship.
66	طیاره	Aeroplane.
70	شکراب	A slight quarrel between friends.

Page.	Persian.	English.
70	روی نما	A present made by the bridegroom to the bride when she unveils herself for the first time.
74	کیسه سیاه	A sarcastic reference to the Pardah.
77	هوا نورد	An aviator.
79	بنا کردن	To disable ; (here) to ruin.
81	قلم کردن	To lop ; cut.
85	بخته شدن	To be mature and experienced.
86	بشت یازدن	To spurn ; to take no notice of.
87	سر لوحه	Headline.
90	پریر شدن گل	The shedding of the petals of a flower.
92	حساب و کتاب	The rendering of account on the Day of Judgment.
„	فلسفه بافی	Indulging in vain philosophical disquisitions.
92B	افتادن از کار	To become useless.
„	بسرودیدن	To go with perfect willingness.
92E	دو روئی	Hypocrisy.
92P	افکندن جنین	Miscarriage.
„	ریشه کن شدن	To uproot.
„	سرپرست	Guardian.
95	بر سرخواستن	To marry again in spite of a living wife.
97	پرتو افکن	Searchlight.
98	سد	Barrier.
103	از یا در آوردن	To make one trip and fall.
106	سروکار	Dealing ; concern.
107	بی سروپا	The mean and low.
114	دامن زدن بآتش	To fan the fire ; to inflame.
122	برچیدن بساط	To wind up a business
127	نظر بازی	Ogling.
129	دست گل روی آب دادن	To play an underhand trick.
„	چشم دوختن	To gaze intently.
130	دل بدریا زدن	To launch forth into a venture.

Page.	Persian.	English.
130	دست از جان شستن	To despair of life.
„	دست و بازدن	To struggle in the water.
133	آخدا	Abridged form of آقا خدا Mr. God (humorous).
138	رخت بستن	To prepare for departure.
140	حوله	Towel.
142	کارگر	Effective.
„	يك دل نه بصد دل	With all one's heart ; deeply.
144	گل و گوش	The nape of the neck and ears.
„	چشم بد دور	May the evil eye be averted !
146	جفت زدن	To jump with both the feet together.
„	جا گرم کردن دردل	To have a warm place in the heart ; to love.
„	سرخوردن	To slip.
154	جر زدن	To be a defaulter in gambling.
„	سر به بی نهادن	To pursue.
„	خیس	Moistened ; wet ; soaked in water.
„	اطو	Iron for smoothing out linen.
„	کیس	Crumpled.
„	ورجه	Colloquial for برج jump up.
„	بشکن بزن	To snap one's fingers.
„	قلقلک	Tickling.
„	نشکان	Pinching.
156	تلنگر	To tap with fingers.
„	باز شدن مـشت	Secret becoming divulged.
„	فرق	Preserve.
158	زاغ بیامش نه نشسته	To have no news of a thing.
„	آرنج	Elbow.
160	قلم	Painting.
162	ترسو	Coward.
„	خونسرد	Apathetic ; unfeeling.
„	قلعه بیگی	Military police.
„	حاکم شرعی	The judge of the ecclesiastical court.

Page.	Persian.	English.
162	حد زدن	To inflict the punishment prescribed by the Quran.
164	کلاه برداری	To cheat ; deceive.
166	نوبر	The first fruits of the season.
„	تخته زدن	To play backgammon or chess.
„	یا بگل رفتن	To be in trouble.
„	ورجلا	To run away.
„	سرگرم شدن	To be engaged in work.
168	رانده وو	Rendezvous (French).
170	پاچین	Skirt; lower dress of a woman.
„	بادزن	Fan.
„	مالامال	Overflowing.
„	چاشنی	That which gives flavour to a dish.
172	سر بس نهادن	To make fun of.
„	براه افتادن	To set out.
„	کانوا	Canvas (French).
„	رو سفیدی	Honour ; reputation.
174	ول کردن	To leave.
„	هم قد	Of the same age.
„	کو بردن	To excel.
176	جنس دویا	Man.
„	عطسه	Sneezing.
„	صره	Cough.
„	یا گرفتن	The capability of a child to stand.
„	جان کشیدن	To labour hard.
178B	آب و رنگ صورت	Lustre ; comeliness.
178c	کار در پرده	Secret work.
„	تبع جوهر دار	The sheen of a sharp sword.
178g	گرفتن قمر	Eclipse of the moon.
184	بادیا	Fleet.
189	آب از آسیا افتادن	The matter has ended.
195	رنگ	Stratagem.
„	تنک آمدن	To be tired to death.
202	تنک	Thin ; slender.

Page.	Persian.	English.
207	تپا	To kick.
”	تفت سر بالا	The disgrace re-acting on an evil-doer.
208	طرح کردن	To lay the foundation of a thing.
211	آستر	Lining.
225	یافشاری	Firmness ; steadfastness.
233	چشم پوشیدن	To connive at.
275	کره در کار افکندن	To put obstacles in the way of some one.
279	پیش رس	The first fruits of the season.
293	کار گاه	A weaver's framework and instruments.
307	طاق نصرت	The triumphal arc.
308	جولاهه	A spider.
”	خرکوف	An owl.
309	تن زدن	To shirk one's duty.
”	سر نافتن	To disobey.
313	چه بیاید بسرم	What miseries will befall me.
314	تار و مار	Gloomy and ruinous.
315	سرافکننده	Abashed.
”	هم خدا هم خرما	To eat the cake and keep it.
”	زمزم اوسنا	The chanting of the Avesta.
316	تلك خوردن و نكردان شكستن	To be ungrateful to one's benefactor.
325	قیل و قال	Noisy discussion.
328	تر دماغ	To regale ; refresh the mind.
”	سرد دماغ	To be in the mood : to be in one's elements.
329	خوش آمد گفتن	To flatter.
”	بیخود	Aimlessly.
330	خدا نکرده	God forbid !
333	سنگ تمام به میزان نهادن	To do full justice to.
”	وعدۀ خام	A pledge not possible of fulfilment.
334	سنگ پیش بانهادن	To put a spoke in the wheel.
”	خام بودن	To be raw and inexperienced.

Page.	Persian.	English.
334	دست از سر برداشتن	To leave one undisturbed.
"	دل دردل نبودن	To be upset, unnerved.
"	بکاري مگرفت	Regard one as useless.
340	هايهو	Clamour.
"	دست دادن	To make an alliance.
345	کار از کارگذشتن	To be past remedy.
349	پشت هم اندازی	Meaningless repetition.
350	سربار	Additional burden.
353	نور بصر	The light of the eyes (used by parents for their children).
354	از نظر افکندن	To discard.
356	برده دریدن	To divulge one's secrets.
366	شب زنده دار	A keeper of vigils.
375	گل سرسبد	The best of the lot.
376	پشت سر انداختن	To neglect.
380	گره گشائی	Solution of a difficulty.
384	دست بردار بودن	To relinquish.
385	چار سوق	Market square.
386	بدشیر	Ill-bred ; vicious.
390	تمیز	Clean.
392	وجدان گشی	To smother one's conscience.
394	رنگ ثابت	Fast colour.
"	بار بر بستن	To feather one's nest.
396	فکر یوسیده	Antiquated, hackneyed ideas.
398	بازگوش	Frolicsome ; impish.
"	بی پدر و مادر	Of obscure origin.
400	لب سوزشیدن آتش	To suffer harm.
408	برادر کشکی	Blood-feud.
415	گران جان	Sullen.
"	رجزخوانی	Singing in one's praise.
416	سریابانی	One sick of city-life and inclined to solitude.
"	دل دریائی	A dare-devil heart.
421	دریای	For the sake of.

Page.	Persian.	English.
424	مریزاد	May no harm befall you !
”	وصله ناچور	Misfit.
426	سربى كلاه ماندن	To be duped.
432	سرسبز	Thriving ; prosperous.
435	چراغان	Illuminations.
438	سفید آب	A kind of powder.
”	چشم انداز	View ; prospect.
440	لا بلا	Chinks and crevices.
”	كېكم خروس ميخواند	To be in a joyous or admiring mood (a very peculiar usage of the phrase).
”	موشگاف	Over-punctilious.
”	حباب چراغ	A lamp-shade.
442	سراغ	Trace ; whereabouts.
”	چادر ناز	A woman's head-dress used in the house.
”	ايوانى	O, alas !
444	ماج	A kiss.
”	پارو	That fellow.
448	شنگول	Beautiful ; lovely ; joyous.
”	مقبول	Originally agreeable, now, beautiful.
”	دست من بند است	My hands are occupied.
”	يگر	Uneasy and perturbed mind.
452	لند لند	To mutter and grumble.
456	عمر خود را بشاداد	He breathed his last.
”	خواستگار	A suitor.
458	بو بردن	To get a scent of something.
”	چكر كوشه	A pet child.
460	جان بدر بردن	To escape with one's life.
478	پيش آهنگ	Pioneer ; leader.
”	بدر در آوردن	(An abusive term) To disgrace oneself and one's forefathers.
542	توده	Nation.
”	روضه خوان	Chanters of passion plays, and religious songs.
545	جامه	Nation.

Page.	Persian.	English.
555	بچشم قرص خورشید	With all my heart. Orb of the sun.
550	قرص نان (قرص گنه گنه)	Round loaf. (Quinine tablet).
568	بست	A sanctuary.
572	دندانه	Indentation, teeth of a wheel, notches of a key, levers of a lock.
”	جان کشدن	To struggle hard, to be in agonies.
574	سرایدار	The man left in charge of a house.
581	خانخانای	The regime of independent tribal chiefs.
582	عوام	Illiterate.
583	پتک	Hammer.
”	لته	Vegetable bed. یا لیز یا جالیز
”	لات	A penniless fellow.
584	قالب صابون	A cake of soap.
585	یتباره	(A term of abuse) A shameless woman.
”	نوک	Bill, beak.
”	بوز	The snout of a quadruped.
”	نوک ویوز	Ugly face.
”	چارقد	A head-cover of ladies; lit. four-fold.
”	لش	Carcase; also a reckless lazy fellow.
”	لوند	A coquette.
”	طفل زبان بسته	A helpless child.
”	جلب	Counterfeit coin, hence a dissembler.
”	سجل	Identification card.
590	نون کور (نان کور)	A niggardly fellow.
607	موقع	Chance; opportunity.
616	هم مسلک	Of the same school of thought.
617	افق	Lit. horizon; view-point.
638	رنگ و رو کردن	To decorate outwardly.
672	سر بسر نهادن	To tease jokingly.
”	وصله هم رنگ	A piece of cloth that matches; hence, an agreeable companion.

موسوم به زهره و منوچهر جلو گیری کرد. بعلاوه صدها اشعار از شعرای معاصر در وطن پرستی حاضر است که برای خوانندگان لذت مخصوصی دارد که در شعرای سابق جز در شاهنامه فردوسی در هیچ جا نظیر آن وجود ندارد و با این همه در موضوع های دیگر برای وصف طبیعت و محبت و عاطفه و خدمت و نوع پرستی که موضوعهای تازه شعرای جدید است این عصر و عصرهای سابق را با خط روشنی از یکدیگر جدا میسازد.

صنایع غیر طبیعی شعر که برای قرون متبادی در ایران معمول بود در این عصر وطن پرستی آزادی و به يك سبك آزاد، شرین و ساده و طبیعی تبدیل یافته نثر هم دارای حالت طبیعی متانت مخصوصی شده است جمیع این قضایا که با وضعیات کنونی توأم پیش میرود شخص را جرئت میدهد که پیش بینی کند که ایران بسرعت در عصر جدیدی داخل میشود عصری که دارای ارزش و توسعه فوق العاده ادبیات خواهد بود. با این کلام من مقدمه خود را خاتمه داده و کتاب خود را در تحت نظر خوانندگان قرار میدهم؛

و اما اینکه کدامین از شعرائی که در این کتاب از ایشان نام و آثاری باقی میماند بمقام عالی معروفیت نائل گردیده اند یا نائل خواهند شد و آیا کدام اسم آنها در گوشه نسیان خواهد ماند؛ بحث راجع به این موضوع با ما نبوده و قطعاً آیندگان راجع بآن قضاوت خواهند نمود.

اول شهریور ۱۳۱۳

دینشاه ایرانی سلیسیتز

تجدید ادبیات ایران

در آخرین جلد تاریخ ادبیات ایران پرفسور برون در ص ۲۲۳ راجع باشعار جدید ایران شرحی مرقوم داشته و آثار قابل توجه خوب و ملی این دوره را ضبط نموده است و از اسامی شعرای معروف مانند عارف دهخدا و اشرف و بهار نام برده است که خوشبختانه نام آنها سبب زیب صفحات این نامه نیز میباشد گرچه در آثار اغلب شعرای جدید علائمی از سبک اساتید و قدما دیده میشود ولی چنانکه می بینیم در عین حال موضوعهای بکر را که نتیجه افکار جدید امروزیست بسبک و طرز اساتید قدیم بیان نموده و ظاهر میسازد. مانند اشعار ملی ادیب پیشاوری و اشعاری که عارف در موقع ورود نگارنده به طهران سروده بود و به بنده رسیده، در صفحه این کتاب مندرج است و قصیده دماوند ملك الشعرای بهار، پیام کوه ادیب السلطنه، امشاسپندان پورداد، بیچارگان فلسفه، جنک آینده اخگر، رباییه نظام وفا، حقیقت ونوق الدوله، بهار وحید دستگردی.

همینطور مانند ادیب نیشاپوری و از شعرای جدید مانند گلشن ایران پور در اصفهان اشعار و موضوع اشعار خود را بطرز اساتید تعقیب می کنند و از طرف دیگر عشقی و هم عقیده های او یابند به قیود ادبی نبوده آنها احساسات و تصورات خود را در اشعار و جملات موزون خود بطوری سروده اند که در نظر خود شایسته بوده است ولی باوجود این بعد از خواندن رستاخیز عشقی و ابدال هیچ خواننده اروپائی برای طرز و سبک او گمان نمیکنم ایرادی بگیرد.

گذشته از شعرای فوق شاعر خوش قریحه و شیرین زبان این عصر ایرج است که مطابق واقع و طبیعی بودن اشعار او ما را یاد آور اشعار زولا Zola فرانسوی میگرداند و ما را متأسف میسازد که مرگ او را از ختم کتاب و شاهکار او

صاحب منصبان رشید و جوان تربیت یافته ایرانی را میتوان بتمام معنی با صاحب منصبان نظام اروپا مقایسه نمود.

در نتیجه تشکیلات صحیح نظامی قدرت کامل دولت در سراسر مملکت حکمفرماست و روسا و سرکردگان ایلات و عشایر همه تسلیم دولت میباشند و امنیت کامل در تمام نواحی مملکت مستقر است.

در سراسر ایران تشکیلات عدلیه جدید وجود دارد و جریان امور قضائی بجدی صحیح و درست است که عموم رعایای سایر ملل نیز از الغاء کاپیتولاسیون خوشنود میباشند.

ایران سابق فقط ششصد مدرسه بی نظم و بدون یر گرام صحیح داشت اینک تعداد مدارس بچند هزار میرسد و چند صد هزار محصلین و محصلات مطابق یر گرام جدید و با کتب جدید مشغول تحصیل میباشند دوره های تحصیلی کنون با فیزیک و شیمی و ورزش های بدنی بالاخره آنچه را حوائج دنیای کنونی ایجاب مینماید صورت میگرد.

چند سال اخیر وزارت معارف هر ساله جمعی از شاگردان ایرانی را برای تحصیل در نیورسته های عالی و کسب علوم مختلفه باروپا میفرستد.

در هر شهر ایران دوا یر بلدیة وجود دارد و راه سازیها و ترتیب و نظیف شهرها موضوع یومیة شهرها قرار گرفته است.

دفاتر پست و تلگراف بطرز جدید در تمام نواحی مهمه دایراست و تلفون جمیع شهرها و دهات را با مرکز متصل میگرداند.

بطور خلاصه باید گفت که ایران جمیع قیود کهنه رادرهم شکسته وبدون هیچ مساعدت خارجی در یرتو اقدامات شاهنشاه خود و بجدیت دولت فعال وقت و بکوشش و خدمت ایرانیان وطن دوست و ترقی خواه راه ترقی و کمال خود را طی مینماید.

نجات ایران ظاهر گردید و ملت دانست روزگار نوینی فرا رسیده است ملت ستمدیده ایران خود را در پناه این نجات دهنده و سردار نامور جای داده و اول وزارت جنگ و سپس فرماندهی کل قوا و بعد ریاست وزرا و بالاخره تاج و تخت سلطنت را درید قدرت آن شهر یار تنظیم الشان تفویض نمود (۱۶ دسمبر ۱۹۲۵) از سال ۱۹۲۵ تا ۱۹۳۲ در ظرف قلیل مدت هفت سال ایران در پر تو حمایت اعلیحضرت شاهنشاه خود بترقیات شکفت آور و معجزنهایی نائل شد که در تاریخ ایران کمتر نظیر آن دیده میشود ملت از پا افتاده و از دست رفته ای که شرح مصائب آن را در صفحات گذشته خواندیم در اثر سعی و کوشش خستگی ناپذیر این نابغه عصر امروز ملتی است که هم برای خود دارای شئون عالی گردیده و هم در نظر بیگانگان حیثیات خود را در یافته و محفوظ نموده اینک برای آنکه شمه ای از ترقیات ایران را در تحت توجهات این پادشاه ترقی خواه در اینجا یاد آور شده باشیم مختصراً بآنچه خود نگارنده در مسافرت سال گذشته در ایران مشاهده نموده ام اشاره میکنم.

بجای کوره راه های کاروان رو سابق امروز ایران دارای قریب ۷۰۰۰ میل راه شوسه متور رو میباشد که غالباً با بهترین راه های اروپا میتوان آنرا مقایسه نمود.

بجای قوافل شتر که در مدت مدیدی بین دو شهر راطی مینمودند اینک متور های سریع السیر تسهیل مسافرت را بخوبی فراهم آورد.

راه آهن ایران که از شمال بجنوب منتهی خواهد شد تقریباً نیمه عملیات راه سازی وغیره آن خاتمه یافته و امید است در ظرف پنج سال بطور کامل حاضر گردد.

بجای قشون ایران که هفت سال پیش قریب چهار هزار نفر بود امروز در حدود صد هزار نظامی و نظام وظیفه شجاع و دلیر ایرانی ما را یاد آور لشکر بیان عهد هخامنشی میگرداند.

ایران تنها بدست فرزندان خود آن مملکت نهاده شده و این حق موروثی از زمان کهن بخود ایرانیان بخشوده شده،

یوغ بیگانگان و نفوذ ملا نمایان که الیزابت رید آنها را پیشوایان حقیقی پنداشته بود از گردن ایران برداشته و در هم شکسته شد در صورتیکه در عین حال ملت ایران بمذهب و عقاید مقدسه خود و فادار و پایدار ماند.

و نیز فکر و روح ایرانی در معنویات و اخلاق تحریک شده موجد آثاری گردید که در این کتاب به نمونه ای از آن بر میخوریم،

و بالاخره بنا بقول خانم ایران دوست الیزابت رید ایران برای دفعه چهارم از نو زنده گردید و هموانطور که در جمیع ترقیات خود بسرعت پیش میرود یقین است در آینده نزدیکی در عالم ادبیات نیز شئون و اهمیت باستانی خود را بدست آورد.

طلوع دوره مشعشع و ترقیات ایران نو

در سال ۱۹۱۹. احمد میرزا پادشاه سابق ایران در صد عقد قراردادی با انگلیس برآمد که بنا بعقیده ملت بوسیله آن تمام قواء ایران در دست اجنبان واقع میشد. و نیز در همین موقع روسها شاید در نتیجه همین امر یا برای تبلیغ عقیده خود بتواحي شهابی ایران شروع بدست اندازی نمودند؛ در چنین موقعیت خطرناکی در قزوین که بین قواء روس و مراکز واقع بود کلنل رضاخان بسر کردگی جمعی قلیل نظامی منسوب بوده و با قالی سوزان حالت اسفناک وطن خود را تگریسته و آینده و خیم یعنی اضمحلال ایران را برای العین مشاهده مینمود. بالاخره آن سردار دلاور که تقدیر نجات ایران را بعهده او نهاده بود با عده خود که از چند صد نفر تجاوز نمی نمود بطهران حمله برده و در ۲۳ فیروزی ۱۹۲۱ در نتیجه کودتای معروف اساس سیاست قدیمی طهران را بر هم زد اولین غرش توپ کودتا نداداد که قائدی برای

وسیع و کتب بسیار ادبی و داستانی بآن زبان وجود دارد ولی بهترین قطعات ادبی ایران قسمتهائی است که از قرون سابق باقیانده شاید ایران برای بار چهارم نیز از نو زنده گردد و در ادبیات عظمت گذشته خود را بدست آورد ولی متأسفانه ایران فعلی در خواب جهالت و گرفتار سستی و رخوت فوق‌العاده ایست که در اثر نفوذ و قدرت آخوندها و بی‌لیاقتی و بدی سیاستمداران و زمامداران آن مملکت حاصل گردیده اوضاع سیاسی ایران ابداً رضایت بخش نمی‌باشد. از افق شمالی آن مملکت ابرهای تیره گون شقاوت (مقصود دوره تزار است) پیش می‌آید، عقابهای سیاه تزاری همیشه منتظر فرصت و در کمین میباشند که ایران را در چنگال آورند.

«با چنین اوضاع تاریک و تأسف آور هیچگونه امید برای احیای ادبیات ایران نمیتوان داشت، مگر آنکه قواء روحی و فکری آن ملت رو بقوت و ترقی نهد و مدد ملل متمدن اروپائی آن مملکت را نجات دهد. یوغ ملاها باید از گردن ایران برداشته شود، و ظلم و تجاوزات همسایه شمالی باید خاتمه پذیرد تا آنکه فکر و قلب ایرانیان مجدداً برای ترقی روحی و اخلاقی حاضر شود.»^۱

مادر صحت عقیده یا اشتباه نویسنده فوق صحبت نداریم ولی تقدیر چنین بود که آرزوی صمیمی الیزابت رید بر آورده شود ولی نه بطوریکه او متوقع بود چنانکه دیدیم ایران مجدداً همانطور که الیزابت رید میگوید برای چهارمین بار از زیر فشار ظلم و جهالت خود را نجات داده ترقیات خود را از نو تنها مستقلاً بکوشش خود ایرانیان حاصل نمود ایران از پا افتاده و از دست رفته که شمه‌ای از نظریات و عقاید خارجیان را نسبت بآن در صفحات گذشته خواندیم در پر تو نیرو و عزم یکی از بزرگترین فرزندان خود از نو نیرو گرفته و بتجدید عظمت باستانی خود آغاز نهاد، ظهور چنین سردار نامور و شهریار دادگر بجهانیان ثابت و مدلل نمود که ترقی و نجات

بگوشه نشینی و انزوا و امیدارد. اغلب آثار ادبی ایران در این عصر در جراید و مجلات سیاسی طبع و منتشر میگردد؛ معروفترین شعرای معاصر بهار خراسانی و عارف قزوینی و اشرف گیلانی است آنها اشخاص معدودی هستند که حیات فکری در ایران برای ایشان تا اندازه ای معنی دارد برای این قوم هرگونه آمال و آرزوئی راجع بحیات روحی و فکری باشد باید در زاویه سکوت بماند تا وقتی که بتوانند مملکت خود را آزاد و از قیود کهنه و پوسیده قرون سابقه که حالیه در آن مقید هستند خود را برهانند.^۱

نویسنده دیگر Elizabeth A. Reed در کتاب خود موسوم به "ادبیات ایران" *Persian Literature* که در سال ۱۸۹۳ م نوشته شده در آخرین فصل موقعی که راجع باوضاع ایران آنزمان صحبت میدارد میگوید:-

"این بود نظریات ما راجع بادبیات ایران از تاریخ کهن تاکنون" در این عصر نفوذ ملامها با حکومت استبدادی توأم شده و شعله روح ایران را خاموش میسازد.^۲ "ملل مانند افراد دارای دوره های ترقی و تنزل و بهروزی و تباهی میباشند و بسیار نادر واقع شده است که ملتی پس از اضمحلال سخت مجدداً قدرت و عظمت اولی خود را دارا گردد؛ بر خلاف این قانون عمومی تاریخ ایران نشان میدهد که آن مملکت مکرر مورد حمله و استیلای بیگانگان واقع گردیده و مجدداً توانسته است خود را نجات داده استقلال کامل حاصل نماید.

ایران سه مرتبه دچار هجوم دشمنانی گردید که سعی داشتند به ملیت و علم و هنر حتی نام و اثر آن مملکت خاتمه دهند ولی در هر مرتبه ایران خود را از تحت فشار بیگانگان آزاد گردانیده و آزادی و عظمت خود را تجدید نمود. و اساس نوین ادبیات خود را بر خرابه های کهن ادبیات سابق مجدداً بنا نهاد، گرچه دشمنان ایران در بر انداختن آثار ادبی ایران منتهی کوشش را بکار بردند معیناً ادبیات ایران مجدداً وسعت قدیم خود را دارا گردید، امروز ادبیات ایران

۱ رجوع شود به: Persian Literature by Levy, London 1928. p. 108

۲ رجوع شود به کتاب: Persian Literature by Elizabeth A. Reed, 1893. p. 408.

باسلامبول وسایر نقاط مهاجرت نمایند ولی مهاجرین نیز بزودی ملتفت شدند که وعده و وعید خارجیان بمساعدت ایران حقیقت نداشته و ایران در این میدان مانند گوی است که بازیچه چوگان بازیگران سیاسی عالم میباشد آنوقت بخونی به این نکته منتقل شده دانستند که ترقیات ایران جز بهمت و کوشش خود ایرانیان صورت پذیر نخواهد بود و بهیچوجه نباید با امید مساعدتی متکی باین و آن گردید.

با این اوضاع جگر خراش و بلایای غیر قابل تحمل که از هرسو ایران را فرا گرفته بود باید از ادبیات ایران در چنین عصر چه امید و توقع داشت؟ روبن لوی Reuben Levy در کتاب مختصر ولی مفید خود راجع بادبیات ایران که در سال ۱۹۲۳ یعنی ده سال قبل منتشر ساخته مینویسد:-

« این جنبش آزادبخواهی ایران که مورخی دلسوز مانند پرفسور برون شرح آنرا در کتاب خود نگاشته ترقیات جدیدی را در حیات و روح ایران نوید میدهد:-

« بخصوصه آنکه ایران در حیات سیاسی خود دچار کشمکش است و سعی دارد که برای خود حکومت شایسته ای تشکیل داده بین آمال خود و نظریات همسایگان با روابط دوستانه موافقت دهد نظریه بیگانگان نسبت بایران برای آن مملکت بالاخره بسر انجام وخیمی منتهی خواهد گردید، در این موقع در بعضی ایرانیان علائم امید و ترقی مشاهده میشود، و آن توجه مخصوص ایرانیان به کتب و آثار ملی آنهاست که در اثر احساسات وطن پرستی و ملیت است که نتیجه تربیت جدید مغرب میباشد! آن احساسات وطن دوستی ایرانیان را وادار ساخته است که از کتب ملی خود مانند شاهنامه تمجید نموده و موضوع های ملی و وطن ابراز علاقه ومیل میکنند بطوری این تمایل قوت یافته است که اشعار و آثار متصوفه و عرفا که آنها را باید بهترین و مقبولترین اشعار ایران دانست از شهرت و اهمیت خود کاسته است، ایرانیان نسبت باین قبل اشعار خوش بین نیستند زیرا جامعه را از سعی و عمل باز داشته و

شده و دانستند آنها میخواهند در بازیهای سیاسی خود ایران را مابند مهره ای بازبچه خود قرار دهند و هر يك مقصود مخصوص دارند، چنانکه در آخر جنگ ترکها با کمال پرروئی خواستند قطعه آذر بایجان را بلع کنند.

شکست روس و ختم سلطنت تزاری در سال ۱۹۱۷ ابتدا امیدی در خاطر ایرانیان تولید گردانید لکن بزودی با کمال تعجب دیدند که روس بلشویک هم در آن موقع وارث همان رژیم کهن و سیاست سابق میباشد چه مجدداً در سال ۱۹۱۹ ولایات شمالی ایران مورد دست اندازی روسیه واقع گردید.

در سال ۱۹۲۱ اوضاع سیاسی ایران بطوری خراب بود که سر بررسی سیکس Sir Percy Sykes کتاب خود را با این جمله خاتمه میدهد:-

« اوضاع بسیار تاریک است و امیدی نمیتوان داشت، ایران نمیتواند برای حفظ خود جنگ کند مالیه او خالی است، دوستان ایران با کمال نأسف به حال آن مملکت مینگرند و امیدوارند تا دیر نشده است آن ملت و مملکت بیدار شده و ملتفت شود راهی را که طی میکنند سر انجام به تباهی منتهی خواهد شد.^۱»

مختصر آنکه در جنگ بین المللی ایران مانند بلژیک بازبچه دول متفقہ گردیده بود آلمان میخواست همانطور که ترکها را بر ضد دشمنان خود برانگیخته بود ایران را نیز داخل مبارزه نماید، ترکها بآذر بایجان چشم دوخته و بعدز اینکه در آن نواحی زبان ترکی معمول است آن قطعه را از خود میبنداشتند روس بدون هیچ حق شمال ایران را در تحت تسلط و نفوذ خود قرار داده بود انگلیس برای حفظ احتیاط قواء خود را در جنوب ایران تمرکز داده بود ایران در حالتیکه بی طرف بود باین طور تمام مدت جنگ گرفتار تجاوزات همسایگان خود شده بود چنانکه گفتیم جمعی از وطن دوستان که از سستی زمامداران وقت بجان آمده بودند مجبور شدند ایران را وداع گفته بعضی با اروپا و چند نفر

پرفسور برون در کتاب خود موسوم به "دوره خونریزی در تبریز
 "The Reign of Terror in Tabriz" جنایات و مظالم روسها را در تبریز مفصلاً
 شرح داده است

قائدين مشروطه و وطن پرستان تبریز را علناً در ميدان عمومی
 شهر و در زیر بیرق روس بدار کشیدند و خانه آزاد یخواهان را فقط بجرم وطن
 پرستی با قوه دینام محترق و ویران ساختند و بالاخره زشت کاری و جنایات خود
 را بمنتهی درجه رسانیده بدون هیچ سبب و بهانه گنبد مقدس حضرت رضا
 را در مشهد بتوپ بستند و از این عمل عموم مسلمین را از خود متنفر گردانیدند
 اوضاع ایران و طرز رفتار روسها بحدی بد بود که در شروع جنگ
 بین الملی در سال ۱۹۱۴ با وجود اینکه ایران بی طرف بود معیناً از بلایای
 مختلفه محفوظ نماند و اطامات سختی بر این مملکت بی پناه وارد آمد.

بطوریکه سر پرسی سیکس (Sir Percy Sykes) مینویسد: — "روس
 و عثمانی برای نیل بموقعیت خود سر زمین ایران را بدون هیچ حق برای
 تهیه های قشونی باز یجه خود قرار داده و ایالات شمالی ایران پایمال قشون
 روس و ترک شده خراب و ویران گردید."

از طرفی نیز تبلیغات پروپاگاندا چنان آلهافی سبب شد که بعضی وطن
 دوستان منورالفکر که از عملیات روسها فوق العاده خسته خاطر بودند
 مدنی فریفته و عده و وعید آلهانیها شده برای نجات مملکت خود دست بداهان
 آلمان زدند انگلیسها که پروپاگاندا آلمان را برخلاف مصالح خود میدانستند
 برای حفظ نفع جنوب ولوله های آن که برای جهازات انگلیسی بمثابه آب حیات
 میبود اهواز را تصرف نموده و تمام نواحی جنوب ایران را تا شیراز در تحت
 نفوذ خود در آورده قواء نظامی خود را در آن حدود بر قرار گردانیدند.

وطن پرستان که با امید مساعدت ترکها باسلامبول رفته بودند چون از خیال
 قواء ثلاثه مرکزی یعنی المان و متفقین مطلع گردیدند متوجه اشتباه خود

هستشار مایه که در ماه مه ۱۹۱۱ بطهران آمده بود در هر کاری خواست اقدام نماید بموانع بر خورد حتی در ماه ژویه ۱۹۱۱ دولت روس بایران اعلام داشت که عایدات کمرک ایران نباید در دست شوستر باشد و برای این کار سفارت روس شخص دیگری را معرفی و معین نمود.

نمایندهگان فرانسه و ایتالیا نیز در تمام این امور با روس مساعد بوده و برای مراجعت پادشاه مخلوع به تخت سلطنت لازمه مساعی را بجای آوردند. لکن بالاخره ملیون فاتح شده و محمدعلی میرزا از ایران فرار نمود. در این موقع دولت روس التیما توم سختی مبنی بر اخراج شوستر از ایران بمجلس فرستاد و چون دولت از قبول آن استنکاف ورزید بلا فاصله قشون روس داخل ایران گردیده نواحی شمال ایران را در تحت تصرف خود آورد در همین اوقات در روز نامه تیمز لندن مورخه ۱۱ دسمبر ۱۹۱۱ مینویسد "روسها گمان میکنند که وجود مجلس در ایران برای آنها ضرر دارد"

بدبختانه بواسطه قرار داد متفقین انگلیس نتوانست در مقابل هیچ يك از پیش نهادات روس جواب منفی بدهد. و بالاخره مجلس مجبور شد التیما توم روس را پذیرفته ناچار در ۲۳ دسمبر ۱۹۱۱ شوستر را از کار خارج نماید؛ باوجود این قشون روس مانند سیلاب خائمان بر افکنی از شمال ایران سرازیر شده تمام نواحی شمالی ایران را در تحت تصرف خود آورده منتهای ظلم و وحشی گری را ظاهر ساخته تبریز را بمبارد نمود؛ روزنامه روسی (نواورمیا) Novoe Vremya در همین اوقات واضحاً مینویسد: — "باید بایرانیان با کمال بی رحمی مجازات داده همه وطن پرستان آنها را معدوم ساخت."

خوانندگان ما تا هر اندازه ای احساسات ملی و وطنی در قلبشان دارند میتوانند از شرح فوق حدس بزنند که ایران در دوره مشروطه خواهی خود چه مظالم جگر خراشی از خارجیان دیده و تا چه اندازه دچار دست اندازی همسایگان خود بوده است.

مشروطه، کلنل لیا خوف، بدکار روسی را بریاست قشون منسوب گردانیده و حکومت نظامی را در کمال سختی اعلام نمود.

هنگامیکه در مرکز چنین اوضاع خونین و ناثر آوری در جریان بود اهالی "تبریز" برای اعاده مشروطیت و مساعدت با مجاهدین طهران بصد دولت وقت قیام نموده با شجاعت و هیجان مخصوصی در ظرف ۹ ماه دفاع از قشون دولت موفق گردیدند که مستبدین را از شهرزائده و حکومت ملی را از نو مستقر گردانند فتح ملیون تبریز سبب جنبش سایر ولایات گردید و در همین موقع بود که دو دسته قشون ملی یکی از رشت و دیگری از بختیاری در تحت ریاست سردار نامور ایرانی نژاد مرحوم سردار اسعد بطهران حمله آورده و بعد از ۴ روز زد و خورد "کلنل لیا خوف" و فوج قزاق دولتی مغلوب و منکوب گردیده شاه بسفارت روس پناهنده شد ملت محمدعلیشاه را از سلطنت خلع نموده و پسر دوازده ساله او احمد میرزا را بر تخت نشانده از نو سلطنت مشروطه را برقرار نمود.

پس از این وقایع میرسیم بتاریخی که دولت روس تزاری در امور ایران دخالت جا برانه نموده تا سال ۱۹۰۷ که بدبختانه سال انعقاد قرار داد بین روس و انگلیس میباشد که در نتیجه آن دولت انگلیس از عملیات روس در ایران چشم پوشی نموده و از این تعاقب بنام نیک و حیثیاتی که در ایران حاصل کرده بود لطمه سختی وارد آورد.

از طرفی نیز بواسطه اقامت متبادی قشون روس در نواحی شمالی ایران قائمین ملیون مانند سردار اسعد مرحوم که راه چاره را از هر سو بسته دیدند زکار کناره گیری نمودند حتی در سال ۱۹۱۰ نیز ایرانیان برسم سوگواری عید ملی نو روز را جشن نگرفتند.

در تمام این مدت در مقابل هر اقدامی که ایرانیان در راه ترقی و آزادی خود کردند روسها اشکال تراشی نموده و مخالفت ورزیدند. "مورگان شوستر"

گفته که «مشرق مشرق است و مغرب مغرب» معنی اصلی خود را از دست داده است.^۱

در سال ۱۹۰۵ در ایران علناً برای تأسیس مجلس و استقرار مشروطیت از طرف عموم ملت اقدامات شروع گردیده و در ژوئیه ۱۹۰۶ شاه قول داد که مجلس ملی را مفتوح گرداند در ۱۲ ژوئیه ۱۹۰۶ فرمان مشروطیت صادر شد ولی مدتها گذشت و نتیجه عملی ای از آن ظاهر نگردید. ملیون متدرجاً ملتفت مقصود دولت که فقط گذراندن وقت بود گردیده در ماه جولیه ۱۹۰۶ جمعی محصلین و عده ای از نجار و روحانیون از طهران خارج و بقم پناهنده گردیدند عده ای نیز در سفارت انگلیس متحصن شدند.

پنجم اوت ۱۹۰۶ مظفرالدین شاه بالاخره راضی با عطای مشروطیت گردید و مجلس ملی را تأسیس نمود؛ این موفقیت نشان فتح ملیون بود و بمناسبت آن جشن مفصلی در همه جا گرفته شد و سلطنت مشروطه ایران با افتتاح مجلس در ۱۹ اوت اعلام گردید. مجلس به تهیه و وضع قانون اساسی شروع نمود و در ۳۰ دسمبر ۱۹۰۶ بصره شاه رسیده بموقع اجرا گذاشته شد.

پس از مرگ مظفرالدین شاه و جلوس پسر ظالم و مستبد او محمدعلیشاه مجدداً بین شاه و ملیون مخالفت شروع گردید و در نتیجه در اواسط سال ۱۹۰۸ حکومت نظامی اعلام گردید و در ۲۳ ژون همان سال بحکم شاه مجلس شورای ملی بمبارد شده قانئدین مشروطه طلب دستگیر گردیدند دولت نویسندگان وطن دوست و مدیران جراید آزادی خواه مانند «میرزا جهانگیر خان صور» و ناطقین مشروطه طلب چون «ملك المتكلمين» و آقا سید جمال الدین اصفهانی» و غیره را کشته حتی خانه های ملیون و مجاهدین را نیز غارت و خراب نمود؛ محمدعلیشاه فرمان مشروطه را لغو و برای اعدام طرفداران

«پروفیسور برون Browne» کہ ہرگز از تکرار نام نیکش خستہ نمیشوم و مانند او دوست صمیمی نسبت بایران و ایرانیان در انگلستان نمیتوان نشان داد بعضی وقایع تاریخی دورہ مشروطیت ایران را در کتاب مختصر خود موسوم بہ (مطبوعات و اشعار ایران نو) « Press and Poetry of Modern Persia » بطور اختصار شرح داده ولی نایخچہ فوق از سال ۱۹۰۶ شروع شدہ و بہ ۱۹۱۲ خاتمہ مییابد . بعقیدہ نگارندہ یک نظر اجمال بگذارش ایران در ظرف سنوات بین ۱۹۰۵ و ۱۹۲۵ نہ فقط مارا از تاریخچہ جنبش آزادیخواہی و فداکاری یک ملتی در راہ احقاق حق و استرداد آزادی از دست رفته خود آگاہی می بخشد بعلاوہ متوجہ احساسات ملی ایرانیان میگردداند

نظر اجمالی بجنبش آزادیخواہی ایران

برای مقصود ما کافی است کہ مختصراً بتاریخچہ ایران از سال ۱۹۰۵ کہ اولین سال بیداری و جنبش آزادیخواہی ایرانیان محسوب میگردد تا ۱۹۲۵ کہ مصادف با انقراض سلسلہ قاجاریہ و استقرار دولت با عظمت کنونی و تفویض سلطنت ایران از طرف مجلس شورای ملی بہ بہترین مظهر روح رشادت ایران اعلیحضرت پهلوی میباشد نظر افکنیم .

در اواخر قرن نوزدهم هنگامیکہ متدرجاً آسیا با اروپا دارای روابط نزدیکتری گردید ملل شرقی متدرجاً منافع خود را در یافتہ و بفقدان حقوق وحیثیات خود برخوردند . و از همان وقت در جبران و استرداد آن مصمم گردیدند .

پس از جنگ روس و ژاپون و فتح ژاپون در سال ۱۹۰۵ ملل شرقی باتکدان سختی بحرکت آمدہ و در سراسر آسیا علائم بیداری آشکار گردید از آن تاریخ بطالان مزیتی کہ مغربیان برای خود نسبت بمشرقیان قائل شدہ بودند واضح گردیدہ عموم شرقیان دانستند آنچه شاعر انگلیسی « کیپلین Kipling »

و هیچ مورخی نبود که شرح این قضایای خونین را از خود باقی گذارد لکن بدبختانه آثار شرم آور شعرای درباری و ریزه خواران سفره چنگیز و تیمور و مدیحه سرائی ها در توصیف آن وحشیان عاری از مزایای انسانی باقیاند و تاکنون ما را یاد آور دنائت طبع سراینندگان آن میگرداند.

بدیهی است وقتی یکنفر بیگانه که از آن فداکارها اطلاع نداشته و بچنین اشعار ننگ آور برمیخورد خواهد اندیشید که ایرانیان بکلی از احساسات ملی بی بهره بوده اند و گمان میکنند جنبش ملی جدیدی که از آغاز دوره مشروطیت شروع شده نتیجه نفوذ تمدن غرب میباشد!

کتیبه داریوش از عصر هخامنشی و ادعیه ساسانیان برای ایران، و از همه جدید تر شاهنامه فردوسی طوسی بهترین سند ماست که ایران اگرچه برای قرون متمادی در تحت فشار بیگانگان واقع بود معهذا روح وطن پرستی هرگز از آن سلب نشده و هر وقت موقعیتی دست داده و توانسته به تجلی خود ادامه داده است. چنانکه ظهور وطن پرستی و احساسات ملی در عصر کنونی شاهد صادق این مدعاست.

باید تصدیق نمود که برای علم و هنر ما باید مرهون تمدن مغرب باشیم لکن در وطن پرستی و سایر صفات حسنه و اخلاق حمیده روح ایران هرگز محتاج دیگران نبوده و نمی باشد.

شاید نظریات فوق بعقیده بعضی شکفت آور آید ولی از آنجائیکه نویسنده این سطور ایرانی است البته از ایرانی جز این احساسات نباید توقع داشت.

آغاز این عصر از سال ۱۹۰۵ شروع میگردد، همانطور که در جای دیگر گفته شده است برای آنکه از ارزش و اهمیت ادبیات و اشعار این عصر درست اطلاع حاصل نمایم باید بطور اجمال از تغییراتی که در مدت بیست سال اخیر در جریانات امور سیاسی ایران رویداده آگاهی حاصل نمایم

فانح گردیده و از اینکه اعراب زمان و اطفال هموطن او را برده و از بعبستان برده حراج نمودند اظهار خوشوقتی مینماید و همچنین آبا یکنفر خواننده اروپائی نباید متحیر شود که یکی از مورخین و نویسندگان ایرانی فتوحات چنگیز خونریز را با تحسین فوق العاده توصیف نموده و او را يك فرستاده الهی شمرده راجع بقشون خوانخوار او که جز قتل و غارت هیچ آمال و آرزوئی نداشته هزاران پیر و جوان و زنان و اطفال معصوم را قصاب وار سر بریده و شکم دریدند تا هوس خونریزی و قساوت فوق العاده خود را فرو نشانند مینویسد پیشاپیش چنین جمعی فرشتگان الهی در پرواز بودند. بدیهی است چنین نویسندگان بی حقیقت و مغرض را باید دشمنان ملت و براندازندگان روح شهامت دانسته خائن نامید.

فرض کنیم پس از صلح و متارکه جنگ بین المللی وقتی که قواء متفقہ شروط و غرامت خود را بر آلمان تحمیل نمودند و قرارداد و رسای Treaty of Versailles را منعقد گردانیدند آیا ممکن است یکنفر آلمانی اشعاری در مدح مارشال فوش Foch و قشون فاتح او بسر آید؟ یا از مسیو کلامن سون Clemenceau بنا گوئی نماید؟

لیکن در ایران شعرای بی درد و عاری از احساسات وطن پرستی و عواطف انسانیت بودند که برای حفظ مقام خود یا جلب رضایت دشمنان؛ نسبت به ملل غالبه مداحی نمودند و بنام چنگیز و تیمور کسانیکه بزرگترین آمالشان خونریزی و یغماگری بوده عالیترین ابنیه آنها برجهایی بود که از سر ایرانیان بنا نمودند کتابها نوشتند و مدیحه سرائی ها نمودند.

در حملهٔ عرب و فتنه مغول هزاران ایرانی بگناه وطن پرستی با کمال سکومت و آرامی جان داده در زیر لجهٔ خوین فراموشی معدوم الاثر گردیدند و توانستند بدبختانه هیچ گونه آثاری از فداکاری و وطن پرستی خود بیادگار گذارند؛ هیچ شاعر در باری نبود که در اشعار خود از ایشان نامی ببرد؛

و نمونه ای از آثار آنها را حفظ نموده است در قرن ۱۸ یعنی از ۱۵۰۰ تا ۱۶۰۰ شاعر معروفی را که معرفی مینماید هانف اصفهانی و عرفی شیرازیست و بقیه اسامی را که در صفحات ۲۵۰ تا ۹۹۷ کتاب جلد دوم ادبیات خود ضبط نموده هیچیک را شاعر معروف نمی‌شمرد.

در قرن نوزدهم نیز ادبیات ایران در همان حال باقی بود، گرچه در این عصر مجدداً شعر فارسی بسبب اساتید میل نموده و شعرائی مانند قاتنی و یغمای جندقی پیدا شده اند ولی از حیث افکار بکر و تغیر در سبک قابل اهمیت نمی باشد.

پس از این قرن میرسیم به دور وطن پرستی که با فاصله روشنی از عصر سابق جدا میگردد.

عصر وطن پرستی

گفتیم عصر وطن پرستی ایران از آغاز انقلاب مشروطیت شروع میشود و از همان موقع نیز آغاز سرودن اشعار ملی و وطنی گردید گرچه بنظر بیگانگان که معتقدند وطن پرستی و احساسات ملی ایران نو در اثر تعلیم و تربیت و در تحت نفوذ تمدن اروپا بوجود آمده! این ادعا شکفت آور میباشد ولی این عقیده غلط بین بیگانگان در اثر پیش آمدهای ناگواری تولید شده است که در ظرف هزار سال اخیر در ایران روی داده بخصوصه عدم توجه بعضی نویسندگان و شعرای ایران به موضوعهای ملی و وطنی در قرون سابق سبب شد که اروپائیان ایرانی ها را ملتی کاملاً از احساسات وطن پرستی بی بهره پنداشتند و هیجان ملی ما را از مغان امروزی مغرب زمین معرفی نمودند.

بدیهی است وقتی شخص بیگانه ای از وطن دوستی ایرانیان در عصر هخامنشی اطلاع حاصل نماید و سپس به دوره استیلای عرب نظر افکند متعجب خواهد گردید که چگونه یکنفر نویسنده ایرانی در آثار خود ثنا گوی اعراب

جامی برعکس بسیاری از شعرای مداح و متملق ننگین که قرون پیش از او میزیستند دارای اخلاقی متین و سبکی ستگین بوده و بهمین جهت مورد احترام نه فقط عموم ایرانیان بلکه دربار سلطنتی نیز بوده است چنانکه در تشیع جنازه او که با احترام فوق العاده و جلال شاهانه انجام گرفت اعضاء خاندان سلطنتی حضور داشتند.

عصر تقلید و انحطاط

از سنه ۱۵۰۰ تا ۱۹۰۰ میلادی مدت چهار قرن شعرای ایران اشعار فارسی را در قالب قدیم خود ریخته و مقلد و پیرو سبک پیشین بودند اشعار این دوره با قرون سابق بطوری به یکدیگر شبیه و یکسان است که پرفسور برون با زحمت میتواند بین غزلیات آن عصر و سنوات ۱۳۰۰ امتیاز گذارد.

زبان فارسی بسیار مناسب شعر میباشد؛ در ایرانیان يك طبع طبیعی شاعرانه و قدردانی از شعر وجود دارد که بسیار قابل توجه میباشد ولی میل به تقلید استادان سابق آنها را در دایره محدودی نگاه داشت و برای چهار صد سال به تقلید قدما پرداخته از سبک کهن خارج نگردیدند؛ از اینجا است که گرچه در این عصر چند شاعر خوب بظهور آمدند ولی ما نمیتوانیم آنها را جز عصر تقلید و انحطاط نامی بنهیم.

خود داری و عدم تأمل سلاطین صفوی به مداحی هائی که سابق معمول بود سبب شد که شعرای آن عصر از مداحی سلاطین خود داری کرده و سرودن منقبت ها و مرانی برای ائمه شروع نمودند از این زمان بود که شعرائی مانند محتشم کاشانی ظهور نموده و يك سلسله اشعار و نوحه های مذهبی سرودند که در ایام محرم و سایر اوقات سال در مراسم بکار میآمد.

بطور خلاصه قرن ۱۸ فقیر ترین قرون ادبیات ایران محسوب میشود پرفسور برون که با حوصله مخصوصی از شعرای هر قرن با دقت کامل نام برده

این است سرانجام فدا کاری، در این جا همه فواصل و مواضع رفع شده و احساسات انسانی جزو يك حقیقت روحانی خواهد گشت :-

گر بر لبم نهی لب یا بم حیات باقی آندم که جان شیرین باشد بلب رسیده

اسیر عشق شدن چاره خلاص منست ضمیر عاقبت اندیش پیش بنیان بین
غبار خاطر حافظ ببرد صیقل عشق صفای نیت یا کان و پاکدینان بین

حافظ آنروز طرب نامه عشق تو نوشت که قلم بر سر اسباب و دل خرم زد

این بود درس عشق حافظ اینک برگردیم بسر مطلب این عصر با کمال
خجندی و مغربی تبریزی و سایر شعرای درجه دوم این دوره خاتمه مییابد،
پس از این عصر میرسیم بآخرین دوره استادان کلاسیک که آن را عصر غزلسرائی
و تصوف میخوانیم و این عصر منتهی میشود به ۱۵۰۰ میلادی

پس از شاه نعمت الله کرمانی و قاسم الانوار تبریزی و سایر شعرای کوچک
میرسیم بجای بزرگترین شعرای این عصر که با تجلی خود بطوری سایر
روشنائی های ادب معاصر خود را تحت الشعاع قرار داده است که باید گفت این
عصر عصر جامی است و بطور قطع میتوان گفت سلسله سلاطین شعر که از فردوسی
شروع میگردد بجامی ختم میشود؛ جامی شاعری ماهر و نویسنده ای زبردست است
که آثار زیادی از نثر و نظم از خود باقی گذاشته سه جلد دیوان غزلیات و هفت
قسمت مثنوی او بهترین معرف طبع بلند و عظمت فکر او میباشد.

چنانکه برون میگوید جامی در زمان حیات خود نیز معروفیتی بسزا
داشته بطوریکه نویسندگان معاصر شرح حال او را لازم بضبط ندانسته اند.

یکی از خصایص روحی و مزایای اخلاقی جامی بلندی همت اوست که
هرگز در مقابل غنی و فقیر خود را حقیر نشمرد و در سراسر تالیفاتش آثار عزت
نفس و علوهمت هویدا است.

کامل و فداکاری محض است که انسان خود را در مقصد و معشوق خود محو و نابود سازد؛

این است سرانجام عشق؛ تنها این است درس عشق

و بالاخره این است فتح عشق

باغ بهشت و سایه طوبی و قصر حور با خاک کوی دوست برابر نمیکنم
تلقین درس اهل نظر يك اشار تست کردم اشارتی و مکرر نمیکنم

سخن عشق نه آنست که آید بزبان ساقیامی ده و کوتاه کن این کفایت و شغفت

اینک شاعر بحاصل مطلب و نتیجه این درس اشاره مینماید؛ بعقیده حافظ عاشق حقیقی نمیتواند بفراق یا وصال یار واقعی نهد چه تنها آرزو و آمال او اراده و خشنودی دوست است و بس:-

فراق و وصل چه باشد رضای دوست طلب که حیف باشد از او غیر او تمنائی

مهر رخت سرشت من، خاک درت، بهشت من عشق تو سر نوشت من، راحت من رضای تو

چون عاشق پیرو معشوق و مطیع اراده اوست هیچ چیز دیگر جز او قابل خواستن نیست؛ و هنگامیکه آرزوی عاشق فنای در راه دوست باشد عین بقا را دریافته است:-

شور شراب و سوز عشق آن نفسم رود زیاد کآن سر پر هوس شود خاک در سرای تو

هنگامیکه آخرین آمال او این است که خاک در یار گردد شایسته تاج سلطنت عشق گردیده است؛ این فداکاری و از خود بیخود شدن علامت صفای نیت سالکان راه بار میباشد؛ عاشقان چنین هنگامیکه جمیع لذات دنیوی و اسباب موقتی عالم را فراموش نمودند به تجلیات نور حقیقت افزوده شده و بمقام بلندی رسند که با اطمینان خاطر میدانند در هنگامیکه جان بلب برسد لب معشوق بر لب آنها رسیده است و آنگاه فیض نجات و بقای جاودانی برایشان بخشیده گردد

بسا کسان در اولین قدم میدان عشق در اندیشه جلب و بدست آوردن
 میباشند ولی همینکه در این راه پیش رفتند متدرجاً خود را فراموش کرده
 هیچ گونه منفعت را خواستار نخواهند شد و این است مرحله ای که عرفا آنرا
 بیخودی از خود و وارستگی از ما و من میخوانند در این مقام عاشق در عوض
 خواجگی با کمال اشتیاق خواستار بندگی است و عجب تر آنکه در این مرحله عشق
 مرگ خود بيمرگی است و فناعین بقا میباشد:-

چنان پر شد فضای سینه از دوست که فکر خویش کم شد از ضمیرم

امید خواجگیم بود بندگی تو کردم هوای سلطنتم بود خدمت تو گزیدم

هر کو بدست عشق توشد کشته بر درت اورا دران جناب سؤال وجواب نیست

پس از شرح فوق خوب است به بینیم عشق چیست؟ بعقیده حافظ عشق
 فقط در حسن و زیبایی بیکر انسانی جلوه گر نمیگردد. عشق در لب لعل و چشم
 خمار و عارض گلگون و یا زلف پر شکن وجود ندارد:-

لطیفه ایست نهانی که عشق از او خیزد که نام او نه لب لعل و خط زنگاریست
 جمال شخص نه چشمست و زلف و عارض و خال هزار نکته در این کار و بار دلدار است

عشق پر توی است که در دل میدرخشد و سر چشمه این
 فیض حیات بخش بسیار دور و عمیق است و وصل بآن کار معمولی نیست:-

در ره عشق که از سیل فنا نیست گذار میکنم خاطر خود را بتمنای تو خوش
 در بیا بان فنا گرچه زهر سوختر است میرود حافظ بیدل بتولای تو خوش

و چنانکه دیدیم تنها بوصل معشوق آرزوی دل برآورده نمیشود حافظ
 پس از آنکه اشاره میکند چه چیزهایی عشق نیست میگوید:- سعادت در خود
 حس عشق است و مورد خارجی ندارد. سرانجام طلب فناست و مقصد عشق تسلیم

جلوه گر می بیند از اینجاست که فرط وجد و درد فراق او را بیتاب کرده بزاری و امیدارد.

مرغ شبخوان را بشارت باد گاندر راه عشق

دوست را با ناله شبهای بیداران خوش است

اینک ما بسر حد مملکت عشق مجاز رسیده ایم و این مقامیست که از آنجا بدارالملک عشق حقیقی قدم می نهیم زیرا در این مرحله در عین حالت وجد و کامیابی يك حس فداکاری در شخص تولید میگردد که مانند کیمیا که فلزی را به زر مبدل میگرداند احساسات مادی را به معنوی تبدیل میسازد. چنانکه حافظ در يك غزل شیرین خود باین موضوع اشاره مینماید:-

شبی دل را بتاریکی زلفت باز می جستم رخت میدیدم و جامی زلعلت باز میخوردم
کشیدم در برت ناگاه و شد در آب کیسویت نهادم بر لب لب را و جان و دل فدا کردم

اینک شاعر بطوری از خود بیخود گردیده مجذوب معشوق میگردد که خود را آماده فدا میسازد و در آخرین دقایق امیدوار است که اگر روی روشن یار شمع بالین او گردد مستقیماً به بهشت خواهد رفت. اینجا سرود عشق نزدیک با تمام است؛ زیرا در هنگام کامیابی درس فداکاری آموخته میشود؛ در این مقام مادر مقابل دری ایستاده ایم که چون باز شود منظره بیکران عشق بر ما جلوه گر میگردد همان مقامی که عشق محدود مجازی به عشق غیر محدود حقیقی متصل میشود.

شب رحلت هم از بستر ورم تا قصر حور العین اگر در وقت جان دادن تو باشی شمع بالینم

عاشق آن دم که بدام سر زلف تو فتاد گفت کز بند غم و غصه نجاتم دادند

بروای طبیبم از سر که خبر ز سر ندارم بخدا رها کنم جان که ز جان خبر ندارم

دوای درد شاعر شوریده را از عناب لب بخشیده او را از وصل خود قرین سعادت میگرداند:-

عاشق که شد؟ که یار بحالش نظر نکرد ای خواجه درد نیست و گرنه طیب هست
 شربت قند و گلاب از لب یارم فرمود ترکس او که طیب دل بیمار منست
 هنگامیکه عشق شخص با احساسات درست تحریک یافته باشد هرگز آن احساسات، محض رسیدن بمقصود و وصل بمعشوق او را قانع نخواهد ساخت؛ زیرا اگر در واقع سر انجام آن احساسات و آخرین نقطهٔ آمال عشق این باشد؛ پس جمیع افکار و آمال لطیف از دست رفته است؛ آن جواهر گرانبها بسنگ ریزه تبدیل یافته و آن زر ناب بفلز کم بهائی فروخته شده است.

فکر نیل بآمال و آرزو و رسیدن بمقصود یعنی طپش هم آهنگ دو دل باید در عین حس رضایت خاطر در عالم مجاز با يك نارضایتی و آمال معنوی نیز توأم باشد. همان آمال و احساساتی که ما را بمبدء اصلی عشق و مرکز جمیع زیباییها راهنمایی نماید. حافظ برای تشریح این نکته حکایت بلبل را شاهد میآورد که در عین وصل در زاری بوده هم نشینی او با گل برای تسلی خاطر و رضایت دل او کافی نبود:-

بلبل بر گ گلی خوش رنگ در منقار داشت
 و ندران برگ و نوا خوش نالهای زار داشت

گفتمش:- در عین وصل این ناله و فریاد چیست؟
 گفت:- ما را جلوهٔ معشوق در این کار داشت

این ناله و زاری بیهوده و بی اثر نیست زیرا آنها علامت ترقی روح بشریست این عدم رضایت نشان بلند پروازی روح عاشق است که بدون شك در پیشگاه معشوق نیز پسندیده و شایسته خواهد بود چه این احساسات عشق سرشار از روح بیداریست که در جمیع آثار و اسباب زیبای کائنات موثر و مسبب اصلی را

عاشق دانسته و در مقابل مواع از یاد آیند عاشقان بی حقیقت بوده شایسته نام عشق نباشند و هرگز از سعادت حقیقی بهره مند نخواهند گردید، آنکس که در راه عشق حاضر به نثار ساختن بزرگترین قربانیها نیست ننگین است بنظر حافظ عاشق حقیقی کسی است که منصور وار بدون هیچ گونه باک بدار رود؛ کسی که در این راه قدم نهاده و در فکر مراجعت باشد یا درد عشق را پذیرفته و در جستجوی درمان برآید گمراه بوده و در ظلمت جهل معدوم و محو خواهد شد. از اینجاست که حافظ سالکین راه عشق و مترددین را بصبر و طاقت دلالت نموده و آنرا برای نیل بسعادت فداکاری چمن راهنمایی مینماید:—

لاف عشق و گله از یارزهی لاف خلاف عشقبازان چنین مستحق هجرانند

چو منصور از مراد آنانکه بردارند بردارند که با این درد اگر در بند در مانند در مانند

حافظ صبور باش که در راه عاشقی هر کسی که جان نداد بجانان نمیرسد

حافظ از تجربیات خود در این راه حکایت کند که وقتی پیش آمد که آرزوی او با مراد و مقصد او موافقت حاصل نمود در آن حال حافظ فنا را بر بقا ترجیح داد.

تنها چنین عدم خود خواهی و فداکاری بدون هیچگونه غرض امتحان عشق حقیقی و نیز پاداش آن میباشد، زیرا محض آنکه فداکاری رسد ظفر نیز نصیب فداکار خواهد بود. چه در همان دم مقصود عاشق که بهبودی معشوق است پاداش عشق او نیز داده شود زیرا در همان هنگام نیز مقصود معشوق بهبودی عاشق خواهد بود:—

میل من سوی وصال و قصد او سوی فراق ترک کام خود گرفتم نابر آید کام دوست

حافظ ما را مطمئن میگرداند که در سر انجام معشوق با نظر بی اعتنائی بهاشق خود نخواهد نگریست؛ چنانکه وقتی از حال دل سوخته حافظ آگاهی مییابد

زد که برای همیشه در آواز است و آفت آنک فنا ناپذیر گردیده و انعکاس شیرین و دلنشین آن همواره در قلب شنیده میشود.^۱

ندای عشق تو دوشم در اندرون دادند فضای سینه حافظ هنوز پر ز صداست

چه ساز بود که بنواخت مطرب عشاق که رفت عمر و هنوزم دماغ پر ز صداست

فراوش نباید کرد که لذات معنوی حواس حافظ را بدرجه بالا میبرد که در هر زیبایی دست خالق یگانه را می بیند در این حال کدام قلب بشری میتواند حافظ را برای محبت و عشق فوق العاده ای که نسبت به جمیع محسنات خلقت و زیبایی طبیعت در آن جا گزین بود نبخشد وقتی که در اشعار خود میگوید:—
 زمن بنیوش و دل در شاهدی بند که حسنش بسته زبور نباشد

طبله عطر گل و درج عبیر افشانش فیض يك شمه زبوی خوش عطار منست

بطوریکه گفتیم حس تسلیم کامل برای نیل به مقصد عشق و احساساتی که شخص را وادار بادای وظیفه و فداکاری میگرداند در خود وجود پنهان است، و آن همان احساساتی است که جمیع محسنات و شرافت انسانی را بظهور میآورد احساساتی که انسان را بمقام خداوندی راهنمایی مینماید، احساساتی که جزء را به اصل ملحق میگرداند، احساساتی که ما را به مبدء کل رجعت میدهد، همان مبدء ازلی که روح از آن صادر گردیده است.

عشقی را که حافظ از آن سخن میراند حقیقت از خود گذشتگی است و چنانکه در فوق گفتیم عشقی که در اثر آن فداکاری حاصل نگردد فایده ای بر آن متصور نباشد و حافظ بچنین عشق بانظر تحقیر مینگرد آنانکه خود را

۱ این قسمت از صفحه ۶۷ تا اینجا از درس عشق حافظ اقتباس شده است که جزو نطق نگارنده در شیراز بود و بوسیله آقای شاه بهرام شاهرخ از انگلیسی ترجمه شد

فراگرفت و پس از آن مصمم گردید که خود را در اقیانوس محبت پرتاب نموده
و در اعماق این دریای بیکران غوص کند:—

عشق در دانه است و من غواص و دریا می‌کند
سرفرو بردم در آنجا کجا سر بر کنم

دست از طلب ندارم تا کار من سر آید
یا جان رسد بجانان یا جان ز تن بر آید

هر آن خجسته نظر کزین سعادت رفت
بکنج می‌کده و خانه ارادت رفت

گوهر گرانبهائی را که این غواص زبردست اقیانوس عشق بدست آورد
حیرت آور تر و عجیب تر از فانوس افسانه علاء الدین است چه بحقیقت حیات
واقعی را یافته و از سعادت جاودانی برخوردار گردیده چنانکه میفرماید:—

هرگز نبرد آنکه دلش زنده شد بعشق
ثبت است بر جریده عالم دوام ما

سر زمستی برنگیرد تا بصبح روز حشر هر که چون من دراز لب جرعه خورد از جام دوست

شاعر در این موقع در یافته است که این جرعه از روز ازل نصیب
او گردیده و تا ابد نشه آن مایه سرمستی او خواهد بود بنابراین خطاب
بدل کرده گوید، همواره در سوز و گداز باش با صمیمت و همدردی برای
دیگران چه تنها دعای چنین دلپست که تاثیرات عمیقی با خود
همراه خواهد داشت:—

دلا بسوز که سوز تو کارها بکنند
دعای نیمشبی دفع صد بلا کند

شاعر گوید وقتی این پیام باو رسید محیط قلب و سراپای وجودش از
از نغمه عشق مملو گردیده و این نغمه عشق نه فقط مدتی وجود او را فراگرفت بلکه
برای همیشه با او بود تموج آهنک شیرین عشق تارهای دل او را چنان زخمه

تسلیم کامل عاشق بمعشوق منتها درجه عشق مجازیست، در این مقام حافظ از خود گذشتن و تسلیم بمحجوب یعنی تقدیم و حاضر شدن عاشق را برای قربانی در راه عشق تعلیم میدهد در آن حال احساسات مادی معنوی و غیر شخصی گردیده و لذات حواسی که با آن عشق مجازی شروع گردیده بحس از خود گذشتگی مبدل میگردد و این نتیجه و ظفر عشق مجازیست.

اینجاست که دری بزندگان فداکاری که بشر در آن فدای حقیقت و خداوند میگردد باز میشود و تخم عشقی که در قلب کاشته شده نمو نموده بیونه سبز و خرمی تبدیل می یابد و مستعد شگفتن گلپهایی میگردد که از عطر خود جمیع را سرمست تواند ساخت از این رو هزارستان شیراز در این مورد سفارش میکنند؛ قلب خود را منزلگه عشق سازید، وجود را از محبت ملو گردانید، تا بتوانید این درجات را طی نهائید برای طی درجات مختلفه کمال انسانی راه عشق کوتاه ترین و زیبا ترین راه هاست اما باید در طی راه عجله نمود قبل از اینکه روز موعود فرارسد بقول طوطی شکر شکن بنگال « را بیند رانات ناگور » پیش از آنکه موعود آن رسد که او را در پیش خود یابید هدایای خویش را برای نیاز سلطان آسمانی آماده سازید، بر طبق این عقیده حافظ فوراً و قطعاً آهنگ مینماید یا محبوب حقیقی را جسته و یادر جستجویش جان دهد.

آن دم که دل بعشق دهی خوش دمی بود درکار خیر حاجت هیچ استخاره نیست

بعزم مرحله عشق پیش نه قدمی که سودها بری از این سفر توانی کرد

عاشق شوارنه روزی کار جهان سر آید ناخوانده نقش مقصود از کارگاه هستی

حافظ اولین دروس عشق را در مکتب پیر مغان و در کنار خم میکده

و عطر روح افزایشان نشان هیچ گونه ارتباطی را با محلی که از آن برآمده است
نمیدهد معیناً جز از گل نا چیز گل فرح انگیز بعمل نیاید.

عین این حقیقت است که لزوم عشق مجازی را برای پروراندن شکوفه های
عشق حقیقی در روح بشر میرساند؛ زیرا همین عشق مجازی ممکن است پلی بروی
دریائی گردد که ما را از محبوب حقیقی دور میسازد.

از این رو در اشعار حافظ سرودهای عشق مجازی با عشق حقیقی همراه
سروده شده و این اشاره ایست که این نعمت ایزدی بایستی چنان درزندگانی
پرورش یافته و بحد کمال رسد که بتواند واسطه شناسائی حق و آرزوئی گردد که
همیشه روح بشر در جستجوی آن بوده و هست.

حافظ معتقد است که خدا و عشق یکی است و تمام جهان از آغاز خلقت
در پرتو این مشعل ایزدی منورگشته است و نه تنها عشق ورزی امری تازه نیست
بلکه از روزی که اشعه گرم خورشید درخشان بزمین تابیدن گرفته است
و روح زندگانی در کالبد عالم دمیده شده وجود داشته است و تخم محبت
با تولد هر بشری در قلب او کاشته شده و وسیله ایست که در عشق او را
بمقصود نزدیکتر سازد سپس خواجه ما را براه محبت هدایت مینماید تا بادیده
حق بین نگریسته و سعی کنیم عشق مجازی را بعشق حقیقی مبدل گردانیم:—

در ازل پرتو حسنت ز تجلی دم زد عشق پیدا شد و آتش همه عالم زد

سلطان ازل گنج غم عشق با داد تاروی درین منزل ویرانه نهادیم

نبود رنگ دو عالم که نقش الفت بود زمانه طرح محبت نه این زمان انداخت

مهر تو در درونم و عشق تو در سرم با شیر اندرون شدو با جان بدرشود

از دم صبح ازل تا آخر شام ابد دوستی و مهر بر یک عهد و یک میثاق است و بود

چنانکه گفتم بعضی حافظ را شاعر صوفی خوانده اند ولی بعقیده نگارنده اگر او را شاعر عرفانی بنامیم سزاوار تر است زیرا فلسفه ای را که او تعلیم میدهد در واقع بیشتر میتوان عرفان کامل نامید تا آنکه تصوف دانست. بارها سؤال شده است که راجع بفلسفه حافظ چه باید فکر کرد؛ بنظر نگارنده حافظ چنان شاعر کاملاً ایرانی و نماینده نابغه روح ایرانی است که تنها فلسفه او را باید عرفان حافظ نامید؛ اینک برای آنکه شمه ای از عرفانی را که بشخص حافظ اختصاص دارد آگاهی حاصل نمائیم از خوانندگان اجازه میطلبم چند بیت از حافظ را تفسیر کرده در اینجا بیفزایم. بدیهی است این ابیات از نقاط مختلفه دیوان حافظ انتخاب شده و رشته ای از تفکرات عارفانه خواجه را بما نشان میدهد.

ابیات بمنزله درری هستند که در رشته غزل کشیده شده اند گان نمیکنم اگر درر چندی را از رشته های مختلف انتخاب نموده و مجموع آنها در رشته جداگانه ای بترتیب کشیده بمعرض نمایش بگذاریم عیبی خواهد داشت البته در این قبیل تفسیرات نظریات شخصی همواره دخالت نام دارد و برای آنکه اگر این عیبی باشد در علاج آن کوشیده باشیم برای هر تفسیری بیک بیت از اشعار خواجه استناد و استمهشاد کرده و قنאות آنها بخوانندگان واگذار میمائیم، اینک درس عشق حافظ.

درس عشق حافظ

به نعمات و عطا یائیکه طبیعت به ما بخشیده نباید با نظر بد تگریست بخصوصه بدل پر محبتی که قادر است مادیت فنا شدنی را بروحانیت جاودانی مبدل سازد؛ چه اولی فقط برای بیان و اعلام دومی است. برای آنکه تخم گلی نمو کرده و بعدها خود را بیوته پر از شکوفه ارتقا دهد که عطر روح بخشش اطرافیان آنها معطر سازد لازم است که در خاک کاشته شده حتی با رشوت بد بو تقویت یابد با وجودیکه برگ گلهای معطر هیچ اثری از زمین با خود ندارد

را که در عین زهد و ورع علم دنیا داری را نیز دارا میباشد با نشان میدهد همانطور که شیخ عطار و مولای رومی طاعت و عرفان را تعلیم میدهند بدون هیچ تردید باید گفت سعدی سیاست دنیاداری را بیشتر از سایرین اهمیت میدهد گلستان معروف او یکی از بهترین کتبی است که شاهد ادعای فوق میباشد در طی قرائت این کتاب با احساسات زهد آمیز و آمال نیک برمیخوریم ولی جمیع نصایح تعالیم آن بخوبترین وضع عملی تعلیم داده شده و آن تفکرات و تصورات غیر عملی که بخصوصه در بین عرفا دیده میشود در اشعار سعدی وجود ندارد.

بنا بر عقیده نگارنده صرف نظر از قضاوتی که پرفسور برون راجع به سعدی مینماید بطور قطع میتوان گفت که سعدی یکی از شعرای بزرگ و توفیق یافته عالم بوده است و در اشعار بزمی و اندرز و در غزلیات باستثنا بلبیل ایران حافظ شیراز هیچ کس دیگر یارای آثر ندارد که در مقابل او خود را جلوه دهد؛ بدایع و طبیات سعدی دارای اشعار است که خوبی فکر و طرز گفتار آن ما را فوق العاده مجذوب خود میسازد و بین قصاید فارسی قصیده بی مثال او که در مرگ آخرین خلیفه عباسی سروده شده در تأثیر و زیبایی و لطافت بیان نظیری نمیتوان برای آن پیدا کرد.

عصر غزلسرائی

در میان این دسته از شعرا مانند ابن یمین و خواجوی کرمانی و عبید زاکانی شاعر مطایبه سرا و سلمان ساوجی فقط بلبیل شیراز حافظ است که در عالم معرفتی فوق العاده را داراست. قریب شش قرن از زمان حافظ میگذرد ولی هنوز هر ایرانی از پیرو جوان مجذوب او و اشعار او میباشد از اینجاست هما نظور که فردوسی را پادشاه حماسه سرائی دانستیم باید سلطنت غزلسرائی را نیز تفویض بحافظ نهائیم. غزلیات او ممکن است مکرر خوانده شود ولی هرگز خسته کننده و کهنه نخواهد شد، همواره تازه و روح بخش میباشد.

آن فلسفه از ایران رخت بر بست هیچ اثر و علامتی از خود نگذشته است که بتوانیم آنرا جستجو کنیم؟ جای شك نیست که از عصر فیثاغورس تا زمان انوشیروان فلسفه یونان بسیار با افکار ایران نزدیک شده بود بنا بشهادت تاریخ میدانیم که کتب مختلفه فارسی یونان رفته و در آنجا ترجمه شده در کتابخانه معروف اسکندریه موجود بوده است. بعلاوه باقیمانده کتب پراکنده ادبیات ایران باستان ثابت میکند که ایرانیان قدیم دارای فلسفه و عرفان مخصوصی بوده اند و چنانکه در پیش آمد معتقد بوده اند که خداوند راستی است و در طلب او باید سالک راه راستی و حق گردیده بوسیله تزکیه روح و پیروی صفات نیک شایسته آن گردید که وصل باصل شد.

فیثاغورس خود باین حقیقت تصدیق نموده گوید: — بنابر عقیده مغان انسان میتواند مثل خداوند شود و بوسیله راستی با و تقرب جوید.

در هر حال مورخین و نویسندگان خارجی در این موضوع دارای عقاید و آراء مختلف میباشند ولی یقین است بالاخره بتوسط نویسندگان دقیق و حق جوی خود ایران مانند آقای میرزا محمدخان قزوینی و آقای تقی زاده و اقبال آشتیانی و امثال ایشان پس از تطبیق و مقایسه سه فلسفه یونان و ایران قدیم و تصوف بعد از اسلام حقیقت امر مکشوف خواهد شد.

این عصر با دو شاعر معروف دیگر خاتمه میآید. عارف دیگر شیخ محمد شبستری نویسنده گلشن راز است که کتاب مذکور سؤال و جوابی است که در ضمن آن قسمتی از عقاید متصوفه شرح داده شده است.

دوره ای که ما آنرا عصر عرفان و اخلاق مینامیم با شاعر معروف شیراز شیخ سعدی که یکی از نویسندگان و شعرای بزرگ عالم محسوب میگردد بخاتمه میرسد. راجع بسعدی نیز پرفسور براون شرح جالب توجهی نگاشته است که ذیلاً نقل مینمائیم: —

«روبهم رفته میتوان گفت سعدی از اخلاق ایرانی قسمت ذکاوت و هوشی

تصوف نهاده شده است؛ بعضی شیخ شیراز و خواجه لسان الغیب را نیز به تصوف منسوب میدانند گرچه ممکن است بعضی عقاید صوفیانه در اشعار این دو شاعر بزرگ دیده شود ولی نمیتوان آنها را صوفی دانست مادر طی قرائت مثنوی مولای رومی و منطق الطیر شیخ عطار به بسا اصطلاحات و تصورات متصوفه بر میخوریم که در اشعار حافظ و سعدی نظیر آن کمتر دیده میشود بخصوصه عقیده تصوف و صوفی گاهی در خود اشعار حافظ طرف حمله و ایراد شاعر واقع گردیده است و همانطور که زاهد و شیخ مورد مذمت واقع شده اند از خرقه ریائی صوفی نیز اظهار تنفر شده است. تنها عقیده عرفانی که در اشعار حافظ وجود دارد همان عقیده و مسلک قدیمی است که گفتیم همواره در نژاد ایرانی وجود داشته است. عرفانی که از قید قانون و مسلک معین آزاد بوده و نه در مسجد و نه در خانقاه یافت میشود تنها وسیله آشنائی با عقیده حافظ رجوع بخود اشعار اوست عرفان و فلسفه ای را که حافظ در اشعار خود تعقیب مینماید در اصول مرتب و منظم هیچ فلسفه معین نمیتوان یافت بعبارة الاخر عرفان حافظ عرفان آزاد و معینی است که اختصاص بخود او دارد.

نیکو گفته اند تصوف آخرین نتیجه اجتماع چندین عقاید و آراء معنوی مختلف است که در اوقات مختلف و باشکال گوناگون با یکدیگر توأم گردیده است. بعضی پایه تصوف را بر آئین اسلام می پندارند و جمعی آنرا جنبش آزادی فکر آریائی بر علیه عقاید سامی میدانند و گروهی آنرا شعبه و بازمانده فلسفه ایران باستان یا هند قدیم می شمارند و نیز جمعی هستند که معتقدند منشاء تصوف از یونان بوده و آبشخور آن فلسفه افلاطونی های نوینی است که در دربار ابوشیروان آمدند و مطابق این عقیده تصوف ایران را مرهون فلسفه افلاطونی میدانند.

همچنین پرفسور برون و پرفسور Nicholson نیز بین فلسفه یونان و تصوف ایران بعد از اسلام ارتباط و مناسباتی می بینند. در اینجا بسیار لازم است بخصوصه راجع به فلسفه ایران قدیم نیز تحقیقاتی بعمل آورده شود و تا معلوم گردد چون

و در سراسر آثار او علائم تواضع بطور کامل نمایان است. همچنین در زندگانی داخلی خود نیز نسبت بخانواده خود او يك شوهر و پدر پر محبت و علاقه بوده است. بطور خلاصه باید گفت كه باروح عظیم این شخص يك اخلاق بی‌الایش مقدسی نیز توأم بوده بطوریکه پس از دقت در جزئیات زندگانی بسا از شعرای بزرگ، هیچ‌وجه نظامی را نمیتوان با آنها مقایسه و مطابق نمود.

عصر عرفان و اخلاق

گرچه اولین شاعر معروف سالک راه عرفان و تصوف سنائی است (متوفی ۱۱۴۸ یا ۱۱۵۱م) ولی بهتر است او را با دو نفر همکاران خود فریدالدین عطار (متوفی ۱۲۳۰م) و مولانا جلال‌الدین رومی (۱۲۰۷ تا ۱۲۷۳م) که هر سه از پیشروان متصوفه میباشند نام ببریم.

بین شعرای ایران سه نفر مذکور از اساتید معروف اشعار صوفیانه محسوب میگردند که در آثار خود مانند حدیقه الحقیقه و منطق الطیر و مثنوی بنای تصوف را اساس نهادند؛ این اسامی معروف در مثل طلسمی است که عموم ایرانیان بخصوصه منوالفکرین و علاقه مندان بعرفان را مجذوب خود داشته است. لکن در نظر یکنفر اروپائی دیوان شمس تبریزی از سه کتاب فوق‌الذکر بیشتر قابل توجه واقع میگردد چه در آن کتاب تخیلات عارفانه مولای رومی در قالب شیرین و خوش‌آهنگ غزلیات ریخته شده است که با اشعار دلفریب حافظ شیراز شباهت دارد.

لازم است مجدداً متذکر کردیم که سه نفر شاعر معروف فوق‌الذکر در واقع ظاهر‌کننده و بنا نهنده اساس تصوف کنونی ایران میباشند؛ گرچه بسیاری از شعرای دیگر نیز سالک این طریقت بوده اند ولی از آنجائیکه قدمت عقیده عرفان نیز با قدمت تاریخ بیش میرود و همیشه در روح نژاد ایرانی وجود داشته است باید اعتراف نمود که بنای اساس آن بعد از اسلام بدست این سه پیشوایان

شعرا منوط بسخاوت مد و حین بود لهذا جای تعجب نیست اگر از اشعار بعضی از آنها بوی تملق آید.

در طی این عصر بعضی شعرای دیگر نیز وجود داشتند که نام خود را بطریق دیگر معروف نمودند مانند ناصر خسرو که دیوان و روشنائی نامه از او باقیست.

و بابا طاهر عریان که اشعار او ما را یاد آور شاعر اسکاتلندی «رابرت برنز Robert Burns» میگرداند و اسدی نانی ناظم گرشاسب نامه و انصاری هراتی مؤلف مناجات و ادعیه معروف و عمر خیام سراینده رباعیات معروف خود که بعد از ترجمه Fitzgerald در تمام دنیا معروفی خاص حاصل نمود، و آخرین شاعر ولی نه کمترین نظامی کنججوی است.

نظامی را عموماً استاد داستان سرائی شمرده اند و چنانکه ادوارد برون راجع با و اظهار میدارد تاکنون هیچ يك از اساتید نظم نتوانسته اند در سبک مذکور بر نظامی سبقت جویند پنج شاهکار ذیقیمت او موسوم به خسته نظامی در بین کتب فارسی دارای مقامی بس بلند میباشد برون راجع به اشعار و اخلاق و روحیات نظامی شرح جالب توجهی مینکارد و از گفته نقادین ایرانی و غیر ایرانی شواهدی اقامه مینماید که نظامی در عالم ادبیات ایران دارای مقامی بسیار عالی و بی شک از سرآمد سخنوران و اساتید بزرگ محسوب میشود چه او مخترع سبک نوینی است که قبل از او باین خوبی کسی از عهده آن بر نیامده بود بعلاوه بطوریکه از زندگانی و آثار او برمیآید نظامی دارای يك روح فوق العاده و اخلاق صحیح و فکر آزاد و راستی و متانتی بوده است که باید گفت اگر این نایفه شعر در ایران در عالم ادبیات و شعر نیز رقیبی داشت ولی اخلاق او حتماً بی نظیر بوده است. تا حدی که میتوان از شخصیت این شاعر گرانمایه اطلاع حاصل نمائیم شخص بوده است با زهد و تقوی و راستگو و درستکار در او هیچ گونه تعصبات و تکبر راه نداشته است، گرچه نظامی شخصی دارای حیثیات عالی بوده ولی در ضمن هرگز خود نمائی ننموده

یادگار بنای معظمی بر مقبره فردوسی ساخته میشود؛ نه برای آنکه حق شاعر ملی ایران ادا شود بلکه تا بدین وسیله لکه ای که در اثر کوفته نظری و لثامت سلطان محمود بر نام سلطنت وارد آمده پاک و جبران گردد.

یک نظر به شاهنامه ثابت میکند که نه فقط فردوسی را باید خداوند حماسه سرائی و مفسر و شارح داستانهای ملی و تاریخی ایران دانست بلکه عظمت مقام او از اینجاست که باضافه مزایای فوق اشعار او از نقطه نظر داستانی و عشقی و غیره نیز او را یکی از استادان بزرگ صنعت شعر معرفی مینماید؛ حکایت زال و رودابه و داستان رستم و همینه و بیژن و منیژه همچنان داستانهای ضحاک و جمشید، سیاوش و فرنگیس، رستم و سهراب شواهدیست که قوت بیان و توسعه علم و اطلاع شاعر ملی طوس را بما نشان میدهد. فردوسی در بیان موضوعهای مختلف مانند شجاعت، حب وطن، عشق، توصیف طبیعت بطوری کامل از عهده برآمده است که استحقاق آنها دارد که او را پادشاه شعر فارسی بخوانیم.

عصر مداحی و داستان سرائی

سلطان محمود سعی داشت که بوسیله حضور شعرای معروف بر فروشکوه دربار خود بیافزاید و بدیهی است در چنین دربار مدیحه سرائی اولین نقطه نظر هر شاعر واقع میگردد بنابراین این مسئولیت مداحی های بجا و بیجا و سبک تملق گوئی از مقتدرین را باید بیشتر بعهده او نهاد؛ رسمی که بدبختانه در شعر فارسی هم ممکن است بجا و آنها جزو محسنات شمرد و هم آنها تملق بیجا و عیب دانست.

عنصری بلخی ملك الشعرای دربار سلطان محمود بود و رقباتی مانند فرخی و عسجدی و اسدی داشت آنها در نظم پیروان سبک منوچهری داهغانی بودند؛ و نیز خاقانی و ظهیر فاریابی و غیره نیز از شعرای معروف بودند که در دربار سلاطین و امرا به مدیحه سرائی اشتغال داشتند از آنجائیکه وجود این قبیل

عقیده نویسندگان و محققین اروپا مانند اته Ethé و نولدکه Noldeke و هرن Hern صرف نظر از اسم او که از اسامی عربی اسلامیت دقیقی زرتشتی بوده یا قطعاً علاقه مفروطی بآئین زرتشت داشته است.

بطوریکه از اشعار دقیقی برمیآید او اسناد تاریخی قدیم ایران را در زبردست داشته و با آن مایه گرانها شروع به نظم شاهنامه خود نموده است اگرچه اشعار شاهنامه دقیقی با نرسیده است ولی از هزار بیتی که فردوسی در شاهنامه خود از او نقل مینماید ارزش ادبی و تاریخی اشعار او بخوبی مشاهده میشود بطوریکه اگر فردوسی خود اشاره نکرده بود که هزار بیت شرح ظهور زرتشت از دقیقی است تمیز اشعار او از فردوسی کاری دشوار بلکه محال بود.

اگرچه دقیقی اولین شاعر حماسه سرا محسوب میگردد ولی بحقیقت پادشاه حماسه سرانی فردوسی طوسی است که شاهنامه اش برای هزار سال بزرگترین شاهکار است که نه فقط به تاریخ و ملیت ایران خدمت فوق العاده نموده بلکه در روح و اخلاق خوانندگان نیز همواره موجد تأثیرات فوق العاده و موجب هیجان ملی بوده است.

حجم کتاب اشعارش حوصله خواننده بیگانه را بسر میبرد ولی برای یک ایرانی شاهنامه کتاب الکتب شمرده شده و همواره جالب توجه و قابل قرائت است کتاب مذکور امروز نیز مانند هزار سال قبل دارای همان شهرت فوق العاده و مقام عالی است؛ بلکه برعکس باید گفت امروز حقیقت ارزش این کتاب بیشتر از عصر خود فردوسی نمودار شده و اهمیت واقعی فردوسی و خدمات او نسبت بملیت و ادبیات ایران چنان که باید واضح شده است چه هزار سال پیش فردوسی در حالی که از عدم قدردانی پادشاه عصر و هموطنان جاهل خود با یاس و ناامیدی عالم را بدرود گفت. ما امروز نه فقط در خانه هر ایرانی منورالفکر یکجلد شاهنامه او وجود دارد بعلاوه در سنوات اخیر بفرمان قائد و شاهنشاه عظیم ادب پرور و هنرکستر ایران بنام

در این کتاب فقط برای نشان دادن نقشه‌ای از تاریخ ادبی ایران جدول فهرست مانندی از اسامی تقریباً تمام شعرای بزرگ با اضماع تاریخ تقریبی زمان: آنها را تهیه نموده و در دسترس خوانندگان قرار میدهم برای شرح حاله بطور خلاصه ادوار ادبی ایران را میتوان بطریق ذیل تقسیم نمود:-

- (١) عصر حماسه سرائی از رودکی تا فردوسی (٨٥٠-١٠٢٥) م
- (٢) عصر مدیحه خوانی و داستانی نویسی از عنصری تا نظامی گنجوی (١٠٢٥ تا ١٢٠٠) م
- (٣) عصر عرفان و اخلاق يك قرن كه سعدي نیز جز و آن عصر است تا ١٣٠٠ میلادی
- (٤) عصر غزلسرائی برای يك قرن كه حافظ جز و آن است تا ١٤٠٠ م
- (٥) عصر غزل و تصوف كه جامی معاصر آن است و او آخرین شعرای کلاسیك قدیم شمرده میشود تا ١٥٠٠ م
- (٦) عصر تقلید و انحطاط شعری از ١٥٠٠ تا ١٩٠٠ م
- (٧) عصر وطن پرستی از ١٩٠٥ تا کنون

عصر حماسه سرائی

رودکی را که پدر ادبیات فارسی میخوانند اولین شاعر است که اشعار درباری سرود رودکی در اشعار خود با کمال سادگی و صمیمیت و بدون هیچگونه باک برای اولین دفعه بعد از عرب احساسات ملی و هیجان درونی خود را به بیان میآورد و در ضمن توصیف یارو تمجید باده ظاهر میسازد روح ابرائی باز قیود اسارت را گسسته و شروع بازادی نموده است معروف است رودکی اشعار زیادی داشته ولی قسمتی که از او باقیمانده کافی است که شخصیت او را معرفی نموده و ادعای کسانی که او را پدر شعر فارسی میدانند ثابت نماید.

بعد از رودکی میرسیم به دقیقی بشهادت چند بیت از اشعار او و بنا بر

ملاحظات و آثار شمارا	اسامی شمارا	تاریخ	سلطان	عصر
<p>دیوان شهنشاه نامه</p>	<p>هاتف اصفهانی ۲۸۴ ۲۳۹۷۱۲ سحاب اصفهانی متوفی ۱۸۰۷ ۲۱۸۰۷ بجر ارد-تای متوفی ۱۸۱۰ ۲۱۸۱۰ صبا ۱۸۲۲ ۲۱۸۲۲ نشاط اصفهانی ۱۸۲۸ ۲۱۸۲۸ وصل متوفی ۱۸۴۶ ۲۱۸۴۶ قآئی متوفی ۱۸۵۳ ۲۱۸۵۳ فروغی متوفی ۱۸۵۸ ۲۱۸۵۸ یفا جدید</p>			

آخرین عامر استاد کلاسیک بزرگ، سه دیوان، نیمه

عارف صراف ۱۳۸۹ تا ۱۴۴۹ م
جامی از ۱۴۱۴ تا ۱۴۹۳ م

میر علی شیر نوائی، متوفی ۱۴۹۳ م

برادر زاده جامی، متوفی

هاتفی ۱۵۲۰ م

شاه صفی

صفویه تا قاجار
۱۷۹۷ تا ۱۹۰۵ م

متنوی دیوان

با بابا قفانی شیراز ۱۵۱۹ م

امیدی طهران ۱۵۲۳ م

هلالی ۱۵۲۶ م

لسانی متوفی ۱۵۳۳ م

فرهاد و شیرین

وحشی باقعی متوفی ۱۵۸۳ م

عرفی شیراز متوفی ۱۵۹۰ م

سحابی استراآباد متوفی ۱۶۰۱ م

نظری نیشابور متوفی ۱۶۱۲ م

صائب تبریزی متوفی ۱۶۷۷ م

علی حوزینگیلان ۱۶۹۲ تا

۱۷۶۶ م

لطیفی آذر ۱۷۱۲ تا ۱۷۸۱ م

ملاحظات و آثار شمرا	آثار شمرا	تاریخ	سلطنت	عصر
<p>مثنوی نو روز و گن؟ های و هایون روضة انوار شاعر مطالبه سرا مثنوی و قصاید عاصر صوفی اشعار صوفیانه</p>	<p>محمدالدین هکر اوحمدالدین کرمانی ۲۱۳۳۷ ۲۱۳۹۹ ۲۱۴۱۴ مهم تبریزی متوفی فریداحول سلطان و آله ابن عیین متوفی ۱۳۶۸ خواجهی کرمانی متوفی ۱۳۵۲</p>	<p>۱۳۳۵ تا ۱۴۰۵</p>	<p>تیوریان</p>	<p>منول</p>

ملاحظات و آثار شمر	اسامی شمر	تاریخ	سلاطنت	صهر
شروع صهر تصوف دیوان 'دیوان' اولین شاعر صوفی	بابا طاهر عمریان متوفی ۱۰۳۵ ابو سعید بن ابوالخیر ۹۱۷ تا ۱۰۴۹	۱۰۹۲ تا ۱۰۳۵ ۱۰۶۳ تا ۱۰۲۷	سلجوقی سلجوقیان ظفرل	۸ دوره انحطاط پاسیان
مناجات و رباعیات دیوان: روشنائی نامه؛ سادات نامه کے شائبہ نامہ ۱۰۶۱ م	انصاری ہرات از ۱۰۸۸ تا ۱۰۶۱ ناصر خسرو اسدی کوچک اسم قطران تبریز نضر الدین اسد فصیح کراگانی عمر خیام متوفی ۱۱۲۳ م	۱۰۷۲ تا ۱۰۶۳ ۱۰۹۲ تا ۱۰۷۲	ابن ارسلاں ملک شاہ	
ویس و رامین ۱۰۴۸ واق و غزرا ۱۰۴۶ م رباعیات	ستائی متوفی در حدود ۱۱۴۸ ۵۱	۱۱۵۱ تا ۱۱۲۷	سلجوقیان بید سنجر	
حدیثہ الخلیفۃ دیوان 'اولین شاعر مثنوی سرای صوفی' مدائح سنجر شاعر درباری	امیر مثنوی متوفی ۱۱۴۸ رشید الدین و طرطوطی متوفی ۱۱۸۳ نظامی عروضی سمرقندی انزوری متوفی ۱۱۸۹ یا ۱۲۰۰ م خانی ار ۱۱۰۶ تا ۱۱۸۵ م	۱۱۵۲ تا ۱۱۱۸ ۱۱۵۹ تا ۱۱۲۷	شہ غزنوی خوارزمشاهیان	
دیوان 'تحفۃ المرآین' شاعر درباری، سنجر				آستین

قطعات مختلف موجود است	حفظه ابداعی، متوفی ۸۴۱ یا ۸۴۰	۸۴۷-۱۳۵۸	طاهری، خراسان
یست مقاله فزونی	فرورد مشرفی، متوفی ۸۹۰ یا ۹۰۵	۸۷۰-۸۷۲	صفاریان خراسان
عوفی باب الایاب	ابو شکور بلخی ۹۴۱؟ شهبود بلخی ۹۵۰؟ حکیم خیابانیا، پوره ۹۶۰ و سایرین	۸۷۴-۹۹۹	سامانیان ماورالنهر و بعد در خراسان
بدر شمس فارسی، دیوان	رودکی ۸۸۰ تا ۹۵۴	۹۲۸-۹۴۳	آل بویه آل زیار
اولین سراینده شاهنامه و شروع کنندگان تاریخ باستان	دقیقی طوسی حدود ۹۷۵	۹۹۸-۱۰۳۰	در طبرستان و نواحی ساحل خزر
بنابر عقیده جمعی زرتشتی مذهب	عنصری، متوفی در حدود ۱۰۰۴	۹۹۸ تا ۱۰۳۰	غزنویان
عصر مداحی و نثا گوئی هائی امرا و سلاطین قابل و نا قابل	منوچهری دامغان ۱۰۴۱ فرخنی سیستانی ۱۰۳۷ مسجدی هروی باسروی ۱۰۳۰ اسدی بزرگ		سلطان محمود
کتابچه فنا نابذیر ادبی ایران شاهنامه شاهکار حماسه سرائی	فردوسی طوسی ۹۳۵-۱۰۲۵		

ملاحظات و آثار شما	اسامی شما	تاریخ	سلطنت	صحر
گامها، سرودهای مقدس و تعالیم اخلاقی قطعات شاعرانه در پیشها در ستایش خداوند و بنامش آفریدگان.	زرتشت شمرای گنام یشتها	قبل از یک هزار سال پیش از میلاد قبل از هفتصد سال پیش از مسیح		۱ اوستایی قدیم ۲ اوستای بازبین
استاد و آثار همه از دست رفته کتابخانه سلطنتی بوسیله اسکندرسوخته و غارت گردید.	شمرای گنام و خنیاگران؛ برطبق استاد یونانی	از ۶۰۰ تا ۴۳۱ ق.م ۳۳۰ ق.م تا ۲۲۶ ق.م		۳ مها منشی ۴ سلوگید و پارترها ۵ سایبان
آثار و اسنادی در دست نیست	اطلاعی در دست نیست؛			۶ خلنای بنی امیه
همه استاد و آثار از دست رفته باستانه جزوی از ادبیات و ادعیه مذهبی که بتوسط پیشوران دینی محفوظ مانده است کتب بوسیله اعراب مدموم گردید	برطبق تاریخ شمرای و خنیاگران وجود داشته اند شمرای گنام ادعیه و قطعات شاعرانه بازند.	۲۶۱ - ۶۶۱ ق.م		۷ دوره قدرت عاسیان
زبان و ادبیات فارسی در تحت فشار عرب رجوع کنید به این خلدون در صفحه ۵۰ البیرونی صفحه ۵۲ دانشنامه صفحه ۵۳ در این کتاب	هیچ اطلاع در دست نیست.	۶۶۱ - ۷۴۹ ق.م		۸ دوره قدرت عاسیان

و محبت فوق العاده او که در قلب عموم ایرانیان وجود دارد بواسطه محبت بی آرایش و صمیمیت فوق العاده ایست که نسبت بایران و آرزوهای ملی ایرانیان ابراز نموده.

و بسی جای خوشوقتی است که ایرانیان قدردان و حق شناس نیز این صمیمیت و خدمت براون را فراموش نکرده و در آثار خود نام نیک او را ضبط و بر لوح دل ثبت دارند.

برای نمونه ای از احساسات ایرانیان در جواب محبتهای براون رجوع کنید به صفحه ۳۸۸ این کتاب؛ این شعر در جز و اشعار است که از طرف عموم شعرای ایران در جشن شصت سالگی برون تقدیم او شده.

بنظر نگارنده بهتر است که خوانندگان را برای اطلاع از ادبیات ایران بعد از اسلام به کتاب و تحقیقات عمیق ابن مستشرق ایران دوست حواله دهیم؛ چه ماخذ اطلاعات پرفسور برون از مهمترین و بزرگترین کتب ادبی فارسی میباشد که بقرار ذیل است:—

چهار مقاله نظامی عروضی سمرقندی ۱۱۵۵ میلادی

لباب الالباب محمد عوفی در نیمه اول قرن ۱۳

تذکره شعرای دولتشاه سال ۱۴۸۷.

مجمع الفصحاح رضا قلیخان هدایت سال ۱۸۷۸.

بنابر این خوانندگان ایرانی و انگلیسی دان برای شرح مفصل تاریخ شعرای ایران در ظرف هزار سال از رودکی تا آخر قرن ۱۹ میتوانند به چهار جلد کتاب انگلیسی پرفسور براون و کتب فوق الذکر فارسی رجوع نمایند.

در تحت فشار واقع بود تسلط عرب در سراسر آن مملکت قوت تمام یافت: اولین سلسله خلفا که در بغداد حکمرانی داشتند برای ۱۹ سال یعنی از سال ۶۶۱ الی ۷۴۹ میلادی در ایران فرمانروائی داشتند، سپس خلفای عباس قریب یکقرن از ۷۴۹ تا ۸۴۷ باکمال قدرت حکمرانی نمودند. در این مدت که قریب دو قرن میشود ایرانیان بتمام معنی پایمال نفوذ عربی بودند و زبان و قانون عربی در سراسر ایران معمول و حکمفرما بود.

از ۲۸۴۸ متدرجاً قواء خلفای عباسی شروع بانحطاط نمود و ظهور طاهریه برای جنبش ایرانیان مقدمه گردید، محل امارت طاهریه در خراسان بود در ظرف سنوات سال ۸۲۰ تا ۸۷۲ م، بتعاقب ایشان اولین سلسله ایرانی نژاد یعنی صفاریان بظهور آمدند.

(۸۶۵-۹۰۳ م) پس از صفاریان اولین سلسله ملی ایران یعنی سامانیان در خراسان و ماورالنهر از ۸۷۴ الی ۹۹۹ م مستقر گردید.

در عصر صفاریان و سامانیان زبان و ادبیات فارسی دوره نوزادی خود را طی نمود؛ و شعرای فارسی زبانی مانند حنظله بادغیسی (۸۵۰ م)؛ فیروز مشرقی در حدود ۸۹۰ م؛ و ابوسالک گرگانی حدود ۹۰۰ م؛ و ابوشکور؛ شهید بلخی و شعرای کوچک دیگر ظهور نمودند که از هر يك آثار فارسی باقی مانده تا زمان رودکی (حدود ۸۸۰ تا ۹۵۰ م) که در حقیقت باید او را پدر اشعار فارسی دانست.

تاریخ شعر و شعرای ایران را از عصر رودکی تا کنون دانشمند ایران دوست معروف پرفسور برون در چهار جلد کتاب ذیقیمت خود ضبط نموده و در حقیقت از این خدمت نام نیک خود را تا ابد در خاطر هر ایرانی و ایران دوست بیادگار و باحترام باقی نهاد معروفیت و اهمیت پرفسور برون نه برای چهار جلد کتابی است که راجع بادبیات ایران نوشته بلکه ارزش حقیقی

و معاصرین عوفی مثل رشید الدین وطواط صاحب حدایق السحر و نظامی
عروضی سمرقندی صاحب چهار مقاله و شمس قیس صاحب معاییر اشعار العجم
کسی را سراغ نداریم که متعرض ذکر این فقره شده باشد.

و نیز وفور کلمات عربی در این قصیده در آزمان یعنی دوست سال
قبل از فردوسی خود قرینه دیگر است که این قصیده مصنوعه جدید است و مدتی
طویل بعد از عصر مامون ساخته شده است.

و نیز فاضل مذکور نسبت اولین شعر فارسی را به ابو حفص حکیم بن
احوص سعفی سمرقندی که بعضی مدعی شده اند رد می‌نماید.

و اما راجع باینکه اولین شاعر و شعر فارسی بعد از عرب که و چه بوده؟
بعقیده ایشان اول شعر فارسی از زمان یزید بن مفرغ باقیاننده و دوم از عهد
ابومنذر اسد بن عبدالله القسری؛ برای شرح مفصل و تحقیقات دقیق ایشان
رجوع شود به مقاله "قدیمترین شعر فارسی" در بیست مقاله قزوینی
صفحه ۲۶.

عمرور ایام قدرت خلفا رو به انحطاط نهاد و بالاخره قیام ایرانیان ربه
آنها را درهم شکسته اولین کسانی که پیش قدم این امر گردیدند طاهریه بودند که
در خراسان سلسله خود را تشکیل داده ولی از آنجائیکه نژاد آنان عربی بود
به احیا ادبیات فارسی و قعی ننهادند طغیان صفاریان و تشکیل سلسله آنها را باید
آغاز آزادی ایران از اسارت عرب شمرد در این عصر که ایرانیان در باز
گردآیدن تمدن و زبان از دست رفته خود میکوشیدند زبان فارسی نیز
از نوروانی یافت.

راجع بتاریخ این عصر لازم است متذکر گردیم حمله عرب در سنه ۶۵۱
میلادی شروع گردیده و در ظرف ده سال ابران بکلی مغلوب گردیده و کاملاً

و بعضی عناصر و خصایص زبان عربی را داخل در فارسی ساختند که زبان فارسی امروزه نتیجه آن میباشد که از هر هیئت شیرین تر از زبان پهلوی قبل از اسلام و در ضمن نیز روان تر و آسان تر از زبان عربی است. ایرانیان راجع به آئین و فلسفه نیز بدین منوال رفتار نموده معتقدات خود را با افکار و عقاید نیک و تعالیم عالی قوم غالب مخلوط ساخته اساس تشیع را بر نهاده‌اند، عقیده ای که ایرانیان همیشه آنرا از خود میدانند؛ چنانکه گفتیم راجع بفلسفه نیز عرفان و تصوف اسلامی را تشکیل داده و آنرا موضوع لطیف اشعار زیبای خود قرار دادند.

اولین شعر و شاعر ایرانی بعد از اسلام

بر سر این موضوع که آیا اولین کسی که بعد از استیلای عرب بزبان فارسی شعر سروده که بوده است؟ مباحثات زیادی بین مورخین و محققین رویداده و عقاید مختلف وجود دارد نگارنده بهتر چنان دید که به اقتباس قسمتی از مقاله فاضلانه دوست محترم خود آقای میرزا محمد قزوینی راجع باین موضوع که در واقع بهترین تحقیقاتی است که تاکنون بعمل آمده کفایت نماید:—

بنابر عقیده جمعی اولین شعر فارسی شعر یست که عباس مرزوی در دربار مامون سروده و مادر صفحه ۵۰ اشاره بدان کردیم؛

بعقیده آقای میرزا محمد خان قزوینی حکایت فوق بدلائل چندی عاری از صحت بوده قابل اعتبار نمی باشد نخست آنکه آثار وضع و تجدد بروجنات این اشعار لایح میباشد. چه ایرانیان در قدیم اگر شعری داشته اند بلاشک تابع عروض عرب نبوده است در صورتیکه شعر فوق منسوبه بعباس مرزوی از بحر رمل مثنی مقصور (و محذوف است) که قطعاً مدتها بعد از انتشار عروض خلیل بن احمد فراهیدی در ایران بظهور آمده باشد.

دوم آنکه جز عوفی در لباب الالباب (در حدود ۶۱۷) از متقدمین

و نوشته‌های ایشان را بسوخت اهل خوارزم امی ماندند و در اموری که محتاج الیه ایشان بود فقط بمحفوظات خود اتکا نمودند و چون مدت متمادی گردید و روزگار دراز بر ایشان بگذشت امور جزئیة مختلف فیه را فراموش کردند و فقط مطالب کلیه متفق علیه در حفظ ایشان باقیماند.

دولت شاه سمرقندی در تذکره الشعرا مینویسد: حکایت کنند که امیر عبدالله بن طاهر که بروزگار خلفای عباسی امیر خراسان بود روزی در نیشاپور نشسته بود شخصی کتابی آورد و بتحفه پیش او نهاد پرسید که این چه کتاب است؟ گفت: این قصه و امق و عذراست و خوب حکایتی است که حکما بنام انوشیروان جمع کرده اند؛ امیر فرمود که ما مردم قران خوانیم بفراز قران و حدیث پیغمبر چیزی نمیخواهیم، ما را از این نوع کتاب درکار نیست و این تالیف مغانست و پیش ما مردود است؛ فرمود تا آن کتاب را در آب انداختند و حکم کرد که در قلمرو من هر جا که از تصانیف عجم و مغان کتابی باشد جمله را بسوزانند.

با چنین پیش آمدهای المناک جای عجب نیست اگر در طی يك قرن یا يك قرن و نیم مدت حکمرانی خلفای بغداد از ملت مغلوب صدنی شنیده نشد ولی بمحض آنکه در مرکز قوه و تسلط اعراب روبه سستی نهاد ایرانیان در نقاط دور دست علم استقلال بر افراشته و بر علیه اعراب همت گماشتند متدرجاً دایره طغیان وسعت یافته و در مدت قلیلی سلسله اسارت ایرانیان کسبخته شد ادبیات و شعر فارسی نیز با این دوره جدید احیا گردید؛ کسانیکه با تاریخ و اخلاق ایرانیان آشنا هستند بخوبی میدانند، ایرانیان نژادی هستند بسیار با استعداد و حس اکتساب و اقتباس در آنها بسیار قوی و سریع میباشد، و بهمین جهت در طی ادوار مختلفه تاریخی ایرانیان هر چیز نیک را از ملل سایره دیدند بفوریت آنرا رنگ و روی ایرانی داده از خود گردانیدند، راجع بزبان و شعر فارسی نیز همین اتفاق افتاد، ایرانیان خط عربی را از اعراب اقتباس نمودند

ابوریحان بیرونی نیز که در ۳ ذی الحجه ۳۶۲ در خوارزم تولد یافت و در ۲ رجب ۴۴۰ هجری در غزنه درگذشت در خصوص و طنش خوارزم که یکی از ایالت‌های ایران قدیم بوده در آثار الباقیه مینویسد:-

ولما فتح قتیبه بن مسلم خوارزم المرة الثانية بعد ارتداد اهلها ملك عليهم اسكجموك . . وكان قتیبه آباد من يحسن الخط الخوارزمی و يعلم اخبارهم و یدرس ما كان عندهم و مزقهم كل ممزق فحنفیت لذلك خفاء لا يتوصل معه الى معرفته حقایق ما بعد عهد الام به ^۱

یعنی:- «و چون قتیبه بن مسلم ثانیاً خوارزم را پس از مرتد شدن اهالی آن فتح کرد اسكجموك را بر ایشان والی گردانید و قتیبه هر کس را که خط خوارزمی میدانست و از اخبار و اوضاع ایشان آگاه بود و از علوم ایشان مطلع بکلی فانی و معدوم الاثر نمود و ایشان را در اقطار ارض متفرق ساخت و لهذا اخبار و اوضاع ایشان بدرجه مخفی و مستور مانده است که بهیچ وجه وسیله برای شناختن حقایق امور در آن مملکت بعد از ظهور اسلام بدست نیست.»

باز ابوریحان در صفحه ۴۸ از همان کتاب گوید:-

«ثم لما كان من اهلاك قتیبه بن مسلم الباهلی كتبتهم (ای کتبه اهل خوارزم) وقتله هرابذتهم و احراقه كتبتهم و صحفهم بقوا اميين يقولون فيها يحتاجون اليه على الحفظ فلما طال عليهم الامد فاتهم ما اختلف فيه و حفظوا اما انفق عليه»

یعنی:- «و چون قتیبه بن مسلم نویسندگان ایشان (یعنی نویسندگان اهالی خوارزم را) هلاک نمود و هربذان (بیشوایان دینی) ایشان را بکشت و کتب

۱ الاثارالباقیه عن الترون الخالی باهتنام زاخو Sachaw چاپ لیسیک ۱۹۲۳ م ص ۳۵

و اتصال الملك ولقد يقال ان هذه العلوم انما وصلت الى يونان منهم حين قتل الاسكندر دارا و غلب علي مملكته الكينية فاستوى (فاستولي ؟) علي كتبهم و علومهم مالا ياخذة الحصر؛ ولما فتحت ارض فارس و وجدوا فيها كتباً كثيرة كتب سعد بن ابى وقاص الي عمر بن الخطاب لسيئاذنه في شانها و تفتيلها للمسلمين مكتب اليه اليه عمران اطرحوها في الماء فان يكن ما فيها هدى فقد هدانا لله باهدى منه و ان يكن ضلالاً فقد كفانا الله فطرحوها في الماء او في النار و ذهب علوم الفرس فيها عن ان تصل الينا^۱

يعني : و بدانکه ما بين امی که اخبار و تاریخ احوال ایشان بما رسیده است اقوامی که از همه بیشتر بعلم توجه نموده اند همانا دو قوم بزرگ قبل از اسلام یعنی ایرانیان و یونانیها بوده اند اما ایرانیان اهمیت این علوم عقلیه نزد ایشان بغایت عظیم بوده است و دامنه آن بغایت وسیع بمناسبت عظمت و فخامت دولت ایشان و طول مدت سلطنت آنان و گویند که این علوم یونان از جانب ایران منتقل شده است وقتی که اسکندر دارا را بکشت و سلطنت کیانیان را منقرض نمود و بر کتب و علوم ایرانیان که از حد و حصر بیرون بود استیلا یافت و وقتی که مملکت ایران بدست عرب مفتوح گردید کتب بسیاری در آن سر زمین بدست ایشان افتاده سعد بن ابی وقاص بعمر بن الخطاب در خصوصی آن کتب نامه نوشت و در ترجمه نمودن آن کتب برای مسامین رخصت طلبید عمر باو نوشت که آن کتب را در آب افکنید چه گر آنچه در آنهاست رهنمائی است خداوند ما را برهنما تر از آن رهنمائی کرده است و اگر گمراهی است خداوند ما را از شر آن محفوظ داشته است؛ لهذا آن کتب را در آب یا در آتش افکندند و علوم ایرانیان که در آن کتب مدون بود از میان رفت و بدست ما نرسید^۲.

۱ مقدمه ابن خلدون طبع مصر سنه ۱۳۱۱ ص ۲۸۵ - ۲۸۶ رجوع شود به پشت

۲ در داود جلد دوم دیباچه صفحه ۲۰

پیش که تحصیل کرده ای؟ جوان گفت پیش پدرم که فاضلی عالم و تحریری کامل است و هر روز مرا در سردابه میبرد و لغت فارسی تعلیم مینماید خلیفه گفت اگر راست میگوئی من تجلاً اشعاری بفارسی بگو و مرا مدح نما جوان کاغذی در دست گرفته قصیده ای گفت مامون امر بقتل او کرد سکوت بر همه مستولی گشت آنکاه مامون گفت سیاست اسراری دارد که مردم جهالت از آن دارند و از جمله یکی این است که هرگاه میان امت مغلوبه شاعری ماهر پیدا شود ممکن است که بشعر خاطر ها را بر انگیزد و همت مردم را در تلافی خون امت و پدران خویش بر ملت غالبه تحریک نماید که غالبین را در عذاب و اضطراب اندازد

مادر صحت اصل حکایت صحبت نداریم زیرا بنا بشهادت تاریخ مامون یکی از خلفای عادل و خوش نیت بوده و چنین حکایتی از چنان شخص بسیار بعید بنظر میرسد تنها مقصود نشان دادن مخالفت های اعراب بر علیه زبان پارسی است و اعم از اینکه این حکایت صحت دارد یا خیر ولی بطور یقین نظیر این قبیل وقایع اتفاق افتاده و در طی تاریخ مکرر به شواهدی بر میخوریم که بخصوصه اعراب سعی کلی در بر انداختن و محو آثار فارسی بکار برده اند اینک بدون آنکه در این باب ما از خود اظهار عقیده ای نموده باشیم فقط ذیلاً به سه دلیل تاریخی معروف اکتفا کرده از این موضوع میگذریم :-

«عبدالرحمن ابن خلدون که در سال ۷۳۲ در تونس تولد یافت و در سال ۸۰۸ هجری در قاهره در گذشت در فصل معنون به «العلوم العقلیه واصنافها» پس از يك صفحه مطلب دیگر که ربطی به ما نحن فیه ندارد گوید «و اعلم ان اکثر من عنی بها (ای بالعلوم العقلیه) فی الاجیال الذین عرفنا اخبارهم الامتان العظیمتان قبل الاسلام و هما فارس و لروم و اما الفرس فکان شان هذه العلوم العقلیه عندهم عظیمها و نطاقاً مستمماً لما کانت علیه دولتهم من الضحامة

هفتم - آنکه مرد را فاعل مختار خود قراردادده دارای قوت اراده کردانیده تقدیر او را بدست او وا گذارد.

هشتم - در سر انجام زندگانی او را به کشور فروغ بی پایان راهنمایی نماید.

این است مختصر آمال و مقصد شعرای قدیم ایران

عرب و ایران

اعراب مانند طوفان سهمگین رمل از ریززار عربستان بایران هجوم آوردند؛ با شور و اتحادی که در اثر آئین نو تولید گردیده بود بدون آنکه هیچ مقاومتی در مقابل آنان بعمل آید بایران ناآختند و سر زمینی را که برای قرنها بر جهان فرمانروائی و سیادت داشت پایمال ساختند.

این قضیه مایه عبرت جهان گردید که چگونه ملت عظیمی که در تاریخ عالم بشجاعت و وطن پرستی مشهور بود عادت بعیاشی چنان از قدرت و عظمت آن کاست و اغراض شخصی و اختلافات داخلی بطوری رشته اتحاد و نظم آنرا کسبخت که در اندک مدتی آن ملت قدیم و توانا را اسیر و مغلوب اعراب گردانید. فاتحین نه فقط دین خود را بر آنها تحمیل نمودند بلکه آنها را از مکالمه با زبان مادری خود نیز منع نمودند برای مدتها زبان عربی زبان رسمی دولتی گردید و حتی مکالمه بزبان فارسی مستوجب قتل بود چنانکه حکایت عباس مرو گونه ای از آن اوضاع است:-

مامون خلیفه در سنه ۱۹۹ در مرو روز عیداضحی بارعام داده بود وقتی مجلس پر از اعیان و اشراف و رؤسای عشایر عرب شد مامون سؤال کرد: آیا کسی هست که فارسی را خوب حرف بزند و بنویسد و شعر بگوید عباس نام که جوانی بیست و پنجساله بود برخاست گفت تکلم و نظم بلغت فارسی را خوب میدانم. خلیفه پس از تحسین گفت

هو بوی بید چوت مشك
اواسهی بید چوت زر، روا بید چوت درم
خوش بوی باد چوت مشك
مروف باد چوت زر، روا باد چوت پول،
کردار بید چوت اهورسردا خدای پدامات
در شهر خود نيك كردار باد چوت خداوند
خویش.

این آفرین اوی تن شما آیدوت باد
چوت ماه و خورشید و آتش و می
و سرو و مشك و یاسمن و گل و مرزات گه
هما انجمن را هزار سال زندگانی عمر دراز باد
از آن بندگان خوش مستش کنند
به خیزش و پاك اسیرن، عنبری واژنه خوش
یانی ها

نراشو فرزند زیاده، که ایران دارد نام
براد دشمن زناد و دود افروزاد
فرزند پسر زاید که ایران را حفظ کنند و نام
بر آورد و دشمن را بر افکنند و خاندان
را روشن نماید.

این بود نظر مختصری به شعر و افکار شاعرانه ایرانیان قدیم بطور
خلاصه آمال شاعرانه ؛ مقصد اخلاقی ایرانیان را بطوریکه از این آثار بر میآید
متیوان بقرار ذیل تعریف نمود.

اول- آنکه مرد را درس شجاعت داده و مہیای اعمال بزرگ سازد.
دوم- آنکه حب وطن و شاه پرستی و خدمت ملت را وظیفه هر فردی
از افراد قرار دهد.

سوم- آنکه شخص قدر زندگانی را دانسته و از محسنات و زیبایی که
بانسان بخشیده شده است استفاده بجا و درست نماید،

چهارم- آنکه مرد را به راستی و درستی دلالت نماید،

پنجم- آنکه شخص را اسلحه ای از اعمال حسنه بخشیده و بستیزه
برعلیه زشتی و بدی ترغیب نماید.

ششم- آنکه نیکی ها و زیبایی های عالم طبیعت را قدر دانی نموده و
محسنات خلقت را بر انسان آشکار گرداند.

هما زور باد وهان انجمنان وهدينان وياكدینان
 زمین کو به وهدين يور يوتکش،
 کو به اویزه وهدين مزدبستان استوار هند،
 ایشان اما امان، و اما اوا ایشان هما همکار و
 هم گرفته .
 هم زور باد هم یزشن و هم بهر نیایشن و هم
 یار هم،

دومین قطعه از ادعیه پازند موسوم به آفرین بنام بزرگان بقرار
 ذیل است :-

بنام دادار هر مزد آفرین	درود بنام دادار هورمزد
چون پیشگاه خدای آفرین	همانطور که سابقاً بنام خداوند درود شد
بآت کرد تو بات په شهر . . .	همانطور در این شهر . . . نیز توان کرد
کام انجام یید چون هورمزد خدای	عقبت بخیر باد چون هر مزد خدای
په دامان خویش،	در مملکت خویش،
فرخ و یاشوتر یید چون کیخسرو	فرخ و بزرگتر باد چون کیخسرو
خوب مهر یید چون مهر ایزد	خوب مهر باد چون مهر ایزد
دشمن ز داد یید چون زریر	بر اندازنده دشمن باد چون زریر
هودین یید چون سیاوش،	نیک دین باد چون سیاوش
بامی یید چون بیژن،	با فر و شکوه باد چون بیژن
اشوبید چون وبشتاسپ شاه	یاک و راست باد چون وبشتاسپ شاه
زورمند یید چون سام نریات	زورمند باد چون سام نریات
او جوا نور یید چون روستم	قوت مند باد چون رستم
نیزه ور یید چون اسفندیار دین یاور	نیزه ور باد چون اسفندیار دین یاور
گویا یید چون جاماسپ په دانش زیج	سخنور باد چون جاماسپ داندنه زیج
اور و بزات یید چون اردا فروش،	بی گناه باد چون فروهر،
راد یید چون تشرت	راد باد چون تشرت
چرب یید چون واران، وینا یید چون	شیرین باد چون باران، وینا باد چون خورشید
خورشید .	
ییش گرفته یید چون زرتشت	ثوابکار باد چون زرتشت
دیر ز یوشنی یید چون زروان یاد شاه	با عمر طولانی باد چون زروان یاد شاه
برومند یید چون سیندارمذ زمین،	برومند باد چون سیندارمذ زمین .
ییش پیوند یید چون رود ناوداد	متحد باد چون رود ناوداد
ییش انبار یید چون زمستان	مانند زمستان با انبار زیاد باد
خرم یید چون بهار	خرم باد چون بهار

قطعات شاعرانه پازند

چند قطعه ادعیه از اواخر دوره ساسانیان بزبان پازند باقی مانده اگرچه قطعات مزبور را نمیتوان شعر نامید ولی چون دارای افکاری شاعرانه میباشد لازم است از آنها نیز سخن رود.

یکی از این قطعات موسوم است به 'آفرین اردا فروش' و آن عبارتست از سرودی در توصیف روح مقدس راستی و درستی در این قسمت چیزی که فوق العاده جالب توجه میباشد آزادی فکر نویسنده است که بدون هیچ گونه تعصب همه نیکوکاران را که در سراسر جهان پراکنده اند ستوده و آنها را بهر آئین و عقیده باشند نجات یافته میداند.

قطعه فوق به نثر و با بیانی جذاب و لطیف سروده شده چنانکه گفتیم اگرچه شعر نیست ولی افکار و تصوراتی که در آن گنجانیده شده است میتواند موضوع بسیار خوب شاعرانه ای را تشکیل دهد.

اینک متن پازند و ترجمه فارسی امروزه قطعه فوق :-

همکار و هم زور باد،	هما زور باد،
همکار و هم زور بوده یاک و راست باد،	هما زور، هما اشو باد،
همکار و هم زور و نیک باد،	هما زور، هما نیکی باد،
همکار و هم زور و نورمند باد،	هما زور، هما خوره باد،
همکار و هم زور و ثواب کار باد،	هما زور و بیش گرفته باد
همواره کم گناه باد	هما زور کم گناه باد،
همکار و هم زور باد آئین زرتشتی	هما زور باد زرتشتی دین،
راستی ها نجات یافته باد	راستی ها بخنار باد!
دین مزدینا بر راستی درست باد	دین مزدینا حقیقت درست باد
همکار و هم زور باد دادار هورمزد نورمند	هما زور باد دادار هورمزد را یومند خوره مند!
همکار و هم زور باد امشاسیندان	هما زور باد امشاسیندان،
همکار و هم زور باد نور دین مزدینان	هما زور باد خوره دین ویژه و اویزه مزدینان

مردم مرگ را بدو زشت میدانند،
مرگ هیچ گونه از نکوهش یا ستایشی باک ندارد،
هیچکس را احترام نگذارد،

بدون رحم و شفقت همه کس را از حیات محروم سازد،
هر کس مجبور است از راهی که رفته برود،
و آنچه ندیده است به بیند،

نادان و بدان مال گرد آورند ولی گنجی ای از اعمال
نیک ذخیره ننمایند،

دانا بدان و نیکان گنجوری از اعمال نیک با خود همراه برند.
زیرا خزانه اعمال نیک تنها ثروتی است که در آن سرای
بکار آید،

تنها مایه نجات همان است و بس،

سیم و زر بخاک تیره مبدل گردد،

مال و منال چون گرد بر هوا رود،

اندام دلیران و بازوان قوی خاک ره گردد،

آن چیست که بخاک مبدل نشود؟

آن چیست که فنا نپذیرد؟

آن کردار نیک مرو و جدان پاک مرد نیکوکار است،

بشود که راستی و نیکی چیر گردد،

بشود که نیکی بر بدی ظفر یابد،

بشود که ما از اندیشه و گفتار و کردار نیک برخوردار
گردیم!

گردیم!

بشود اندیشه و گفتار و کردار نیک که در این جا و همه

جای دیگر بعمل آمده در سراسر جهان

منتشر گردد!

بشود که همه مادر آغوش فرشته راستی و درستی بسر بریم!

و چون برام افتد در دل امید بندد
 که دگر باره بخویشان و خانه خود باز گردد
 شگفت است از آنکه برای سفر جاودانی،
 برای راهی که انتهای آن نامرئی است،
 راه دور و خطرناکی که باید به تنهایی بيمود،
 سفری که در آن همسفر و یاری را اجازه همراهی نباشد
 راه و سر منزل نامعلومی که باید برای همیشه در آنجا
 بسر برد.

برای چنین سفر بزرگ توشه‌ای آماده نسازد.
 روزی رسد که شبان رمه خود را رها کند،
 شبی آید که رمه از پاسبان خود جدا گردد،
 هنگامی فراز آید که روان پاك بدن خاکی را بدرود گوید.
 زمانی رسد که بدن پر از هوا و هوس بی پاسبان ماند
 آنگاه همه چیز ناپدید و معدوم گردد،
 همه چیز او را وداع کرده از او دور شود.
 آنگاه تنها يك چیز است که او را بکار آید،
 تنها يك چیز است که او را تنها نگذارد،
 و آن بزرگترین و زیبا ترین و بهترین چیزها ست
 آری آن چیز کردار نيك و اخلاق پسندیده اوست.
 جهل انسان را بخرابی میکشد
 مرگ معین شده است برای معدوم ساختن انسان،
 هیچکس را از آن امان نباشد،
 هیچکس را از آن راه فراری نبوده،
 در آینده نیز هیچکس نتواند از آن برهد،
 انسان مرگ را واقعه‌ای غیر منتظره و فریبنده میپندارد،

ای اسپنتمان زرتشت، منم آفریدگار مطلق،
 «از من است آفرینش ستارگان آسمانی،
 و از من است خلقت ماه و خورشید نورانی،
 «آتش فروغ بخش از پر تو من شعله ور باشد،
 و حیات کائنات بقدرت من وابسته گردیده،
 در میان سراسر آفریدگان انسان را نیکوتر آفریدم،
 گوهر راستی را در کف او نهادم،
 اما انسان بواسطه استفاده نکردن عقل خود،
 خوبشتر را پابند قیود هوا و هوس گردانید،
 از سر انجام کار نیندیشید،
 بنا بر خواهش های نفسانی مرگ را از یاد برد
 فراموش کرد که در زندگانی هر دمی در گذر است،
 و این جسم خاکی در سر انجام فانی گردد،
 در گرداب هوا و هوس گرفتار طوفان شهوات نفسانی شد
 بر قامت انسانیت جامه ناراستی و کینه پوشانید،
 آری از اینجاست که بشر نادان،
 برای چیزهای فانی و درگذشتنی در ستیزه و جدال است.
 در جوانی از باده غرور سرمست،
 و در انجام زندگانی افسرده و ملول میباشد.
 بقوه اندیشه در نمی یابد، و نمی بیند،
 که مرگ در پرده خفا در کمین است،
 و در سر انجام گوی هر جنبنده ای را با چنگال خود فشرده،
 و هر انسانی را بسرای عدم میفرستد.
 کس چون آهنک سفر کند توشه به همراه برد،
 برای سفر ده روزه احتیاطاً توشه پانزده روز بگیرد

چنانکه افسانه وامق و عذرا و ویس و رامین از اثریادگار های ادبیات پهلویست که تا کنون باقیمانده .

روایت معروفی را که بطبع شاعرانه بهرام گور و خسرو و شیرین دلالت دارد میتون باسانی باور نمود پرفسور جکسن در کتاب خود وقتی باین موضوع میرسد میگوید باید بطور قطع قبول کرد که صنعت شعر در عصر ساسانیان بخوبی معمول بوده است. و نیز گوید داستات وامق و عذرا که با آواز بار بد در در بار خسرو سروده میشده است پس از قرنها ما را یاد آور شعر و سرود عصر ساسانی میگرداند و از طرفی ما را متاسف میسازد بهیچ وجه نمیتوانیم از چگونگی آهنگ این سرودهای پهلوی عصر ساسانی اطلاع حاصل نمائیم گرچه آهنگ و اشعار آن عصر امروز متروک و فراموش گردیده ولی نام چند نفر خنیاگران که باقیمانده است کافی است که بعالمیان ثابت نماید روح موسیقی ایران همواره و در هر عصر زنده و بزودی به تجلیات نوین خود آغاز خواهد نهاد.

خوشبختانه از ادبیات و اشعار عصر ساسانی که بزبان و خط پهلوی نگاشته شده چند قطعه مختلف در دست است که از دستبرد یغماگران بجا مانده گرچه این قطعات بسیار مختصر میباشد ولی برای نمونه ای از ادبیات آن عصر کافی است که ما را یاد آور طرز فکر و تفکرات شاعرانه آن دوره گرداند اینک ما چند فقره آنرا ذیلاً ترجمه نموده و از اینکه قسمت زیادی از این قبیل آثار در دست نمانده است باید با پرفسور جکسن موافقت نموده اظهار تاسف نمائیم.

در یکی از قطعات پهلوی موسوم به "اٲوگه مده چه" که بظن قوی باید در اواسط عصر ساسانیان نوشته شده باشد بافکار شاعرانه جالب توجهی بر میخوریم که از طرز فکر و روحیات آن دوره حکایت میکند در قطعه فوق الذکر گوید:—

"مزد خداوند یکتا چنین گفت بزرگشت"

و بالاخره بوصول او میرسد“

بعلاوه چارس charas میگوید:-

ایرانیان نقوش این داستان را در معابد و منازل خود
نگاه میدارند.^۱

گذشته از دلایل فوق مطابق تاریخ و مندرجات پهلوی در دو کتابخانه
بزرگ هخامنشی موسوم به گنج شیپکان و دژ نپشته که بوسیله اسکندر طعمه
حریق شد مجلدات بسیاری از کتب مختلفه ادبی و مذهبی فارسی وجود داشته که
بر پوست گاو با خطوط طلا نوشته شده بوده است قطعاً وجود چنین کتابخانه
معظمی دلیل کافی است بر وجود توسعه ادبیات در آن عصر بعلاوه دلیل قطعی که
ما را بوجود ادبیات آن دوره یقین میسازد شرحی است که در کتاب استر در
تورات مندرج است:-

”در آن شب شاه نتوانست بخوابد پس فرمان داد
تا طومار اعمال شاهان را آوردند و در حضور او
خواندند.^۲

و نیز در محل دیگر گوید:-

”مگر شرح تمام قوت و قدرت و عظمت ”مردخا“
در کتاب تاریخ شاهنشاهان ماد و ایران نوشته نشده است“^۳

چنانکه گفتیم اسکندر در حال مستی کتابخانه عظیم هخامنشی را دچار
حریق ساخت و پس از او جانشینانش در محو و تباہ ساختن آثار ادبی ایران
کوشیدند؛ از دوره پارتیهای اشکانی هیچ گونه آثار آذنی باقی نیست ولی بنابر اسناد
و شواهدی که در دست است در عصر ساسانیان ادبیات پهلوی معمول بوده بعلاوه
مطابق دلایل دیگر اشعار و موسیقی و صنایع مستظرفه نیز در آن عصر بایکدیگر
دوش بدوش پیش میرفته است.

۱ رجوع شود به تاریخ اسکندر کتاب دهم ۲ کتاب استر در تورات فصل ۶ آیه ۱

۳ کتاب استر در تورات ۱۰-۲،

”آنگاه اهورا مزدا فرماید از او می‌رس زیر او کسی است
که راه پر بیم و ستمکین و تباه را پیموده و جدائی
روان را از تن نحمل نموده.“^۱

شعر در عصر هخامنشی

گرچه مدت بین عصر اوستا و دوره هخامنشی بطور یقین بر ما معلوم نیست
بعلاوه از عهد هخامنشی هیچگونه سندی در دست نمی‌باشد که مارا از وجود
و یا چگونگی شعر در آن عصر آگاهی بخشد ولی جای شك نیست که نوابغ
ایران در آن دوره نیز قطعاً خود را در شعر و ادبیات ظاهر نموده اند باقیمانده
ابنیه عظیم شکفت آور یادگار دوره هخامنشی و درجه استادی صنعتگران آن عصر
دلیلی است بر اینکه چنان مملکت معظم و صنعتکه از وجود شعرا و ادباء نیز
بی بهره نبوده است. اگر قول زنونون را قبول کنیم و در واقع نیز هیچ دلیلی
بررد آن نیست باید بطور قطع بوجود ادبیات و شعر در دوره هخامنشی قائل شویم
چنانکه گوید:—

”در زمانی که کورش کبیر هنوز جوان بود دربار سلطنت
ماد ”استیاج“ از سرودهای ملی و اشعار شورانگیز
بسیار مسرت بخش بود.“^۲

و نیز چارس Chares از اهل مایتیلین Mytilene که در چهار قرن قبل
از مسیح میزیسته گوید:—

یونانیها در سپاه اسکندر سرودهای ایرانی را از یک
افسانه عاشقانه که زریدرس = Zariadres و ادا تیس =
Odatis (زریرو او زایتی) نام داشت یاد گرفته بودند
در افسانه مذکور معشوقه عاشق را در خواب دیده

۱ مادخت نساك قمره ۱۶، ۱۷

۲ رجوع شود به

آنگاه تو نشسته گاتها میسرودی و آبهای نیک و آذر
 اهورا مزدا را میستودی مرد (مهمان) نیک را که
 از نزدیک و دور میرسیده خشنود میساختی؛

(وجدان گوید) محبوب بودم تو مرا محبوب تر ساختی؛
 زیبا بودم تو مرا زیبا تر ساختی؛

مطلوب بودم تو مرا مطلوب تر ساختی؛

بلند پایه بودم تو مرا بلند پایه تر ساختی؛

روان مرد پاکدین نخستین کام فرا برداشته بهومت
 (پندار نیک) در آید

روان مرد پاکدین دومین کام فرا داشته بهوخت
 (گفتار نیک) در آید؛

روان مرد پاکدین سومین کام برداشته بهو و رشت
 (کردار نیک) در آید؛

روان مرد پاکدین چهارمین کام برداشته بانیران
 (فروغ بی پایان) در آید. ۱

”آنگاه مرد مقدس که پیش از او بدرود زندگانی
 گفته بدو خطاب نموده پرسد؛

چگونه تو ای پاکدین بدرود زندگانی گفتی؟

چگونه ای پاکدین از منزلهای پر از ستور این
 جهان هو او هوس رستی؟

چگونه از جهان مادی بجان معنوی و از جهان فانی
 بجهان جادوانی در آمدی؟

چگونه مینماید تورا این سعادت طولانی؟

دختری زیبا و درخشان بابا زوان سفید،
 دختری نیرومند، خوشرو و راست بالا،
 دختری با سینه های برآمده، تن نیکو آزاده و
 شریف نژاد،
 دختری که بنظر پانزده ساله آید،
 دختری که کالبدش باندازه جمیع زیبا ترین مخلوقات
 زیباست .

آنگاه روان مرد پاکدین بدو خطاب کرده بپرسد،
 ای دختر جوان تو کیستی تو ای خوش اندام ترین دخترها
 که من دیده ام .

پس وجدان گوید: تو ای جوانمرد نیک پندار نیک گفتار
 نیک کردار نیک، من خود وجدان، تو هستم
 (جوانمرد پارسا پرسد) پس کجاست کسی که تو را دوست
 داشت از برای بزرگی و نیکی؟

از برای زیبایی و خوشبوئی و نیروی پیروزمند و قدرت
 بدشمن غلبه کننده (تو)

آنچنان که تو بنظر میآیی؟

(دختر پاسخ دهد)

ای جوانمرد نیک پندار نیک گفتار نیک کردار نیک دین
 آن کسی تو هستی که مرا دوست داشتی؛
 وقتی که تو میدیدی دیگری (لاشه) میسوزانید،
 و به بت پرستی میپرداخت،

ستم میورزید و درختها را میبرید

قصیده در توصیف روان

”روان (پس از آزادی از تن) بر بالین جای نموده،
شود کاتا سرایان. این چنین آمرزش درخواست کند،
”رحمت بر او رحمت بر آن کسی که مزدا اهورا باراده
خود بر او رحمت فرستد.“

در این شب روان باندازه تمام زندگانی جهانی خوشی
در یابد.“

” (در شب دوم روان) بسر بالین جا نموده
اشود کاتا سرایان آمرزش طلب کند.“

” در شب سوم نیز بدین گونه بگذرد.“

” پس از سپری شدن شب سوم،
در سپیده دم روان مرد پاکدین را چنان مینماید
که در میان کیاها باشد،
بوهای خوش دریابد،
چنین نماید که باد معطری از نواحی جنوبی بوی میوزد،
بادی خوشبو تر از بادهای دیگر.
مرد پاکدین را چنین مینماید که این باد را، عشاء
خود دریافته (پس گوید)
از کجا میوزد این باد این خوشبوترین باد که هرگز، عشاء
خود درگ نکرده ام؟
آنکه دین وی (وجدان وی) به پیکر دختری با و
نمودار شود،

بسوی سعادت میدانسته اند چنانکه در دین یشت که در تنای دنا^۱ (وجدان) و چیستا^۲ (علم و معرفت) سروده شده آمده است :-

”راست ترین علم مزدا آفریده مقدس را ما میستائیم
که راه نیک نماید.

”آن علم را زرتشت بستود از برای نیک اندیشیدن و
نیک گفتن و رفتار نمودن در اندیشه و گفتار و
کردار و از برای این کامیابی.“^۳

”که با و راست ترین علم مزدا آفریده مقدس قوت در
پاها و شنوائی در گوشها و قوت در بازوان و صحت
در سراسر تن و دوام در سراسر تن به بخشد.“^۴

”زرتشت از جای خود برخاسته و از خانه به بیرون
شتابنده علم را چنین بستود^۵ ای راست ترین علم
مزدا آفریده مقدس اگر تو در پیش باشی منتظر
من بمان اگر در دنبال باشی بمن برس.“^۶

”آن (علم) را بستود رئیس مملکت و بزرگ مملکت که
صلح و سازش از برای مملکت خواستار و قوت
از برای تن خواستار بود.“^۷

۱ دنا و سنا در گاتها بمعانی مختلف از جمله خصایص روحی و وجدان آمده است و همان کلمه است که در عبری و عربی دین گویند برای شرح مفصل راجع بآن رجوع شود به یشت پور داود جلد دوم ص ۱۰۹.

۲ چیستا یا چیستی در اوستا ۲۳۵۲ یا ۲۳۵۳ هر دو بصیغه مونث و بمعنی دانش و معرفت است.

۳ دین یشت فقره ۶

۴ دین یشت فقره ۱۳

۵ دین یشت فقره ۴

۶ دین یشت فقره ۱۹

مهر دارنده دشتهای پهن سواره از بالای کدور ارزهی^۱
 و سوهی^۲ بگذرد
 از بالای فردذفشو^۳ و ویدذفشو^۴ از بالای
 واوروبرشتی^۵ و واوردجرشتی^۶
 و از بالای این کشور درخشان خونیرث^۷.
 "براستی اهر-من بسیار تبهکار بهراس افتد
 براستی دیوخشم مکار بدکنش بهراس افتد
 براستی بوشنیت دراز دست بهراس افتد
 براستی همه دیوهای غیرمرئی و دروغ یرستان و رن
 بهراس افتد."^۸

قصیده در توصیف علم و عقل

هیچ جای تعجب نیست شعرائی که برای جمیع محسنات طبیعت مدیحه سرائی
 نموده اند نه فقط برای اینکه در زندگانی دنیوی و عوالم مادی محتاج آنها بودند
 بآن آثار طبیعت بنظر احترام و تقدس مینگریستند بلکه سرودها نیز در توصیف
 علم و عقل سروده و آنرا راهنمای عملی و بزرگ زندگانی بشر و مایه ترقی

۱ ارزهی سده سده یعنی کشور غربی در پهلوی ارزه آمده است رجوع شود به:—

Eransahr von Marquart S. 29 No. 2

۲ سوهی دسه دسه و کشور شرقی از آن اراده شده است

۳ فردذفشو دسه دسه دسه یعنی کشور جنوب شرقی

۴ ویدذفشو دسه دسه دسه کشور جنوب غربی

۵ واوروبرشتی دسه دسه دسه - دسه دسه دسه کشور شمال شرقی

۶ واوردجرشتی دسه دسه دسه دسه دسه دسه کشور شمال شرقی

۷ خونیرث دسه دسه دسه دسه دسه دسه کشور مرکزی

۸ رجوع شود به مهر یشت فقرات ۱۲۴-۱۲۵ و قطعات ۱۲۶ تا ۳۴

خال دار يك گراز دلير چالاک تند تار؛ از يي او
 مهر و آذر شعله‌ور و فر توانای کیانی می‌تازند.
 ”در گردونه مهر دارنده دشتهای فراخ هزار گان خوب
 ساخته شده موجود است بسا از این گانهای نیزه
 آراسته از زه کوسن ساخته شده است آنها گانهای
 سرعت قوه خیال پران سرعت قوه خیال بسوی
 سردیوها پرتاب شود.“

”در گردونه مهر دارنده دشتهای فراخ هزار تیر پیر
 کرکس نشانده ناوک زرین باسوفارهایی از استخوان
 خوب ساخته شده موجود است

بسا ز چوبه های آنها آهنین است

آنها بسرعت قوه خیال بسوی سردیوها پرتاب شود“
 ”در گردونه مهر يك هزار نیزه تیغه تیز خوب ساخته شده
 و يك هزار تبر زین چکش دو تیغه پولادین خوب ساخته
 شده موجود است

”در گردونه مهر يك هزار خنجر دوسره و يك هزار
 گرز آهنین و گرز زیبای سبك پرتاب با صد گره
 و صد تیغه موجود است که آنها حواله کنان
 مردان را برافکنند

این گرز از فلز زرد ریخته شده از زر سخت ساخته شده
 است محکم ترین سلاحی است

پیرو زه‌مندترین سلاحی است

آن بسرعت قوه خیال پران بسرعت قوه خیال بسوی
 سردیوها پرتاب شود.“

”پس از کشتن دیوها پس از بر انداختن پیمان شکنان

در توصیف فرشته مهر و پیمان

شاعر کهنام دیگری از عصر اوستا قصیده مفصلی در شرح فرو جلال و قدرت و شوکت "میترا" فرشته مهر و پیمان سروده و او را بر اندازه و مخالف پیمان شکنان و بی مهران معرفی مینماید:-

"مهر دارنده دشتهای فرائح
از گرزهان درخشان برای محافظت پاکدنیان با بازوان
کشوده روان گردد.

کسی که گرداننده گردونه ایست زیبا و یکسان و برا
زنده با زینتهای گوناگون آراسته و زرین"
"ابن گردونه را چهار اسب سفید یکرنگ جاودانی
که از آبشخور مینوی غذایی یا بند میکشند، سمهای
بیشین آنها از زر و سمهای پسین از سیم پوشیده
است و این اسبها همه بمالند و قلاده و یوغ بسته شده
که بواسطه پیوستن بیک قلاب شکافدار خوب ساخته
شده از فلز قیمتی پهلوی هم می ایستند."

"از طرف راست او دادگر ترین «رشن» مقدس
میتازد کسی که بهترین مدافع است و از طرف چپ
درستکردار «چیستا» میتازد آن زور نیازکننده مقدس
که سفید و سفیدپوش است و او بمن دین مزدیستا"
"داموئیش او بمن^۱ دلیر سواره بدر آید بصورت يك
گراز با دندانهای تیز يك گراز نر با چنگالهای
تیز گرازی که بیک ضربت هلاک کند گراز
غضبناکی که بآن نزدیک نتوان شد با صورت خال

۱ داموئیش او بمن و سیددوئیش در پشتهای از یاران و همراهان مهر شمرده شده

زرنشان بدریای فراخکرت فرود آید.

”برضد او دیو اپوش^۱ بیبکر اسب سیاهی بدر آید“

يك اسب كل با گوشهای كل

يك اسب كل با گردن كل

يك اسب كل با دم كل

يك اسب گر مهیب.

”هر دو ای اسپنتمان زرنشت تشتر رایومند و فرهمند

و دیو اپوش ۴۴ در آویزند

هر دو ای اسپنتمان زرنشت با یکدیگر بجنکنند

در وقت ظهر تشتر رایومند فرهمند بدیو اپوش چیر

شود او را شکست دهد.“

”بس از آن او تشتر او را بمسافت يك هائر^۲ از دریای

فراخکرت^۳ دور براند

تشتر رایومند و فرهمند خروش شادکامی و رستکاری

بر آورد؛

خوشا بمن ای اهورامزدا

خوشا بشما ای آبها و گیاهها،

خوشا بدین مزد یسنا،

خوشا بشما ممالک آب جوهای شما بدون ما نعی بطرف

محصول بادانه های درشت و چراگاه بادانه های ریز

و بسوی جهان مادی روان گردد.“

۱ دیو اپوش در اوستا اپوش سنسکرت^۱ دیو خشکی و قحطی است

۲ هائر Hathra = مقیاس مسافتی است.

۳ فراخکرت اسم پهلوی دریائست که در اوستا و اوروکش^۲ داده و سنسکرت^۱ که معنی

لنوی آن بزرگ ساحل و فراح کتاره میباشد محل اصلی آن را بطور قطع نمیتوان معین نمود.

سروده شده و از آن جمله است فقره ۴۱ که میگوید:-

”تشر ستاره رایومند فرهنگ را میستائیم، کسی که
آبهای راگد و جاری و چشمه و جویبار و برف و
باران مشتاق اوست.“

”چه وقت تشر را یومند فرهنگ از برای ما بدر
خواهد آمد؟“

”چه وقت چشمه های آب سترک تر از (شانه) اسی
بجریان در آید.؟“

”چه وقت چشمه ها بسوی کشت زاران زیبا و منزل
گاهان و دشتها جاری شود و ریشه گیاهها را از
رطوبت قوی خود نمی بخشد.؟“

برای فروغ و فرش او را میستائیم.“

”تشر ستاره رایومند فرهنگ را میستائیم،

که از تمام موجودات با آب جهنده خویش هول و
هراس فروشوید.

(این چنین) او شفا بخشد آن توانا ترین

در صورتیکه او راستوده او را معزز بدارند

(وی را) خشنود سازند و خیر مقدم گویند.“^۱

در این قصیده با بیان شاعرانه ای از ستیزه بین فرشته تیر با دیو قحط و غلا
سخن رفته که بالاخره بنابر خواهش پارسایان و پاکان فرشته تیر بر آن دیو غلبه
نموده و رحمت ایزدی را بجهان منتظر میرساند:-

”آنگاه ای اسپنتمان زرتشت تشر رایومند و فرهنگ

بپیکر اسب سفیدی زیبا با گوشهای زرین و لکام

برای آنکه از بیر هاده زیبا ترین است، چه هوی آن
 ابنوه تر است، بیر يك جانور آبی است در صورتیکه
 پوست آن در وقت معین تهیه شود بنظر مانند سیم
 و زر بسیار میدرخشد^۱

قصیده در توصیف باران

گفتم در سرزمین خشک ایران باران يك نعمت ایزدی محسوب میگردد
 و ایرانیان بانظر احترام و تقدس به آن منگیزیستند ایرانیان بخونی میدانستند
 که در فصل تابستان آب رودها و دریاها تبدیل به بخار شده بشکل ابر مبدل
 میگردد بنا بر این با دیدگان پر انتظار به آن ابرها نگریسته و منتظر بخشایش
 ایزدی بودند، ایرانیان در اثر اطلاع از نجوم میدانستند که طلوع ستاره شتر
 «تیر» از مشرق مصادف است با شروع فصل باران از این رو ستاره مذکور را
 باصورات شاعرانه يك جسم آسمانی که علامت سعادت و تقال يك است تصور
 نموده بودند که باطلوع خود عالم را از بر تو رحمت خداوندی سیراب میگردد.

در تیربشت^۲ به اشعاری برمیخوریم که در توصیف و ثنای ستاره شتر

چنین نامیده شده است در فرانسه موسوم است به «کاستور catar پوست آن بسیار قیمتی است
 هم چنین دوغده ای که در زیر دم دارد در طب با اسم کاستوراوم castareum معروف
 و از دواهای پر بهاست و آن هبارست از دو نانه خوشبو که در طب قدیم ایرانی نیز با اسم
 چند بید ستر معروف است و بفارسی آتش بیجان گویند. در خصوص قندز حیوانی که از آن
 چند بید ستر استخراج کنند برهان قاطع چنین مینویسد: جانوربست شیه روباه و دارای پوستی
 باشد که سلاطین پوشند و کلاه نیز سازند بعضی گویند جانوربست شیه بسک و در ترکستان
 بسیار است و بعضی گویند سک آبی است. (از بشت یورد اود جلد ۲ صفحه ۲۹۸ - ۳۰۱)

۱ آبان بشت فقرات ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹

۲ تیر در اوستا تیشتر به *tištar* همان ستاره ایست که در عربی آنرا شعری یبانی
 نامند و یکی از بشتهای بنام این ستاره که بفرشته باران منسوب است مندرج است در بشت
 هشتم مفصلاً از او صحبت شده است ستاره شتر در اه تیر طلوع می کند راجع بشرح مفصل
 آن رجوع شود بمقاله شتر ص ۳۲۴ بشتهای پور داود جلد دوم.

آب در نزد ایرانیان قدیم مایه زندگانی و آبادانی مملکت و یکی از نعمات ایزدی بوده و از این جهت برای آن سرود ستایش مفصلی موسوم به آبان یشت سروده شده و از آنجا که همواره ایرانیان خواستار جاه و جلال و فرو شکوه بوده اند در آن اشعار جایگاه اردویسور فرشته مونت آب را با فرو شکوه فوق العاده ای توصیف نموده که در حقیقت هارا یاد آور طرز زندگانی و عظمت و جلال ایرانیان کهن میسازد:-

”براستی همانطور که در قاعده است او برسم در دست‘

با يك گوشواره چهار گوشه زرین جلوه گر است‘

آن اردویسور ناهید بسیار شریف يك طوق بدور‘

گلوی نازنین خود دارد‘

او کمر بند بکمر می بندد تا سینه هایش ترکیب زیبا بگیرد‘

و تا آنکه او مطبوع واقع بشود“

”در بالای سر اردویسو ناهید تاجی با صد ستاره

آراسته گذارده شده است‘

بانوارها زینت یافته‘

يك تاج زرین هشت گوشه بسان چرخ ساخته شده‘

يك تاج زیبای خوب ساخته شده‘

که از آن چنبری پیش آمده است“

”اردویسور ناهید جامه ای از پوست ببر در بردارد

از سیصد ببری که چهار بچه زاید از ببر‘ ماده

۱ ”ببر در اوستا بوری *سوسود* و این کلمه بهمین املا بمعنی شهر بابل است، در اینجا ببر بفتح باء اول و سکون باء ثانی و راء که جانوریست درنده بزرگی شیرو در عربی موسوم به نمر و به لاتینی تگریس *tigris* مقصود نیست بلکه ببر بفتح باء اول و ثانی و سکون را مقصود است و آن جانوریست شبیه بکر به آن را و بر گویند در لاتینی فیبر *fiber* در آلابی قدیم *Biber* و حالیه ببر *Biber* و در انگلیسی بیور *Beaver* در روسی ببر *Babru* خوانند در سانسکریت بهر *babru* بمعنی سرخ تیره (بور) میباشد این جانور بواسطه رنگت مخصوصش

او (اردوی) از برای من آب را، او نطفه مردان را او
 مشیمه زنان، او شیر زنان را پاك می‌کند.“^۱

در تعقیب این تفکرات شاعرانه چنانکه گفتیم سر چشمه جمیع این هزار
 دریاچه و هزار رود را در قصر اناهیتا فرض نموده است^۱ همانطور که قصور عظیم
 شاهنشاهان بزرگ ایران دارای باغها و جویبارها و استخرها بوده قصر اناهیتا
 فرشته‌ای که حافظ پاکي آنها مسئول و حفظ‌الصحه عالم است نیز منبع جمیع آنها
 و رودها پنداشته شده است:—

”کسی که داری هزار دریا چه و هزار رود است،
 هر يك از این دریا چه ها و هر يك از این رودها
 ببلندی چهل روز مرد سوار تندرو است،
 در کنار هر يك از این دریا چه ها يك خانه خوب
 ساخته شده بریاست“

با یکصه پنجره درخشان و هزار ستون خوش ترکیب
 يك خانه جسیمی که در روی هزار پایه قرار
 گرفته است.“

”در هر يك از این خانه ها در روی دیوانی بستر زیبا
 و معطری با بالشها گسترده است،
 ای زرتشت در این جا ارد ویسور ناهید از يك بلندی
 هزار قد آدم میریزد،
 او بزرگی همه آبهائي است که در روی این زمین
 جاری است“

کسی که باقوت تمام روان است،

برای فروغ و فرش من او را با نماز بلند میستایم.“^۲

۱ آبان یشت فقرات ۳-۴-۵

۲ آبان یشت کرده ۲۳ قمره ۱۰۱، ۱۰۲

قصیده در وصف آب روان

اردویسور ناهید^۱ فرشته موکل آب روان و پاك میباشد که با تصور شاعرانه‌ای سر چشمه آن در آسمان فرض شده، منبع آن ابرهای غلیظ و تیره کونی است که مستعد بارش میباشند ابرهائی که بر قلّه کوه موهومی افسانه موسوم به " هوکر" که در جوّ پر از ستارگان جای دارد میباشد و آبشخور تمام آبهای جهان از آن محل است و در این باب گوید:-

" برومندی که در همه جا دارای شهرت است،
کسی که در بزرگی با اندازه همه آبهائی است که در روی
این زمین جاری است،
زورمندی که از کوه هکر بدریای فراخ کرت^۲ ریزد،
" سراسر سواحل دریای فراخ کرت بجوش در اقتد،
و کلیه وسط آن بالا بر آید،
وقتی که بسوی آن روان گردد و بسوی آن سر از یر شود،
اردویسور ناهید کسی که دارای هزار دریاچه و هزار رود است،
و هر يك از این دریاچه ها و هر يك از این رودها
ببلندی چهل روز راه مرد سوار تندرو است."
" از این آب يك رود بهمه هفت کشور منتشر شود
و این يك (رود) از آب در زمستان و تابستان
یکسان جاری است،

۱ اردویسور ناهید در اوستا اردویسور اناهیت سلاوودد، ددملد، ددسودد، ددسودد بمعنی زور قوی یا آب توانای بی آرایش آمده و همان کله است که در فارسی امروزه ناهید گوئیم رجوع شود به یشتهای یور داود جلد اول س ۱۹۴.
۲ فراخکرت در اوستا واوروکش وایلداد، ودریاسد بمعنی تخت اللفظی آن بزرگ ساحل و فراخ کنار میباشد.

شاعری در قصیده دیگر در مملکت خشک خود از آب های پهناور قدردانی نموده و از این بخشش خداوندی اظهار سپاسگذاری مینماید و شاعر دیگر دنبال این موضوع را گرفته از ابرهای غلیظی که با نعمت باران بر آن مرز و بوم سایه افکن میکردند توصیف نموده آنها را عامل بزرگ خوشبختی و آسایش عالمیان می پندارد که بدون آنها رودها و جویبارها خشک و قحط و غلا نمودار خواهد شد و در ضمن با بیان شاعرانه ای از ستیزه سختی که بین دیو قحط و غلا و فرشته باران در کار است داستان میگوید و در آن بیان شاعرانه فرشته باران را با ستارهٔ تشرر نسبت میدهد چون طلوع آن در مشرق با فصل باران در ایران قدیم مصادف میشده است.

بطور خلاصه از قرائت یستمها^۱ ادبیات مزدیسنا بخوبی معلوم میگردد که ایرانیان قدیم طبع و افکار شاعرانه خود را صرف چگونه موضوع های مینموده اند در سراسر این آثار به مدح یکی از سلاطین مقتدر و اشخاص نامی بر نمیخوریم تنها خوانی و اغراق گوئی هائی که متکی بر ریاکاری و تملق اشخاص ناقابل باشد در سراسر اشعار قدیم ایران وجود ندارد تمام سرودهای باستانی متضمن شرح محسنات طبیعت و توصیف و تمجید خلقت و بدین وسیله پی بردن از اثر بموثر و یاد آوری بشر را از خالق یکتائی که جمیع این کائنات زیبا بقدرت مطلق او بوجود آمده است میباشد.

گرچه متن این سرودها در هم و نا تمام بما رسیده است لیکن ما به اوزان و طرز شعر و حتی صحت متن نیز کار نداشته فقط منظور ما اشاره به افکار شاعرانه ایست که قرنهای پیش بین اجداد ما وجود داشته است و برای نیل باین مقصود چند قطعه از یستمها را انتخاب نموده و بطور نمونه ذیلاً ذکر میکنیم:

۱ یستمها در سده ۴۴۰۰ معنوی لغوی آن ستایش و نیایش است اوستای باز پسین بدین نام خوانده شده و آن عبار تست از ۲۱ یست رجوع شود به اسامی یستمها در یست پور داود جلد اول.

ما میخواهیم بتو نزدیک شویم.^۱

”ای مزدا اهورا ما سرود گویان و پیمبران تو موسوم هستیم،

و میخواهیم که این چنین باشیم و خود را از برای مزدیکه،

تو برای دین مانند ما کسانی مقرر داشتی میها سازیم،

ای مزدا اهورا“^۲

”تو از برای، این (مزدرا) در این جهان،

و (در جهان) مینوی مقرر داشتی،

از این رو که بدان وسیله بمصاحبت تو نایل شویم،

و با تو و با راستی جاودان بسر بریم.“^۳

چند قطعه ادبی از اوستای بازپسین

چنانکه دیدیم زرتشت درگاهها با بیان شاعرانه ای جمیع آثار زیبای طبیعت را ستوده و همه آنها را نماینده آفریدگار توانا و ستایشخوان مزدای یکتامیداند.

شعرای گمنامی که بعد از زرتشت رشته تعلیقات و سرودهای او را تعقیب نموده اند نیز این اصل را در مد نظر داشته و بجمیع محسنات عالم و آثار زیبای طبیعت که در زندگانی عملی آنها مفید و موثر بود با نظر محبت و احترام نگریده و قصاید مفضل در مدح و توصیف هر يك سروده اند یکی سرود سپاس برای خورشید سروده که پرتو و حرارت خوش آیند خود را بجهان بخشیده و شب های وحشت ناکظلمانی را از طلوع خود به سپیده دم نورانی مبدل گردانیده جمیع آفریدگان را از پر تو روح بخش خود حیات و توانائی می بخشد.

۱ هفتن یشت بزرگ یسنا ۴۱ فقره ۵.

۲ هفتن یشت بزرگ یسنا ۳۶ فقره ۵.

۳ هفتن یشت بزرگ یسنا ۴۱ فقره ۶.

گردیدند باید آنرا عملاً ظاهر ساخته و تأثیرات نیک آنرا بد دیگران برسانند،

«آنچه را مرد یازنی دانست که درست و خوب است،

باید آنرا با غیرت از برای خود بجای آورد،

و آنرا بد دیگران بفهماند تا آنطوریکه بایست بدان رفتار

نمایند.»^۳

«ای اهورا مزدا این کلام الهام شده را ما خواستاریم

که بهترین اندیشه راستی را منتشر سازیم،

اما تورا فرمانده و آموزگار آن بشناسیم.»^۴

سپس شاعر با بیانی لطیف چنین زندگانی را به هدیه ای تشبیه مینماید که

شایسته تقدیم بدرگاه اهورا مزدا و خداوند یکتا میباشد.

« برای خاطر اشا و وهومن و شهر یور نیک،

اکنون ای اهورا ما سرود نیایش بی در پی،

و دعای بی در پی و نماز (خود را تقدیم تو می کنیم).»^۴

در یسنای مذکور راه تقرب بدرگاه خداوند را چنین شرح میدهد:

« ای اهورا مزدا)»^۴

« با خیال پاک، با راستی و درستی،

با کردار و گفتار و آئین نیک ما میخواهیم بتو نزدیک شویم.»^۵

« تورا ثناخوان، تورا سپاسگذاریم ای مزدا اهورا.

با سراسر پندار نیک،

سراسر گفتار و کردار نیک،

۱ هفتن یشت بزرگ فقره ۵ یسنا ۳۵

۲ هفتن یشت بزرگ یسنا ۳۵ فقره ۹۰

۳ هفتن یشت بزرگ یسنا ۳۵ فقره ۹۰

۴-۵ هفتن یشت بزرگ یسنا ۳۵ فقره ۱۰۰

بزرگ «یونانی» در مراجعت از ایران به‌موطنان خود گوید: «ایرانیان می‌گویند خداوند نورالانوار و روح راستی است و عقیده دارند فقط راهی که می‌توان باو تقرب جست راه راستی میباشد» بر طبق تعلیمات گاتها مرد باید روح خود را منزله و لایق گرداند تا در راه راستی «اشا» قدم زده در اثر اکتساب صفات مقدسه ایزدی یعنی منش پاك (وهومن) و قدرت معنوی و بی‌غرضی «خشترا» و عشق و فداکاری (آرمئیتی) بتواند خود را از مقام حیوانی و انسانی ترقی داده ذره وار از پرتو خورشید یزدانی برخوردار گردد.

برای آنکه نشان دهیم چگونه پس از قرن‌ها این عقیده در یشت هفتن هایتی بزرگ^۱ نیز وجود دارد ذیلاً بچند قطعه از آن قسمت اشاره مینمائیم.

در فقرات اول از این یشت شاعر و نویسنده کهنام سعی دارد ما را متوجه گرداند که فقط بوسیله راستی می‌توان مقرب درگاه اهورا مزدا گردید چنانکه گوید:-

«ای اهورا مزدا» ای اشای زیبا،

ما خواستاریم آن چیزی را از برای خود بر گزینیم،

و آن اندیشه و گفتار و کرداری را بجا آوریم،

که در میان اعمال موجوده برای اعمال هر دو جهان

بهترین باشد.^۱

«در حقیقت از برای کسی سلطنت روا میداریم،

و آنرا حق کسی می‌شماریم و آنرا برای کسی خواستاریم،

که بهتر سلطنت کند،

برای مزدا اهورا و برای اشا و هیشتا»^۲

سیمس شاعر و پیشوا متذکر میگردد کسانی که از نعمت این راستی برخوردار

وسيله مانند فردوس برين جاىگاه سعادت و انسائيف كرداند و در سر انجام هنگاميكه ندى دعوت از مقام مقدسى كه كيفيت آن ما فوق فهم ماست در رسيد باقياقه بشاش و دل راضى در حالتيكه جميع وظائف خود را در زندگانى ادا نموده بيك دوست را استقبال کرده و با قلب تسلى يافته از اينكه حقيقت حيات را در يافته درجاىگاهى كه بعقيده مومنين مملكت سعادت است داخل خواهد شد. و مانند ذره اى از وطن دور افتاده باز در دريائى بيكران نور وصل باصل ميگردد.

بعقيده كسانيكه در حيات آينده شك دارند از راه نا معلومى ميگذرد. بعقيده يكنفر منكر بقاى روح در دريائى فنا محو ميشود، استاد بزرگ ايران البته از دسته اوليه يعنى معتقدين به زندگانى ديگر و بقاى روح است ولى فلسفه خود را با منطقى توأم ساخته كه حتى يكنفر مشكوك و يا منكر نيز ممكن است آن را فقط براى نيل سعادت درطى زندگانى جهان خاكى قبول كند.

در اينجا از بيان فلسفه ايران باستان و تعاليم زرتشت چون خارج از موضوع ماست خود دارى کرده ميگذريم؛ خوانندگانى كه ماييل باطلاعات بيشتري در اين زمينه ميباشند ممكن است به دو جلد كتاب « اخلاق ايران باستان » و « فلسفه ايران باستان » تاليف نگارنده رجوع نمايند.

نكفته نماند كه اين افكار و معنويات كه ما آنها عرفان ميناميم درطى قرون متمادى و اعصار مختلف همواره در دماغ و روح ايرانيان وجود داشته و همين تفكرات عالى بود كه بعد از اسلام اساس عرفان شعراى ايران قرار گرفت.

در قديمترين آثار ادبى ايران باستان تنها راه كمال و يگانه وسيله وصل باصل را راه راستى ميشمارد چنانكه در يك فقره اوستا آمده است :-

« ايوه پنتو يو اشاهه » سس۱۱۱. ۱۱۱. سس۱۱۱. ۱۱۱. سس۱۱۱. ۱۱۱.

يعنى « فقط يك راه است و آن راه راستى است ». « فيثاغورث » حكيم

وظیفه و نجات بشر تنها بدوری جستن از بدیها ادا نمیگردد بلکه باید اعمال نیک را ادامه داده و آنرا همیشه سبب ترقی دانست. ایرانیان قدیم بنا بر تعلیم زرتشت در فلسفه خود راجع بخداوند چنین معتقد بوده اند که اوست یگانه مسبب الاسباب و مظهر بلندترین و شریفترین صفات؛ او مظهر کمال است و همانطور که مسبب اولیه است خاتمه آخرین نیز با اوست؛ او را بهر نام بخوانیم و بهر طور در نظر بیاوریم ممکن است ولی فکر و ایمان باو لنکر گرانی است که کشتی حیات ما را کوه آسا از هر آسیب محفوظ و بر جای دارد.

ایرانیان قدیم معتقد بودند که کشتی حیات با وجود چنین لنکر عظیم هرگز در دریای طوفانی جهان گرفتار تلاطم نخواهد شد و با متانت و آرامش کاملی که علامت اطمینان و ایمان کامل اوست خط سیر خود را بسوی مقصود طی مینماید.

دیگر از تعالیم ایرانیان قدیم این بود که در وجود جمیع بشر يك ذره مینوی بودیعه نهاده شده آنرا بهر اسمی خواه روح یا وجدان و غیره بنامیم آن ذره مقدس تنها وسیله ایست که ما را باصل و مرکز دایره خلقت مربوط و متصل میگرداند تنها این پرتو ایزدبست که بشر را از عالم حیوانی نجات بخشیده و بمقامات علوی ملکوتی راهنمائی مینماید.

زرتشت راجع باین ذره مینوی چنین معتقد است که آن در طی زندگانی بشر در جهان مادی نیز قادر است که ما را بترقیات عالیه نائل گردانید. و از سعادت و کمال بهره مند سازد.

بنا بر این، فلسفه ایرانیان قدیم بر اصل متینی استوار بوده و عقیده آنها این بوده است که هر فردی از افراد بشر باید از اهمیت و استعداد آن ذره مقدس که در وجود او مخفی است آگاه گردید و در طی زندگانی در شاه راهی قدم بزند که در همین حیات مادی از زندگانی سعادتمند و مسرت بخش بر خورددار گردد؛ در ضمن دیگران را نیز در پرتو سعادت خود بهره مند ساخته عالم را بدین

فلسفه زندگانی و پس از آن

اساس عرفان ایران قدیم

در این کتاب که موضوع آن بر شعر و شاعریست ما بطور مستقیم با فلسفه ربطی نداریم ولی از آنجا که از دوران کهن شعر فارسی با فلسفه و عرفان و معرفت‌الروح همزاد و توأم بوده است لازم است برای آنکه از زمینه اصلی اشعار عرفانی حافظ و عمر خیام و امثالهم مطلع گردیم بجمالاً به بینیم ایرانیان قدیم راجع بحیات چه عئیده داشته اند و نسبت بزندگان آینده بچه قائل بوده اند.

زرتشت اولین شاعر و حکیم ایران تعلیم میدهد که وجود بشر دارای روح معنوی فناناپذیرست و این جهان خود بیعانه و نمونه ایست از سلطنت آسمانی، مقصود و نتیجه زندگانی ما آن است که جهان را سعادت‌مند گردانیده و در پر تو آن خود ما نیز از سعادت بهره مند گردیم یا بزبان دیگر آمل و آرزوی مادر زندگانی این است که ما خود به اوج کمال رسیده و عالم را نیز در ترقی بسوی کمال یاری دهیم.

در نتیجه همین تعلیم بود که ایرانیان قدیم زندگانی را بسی مقدس و محترم داشته و عالم را بنظر خواری ننگریسته معتقد بودند که باید در جهان زندگانی کامل و مفیدی را بسر برد و از جمیع نعمات ایزدی و محسنات خلقت بهره مند گشته قدردانی نمود. در جهان پر از گیر و دار و وظیفه ما این است که بنیروی راستی و نیکی مانند سر بازی شجاع همواره منتظر ستیزه بر علیه وزشتی بدی بوده در مقابل راستی و درستی از هیچگونه مانعی نیشدیشیده سعی کنیم سلطنت معنوی و مقدس آسمانی را در جهان خاکی مستقر ساخته لوی آزادی و محبت و صلح و سلامت را بر سر عموم بشر برافرازیم.

آگاه است که او هم پیغمبر است و هم شاعر چنانکه در یسنا ۲۸ فقره ۳ گوید: -

”منم آن کسیکه ای مزدا اهورا و ای اشا و ای وهومن
شما را و از برای کسانیکه آرمئیتی کشور فنا ناپذیر
را میآراید سرود گوینم،

سرود هائیکه تاکنون کسی نسرود،

تا وقتی که شما را بیاری میخوانم برای دستگیری من بشتابید.“

و نیز در یسنا ۵۰ قطعه ۱۱ گوید: -

”تا مرا تاب و توانائی است مایلم که ثنا خوان شما باشم

ای مزدا ای راستی آفریننده بشر،

بموسط منش پاك طلب میکند از آنکه او (بشر) بجای آورد

آنچه را که بهتر موافق اراده اوست (خدا).“

از شواهد فوق بخوبی معلوم است که ایران در عصر کهن که هنوز تاریخ از حقیقت زمان آن محروم است دارای نه فقط يك پیامبر عالیقدر بوده بلکه شاعر سخنور بزرگی را نیز دارا بوده که بقوه کلام شیرین و تعالیم مقدس و مفید خود عالم بشریت را مرهون خدمت خود داشته شاعری که ثنا خوان آثار خلقت و مداح عالم طبیعت بوده ما را از اثر، موثر و از ظاهر بحقیقت راهنمایی مینماید در یسنا ۵۰ قطعه ۱۰ گوید: -

”اعمالی که پیش از این از من سرزد،

و آنچه بعد بجای آورم،

و آنچه ای وهومن دیدگان را مسرت بخشد،

چه از نور خورشید و سپیده صبح درخشان،

جمله از پی تسبیح تست ای راستی و ای مزدا.“

چقدر این فکر پاك نزدیک است به فکری که شاعر جدید ایران سعدی

شیرازی پس از قرن‌ها در این بیت گنجانیده است .

برک درختان سبز در نظر هوشیار هر ورقی دفتری است معرفت کردگار

زندگانی چادر نشینی آنها بر تاخت و تاز و غارت برقرار شده بود و مطابق آئین کهن خود خدای قتل غارت را که خدای مونت بود مقدس میداشتند و برای آن فدیة های خونین بجای میآوردند و بدیهی است پیام جدید زرتشت که مبنی بر یکتا پرستی و صلح و سلامت و عشق و رافت بنوع بشر بود بر آنان بسیار ناگوار آمده در صدد دفع آئین جدید همت گماشتند.

در این موقع است که شاعر با قلب پرهیجان موقعی که دو دسته سپاه بد و نیک را در مقابل یکدیگر می بیند میگوید -

”از تو میپرسم ای اهورا بر راستی مرا از آن آگاه فرما،
تو اقدرت آن خواهی بود که او را (دشمن را) بدستیاری،
راستی از من دور داری؟

در هنگامی که لشکریان کینه جوی،
هر دو گروه (راستی و دروغ) در مقابل هم ایستند،
چنانکه از روی سرنوشت نخستین ناگزیر از آئیم
بکدام يك از دو دسته جنگ آوران تو پیروزی خواهی
بخشید ای مزدا؟“

”از تو میپرسم ای اهورا بر راستی مرا از آن آگاه فرما
کیست آن پیروزمندی که از روی دستور تو باید مردم
را در پناه خود بگیرد؟

بواسطه يك الهام بمن بگو؟
کیست داور نجات دهنده این جهان که باین کار گماشته گردید؟
چنین داوریکه بنزد او اطاعت و پاك منشی مقام گزینند؟
داوریکه تو خود او را خواستاری ای مزدا؟“

یسناسا ۱۰۴-۱۶

از مندرجات گاتها بخوبی واضح است که خود زرتشت از این حقیقت بخوبی

در خاطر فرزندان تولید میگردد. و در خاتمه از موفقیت خود در انجام رسالت عظیم و مسئولیت مهمی که بهمهده او نهاده شده برشش مینماید:-

”از تو میپرسم ای اهورا براسی مرا از آن آگاه فرما
 آیا از آنچه من خبر خواهم داد در واقع هم چنین است،
 روزی ”اشا و آرمیتی“ بیاری ما خواهند آمد؟
 ”وهومن“ بنا بفرمان تو کشور جاودانی را از آن ما
 خواهد دانست؟

از برای کیست که سعادت و خوش آفریدی؟“
 ”از تو میپرسم ای اهورا براسی مرا از آن آگاه فرما؟
 کیست آفریننده خشر او آرمیتی ارچند؟
 کیست که از روی خرد احترام پدر در دل پسر نهاد؟
 من میکوشم ای مزدا که ترا بتوسط خرد مقدس آفریدگار
 کل بشناسم؟“

”از تو میپرسم ای اهورا براسی مرا از آن آگاه فرما؟
 میخواهم آنچه را که اراده تست ای مزدا بنخاطر خویش
 بسپرم.“

و آن آئین زندگانی را که از وهومن و اشا میپرسم
 درست دریابم.

که آیا چگونه روانم از پادشاهای خرم کننده تو بهره مند
 خواهد شد؟“

(یسنا ۴۴. ۶-۷-۸)

بطور کلی از قطعات آخر سرود ۴۴ چنان بر میآید که پس از رسالت پیغمبر پیروان آئین کهن که روان آفرینش از ظلم آنان به خداوند شکوه برده بود باز رتشت بنای مخالفت نهاده اند.

کیست آن کسیکه روز نخست از آفرینش خویش بدر
راستی گردید؟

کیست آن که بخورشید و ستاره راه سیر بنمود؟

کیست آن کسیکه ماه از او گهی پر است و گهی تهی؟

ای مزدا این و بسا چیزهای دیگر را میخوام (بدانم).“

”از تو میپرسم ای اهورا براسی مرا از آن آگاهی ده؟

کیست نگهدار این زمین در پائین؟

و سپهر در بالا که بسوی نشیب فرود نیاید؟

کیست آفریننده آب و گیاه؟

کیست که بیاد و ابر تند روی آموخت؟

کیست ای مزدا آفریننده منش پاک؟“

”از تو میپرسم ای اهورا براسی مرا از آن آگاه فرما؟

کیست آفریننده روشنائی سود بخش و تاریکی؟

کیست آفریننده خواب خوشی بخش و بیداری؟

کیست آفریننده بامداد و نیمروز؟

و شب که مردم را برای بجای آوردن نماز همی خواند؟“

بنا ۴۴-۳-۴-۵

شاعر پس از آنکه سؤالات راجع بعالم طبیعت را تمام کرد از عالم معقولات و مجردات صحبت داشته و از خداوند در باب حقیقت ییامی که بنوع بشر میدهد پرسش مینماید، و از صفات ایزدی که در پیام خود باسامی آن برمیخوریم و نسبت های هر یک از آنها با یکدیگر و تاثیرات و وظایف آنها استفسار مینماید.

از جمله سؤالات بسیار ساده و شیرینی که در این اشعار بان برمیخوریم این است که میپرسد ”چگونه احساسات عشق آمیز و عاطفه نسبت پیدر

خود شاعر "زرتشت" نیز چون از ماموریت عظیم خود آگاه میگردد در عجب مانده و با کمال فروتنی برای انجام این خدمت از خداوند طلب امداد نموده گوید:-

«ای اهورا بروان آفرینش تاب و توانایی بخش
از راستی و پاک منشی اقتداری بر انگیز
که از نیروی آن صلح و آسایش بر قرار گردد،
آری ای مزدا من دریافتم که خود آنرا توانی برانگیخت».

شاعر از بدبینی و اشتباه روان آفرینش مایوس و متاثر نشده و سبب آنرا ضعف فکر و جهل تشخیص داده میداند که تنها بیاری نیکی و راستی میتوان بر علیه جمیع بدیها و کژیها ستیزه نموده و فقط منش پاک "وهومن" است که میتوان بوسیله آن صالح و سلامت را در سراسر جهان مستقر گردانید از اینجاست که در آخرین قطعه از این سرود بدرگاه خداوند استغاثه نموده امداد میطلبد:-

«کجاست عدالت و پاک اندیشی و شهریاری»

در یسنا ۴۴ از سرودهای زرتشت به سؤال و جوابی که بین شاعر و خداوند با طرز شاعرانه ای رویداده برمیخوریم. موضوع این پرسش و پاسخ و طرز آن بسیار شاعرانه و موثر است چنانکه جواب هر سئوالمی از خود همان سؤال بطور غیر مستقیم مفهوم میگردد.

در یسنا ۴۴ قطعه ۳ و ۴ و ۵ راجع بآثار مختلف طبیعت و خط سیر معین خورشید و کواکب و کاهش و افزایش ماه، قانون جاذبه و دافعه در اجرام سماوی، سبب سرعت و زش بادهای، حرکت ابرها، کیفیت روز و شب، سبب کار و کوشش و آرامش و خواب در زندگانی اشاره شده و شاعر از آموزگار خود راجع بسبب و حقیقت اصلی این کیفیات سؤال نموده گوید:-

«از تو میپرسم ای اهورا براسق مرا از آن آگاه فرما»

که حاضراست مسئولیت بزرگ نجات روان آفرینش را بعهده گرفته بشر گمراه را از پیام ستودهٔ مزدا آگاهی بخشد. بنابراین وهومن زرتشت را بدرگاه خداوند معرفی مینماید، همانطور که ممکن است اظهار یکنفر وزیر در درگاه پادشاهی بدون دلیل مورد اثر و قبول واقع نگردد وهومن نیز پیشنهاد خود را با يك جمله زیبا خاتمه داده و قول میدهد که «به او گفتار دلپذیر داده شده» و بقوهٔ کلام میتواند اندیشهٔ راستی و آئین نیک مزدا را در عالم منتشر گرداند.

در سراسر این سرودها شاعر در کمال خوبی توانسته است نقشهٔ اوضاع را نشان داده و دقیق ترین نکات فکر خود را بیان آورد بخصوصه چیزی که فوق العاده جالب توجه است، اول طبیعی بودن موضوع، و دوم تواضع فوق العاده شاعر میباشد روان آفرینش که مظهر افکار دنیوی است بعقل و قوهٔ دماغی خود چنین می پندارد که تنها زور و توانائی ممکن است؛ قادر بحفظ او باشد و این اندیشه و تدبیر همان است که امروز نیز گریبان گیر بشر شده و بین ملل عالم سبب مسابقه و رقابت درتزاید قواء گردیده. این طرز تفکر از ساختمان دماغی است که می پندارد قوه شمشیر بیشتر از قلم است و زور و ظلم بر رحم و شفقت ترجیح دارد. بدیهی است روان آفرینش که نماینده تفکرات دنیوی است برای نجات خود خواستار يك سردار شجاع و مرد جنگی رزم آزمائی میباشد نه شخصی که فقط اسلحه اش اندیشه نیک و گفتار نیک و کردار نیک میباشد و از همین جاست که چون زرتشت برای نجات و محافظت او برگزیده شد روان آفرینش که امیدار شخص توانا و زورمند بود در عجب میماند:—

«آنگاه از روان آفرینش خروش برخاسته (کوید)،

آواز مرد ناتوانی بمن رسید،

مرا خواهش مرد دلیر و زورمندی بود،

کی چنین دلور زبردستی بفریادم خواهد رسید.»

دو قطعه فوق بسیار قابل تأمل است گذشته از اینکه زرتشت با بیان شاعرانه خداوند را آگاه از جمیع امور و رموز عالم دانسته هر وسف آگاه معرفي مینماید بعلاوه از جمله فوق چنین برمیآید که زرتشت اگرچه در آغاز رسالت خود میباشد معیناً چون از طبیعت بشر بخوبی اطلاع دارد میداند که جهانیان پیام او را میشوند ولی برای همیشه آن را بیاد نخواهند داشت و بشر فراموشکار و ناپایدار بآن تعالیم که موجب استقرار صلح عمومی و آرامش کامل در جهان میباشد وقتی نخواهد گذاشت از اینجاست که میگوید «مژدا از همه کس بهتر بیاد دارد که در گذشته از دیو و مردم چه اعمالی سرزد و از این پس چه از آنان بروز خواهد کرد و درخامه شاعر با يك جمله شیوا که کمال تسلیم و رضا را میرساند شعر خود را تمام کرده گوید:-

«آنچه اراده اوست ما بدان خوشنودیم»

جمله ای که پیشرو عقیده و تعلیم معروف انجیل است که گوید:

«آنچه تو خواهی بشود»

اوضاع عالم چنان بد و اسفناك است که اگر خداوند و اشاره نجاتی برای حفظ روان آفرینش معین نکنند خلقت در خطر خواهد بود لهذا روان آفرینش متحیر شده و بدرگاه ایزدی استغاثه مینماید که راستکاران دچار تباهی نگردند:-

«ما دور من و روان آفرینش دستها را بسوی اهورا بلند

کرده وی را میستائیم که رواندارد نکوکاران دچار

زوال شوند و هوا خواهان دروغ بکارگران درست

غالب کردند.»

(یستا ۲۹ قطعه ۵)

در قطعه بعد با طرز شاعرانه ای بشرح صحبت خداوند با منش پاك 'وهومن' بر میخوریم، وهومن میداند که یکنفر در دنیا هست که بندای وجدان خود گوش داده و از اراده مقدس ایزدی آگاه است، و او تنها کسی است

وجود ندارد که عالم را از خشم و کینه برهاند و صلح و سلامتی را در گیتی مستقر گرداند:—

”آنگاه آفریدگار روان آفرینش از اشا پرسد، آیا تو
داوری برای روان آفرینش میشناسی که بدو
آسایش بخشد، بار و غمخوار او گردد، کیست آنکه
سزاوار چنین محاکمه است کسیکه خشم و هواخواهان
دروغ را در هم تواند شکست“

(یسنا ۲۹ قطعه ۲)

بخصوصه در قسمت آخر قطعه فوق اشاره ایست که سعادت عالم منوط
و محول بکار و کوشش و ستیزه برعلیه بدی و زشتی میباشد و کار و کوشش
و راستی تنها پیش آهنگ قافله ترقی بشر است، همانطور که یکنفر وزیر
صدیق اطلاعات لازمه را بعرض پادشاه رسانیده و منتظر صدور فرمان میماند
زرتشت نیز در اشعار خود روح راستی (اشا) را یکی از مشاورین خاص
و متواضع در بار ایزدی معرفی نموده میگوید:—

”اشا در جواب آفریدگار گوید یاور توانائی برای روان
آفرینش نیست درمیان مردمان کسی نیست که بداند
چگونه با زبردستان رفتار کند (اهورا گوید) همان
درمیان خاکیان توانا ترین کسی است که من از اثر
استفانۀ اش بیاری اوشتابم.“

”اشا گوید) مزدا از همه کس بهتر بیاد دارد که
درگذشته از دیو و مردم چه اعمالی سرزد و از این
پس چه از آنان بروز خواهد کرد با خود اهوراست
محاکمه، آنچه اراده اوست ما بدان خوشنودیم.“

(یسنا ۲۹ قطعه ۳-۴)

میباشند. روح آفرینش ناله کنان با دست بر افراشته بدرگاه ایزدی رفته
میگوید:—

”روان آفرینش بدرگاه تو گله مند است، از برای که
مرا ساختی، که مرا بیافریدی، ستم و ستیزه و خشم و
زور مرا بستوه در آورده مرا جز تو نگهبانی نیست
بک زندگانی پایدار و خرمی بمن بخش.“

(پسنا ۲۹ قطعه ۱)

در این قرن تمدن اگر با اجازه چنین درخواست و شکایت داده شود
قطعاً همان الفاظ را تکرار خواهیم نمود که هزاران سال پیش زرتشت از قول روان
آفرینش بیان نموده است. این دلیلی است که روزگار همیشه در بدیهای
خود یکسان بوده بطوریکه ممکن است آن را از فطرت بشر نامید زیرا
قرنها پس از تعلیم اشوزرتشت و حضرت بودا و حضرت عیسی و حضرت محمد
هنوز انسان بحال وحشت اولیه باقیست و تا کنون آن نصایح و تعالیم توانسته
اورا بسوی نیکی و راستی راهنمایی نماید. از جنگ عالمگیر که عالم در اثر شقاوت
بشر غرق خون بود و ملیونها نفوس فدای هوا و هوس گردیدند چند سالی
پیش نگذشته هنوز هم این تجربیات سهمگین مایه عبرت بشر نگردیده هنوز زور
باقی و حکمفرماست و حقیقت در بدر بدریوزه میرود آیا کنفرانس ژنو میتواند
اورا نجات دهد؟ یا آنکه عرفان مشرق نجات دهند او خواهد بود؟ بشرط آنکه
مغربیان منتهی برعالم گذاشته لا اقل آنرا بخوانند.

خلاصه شاعر دنباله تخیلات لطیف خود را گرفته چنین شرح میدهد
که پس از شکایت و استعانه روان آفرینش خالق کائنات و سلطان علی الاطلاق
اشا یعنی روح راستی و قانون ایزدی را مخاطب قرار داده سؤال می کند،
مگر کسی نیست که این ظلم و ستیزه را باز دارد مگر شخص نیکوکاری بر زمین

از آن گنجینه کهن که از دوران پارینه باقیانده بهره مند گردیم سه قطعه از قدیمترین اشعار ایران را که سرودهای زرتشت باشد برای نمونه انتخاب نموده در اینجا مینگاریم.

در نخستین قطعه از یسنا ۲۹ مختصراً ولی پر معنی با طرز شاعرانه‌ای از وظیفه مقدسی که بر عهده زرتشت نهاده شده و طرز تقبل و مسئولیت مهم وی و در ضمن اظهار تواضع پیغمبر و عدم اطمینان دنیا بر سالتش سخن رفته است این قطعه یکی از بهترین قطعات کاتهاست که از آن تخیلات بسیار عمیق شاعرانه و لطافت بیان شاعر را بخوبی میتوان فهمید در این قطعه شاعر جهان را بهمان نظری مینگرد که امروزه ما می بینیم؛ بیچارگان و زبردستان گرفتار و مقهور توانایان و زبردستان اند، قدرت بر هر چیز نفوق دارد، جمیع حقایق از خاطر بشر محو گردیده، زبردستی و شقاوت در سراسر عالم حکمفرماست. در آن دوره مانند امروز کنفرانس خلع سلاح بی نتیجه تشکیل نیافته بود ولی در گوشه و کنار کسانی که در تحت تأثیر اوضاع زمان بفکر چاره جوئی بودند وجود داشتند در چنین موقعی بود که تخیلات شاعرانه و قوت نبوت زرتشت توأم گردیده موجب انشاد این سرود گردید، زرتشت با بیانی فوق العاده ساده و لطیف مجسم می کند که جمیع کائنات بوسیله روان آفرینش در پیشگاه خداوند کائنات شکایت میبرند و برای مساعدت و پناه استغاثه مینمایند.^۱

همانطور که وقتی رعایا شکایتی بدربار پادشاه میبرند مشاورین و وزرا نیز حضور دارند شاعر نیز با بیان شاعرانه ای چنین مینماید که در بارگاه لایزال ایزدی نیز دو مقدسان جاودانی اشا و هوومه^۲ که نظم و آرامش جهان با آنهاست و در سراسر اوستا از صفات ایزدی تعریف شده اند شاهد سخنان روان آفرینش

۱ کلمه ای که بروان آفرینش ترجمه شده در متن اوستا کتوش اورون و در دسودس =

Gəuš urvan یعنی روان آفرینش و روح نخستین آفریده آمده است رجوع شود به کاتها ص ۹۷

۲ اشا و هوومه یعنی راستی و درستی و قانون ایزدی است و هوومه و اشا = دسودس

یعنی نیک نهاد هر دو از صفات اهورا مزدا و جزو امشاسپندان میباشند.

اولین شاعر ایران

هر چند که این ادعا شگفت آمیز بنظر آید با وجود این باید گفت که اولین شاعر ایران زرتشت میباشد چنانکه از آثار او برمیآید گذشته از اینکه او اولین پیغمبر است که راه وحدانیت را به بشر نشان داد بعلاوه احساسات و تخیلات بسیار عالی و شریف شاعرانه ای نیز از گفتار او هویداست.

زرتشت بلندترین تعلیمات اخلاقی که در تاریخ جهان سابقه نداشته بیک زبان ساده ولی کاملاً شاعرانه سروده که ما آنها را اوستا مینامیم. و قدیمترین قسمت این سرودها، چنانکه در پیش آمد. گاتهاست که در واقع آنچه از اشعار و تعالیم زرتشت باقیمانده در آن مندرج میباشد.^۱

گرچه سرودهای مزبور اوزان و قوافی معموله امروزی را دارا نمیشد معیناً بجز و طرز بیان آن کاملاً شاعرانه است و چون نیکو بنگریم از هر حیث در خور چنین کتاب بزرگی میباشد. صرف نظر از اینکه قرأت این اشعار مقدس در سامعه شخصی که با آن آشنا نباشد چه تأثیری خواهد داشت ولی بگوش آشنایان و معتقدین باین سرودها، گذشته از معنی لطیف، دارای یک بحر دلپذیر و آهنگ مؤثر است که از معنویت آن حکایت می کند؛ از آن جمله نخستین قطعه گاتها که دارای قافیه و وزن معینی بوده و یکی از سرودهای فوق العاده جالب توجه اوستاست.

در خصوص اشعار فارسی بعد از رودکی همه گونه اطلاعات و اسناد در دست است متأسفانه راجع باشعار قدیم ایران کمتر تحقیقات شده و بهمین جهت قسمت مهمی از ادبیات باستان بر ما مستور مانده است. اینک برای آنکه

۱ گاتا معنی لغوی آن سرود و شعر میباشد در سانسکریت گاتا و در پهاری گاب آمده است.

فتنه مغول و تار خونخوار دیگر باره دوران سعادت ایران را در نوردید چنگیز و تیمور از شرارهٔ ظلم خود مملکت را ویران ساخته برجها از سر مردم برپا ساختند حتی بزنان و اطفال نیز ترحم روا نداشته ایران را صفحهٔ خونی گردانیدند. هیچ يك از ملل عالم چنین بلایا و مصائب را تحمل ننموده و روح خود را مانند ایرانیان محافظت نکرده اند

مغول وحشی را ایرانیان بتمدن آشنا ساخته آنها را تربیت نمودند تا در زمان صفویه ظهور شاه عباس کبیر روح ایرانی دیگر باره تجلی نمود اینیهٔ عظیمه یادگار این عصر در اصفهان ثابت میکند نه فقط روح ایرانی در آن دوره در ادبیات و اخلاق ظاهر گردید بلکه در زیبا ترین شکل صنعتی نیز جلوه گر شده که هنوز دیدهٔ صنعت کران عالم را مبهوت و خیره میگرداند.

نویسنده بسیار مسافرت نموده ام و در آسیا و اروپا اینیهٔ عظیمه کهن زیاده دیده ام ولی تا کنون منظرهٔ با ابهت و شکوه مندی مانند خرابهٔ تخت جمشید ایران یا مناظر صنعت ظریف کاشی کاری اینیهٔ با عظمت صفویه در اصفهان ندیده ام.

بعد از دورهٔ صفویه مدتها باز جزر و مدّ حیاتی ایران دچار طوفانهای مختلفی گردیده قرنهای ایرانی چهرهٔ خود را از این مرز و بوم پوشیده داشت تا بعد از چند قرن باز مقدرات ایران در دست یکمفر سردار ایرانی نژاد قرار گرفته و با ظهور شاهنشاه و قائد کنونی ایران اعلیحضرت رضاشاه پهلوی دورهٔ سعادت ایران از نو تجدید گردید ایران افتاده که بسرعت تمام رو بقهقرا میرفت در پرتو بعدیت این قائد توانا در ظرف ده سال ترقیات فوق العاده نموده و موجب شکفت عالم گردید.

این تاریخچهٔ مختصر اشاره ایست که چگونه نوابغ ایران در اشعار ظاهر گردیده‌اند.

بعزیتی قائل بوده است ولی تنها وظیفه ای که عموم رعایا مکلف بادای آن بوده اند پیروی راستی و درستی بوده است.

داریوش در کتیبه خود میگوید خداوند او را شاهنشاه گردانید، او بتوفیق اهورا مزدا سلطنت یافت تا دروغ و نا درستی را مغلوب و معدوم سازد. و نیز در همان کتیبه پیامی به آیندگان داده ملت خود را چنین وصیت و نصیحت میکند که اگر مایلید هماره شادمان بوده و وطن خود را از سختی و بدبختی محافظت نمائید عموماً باید پیرو راستی بوده از دروغ و نا درستی دوری گزینید. اندرز فوق در واقع بهترین وسیله ترقی و تعالی هر مملکت میباشد ولی از آنجائیکه بشر بی متانت است پس از چندی افراط در عیش و عشرت که عامل مهم اضمحلال هر قومی میباشد چنان ایرانیان را فرا گرفته که شجاعت نژادی آنان را سلب نمود و رفته رفته نصیحت پادشاه بزرگ خود را فراموش نمودند از زمان خشایارشا بیعت متدرجاً ولی یقیناً ملت ایران رو بقیه رفت تا آنکه بالاخره در حمله اسکندر از پا در افتاد حمله اسکندر بسلطنت هخامنشی خاتمه داده لطمه سختی بایران وارد آورد و در آن حمله قصر ستخر و کتابخانه بزرگ ما در فارس طعمه آتش جنون اسکندر گردیده بعضی از کتب مهمه غارت شده یونان رفت ایران برای چندی ظاهراً رنگ و روی یونانی بر خود گرفت ولی از آنجا که روح ایرانی باقی بود پس از قرنهای معلوم شد که یونانیهایی که در ایران بودند بیشتر در تحت نفوذ ایرانی در آمده اند تا آنکه بعکس. در این بین بتوسط پارتها روح مغلوب شده ایران باز شروع بخود نمائی نمود تا آنکه در آغاز دوره ساسانی باز آن روح فنا ناپذیر در شخصیت اردشیر بابکان جلوه گر شده و پس از پانصد و پنجاه سال فرو شکوه کهن خود را بدست آورد.

همچنین در استیلای عرب که حتی ایرانیان حق مکالمه بزبان فارسی نیز نداشتند، بالاخره ظهور صفاریان تجلی روح ایرانی را از نوا اعلام داشت و بانک سخنوران پارسی زبان مانند فردوسی طوسی ایرانیان را یاد آور دوران کهن گردانید و عظمت روح ایرانی را بجهانیان مدلل ساخت.

و بسا شده که عناصر خوب آن بونه را نیز در حین عبور بر خود گرفته جزو خود گردانید.

کورش کبیر از قدیمترین مظاهر روح پاک ایرانی بود که با میل و اشتیاق فراوانی که بازآردی و استقلال داشت یوغ اسارت بیگانگان را از گردن ایرانیان برداشته و سلطنت شاهنشاهی ایران را تشکیل داد. جمیع مورخین بی تعصب تصدیق نموده اند که کورش را در اثر روح ایرانی و علاقه نسبت به نیکبها و زیباییها نه فقط باید يك قائد و شاهنشاه عظیم دانست بلکه باید او را مظهر راستی و خداوند عدالت شمرد چنانکه می بینم در تورات، بنی اسرائیل او را مسیح موعود و از جانب خداوند برا نگیخته دانسته اند و نام او را با تقدس زیاد و احترام فوق العاده ثبت نموده اند. همچنین جانشین کورش داریوش کبیر که عظمت و صنعت عمارت با فرو جلال تخت جشید یاد آور فرو شکوه و سر افزای آتشیار داد گر است. نه فقط این آثار صنعتی بلکه طرز حکمرانی داریوش و عدالت فوق العاده او بهترین نمونه آثار روح ایرانی است داریوش با ملل مغلوبه بطوری با عدل و محبت رفتار مینمود که مصریان اسم او را در طومار مقدس اسامی جاویدان که مخصوص ثبت نامهای مقدسین و ارواح پاک بود ضبط نمودند هیچیک از سلاطین بجز این دو نفر ایرانی چنین نام نیکی در کتب مقدس سایر ملل از خود باقی نگذاشته اند.

افکار و روحیات داریوش از مندرجات کتیبه هائی که از آن پادشاه باقیمانده بخوبی معلوم است بطوریکه بهترین یاد داشتهائی که ممکن است يك نفر پادشاه از خود بیادگار گذارد در کتیبه بهستان دیده میشود این آثار حقیقت روح ایرانی و علویت افکار و اخلاق آب ملت را بخوبی ثابت مینماید.

داریوش دارای فکری باز و احساساتی خالی از تعصب بوده چنانکه از کلماتش برمیآید پیروان جمیع مذاهب در نظر او یکسان و برای هیچیک

همه ادبی در اشعار نخستین شاعر ایران، بلکه عالم، وجود دارد. یعنی در آن آثار کهن به بهترین و لطیف ترین تفکرات و تعالیم بر میخوریم که با مؤثرترین بیانی در قالب سخنان موزون ریخته شده. برای آنکه بدانیم ایران در طی ادوار مختلفه بلندی و پستی و در بین جزر و مدهای حیات خود در میان بدترین بلا یا و مصائبی که بر آن غلبه نموده چگونه در هر دوره ای نواذب خود را در اشکال مختلفه بظهور آورده لازم است لا اقل بیک نظر سطحی بجزر و مدهای حیاتی آن مملکت بنگریم آنگاه خواهیم دید روح ایران همواره باقی و فنا ناپذیر بوده و میباشد.

بدون هیچ بیم انتقاد و مخالفتی میتوان بجزرات ادعا کرد که روح ایرانی همیشه زنده و جاودانی بوده و خواهد بود و هیچ يك از بلاهای عظیمه كه بر آن ملت و مملکت نازل گردید نتوانست آن روح را ضعیف یا نابود گرداند. بهترین سند این ادعا همان تاریخ پریشان ایران است. تجربیات و مصائب سختی كه ایران متحمل گردیده بهیچيك از ملل قدیمه عالم وارد نیامد. ایرانیان جمیع صدمات را تحمل نموده و روح خود را همواره جاودانی داشته اند در روح ایرانی خاصیتی است که مکرراً در استیلا و صدمهٔ بیگانگان نابود پنداشته شده اما دیری نگذشت که از نو جلوه کرده و بقای خود را بعالمیان ثابت نمود.

بر طبق قانون جزر و مد و بلندی و پستی ایران در ایامی که دارای قدرت بود فروشکوه فوق العادهٔ خود را بر جمیع ملل عالم آشکار ساخت و پس از بمرور زمان عادت بعیاشی که در اثر زندگانی مجال موروئی در میان آن ملت بحد افراط رسید مغلوب بلایا و مصائب مختلفه گردیده آن قدرت و شکوه رو بانحطاط نهاد. ولی در تمام این مدتهای پستی و بلندی و سرافرازی و سرشکستگی روح ایرانی جاودانی و باقی بوده هیچ عارضه ای نتوانست بآب لطمه وارد آورد. قرنهای متمادی را بسختی گذراند ولی باز روح شکوهمند ایران پاك و منزّه و رخشنده از بوتهٔ گداختهٔ سوزان بلایا بیرون آمد

اول - بیدار ساختن و حاضر گردانیدن قلب انسانی از برای درک حقایق روحانی جمیع موجودات.

دوم - ظاهر نمودن و مجسم ساختن حسن بیکرانی را که جمیع کائنات بدان آراسته گردیده است.

سوم - در تجلی آوردن جوهر مقدسی را که گاهی در روح انسانی مخفی میماند.

چهارم - یادآوری نمودن حافظه را از حقایق فراموش شده.

پنجم - بیدار ساختن حس رحم و رأفت نسبت به بیچارگان و افتادگان
ششم - شعله ور ساختن آتش عشق و محبت در قلوب بشری و راهنمایی
بسوی آزادی و نیکی و شرافت.

هفتم - آگاهی بخشیدن بشر از ذره مینوی مقدسی که در وجود او
بودیعه نهاده شده و ترغیب او بسوی مقام عالی روحانی.

نواخ ایران ملت ایران

نواخ ایران همواره تجلیات خود را در بهترین اشکال بظهور رسانیده اند از قدیمترین دوران تاریخی که هنوز دست تحقیقات بشر بان نرسیده آثار و اسنادی در دست است که وجود نواخ عظیمی را در صنایع و ادبیات و شعر آن عصر ثابت مینماید. چه قدیمترین ازمنه تمدن بشر با پیام زرتشت شاعر و پیغمبر ایران شروع میگردد و آن عبارت از سرودهایست که در گانها دیده میشود. اگرچه زبان آن قوم کهن بلطافت و روانی زبان کنونی فارسی نبوده که بتواند باسانی سیلی از سخنان موزون جاری سازد معینا چنانکه خواهیم دید همان مقدار کمی نیز که از آن دوره در دست است ثابت میکند که جمیع لوازم و حوائج

۱ گانها قدیمترین قسمت اوسنا سرودهای زرتشت. یعنی سرودها آمده رجوع شود به گانهای پور داورد س ۶۱

بزرگ را که سخنانش بشرایط ثلاثه فوق متصف باشد، باید دارای نیم مقام نبوت دانست و نیز خواهیم دید که انبیاء کرام نیز شاعر بوده اند و طبیعت لطافت بیان و فصاحت زبانی با آنان بخشیده بوده است تا بوسیله آن نوع بشر را بیروی کلام خود ترغیب نمایند؛ بنا بر شرح فوق جز شعری که ما را بافکار عالیه راهنمایی نماید و جز آن شعری که جامعه را در سیر ترقی پیشوا و مشوق گردد، همان سیر ترقی ای که اولین شاعر و پیغمبر دنیای متمدن آنرا «ترقی بسوی کمال» خوانده، سایر اشعار قابل بقاء و دوام نیست و چنانکه گفتیم مثل آنها مثل همان کلهای بی بوئیت که در اندک مدتی پژمرده شده معدوم میگردد.

نیکو گفته اند بطور عموم تنها مقصد شایسته و آخرین نقطه آمال شاعر بزرگ باید این باشد: در هنگامی که عوارض مادی و تعلقات دنیوی از هر سو هجوم آورد بتواند بقدرت معنوی خود قسمت علوی طبیعت بشر را تحریک و تهییج داده او را بوسیله حقایق عظیمه بمؤثرترین طرزى نجات بخشد.

هنگامیکه بهترین افکار و شریفترین صفات و احساسات در قالب زیبای سخنان شیرین ریخته آید و بفرومانده در گل و لای یأس و خود بینی ارائه داده شود آن افکار و تخیلات نیک مانند پیام مقدس روحانی او را بمرکت آورد و دری از حقیقت بروی او کشوده منظره زندگانی عالی و شریفی را بر او جلوه گر سازد آنگاه عناصر علوی که در وجود او مخفی میباشد بیدار شده و او باشعف مخصوصی که پاکترین و شریفترین شعفی است که ممکن است بنوع بشر روی نماید از حسیض ذلت برخاسته و بسوی آن منظره عالی روی خواهد نمود.

بطور خلاصه مقصود اصلی و غایت آمال شعر را میتوان بطریق ذیل تعریف نمود.

در حسن و لطافت گوئی اشعار است که در هر مرّ تظاهر نموده بواسطه محسنات و لطافتی که در آن بودیمه نهاده شده بیک نظر ما را مجذوب خود میسازد همانطور نیز شعر باید دارای حسن و لطافت مخصوصی باشد که افکار ما را بخود تمرکز داده و مجذوب گرداند و این جذابیت فوری علامت جاودانی بودن آن میباشد.

ثانیاً شعر باید دارای مقصد و نتیجه ای بوده فواید آن عملی باشد شاید کسی تعجب کند که ما برای شعر نتیجه عملی قائل میشویم، منظور ما نتایج مادی و فواید معمولی یا مقاصد شخصی نیست بلکه مقصود این است شعری که قابل جاودانی بودن است نباید فقط بظاهر ساختن یک فکر و تصور لطیف شاعرانه خاتمه پذیرد و مقاصد موقتی یا قضایای گذشتنی نباید آخرین نقطه آمال و منظور اصلی آن شعر قرار گیرد. "دانته شاعر معروف ایتالیا" در تألیف کتاب مشهور خود موسوم به ویت نوو *Vita Nuova* مقصودش اظهار عشق خود نسبت به بیاتریس *Beatrice* نبود. فردوسی کتاب بزرگ خود را فقط برای شرح شجاعت بهلوانان قدیم تدوین ننمود و نیز حافظ اشعار بزمی خود را برای اظهار عشق خود نسبت بمعشوقه مجهول نسرد.

تمام این اشعار دارای مقاصد عالیّه و نقطه نظر عملی میباشد این قبیل رباعین جان پرور همواره بوستان ادب عالم را سرسبز و خرم میدارد و بمثابة عطر گلهای خوشبوئی است که جاودان باقیمانده و مشام جان صاحب دلان را از شمیم روح بخش خود تا ابد متلذذ و محظوظ میگرداند و سایر گلهای بی بو و کم بها چندی شگفته شده در بوستان خود نمائی نموده و بالاخره در کنار راه پژمرده شده از بین میرود.

سومین شرط شعر خوب آنست که بتواند شخص را بمقامات عالیّه روحانی دلالت نماید مقصود کلمه روحانی در این مورد نه آن معنی است که دو زوایای خانقاه و در کنج مساجد و معابد حاصل گردد بلکه منظور معنویت و حقیقتی است که در مقابل مادیت و مجاز وجود دارد بطوریکه در ذیل خواهیم دید هر شاعر

شعر

يك شاخه گل خوشبو را ما با كمال مواظبت و نرمی بدست خود گرفته نگاه میداریم، با محبت بآن نظر داریم، زیبایی آنرا بدیده شکفت مینگریم، برگهای لطیف آنرا با دست شفقت بملاحت نوازش میدهیم از شمیم روح بخش آن متلذذ و محظوظ میگردیم و سپس مانند مادر مهربانی که فرزند محبوب خود را در مهد آسایش جای میدهد مجدداً آن گل را در گلدان میگذاریم.

مردم با يك قطعه شعر نیز بدین منوال رفتار مینمایند، با تعجب آنرا میخوانند، از تأثیرات شمع انگیز آن بهیجان میآیند، از تصورات غمناك آن افسرده میگردند، با كمال رغبت و عشق آنرا مکرر میخوانند، سپس آن کتاب را مجدداً در گنجینه کتابخانه خود جای میدهند.

نیكو گفته اند که شعر دسته گلی است که از ازار و ریاحین احساسات و تخیلات و اوزان و آهنگها و الفاظ شیرین و لطیف بسته شده، ولی ما این دسته گل را فقط برای یکدور روزی دوست نداشته و آنرا مانند گل های معمولی پس از پژمرده شدن دور نخواهیم انداخت بلکه مانند عطاری خواهیم بود که فقط ببوییدن گلها قانع نیست و قبل از اینکه گل پژمرده شده بخشکد او بوهای آنها را تمیز داده و عطر آنها را گرفته شمیم جانبخش آنها را برای همیشه حفظ مینماید زیرا شعر دارای حسن فنا ناپذیر و عطر معنوی میباشد که آن را جاودانی میسازد بطور خلاصه شعر از سه جزو ذیل تشکیل مییابد و جمیع اشعار معروف باید آنرا دارا باشد و ما باید مانند عطاری بتوانیم آنها را تمیز داده بدست آوریم.

اول آنکه شعر باید دارای حسن مخصوص و لطافت دائمی باشد که دماغ انسان در نتیجه تأثیرات آن متلذذ گردیده و در قلب شخص مؤثر واقع گردد همانطور که مجسمه ونوس دومیلو Venus de Milo و صد ها مجسمه های زیبا که

صفحه

۵۴۸-۵۴۷	گلزار
۵۶۶-۵۴۹	گلشن
۵۶۹-۵۶۷	لسان
۵۶۹	مجنون
۵۷۱-۵۷۰	مسرور
۵۷۴-۵۷۲	منعم
۵۷۴	منور
۵۷۶-۵۷۵	موحد
۵۷۶	موزون
۵۹۴-۵۷۷	مهندس دستگردی
۵۹۸-۵۹۵	ناصر
۵۹۹-۵۹۸	ناصر طهرانی
۶۰۱-۶۰۰	ناصر
۶۰۱	ناظم
۶۰۲	ناهید همدانی
۶۰۳-۶۰۲	نزهت
۶۰۵-۶۰۳	نصرت
۶۱۹-۶۰۶	نظام وفا
۶۲۵-۶۱۹	نو بخت
۶۳۸-۶۲۶	نیسان
۶۳۹-۶۳۸	نیم تاج خانم سلامسی
۶۴۵-۶۴۰	وثوق الدوله
۶۶۶-۶۴۵	وحید دستگردی
۶۸۹-۶۶۶	یحیی
۶۹۳-۶۹۰	یحیی واعظ

صفحه

بی ۳۴۸-۳۴۵

۳۵۰-۳۴۹

۳۵۱-۳۵۰

۳۶۵-۳۵۲

۳۶۸-۳۶۶

بی ۳۶۸-۳۶۸

بی ۳۶۹-۳۶۸

۳۷۳-۳۶۹

۳۷۴

۳۸۵-۳۷۵

۳۸۷-۳۸۵

۳۸۷

۴۳۰-۳۸۸

۴۳۶-۴۳۰

۴۸۵-۴۳۷

۴۹۱-۴۸۶

۴۹۳-۴۹۲

۵۰۳-۴۹۴

۵۱۳-۵۰۴

۵۱۴-۵۱۳

۵۱۵-۵۱۴

۵۴۱-۵۱۵

۵۴۱-۵۴۱ دی

۵۴۵-۵۴۲

۵۴۷-۵۴۶

شفق

شمس

شمشیر

شوریده

شهریار

شیدا

شیوا

صبوری

صدقی

صغیر

صفا

ضعیف

عارف

عبرت

عشقی

غمام

غمگین

غیرت

فرات

فرخی خراسانی

فرزام

فلسفی

فروغی

قلزم

کامگار

صفحه	
۱۹۵	برجیس
۲۲۶-۱۹۶	بهار
۲۳۴-۲۲۷	بازارگاد
۲۳۴-۲۳۴ دی	پژمان
۲۶۹-۲۳۵	پور داود
۲۷۰	جنت
۲۷۱	حبیب یغمائی
۲۷۴-۲۷۲	حسام
۲۷۶-۲۷۴	دانش
۲۸۰-۲۷۷	دهخدا
۲۸۰	ذره
۲۸۳-۲۸۱	رازی
۳۰۷-۲۸۴	رشید یاسمی
۳۱۰-۳۰۷	رعدی تبریزی
۳۱۱-۳۱۰	روحانی
۳۱۱	ساکت
۳۱۳-۳۱۲ ایف	سالار
۳۲۵-۳۱۴	سینتا
۳۲۵	سرخوش
۳۳۶-۳۲۶	سرمه
۳۳۹-۳۳۶	سنا
۳۴۰-۳۳۹	سودائی
۳۴۴-۳۴۰	سینا
۱۸-۳۴۴-۱-۳۴۴	سعید نفیسی
۳۴۴-۳۴۴ دی	شعاع الملک

فہرست مندرجات

صفحہ	
۴-۱	ادبۃ الزمان
۱۹-۵	ادیب پیشاوری
۳۰-۱۹	ادیب السلطنہ
۴۰-۳۰	ادیب الممالک قراہانی
۴۹-۴۱	ادیب الممالک - فرہمند
۵۵-۵۰	ادیب نیشاپوری
۵۶	احمد
۵۹-۵۶	احمدی
۷۸-۵۹	اخگر مرزا احمد خان
۷۹	اخگر مرزا حسین خان
۸۱-۷۹	آزاد اصفہانی
۸۴-۸۲	آزاد شیرازی
۸۶-۸۴	آزاد ہمدانی
۹۰-۸۶	اشتری
۹۰-۱۹۰ ایف	اشرف
۹۶-۹۱	افسر
۱۰۲-۹۷	افشار
۱۰۴-۱۰۲	الفت
۱۰۶-۱۰۵	انصاری
۱۲۲-۱۰۷	اورنگ
۱۷۷-۱۲۳	ایرج
۱۷۷-۱۷۸ دی	ایزدی
۱۷۸ ای-۱۹۴	بدیع الزمان

سخنوران دوران پهلوی

(جلد اول)

تالیف .

دینشاه ایرانی سلیسیتر

حق طبع محفوظ

اول شهریور ۱۳۱۳ مطابق ۲۱ سپتامبر ۱۹۲۳

